FATİHA

Halil İbrahim Genç

ISBN:

978-625-98415-4-0

Mart 2025

İSTANBUL

www.istanbultevhidokulu.org

İletişim: iletişim@istanbultevhidokulu.org

www.facebook.com/Sonsuzdan-Uzanan-El-577429662314345

Youtube-Halil İbrahim Genç

www.youtube.com/channel/UCdj3PDs-02T5aUEKGxvWmgQ

Baskı: İMAK OFSET

Esenyurt / İstanbul

Tel: 444 62 18

Sertifika No: 71320

Fatiha

İçindekiler

Fatiha…

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِينَ
الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ
مٰلِكِ يَوْمِ الدِّينِ
اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ
اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ
صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّٓالِّينَ

Bismillahirrahmanirrahim

“Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin
Er-Rahmânir-Rahîm
Maliki yevmiddin,
İyyake na’budu ve iyyake nestain
İhdinas sırat-el müstakim
Sırat-el-lezine enamte aleyhim,
Ğayri’l mağdubi aleyhim ve le’d-dâllîn.”

*

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

"Hamdolsun Rabb-ül Âlemin olan Allah'a

Rahman ve Rahime

Din gününün sahibine -hükümranına/ Melikine,

Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz

Bizi sırat-el müstakime ilet

Nimet verdiklerinin (nimete erdirdiklerinin) yoluna,

Gadaba/ gazaba uğramış sapkınların değil."

*

Besmeleli mi besmelesiz mi Fatiha…

Bazıları (Şafiler) başta okunan besmeleyi şerifi Fatiha'nın bir ayeti olarak kabul eder. Bazıları da (Hanefiler) besmeleyi şerifi Fatiha'nın bir ayeti olarak kabul etmez. Besmeleyi şerifi Fatiha'nın bir ayeti olarak kabul edenlerden farklı olarak, Fatiha'da Rabb-ül Âlemin, Rahman ve Rahim ifadeleri ile besmeleyi şerif Fatiha'ya içkin okunmuş olmaktaydı. Bunun içindir ki Besmeleyi şerifi Fatiha'nın bir ayeti olmadığı kanaatini bildirenler ile aynı kanaatteyim. Bu, Fatiha'nın eûzü besmele ile okunmayacağı anlamına gelmez.

Eûzübillahimineşşaytanirracim Bismillahirrahmanirrahim olarak bilinen eûzü besmele Kur'an'ı Kerim okumadan önce farz kılınmış ayet hükmündedir. "Kur'an okuduğun zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın!" Bu ayet ile beraber Kur'an okumaya başlamadan önce şeytandan Allah'a sığınmak farz kılınmıştır… ki eûzü besmele bu anlamda Kur'an okumadan önce farz kılınmış olmaktaydı. Besmeleyi şerifin elbette Allah'ta rahmet karşılığı olması sebebi ile ayet niteliği vardı. Ancak söz konusu sureler olduğunda, surelerden bağımsız ayet niteliği taşıdığı da göz ardı edilmemesi gerekir.

Allah'ın olana, Allah'ın adı ile başlamak, kişiye yaratıcı öznenin emek hakkını ve gerçek sahip olduğunu hatırlatan zikir (anış) olduğu için de önemliydi… ki bu anlamda da besmele ayet hükmü taşımaktaydı. Sadece gerçekte karşılığı olan değil, gerçekte olan tanrısal varoluş biçimini hatırlattığı için de ayet hükmü taşımaktaydı. Böyle olsa da sure başlarında Cenabı Allah'a sığınmanın ve O'nun olana O'nun ismi ile başlamış olmanın kutsiyetini içermekteydi. Surelere dahil ayet olarak değerlendirilmemeliydi. Ancak dileyen ayet hükmü taşıdığı içindir ki surelere dahil ayet olarak da okursa, kendine rahmet hayırda bulunmuş olur.

Zaten namazda dahi Fatiha'dan önce okunan besmeleyi şerif sünnetten olup farz değildi. Bundan dahi anlaşılması gereken besmeleyi şerifin ayet olarak Fatiha'ya dahil olmadığıydı.

Besmeleyi şerif Fatiha'ya dair kabul edildiğinde, Fatiha besmeleyi içerir iken farklı anlam bağlamında tekrar edilmiş olunmakta değil, totolojik anlamda tekrara düşülmüş olunurdu. Ayrıca Fatiha farklı açılardan her yorumlanmaya başlandığında, tekrara düşmüş olmak kaçınılmaz olur. Bunun içindir ki Besmeleyi okumak kaydı ile Besmele haricinde olan ayetleri yoruma konu almış olarak Fatiha'nın yorumunu yapmayı uygun görmekteyim.

Ayrıca rûbubiyet belirlenimli varoluş biçimleri anlamında gerçekleşen tanrısallar yaratılmış olanlar bağıntısında gerçekleşir iken Allah'ın uluhiyetine ayrılmış bölümün "Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin. Er-Rahmanir rahim. Maliki Yevmiddin" ayetlerini ilk üç ayet kabul edip, diğer son dört ayeti ubudiyete ayrılmış bölüm olarak yoruma açık kabul etmekteyim.

Son dört ayette de "Yalnız sana ibadet eder senden yardım isteriz" ayetini dördüncü ayet, "Bizi sırat-el müstakime ilet" ayetini de beşinci ayet olarak yoruma açık değerlendireceğim. Özellikle "Nimet verdiklerin yoluna, gazaba uğramış sapkınların değil" olarak tek bir ayet gibi okunan ayeti de iki farklı ayet olarak ele alacağım… ki "Nimet verdiklerin yoluna" ayetini altıncı ayet ve "Gazaba uğramış sapkınların değil" ayetini de yedinci ayet olarak değerlendireceğim. Bu ayetin tek bir ayet olduğundan yana ısrar edecekler olanlar olsa da anlam bağlamında "Nimete erenler" ve "Gazaba uğramış sapkınlar" ayet ifadelerinin ayrışık değerlendirilmesi hem diyalektik açıdan olması gereken hem de rahmet suresi de olması anlamında Fatiha'nın anlam ruhu ile örtüşmesi adına olması gerekendi. Besmeleyi şeriften sonra Fatiha'nın bu biçimde bölümlendirmiş olarak okunması; yorumuna dair anlam akışında, kendisinde besmeleyi ve kelimeyi tevhidi anlam olarak içerir iken hem hep yeniden tekrara düşmemek hem de yoruma dair anlam akışını bozmamak için önemidir.

Fatiha'nın kelimeyi tevhidi içermek ile beraber besmeleyi de içermiş olmasını bildikten sonra hem kelimeyi tevhitten (La ilahe illallah) hem de besmeleyi şeriften daha fazlası olduğunu da yorumu ile beraber

göreceğiz. Besmeleyi şerif doğrudan Fatiha ayeti olmasa da başta okunur iken taşıdığı anlam ile Fatiha'nın kapsayıcı anlam alanına girer/katılır. Böyle olsa da yukardaki taksime sadık kalarak Fatiha'yı yorumlamayı yine yukarıda anlattığım gerekçeler sebebi ile uygun görmekteyim.

Besmeleyi şerifi Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla diye tercüme eder isek Rahman ve Rahim karakter içerikli kimlik belirlenimlerinde rahmeti önceleyen, rahmeti karakteri kılmış olan Allah'a tanık oluruz. "Allah'ın ismi ile" anlamına gelen bölümü ile de anlamaktayız ki Cenabı Allah isim dolayımında kendini görünür kılmakta. İsim dolayımında işaret edilirken de varlık olması bakımından kendisini şeyleştirmekte olarak bilmenin konusu kılmaktadır. Çünkü isim, varlık olanı, dil dolayımında şeyleştirmekte olmanın nesnesiydi. Bu durumda Allah yarattığı varlıklar arasında bir varlık değil, yarattığı varlıklara içkin aşkınsal olup da üst gerçeklik olan şeydi.

Şey olanın yani dil dolayımında belirli kılınmış varlık olanın, diğeri dolayımında şeyleşmiş olarak deneyimin nesnesi olduğu da gözden kaçırılmamalıydı… ki Allah kendi olunmayan diğeri olarak bilinmeye dair deneyimin konusu iken bilmenin nesnesi olması anlamında bilmenin şeyi olmaktaydı. İsim de bilmenin konusu kılar iken bilmenin şeyi olması anlamında bilmenin nesnesi olup anlam yüklemi ile bilmenin konusu olanı da şeyleştirmiş olmak anlamını taşımaktaydı. Bu anlamda besmeleyi şerif; Allah'ı, rahmete dair varoluş biçimlerinde bilmenin konusu kılar iken isim dolayımında Allah'ı şey mahiyetinde bize açık eden ayetti (yani ussal ve deneyimsel karşılığı olandı).

İsmi anlam-değer belirlenimli yüklem almış olmakta aidiyetinde kılan yaratıcı özne, isim ile kendini suret belirlenimli olarak görünüşe taşımak ile kalmayıp, diğeri dolayımında ismi ile bilinmeye açık kendini şey kılmış olmaktaydı. Allah'ın şey olması; yarattıkları arasında bir varlık olarak şey olması değil, yarattıkları kendisinden fazla vermiş olduğu fazladan belirmiş olgular iken hem yarattıklarından fazla olan aşkınsal

ve her isim yükleminde anlam-değer içeriğinde kendinden fazlası olandı.

Bu anlamda besmeleyi şerif; Fatiha gibi, yaratılmış öznenin dilinden okunur iken Allah'ın kendisine ait olan ile kendisine ve kendisine ait olanlara katılmış olmanın, kendisinden fazla verdikleri dolayımında müşahedeye ve bilinmeye açık olduğunun anlamını taşır iken Fatiha'nın özetiydi. Özet, başlangıç için önemli olup başlangıcı olduğu her ne ise onu içermiş olmak ile beraber onda içerilmiş olmakta iken fazladan verilmiş olgu olarak onun dışında durandı. Bu anlamda da besmeleyi şerif, anlam bağlamında Fatiha'dan ayrı durmasa da Fatiha'da içerilmiş olmak ile beraber Fatiha'nın özeti olmakta iken ayet mahiyeti olsa da Fatiha'ya ayet olarak dahil olan değildi.

Hazreti Ali "Kur'an Fatiha'da, Fatiha besmelede, besmele de ba'nın altındaki noktadadır… o nokta da ilmin noktası, benimdir" der. Özet olanın özeti olduğunu içeriyor olması, özeti olduğunun da özeti içeriyor olması kaçınılmazdı. Çokluğun tümel yargısal olarak vahdete doğru indirgenmiş olmakta bilmenin de olanaklı olmasından bakıldığında, bu söz, bilmenin olanağını da işaret etmesi bakımından önemliydi. Ayrıca ayet niteliği taşıyanın varlıksal veya varoluşsal karşılığı olduğunu da göstermesi adına önemliydi.

İlmin, Arapçadaki Ba harfinin altındaki nokta olarak değerlendirilmiş olması, hem yaratımda anlamsız hiçbir şeyin gerçekleşmediğini işaret etmesi hem de ilmin, anlamın tümel yargısal olması olanağında tümel belirlenimli yüklem almada gerçekleşiyor olmasını işaret ediyor olması adına önemliydi. Hazreti Ali'nin Ba'nın altındaki nokta olduğunu ifade etmiş olması şahsı olmaktan daha çok insanın evrensel bir gerçekliğine dikkat çekmekteydi… ki bütün varlık âleminde gerçekleşenlerin sonucu olan insan; varlığın özeti olmakta, insan mahiyetinde anlam yüklemli nokta olmakta ve ben olmakta nokta mahiyetinde kendi olmaktaydı. Bunun ile beraber yüklem almaya açık yaratım oluşunda bilmeye açık varlıktı ki bu anlamda bildiği kadar varlığı noktalamaktaydı. Bildiği kadar varlığı kendine anlam yüklemli katandı. Varlığı kendine kattığı

doğrultuda kendileştirdiği veya aidiyetinde kıldığı kadar kendinde noktalayandı.

Varlık âleminde olanlar Ba harfi misali Rabbi olan Allah'a bakar iken insanın kendisine kattığı yönde insan noktasına katılmaktaydı. Ba'nın altındaki nokta misali ifade edilen; insan olmaktı… insan olarak öz bilinç sahibi yani ben olmanın idrakinde nokta olmaktı. Ba'nın altındaki nokta ifadesinden insanın, fıtratı gereği temsilen ve anlam yükleminde bütün varlık âlemlerini kucaklayan, içerebilen varlık olduğuna da dikkat çekilmiş olunmaktaydı… ki bunu söyleyenin insan olduğu gerçeğinden hareket ile insan olmanın evrenseline dikkat çekmiş olduğu görülmekteydi.

Böyle olmak ile beraber, insan temsilen, Allah'a ait tanrısalların suret verilmiş olduğu ve gerçekleştiği mahal -uzay- iken nokta tabiri ile velayete dair Allah'ta kendini bulmuş olmak da anlamlı kılınmış olmaktaydı… ki sözün sahibi (Hazreti Ali) Velayet-i Şah namı ile de sözün hakkını veren anlam dünyasına sahipti.

Sonsuz ve yekvücud olmasında kendinde ben olan nokta Allah'tı… ki insan Allah'ın kendinde nokta olmasından da paye almış olan noktalığa haiz olarak kendini Allah'ta bulduğunda bütün varlık âlemindeki akışın son noktasında kendi olmayı bulmuş olurdu. Bu durumda insan Ba harfinin noktası olmaktan yani varlık âlemi kendisine nazil olan nokta olan olmaktan Nun harfinin üstündeki noktaya terfi etmiş olarak bütün varlık âleminin kendisine yükseldiği nokta olmaktaydı. Velayetten nübüvvetin iki velayetli olması faziletine taşınmış olmaktaydı… ki Hazreti Ali'nin kendi ifadesinde eksik bırakmış olduğu ise varlık âleminin anlam yüklemli olarak nazil olduğu nokta olmaktan, varlık âleminin anlam yüklemli yükseldiği nokta olunduğunda Fatiha'nın tamam olacağıydı.

Demek ki besmeleyi şerif, Fatiha'nın özeti olsa da Fatiha, besmeleyi şeriften fazlası olmak ile kalmayıp kendinden fazla olduğu her anlam belirleniminde, Ba harfinin noktasından Nun harfinin noktasına yükselmeyi olanaklı kılan anlam bağlamına haizdi… ki besmeleyi şerif

ile sınırlanmayacak kadar besmeleden ve kendisinden fazlası olan ilahi sözdü.

Bir daha söylemek gerekir ise besmeleyi şerifi ayet mahiyeti taşımasına rağmen Fatiha'ya dahil kılınmış ayet niteliğinde görmeyip, "Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin" ayeti ile başlayan ve "Gazaba uğramış sapkınların değil" ayeti ile yoruma açık bulmuş olup yorumlamakta olacağım. Bu bir kabul olup, dileyen besmeleyi şerifi Fatiha'ya dahil okuyabilir. Ancak bu da bir kabul olup, Fatiha'yı okumaktan yana bir eksikli değil, fazilettir. Benim yapmaya çalıştığım ise Fatiha'yı besmele tekrarına düşmeden yoruma açık kılabilmektir.

Bu başlık dahi besmeleyi şerifin kısmi anlamda yapılmış olan yorumu izleğinde Fatiha'ya dair bir yorumdur. Dileyen bu yoruma eleştirel olarak katkılarda bulunabilir.

*

Söze başlarken yorum ve Fatiha 1…

İlahi söz olması sebebi Fatiha; ilkesel olanın gerçekleşmeye dair muhatabı olduğu sürece evrensel nitelikte gerçekleşmesi sebebi ile kendinde barındırdıkları dolayımında kapsayıcı olan nitelikte herkesin gerçeğini ifade eden metindir. Uzak ve ötede gerçek olan değil, herkesin gerçeği olanı gösterir iken okuyucu/ yorumcu ile arasında aynalaşmayı olanaklı kıldığı yönde kendisine katarken kendisini açımlayan metindir.

Metne dair her yorum metne katılır iken metnin anlamına açık olmayı olanaklı kılar. Metin öte gerçeği içerdiği yönde değil, herkesin gerçeği olup da yaşanan gerçeklik olanı içerdiği yönde evrensel ve zamansızdır… ki her zamanın koşulları, değişen anlam-değer dünyasına bağlı olarak yeniden yoruma açık iken okurunu/ yorumcusunu yeni yaratım oluşunda yaratıma açık kılar.

İşte Fatiha, öte bir gerçeği değil, yaşamsal anlamda karşılığı olan gerçeği içeren metin olarak değişen anlam-değer dünyalarında hep yeniden yoruma açık bulunuyor iken okuyucusunu/ yorumcusunu yaratıma açık kılıp da yaşamda gerçekleşen hikâyesinde betimlenme olanağı olan metin olarak yaşanırken anlaşılabilen metindir.

İlahi sözün kapsayıcı doğası sebebi ile, anlamın tümel yargısal olması sebebi ile de ilke belirlenimli tümellere/ tanrısallara haiz iken yeniden yorum yapabilmenin değişmez esaslarını kendinde barındırır. Hep yeniden yoruma -yaratıma- açık metin, esasları bağlamında hep yeniden yoruma açık olmayı anlam niteliğini kaybetmeden bulmakta ise kendisine katılması gerekilen ve anlama dair açılımlarında özümsenmesi gereken metin olarak anlaşılabilir olmaya açık bulunur/ bulunabilir.

En basit bir kitap dahi aşk, korku, macera, felsefi içerik, dini içerik veya başka içeriklerde modellenmiş metin olarak ilkeselliğe haizdir. İlkesi gereği okunurken anlaşılmaya açık ve kendisine katılmayı olanaklı bulduğumuzdur. Bu anlamda Kur’an dahi anlam-değer ilkesi gereği

marifetullah, tevhid, hukuk, ahlak, karakter, kimlik vb. ilkelere haiz olarak, ilkeye içkin ayet dizgesinde sure biçimsel olarak modellenmiş olmakta biçim kazanır iken ilkesi gereği okumak ile hakkı verilmiş olarak okunabilir. Bu anlamda Kur'an'ın bir suresi olması bağlamında Fatiha'da içerdiği ilkeler gereği yoruma açık okunduğunda hakkı gereği anlaşılması olanaklı olan metindir.

Ancak yaşamsal anlamda gerçekliği olan gerçeklik; çok katmanlı, çift yönlü, çok içerikli, çok çeşitli, çok anlamlı, çok gerçekli, çok kapsamlı vb. olarak bağıntısal dolayımlılıkta ve neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak gerçekleşir iken doğru bilme ve esasa bağlı doğru yorumlama olanağı dahilinde hep bir tam hep bir eksik olarak yoruma açık bulunur. Çoklu bağıntısal varoluşta her yorum, yaratım biçimsel gerçekleşmekte iken hep yeni bağlamlarda yeni anlamlara da açık ve yeniden yeni anlam yüklemlerinde yorumlamaya açık yaratım oluşunda hep bir tam hep bir eksik durur.

Yoruma dair hep bir tam olan, eksik olduğu yönde yoruma açık yaratım oluşunda hep yeniden yeni bir bağlamda hep bir tam ve yeniden hep bir esik olarak yorumlanır. Yorumlanan, bütün bağıntılarında hep yeniden yorumlanmış olsa da çoklu bağıntısal gerçekleşen varoluşta hep yeni bir anlam bağlamına açık yorumlanıyor olmakta yoruma dair hep bir tam yorumda tüketilir iken bağlamsal olarak hep bir eksik kalmış olması doğrultusunda bağlam kurmaya açık olunduğu kadar tüketilemeyen anlam zenginliğinde hep yeniden düşüncenin konusu olur. Düşüncenin konusu olmak ile beraber yorumcuyu özgün olarak kendini de yaratıma açık buluyor olmasının olanağı olur. Anlamın öznelde dirimsel olması ve anlaşılmaya dair yaşam sevinci vermesi dolayımında da yorum, anlama çabası içinde bir madenci misali anlam arayışına dönmüş olarak varoluşa hep yeni bir anlam bağıntısında tutunmanın aracı olur. Her özgün yorumda bulunan yaşam sevinci de kişinin var olmaya dair canlılığını, tazeliğini yeniden hissetmesinin aracı olur.

Yorumlanan eksik olduğu yönde eleştiriye -değerlendirmeye- alınması veya tamamlanması doğrultusunda anlamaya dair çaba göstermek de hep yeniden yeni anlam bağlamlarında yaratıma açık olmanın olanağını verir. Yeter ki hep bir tam olan anlam açılımında takılı kalıp da yaratıma açık olmanın da öldürülmüş olduğu taassuba düşülmüş olunmasın.

Yaratıma açık olmakta kaybolmamak için ise esasın yitirilmeden özümsenmesi/ içselleştirilmesi şarttır. Ancak metnin anlamına dair esas yanlış ise metni eleştirel olarak yorumlamaya da açık olmak gerekir. Söz konusu olan ilahi metin ve metnin dokunulmazlığı ise her kişi metnin zaman içinde yaşamsal anlamda herkes için olup olmadığına dair evrenselliği ne kadar taşıdığını özellikle değerlendirmelidir… ki varoluşsal gerçeklik herkese dair gerçek olan iken kişi metne dair okumasında kendisine ayna olacak biçimde metinde kendisini veya olan-biteni üst anlam belirlenimleri ile görmelidir… ama görmekte değilse, metin zamansal oluş içinde zamansızlığını yani ilahi söz/ metin olmasını yitirmiş demektir.

İşte Fatiha; bin dört yüz küsur seneden beri orijinal durumunu yitirmemiş ilahi söz olarak bugün bizlere öte bir gerçeği değil de gerçeğimiz olanı gösteren metin olarak haiz olduğu esasları/ ilkeleri gereği zamansızlığını yitirmiş olmayan ve kaynağından geldiği gibi de muhafaza edilmiş durumu ile zamansızlığını yitirmemiş metin olarak elimizin altında ve dilimizde bulduğumuz rahmettir. Elimizin altında olması, aidiyet belirlenimli olarak yeniden yoruma açık bulmamızın olanağını verir. Dilimizde olması da özümseyerek, aidiyet belirlenimli sahiplenmeyi, sorumlu olmayı diğeri ile de ilişkilerde kültür havzası içinde ortak anlam-değer belirlenimli olarak olanaklı kılar. Yaşama dair düstur edildiğinde ise ilahi söz artık yaşam biçimini belirleyen ilkesellikte dini bir olgudur. Yaşamsal karşılığına bağlı olarak gerçekleşme olanağı ile de zamansızlığını açık etmiş olur.

Söz konusu olan ilahi söz/ metin ise sadece anlam belirlenimli olarak okunacak/ yorumlanacak olan değil, yaşama açık bulunduğu yönde tahkike açık olarak “yaşa ve gör” bağıntısında deneyimlenebiliyor

olması da gerekendi. En basit örnek ile “Baba-oğul-kutsal ruh” pagan ve şirk içerikli ilahi söz olduğu söylenen metin alıntısı herkesin gerçeği olmaktan yoksun iken Fatiha herkesin kendi gerçeğine okuyor olarak dahi katılabildiği evrensel olarak herkese açık ilahi söz/ metindi.

Başka bir ifade ile belirtir isek bazı bilgeler tarafından kayda düşmüş olan metinlerinde, “Bu ehline yazılmıştır” vb. ifadelere rastlanır. İşte Fatiha böylesi ayrıcalıklı olarak birilerine yazılmış bir metin olmaktan da uzak, herkesin anlayabileceği, anlarken katılabileceği metin olarak herkese aidiyeti olan ilahi söz/ metin olması ile de önemliydi.

Her okuma; anlama çabasına bağlı olarak hep yeniden yeni bağlamlarda gerçekleşir iken yorumbiçimsel gerçekleşmekteydi. Bu açıdan dahi bakıldığında Fatiha herkese açık ve her zamanın metni olması ile her yeni anlam bağlamında hep yeniden ve yeni olarak anlaşılması olanaklı metindi. Her okuyucu, anlama çabasına bağlı olarak metni yorumladığı yönde anlamaya açık bulur. Önemli olan ise metnin esaslarını yitirmeden metne katılmayı olanaklı bulmakta metni anlamaya çalışmaktı… ki ilkesinden kopuk anlama dair her zorlama veya metinde olmayanı dayatma anlamında safsataya düşmeden metni yeni bağlamlarda yorumlamak olması gerekendi.

Fatiha bu anlamda zorlamaya, safsataya düşmeden esasları izleğinde okunması gereken metindi. Çünkü tanrısalları içerdiği kadarı ile tanrısal olanı, esasları gereği okumak gerçek değerini korumak için dahi olsa olması gerekendi. Ancak metne dair her zorlama veya safsata düzeyinde yoruma dair okumalar da metnin kendinde içermediği anlam bütününde öyle olmadığını görmenin ve metni yeni bakış açılarında yeniden yorumlayarak değerlendirmek gerektiğinin anlayışını vermesi adına önemsenmeliydi.

Gerçekten her sapma, gerçekten sapılmaması gerektiğinin gerçeğini diyalektik belirlenimli olarak işaret ettiği kadar (daha fazla olmamak kaydı ile) önemliydi. Metnin dışına çıkmış olarak metni farklı bir perspektiften anlamak için dahi olsa, üzerinde düşünmeye değer

olmasa da metnin dışına çıkıldığında neler olduğunu görmek için dikkat edilmesi gerekendi.

Metni değerlendirmek anlamında her yorum eleştirel yorumdu… ki eleştirel yorum; metni farklı perspektiflerden bakarak yeniden değerlendirmeye tabi tutmak düzeyinde gerçekleşiyor ve metnin dışına çıkmış olarak doğru yerden yapılmakta ise metne gömülmüş olarak yaratımdan/ yorumdan, anlamaktan yana tıkanmış olmayı aşmanın bir olanağı olarak değerlendirilmesi gerekendi. Aynılık düzeyinde gerçekleşen özdeşlik belirlenimlerinde farkındalık olmaz prensibi gereği içinde farkındalığı yitirdiğimiz durumlarda tam olan yorum belirlenimine takılı kalmış isek esası yitirmemek kaydı ile metne yeniden dışına çıkmış olarak dönmek gerekir.

Metnin dışında farklı bir perspektiften metne gelen her yorum metnin dışına çıkmış olmayı olanaklı kılar iken metni yeniden yaratım oluşu içinde anlamaya yardımcı olduğunda, yoruma, anlamaya dair tıkanıklık aşılmış olunur. Metnin dışından gelen anlamaya dair her yeni yorum anlam sürecinde metnin yeni bir açılımı olarak metne katılır. Eski dil ile söylemek gerekir ise metni şerh etmek, metnin dışına çıkmış olarak metne yeniden geri dönmekte de yapılması gerekendi.

Ancak, metnin dışına çıkmak anakronikte olduğu gibi zorlama veya metin ile hiç alakası olmayan sığlıkta safsata veya vesvese düzeyinde ise anlamın yaratıcı doğası gereği özellikle dikkat edilmesi gerekendi. Metin sadece metin değildi. Anlama haiz yaratıcı içerikte her gerçekleştiğinde, varlıksal veya varoluşsal karşılıkları da var ise ayrıca anlam-değer belirleniminde yaratıcı etkinlik düzeyinde yaşamsal olarak yaratıma açık kılmakta nasıl yaşanması gerektiğine dair ise metin, metin olmaktan hep daha büyük olandı… ki bu anlamda metne gerekli değeri göstermiş olmanın titizliğinde ve ciddiyetinde yaklaşmış olmak hep gerekliydi.

Bu durumda anlaşılması gereken o ki metin okumasının yani anlaşılmaya dair yorumlanmasının dahi usule dair bir ahlakı vardı. Anlamın, dolayısıyla da anlama içkin dilin yaratıcı doğası gereği ile

biçimlenen her metin, yüklem almaya açık yaratım oluşunda değerlendirilir iken değer oluşu içinde ciddiyet ile esasları bağlamında okunması gerekendi. Çünkü yaşam metne göre biçimlenmekte ise metnin herkese dair gerçeklik taşıyıp taşımadığı, aynalaşma olanağı olup olmadığı, herkese açık katılıma dair gerçekleşme yeterliliği gösterip göstermediği, ilkesi gereği zamansızlığını koruyup korumadığı, her türlü zorlama veya safsataya rağmen kendi gerçeğine dönüldüğünde yerindeliğini koruyup korumadığı vb. metne dair titizce yaklaşımın usulü olarak dikkat edilmesi gerekenlerdi.

Fatiha'da geçen "Gazaba uğramış sapkınların değil" de "Nimete ermişlerin yolu üzere kıl" denilir iken yaşamı gerçeğinden kopuk yorumlamış olanlardan değil de gerçeğine bağlı yorumlamış olup da sonuç almışların yolu üzere kıl da denilmiş olunmaktaydı. Çünkü her yaşanan anlam bağlamında yaşanır iken yoruma açık yaratım oluşunda yorumbiçimsel yaşanmış olandı. Gerçekten kopuk yaşanan her anlam bağlamı, gerçekten yana sonuçsuz ve anlamsız bırakır iken gerçeği açık eden her anlam bağlamında yaşanan, gerçekten yana sonuçsuz ve anlamsız bırakmakta değildi.

Başka bir açıdan da belirtir isek Fatiha, sadece metin olarak değil, yaşam biçimsel olarak da yoruma açık iken metin olarak gerçekten sonuçsuz bırakıcı ve anlamsız bırakan safsata ve zorlamalarda okunmaması gerektiğinin mesajını da içeren anlama haizdi. Çünkü gerçeğe dair olup da gerçek anlamından sapılmış olarak okunan her metin, sonuç olarak anlamın yaratıcı doğası gereği gerçekten sapılmış bir yaşama da eylemekteydi/ eyleyebilmekteydi.

Demek ki anlam-yorum-yaratım-yaşam-usul bağıntısından bakıldığında, ilahi söz sadece gerçeği değil, gerçeğe göre nasıl yaşanması gerektiğinin mesajını da içerir iken metnin içerdiği gerçekten kopuk zorlama ve safsataya gidilmeden okunması gerekendi. Sonuçta her yeni anlam bağlamında anlam biçimsel gerçekleşen yoruma dair yaratım oluşunda bir gerçeklik zeminimiz olmalıydı ki gerçekten kopuk kaybolmuş olmayalım.

Yoruma dair hep bir tam ama hep bir eksik olma durumunu da dikkate almış olarak eksik olan yönü ile yaratıma açık olma durumunu kendimiz tam olan da sabit kılmış olmadan ama kararlı kılmış olarak yaratıma açık olmayı korumuş olalım. Hep eksik yönü ile yoruma, anlamaya açık olmak gerektiğini de unutmadan her yorumun eksik yönü ile haddimizi bilmek gerektiğini hatırlattığını da unutmayalım.

Yorumladıkça, önceden bildiğimizden daha ileri ve kapsayıcı bilmekte iken yorumun getirdiği anlam derinliğinde, yorumu yapılıyor olanı daha önce bilmediğimize dair kanı dahi oluşur. Yorum, bildiklerimiz zemininde başlarken anlamaya açık olmakta devam eder. Anlam zenginliği ve derinliği edindikçe, yüklem almaya açık yaratım oluşunda kılar… ki yaratım yorum perspektifinden değerlendirildiğinde hiç bitmeyecek eylem etkinliği olarak görülür. Yorum nihayetsiz yaratmanın olanağı olarak da bilinmesi ve değerlendirilmesi gerekendir.

*

Söze başlarken yorum ve Fatiha 2…

Metinde belirsiz olan ile metin, anlamaya açık olduğu izlekte bulmaca misali keşfe açıktır. Keşfe açık olduğu izlekte okuyucunun metne katılımı sağlanmış olur. Ayrıca her belirsiz olan esasa bağlı belirli olanlar üzerinden metnin yoruma dair eksik kalan anlamına yönelik yaklaşık yeni bağlamını verir.

Yukarıda da belirtildiği üzere çok katmanlı, çok gerçekli, çok kapsamlı, çok anlamlı, çift yönlü, çok yönlü, karşıt belirlenimli vb. olarak çoklu bağıntısal bir varoluşta, varoluş ile doğrudan bağıntılı her metin, hep yeniden yeni bir anlam bağlamında yoruma açık iken hep bir tam hep bir eksik olduğu belirlenimde yorumlanıyordur…. ki çoklu bağıntısal oluşa bağlı yorum, eksik olduğu yönde hep yaklaşık olmakta yeniden yoruma açık bulunur.

Her yeni gerçekleşen yaklaşık yorumlama, anlam bağlamına bağlı olarak esas ile uyumlu olduğu yönde yeni olan tam bir anlamı yeniden görünür kılar. Belirsizlik ile belirlilik arası yaklaşık olan, bütünlüğü olan metinde bütüne dair anlam olarak sırıtmakta değil ise artık metnin yeni bir tam olan yorumu olarak metne dahildir. Ayrıca yaklaşık olan anlamın tümel yargısal olması ve metindeki esasa içkin olarak hep bir tam yoruma yuvarlanmış -bütünlenmiş- olarak metne dahildir. Nesnesine bağlı bilmenin değil de hep yeni anlam bağlamlarında yeniden yorumlamaya açık her ne bulunmakta ise yoruma dair hep bir tam hep bir eksik belirleniminde tama dair oluşta tüketiliyor olsa da eksik belirlenimli bulunduğu yönde tüketilemez olmaya açık olarak bulunur. Yoruma konu olanda belirsizliklerin genel anlam taşıyor olması da yoruma konu olanı hep yeniden yorumlamayı olanaklı kılıyor olsa da belirsizlikler esas belirlenimli ise yoruma konu olanı nasıl yorumlanması gerektiğinin izleğini ve sınırlarını verir.

İşte Fatiha nimetin ne olduğu, sapkınlığın ne olduğuna dair gibi belirsizliklerde yine kendi içinde yaklaşık olana bağlı yorumlamaya açık iken esasları izleğinde yorum sınırları olan yönde yorumlamaya dair

usulünü de kendinde barındıran metindir. Her esas dahi anlamına dair belirsiz görülür iken diğer esaslar ile bağıntısal olmakta esas niteliğini korur ve anlam bağlamında yoruma açık bulunur. Yoruma açık bulunduğu izlekte belirsiz olan yaklaşık yorumlanmaya başlanır iken hep yeniden esas bağlamında hep bir tam ama yeni anlam bağlamlarında yoruma açık olduğu yönde hep bir eksik yorumlanmış olmayı korur.

Fatiha'da "Yalnız sana ibadet eder yalnız senden isteriz" denilir iken Rabb-ül Âlemine gafil olup da şirkten, inkârdan beri olmak anlamında sapkınlardan olmamak ve gazaptan uzaklık istenir. Rabb-ül Âlemine ermek ile nimete ermiş olanlar ise yalnızca Allah'a ibadet etmiş ve yalnızca Allah'tan istemiş olan rahmet ehlidir ki nimete ermek ile ifade edilmişlerdir. Rabb-ül Âlemin kim veya ne gibi bir belirsizlik, yine metnin kendisinde yarattıkları dolayımında "Rahman", "Rahim" ve "Maliki yevmiddin" olmakta belirli olandır. "Rahman ve Rahim" dolayımında duygu sahibi olup da rahmet sahibi olan Allah'ı anlamaktayızdır… ki Rabb-ül Âleminden kasıt Allah'tır. Nimete dair kendisinden rahmet belirlenimli olarak sonuç alındığı gibi sapkınlığa dair gadab/ gazap belirlenimli olarak da kendisinden sonuç alınabilir olan gerçeklikten bahsedilmektedir.

Yukardaki yorum da yaklaşık başlamış olup bir tam yorum olarak metne dahildir. Metne dair yaklaşık her yorum hep esas bağıntısında esasa yuvarlanmış, esasta bütünlenmiş olmakta tam bir yorum olarak metne katılır.

Metin'de ki belirsizlikler; ayet belirlenimli olup da varlıksal ve varoluşsal karşılıklarına bağlı olarak da yoruma açık olduğu yönde hep bir tam olarak yorumlandığında belirsizlikler hep yeniden aşılmış olmak ile beraber metnin güvenirliğini doğrulmanın da belirlenimi görünür. Esasa dair belirsizlik, diğer esaslar ile belirli kılınmış olmakta metin içinde aşılmış olmak ile beraber, varlıksal ve varoluşsal karşılıkları ile de aşılmaktadır. Belirli olanlardan başlamış olarak belirsizlikleri aşmak ile hep yeni bir belirli kılınmış olandan nihayetsiz olana dönülür, nihayetsiz

oluş içinde bulunulur. Fatiha da belirli olan kavramlardan ve anlatı bütününden hareket ile belirsizlikleri aşmak ile yeni bir belirli anlam bütününe ulaşılır iken anlam bağlam kurmaya açık oluşta bağlam kurulduğu yönde/ kadar nihayetsiz olan anlam akışında bulunmanın bir olanağı olarak görülür. Özellikle Allah'ı ve yaratılmış olanları içermek ayrıca ferdiyet ile biçimlenir iken bizliğe, çokluğa da açık yönü vb. ile yorumun nihayetsizliği içinde kılan ilahi söz/ metindir.

Eğer Fatiha'da esasın apaçık olması gerektiğini söylemiş olarak itiraz edenler olur ise esas, bilen kişi için apaçıktır. Esasın kendinde ne olduğuna dair bilgisi olmayan için metinde esas belirsizliğini korur. İşte metindeki esaslar arası anlam açılımına dair bağlamsallık, esasın diğer esasların bağıntısal dolayımında esas olduğu gerçeğini görünür kılar iken esasın bağıntısal dolayımlılıkta apaçık esas olarak metinde yerindeliği olduğunu görünür kılar.

Fatiha'da da Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin, dua, ibadet, sırat-el müstakim, gadab/ gazap, sapkınlık, nimete erenler vb. metnin esasları olarak birbiri ile bağıntısal dolayımda birbirini anlam açılımına maruz bırakır iken metni anlamayı ve hep yeniden yorumlamayı olanaklı kılar. Alt metin belirlenimi anlamında satır arası içerik olarak rahmet ve gazap, hidayet ve delalet, hak ve batıl, esas olan ve esas olmayan, olması gereken ve olmaması gereken ilke belirlenimlerinden de metin olarak Fatiha, belirsizliğe aşkın anlaşılabilir olan bir metindir.

Alt metin belirlenimi anlamında satır arası okumalar, metnin anlaşılabilmesi için olduğu gibi metni yeniden yoruma açık bulmanın olmazsa olmazıdır. Ancak metnin kendi esasları bağlamında alt metin okuması yapmak gerekir. Esaslardan kopuk her alt metin okuması, gerçeğinden kopuk olarak metne dayatılmış olmaktan öte değildir.

Söz konusu olan varlığa veya varoluşa dair metin ise yazımına dair zamanın metni olsa da zorlama/ dayatma veya safsatadan uzak, esasları gereği alt metin okuması ile yeniden kavramlaştırılır iken zamana meydan okurcasına zamana taşınması gerekendir. Metin Fatiha

gibi kültür nesnesi olup da değer olarak yaşamda yerini almış ise metnin esaslarına bağlı alt metin okuması ile yeniden kavramlaştırılması, zamana taşınıyor olmasında köklere inmiş olarak metni yeniden canlandırmış olmayı olanaklı kılar.

Her metin, genel anlamı ile zamansal oluşa bağlı sıradanlaşmayı ve sıradanlaşmasına bağlı olarak da esasından uzaklaşmayı ve kendisine yabancılaşmayı da kaderi olarak bulur. Metnin zamansal anlam-değer değişimi içinde hep yeniden yorumlanması, metni hatırlatmanın, metni sıradanlıktan ari değer oluşunda canlı tutmanın ve yeniden canlılığın bir parçası kılmanın gereğidir. İşte bunun için dahi olsa Fatiha'yı sadece bir kültür nesnesi değil, yaşama capcanlı tutunmanın değeri olarak anlam zenginliğinde hep yeniden ve yeni olarak yorumlamak gerekir.

Yaratımın ve söze dair yorum belirlenimli yaratımın birbirini karşılaması gereği metni; varlık alanına ve varoluş belirlenimlerine çektiğinizde, yorumun tüketilemez olmaya açık olması ile karşılaşılır. Metin kendisine katılanlar ve kendisine katıldıkları ile hep yeni bir bağlamda yeniden yoruma açık bulunur. Mesela: Rabb-ül Âlemin olmayı âlemler bağıntısında yorumlar isek âlemler üzerinden yapılacak yoruma bir ömrün yetişmeyeceği görülür. Yine âlemler dolayımında "Rahman, Rahim ve Maliki yevmiddin" olmayı yorumlamaya kalksak, yorumlamaya bir ömrün yetmeyeceği bir daha görülür.

Bunun içindir ki yorum; metnin kendi bağlamlarında kavrama dair esasları bağıntısında genel bir çerçeve içinde yapıldığında, varlığa ve varoluşa dair genel bir çerçeve de çizmiş olarak yorumu yapılanı anlaşılabilecek bir düzeye çekmiş olmakta yapılması gerekendi. Detaylarda kaybolmak değil, esaslara bağlı bağıntısal/ bağlamsal açılardan hareket ile yorum, çeşitli açılardan görmeyi olanaklı kılacak biçimde yapılması gerekendi.

Elbette metin; içerdiği kavrama dair esasları varlıksal ve varoluşsal karşılıklarına bağlı olarak detaylandırmaya dair tanıtlamayı da içerecek biçimde varlık alanına ve varoluş belirlenimlerine çekilmelidir… ama yeniden kavramlaştırma olanağında gerçeğe haiz ve geneli kuşatıcı

oluşa bağlı olarak yorum yapılmalıydı ki yorumun bir ömür tüketilmez olmasına karşı, yoruma dair gerçekleşebilecek bütün olası durumlar, kavramsal nitelikte ve bağlamlarda kapsanmış olarak yorum yapılmış olsun.

Nesnelliğe dair bilmenin tüketilebilir ama yorumun, bağlam kurmaya açık olunduğu kadar -yönde- tüketilemez olmaya açık olduğunu artık bilmekte isek Fatiha, gelecek anlamında insana yorumun hangi izlekte ve sınırlarda nasıl olması gerektiğinin ve hep yeniden yoruma açık olmanın hangi durumlarda gerçekleştiğinin mesajını da taşıması adına önemlidir. Bilmeyi tüketen insanın yorumu tüketemiyor olması da gelecek olarak insanlığı neyin beklediğini göstermesi adına önemlidir. Yorumlanmış olarak yaratıma açık bulunan dünyalar, görülen o ki insanı bekler/ beklemektedir.

Bir ayette "Şayet yeryüzünde bulunan ağaçlar kalem, deniz ve yedi deniz daha mürekkep olsa Allah'ın kelimeleri/ sözü tükenmez. Şüphesiz Allah Aziz ve Hâkim'dir" denilir. Varlığa dair bilginin tüketilmiş olarak içkin bulunduğu varoluşta sözün tüketilemiyor olması, yoruma açık yaratıma dair gerçekleşen varoluşta hep yeni bir bağlamda gerçekleşmesindendi. Neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak yüklem almaya açık nihayetsiz yani sonu gelmez ucu açık yaratım oluşunda bulunan Allah için yarattıklarını, hikmet sahibi olmakta hep yeni bir bağlamda nihayetsiz yorumluyor olarak söze konu ediyor olması, ucu açık yaratım oluşunun sonucuydu.

Bilginin bitimli olduğu yerde yorumun nihayetsizliği başlar. Yorum yaratım biçimsel iken her yaratım belirlenimi de anlama içkin yorumbiçimsel gerçekleşmekteydi. Yaratım bir yönü ile her ne kadar niceliğe haiz nesnellik zemininde neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak bilgibilimsel gerçekleşiyor olsa da yaratıma dair her ne gerçekleşmekte ise anlam-değer bağıntısında yorumbiçimsel gerçekleşmiş olmaktaydı. Yaratım sadece niceliğe haiz nesnelliğe bağlı bilgibilimsel değil, anlam-değer yüklemli her gerçekleşmede

yorumbiçimseldi. Bilgibilimselliğe haiz olmak ile beraber yorumlanmış olmakta gerçekleşen varoluştaydık.

Doğada varlık yorumlanmış gerçeklikti. Nura dair doğası olan Allah kendini yaratıma yani yorumlamaya mümkün bulan yaratıcı varlıktı. Varoluş da niceliğe haiz nesnellik zemininde hep yorumbiçimsel gerçekleşmekteydi. Her şeyin yorumlanmış/ yorum olduğu bir varoluşta, her yeni bağıntıda gerçekleşen anlamsal bağlam yeni bağlamda yaratımı ucu açık kılmaktaydı. Yüklem almaya açık anlam bağlamlarında yaratım hep yorumbiçimsel gerçekleşmekteydi. Varoluş hep yeni bir bağlamda yeniden yaratıma/ yorumlanmaya açık ilişki bağıntısında/ örüntüsünde gerçekleşmekteydi.

Dalları budaklanmış ağacın, kanatları ile yükselen kuşun, heybeti ile kendine çağıran dağın, yıldızlar ile süslenmiş dünya göğünün, karlar ile bembeyaz kaplanmış yerin, bahar ile uykusundan uyananların/ canlananların, ateş gibi kıpır kıpır cinin, varlığı işgal ederken tanrısalları resmeden insanın yorumlanmış olduğu hikâyenin her bir parçası, birbiri ile yeniden yaratılıyor/ yorumlanıyor olmanın oluşu içinde vardı. Her hikâyenin karakteri, özgün ve biricik kendi hikâyesini resmetmekteydi. Sadece bilgibilimsel olarak bileceğimiz/ bilmemiz gereken bir dünyada değildik. Yorumladıkça katıldığımız ve anlam bağlamı içinde anlamaya çalıştığımız, anladığımız bir dünyada, yorumlanmış olan ile kendimizi de yeniden yorumlayarak yaratabilme olanağımız da vardı.

İşte Fatiha; bilgibilimsel olduğu kadar yorumlanmış olanın da betimlenmiş olarak ifade edildiği yaratım oluşuna da dikkat çekmekteydi. Yaratım sadece bilgiye haiz gerçekleşmekte değil, bilgiye haiz yorumbiçimsel gerçekleşir iken yaratan Allah, yarattığı üzerinden kendini de yorumlayandı. Gerçekleşenlerin sonuç belirlenimlerine göre hep yeniden yorumlanmış bir gerçeklikte yaratımı, yarattıkları dolayımında sürekli kılmaktaydı. İşte Fatiha; yaratım ve yorum bağıntısında betimlenmiş olarak böylesi gerçeğe/ gerçekleşene de dikkat çekmiş olmaktaydı. Gerçeğe, bilgibilimsel olduğu kadar yorumbiçimsel anlamda da açılan kapı misaliydi. Gerçeği, bilgibilimsel

ve yorumbiçimsel yönü ile kendinde betimlemiş bulur iken gerçeği düşünen kişiye açan, Kur'an'ın açılış metniydi. Böylesi ismini hak eden ilahi sözdü.

Yorumbiçimsel gerçekleşen yaratımın nihayetsizliği ve bir yaratım belirlenimi olan söze dair yorumun nihayetsizliği birbirini karşılayan gerçeklikler bağıntısında birbirini tamamlayan ve yeniden yaratım oluşuna koyan yaratım biçimleriydi… ki nihayeti olmayan yaratım, dolayısıyla da yorum zenginliği ve derinliği düşünüldüğünde Allah elbette hikmet sahibi Hâkim ve yaratım dolayımında hep Aziz olandı.

"Şayet yeryüzünde bulunan ağaçlar kalem, deniz ve yedi deniz daha mürekkep olsa Allah'ın kelimeleri/ sözü tükenmez. Şüphesiz Allah Aziz ve Hâkim'dir" Bu ayet, Allah'ın nihayetsiz bilgiye haiz olduğunu gösterir. Böyle olmak ile beraber söze dair nihayetsizlik yani sonu gelmeyen tükenmezlik söz anlam bağlamlarında yorumbiçimsel de gerçekleşir iken yoruma dair bitimsizliği de anlamlı kılar.

Allah dahi yoruma dair varoluşta yorumu sadece yaratma biçimi değil, yaratım dolayımında gerçekleşen bilmenin de bir parçası kılmaktaydı. Yoruma dair her yeni anlam bulmada, varlık veya varoluşa dair ne gerçekleşmekte ise yeni anlam bağlamlarında daha kapsamlı olarak derinlemesine yeniden anlaşılmaya/ anlamlı kılınmaya açık bulunuyordur. Bilinen, yaratım/ yorum dolayımında yeni bir bağlamda yeniden bilinmeye açık bulunmaktaydı. Bu, yaratılmış olanın hep yeniden yaratıma açık kılınıyor olması anlamını taşımak ile beraber yaratılmış olanın yeniden anlamlı kılınıyor olmasına ve anlam yüklemlerinde değer olarak da gerçekleştiğini göstermesi adına önemliydi. Yorum nesnesi yorumlanırken esasa dair nesnelliğini yitirmemek kaydı ile anlam bağlamında hep yeniden yaratılmış olmaktaydı. Anlam bağlamında hep yeniden bilinmeye açık bulunmaktaydı.

Yaratıcı öznenin de yaratım dolayımında her yeni anlam bağlamında hep yeniden bilmeye açık olan olduğunu da bu ayet açık kılmaktaydı. Çünkü söze dair yorumbiçimsel gerçekleşen ne var ise yaratım

belirlenimli olup her yeni anlam bağlamı, yaratım dolayımında bilmenin olanaklı olması sebebi ile yeni bir yaratım dolayımında bilmenin gerçekleştiğini göstermekteydi.

Bilme yaratım dolayımında gerçekleşir iken yaratılmamış her bağlam bilmenin konusu olmayıp hiçti. Cenabı Allah yaratımın hem nesnesi hem de öznesi olduğundan, bilmenin de hem nesnesi hem de öznesi iken yaratım dolayımında anlam yüklem belirleniminde bilmeye açık varlıktı. Yaratmadığı şeyin varlığı söz konusu olmadığı içindi ki bilmenin de konusu değildi.

Allah'a ait düşüncenin sınırsız yaratım dolayımında her ne gerçekleşmekte ise bilmenin de konusu olarak bilmeye açıktı ki Allah yarattıkça yaratım dolayımında bilmeye açık olan varlıktı. Nihayetsiz yaratım oluşunda, nihayetsiz yorumsal bağlamlarda, nihayetsiz anlam yüklem almış olmakta, nihayetsiz bilen ve bilmeye açık olandı.

Söze dair yorum belirlenimli yaratım oluşu da Allah için, yorumlananı anlama çabası değil, bilinen olup da yoruma açık bulunanı yeni bağlamlarda yeniden yorumlar iken ucu açık yaratım oluşunda kılmaktı. Eski durumunun bilinmesi değil (çünkü zaten bilinmekte olandı) yeni bağlamlarda yaratım dolayımında yorumlananı yeni durum veya oluş belirlenimlerinde bilmenin konusu kılmaktı. Mikrodan makroya kadar katmanlı yaratım bağıntısında gerçekleşenlerin nihayetsiz yaratım belirlenimli görünmesinden de anlaşılacağı gibi, sınırsız zaman genişliğinde nihayetsiz yaratım dolayımında nihayetsiz bilen ve bilmeye açık olan Allah ile, bizlerin dilin yaratım dolayımında sınırlı bilmesi ve bilmeye açık olması, zaten bilmeyi de Allah ile olanaklı bulur iken kıyas dahi edilmesi abesti.

"Şayet yeryüzünde bulunan ağaçlar kalem, deniz ve yedi deniz daha mürekkep olsa Allah'ın kelimeleri/ sözü tükenmez. Şüphesiz Allah Aziz ve Hâkim'dir" Bu ayetten sebebiyet kötü niyetli olarak Allah için pek konuşkanmış deyip de ayette geçen Aziz ve Hâkim esas bağıntısından uzak olarak saçmalayanlar, mevzuyu anlam bağlamından koparanlar dahi olacaktır.

Ancak esasa bağlı yöntemsellikte, esasın belirgin olduğu her anlatı esasa bağlı yöntemselliği ifadede içerir iken yorum, anlamaya ve yeniden anlamlı kılmaya dair yöntemselliği içermesi gerekendir… ki yoruma dair saçmalamanın, dayatmada bulunmanın, safsata yapmanın, anlam bağlamından koparmanın önüne geçilmiş olunsun. Okuyucu art niyetli olarak yorum yapmakta ise küfründe inat ediyor olmakta iken söz konusu Fatiha olduğunda sapkınlardan ifadesinin altında yer almış olur.

Anlam tümel yargısal olmak ile görmeye eyler iken inanç belirlenimli olarak görüş sahibi kılan tinsel doğaya haiz olduğu içindir ki yorumda yöntemsellik yorumun hangi sınırlarda gerçekleşmesi gerektiğini belirli kılar. Yorumlanacak olanı gerçeğinden, maksadından kopuk yorumlamamanın da böylece önüne geçilmiş olunur. Yorumda, içerik olan esas/ esaslar (ilke veya ilkeler) yöntemselliği belirli kılar. Esastan kopuk yorum yorumu yapılandan uzaklaşmaya sebeptir.

Yaşamın yoruma dair oluşu içinde hakikate dair esası/ esasları yitirdiğimizde sapkınlık, metnin içerdiği esasından/ esaslarından uzak yorum ise sapmak, saçmalamak, zorlama vb. belirlenimlerde gerçekleşebilmekteydi. Esasını yitirmeden yaşanan yaşam, var olma nimetinin hakkını vermiş olarak kaybolmadan yaşanandı. Metnin esasına/ esaslarına bağlı olarak gerçekleşen yorum da yaratıma açık nimet olması bağıntısında, anlamı anlamanın zevkinde gerçekleşendi. Yaşam sevinci verir iken yaşamı anlamlı kılma eylemi olarak gerçekleşen belirlenimlere haiz olmak ile beraber, yaşamı anlamlı kılmaktan daha çok olgusal belirlenimleri ile taşıdığı anlamlara bağlı olarak anlamlı bulmanın olanağıydı.

Bu kitaba vermek istediğim ilk isim “Yorum ve Fatiha/ İnsan ile Allah” ismiydi ki bu isimle; ve, veya, ile bağlaçları içermiş olarak “Yorum, Fatiha, İnsan, Allah” kavramlarını bağlamsal kılmakta iken kitabın içeriği ile uyumlu, yorumbiçimsel olan anlam bağlamında kitabı nitelemek istemiştim. Yoruma dair açık olan her anlam, anlamaya dair zevki de yansıtmaktaydı. Varoluşu, bu bağıntıda anlamak için dahi olsa Fatiha’yı

yorumlamak gerekirdi. Kitabın ismi okuyucuyu zorlamasın diyerek, ismini Fatiha koymayı tercih ettim. Kitap her bir başlığı ile Fatiha suresine, yoruma dair bir not düşme olup, dileyen her bir başlık altında esastan kopmamak kaydı ile derinliğine yorum yapabilir.

Fatiha'nın yorumu ile beraber "Sadece Kur'an yeter" diyenlere karşı, elbette "Kur'an yeter" ama "Rabb-ül Âlemin" derken değişen bütün zamanların da rabbi olan Allah kastedilmekte olduğundan dolayı her zamanın anlam-değer açılımlarına, esası yitirmeden eşlik ederek yorumlama ihtiyacını gözden kaçırmamak gerekir. Kur'an'ın muhatabı olup da indirilmiş olduğu insanlık âlemi değişir iken Kur'an'ın yorumlanmasına karşı gelenleri bu bağlamda eleştirel anlamda uyarmak istedim.

Bugün, sözde Kur'an'dan esinlenmiş olarak ifade edilen ve farklı açılardan gelişen tefrikaya sebep menfi yorumlar ile bakıldığında, Kur'an'ı anlamaya dair yetersizliğin, tarihsel bir olgu olarak gerçekleştiği görülür… ki ifade etmek istediğim; Kur'an'ın yeter sebebinden bahsedecek isek insan muhatabına bağlı olarak gelişen zamansal (anlam-değer yüklemli gerçekleşen) değişim içinde, ilahi sözünün esasa dair yeterliliğini yitirmeden yoruma açık olduğudur.

Elbette Kur'an yeter ama sadece Kur'an olması ile değil, esaslarına bağlı olarak yoruma açık olması izleğinden hareket ile Kur'an yeter. Kur'an'ı gerçekte yaşamsal karşılıkları ile deneyime açık bulan insan yani derinliğine ilim sahibi olan rehberin izleğinde Kur'an yeter. "Ümmetimin alimleri mirasçılarımdır" hadisi şerifinde işaret edilmiş olan insanlar rehberinde Kur'an yeter. İnsanlığın her yeni anlam-değer yüklemli değişen zamansal oluşunda Allah'ın rahmetine dair açtıklarını okumaktan dahi habersiz, zamanın geçmiş sayfalarına kendini gömmüş olanlar ile Kur'an'ın yeter olduğunu göremeyeceğimiz kesindir.

Kaldı ki Kur'an, ayetleri kapsayıcı kavramsal anlam içeriğine haiz iken anlam daraltmasına tabi tutulduğunda, anlaşılmaktan yoksun bırakılmış olur. Her zamanda kendini yeni anlam-değer bağıntılarında

görünüşe getiren Allah'tan mahrum bırakmış olmak da sonuç olarak gerçekleşmiş olur.

Bu kitabın her bir başlığı "İşte Fatiha" dediğim başlıklar olup Kur'an'ın anlam zenginliğine ve derinliğine dikkat çekmektedir. Bir daha söylemek gerekir ise her bir başlık, yoruma dair notlar düşmek anlamında değerlendirilmeli ve eleştiriye açık genişletilmelidir. Tarihsel gelişen yorum biçimlerine bağlı yorumlar bulunacağı gibi esaslarına bağlı olarak birçok perspektiften yorumlar yapılmış olduğu görülecektir.

Kusurlar ve yanlışlar bana, doğrular ve hayra dair bütün güzellikler insanlığa, talep eden bütün canlara…

*

Ne için yorumlanması gerektiğine dair metin olarak Fatiha…

Yorumlanacak metin ile buluşmak; değer oluşunda belirgin özgün niteliklerin fark edilmiş olmasında olanaklıdır. Metin, özgün belirlenimlerinde hayrete veya hayranlığa sebep vermekte ise metin ile buluşulmuş demektir. Bazen de tam tersi olarak metin kışkırtıcı olmakta eleştiriye açık yeni anlam bağlamlarına sebep vermiş olması söz konusu olmakta ise metin ile farklı bir açıdan buluşulmuş olduğunu da söyleye biliriz.

Bazıları için kışkırtıcı olanın eleştirisel yorumda yeniden değerlendiriliyor olması kaçınılmaz iken hayreti uyandıran ile buluşmuş olunanın yorumlanması sakıncalı görülür. Çünkü hayreti veya eserin sahibine hayranlığı uyandıracak kadar özgün olan bir metnin yoruma ihtiyacı yoktur… görüşü hakimdir. Kısmi anlamda da olsa bu durum özgünlüğü olanı takdir etmiş olmanın bir gereği olarak önemlidir. Ayrıca özgün metnin yorumlanmaması gerektiği görüşü; yorumun, kendine has özgünlüğüne dair metni yerinden edeceği kaygısını taşır. Böyle olsa da düşünceye yani yaratım ve gerçekleşme dolayımına konu olan ne var ise zaten yorumbiçimsel gerçekleşmekte iken insanın okuyucu doğası ile karşılaştığında anlama/ anlamlı kılma çabası içinde yoruma açıktır ve yeniden yoruma açık olmanın kaçınılmazlığına maruz kalır.

Yorum, yorumlananın maruz kalmış olduğu yeni yaratım oluşu içinde bulunuyor olması gerçeğidir. Söz konusu okuyucu özne ise yorumun kaçınılmazlığı doğrultusunda metni yorumlamaktan uzak tutulamaz… metin yorumlanmaktan uzak bırakılamaz. Öyle ise yorumlamamak değil, nasıl yorumlamak gerektiğine dair yöntemselliğe ihtiyaç vardır. Her yöntem ise yeni bir modelleme içinde yorumu yapılanı farklı açılardan ve alanlardan görmeyi olanaklı bulmak için önemlidir.

Yorumu yapılmamalı denilen özgün eser dahi yorumu yapılması gerektiğinin aşılması gereken hayret veya hayranlık durağında yorumlanmayı bekler. Hayret, hayranlık vb. durumda yorumsuz sadece eserin konuştuğu her durumda dahi eser okuyucusunda oluşan duygu

ve anlam karşılıklarına bağlı olarak zaten yorumlanmış olunmaktaydı. Eser sahibinin dehasına tanık olunacak ise bu hayret ve hayranlığın artması için dahi olsa gerekliydi… ki eser hep yeni bir oluş içinde yeniden yoruma tabi değerlendirilir iken özgünlüğünü yitirmeden dehasına tanık kılar. Eser hayret ve hayranlıkta temaşa edilmekte iken tesir altında tutan cazibede bulunan iken yoruma açık her yeniden okunduğunda/ yorumlandığında tesire dair sihri (büyüsü) bozuldukça, anlam bağlamlarında hep yeniden sihrinin tesiri canlanmış olarak kendisine katılan olur.

İşte bu çalışmada ilahi söz anlamında metin olarak Fatiha'nın anlam bağlamlarında hep yeniden kurulan tesir gücüne haiz kendinde nasıl kılıyor olduğuna tanık olmak gerekir. Bunun ile beraber her yorumda Fatiha'yı yeniden anlamak olanaklı iken yorumun yaratıma dair gerçekleşen yaratıcı etkinliğinde anlamanın yaşam sevinci vermesi ile Fatiha'da kalmak, Fatiha'ya katılmak nasıl oluyor ona da tanık olunmalıdır… ki Fatiha gerçekte kendini açmış olsun. Açanın yani Fatiha'nın açımlandığı her yorum, Fatiha ile buluşmayı olanaklı kılmak ile beraber Fatiha'ya aşkınsal dehası olan Allah ile buluşmayı, O'na Fatiha ile katılmayı, hayranlık ile O'nda kalmayı da olanaklı kılmaktaydı.

Metnin özgünlüğü karşısında -hayret ile- donup kalmak dahi yoruma dair gerçekleşir iken metin yorumlanmayı hak ediyor demektir. Bu anlamda alt metin okuması ile metin yeniden kavramlaştırılmalı ve özgün olduğu her yeni yorumda yeniden tanıtlanmalıydı… ki hamdı hak etmiş olarak yorumu hak ettiği de gösterilmiş olsun. Hamd ile başlayan Fatiha'nın da yoruma açık yorumlanmayı hak ettiği metin olması bağlamında hamdını yaparken, dolayısıyla da eserin sahibi olan Allah'ın da hamdını yapmış olarak Fatiha'nın yorumuna "… yorum ve Fatiha" demiş olmak ile Fatiha'ya hamd ile katılmış olarak başlamış olduk.

Her düşünce yeni bağlamlarda düşünmekte gerçekleşir iken yoruma haiz anlama, bilme olanağında yoruma dahil -bağlı- gerçekleşir. Yoruma dair anlattıklarım dolayımında Fatiha ve yorum bağıntısında Fatiha'yı yorumlamış olduğuma da dikkat edilmesi yerinde olur.

Kur'an'ı anlamanın önsözü ve belli esaslar izleğinde okumanın fihristi anlamında Fatiha…

Eskiler "Kur'an Fatiha'dadır" der. Başka bir deyişle de Fatiha Kur'an'ın özetidir. Bir hadisi şerifte de ihlas ve Fatiha surelerinin, anlam bütünlüğünde Kur'an'ı içerdiği ifade edilir. Başka bir hadisi şerifte de "O tekrar ile okunan yedi ayet ve bana ihsan edilen Kur'an'dır" denilirken de Fatiha kast edilmiş olarak Kur'an'ın bir özeti olduğu da vurgulanmış olmaktaydı. Kur'an'ı Kerim'de de "Biz sana tekrarlanan yedi ayeti ve Kur'an'ı verdik" denilir iken tekrarlanan yedi ayet ifadesi ile Fatiha kastedilmişti.

Özet; kapsayıcı olduğu yönde hem bir tanımlama hem de kapsadığı içeriğin karşılıklarına bağlı olarak bir tanıtlamaydı. Özeti olduğundan uzak ise bir sapma ve anlamın inanç belirlenimli belirleyici olmasında bir dayatma olarak gerçekleşebilmekteydi. Fatiha hem Kur'an'ın tanımlanmasına dair bir özeti hem de Kur'an'ın içerdiklerinin varlıksal ve varoluşsal karşılıklarını da içermiş olan tanıtlama biçimi olarak özetti. Hakikatten bir sapma değil, rızadan kopuk bir dayatma da değil, herkese açık olmak ile beraber kabulüne bağlı yaşamsal karşılığı olan bir özetti… yaşamsal karşılıklarını anlam içeriği ile içermiş olan bir özetti.

Fatiha ilk üç ayeti ile uluhiyete ait olan tanrısalların zikri ve tanrısal sıfatların yaratılmış olana dair kılınmış olması gerçeğinde rububiyete dair gerçekleşir iken son dört ayeti ile beraber tanrısalların ubudiyete dair kılınmış olması gerçeğini betimler. Tanrısallar sadece Allah'a ait olup yaratılmış olana da dair kılınmış olduğundan, karşılıklı var olmak olanaklı kılınmış olmaktaydı. Fatiha'da ki karşılıklı var olma olanağının betimlenmiş olmasında da tanrısalların Allah'a ait yaratılmışa dair kılınmış olması gerçeği ifade edilmiş olmaktaydı.

Kul; Allah'a ait sıfat ve karakter içerikli kimlik belirlenimlerinde var olabildiği için kuldu… ki kul olmasını, Allah'ın tanrısalları ile üzerinde Rabbi olarak galip olması belirleniminde bulmaktaydı. Bu anlamda kul,

Tanrı ile tanrısalların Tanrı'ya ait yaratılmışa dair gerçekleşmesi olanağında var olmanın gerçeklik durumuydu. Kul olmak, tercih edilen bir durum olmaktan öte, ontolojik bir gerçeklikti. Fatiha'da da kul, varlık nedeni olan Allah'a yönelmiş olarak dönmüş olanın, ereğe bağlı ilkeli varoluş biçimi olmakta anlamlı kılınmış olunmaktaydı. Kul, Allah ile varlık anlamını bulup da Allah ile değerli olmayı içselleştiren varlığın, Allah ereğine göre gerçekleşme biçimli beliren ahlak biçimsel suretiydi. Allah için olmakta kendi için olmayı bulmak da irade ve us belirlenimli bilinçlilikte kul olmayı tercih etmiş olmakta gerçekleşmekteydi. Bu anlamda kul, erek tercihine bağlı olarak kendi olmayı Allah ile bulan, Allah ile kendi olmayı gerçekleştirme anlam-değerine öncelik verendi.

Fatiha da ilk neden olan Allah, erek neden olarak kendisine yönelinen ve kendisinden sonuç alma çabasında bulunulan olarak ifade edilir. Uluhiyet, rûbubiyet ve ubudiyet belirlenimli var olma oluşu içinde Allah'a göre yaşamanın öncelenmesi gerektiği betimlenir. Ereğinden uzaklaşmış olmanın, hakkı dışına çıkmış şımarıklık ve aşırılıkta bulunmanın, diğerinin hak ve had belirlenimine riayet etmemenin belirlenimi olan sapkınlıktan ve gazaptan -gadaptan- uzak, tanrısallar ile Allah'tan yana sonuç almanın olanaklı olmasının yöntemselliğinde hidayet istenir. Bu içerikte Fatiha; Kur'an'ı anlamaya dair bir önsöz yani başlangıç ve açılış betimlemesiydi. Hamd, Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin, adalet, dua, ibadet, yakinlik, sapkınlık, gazap, sırat-el müstakim, nimet, insan, hidayet, zikir, hikmet içeriklerinde de Kur'an'a dair bir fihristi.

*

Fatiha'ya başlarken...

Fatiha'nın ilk ayeti; Rabb-ül Âleminin ifadesi ile Allah'ın uluhiyetine işaret eder. İkinci ayeti; yarattıklarıyla ilişkide Rahman yani genel merhamet sahibi olan ve Rahim yani pek içten şefkat ile duyarlılık sahibi olması gereği ile hususi merhamet sahibi olan anlamını taşır iken Allah'ın rububiyetine işaret eder. Üçüncü ayeti de Maliki yevmiddin ifadesi ile yarattıkları ile ilişki dolayımında Allah'ın, rububiyetinde dahi uluhiyet sahibi olarak görünüş bulduğuna işaret eder.

Fatiha'nın son dört ayeti; ubudiyete dair kılınmış olup Allah'ın uluhiyeti karşısında rububiyetine yani yarattıkları ile bağıntıda ilişki kurma biçimleri olan ahlak biçimsel gerçekleşen varoluş biçimlerine sığınmış olarak O'nun ile ilişki kurmanın nasıl olması gerektiğinin ubudiyete dair yaklaşım biçimi ve olması gerekenlerine dikkat çeker. "İyyake na'budu ve iyyake nestain" yani "Yalnız sana ibadet eder yalnız senden isteriz" denilir iken inkârdan, şirkten, riyadan uzak hakiki olarak kati iman ile Allah'a yönelmek, yaklaşmak gerektiği ifade edilir. "İhdines sırat-el müstakim," yani "Bizi istikameti olan doğru yola ilet denilir iken istikameti sen olup da meleklerin indiği ve yolculukta senin bulunacağın sonuç alınacak yöntemselliği göster.

"Sırat-el lezine enamte aleyhim" yani "Nimete erenlerin yoluna ilet" denilir iken istikameti sen olup da senden sonuç alacağımız gerçeğin, senden sonuç almış olanların yoluna ilet denilmiş olunur... ki yol; kati iman, dua, ibadet, nimete erenler ile beraber yöntemsellik içerendir. Yöntem ise nimete eren insan ile yolculuk yapmaktır. "Ğayri'l mağdubi aleyhim ve le'd dâllîn" yani "Gazaba uğramış sapkınların değil" denildiğinde de artık Allah'tan yana sonuçsuz kalmış olup da sonuçta rahmetten ümidini kesecek olan sapkınlardan olmamak gerektiği tercihi ifade edilir. Rahmet sahibi olandan, sapkınlardan uzak olarak gazap sıfatından yana korunmuş olmak istenir.

Uluhiyet ve ubudiyet arasındaki bağıntının rûbubiyet ile olması gerektiğine dikkat çekilir. Rahmet ve gazap arasında rahmetin tercih

edilmesi gerektiğine dair gizli telkin vardır. Sapkınlardan olmaktan ise nimete erenlerden olmanın kazanımına dikkat çekilir. Ubudiyetin diyalektik oluşa gebe nasıl biçimlenmesi, neye göre yaratıma açık yolculuk yapılması -yaşanması- gerektiği net olarak gösterilir.

Sapkınlar ve nimete erenler, gazap ve rahmet, yaratan ve yaratılan anlam bağıntısında Fatiha biçimlenir. Uluhiyet sahibi Allah rûbubiyet belirlenimleri ile yakinliğine ihtiyaç duyulandır. Yaratan ile yaratılmış arasında, katmanlı yaratım bağıntısında birbirine içkin olmak sebebi ile gerçekleşen çift yönlü karşıt belirlenimli varoluşta yaşam diğeri ile yaratıma açık oluşta çatallanır iken hem rahmet hem de nimete erenlerden olmak, ne gazap ne de sapkınlardan olmak ya nimete erenlerden olmak ya da sapkınlardan olmak belirleniminde tercihe yönelik önümüzde bulduğumuzdu. Ya hidayet ile rahmet ya da sapkınlık ve gazap tercih edilmesi gereken olarak yaşamda karşılaştığımız varoluşsal gerçeklikti.

İşte Fatiha; sonuç ilke olarak sapkınlık ve gazap karşısında hakikat teklifi olarak Rabb-ül Âlemin ayrıca rahmet ile hidayet, hidayet ile nimete ermeyi yani Allah'tan sonuç almış olarak Allah'a göre yaşamanın öncelenmesini teklif eden ilahi söz/ metindir. Uluhiyet ile ubudiyet taksim edilmiş olup ilk üç ayeti uluhiyetin hamdına, son dört ayeti de ubudiyetin uluhiyete yönelik nasıl yönelmiş olması gerektiğine dairdir.

*

Paylaşılan varoluş ve Fatiha…

Paylaşılmayan ne var ise gerçekleşmekten mahrumdu. Paylaşılanlar ise gerçekleşir iken bütünlüğün nasıl korunması gerektiğinin aklını vermekteydi. İçinde bulunulan âlemin; nicelliğe haiz nesnellik zemininde kuvvet etkileşim biçimleri ile bütünlükte var olduğunu görmek ile beraber ussallığı da içeren neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci gerçekleştiğini de görmekteyiz… ki usa dair olan ilkesi gereği bütünlüğü de içermekte olandı. Böyle olsa da söz konusu canlılık ise organize olarak bütünlüğün korunması gerektiğine tanık olabilmekteydik. Söz konusu olan insani ilişkilerde veya özellikle memeli canlılarda görülen bütünlük olduğunda ise duygusal ilişki bağıntısında bütünlüğün korunuyor olduğuna tanık olabilmekteydik.

İşte Fatiha'nın ilk ayeti olan "Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin" ifadesinde geçen Rabb-ül Âlemin, çokluğa aşkınsal tanrısal sıfatları ile çoklukta gerçekleşen bütünlüğü koruyan Allah'ı işaret etmekteydi. Göğü kudreti ile direksiz ayakta tutan, bütün varlık âlemini ussal olarak düzenleyen ve ilke gereği gerçekleştiren hikmet sahibiydi. Canlılık dahi kendisinin diri olması sebebi ile yarattıklarına bahşetmiş olduğu şuurluluğu, harekete içkin gerçekleşmeyi, kendi -ben- olmayı içeren varoluşsal tekil olma durumuydu… ki her canlı, kendi olmanın canlılığına dair tekil olmakta var olabilmekteydi.

"Rabb-ül Âlemin", sıfat isim olarak değerlendirildiğinde Allah'ın uluhiyetine, üst ve evrensel olan aşkınsal gerçeklik olduğuna işaret eder… ki "Rahman" ve "Rahim" sıfatlarının "Rabb-ül Âleminden" sonra anılıyor olması Allah'ın yarattıklarından öte değil, rûbubiyet sahibi olarak ilişkide olduğu gerçeğini ifade eder. "Maliki yevmiddin" de Allah'ın yarattıkları üzerinde hak sahibi olarak otorite sahibi olduğunu ve rûbubiyet belirlenimli olsa da uluhiyetini hep koruduğunu işaret eder.

Özellikle Rahman sıfatı ile bakıldığında, Allah'ın yarattıklarına merhamet sahibi olduğu yani acıyan, bağışlayan, seven, anlayan,

affedebilen anlamlarına içkin olarak yarattıklarına duyarlı olduğu anlamlı kılınır. Merhamet, merhamet edilene uluhiyet sahibi olmakta duyarlı olmak, anlamak, eğilmek, el uzatmak, acımak anlamlarına içkindi. Rahim ise Rauf ismine yakın anlam taşıyan isim şefkat sahibi olarak yarattıklarına inmek, acılarına, sevinçlerine ortak olmak, hemhâl olarak onlar ile aynalaşabilmek, yarattığının seviyesine inebilmek anlamını taşımaktaydı… ki bu anlamda uluhiyetin, tam anlamı ile rububiyette biçimlenmesiydi.

Rahim ismini; ahirette sadece müminlere merhamet edecek anlamında kullananlar, gerçekte rahim olmanın ne anlam taşıdığının bilgisine dair eksik ve sığ yaklaşım -görüş- sahibiydiler. Hazreti Resul için Rauf ve Rahim isimlerinin Kur'an'da kullanılıyor olması da göstermekteydi ki bu sıfatlar yaratılmış olanlar üzerinden de görülebilmekteydi. Bir annenin Rauf ve Rahim olması dahi bu sıfatların Allah'a ait olup da yarattıklarına da dair gerçekleştiğini göstermekteydi.

Rahim sıfatı ile Cenabı Allah'ın yarattıklarının acılarına, zorluklarına, ortak olabilecek yani hemhâl olacak biçimde merhamet sahibi olduğu anlamlı kılınır… ki bu anlamda Allah şefkat sahibi olandır. Şefkat, Rahman sıfatındaki gibi uluhiyetini korumak biçiminde değil, uluhiyetin rububiyette biçimlenmiş durumu olarak Er- Rauf olmayı da içerecek biçimde gerçekleşendi. Er- Rahim şefkat sahibi olarak kullarının sevinçlerine ve acıları duyarlı olacak biçimde ortak olabilen, onları rahmeti ile kucaklayan anlamını taşır iken Er- Rauf da kullarının acılarına duyarlı olmak ile beraber acılarına ortak olacak kadar duyarlı olup da hemhâl olarak onlara inen, onların acılarını sahiplenen iken kendine yükselten, gelecek bahşeden anlamını taşımaktaydı.

Her iki tanrısal isim de Cenabı Allah'ın kullarından ayrı olmadan hemhâl olmakta onları rahmetine dair kucakladığı anlamını taşımaktaydı. Rahim isminde kullarının sevgisine, sevinçlerine kadar hemhâl olarak ortak olmak var iken Rauf ismi daha çok acılarına kadar hemhâl olarak ortak olma anlamını taşımaktaydı. Bunun ile kalmayıp kullarını

bulundukları durumdan kendine yükselten ve huzura ve selamete dair gelecek bahşeden/ bahşedecek olan anlamını da taşımaktaydı.

Fatiha’da Rahman, genel anlamda merhamet sahibi olan anlamında kullanılmış olup, Rahim, hususi anlamda merhamet sahibi olunduğu anlamını taşımaktaydı… ki bu şefkatti. Şefkatte de şefkat duyulanın acılarına, sevinçlerine hemhâl olmakta ortak olmak vardı. Söz konusu Rauf olmak ise yarattıklarına kendilerinden daha fazla değer veren, kendini onlar için kılabilen anlamını taşımaktaydı.

Yanlış anlaşılmasın diye özellikle belirteyim ki Rahman, Rahim, Rauf, Kerim, Vedud gibi tanrısallar birbirini tamamlayan anlam-duygu içeriğine sahip isimlerdi. Ayrıca belirtirim ki tanrısallar Allah’a ait olup yaratılmış olanlara dair kılınmış olmakta gerçekleşenlerdi… ki bu anlamda tanrısallara kulun ortaklığı yoktu. Başka bir deyişle de yaratılmış olanların varoluş belirlenimleri iken kendi ellerinde gerçekleşmiş, yaratılmış olanlar değillerdi. Ancak, yaratılmış olanlara dair kılınmış iken yaratılmış olanlar dolayımında aynalaşmaya dair hemhâl olmanın gerçekleşme olanağında paylaşılan olmaları anlamında ortak olunan olarak değerlendirilebilirlerdi… ki bu anlamda varoluşta diğeri ile hemhâl olabilmenin gerçekleşmesine bağlı aynalaşma olanaklı kılınmış olmaktaydı. Bu durumda Cenabı Allah Rahman, Rahim veya Rauf olmayı sadece zatında deneyimlemekte değil, yarattıkları dolayımında da deneyimlemiş olmaktaydı. Aynı değil olduğu yarattıkları ile ayrı olmamanın yaratım dolayımında karşılıklı ve çift yönlü olarak tanrısallar deneyimlenmekteydi.

“Maliki yevmiddin” ayeti ile bakıldığında da yukarıda bahsi geçen Rahman, Rahim, Rauf rahmet -rûbubiyet- sıfatlarına rağmen hak edişleri hakkı gereği ile tesis edebilen Allah anlamlı kılınmış olmaktaydı… ki söz konusu olan hak edişlerin tesisi ise adalet, rahmetin bir belirlenimi olarak gerçekleşmekteydi. İlke gereği varoluştan taviz vermiyor iken ussallığa içkin bütünlük korunumunu da öncelediğini bu sıfat ismi ile anlamış olmaktaydık.

Fatiha'nın son dört ayeti ile de bakıldığında, gazaba uğramış sapkınlar ve nimete erip de sonuçta rahmet bulmuş olanlar, hak edişlerin tesis edildiği oluş içinde "Maliki yevmiddin" olmakta Allah'ın kendini gerçekleştirdiğinin görünüş nesneleri olmaktaydı. Allah'a yönelik yapılmış olan ibadet, zikir, dua, hamd da Allah ile ilişki kurma biçimi olarak "Rahman" ve "Rahim" rahmet tavrından yana talepte bulunmaktı. Nimete ermek söz konusu olmuş ise her türlü acıya, zorluğa, sevince içkin süreçte Allah'ı rububiyetine dair Rauf olmakta yakin bulmak olanaklıydı… ki artık Allah kulu için olmakta kendisine ait sıfatları istidat artışında kuluna bağışlamış olmaktaydı.

Karşılıklı birbiri için olmaya dair paylaşılan varoluş, birbiri için olmakta bütünlüğün korunmasını sağlamaktaydı. Allah ile kulu farklı başkası olmaya rağmen tanrısalların paylaşımına dair biz olmakta buluşabilmekteydi… ki Fatiha yedi ayet bütünlüğünde yaratan ve yaratılmış olanın buluşmasını resmetmek ile beraber birbiri için iken biz olabilecekleri rahmet açılımında ve amaç birliğinde buluşabildiklerini de resmetmekteydi.

*

Tenzih, teşbih, benzer ve farklı başkası olmaya dair içerdiği anlam belirleniminde Fatiha…

Tanrısal her tümel tenzih ve teşbihi içerir. Bu bağlantısal bir durumdur. Hegel'in yaptığı gibi iki karşıtın yeni bir kavram oluşu içinde aşılmış oluş biçimini ifade etmekte değilim. Mesela: tenzih ve teşbih tevhitte aşılır demekte değilim. Muhiddin Arabi'nin de yaptığı gibi ikisini aynılık düzeyinde özdeşlik anlamında bir kılmakta da değilim. Ayrıca, tenzih ve teşbihi birbirini olumsuzlayan iki karşıt kıpı olarak da ele almakta değilim. Anlam içerikleri ile birbirini tamamlayan iki çift kavram olarak görmekteyim. Tevhidin çift yönlü iki kavramı olarak değerlendirmekteyim.

İnsan; anlamın tümel yargısal doğası sebebi ile bilmeyi, bağıntısal indirgemede dil dolayımında basitlemeler yani genellemeler yapmış olmakta kendi için olanaklı kılar. Ayrıntılarında vakıf olmadığı olay ve olgulara dair de yalan veya yanlış basitlemeler yapar. Bu bir nevi ayrıntının doğasından kaçış gibidir. Elbette genelleme düzeyinde tümel yargısal belirlenimli basitlemeler, anlamın/ bilmenin doğası gereği ihtiyaç duyduğumuzdu. Yanlış olan ise teorik olup da varlıkta veya varoluşta karşılığı olup olmadığına dair tahkike açık bulmadığımız önermeleri, bir biçimde basitlemeler yaparak geçiştirmemiz ve mutlak doğrular olarak kabul etmemizdir.

Bir olay ve olgu; neden bağıntılarında, bağıntısal indirgemeci belirlenimlerinde, katmanlı olduğu durum çeşitliliğine göre çift yönlü, çok çeşitli, çok kapsamlı, çok gerçekli, çok anlamlı gerçekleşir iken doğru dahi olsa bir perspektiften değerlendiriliyor olması dahi eksik değerlendirilir iken eksikte ısrarcı olunduğundan dolayı yanlışta kalınmış olunabilmekteydi. Dilde kavram belirlenimli basitlemeye/ genellemeye gidilir iken olay veya olguyu bağlamlarından koparmadan kavramlaşma gerçekleşmesi gerekendi. Bu anlamda gerekir ise sadece bir kavram değil çiftli kavram öbekleri ile kavramlaşma da yapılabilmeliydi.

Tevhidin iki belirlenimi olan tenzih ve teşbih de birbirini tamamlayan kavram çifti olarak değerlendirilir iken çift yönlü değerlendirilmesi gerekendi. Tenzih-teşbih; ister halka Allah de, istersen Allah'a halk de, hiç fark etmez, ikisi de aynıdır denilecek düzeyde bir basitleme ile anlaşılacak olan değildir. Bu anlamda Fatiha'da Allah için Rabb-ül Âlemin olup da âlemlerin kendisidir denilmiyor olması önemlidir. Yaratan ve yaratılmış olanın belirgin bir biçimde niteliksel farklılıklarının olduğunun da belirtilmiş olması önemlidir. Bunun ile beraber başka bir ayette Allah'ın yerin ve göklerin bir aradakilerin yaratıcı tözü anlamında nur olduğu ifade edilir iken yer, gökler ve aradakiler olmadığı da dolaylı olarak vurgulanmış olması da önemlidir. Öz varlığını yitirmeden yaratmayı olanaklı bulan bir varlığın kendinden yaratır iken ayrı değil, yaratım sonucunda yaratılmış olanın fazladan belirmiş olgu olarak farklı başkası olmakta açık olması gereği aynı da değil olmakta var olması yaratan ve yaratılmış olanın aynılık düzeyinde özdeşlikte bir değil, katmanlı yaratım bağıntısında yüklem alınmış özdeşlikte birlik taşıdığı gerçeğini gösterir.

Yukarıda anlatılanlar izleğinde tenzih ve teşbih der isek bu iki kavramı bizatihi Allah'ın kendisini konu ederek okur isek dil dolayımında Allah'a Allah demekte isek dil dolayımında ismi gereği teşbihte bulunduğumuzu yine dil dolayımında zatını işaret etmekte iken tenzihte bulunuyoruzdur. Söz belirlenimli isim teşbih olup, ismin işaret ettiğini farklı başkası olmakta olumlarken bütünün içinde olumsuzlamaya gidilmiş olarak belirgin kılmakta iken tenzih etmiş olmaktayız. Halil'im derken Halil olmak söz dolayımında teşbihtir ki ben, sözün/ ismin bizatihi kendisi değilim ama söze dair olarak ismim beni işaret ederken beni açık etmiş olmanın belirleniminde tenzih yapmış olmakta gerçekleşir. Aidiyet belirlenimli yüklem alırken de kendimi teşbih etmiş olduğum olup yüklem belirlenimli gerçekleşendir. Bunun ile beraber olumsuzlanması olanaklı olan mümkün bir yüklem olarak gerçekleşir iken ben değil teşbih edilmiş olduğum anlamdır. Bunun ile beraber beni işaret eden tenzih ilkesi olarak aidiyet belirlenimli sahiplendiğimdir. Allah ismi dahi isim olmasının doğası

gereği hem tenzihi hem de teşbihi diğer isimler gibi böylesi bir içermekte olarak gerçekleşir.

Böyle olmak ile beraber Allah, Rahman, Rahim vb. derken zamansal gerçekleşmekte olup isim, gerçekleşme belirlenimli olarak zamana dair gerçekleşenin teşbihi iken daim gerçekleşmekte olduğu belirlenimde zamansız kılınmış olduğu kadar zatı işaret ederken de zamansız olmakta tenzihe dair gerçekleşir. En basit anlamda: Halil'im derken zamansal gerçekleşen bir oluş içinde Halil olduğumu açık etmekte olarak ismi, kendimi oldu kıldığım yüklem olarak teşbih etmekte bulmaktayım. Doğumdan ölüme kadar olan süreçte bütün değişimlere rağmen zamansız olarak değişmeyen aidiyette kendimi teşbih ettiğim tenzih ilkesi kılmaktayım. Gerçekte Halil değilim ama zaman belirlenimli varoluşta yüklem belirlenimli aidiyette kendimi Halil kılmakta, Halil olarak kendimi görünüşe taşımaktayım. Kendimi görünüşe taşımanın aracı olarak isim teşbih iken beni işaret ettiği yönde tenzih ilkem olarak gerçekleşendir.

Tenzih ve teşbih sadece isme dair gerçekleşmekte değil, varoluşsal olarak kendimizi oldu kıldıklarımızda da gerçekleşmekteydi. Zaten isim, kendiliği -beni- oldu kıldıklarımızın dil dolayımında ifadeye taşınmış olması belirlenimiydi. Kendini Allah veya Rahman oldu kılmak veya sanatçı, filozof, arif oldu kılmak; duygu, irade, anlam, değer, karakter, kimlik belirlenimli olarak yorumlamış olduğu yüklem belirleniminde kendiliği teşbih ediyor olmak ile beraber varoluşsal anlamda farklı başkası olmakta kendini bütün veya diğerine kıyasen tenzih ediyor olmak anlamını taşımaktaydı. Sanatçı olmanın emeğinde, duygusunda, anlamında, iradeye bağlı gelişen karakterinde ve kimlik belirleniminde sanatçı olan kendiliği -benliği, olay-olgu bağıntısında sanatçı olmakta teşbih belirlenimli betimlemekteydi. Sanatçı olmaya dair farklı başkası olmakta kendini bütün ve diğerleri ile ilişki dolayımında tenzih etmiş olarak açık etmekteydi. Allah, Rahman, Rahim vb. tanrısallar da anlam, değer, duygu, irade, karakter, kimlik belirlenimli olarak mutlak zatın kendiliğini yaratıma açık teşbih belirlenimli betimlemiş olmasıydı… ki kendine ait tanrısalları yaratmış olduğu diğer varlara dair kılmış olsa da

aidiyeti kendinde olarak tenzih belirlenimli kendini açık ettiği biricik olan ilke belirlenimleri olmakta gerçekleştirmekteydi.

Kendini betimlediklerinde yani oldu kıldıklarında, oldu kıldıklarını yaratmak ile beraber yüklem almış olarak kendini de yaratıma açık bulup da yaratmak ve yaratmak ile beraber kendiliği kayıtlamış olmakta dolayımlı olup da kayıtlanmış olduğuna aşkınsal var olmakta dolayımsız var olan için tenzih ve teşbih, kendiliğe dair dolayımlı dolayımsızlıkta varoluşun belirlenim biçimiydi. Allah, Rahman, Vedud vb. yaratırken Rahman ve Vedud olarak kendiliği oldu kılmak ile yaratıma açık buluyor olup da yaratıyor olmak, yarattığı kayıtlanmışlık dolayımında kayıtlanmışlığa aşkınsal dolayımsız olmayı kayıtın hem nesnesi hem de öznesi olduğu için bulmakta iken her kayıtlanmışlık ta kendiliği oldu kılınan her ne ise oldu kılmakta teşbih olmak ile beraber özneliğin aşkınsal doğası sebebi ile tenzih ilkesi belirleniminde gerçekleşmekteydi.

Zaten gerçekleştirdiğinin öznesi ve nesnesi olan; nesnesi olduğunu yüklem alır iken öznesi olarak aşkınsal olmayı koruyordur. Ayrıca kendisi ile var olan her ne ise mümkün kılınmış olup da mümkün olarak yüklem alınmış olan iken değişime açık oluşta gerçekleşmesi ve olumsuzlanması yapılabilir olması sebebi ile öznesi ve nesnesi olanın teşbih ve tenzih belirlenimli geçekleşmesinin nesnesi olmaktaydı. Bu anlamda varlık belirlenimli her yaratılmış olan (insan da dahil olmak üzere) tanrısallardan paye almış olmakta iken bağıntısal indirgemeci yaratım belirleniminde temsil ve tasvir edilmiş olmakta hem teşbihe içkin hem de farklı başkası olmakta diğerlerinden soyutlanmış belirlenimli tenzih belirlenimli gerçekleşmekteydi. Allah da yarattığına kıyasen yarattığına dair kıldıklarını kendine ait biricik olmakta bulmakta iken benzer özellik belirleniminde teşbih belirlenimli ama farklı başkası olmakta tenzih belirlenimli kendi olan varlıktı… ki teşbih belirlenimli benzer ve tenzih belirlenimli farklı başkası olmakta gerçekleşme olanaklı kılınmış olduğu içindi ki karşılıklı ve aynalaşmaya dair varoluş olanaklı bulunmuş olunmaktaydı.

İşte Fatiha uluhiyete ait tanrısalları ile tenzih ve teşbih belirlenimli kendini gerçekleştiren Allah ile teşbih belirlenimli benzer ama varlık olma niteliği bakımından farklı ve başkası olmakta tenzihi içeren yaratılmış olan arasında karşılıklı varoluşa dair gerçekleşen var olma durumunu betimlemekte olan sure/ metindi. Diğer surelerden kendisini farklı kılan betimlenmiş niteliği ile tenzih, ortak söylem benzerliği ile teşbihi olarak varoluşun doğasından farklı betimlenmiş olmakta değildi. Dil dolayımında, varlıksal ve varoluşsal karşılıkları ile tenzih ve teşbih içerikli var olma biçimini aşikâr eden metin olması sebebi ile dikkate değerdir. Bu anlamda surenin tamamı, gerçekte nasıl var olunmakta ise onu da aşikâr eden niteliği dolayımında Allah'ın dehasını da aşikâr eden ayet olarak da değerlendirilebilir.

*

Tevhid ve Fatiha…

Tevhid ne çoktanrıcılıktı (Paganizm) ne de her şeyi tanrı bilmiş olmaya dair tümtanrıcılıktı (Panteizmdi). Tek Tanrı (monist) görüşünü içermek ile beraber ne Hıristiyanlar gibi kişiye indirgenmişliği de olan paganlığı içeren monist tanrı görüşüydü ne de Yahudiler gibi sadece öte duran öteki olan monist tanrı görüşüydü. Ne yarattıklarına içkin olup da yarattıkları ile aynı olduğu kanısında olunan monist klasik vahdeti vücud görüşüydü ne de yaratılmışların tanrılaştırıldığı monist panteist görüştü. Her iki görüşte panteizmin farklı bir biçimi olarak tevhid değildi. Öz varlık anlamında ilk neden olan Tanrı'nın doğada gerçekleşenler olduğu kanısı veya yaratılmış olup da doğada gerçekleşenlerin tanrısallaştırılması tevhid anlamında kabul edilecek değildi.

Tevhid, sözlükte birlemek anlamına gelir. Aslında, yaratım ile beraber yarattıkları dolayımında Tanrı karakterini kimlik olarak edinen yaratıcıyı, yarattıkları ile aynı değil, ayrı da değil oluşta görmekti. Her şeyi Tanrı görmek veya Tanrı'yı her şey kılmak değil, her şey dolayımında yani faili oldukları dolayımında fail olmakta olarak görünüş bulan Tanrı'yı görmenin ilmiydi… ki her şey, Tanrı'yı bilmenin ussallığını içeren ve deneyime açık olan bir ayeti veya Tanrı'yı, üzerinde gerçekleşen tanrısal belirlenimlerinde fail olarak görebilmenin nesnesiydi. Her şeyi Allah bilmek değil, her şey üzerinden Allah'ı bilmek ve görebilmek tevhitti… ki özde yarattığı ile bir olanın birliği aynılık düzeyindeki özdeşlikte değil, yüklem alınmış özdeşlikte ayrı değil aynı da değil olmakta gerçekleşmekteydi.

Yüklem alınmış özdeşlikte gerçekleşen olumsuzlaması ve değişimi olanaklı olan iken gerçekliğini asli olan yaratıcıdan aldığı paye kadarı ile bulmuş olmaktaydı. Yaratırken kendi olma niteliğini yitirmeden kendi olan Allah için, fazladan belirmiş olgu olarak yarattığı ile aynılık düzeyinde özdeşliği yaratıyor olmaya aykırıydı… ki yaratılmış olan farklı başkası olmakta kendi olandı. Allah'ta özde yarattığına içkin kendi olandı ve yarattığı yüklem belirlenimli gerçekleşmekteydi.

Bu anlamda tevhid; özde aynı olunan da değil de özde içkin olunan ve özde aynılığı koruyan Allah'ın varlığında varlık olma bakımından farklı ve başkası olarak aynı olmamaya rağmen, tanrısallar ile var olmakta iken tanrısalların gerçekleşmesi belirleniminde ayrı olunmayan Allah'ın görünüşe gelmesinin nesnesi olmakta gerçekleşendi… ki Fatiha'da Rabb-ül Âlemin ifadesinden de bu net olarak anlaşılması gerekirdi. Rabb-ül Âlemin ifadesi ile, âlemlerin kendisi olmadığı, kendisinin âlemler olmadığı ama kendisinden ayrı da olmadan var olan âlemler dolayımında rabb belirlenimli görünüş bulan Allah ifade edilmiş olunmaktaydı.

Bu anlamda birlik, aynılık düzeyinde özdeşlik değil, yüklem alınmış özdeşlik düzeyinde ve bütünlüğün korunuyor olmasına bağlı olarak da gerçekleşendi. Birlemek anlamında tevhid de yaratılmış olanın seyri olup, Allah'ı; yaratıcı etkinlikte yarattıkları dolayımında gerçekleşen veya beliren fail olduğu tanrısallar belirlenimlerinde bilmek, bulmak, tanımak, deneyime açık bulur iken kısmi anlamda da olsa yaşadığının idrakinde olmak belirlenimli gerçekleşendi. Birlemek değil de özde içkin olunanı, gerçekleştiği yaratım belirlenimleri dolayımında fail olmakta ve faili olduğu tanrısalların sureti olmasında müşahedeye bağlı seyir etmek ve deneyime bağlı olarak da tanrısallar seyrine katılmaktı.

Her bir sıfat ve ismi ile Allah; yüklem belirlenimli tanrısalı dolayımında zatı işaret edilir iken nesnelliğe aşkınsal tenzih belirlenimli tanık olunan veya deneyimlenendi. Yüklem belirlenimli tanrısalın yüklem olması sebebi ve dil dolayımında teşbih olması yani itibari anlamda gerçekleşiyor olması sebebi ile de teşbih belirlenimli tanık olunandı… ki bu anlamda kul için Allah; tanrısalların gerçekleşmesi belirleniminde tenzih, tanrısalların yüklem olması ve dil belirlenimli ifade ediliyor olması sebebi ile teşbihte, bilinmeye açık olduğu izlekte ussal -dilsel- ve yaşamsal anlamda deneyime açık bulunacak olandı.

İşte Fatiha'nın ilk üç ayetinde tevhid; okuyucu gizli öznenin seyir olarak Allah'a ait tanrısalların seyrine "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" izleğinde katıldığı yönde gerçekleşendi. Son dört

ayette de ilk üç ayetteki tevhid seyrine sadık kalarak okuyucu gizli öznenin tevhidi yaşamsal olarak nesneleri dolayımında deneyime açık bulduğunun ayrıca kullar ve Allah ilişkisinde tercihlere bağlı eylem belirlenimlerinde deneyimsel -yaşamsal- anlamda tesis edilebilecek olduğunun anlamını taşımaktaydı.

Ayrıca tevhid hem ilk neden olarak mutlak kaynak olan nur sahibi Allah'ı bilmekti hem de erek biçimsel olarak tanrısalları dolayımında Allah'ı deneyime açık, sonuç alınabilir varlık bulmaktı… ki bu anlamda Fatiha tevhidin metni olarak da biçim kazanmış ilahi sözdü. Tevhidin ilmi hem de yaşamsal karşılığı vardı… ki Allah'ı hakkı gereği bilmek ve hakkı gereği hakkınca yaşayabilmek anlamında anlamak gerekirdi.

En genel anlamı ile tevhid; tanrısallar olan esmayı hüsna bağlamında tenzih ve teşbih idrakinde olarak Allah'ı bilmek, tanık olmak, yaşadığının idrakinde olmak ve olması gerekenlerde yaşamaya çalışmaktı. Eskiler tevhidi efal, tevhidi sıfat, tevhidi zat derken ayn-el yakini kastetmekteydi. Tevhidi efal, tevhidi sıfat, zat derken de hak-el yakini kastetmekteydi. Tevhidi hem teorik anlamda ilmi hem de deneyime dair yaşamsal olmakta yöntemsel kılmışlardı. Tanrısalları kendiliğe dışsal ayn-el yakin belirlenimlerinde seyretmiş oldukları gibi kendiliğe dair kılınmış olan hak-el yakin belirlenimleri dolayımında da seyretmektelerdi. Tevhid onlar için, tanrısalları yöntemsel seyretmiş olmanın ilmi ve deneyimsel alanıydı.

Fatiha'nın ilk üç ayetinde hamdı yapan okuyucu gizli özne ayn-el yakin tevhid seyrinde bulunmaktaydı. Çünkü hamd ilmi olmak ile beraber ilm-en yakinliği içerse de tanrısalları deneyimin sonucunda gerçekleşendi. Son dört ayet de ilm-en yakin olmayı içerdiği gibi tanrısalların ibadet, dua ve sırat-el müstakimde deneyime açık yöntemsellikte seyir edilebileceği gerçeğini göstermekteydi. "Nimete erenler" ifadesi de tanrısalların hak-el yakin gerçekleştiğinin gerçeğini anlam olarak taşımaktaydı. Çünkü tanrısallar nimet olarak varoluşu belirli kılmış olmak ile beraber, istidat artışında da kullanıma açık sonuç alınabilir olmakta bulunmuş nimettiler.

Görmenin, duymanın, bilmenin, dile dair yeterlilik gösteriyor olmanın vb. tanrısallar Allah'a ait gerçekleşir iken yaratılmış olana dair gerçekleşmektelerdi… ki varoluş tanrısallar dolayımında gerçekleşir iken yaratılmış olanların elinde olmadan gerçekleşen olmakta bulunmaktaydı. Bu anlamda tevhid, elinde olmadan gerçekleşen varoluşa katılan yaratılmış öznenin, Allah ile var olduğunun idrakinde olmak ve tanrısallar deneyiminde de Allah'ı idrak etmenin anlamına haizdi. Söz konusu olan nimete ermek düzeyinde tevhid ise tevhid tanrısallara dair istidat artışında olarak Allah'ı kendisinden sonuç alınabilir hakikat olmakta bulmuş olmaktı.

Ne için tevhid? Çünkü Allah'ın gerçekliğine açılan ilimdi. İblislerin, şeytanlaşanların, yolunu kaybetmiş sapkınların, başka bir deyişle de zalimlerin olduğu bir dünyada, zalim veya şeytan olmamak gerektiği için ihtiyaç duyduğumuz yaşam düsturuydu. Koşullanmış gerçeklikten, Allah ile kurtulabilme olanağında özgürleşmek için de ihtiyaç duyduğumuzdu. Tevhid ile tanrısallar dolayımında Allah gibi yaşarken, bedene dair ölüm ile bitmeyecek olan yaşamın sürekliliğinde Allah ile selamet bulmuş olmak için de tevhid ihtiyacımız olandı.

İlmi anlamda yani teorik açıdan tevhid; Allah'ı tanrısal belirlenimlerinde bilmenin ilmiydi. Yaşamsal anlamda yani deneyimsel açıdan tevhid de Allah ile Allah'a ait tanrısallara haiz var olunduğunun ve tanrısallar dair Allah gibi yaşamanın ahlaki ilkesiydi. Allah gibi yaşarken Allah'a yükselmiş olmanın yöntemselliğini içermekteydi.

*

Anlam arayışı ve Fatiha…

En temel ihtiyaç ne cinsellik ne yeme içme ne güç ve ne de bunların karşılanmaması korkusunun aşılması değildir. En temel ihtiyaç, anlam-değer bağıntısında anlamlılıktır. Varlığı gereği bilmeye açık olmak, ilişkileri dil dolayımında anlam-değer biçimsel gerçekleşiyor bulmakta iken anlam-değer varlığı olarak var olan için anlam, varoluşun temellendiği gerçekliktir. Anlam-değer belirlenimli yüklem almaya açık oluşta yüklem belirlenimli suret -vücud- kazanan özne söz konusu ise şahıs olmanın şekilsizliği anlam kazandıkça biçim kazanmaktadır… anlam aidiyet belirlenimli değer olduğunda her kazanılan suret, aidiyet belirlenimli olarak sahiplenilir iken değer biçimsel anlamlılığa haizdir.

Değer sadece olması gereken değil, aidiyet belirlenimli olarak gerçekleşmesi gerekendir. Bilgi olana dair iken değer olması gerekene dairdir. Özde bir şeye benzer olmayan şey olarak şahıs, anlam yükleminde suret kazanır iken anlamın değer yükleminde gerçekleşmesi sonucunda sureti vücuda gelme olarak kabullenir. Anlam yüklemlerinin değişime ve olumsuzlanmaya açık gerçekleşmesi içinde kararlılıkta gerçekleşmesi gereken suret bulmanın zorluğu düşünüldüğünde anlamın aidiyete içkin değer biçimsel gerçekleşmesinin önemi daha çok fark edilir.

Süreksizliğin kaçınılmazlığında anlamın aidiyet belirlenimli olması gereken değer olarak sahiplenilmesinde ise özne sadece surette kararlılık göstermekte değil, anlam-değer yüklemli olarak varlığına -kendiliğine/ benliğine- tutunma olanağı bulur. Süreksizlikte kayıp değil, anlam ile dolu olup değer biçimsel olarak varoluşa tutunmayı anlam-değer dolayımında bulur iken şahıs olma niteliğinde kendi ile dolu nokta olmakta ben olması ile doludur. Böyle olsa da kendi olmanın dolayımında kendi olmak, tek başına yalnız olmanın kaderini taşır. Ben olmakta nokta olmanın öz niteliği gereği derinlik taşımasında yalnızlık, kendi olmanın anlam dolayımında bulunur iken aşılması gereken ve derinliğine deneyimlenen/ yaşanan anlamsızlığın boşluğudur.

Boşluk; varlıksal değil de anlam yüklemsiz olmanın tinsel olan ve itibari gerçekleşen, anlamsızlığı içermesine rağmen bir anlam belirlenimi olarak gerçekleşen yalnızlık belirlenimidir. Anlam-değer yüklemli gerçekleşen her yaratım ve yaratılmış olanlar dolayımında yaratıma dair gerçekleşen ilişki ve her halükârda yaratımın bir belirlenimi olarak gerçekleşen bilme faaliyeti belirlenimi, kendi olmanın derin yalnızlığını aşmanın olanağını verir. Bilme ve yaratım dolayımında kazanılan her anlam ve anlamın öznelde değer biçimsel gerçekleşmesinde yalnızlık ve yalnızlığa içkin kendi olmaya dair yaşanan anlamsızlık belirlenimli boşluk, olumsuzlanmış olarak geride bırakılır. Artık, anlama dair varoluş ve anlam içerikli olup da anlam biçimsel gerçekleşen her yaratım ve yaratıma dair gerçekleşen ilişki belirlenimi, şahıs olmanın derinliğine anlam içerikli yüklem alınır iken öz niteliğinde bir şeye benzemez olan şahıs olma durumunun suret ve vücud kazanmasının olanağı olmak ile beraber kendiliğe dair derin yalnızlığı ve derin yalnızlığa bağlı gerçekleşen tinsel boşluğu da aşmanın olanağı olur.

Anlam; varlık olma gerçeğinin özsel niteliği olmak ile beraber yaratım-bilme dolayımında varoluşun nasıl biçimlendiğinin/ biçimlenebileceğinin belirleyeniydi. Yüklem belirlenimli gerçekleşir iken kendiliğe dair derin yalnızlığı/ boşluğu aşmanın olanağıydı. Kendi olmanın olması gereken değer ve yaratım olanağıydı. Yüklem almaya açık varlığın yüklem almaya açık yaratım olanağı olarak gerçekleşmekteydi. Yüklem almaya açık varlığın kendisini yaratıma açık buluyor olmasının olanağı olarak da gerçekleşendi. İlişkilerde arayış, yaratımda belirlenim olarak gerçekleşir iken kendiliğe dair derin yalnızlığı öldürmenin olanağı olarak yaratım-bilme dolayımında hep süreklilikte gerçekleşmesi -olması- gereken değer olarak ihtiyaç duyulandı.

Anlam arayışında olan özne, yaratım ve bilme dolayımında anlam ile biçimlenen öznellik, anlam ile giderilen yalnızlık dolayımında anlam biçimsel varoluşa eylenir. Her eylenir olma belirlenimi yeni bir yaratım-bilme belirlenimi olarak oldu kılma, oluyor kılma belirlenimi olarak gerçekleşir. Anlam arayışı; yaratıma dair olanak açılımı, bilmeye dair

neden arayışı olarak insanda biçimlendiğinde, insan olmanın tarihsel yolculuğu başlar.

İşte Fatiha, anlam arayışında anlamlılığın hangi referanstan kaynaklı olarak gerçekleşmesi gerektiğini gösteren sure… en temel ilk ve erek nedeni işaret eder. Neden arayışının nerede bitmesi gerektiği ve bu nedenin sadece ilk neden değil, erek neden olması gerektiği gerçeğine dikkat çekilir... ki erek neden deneyime açık sonuç alınabilir olan iken değer neden olarak yaşamı biçimlememizi olanaklı kılar. İlk nedeni erek neden olarak bilincimizin önünde bulduğumuzda ona göre yaşamak ile idealize edilen yaşamda anlamlılığı, gerçeğe göre kurmayı olanaklı kılarız. Gerçeğin bilgisine (yani olma durumuna) göre yeniden bir yaratım oluşu içinde gerçeğe göre olması gerekenin gerçekleşmesi gerektiği gerçeğini gösterir. Sadece gerçeğin ifade edilişi değil, gerçeğin nasıl yaşanması gerektiğini gösterir.

Bu açılardan bakıldığında Fatiha’da ilk üç ayet ile ilk neden olan gerçeğe dikkat çekilir iken son dört ayet ile de gerçeğin erek neden olarak biçimleyici olduğu gerçeğine dikkat çekilir. Gerçeğe göre gerçekleşen çeşitlenmiş ve diyalektik belirlenimli varoluşta yine gerçeğe göre nasıl yaşamamız gerektiğine dikkat çekilir. Gerçeği bilmek ile kalmayıp, gerçeğe göre nasıl bir yaratım oluşunda bulunmamız gerektiği gerçeğini de anlamlı kılan suredir.

Neden arayışı, anlam arayışı olarak da gerçekleşir iken Fatiha, bütün neden arayışlarının son durağı olarak Rabb-ül Âlemin olan Allah’ı işaret eder. Daha öncesinde, daha öncesinde, daha öncesinde diyerek gerçekleşen neden arayışının nerede bitmesi gerektiğinin gerçeğine dikkat çeker. Varlığın neden arayışında olarak hangi nedenden kaynaklı gerçekleşiyor olup da anlamlı kılınması gerektiğinin gerçeğinin anlamını taşır. İlk neden, erek neden olarak da kabul edildiğinde sadece ilk neden olarak bilinen değil, erek neden olarak da yaşamın anlamlılığının merkezinde durur. Artık ereğe göre bakılan varoluş, ereğe göre yaşanır iken ereğe göre anlamlı ve değerlidir.

Artık sorulması gereken soru, ilk ve erek neden olan Allah'a göre nasıl yaşanması gerektiğidir… ki bu anlamda son dört ayeti ile Fatiha, yaşamın kaynağından hareket ile anlamlı ve değerli bulunması gerektiği gerçeğini anlamlı kılan suredir.

*

Yaratıma dair biçimlenen öznellikte karşılaşma ve buluşmanın olanağına dair Fatiha…

Yaratıcı özne, yaratmak ile kalmayıp yarattığı dolayımında anlam-değer yüklemlerinde kendini de yaratıma açık bulan öznedir. Kendi öz niteliğini yitirmeden yaratma olanağı bulduğu içindir ki yarattığı kendisinden paye almış olarak var olmakta iken kendisinden ayrı değil, kendisi ile aynı da değil oluşta farklı başkası olmakta fazladan belirmiş olgu olarak var olmaktadır. Fazladan belirmiş olgu olarak yaratılmış olan artı bir olarak yaratıcı özneye yüklem alınmış özdeşlikte katılır iken yaratıcısına baskın ve yaratıcısından büyük yeni bir tür değil, yaratıma dair varoluşta öznesi ve nesnesi yaratıcı iken hep yaratıcısı ile var olmanın acziyeti ve fakrını taşır. Yani var olmak elinde olmadan yaratıcı öznesi ile gerçekleşmektedir.

Yaratılmış olan, yaratıcı özneden paye almanın olanağında pay sahibi olarak farklı ve başkası olsa da yaratıcıya ait olup da kendisine dair kılınmış olan tanrısal olanaklarda yaratıcısına benzer özellikler, izler taşır. Ayrı olmayıp da aynı olmadığı öz gerçeği ile hem farklı başkası olmakta hem istidat kadarı ile gerçekleşen benzer özelliklerde var olmaktadır. Benzer ve farklı başkası olmakta artık yaratıcı özne ile katmanlı yaratım olanağında gerçekleşen birbirini kapsayan gerçeklikler bağıntısında artık karşılıklı ve aynalaşmaya dair bir varoluş olanaklıdır.

Yaratıcı ve yaratılan arasında karşılıklı ve aynalaşmaya dair varoluşun olanaklı kılınmış/ bulunuyor olmasında yaratılmış olanın kendi olmasını sağlayan en temel olgu yüklem almaya açık yaratım oluşunda öz varlığını unutmuş olmasıdır. Unutulmuş olan gerçeğe, varoluşun neden sorgulamalarında anlam krizine düşmüş olarak anlam aramak gerçekleştiği gibi iman ile de anlam arayışına katılıyor olmak gerekirdi. Nedenselliğe bağlı anlam arayışı düşünce de yaratıcı özne ile karşılaşmanın olanağı iken, vahiy ve nübüvvet belirleniminde yaratıcı özne ile imanla karşılaşmak olanaklıdır. Düşüncede karşılaşılan yaratıcı

özne, iman yolculuğunda kendisi ile buluşmanın da olanaklı olduğu yaratıcıdır.

İşte Fatiha sadece neden arayışında olarak düşüncede ve iman ile anlam belirlenimli karşılaştığımız yaratıcı özneye dikkat çekmez… yaratıcı özne ile buluşmanın olanaklı olduğu gerçeğini de anlamlı kılar. İlk üç ayeti ile yaratıcı özneye, son dört ayeti ile de yaratılmış olan özneye dikkat çekilir iken metin olarak yaratıcı özne ve yaratılmış özerk özne arası buluşmanın olanaklı olduğunun betimlenmesidir. Aynı surede iki farklı gerçeklik belirleniminin betimlenmiş olarak buluşturulmuş olması, katmanlı yaratım bağıntısında sadece düşünsel ve imana dair karşılaşmanın değil, buluşmanın da olanaklı olduğu gerçeğine dikkat çeker.

Özde bir şeye benzemez olan yaratıcı öznenin şahıs olma durumunda Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin olarak kendini niteliyor olması, anlam yükleminde kendini oldu kıldıklarında yani surete getirip de anlama dair vücuda getirdiklerinde yaratıyor olduğu anlamını taşır. Yaratmak sadece varoluş nesnelerini yaratıyor olmak değil, yaratıyor olduğu varoluş nesnelerini yaratıyor iken açılan tanrısal olanaklarında ve varoluş nesneleri ile ilişki dolayımında karakter/ kimlik yüklemli kendini de yaratıma açık bulmak ve yaratıyor olmak anlamını taşımaktaydı.

Öze dair yaratım oluşunda yaratıcı öznenin kendini de yaratıyor olması, belirlenimi olması anlamını taşımakta olduğu için ve yarattığının kendisinden paye almış olarak benzer ve farklı başkası/ benzemez olmasında belirlenimli olması, deneyime açık karşılaşmanın olanaklı olduğu gerçeğini taşımaktaydı. Katmanlı yaratım bağıntısında içsel ve dışsal kapsayıcılıkta birbirine içkin ve dışsal var olan gerçeklik bağıntısında, neden arayışında olan için düşünsel anlamda karşılaşmak zaten olanaklıydı. Buluşmak ise birbirine açık duyarlı olmakta deneyime açık olunduğu kadar olanaklıydı.

Varlık olarak bilme yetileri/ tanrısalları ile bilmeye açık olmak ile beraber varlığı belirlenimlerinde bilmeye açık buluyor olmak da farklı

varoluş biçimlerinde varlıksal karşılaşmanın ve buluşmanın olanağında gerçekleşmekteydi… ki bilmeye dair tarihsel yolculukta bilmeye açık olduğu yönde ve bilmeye açık olduğu kadar varlığı/ varoluşunu da bilmeye açık bulan özne için yaratıcı özne sadece bir ide/ anlam değil, varlıksal karşılığı olması gerekendi… ki anlam olarak düşünsel karşılığı olan ile varlıksal anlamda buluşmak olanaklı olsun.

Yaratan ve yaratılan ikiliği olanaklı olduğunda yaratan için yaratılmış olanın öteki olması ve yaratılan için de yaratanın öteki olması kaçınılmazdır. Bilinç belirlenimli varoluşta öteki hep bilinçdışı özne olarak öteki olmaktadır. Ötekinin erek belirlenimli olarak bilinçte öncelenmesine bağlı öteki olmanın dolayımında karşılaşmak ve tanış olarak buluşmak olanaklıdır. Neden olarak karşılaştığımız, erek belirlenimli olarak buluşacağımızdır.

İşte Fatiha neden olarak anlamında bulup da karşılaştığımız, erek olarak bulup da değer olarak bulacağımız/ bulmamız gereken ile buluşmanın olanaklı olduğu gerçekliğe dikkat çeker. Katmanlı var olma bağıntısında tanrısalları ile var olduğumuz yaratıcı özneyi yine tanrısalları ile deneyime açık bulmaktayız. Varlık nedenimiz olanı, tanrısalların erek belirlenimli gerçekleşmesinde varoluşumuzun kaynağı olarak bulmaktayız. Deneyime açık, istidat belirlenimli olarak yaşamaktayız… ki sure olarak Fatiha; neden-erek bağıntısında deneyime açık olduğu içindir ki bilinebilir olan yaratıcı özne ile yaratılmış özne arasında karşılaşma ve buluşmanın olanağına dikkat çeker.

*

Buluşmanın olanakları ve Fatiha…

Yaratıcı özne ile buluşmak söz konusu ise Fatiha; hangi ilkelerde buluşmanın olanaklı olduğunu işaret etmesi anlamında önemlidir. Fatiha; kelime anlamı ile açılış, açan, başlangıç anlamlarına gelir. Varlığa dair gerçekleşen her eylem ve ilişki durumu, varlığa dair bir olanak açılımı, başlangıcı, gerçekleşme belirlenimi olarak gerçekleşir. Neden-erek bağıntısında yaratım belirlenimli her gerçekleşme sadece nedenin açılımı değil, etkir olduğu yönde erek belirlenimli olarak ötekinin de kendini gerçekleştirmesinin olanağı olarak gerçekleşir.

Öz varlıkta kendisini gerçekleştirmeye dair her ne gerçekleşmekte ise hem kendisine ait olup kendi açılımı iken yarattıklarına dair gerçekleşiyor olmalarının olanağı olarak da gerçekleşmekteydi. Diğeri ile varoluşta da karşılıklı var olma olanağında her eylem ve ilişki, birbirine dair olanak açılımlarının gerçekleşmesini olanaklı kılar. Allah ile yarattıkları arasında katmanlı olmanın gereği olarak hem birbirine içkin çift yönlü hem de birbirine dışsal karşılıklı varoluşta eylem-ilişki bağıntısı, birbirine aşkınsal karşılıklı varoluşu olanaklı kılmaktaydı.

Yaratıcı özne ve yaratılmış olan, düşünsel neden bağıntısında anlam arayışı -varoluş- krizine düşmüş olmakta karşılaşmayı olanaklı bulmakta. İman, imanı gaybi düzeyinde itikate dair ise karşılaşmanın bir gereğiydi. İmanı şuhudi düzeyinde ise buluşmayı belirli kılmaktaydı. Fiil, sıfat, karakter/ kimlik belirlenimli gerçekleşmede yaratıcı özne ile buluşmak olanaklıydı… ki Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim ve Maliki yevmiddin gibi her belirlenim Allah ile buluşmanın bir olanağı olarak gerçekleşmekteydi. Fatiha'daki son dört ayet de bu buluşmanın iman, dua ve us, deneyim belirlenimli müşahede de gerçekleştiğini göstermekteydi.

Buluşma farklı tanrısal belirlenimler dolayımında nesnelliğe aşkınsal öznelliğe dair her gerçekleştiğinde "Hamd", buluşmanın bilgi biçimsel gerçekleştiği kadar, değer biçimsel olarak da gerçekleştiğinin karşılığı olan belirlenimdi. Hayret ve hayranlık belirlenimi de olup, gerçekte ne,

nasıl ve ne için olduğuna dair bilgisi edinileni, gerçekte olduğu durum üzeri farklı başkası olmakta açık etme, belirgin kılmanın da olanağıydı. Özgün olarak biricik olanı, her belirleniminde hayret ediyor olarak bulup kendisine hayran olmakta iken hamd, bilişsel olmak ile beraber duyguya içkin değer biçimsel bir buluşma biçimi olarak gerçekleşmekteydi.

İman sadece bir ön kabul değil, tanık olma biçimiydi. Hamd ise bu tanık olma biçiminin hayret ve hayranlık seviyesine taşınma biçimiydi.

Dua, kabulü ile tanık olma biçimi olmak ile beraber tanık olduğu ile buluşabilmenin olanağıydı. İbadet de esasta yakin bulmanın deneyime dair yöntem olanağı olarak buluşmanın farklı bir biçimini işaret etmekteydi. Nimete erenlerin yolu ise yöntemsel olarak sonuç alınabilir hakikate işaret etmek ile kalmayıp, kendisinden yakin edindikçe sonuç alınabilir yaratıcı özneye yani öz olan hakiki varlığa, Allah'a varılabileceği, deneyime açık bulunabilineceğine işaret etmekteydi. Tanrısalları ile deneyime açık bulunan yaratıcı özne, insanla dua, ibadet, salih amel vb. vasıtalarla ilişki geliştirmekte iken yaratıcı özne olarak deneyime açık bulunabilir olandı.

"Maliki yevmiddin" denilir iken dininde hüküm sahibi olması ile yasa koyucu olmak ile beraber yasa ile sınırlayan olmak ile korkuyu belirgin kılar iken korkuda buluşmanın olanağı da ifade edilmiş olmaktaydı. Rahman ve Rahim denilir iken umut edilerek tutunmak ile herkesin Rabbi olan Allah ile duygu da böylesi buluşmak da olanaklıydı. Yakin buldukça yani kendisinden sonuç aldıkça ve bilgisini edindikçe buluşmak sadece duygu belirlenimli değil, anlam ve us belirlenimli tanıklıkta da gerçekleşebilmekteydi. Anlama dair olanın varlıksal ve varoluşsal karşılığı olması gerektiği yönde gerçeğe dair anlam ve us bağıntısında Allah'a dair gerçeklik belirlenimlerine tanık oldukça, kendisi ile buluşmak olanaklıydı.

Us, iman, hamd, hayret, hayranlık, korku, umut, tanrısal belirlenimler, dua, ibadet, nimete ermişler ile sonuç almaya dair ilişki geliştirmek vb. Allah ile buluşmanın vasıtalarıydı. Bu olanaklar dahilinde hakikat ve

anlam arayışı içinde olan özne, hakikat ile buluşmayı olanaklı bulabilmekteydi. Hakikatten sonuç alabiliyor olmak ve hak edilmiş sonuçların nimet olarak kullanabiliyor olunması, Allah ile sadece buluşmanın değil, kavuşmanın da olanaklı olduğu gerçeğini göstermekteydi.

*

Allah ile sözleşme ve yolculuk anlamında Fatiha…

Eskilerin de işaret ettiği izlekte belirtir isek Allah ile yarattığı arasında bir anlaşma olarak değerlendirildiğinde Fatiha bir antlaşma/ ahitleşme metniydi. Sözleşmenin kula dair mührü iman, Allah'a dair mührü ise kulun hak edişe dair çabasından yana Allah'tan tanrısallarına dair sonuç alması anlamında nimete ermesiydi.

Doğru yol veya istikameti olan yol anlamında sırat-el müstakim ise bu iki tabirden de ileri, hakikatten yana sonuç almanın yöntemselliğini içeren yol demekti… ki hakikat kendisinden sonuç almaya açık bulunan olarak kendisinden istenen ve kendisinden yana yakin bulmanın pratikleri olan ibadetler ile iletişim ve ilişki kurulabilir olandı… ki Fatiha da bu dahi özetlenmiş olmaktaydı.

Uluhiyet sahibi Allah kuluna, duasına icabet eden ve çabasında tanrısalları ile gerçekleşme olanağında bulunacak kadar yakindi. Yeter ki iman ile önceliği kendisi olmuş olsun. Bu anlamda yalnızca Allah'tan isteyen ve Allah'a ibadet eden kul için istemek Allah ile iletişim kurmanın bir aracı iken ibadet de Allah için eylem ve çaba içinde olarak Allah'ı yakin bulmanın ilişki kurma belirlenimli vasıtalarıydı. Bu anlamda Fatiha, öte tanrı tasavvurundan uzak, deneyime açık tevhide dair bulunabilecek Allah'ın ulaşılabilir ve deneyim belirlenimli olarak bilinebilir olduğu gerçeğinin anlamını taşımaktaydı.

İman ile imzalanan anlaşmada kul, kendi payına düşenleri yapmaktan yana sorumluydu. Allah da "Maliki yevmiddin" ile hak edişleri tesis etmekten yana adalet sahibi olarak ilkeyi gözetendi/ gözetmesi gerekendi. Adaletin sonuç ilke olarak rahmete dair gerçekleşmesinden sorumlu olan zattı.

Sırat-el müstakim, hakikatten sonuç almanın yolu anlamında yöntemselliği içermekteydi. Yöntem de nimete ermiş olan insanlar ile buluşmak ve nimeti nimete erenler ile ilişkide bulmak olması gerekendi. Allah'a adanmış bir ruh olarak kul olmayı tercih etmekte isek sırat-el müstakim, adanmış olanların yoluydu. Adanmışlık ise en

temelde sevgiyi içermekteydi… ki Allah'ı sevmiş olarak Allah'a adanmış her ruh hakikat arayışında, anlam arayışı, anlam krizinde bulunuyor olarak bir yolculuktaydı. Yolculuk, tercihlere bağlı çatallanan bir yolda, her şeye rağmen doğru ve iyi olmayı tercih etmek ile yürümek gerekendi… ki anlaşmanın ruhuna -imana- zeval gelmiş olmasın.

Her varlık diğerleri ile var olmanın olanağında kendi olmanın yolculuğundaydı. Fatiha Kur'an'ı hatmi meratip etmenin başlangıç anlaşmasıydı. Allah'a yolculuğun anlaşması olarak bir sözleşme metni gibi betimlenmişti. Her kişi hakikat yolculuğunda yalnız başınaydı. Allah ile olmayı kendi yolculuğunda bulması gerekmekteydi. Yolculuğa başlangıç anlamında Fatiha, Allah ile sözleşmenin sonuçları ne olursa olsun Allah ereğinden kopmadan olması gereken değerlerin öncelenmesinde yaşanması gerekeni de içermekteydi. Bunun içindir ki sırat-el müstakim anlamında temel bir ilkeye haiz olarak yolun biçimlenerek görünüş bulduğu yolculuğa da dikkat çekilmiş olmaktaydı.

Yolculuk sahibi, iman ile mühürlediği anlaşmayı, "Yalnız sana ibadet eder yalnız senden yardım dileriz" ifadesi ile gerçekleştirme çabasına girmekteydi. Nimete eren nebiler, veliyullahlar ile de tarihsel açıdan izlenmiş bir yöntemselliğin idrakinde olarak yolculuğuna insan ile başlamak zorundaydı. Nimete erenler, tanrısalların gerçekleştiği mahal olarak nimete erenlerdi ki yolculuğun başlangıcı olmak ile beraber Allah ile buluşmanın ilk adresiydi. Allah ile buluşulacak ise Allah'ı bilmenin ayet belirlenimli olanağı olan kâinattan farklı olarak Allah'ın en yetkin biçimde kendini görünüşe getirdiği insan mertebesine ihtiyaç vardı. İnsan ile buluşmak, ilişkilerde tanrısallar gerçekleşir iken Allah ile buluşmak anlamını da taşımaktaydı… ki Tanrı'ya yolculuk insan ile buluşmakta başlamaktaydı. Bu anlamda Fatiha, insanın insan ile buluşup tanrısalları deneyime açık bulup gerçekleştirir iken Tanrı'ya yükselmesi gerektiğini de anlamlı kılan sureydi. Fatiha Tanrı'ya yolculuğun başlangıç sözleşmesiydi. Hazreti insan ile buluşmak da Fatiha'yı yolculuk kılmaktaydı. Yolculuk insanın aslına, öz varlığına tanrısalları gerçekleştirmesi ile yükselmesinin yolculuğuydu.

En sığ anlamda Fatiha "Yalnız sana ibadet eder ve sende isteriz" ifadesi ile, adanmış bir ruh olarak Allah'a yönelmiş kulun, şirkten ve küfürden yani Müşriklikten (Allah'a ortak koşan) ve kafirlikten (Allah'ı inkâr eden) uzak "La ilahe illallah" demiş olmasını gerekli kılmaktaydı. Fatiha'da "Rabb-ül Âlemin" ve "Yalnız sana ibadet eder ve yardım dileriz" denir iken dolaylı olarak iki defa "La ilahe illallah" da denilmiş olmaktaydı. "Rabb-ül Âlemin" derken Allah'ı var olmanın esas nedeni olarak hakkı gereği zikretmiş olmakta, "Yalnız sana ibadet eder, senden yardım dileriz" ifadesi ile de kul olmanın dolayımında Allah'tan başka bir ilah olmadığı ifade edilmiş olmaktaydı.

Fatiha bu anlamda kulun şirkten uzak, Allah ile var olduğunun idrakinde olması gerektiği ve Allah'a aidiyette yaşamına yön vermiş olarak var olması gerektiğinin sözleşmesiydi. Şirk ve inkâr imana dair sözleşmeyi bozmamanın olmaması gereken iki temel şartıydı.

Fatiha'da iman, adanmışlıkta ve imtihan ediliyor olarak gösterilmesi gerekendi. Adanmışlık, şirksiz yalnızca Allah'a yönelmiş olmakta gerçekleşmesi gerekendi. Söz konusu olan Gazap ve rahmet arasında sapkınlık (delalet) ve nimete ermiş (hidayet) olarak Allah'tan sonuç alanlar ise imtihan her iki arasında olması gerekeni yapmanın imtihanıydı. İmanının sınanması, verilmiş olan sözü (şirk ve küfürden uzak) hakkı gereği gerçekleştirmek ve her şeye rağmen hakkı gereği tanrısalları gerçekleştiriyor olmakta gerçekleşendi.

En sığ anlamda şirkten ve küfürden uzaklık, sözün tutulduğu anlamını taşımaktaydı. İbadet ve yakarış sadece Allah'a Mabud ismi gereği yapılır iken şirkten ve küfürden uzak olmak da ifade edilmiş olunmaktaydı. Yolculukta, sapkınlığa dair olan şirk ve küfür artık geride bırakılmış olmaktaydı. Ancak Fatiha söz konusu ise bu yeterli değildi. İnsanda açılması gereken tanrısalların nimet olarak meleke belirlenimli gerçekleşmesiydi ki bu da sapkınlığa sebep nefsi emmareden dolayı en zor olandı. Allah'a aidiyette gerçekleşen tanrısalların yolculukta gerçekleşmesi o kadar kolay olacak değildi.

Fatiha’da “Maliki yevmiddin” ile adalet, Rahman ve Rahim isimleri ile rahmet, Rabb-ül Âlemin sıfat ismi ile de hakikat veya hak ilkesi ifade edilmekte iken insanın Allah’a dair yolculuğunda hak, rahmet ve adalet gerçekleşmesi gereken öncelikli tanrısallar yani evrensel olan ilkelerdi. Yolculuk hak, rahmet ve adalet ilkelerini gerçekleştirdiğimiz ölçüde Allah’a anlam-değer yüklemli yükselmenin yolculuğuydu.

İbadette esas yakinlik bulmak, duada, yakarışta esas da Allah ile iletişim kurabilmek ve Allah’tan sonuç alabilmek iken yolculukta esas Allah’tan sonuç alırken Allah’ı deneyime açık yakin bulabilmekti. Mabuttan yakin bulmaya, yakarıştan muhatap alınmaya yükselir iken yolculuk Allah’ı bilmek, bulmak, kavuşmak sürecinde gerçekleşmekteydi. Rahman, rahim, adil olmak ve hakikati öncelemek ile hakikat sahibi Allah’ı sadece bilmekte değil, yaşamın kendisinde bulmak olanaklıydı. Fatiha da Allah bu anlamda öte bir gerçeklik değil, öz gerçeğimiz olandı. Bu anlamda özellikle “Rabb-ül Âlemin” denilmesi, dikkate değer olarak önemliydi.

Kulun hakikati bilmeye ve hakikati hakkı gereği yaşamaya dair gayreti, Allah’ın bir nimeti olarak hidayetin gerçekleşmesinin belirlenimiydi. Kul sözleşmeye uydukça, çabası gereği tanrısalları yaşadıkça Allah’ın hidayet vermiş olması gerçekleşmekteydi.

*

Allah ile özgürleşmeye dair kurtuluş yolculuğunda Fatiha…

Fatiha'da "Rabb-ül Âlemin" ve Maliki yevmiddin" denilir iken yaratılmış olanın, yaratıcı ile kıyaslandığında her daim acziyet ve fakr belirlenimli olarak gerçekleştiği anlaşılmalıydı. Fatiha'da kulun yakarışı da fakr ve aciz olduğunun ispatı olan belirlenimdi. Fakr ve acziyetten kurtuluş da nimete erenler düşünüldüğünde hazreti insan ile ilişkide terbiye bulur iken yine Allah ile bulunacak olandı.

Rivayet edilir ki Hazreti Muhammed Mustafa "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır… içlerinden birisi fırkayı necattır" der. Yani içlerinden bir fırka fırkayı naciye (kurtuluşa ermiş fırka) dır. Tarihsel açıdan bakıldığında tarih sahnesinde görülen her fırka kendisinin cennetlik, diğerlerinin cehennemlik olduğunu ifade ederken fırkayı naciyenin kendileri olduğunu ifade eder.

Bu hadisi şerif Fatiha'da geçen nimete erenler ifadesinin bir yorumu olarak değerlendirildiğinde fırkayı naciyenin nimete erenler olduğu görülür. Kur'an'da salihler, öndekiler ifadesi ile de Allah dostlarının fırkayı naciye oldukları zaten ifade edilmektedir.

Nimete ermiş olmak kurtuluşu Allah ile bulmuş olmaktı. Allah'ın varlığının idrakine us, vicdan ve iman ile ermiş olmak da bir nimetti. Hazreti nebinin bir hadisi şerifinde işaret ettiği gibi Allah'ın sıfatları ile sıfatlanmak ve ahlakı ile ahlaklanmak da bir nimetti. Nafile ibadetler, riyazet, zikir vb. ile yöntem biçimsel olarak Allah'a ait tanrısallardan sonuç almış olarak istidat artışında yakin edinmiş olmakta kati iman, ilim, feraset, basiret, keramet, tasarruf, keşf vb. edinmiş olmak ve bunları gelişime açık bulmak da nimetti. Allah'tan nurlanıyor olarak nurdan yeniden bedenleniyor olmakta nimetti.

İşte Fatiha; hakikat derdine yani Allah derdine düşmüş olup da sadece anlam arayışında olan değil, varlıksal bulunan acziyete ve fakra dair durumdan da kurtulmanın olanağını göstermekteydi. İnkârdan, şirkten, riyadan ari ve ne bir nebi, nebi bir melek, ne bir veliyullah, ne bir ruhban ne de bir şamandan değil, doğrudan Allah'a yakarışta olarak

acziyet ve fakrdan azade edilmeyi istemekti. Sırat-el müstakim yani istikameti olup da sonuç veren yöntemselliğe haiz olan yolda olmayı belirterek, Allah'tan sonuç almış olan nimete erenler gibi olmak istenci ifade edilir.

Bu yakarıştan sonra Allah'a ermenin vasıtası olarak nimete eren hazreti insan ile buluşmak olması gerekendir. Allah'a ermeye vasıta insandı. Allah başka bir yol verdiği sürece, insan ile buluşmadıkça Allah ile buluşmanın bir olanağı yoktu. İnsana bir melek değil de insanın resul (Allah'a hizmet ederken Allah'ın üzerinde görünüş bulduğu) olarak gönderilmiş olmasından da anlaşılacağı gibi insan yaratıma açık oluşta melek ile melekleşmekten öte, insan ile insanlaşması gerekendi. İnsan ile tanıştıkça insandan tanrısal sıfat ve isimleri ile gerçekleşmekte görünüşe gelen Allah ile buluşmak olanaklı bulunacaktı.

Nimete ermek, nimet sahipleri ile de olanaklı olduğu içindi ki Fatiha'da yol hazreti insandan yani nimet sahibi olmuş insandan geçmekteydi. Adres insandı… insanı bulduğumuzda insanda gerçekleşen tanrısallar dolayımında Allah'ı bulmuş, Allah ile buluşmuş olmak olanaklı olduğu gibi kaynağından olarak Allah'tan nefes alma olanağı da bulunmuş olmaktaydı.

Hazreti insan ile buluşmak; bütün insanlık, insanlık âlemi olarak hazreti insan iken bütün insanlığın mirası ve geleceği ile buluşmak demekti. Onlar hem ilişkilerinde vaktin çocuğu hem de özlerinden kaynaklı olarak kaynaktan beslenir iken vaktin babası olan nimete erenlerdi. Beşer olmaya rağmen özleri gereği uluhiyeti rûbubiyet belirleniminde bulmakta ve insana hizmet düsturu ile uluhiyete ait olanları rûbubiyet belirlenimli olarak ubudiyetlerinde göstermektelerdi. Ne cehennem ne de cennet için olanlar değil, Allah için olup da Allah'ın görünüşe geldiği varlık âlemiydiler. Bu âlemin de sahibi Rabb-ül Âlemindi. Onlar sadece insanlık tarihini miras alan değil, geleceğe önceden gönderdikleri ile geleceği de miras almış olanlardı. İşte kurtuluş; inkâr, şüphe, şirk, riya vb. batağından kurtulmuş olmak, nefsi emarenin kötücül doğasından yana terbiye bulmuş olmak, geleceğe dair cehennemden de kurtulmuş

olmak, acziyete ve fakra dair beşer olmanın doğasına da aşkınsal Allah'tan nurlanıyor ve tanrısallarından yana istidat artışında olarak nimete ermek ile olanaklıydı.

İnsan ile buluşmak, ruhbanlık ile karıştırılmamalıydı. Ruhban Allah adına kendini vekil kılar iken nebilerden rol çalan ve hakikate gafil kişiydi. Hazreti insan ise Allah ile bilen, gören, duyan, irade eden, konuşan vb. olarak Allah'ın görünüş bulduğu mahaldi. Kendine vazife çıkaran değil, nebilerden rol çalan da değil, Allah'tan ruhsatlı Allah adamıydı.

İnsanı bulmadan Allah'ı bulacağını sanma! Elbet kâinatta ayet belirlenimleri ile Allah'ı bilmeye olanaklısın ama Allah ile buluşacak isen hazreti insan ile buluşmalı, insanlık ile tanışmalısın. Hanif olarak Allah'a kavuşacak isen en sonunda Allah'ı öz varlığın olarak bulacaksın. Nimete ermek söz konusu ise nihayetsiz nimet sahibi olan Allah'tı. Fatiha nimete ermenin yolunu göstermekteydi. İnkârdan, şirkten, küfürden, riyadan, şüpheden ari kati iman ile hamd, zikir, fikir, muhabbet, adanmışlık, dua, ibadet, insan ile buluşmak, vicdan ile olması gerekeni öncelemiş olmak, hizmet ve Allah ile terbiyesini bulmuş olarak sonuçta nimete ermek kaçınılmazdı. Nimete erenler Allah ile özgürleşen ruhlardı.

*

Allah ile nimete ermenin derin yolculuğunda Fatiha…

Bilinçdışı; kişinin ben olmasının dışında kıldığı veya bulduğudur. Doğa, toplum, nefsi emmare, diğeri, katmanlı var olmakta iken içkin olunan üst katmanlar/ boyutlar, öteki olarak düşünmeye veya bilmeye konu kılınmış olanlar vb. kendiliğe dışsal bilinçdışı gerçekleşenlerdir.

Bilinçaltı ve bilinç belirlenimli oluşta Allah, öteki olarak hep bilinçdışı özneydi. Modern dünya da Allah, bilinçdışı özne, kolektif bilincin dayatması olan tarihsel gizli özne/ figür iken bir dindar için iman ikiliğinde Tanrı, görülen doğada ve doğa zemininde var olan insanda yaratıcı olup da gizil duran öznedir. Tarihsel bir figür olmaktan öte, tanrısalların gerçekleşmesi, kurumsal düzeyde tesisi edilmesi izleğinde tanrısalları ile tarihsel açılımlarına tanık olunabilir olandı. Kendiliğe dışsal bilinçdışı özne iken nimete ermek denilen ifade de yakin bulunduğunda, bilinçaltı olup da bilinç belirlenimlerinde tanrısallarını gerçekleştiren olarak deneyime açık bulunandır.

Öteki, bilinçdışı özne iken Allah bilinçdışı özne olarak inanılan olmak ile beraber bilinçaltı öznedir. Sadece tarihsel biçimlenen ve kültürel zeminde kolektif bilinç belirlenimli bilinçaltı özne değil, yaratıcı olup da tanrısalları ile varoluşu belirli kılan yaratıcı özne olarak bilinçaltı öznedir. Ben istemeden siz isteyemezsiniz ayeti de bunu işaret eder.

Fatiha'da Allah ile kul ikiliğinden bakıldığında, kul için Allah bilinçdışı özne olmak ile beraber Allah için de kul, bilinç dışı öznedir. Bir hadisi kutside Fatiha için "O benim ile kulum arasında taksim edilmiştir. Kuluma isteği verilmiştir" denir. Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi Fatiha'yı okuyan kul, Allah için bilinçdışı özneydi.

Katmanlı yaratım bağıntısında birbirini içsel ve dışsal olarak kapsayan gerçekliklerde içkin olan bilinçaltı kılınmış olmak ile beraber birbirine dışsal karşılıklı var olmakta birbirine bilinçdışı özne olmak varoluşun kaçınılmazı olarak bulunmuş olmaktaydı. Allah'tan paye almış olarak pay sahibi olmakta farklı başkası olmakta kendi olan için, Allah ile var olmuş olsa dahi varoluşun ikili doğası gereği karşılıklı bilinçdışı özne/

öteki olmak kaçınılmaz gerçekleşir. Birbirinin aynı olmadığı öteki olmanın kaçınılmazlığında varoluş, karşılıklı var olmaya dair ikilikte gerçekleşir. İşte Fatiha'da kulun olmadığı ötekisi olarak Allah hem kulun öz varlığı olarak bilinçaltı varlık belirleyenidir hem de kendisine yöneldiği bilinçdışı ötekisidir.

Fatiha'da Allah'tan talep edilen ise kendisine davet eden Allah'ı talep eden kulun; bilgi, değer, duygu, istenç, aidiyet, adanmışlık ve olması gerekeni tercihi ile tercihine bağlı yaratım oluşunda Allah'a ermek/ ulaşmaktır. İnkârdan, şirkten, küfürden, riyadan, şüpheden ari ve ne bir nebi, ne bir melek, ne bir veliyullah ne bir ruhban veya şaman araya koymadan istenen Allah'tı. Allah'a ermenin yolu, vasıtası ise nimete ermiş insanlardan geçmekteydi.

İnsan ile buluşmak olanaklı bulunduğunda Mürşit-talip ilişkisinde birbirine bilinçdışı özne olmak kaçınılmazdı. Buna rağmen ikiliğe aşkınsal Allah'ı yakin bulmuş olan insan ile muhabbete yani sevgiye dair ünsiyet Allah'ı yakin bulmanın bir olanağıydı. Sevgi, sevilenden nasipli olmayı olanaklı kılan bir mucizeydi. Seven ile sevilen arasında ruhani bir bağ kurulmuş olup sevginin şiddetine göre sevilene ait anlam-değer, irade-duygu ne var ise bir akış içinde sevene bulaşır iken bilinçdışı özne olmakta sevilen, hemhâl olma durumuna göre bilinçte kendi olma durumu olmakta bulunmaktaydı. Korku, korku nesnesini bilinçdışı özne kılmakta iken sevgi, şiddetine göre sevileni kendi olma belirleniminde hemhâl olmakta bulmayı olanaklı kılmaktaydı.

Seven kul Allah'a âşık olduğu kadar Allah ile bağ kurmaktaydı. İlahi aşk suretsiz gerçekleşir iken kıblesi olacak hazreti insana/ mürşidi kâmile yansıtıldığında, sevgi hem Allah'ı hem de hazreti insanı bilinçdışı öteki/ özne olmaktan çıkarmaktaydı. Sevilenin anlam-değer, irade-duygu yüklemli ruhsal durumu içkin olarak özümsenir iken sevilen, hemhâl olunduğu kadar bilinçdışı özne olmaktan öte bulunmaktaydı. Eskilerin fena mertebelerinden olarak belirttiği, fena-fil şeyh, fena-fir resul, fena- fillah mertebeleri de sevginin şiddetine bağlı olarak bilinçdışı özneyi bilinç yani kendi olma durumunda bulabilmenin mertebeleriydi.

Söz konusu kendi olmak ise en derinde kendi olmak yitirilmekte değildi. Yüklem alınmış öznelliklere bağlı hemhâl olma durumunda diğerinin deneyimine açık yaratım oluşu içinde bulunulmaktaydı. Ancak söz konusu Allah olduğunda O yüklem alınacak olan kendilik durumu değil, olumsuzlaması yapılamayacak olan öz varlık olma durumunda bizlere dair kendi olma durumunu kendine yüklem almış olandı… ki yüklem olma belirlenimlerinin olumsuzlanması söz konusu olduğunda kişi, Allah'ın kendi olma durumuna yükselmiş olabilmekteydi.

Seven kul insana hizmet ederken dolayısıyla Allah'a da hizmet etmiş olmaktaydı. İbadet gibi pratikler ile de Allah ile ilişkide yakinlik kazanır. Allah'ı ayn-el yakin olarak kendiliğe dışsal her bulduğunda Allah bilinçdışı özne olmakta bulunmaktaydı. Her hak-el yakin bulunduğunda da tanrısalları ile üzerinde bilfiil olmakta bilkuvve bulunur iken yine ikilikte bilinçdışı özne olarak Allah bulunmaktaydı. Bundan da ileri eskilerin hak-el yakinden de yakin dediği mertebede Allah artık ikilikte bilinçdışı özne olmakta bulunmakta değil, ikiliğe aşkınsal bilincin gerçek sahibiydi. "Attığında sen atmadın Allah attı" ayeti de artık Allah'ın bilinçdışı özne olmaktan çıkarılıp bilinç sahibi öznenin kendisi olduğu gerçeğine taşınması gerektiği hatırlatılır.

Görünüşte beşer olan, bedene dair Allah evi iken bilinci kendine ev kılmış olarak bulmuştu. Ancak, bilincin gerçek sahibi yakin edinildiğinde ikiliğe aşkınsal bilincin sahibi olarak kendini görünüşe taşımaktaydı. Artık kul, kul olma perdesini aşmış olarak, severken gerçekte seven, bakarken gerçekte bakan ile gören, duyarken gerçekte duyan, konuşurken gerçekte konuşan, dokunur iken gerçekte dokunan, bilirken gerçekte bilen ile bilen, dokunan, konuşan, duyan, gören, seven vb. idi. Bu mertebe zat mertebesi olup artık tevhid veya cem mertebeleri bu mertebenin alt seyirleri olarak ikilikte ve bilinçdışı özne olmakta gerçekleşmekteydi.

Bu mertebede ise Allah artık bilinçdışı özne değil, bilincin gerçek sahibi olandı. Kul ise kulluğun bilinçdışı olmayı belirli kıldığı gerçeğine uyanmış, ikiliğe aşkınsal Allah'ta kendiydi. Kişi ile kalbi arasına giren

Allah artık kişinin zamansal gerçekleşme aralığına, araya girmekte değil, bilinci dolayımında kendini aşikâr etmekteydi. Bu, nimete ermenin en yüksek seviyelerinden olup kul artık makamı vesiledeydi. Bu mertebe bir kişiye ait değil, her yükselmiş kişinin Rabbi olan Allah ile kendi olmayı bulduğu biricik olma durumuydu. İkilikten ari değil, ikiliğe aşkınsal Allah ile hemhâl -özde yekvücud- olmakta kendi olmayı bulmaktaydı. Varsayılmış kendiliğin yani doğa da türe dair gerçekleşen kendi olmaya, isme, bellek belirlenimli anılara, kültüre, tarihsel aidiyetlerde gerçekleşen uykunun derinliğinde yaratılmış olmaya ve imana dair ikiliğe aşkınsal hakikate uyanmış olma durumunda seyir edilmekteydi. Allah ile hemhâl olmakta aynılığı kendi olmanın özgünlüğünde deneyimlemekteydi. Allah'ın Fatiha'da kuluna vaadi artık farklı mertebe, makam ve hâl deneyiminde gerçekti. Nimete ermek sadece bir idrak/ anlayış durumu olarak gerçekleşmekte değil, öze dair varlıksal düzeyde gerçekleşen bir erme/ olma durumuydu. Yüklem alınmışlar dolayımında gerçekleşen varsayılan kendilikten, olumsuzlaması yapılamayacak olan öz kendilikte Allah fail olduğu tanrısallarında görünüş bulmaktaydı.

Ancak kulluk perdesine her geri dönüşte, Fatiha'da "Rabb-ül Âlemin" ve "Maliki yevmiddin" din olan Nas suresinde "Rabbin nas, Malikin nas, İlahin nas" tanrısal belirlenimlerinde kulun özvarlığı olarak yöneldiği olur. Anlam-değer yüklemlerinde yaratıma açık olunduğu içindi ki Şeytanların vesvesesinden öz varlığına sığınır. Artık kul, özünde Allah'ı bilincine kadar nüfuz eden olarak bulmak ile beraber beşer tarafı ile yaratıma açık olmayı korur iken bulunduğu mertebeden aşağıya düşmemenin, kazanımından olmamanın duasını yapmaktadır. Nas suresi ile "Beni kendinde kati kıl" duasını yapmış olmaktadır. Beşer yönü ile acziyet ve fakr artık ahlakı olmuş, özü olan Allah ile de tanrısalları deneyimler iken hemhâl olma becerisi, yeterliliği edinmiştir. İç katman/ boyutta, eski tabir ile de iç göklerde kendi öz niteliğini yitirmeyip de yaratımda bulunan Allah en aşağı boyut olan yeryüzünün madde-suret belirlenimli görüngüler dünyasına inmekteydi.

Hazreti insan mı? O Nesimi misali göklere çıkıp da âlemleri seyreden, yere inip de âlemlerin seyrettiği olmaktan da ileri gökleri ve yeri kendi varlığında buluşmuş bulmaktaydı. Gelecek belirlenimli yarattığına hep önsel olan Allah an belirlenimli şimdi ve burada olarak görünebilmekteydi. Hazreti insanda öznel tanrısallar asli olarak hemhâl olmakta gerçekleşir iken nesnel anlamda yasa belirlenimli tanrısallar Allah'ın kudreti dahilinde neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci belirlenimlerde gerçekleşmekteydi. Hazreti insan tamlığa dair bir belirlenimdi ama tamlıktan öte başkası olmadan kendi olan Allah, öz niteliği olan nur olması gereği ikiliğe aşkınsal gerçekleşen hazreti insan mertebesine de yüce durandı. Çünkü hazreti insanın beşeriyete dair izleri, uluhiyet açık olsa da yerindeliğini kısmi veya çok olarak hâlen korumaktaydı.

Böyle olsa da hazreti insan; bilinci, kendi olma durumunu, aslı -sahibi- olan Allah'a yani kendisine emanet etmiş olana vermiş olmak ile beraber âlemlere geri döndüğünde artık Mürşidi Kamildir. Fatiha'daki "Hamd" öz varlığı yani Allah ile övünç bulmakta gerçekleşir. Âlemlerin Rabbi Turi Sina misali üzerinden görünüşe gelir. Hizmet Rahman tavrı ile herkese açık iken Rahim tavrı ile Allah'ı talep eden canlara yapılır. Allah veli kulundan tanrısalların gerçekleşmesi ile görünür iken her tanrısal hizmet edildiği eylemde belirmekte olup yeniden yaratım oluşunda kılar. "Maliki yevmiddin" kulun "Ol" dediğinde, duasında, nazar ettiği anlam içeriğinde, deneyime açık gerçekleşen karakter/ kimlik belirleniminde gerçekleşir.

Hazreti Resul'ün "Nefsimi kudret elinde tutan..." hadisi şerifi, kulun nefsini yani kendi -ben- olma durumunu aidiyetinde kılan Allah'ta -düzeyde- gerçekleşir. Hizmete memur talipler de hazreti insan olan Mürşidi Kâmilde Allah ile buluşma olanağı bulur. Fatiha'nın son dört ayetini, Âdem'e "Secde et" emri gereği hazreti insan ile talim eder. İnsanı talim ederken Allah'ı bulur. Özünde Allah'a kavuştuğunda ise artık o da makamlar makamı, mertebeler mertebesi olan Kur'an'ı hatmi meratip etmiş olarak Nas suresinden Fatiha'ya Mürşidi Kâmil olarak

dönmüş olur. Kul olarak başlanan yolculuk üzerinde Allah'ın göründüğü hazreti insan olmakta sonuçlanır.

Mürşidi Kâmil ile talip arasındaki ilişkide el ele, el Allah'a uzanır. Gözden göze başlayan nimete erme yolculuğu; gözden öze, özden göze, özden öze ve özden halka yeniden dönmüş olmakta hep yeniden başlar. Ta ki Cenabı Allah insandan murat ettiği sonucu bitirmiş olana kadar bu devam eder. Yani insan olduğu sürece hazreti insan da hep olacaktır.

Platon'nun iyiye dair ifadesi izleğinde belirtir isek var olmak rahmetti yani kendi olmanın gerçekliğini kişi kendi için iyi olmakta bulmaktaydı. Anlam arayışında aslına yolculuk ise kişinin kendi için olması gereken doğruydu. Benliğin, asıl sahibi olana benliği yükselmiş olarak kendi olmak ise kişi için güzel olandı. Platon'dan farklı olarak da belirtirim ki iyi kendi için doğru olan idea iken güzel en yüksek ide olarak Allah'ta kendi olmayı bulmaktı.

*

Hakikati ararken nefsi emmare mertebesinden itibaren terbiye olmanın sürecinde Fatiha…

Yolculuk nefsi emmare denilen bedene dair canlılık ile beraber yapılmakta ise yol hep çatallanmaktaydı. Olması gereken ile olmaması gereken arasında gelgitler yaşarken insan her tercihinde kendini oldu kıldıklarında yaratıyor olmakta bulur. İnsanı mesuliyet sahibi yapan da tercihleri, kendi olması gereğinde bilinç belirlenimi olarak tercih etmesi ve gerçekleştirmesidir. Beşerî doğum nefsi emmareye gebe tekbenci olup da kötülük kokan bir yaratılışa haizdir. Böyle olsa da dışa yönelik doğası gereği içinde bulunan varlık alanına tutunmanın, dolayısıyla da varlık olarak kendi olmaya da tutunmanın en temel olanaklarındandır. Diğeri ile ilişkilerde, ilişkilerin sürekli, sürdürebilir ve yönetilebilir olabilmesi için ise terbiye edilmesi şarttı.

Öğretilmiş değerlere bağlı olarak ilişkilerde olması gerekenlerde terbiye edileceği gibi iman ile tutunulan Allah ilkesine bağlı olarak biçimlenen vicdan ile de terbiye edilebilirdi. Diğeri ile var olmak; varoluşun ikili doğası gereği kaçınılmaz iken terbiye de diğeri ile var olmanın olmazsa olmazıydı. Tanrısalları diğeri ile dolayımda güzel ahlak belirleniminde gerçekleştirmenin, yaşamanın da olanağıydı.

Tasavvuf söz konusu olan insan terbiyesi ise bunu nefis mertebeleri anlamında kategorize etmişti. Nefsi emmare, nefsi levvame, nefsi mülhime, nefsi mutmainne, nefsi raziye, nefsi marziye, nefsi safiye, nefsi kemâliye olmak üzere sekiz nefis mertebesinde karar kılmışlar. Genelde nefsi safiyeye kadar yedi nefs mertebesi denilse de özelde kabul sekiz tane olduğudur.

İşte Fatiha sondan başa doğru okunduğunda bu nefs mertebeleri sürecinde kişinin karakter ve kişilik gelişimine dair de bize yol gösterir. Sapkınlar ifadesi ile nefsi emmare sahipleri kast edilmiş olup, nimete erenler denildiğinde nefsi mutamine de olup da nefsi safiyeye ermiş olmak ile beraber cennetini bulmuş olanlar ifade edilmiş olunur. Olmak istenen nimete erenler söz konusu ise nefsi emmarenin kötücül olan

sapkın doğasından yana vicdana gelmek öz değerler ve öz değerleri içselleştirmiş olmanın olanağı olan iman ile olanaklıydı. Böyle olsa da nefsi emmare irade biçimsel gerçekleşme belirleniminde baskın bir kuvvetti… ki terbiye edilmesi korku ile olduğunda, “Maliki yevmiddin” ile ifade edilen hak edişleri tesis eden Allah’tan korkmak, kötülüğe dair olup da bilinçdışı kılınması gerekenleri bastırma düzeyinde bir yere kadar iş görmekteydi. Söz konusu sevgi olduğunda “Maliki yevmiddin” olan Allah’ı sevmek ile seven sevdiği için kendi olmakta iken nefsi emmarenin kötücül doğasından yana terbiye olması hakkı gereği olabilmekteydi.

Böyle olsa da başlangıçta Allah öte olup da bilinçdışı özne kabulünde kulun iman ettiği iken nimete erenler ile tanışıldığında yakin bulunan bilinçdışı özne olmaktaydı… ki eskiden bilen olup da bildiğine tanık olunmayan, gören olup da gördüğüne tanık olunmayan, duyan olup da duyduğuna tanık olunmayan Allah veli kulundan görünüş bulur iken kul ile aynalaşmanın olanağında yakinen bilinmiş, bulunmuş olmakta bildiğine, gördüğüne, duyduğuna tanık olunabilmekteydi. Bu durumda kendisinden kaçılamayan ve “Maliki yevmiddin” olan sevgilinin nazarı altında nefsi levvame yani kendini kınayan, öz eleştirisini yapma belirleniminde kişi günaha dair geçmişi ile yüzleşir ve hesaplaşır.

Bir taraftan pişmanlık ateşinde nefsini terbiye ederken kendini bulur. Başka bir taraftan da salih amel ve ibadet pratiklerinde hem arınır hem de temizlenen gönlüne ilhamlar iner. İlhamlar hakikate veya olan bitene dair keşfi bilgi içerir iken kısmi bilgi oldukları için terbiye yolculuğunu sınırlayıcı olabilir. Bunun içindir ki kalınacak mertebe olmayıp yolculuğa hazreti insan ile devam edilir. Sınanmalara, zorluklara rağmen Allah için olup da sıfatı ilahi ve ismi ilahiye dair gerçekleştirmekte olunan tanrısallar dolayımında da salik kul, Rabb-ül Âlemin olan Allah’ı kendisi üzerinde galip olduğu tanrısal belirlenimlerinde rabbi olarak bulur. Artık öz varlığı olan Allah ile dolu olmakta kendi olmaktan yana mutmaindir. Nefsi emmarede iken nesnelerinden haz alan, nefsi mutmainde ilkeye dair olanları gerçekleştirir iken kendi olmanın tadına var olanağı bulup da kendi

olmaktan yana mutmain olan nefis mertebesinde bulunur. İlkeleri gerçekleştirmenin zikrinde Allah'ta kendi olmayı bulur, Allah ile olmanın anlam değerinde de kendi olmaktan yana mutmain kılınır.

Elbette yeterli değil? Nefsinden yani kendi olmaktan yana mutmain olan, artık "Maliki yevmiddin" olan Allah'ı hususen kendisine Rahim olmakta bulur. Herkese Rahman olması ile açık olan, kendi için olan kuluna Rahim olmakta pek merhametli ve pek şefkatlidir. Kulun dersine bizatihi müdahil olur. Hanif olması gereği ile O'nu ferdiyet belirleniminde muhatap alır. Muhatap alınmasının sebebi ise kendi olmaktan yana mutmain olan kulun kendi olmaya dair özgünlüğünü nefsi emmaresi ile mücadelesinde ve emek sahibi olarak çabasında göstermesidir.

Allah'a adanmış her ruh, nefsi ile mücadelesi ve emek ile yaratıcı çabası içinde özgün bir yaratım oluşunda kendi olmayı bulur iken artık Allah tarafından kabul görür. Zorluklara, zulme, sınanmalara vb. bütün yaşadıklarına rağmen sonuçta Allah ile var olduğunun idraki ve emek gösterdiği yönde nimete ermesi olduğunda o Allah'tan razı, Allah'ta kulunda razı olmaktaydı… ki Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin" ifadesinde geçen hamd, kulun Allah'tan razı olduğunun ifadesi olduğu gibi Allah kuluna kendisini böyle zikretmeyi bahşederken kulundan razı olduğunu da göstermiş olmaktaydı. Hamd edilen Allah, nur olan varlık gerçekliğinde bulunduğunda, kulundan razı olduğu için kendi varlığına kabul etmeyi hak kılabilmekteydi.

Seyri sefer Rabb-ül Âlemine yönelik böylesi gerçekleştiğinde, nefsi emmare ile mücadele ve emek ile yaratıcı etkinlikte tanrısallardan yana istidat artışında olarak hem idrak hem de varoluşsal anlamda nimet artışında kul, maneviyata dair kazanımlarını hak etmiş olarak bulur. Nefsi safiye mertebesinde kazanımları artık kendisine ait kılınmış olmakta bulur… ki bu mertebede, yüklem belirlenimli gerçekleşen varsayılan bütün gerçekliklerden, olmaması gerekenlerden ari olarak Allah ile kendi olmak bulunur. Bu durumda kul, hak edilmiş

kazanımların karşılığı olarak nimete ermiş olmakta “Gir cennetime” ayetini deneyimler.

Nimete ermişler ile beraber iken hem hakikat deneyiminden yana yalnız olmadığı hem de hakikat deneyimi herkese açık iken kendisi ile sınırlı olmadığı gerçeğine de tanık olur. Rabb-ül Âlemin sadece kendisinin rabbi değil, Rahman olarak bütün varlık âlemlerinin ve Rahim olarak da nimete eren kullarının rabbidir. Böylece haddini biliyor olmakta kendi varlık gerçekliğini hakkı gereği yaşıyor olarak terbiye bulmuştur. Ayrıca bu idrak üzere, hizmetinde rabbi olan Allah’tan beslenir iken yaratıma açık olmayı korumaktadır. Rabbini kendisi üzerinde galip sıfat ve karakter içerikli kimlik belirlenimlerinde bulurken de Rabbi ile terbiyesini bulmuştur.

Nefsi safiye mertebesinde, tam anlamı ile uzaklıktan arınmış olup da öz varlığından beslenmek gerçekleşir iken nefsi kemâliye mertebesinde öz varlığı ile barışık ve selamet bulmuş olarak kendi olmak gerçekleşir. Rahman olanın kuluna Rahim olmakta “Maliki yevmiddin” olması artık süreklidir.

Artık yalnız Allah için olmakta kendi için olmak vardır. Nimete ermiş olarak sapkınlıktan ve gazaptan uzak yaşamak vardır. Nimet hak edilmiş olarak kazanılmış olduğu içindir ki başka birinin hak kazanmış kişiden almaya hakkı olmadığı gibi almaya gücü de yetişmez. Yeter ki kul, nefsi emmareye döndüğünde kazanımlarından yana şımarmış olup da aşağıya düşmüş olmasın.

*

Tarihsel izlekte din, nübüvvetin ortak söylemi olan din ve Fatiha…

Dini inanışların tamamında tanrı tasavvuruna bağlı olarak biçimlenen yaşama tanık olunur. Tanrı tasavvuru, ölüm sonrası yaşam ve tekrar eden geri dönüşler yani yeniden bedenlenme, yeniden bedenlenmeye bağlı olarak beden-ruh ikiliği, Tanrı tasavvuru ve ölüm sonrası yaşam inanışına göre yaşamın ahlaki ve kültür nesneleri (ortak ritüeller, kutsallar, tabu niteliğinde dokunulmazlar, yasaklar veya hak kılınmış yapılması gerekenler) bağıntısında biçimlenmesi söz konusu olur. Genel anlamda belirtirsek; tanrı tasavvuru, yaşamın sürekliliği ve bu ikisi dolayımında gerçekleşen ahlaki ve kültür nesneleri edinmiş olmaya bağlı olarak yaşamın biçimlenmiş olması kaçınılmazdı.

Âdem'den Hatem'e İslam izleğinden bakıldığında Kur'an'da nebilerin nübüvvete dair ortak söylemlerine tanık olunur. Bu anlamda tevhid akidesi gereği Allah'a iman (…ki O Rabb-ül Âlemin olandı), ahret ve akıbete göre yaşamak, salih amellerde bulunmak ve dine göre yaşam alanlarını biçimlemek, dinin temel kaidesi olmuştur. Tevhid gereği tanrı tasavvuru, yaşamın sürekliliğine ve ona göre yaşamak, yaşananların sonuçları olan bir yaşamda özdenetim ve toplumsal denetim sağlamış olmak, diğerinin hakkaniyet ilkesi ile öncelenmiş olduğu güzel ahlak sahibi olmak, bütün yaşam alanlarında bu ilkeler izleğinde yaşam biçimi edinmek İslam ile teklif edilendi.

Dikkat edilecek olunur ise genel anlamda dinlerin genelinde olanların İslam'da da olduğu görülür. Bu, birbirinden esinlendikleri veya kültür göçü sebebi ile gerçekleşiyor olduğu kanısını elbette uyandırır. Elbette kültürler arası paylaşım, kültür göçü yaşanmış tarihsel durumlar olmuştur. Ancak, söz konusu Allah ise özde aynı benzerliklerin olması, aynı kaynaktan olarak dinlerin biçimlenmiş olduğu gerçeğine de bizleri uyandırmış olmalı. Birbirinden habersizce aynı kaynaktan yani Allah'tan olarak özsel nitelikler gösteriliyor olması bir gerçek olmak ile beraber, gerçekten kopuk yorumlar izleğinde kaynaktan uzaklaştıkça biçim olarak farklı birçok din olgusuna tanık olmaktayız.

İşte Fatiha'da "Rabb-ül Âlemin ifadesi ile öz varlık anlamlı kılınmış olunduğu gibi varoluşa dair belirleyici olan öz kaynak da anlamlı kılınmıştır. Öz niteliğini yitirmemiş dinlerin aslen kaynağından hareket ile biçimlendiği mesajını da "Maliki yevmiddin" ayeti ile anlamış olmaktaydık. Son dört ayet ile de ilkel din biçimlerinde olduğu gibi Allah ile ilişki kurabilmenin araçlarının kullanıldığı görülmekteydi. İlkel dinler ile İslam'a dair dini araç kullanımındaki en temel fark ise İslam'da dini araçlar, ilkeye dair gerçekleşir iken ilkenin gerçekleşmesine ve Allah'ın hakikatine dair sonuç vericiydi.

İnsanın kendisinden fazla verdikleri hakikatten yana sonuçsuz bırakan batıl olan değil, hakikatten yana sonuç almayı olanaklı bulduğu olmalıydı. Hakikatten sonuç almayı olanaklı bulmanın araçları, hakikat ereğine bağlı yöntemsellikte gerçekleşmekteydi. Yöntem, ereğin gerçekleşmesinin yolu olarak çift taraflı bağlayıcıydı. Yöntemi uygulayan ve yönteme dair sonuç alınması gereken yöntem bağıntısında bağlayıcıydı. Yöntem sonuç vermekte değil ise bağlayıcı olmayıp yöntem olarak kabul edilemezdi… ki Fatiha'da "Sırat-el müstakim" denilir iken sonuç alınabilir yöntemsellik de kastedilmiş olmaktaydı. Bu anlamda İslam; tevhid itikadı ve Allah ile buluşmanın, Allah'tan yana sonuç almanın yöntemselliğini de içerir iken sırat-el müstakimin bizatihi kendisiydi… ki "Allah nezdinde (veya katında) din İslam'dır" ayeti ile de bu tasdiklenmiş olmaktaydı.

"Allah nezdinde (veya katında) din İslam'dır" ayeti; Allah katı gönül katı olarak yorumlandığında, kişi İslam olmanın gerekli kaidelerini hakkı gereği yerine getirdiğinde, öz varlığı olan Allah tarafından kabul edileceği anlamını taşımaktaydı. Allah katı nur evreni olarak yorumlandığında, İslami kaideler uygulamada nurlanmaya sebep olduğu gibi Allah'a yükselmenin de olanağıydı. Yeter ki kati iman ile hakiki olarak şevkle fazladan gayret gösteriyor olmak ile beraber yapılmış olsun.

İlk ayet ile Allah'a dair tanrı tasavvuru "Rabb-ül Âlemin" olarak verilir. Yaratıcı olmak ile beraber, ikinci ayette "Rahman ve Rahim" olma

belirleniminde yarattıklarını kapsayıcı olan ve yarattıklarına duyarlı olan Tanrı profili verilir. Üçüncü ayet olan "Maliki yevmiddin" ile beraber Melik, yönetici, hüküm sahibi -hükümran- olup da hak edişleri er ya da geç tesis eden din sahibi betimlenmiş olunur... ki son dört ayetle de Allah'a göre nasıl yaşanması gerektiği ifade edilir. Artık dinde kutsiyet, dine dair kültür nesneleri veya Allah ile ilişki kurmanın (ibadet ve dua gibi) nesneleri değil, bizzat Allah'ın kendisidir. Ahlaki davranışlar ve kültür nesneleri, Allah ile değer kazanmış olup da Allah ile buluşmanın araçlarıdır.

*

Vicdani anlamda bağlayıcı hukuki metin olması anlamında Fatiha…

Yukarıdaki başlıkta Fatiha'nın yöntemselliğe haiz bağlayıcı metin olduğunu açıklamıştık. Yöntem, yöntem olması bakımından amacına veya ereğine bağlı gerçekleşme olanağında sonuç vermesi gereken olarak bağlayıcıydı.

Dinsel araçlar (ibadet, dua ve bu ikisini içermek ile beraber sırat-el müstakimden kasıt olan hakikatten sonuç verici olan salih ameller), varlıksal anlamda Allah'ı bağlayıcı olmayıp, amacına veya ereğine bağlı hakkı gereği değerlendirildiklerinde sonucuna dair bağlayıcıydılar. Kullananların samimiyetine bağlı olarak hak edişlerini belirleyici kılmaktaydı. Hakiki anlamda değerlendirildiğinde sonuç almaya yönelik olup hakkı gereği değerlendirilmesi gerektiği yönde gerçekleşmesi gerekenler olarak bağlayıcıydılar. Allah da emeğe dair bütün çalışmaları, hak edişleri zayi etmeyen adalet sahibi olduğundan, kendine dair karakter biçimsel anlamda bağlayıcı kılmaktaydı. Yani hak edişleri tesis etmek kendisi için adalet ve rahmet sıfatının bir gereği olarak bağlayıcıydı.

Zaten bir ayette "Rahmeti kendime farz kıldım" denilir iken rahmet sahibi olmayı ahlak biçimsel olarak kendi için bağlayıcı kılmış olduğuna net olarak tanıktık. Fatiha'da "Maliki yevmiddin" ayeti ile de görmekteydik ki Cenabı Allah adalet sıfatı gereği ile de kendi için bağlayıcı olanı, karakter biçimsel olmakta bağlayıcı kılabilmekteydi. Bu anlamda Esmayı Hüsna, tanrısallar olması bakımından anlam-değer, irade-duygu, eylem-görünüş biçimsel olarak ereğine bağlı gerçekleşenler olarak kendiliğe yüklem alınmış olup da kayıt alınmış olmakta gerçekleşenlerdi. Öznesi olunduğu içindi ki kayıt alınmış olana aşkınsal gerçekleşme belirleniminde varoluş biçimleri veya görünüş biçimleri olmakta gerçekleşmekteydi.

Allah kendisini ne ile kayıtlamış ise kayıtlamış olduğu ile ereğine bağlı olarak gerçekleşmesi gereken bağıntısında kendini bağlayıcı kılmış

olmaktaydı. Kerim olmanın gereği olarak gerçekleşmesi gereken ne ise onu gerçekleştirmiş olmak ile de kendini bağlayıcı kılmış olmaktaydı. Rahman olmanın gereği olarak gerçekleşmesi gereken ne ise onu gerçekleştirmekten yana kendisini bağlayıcı kılmış olmaktaydı… Kahhar olmasının gerekenleri ne ise onu gerçekleştirmekten yana da kendisini bağlayıcı kılmış olmaktaydı.

Bu örnekler bağıntısında Yunus Emre'nin "Bir ismin de Kerim iken ben gidip kimden isteyeyim" sözü de anlam kazanmış olur. Çünkü El Kerim olmak ile kendisini bağlayıcı kılan, kerim olmanın gerekenlerini yerine getirmiş olmak ile de kendisini bağlayıcı kılmış olmaktaydı. Bu örnek; Rahman, Rahim, Adl, Hak, Mevla, Mürebbi, Kebir vb. yaratım dolayımında gerçekleşip de rûbubiyet belirlenimi olarak Allah'ın yarattıkları ile bağıntısında ve yarattıkları üzerinden görünüş bulan varoluş biçimleri bağıntısında çoğaltılabilir. Her varoluş biçimi, erek belirlenimli ilke olup ilke olması bakımından gerçekleşmesi gerekli olan bağlayıcı olmakta gerçekleşendi.

Varoluş biçimi olan kayıt alınmış her yüklem, kayıt olmasına bağlı kendisi dolayımında ve kayıt olmasına aşkınsal dolayımlı dolayımsızlıkta yüklem alanı, erek belirlenimli ilke olmasına bağlı olarak bağlayıcı gerçekleşmekteydi. Bu anlamda "Rabb-ül Âlemin" olmak uluhiyet belirlenimli olarak Allah'ın sadece kendisine ait gerçekleşiyor olsa da âlemlerin rabbi olmaktan yana mesul olmak anlamında zatını yani öznesini bağlayıcı olan sıfat isimdi veya ilkeydi. "Rahman" ve "Rahim" olmak da en temelde sevgiye haiz olmak sebebi ile gerçekleşiyor olsa da "Rabb-ül Âlemin" olmanın bağlayıcı olan sorumluluğu gereği ile de gerçekleşen tanrısallardı ve varoluş biçimleriydi. "Maliki yevmiddin" de "Rabb-ül Âlemin" olmanın bağlayıcı olan sorumluluğunda, yarattıklarına ereğine bağlı ilkesel gerçekleşen yöntemsel -sistemsel- oluşta geri dönüşler yapabilmenin bağlayıcı ilkesi, varoluş biçimiydi.

Fatiha'nın son dört ayetinde de üçüncü ayet olan "Maliki yevmiddin" olmanın aidiyet belirlenimli olarak öznesi olan yaratıcı zatı bağlayıcı olması sebebi ile yarattıklarının tercih ve hak edişleri dolayımında

kendilerine dönmenin bağlayıcılığına tanık olunur. İlk üç ayette; kendisini özel kişilik belirlenimi olan karakter içerikli kimlik belirlenimleri olan ilkeselliğe bağlayıcı kılan Allah'a tanık olmaktaydık… ki rastgele fevri olmakta kişilik özelliği göstermeyip de ilkeselliğe bağlı gerçekleşen bağlayıcı varoluş biçimlerinde hamdı hak eden Allah'a tanıktık. Fatiha'nın son dört ayeti ile de varoluş biçimlerine bağlı olarak kendini sorumlu bulan varlığın hak edişleri tesis etmekten yana da kendini bağlayıcı olmasına tanıktık.

Hukuki anlamdan bakıldığında; uluhiyet ve ubudiyete dair olarak hak sahibi olan özneler arası ilişkide Fatiha, bağlayıcı metindi. Uluhiyet hakkına sahip olan Allah ile var olma hakkına sahip olan kul arasında var olmaya dair gerçeğin onanmasına ve karşılıklı olarak birbirinden sonuç almaya dair gerçekleşecek teklifin uygulamada sonuçlarının gerçekleşmesine bağlı olarak hak edişlerin tesis edilmesi gerektiğine dair bağlayıcı bir metindi… ki son dört ayet ile hak edişini Allah'ta bulmanın eylemlerini yapan kulun nimete ermek ile hak edişinin tesis edileceğinin vaadini almış olduğunu görmekteyiz.

İnkârdan, şirkten, riyadan ari yalnızca Allah'a ibadet ve dua etmek ile beraber sırat-el müstakim üzere olmak söz konusu olduğunda Allah'tan sonuç almış olarak nimete ermek kaçınılmazdı. Kul kendini ereğine dair bağlayıcı olan sorumluluklarını yerine getirdiğinde Allah da kendisinden yana sonuç alınacağına dair sorumluluğunu yerine getirecek olandı.

Kul Allah'tan sonuç almanın olanak dolayımında Allah'a hakkı gereği döndüğünde hamd da Allah'ın hakkı olarak yapılması beklenendi. Bu durum metin dolayımından bakıldığında Fatiha her iki tarafı da uygulamaya dair sonuçları itibarı ile bağlayıcı olan metindi. Teklif Allah'ın teklifi olup iman ve vicdan ile kabulü kul tarafından onanması gerekendi. Uygulamada kul kendine düşeni hakkı gereği ile gerçekleştirdiğinde, Allah da kendine düşen sorumluluğu yerine getirmekteydi… ki Fatiha'da hamd, karşılıklı olarak taahhütlerin yerine

getirilmiş olduğunda gerçekleşmesi gereken taahhütlerden bir taahhüttü.

Kur’an’ı Kerim’de Cenabı Allah’ın İsrailoğulları ile bir sözleşme yaptığını beyan eder. Sözleşme iki taraflı yapılmış olsa da İsrailoğullarının sözleşme taahhütlerini yerine getirmemeleri sebebi ile bozulmuş hükmündeydi… ki Cenabı Allah Kur’an’ı Kerimde, tek taraflı olarak İsrailoğullarının sözleşmenin şartlarına uymadıkları için sözleşmenin geçersiz olduğunu ifade eder. Bu durumda sözleşmenin taahhütlerine uyan tek taraf olarak sözleşmeyi feshetme hakkına sahipti.

Fatiha ise sadece bir kavime açık olarak yapılan bir sözleşme değildi. İman edenlerin tamamına açık bir sözleşmeydi… ki kul sözleşmenin kendine ait tarafını gerçekleştirdiğinde, Allah da kendine ait tarafını yerine getirecekti. İstenen, kulun anlaşmaya riayet etmiş olmasıydı. Çünkü Fatiha bir teklif olup, teklif edenin şartları yerine getirildiğinde taahhüdüne bağlı olarak gerçekleşecek olan bir sözleşme metniydi… ki öncelikli olarak teklifi yapan değil, teklifte bulunulan sorumluydu. Teklifte bulunulan sorumluluklarını yerine getirdiğinde metin teklifte bulunan Allah’a yönelik bir taahhüt senediydi. Artık Allah’tan sonuç almış olmaya bağlı olarak taahhüt sahibi kul olacaktı… ki Fatiha’da kulun taahhüdü, hakkı ile bildiğini hakkı gereği onamaktı. Bu da hamd ve tanrısalları hakkı gereği yaşamaktı.

Fatiha toplumsal anlamda yükümlü kılan hukuki bir metin olarak da diğerinden sorumlu kılan bir metindi… ki “Bizi sırat-el müstakim üzere kıl” ayeti ve bir önceki ayette geçen çoğul ifadesi diğerinden sorumlu olunduğunu da işaret etmekteydi. Böyle olsa da Fatiha bir sözleşme metni olarak Allah ile kulu arasında olup, toplumsal düzeyde hukuki karşılığı olan değil, bireysel düzeyde karşılıklı sorumluluk ilkesine bağlı bir sözleşme metni olarak vicdani anlamda hukuki olan bir metindi.

Kim ki Allah’ın huzuruna Fatiha ile yetişir ise Allah Fatiha’da kendisine düşen sorumluluğu yerine getirmek ile yükümlü (mükellef) olan taraftı. Yükümlü olduğunun, adalet ve rahmet ilkesi gereğiyle bağlayıcı olması sebebi ile, olması gerekeni elbet yerine getirecek olandı. Yeter ki kul,

kendi hakkına düşen sorumlulukları hakkı gereği ile gerçekleştirmiş olsun. Hakiki yani samimi -ihlaslı- olarak olması gerekenleri gerçekleştirmekten yana kararlı ve her şeye rağmen tutarlı olsun.

*

Teklif, tercih, uyarı bağıntısında din ve Allah için olup da Allah için olması gereken insan bağıntısında Fatiha…

Fatiha izleğinde İslam; vahiy bilgisine göre biçimlenmiş olup, insanlığın kendisine göre tanrılar seçimi değil, Allah'ın bizatihi kendisine göre biçimlenen dindir… ki bu anlamda tanrı seçimlerinde hataya düşmüş insanlığa, Allah'ın kendisini hatırlatması anlamı da içeren ilahi sözdür.

Modern yaşamda Allah'a iman etmeyenlerin insanı merkeze alıp da ifade ettikleri; ilkel dinlerde tanrı seçiminde bulunan insanın tanrılar seçimi ile demokratik olduğu görüşü, Tanrı'nın hakikatinden bakıldığında geçerliliği olmayan bir görüş olmaktan öte durmaz. Allah'ın dinde ve tanrı seçiminde teklifte bulunuyor olması da insanın demokratik seçime zeval getirici değil, Allah'ın hakikatini ve yaşananların sonuçları olan oluşu hatırlatır iken gerçeğin teklif ediliyor olmasında gayet demokratikti.

Zaten "Dinde zorlama yoktur" ayeti de dini olanın hem ussal hem de duygusuna bağlı olarak kalbi anlamda insanın tercihine bırakılmış olduğu gerçeğini gösterir. Tanrılar ve dinler seçimi içinde insana Allah'ın, kendi gerçeğini ve sonuçların gerçeğini teklifte bulunuyor olması da insanın söz hakkına, tercihine dair demokratik bir teklifte bulunuyor olmasından öte değildir.

Zaten kendi varlığının hakikati ve yaratılmış olanların hakikati kudretine bağlı olarak yaratımında biçimleniyor olmasına rağmen, kişiye tercih hakkında zorlamada bulunmadan, olduğu gibi kendi dolayımında ve kültür dolayımı içinde tercihini yapmış olması da bunun kanıtıydı. İnsanlığın din/ dinler ve tanrı/ tanrılar seçimindeki çeşitliliğini her tarihte koruyor olması da bunun bir göstergesiydi.

Her varlık için kendi olmak, Allah'ın tanrısallarını gerçekleştirmesi olanağında gerçekleşir iken Allah'ın Rabb-ül Âlemin olması bağıntısına içkin olmakta insanın var olması, özerk var olduğunun göstergesiydi. Elbette insanın üzerinden hak sahibi olarak yaratımda belirleyici rabb

olan Allah'tı ama insan bir âlem olarak Allah'ın varlığından aldığı paye kadarı ile farklı başkası olmakta kendi iken özerk var olmaktaydı.

Allah yaratımda belirleyici iken insanın kendi yaratımına kendi olarak katılıyor olması özerk var olduğunun bir belirlenimiydi. Bu özerklik biçimini; Allah'ın egemenliğinde Allah'tan bağımsız irade göstermek anlamında değil, farklı başkası olmakta kendi olmanın olanağını, bulmuş olmak ve gösterebilmek anlamı içeriğinde anlaşılması gerekendi. İrade dahi bir tanrısal iken Allah'a ait olup da yaratılmış olana dair gerçekleşmekteydi… ki irade dahi bu anlamda yaratılmış olanın kendi olmasının bir olanağıydı. En temelde yaratımda söz sahibi Allah olmak ile beraber insan, Allah'tan aldığı paye kadarı ile farklı başkası olmakta kendi olmanın gerçekleştiği paye sahibi olmakta fazladan belirmiş olgu olarak özerkliğini bulmuş olmaktaydı… ki katmanlı yaratım bağıntısında karşılıklı var olmak olanaklı olmuş olsun.

İnsan elbette yaratılmış olması gereği ve tanrısal ereğe (bilinmeyi istemek, halifelik ve ibadet) bağlı varoluşu gereği başıboş bırakılmış bir varlık değildi… ama kendi ve kültür dolayımda anlam-değer yüklemlerinde kendi olmanın tercihlerinde bulunma olanağı gösterir iken anlam-değer yükleminde gerçekleşen yaratımına katılıyor olmaktaydı. Özerk varoluşu gereği tercihlerinin ve tercihlere bağlı gerçekleşen deneyimlerin sonuçları ile karşılaşmaktaydı… ki bu anlamda Fatiha hem demokratik bir teklif hem de yaşananların sonuçlarını (sapkınlar veya nimete erenler) gösterir iken teklifin kabul edilip edilmemesine, yaşanıp yaşanmamasına bağlı olarak gerçekleşecek sonuçları hatırlatan bir ültimatomdu.

Fatiha'da ültimatom; tehdit anlamında değil, hak edişe bağlı sonuçların hatırlatılıyor olduğu uyarı niteliğinde, kişinin sonuçta kendini oldu kılmış olacağı tercihine dikkat etmesi gerektiği yönde rahmetti. Bir dayatma değil, rahmete dair bir hatırlatmaydı.

Kur'an perspektifinde insan; bilinmeyi isteyen, ibadet ile yakin bulunması gereken, tanrısalları ile halifesi iken anlaşılabilir olan Allah'ı yakin bulurken bilecek ve deneyime açık tanrısalları ile yaşarken

anlayabilecek olanakta yaratılmış olandı… ki bu anlamda insan, Allah'ın kendisi için yarattığıydı. İnsanın Allah için olması ereğinden sapmış olması da Fatiha'da sonuç belirlenimli niteleme ile hatırlatılmış olunmaktaydı. Fatiha bu anlamda Allah'ın kendisini ve dinini teklif ettiği metin olmak ile beraber, Allah için yaratılmış olan insana, ne için olduğunun hatırlatılmış olması ve sonuç nitelemesi olarak beliren hak edişine bağlı olarak ne yapması gerektiğinin de ültimatomuydu.

Teklif, tercih, uyarı bağıntısında din; Fatiha'da insanın yaratılmış olma nedenlerine (ne için yaratılmış olduğuna) bağlı biçimlenmekteydi. Allah için olması gereken insana ne için olduğu da hatırlatılmış olmaktaydı.

*

Genel anlamda din ve hakiki din bağıntısında Fatiha…

Din; üst bir ilkeye, ideale bağlı olarak yaşamın ve nesnelerinin ereğe bağlı idealize edilmesi, anlamlı kılınması, ereğin gerçekleşmesinin nesnesi kılınması olarak yaşamı biçimler iken görünüş bulan, yaşamın biçimlenmesi olgusuydu. Anlam, öznelde değer biçimsel olarak tümel yargısal gerçekleştiğinde sadece bilmenin nesnesi olmakta değil, inanç nesnesi de olmaktaydı… ki inanç, anlamın tümel yargısal doğası gereği tanrısal belirlenimli gerçekleşir iken Tanrı'ya ait olup da yaratılmış olana dair kılınmış olandı.

Anlamın inanç nesnesi olmasına bağlı varlık görüşü edinilmesi, varlık görüşünün ortak anlam-değer belirlenimli olmakta dünya görüşüne dönmesi, dünya görüşüne bağlı olarak yaşamın ereğe göre biçimleniyor olması olarak din, böylesi süreç belirlenimli gerçekleşendi. Erek belirlenimli olarak varoluşu anlama haiz değer biçimsel kılıyor olmanın gereğiydi… ki bu anlamda anlam-değer varlığı öznenin dinsiz olması söz konusu değildi. Çünkü miras sahibi olarak tarih varlığı olan insan, kültür veya medeniyet varlığı da olarak tarihte doğarken din sahibi olarak bir dünya içinde anlam-değer yüklemli olarak kendi olmaya doğmaktaydı. Özne din oluşu içinde tarih varlığı olarak din sahibi yani erek belirlenimli yaşamını idealize etmekte kendi olmaya yol bulmaya çalışandı.

Ancak, söz konusu olan inanılan anlamın gerçekte karşılığı olmayan ve hakikatten yana sonuçsuz bırakması veya gerçekte karşılığı olup da hakikatten yana sonuç almayı olanaklı kılan ise din batıl ve hak din olarak ayrışmaktaydı. Böylesi karşıt belirlenimli diyalektik oluşta sapkınlardan değil de nimete erenlerin yolu üzeri olmak istencinde gerçekleşen ise deneyim belirlenimli tarih bilinci edinmiş olmakta hak dini tercih ediyor olmaktı.

Fatiha'da din iki belirlenimli olarak açımlanmaktaydı:

Birincisi: Allah kendisine ait olarak gerçekleşen, erek belirlenimli olup da yaşamına dair nedenleri ilkeye göre belirli kılıyor olduğu, değer

belirlenimli idealize ettiği dindi. Allah dini; hak, rahmet ve adalet ilkeleri ile biçimlenmekteydi. “Rahmeti kendime farz kıldım” yani “Rahmeti kendime ahlak edindim, gerekli değer kıldım” anlamında rahmete göre nedenlerini belirli kılar iken rahmeti kendine din edinmiş olmak Allah’ın kendisine mümkün kıldığıydı. Demek ki gazabı deneyimlemiş olup da rahmeti önceleyen, gazabı dahi rahmetin gerçekleşmesinin öncül bir nedeni kılan Allah, adalet ve hak öncelikli olarak da rahmeti öncelemiş olarak rahmeti kendine din kılmış olmaktaydı.

İkincisi: Yaratılmış olan kulun fıtratı gereği tanrısalların gerçekleşmesi olanağında kendi olmayı ereğinde fıtrat belirlenimli bulmasıydı. Hak ve batıl din ayrımında hak dinde karar kılmış olarak var olmasıydı. Hak din anlamında Allah’ın dinini yani tanrısalları rahmete dair gerçekleştirmesiydi. Hak dini yol edinmiş olarak hakikat yolculuğunda tanrısalları ferdi olarak deneyime açık bulmuş olmasında hanif olmasıydı. Ortak yaşamda diğeri ile yaşamanın olanağı olarak hukuk öncelikli olarak tanrısalları ilişkilerde gerçekleştirmeye dair tesis edebilmesiydi. Diğeri ile ilişkide erek/ amaç birliğinde ortak ruh havzası oluşturmuş olarak biz olmaya yol edinmiş olabilmesiydi. Yaşananların sonuçları olan bir yaşamda akıbet ve ahrete göre yaşamak ile gelecek belirlenimli yaşamını dünya olarak kurabilmesiydi.

Fatiha’da din; kulun Allah ereğinde kendi olmayı Allah ile bulmasının olanaklarını tesis etmekte değer biçimsel gerçekleşir iken -güzel- ahlak biçimsel gerçekleşendi. Bir hadisi şerifte “Din güzel ahlaktan ibarettir” de denilmekteydi.

Fatiha din ilkesinde betimlenir iken yaratılmış olan için din, sadece iman ilkesi gereği biçimlenen değil, iman ilkesi gereği Allah’a göre yaşamakta biçimlenmesi gerekendi. Hadis şerifte “Allah’ın sıfatları ile sıfatlanın, ahlakı ile ahlaklanın” denilir iken tanrısalları ile deneyime açık olan Allah, din dolayımında yaşamda aranması, bulunması gereken Tanrı idi.

Hak-batıl karşıtlık belirleniminde dinleri kategorize ettiğimizde vahiy bilgisi ile Fatiha, Âdem’den Hatem’e İslam’ın hak din olduğu gerçeğinin ifade edilişidir. Gerçek herkesin ortak, evrensel ve üst gerçeği olandı.

Kendisinden sonuç alınabilir ve deneyime açık tahkiki yapılabilir olandı… ki Fatiha bu anlamda herkesin gerçeği olup da kendisine davet eden Allah'ın dininin, batıl olan dinler karşısında gerçek olduğunun mesajını taşımaktaydı. Sırat-el müstakim ve nimete erenler ifadesi ile ilkesi gereği kendisinden sonuç alınabilir olan Allah ifade edilir iken gerçeğe dair teklifi olanın, herkese açık ve sonuç alınabilir olması bağlamında tahkiki açık olması beklenir… ki bu bağlamda Fatiha, hak olan dinin teklifine bağlı herkese açık ve sonuç alınabilir olması gerektiği gerçeğinin anlamını taşıması adına önemlidir. Deneyimsel anlamda bilimsel yöntemselliğe haiz olduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

*

Din izleğinde güzel ahlak, biz olmak ve Fatiha…

Güzel ahlak; din belirlenimli olarak tanrısalları hakkı gereği yaşarken Allah'a yükselmenin olanağıydı. Hak kılınmış varoluşu hak etmiş olarak yaşamanın da olanağıydı. Güzel ahlak diğeri için iken kendi için olabilmekte gerçekleşir iken din, diğerleri ile ortak amaç/ erek belirleniminde bulunuyor olmakta olduğu için de sırat-el müstakimde yoldaş bulduklarını da duasına, yaşamına katmış olmakta gerçekleşmekteydi. Bir hadisi şerifte "Kendisi için istediğini mümin kardeşi için istemeyen olgun/ tam mümin olmuş olmaz" hadisi şerifi de biz olmakta yürümesi gereken sırat-el müstakime işaret eder. Elbet her kişi ferdiyeti gereği biricik olmakta yolu ferdi olmakta deneyime açık bulmaktaydı ama yol dediğin bir hikâye ise herkes diğerinin de hikâyesinin bir parçası veya ayrık otu olarak yola dair gerçekleşeni yaşamaktaydı.

Önemli olan ise aidiyeti aynı olup da birbirinden sorumlu olarak yolda birbirini tamamladıkları ile yolu yaşanabilir kılmaktı… ki "Bizi sırat-el müstakim üzere kıl" ayeti bu anlamda önemliydi. Fatiha gizli öznesi tarafından ferdi okunmakta olan metindi. Din de ferdi deneyime dair gerçekleşen olsa da "Bizi sırat-el müstakim üzere kıl" ayeti ile anlaşılmaktaydı ki din, biz olabildiklerin ile ilişkilerde birbirini tamamladıkça gerçekleşendi. Nimete erenler ile yolculukta da birbirini tamamlar iken tanrısalların erdem belirlenimli vücuda geldiği bir yaşamda da birbirine ayna olabilenler; birbiri için olabildikleri kadar Allah üzerlerinde tanrısalları ile fail olmakta görünüş bulur iken dini Allah'a ait bulmakta olarak ortak aidiyet ilkesinde biz olabilmekteydi. "Müminler ancak kardeştir" ayeti de bu gerçeği anlamlı kılmaktaydı.

Fatiha'da biz olmak; "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz" ifadesinde işaret edilen adanmış yol kardeşleri ile biz olmaktı… "Bizi sırat-el müstakim üzere kıl" ifadesinde işaret edilen duasına kattıkları ile biz olmaktı… ki müslimin, duasına mümin kardeşlerini de katmış olmaktan dahi sorumlu olan yolcuydu. Dahada ilerisi, diğer insanlardan sorumlu olmasa da diğer insan için de olabilmeyi evvela duasında

gösterebilmeliydi. Hidayeti sadece kendisi için değil, evvela mümin kardeşleri ve sonrasında diğer insanlar için de isteyebilmeliydi.

Fatiha ferdi okunur iken yol hikâyesinde biz oldukları ile hikâyenin yaşandığını da işaret eden metindi. Allah için olup da Rahman ve Rahim olmakta birbiri için de olanların hikâyesini betimlemekteydi. Allah'a ait tanrısalların, insani ilişkilerde birbiri için değer olan dolayımında ahlak biçimsel olarak nasıl gerçekleşmesi gerektiğini de gösteren metindi. Cenabı Allah biz olabilenlerin ilişkisinde "Maliki yevmiddin" olarak kendine aidiyette gerçekleşen tanrısalları, kulların dolayımında hakkı gereği gerçekleştirmiş olarak yeryüzünde, insan üzerinden güzel ahlak belirleniminde, böylesi de görünüş bulmaktaydı. Din, insanın hakkı gereği güzel ahlakta halifetullah olmasını da hak etmiş olarak gerçekleştirmesinin belirlenimiydi. Bu anlamda halifetullah, tek başına değil, biz olmayı hak ettikleri ile güzel ahlak belirlenimli gerçekleşen ilişkilerde hak etmiş olarak gösterebilmekteydi.

Artık gazap ve sapkınlık geride bırakılmış olduğundan, biz oldukları ile insanın/ insan olmanın tadına varılmış ve kendi olmaktan yana mutmain kılan rahmete dair tanrısallar yaşandığından, her biri bir âlem olan insanın ve insanlığın ilk ve erek nedeni olan Rabb-ül Âlemine hamd canı gönülden yapılmaktaydı.

Görülen o ki güzel ahlak birbirini hak etmenin, tanrısala içkin ilişkilerde gerçekleşir iken beliren karakter ve kimliğin (mümin, müslim, İslam, anne, baba vb.) hak edilmesinin de olması gerekeniydi. Birbirini hak etmek, aidiyet belirlenimli olup da sorumlu olunan karakter/ kimlik belirlenimlerini hak etmek hep güzel ahlak ile olanaklıydı. Güzel ahlak, insani ilişkilerde birbirine duyarlı olmanın da belirlenimiydi. İlişkilerde ve ortak amaç belirleniminde birbirini önceler iken uyumluluğun ve sonuçta biz olabilmenin de olanağıydı. Ayrı değil aynı değil oluşta farklı başkası kılınmış olmakta Allah'a rahmet üzeri katılır iken Allah ile biz olabilmenin de olması gerekeniydi.

Allah'ı bilmek, nesnesi dolayımında bilmenin kendiliğe dışsal gerçekleşmesi sebebi ile Allah'ı kendiliğe dışsal bulmakta

gerçekleşmekteydi. Güzel ahlak ise Allah'ı tanrısallarda hemhâl olmakta yaşar iken Allah'ı kendiliğe dışsal olmaktan öte, varoluş nedeni olarak bulmak anlamını taşımaktaydı. Hemhâl olmak her ne kadar istidat belirlenimli olarak kısmi yaşanıyor olsa da tanrısalların deneyime açık bulunuyor olmasında Allah'a yükselmiş olmakta deneyimlenmekteydi… ki bu anlamda ayrı değil aynı da değil olmakta farklı ve başkası olmakta var olmak gerçekleşiyor olsa da tanrısalları hakkı gereği gerçekleştirmekte Allah ile hemhâl olmakta Allah ile biz olabilmenin olanaklı olduğu gerçeklikte var olunmaktaydı.

Biz olmak; farklılıklara, başkası olmaya, çokluğa rağmen kendi olmayı korumuş olarak aynı amaç, ilke, duygu, eylem vb. belirlenimlerin gerçekleştiği ilişkilerde gerçekleşen kader birliğinde buluşabilmekti. Birbirini anlam-değer yükleminde paylaşır iken aynı kaderi paylaşabilmek, birbirine ayna olabilmenin de olanağı olarak birbirini anlayabilmenin olanağıydı… ki Fatiha sadece yaratılmış olanların biz olması değil, insan diğeri ile biz olabilmenin olanağında deneyimlediği tanrısallar dolayımında, Allah ile de biz olmayı olanaklı bulabilmekteydi… ki “Attığında sen atmadın Allah attı” ayeti de biz olabilmenin olanağının gerçekliğini işaret etmekteydi.

Biz olabildiklerimizin kazanımı, biz olabilmenin rahmete dair sonuçlarında görülür iken hakkı gereği hamd biz olabildiklerimizde hem kendi olmaktan hem de diğeri ve Allah ile hemhâl olmaktan yana nefes alır iken varoluşu hak etmiş olmakta yaşamanın olanağıydı. Kanaatim o ki en büyük rahmet; elle tutamadığımız, gözle göremediğimiz olup da biz olabilmenin olanağı olarak gerçekleşen tanrısalları güzel ahlakta biz olmaya dair deneyime açık yaşayabilmemizdi.

Güzel ahlak; varlığın ne olduğuna dair değil, ne için olduğuna bağlı olarak ne olacağına/ olabileceğine dair tevhid ilmin bir belirlenimiydi. Güzel ahlak ile tevhid, sadece teorik olup da itikat belirlenimli olmakta değil, yaşam biçimsel olarak gerçekleşmekteydi. Rahmet ve gazap, hidayet ve delalet, hak ve batıl, sapkınlık ve nimete ermek vb. diyalektik belirlenime aşkın rahmet, hidayet, hak, nimete ermiş olmakta olarak

her belirlenimde ya veya ya da belirlenimli gerçekleşen diyalektiğin araçsallığını aşmanın olanağı olmaktaydı.

İşte Fatiha; tanrısalları yaşamanın ibadet olmasını, sırat-el müstakim üzeri güzel ahlakın ve Allah'tan sonuç almanın gözetilmesini, sapkınlardan olmak istemiyor iken hak ve güzel ahlak üzeri olmanın da dolaylı istenmiş olmasında biz olmanın/ olabilmenin de istenmiş olmasını içermekteydi. Hamdı hak etmiş olanı hamd etmek dahi bir güzel ahlak belirlenimi olarak Fatiha'da yerini bulmaktaydı. Güzel ahlak sahibi olan Allah, güzel ahlak sahibi olmasını da hamdı yapılan olarak görünüşe taşımış olmaktaydı. Allah'ı hakkı gereği hamd etmek ise ancak biz olabilmenin sonucunda gerçekleşecek olandı. Biz olmanın olanağında birbirine ayna olmakta hamd, karşılıklı gerçekleşmiş olmaktaydı.

*

Teklif ve talep arasında insan ve Fatiha…

Gerçeğe dair her önerme, varlık ve varoluşun neden bağıntısında anlamına dair insanlığa bir tekliftir. Anlamın tümel yargısal yüklem olarak öznellikte bilmeyi olanaklı kılması, bilmeye bağlı olarak görüş sahibi kılması ve değer yargısal olarak inanç nesnesi olduğunda varlık/ varoluş görüşü olarak olanı, olan biteni anlamlı kılıyor olması bağıntısında bakıldığında, varlık/ varoluşa dair her önermenin inanca davet olarak bir teklif olduğu görülür. Bu durumda önemli olan, anlamın varlıkta veya varoluşsal karşılığı olması gerektiğidir ki yanlış olana sapılmış olmasın. Gerçeğin idrakinden uzak gaflette yaşanmasın.

İşte Fatiha; varsaydıkları ile gaflette olan yaratılmış her özneye, hakikate bağlı görüş sahibi olarak sadece varlık görüşü değil, görüşün ortak değer olarak dünya görüşü vermesi ve yaşamının bu doğrultuda biçimlenmesi mesajını taşır.

Fatiha başlangıcı itibarı ile âlemlerin rabbi olan Allah'a hamd ile başlar. Rabb-ül Âlemin ifadesi ile herkesin/ her şeyin öz varlığı yani öz gerçeği olarak üst, ortak, evrensel gerçeği beyan edilmiş olarak teklif içerir. İbrahim nebi Nemrut'a ve Musa nebi Firavuna teklifte bulunur iken Rabb-ül Âlemine davet etmiş olmaktalardı. Şirk koşulup da var olduğu sanılan yanlışların önermesinden gerçekte olup da herkesin ve her şeyin evrensel gerçeği olana davet gerçek olanın teklif edilmiş olmasıydı.

Teklif ussal ve iradi anlamda yeterliliği olana yapılır iken teklifin muhataplarının varlık değeri onanmış olmak ile kalmaz, var olmaya dair gerçek oldukları ile beraber muhatap alındıkları gerçeği de dolaylı olarak ifade edilmiş olur. Fatiha yarattıklarına Rahman ve Rahim olup da adalet ile hak edişleri tesis eden ve yaratılmış olanların özsel evrensel gerçeği olan Rabb-ül Âlemine tekliftir. Bu teklifi iman ile kabul edenler, Rabb-ül Âlemin ile imanla sözleşmiş olurlar. İmanın sözleşme mührü olduğu ise "İman ettikten sonra sınanmayacağınızı mı zannettiniz" ayetinde iman ile karar verilene dair kararlılığın

gösterilmesi beklentisinde imanın, gerçeğin kabul edilmesine dair mühür olduğu anlamı da vardır. Sınanan imandır. İmana dair her sınanma, teklif edilenin gerçekliğine dair bir kanıttır. Sınanmak, inkâr ve iman arasında gelgitler yaşanacak olay örüntüsüne maruz kalmak anlamını taşır. Teklif edilenin doğruluğu, sınanmış olmanın sonucunda imanda kati olmak ile, Allah'tan sonuç almak anlamında inayetin yetişmesi ile gerçekleşir. Duanın kabulü, hak edişlerin sonuçları ile karşılaşmak (zerre kadar iyilik ve kötülük dahi olsa sonuçları ile karşılaşmak), ibadetlere dair pratikler sonucunda keşfe dair potansiyelin açılımı, gelişimi ve yeni meleke kazanımı ile yakin bulmak vb. teklifin gerçek olduğunun kişinin deneyiminde kendisine açık olması belirlenimleriydi.

Fatiha ile insana, Rabb-ül Âlemin gerçek olduğu, dil dolayımında anlam belirlenimli olarak teklif edilmiş olmaktaydı. İnsan iman ile teklifi kabul etmek ile kalmayıp gerçeği talep etmiş olarak yolculuğa başlamış olmaktaydı. Gerçeği gerçekten aldığı paye üzeri deneyime açık bulmuş olarak kalmayıp, iman ve inkâr arasında sınanır iken gerçekten sonuç almanın olması gerekenlerini yerine getirdiğinde elbette sonuç kendisinindi. Gerçekten sonuç almaya yönelik olarak hedef odağı gerçek olup, "yalnızca sana ibadet eder senden yardım isteriz" ifadesi ile de bunu göstermesi gerekendi… ki sonuçta gerçek kendisine hak edişlerin tesisi, Rahman ve Rahim olarak rahmet açılımlarında görünmek (ayn-el yakin) ile kalmayıp, tanrısalların deneyime açık gelişimi yani potansiyelin yükselmesine (hak-el yakin) bağlı bulunacak olandı. Hamd ise artık gerçeğe tanık olan ve sonuç almalar ile deneyime açık bulan insanın gerçeği talep etmesinin sonuç belirlenimi olarak Rabb-ül Âlemine yönelik yapılan idi.

İmanı gaybi düzeyinde hamd, var olmaya dair ve yaratıcı olmasına dair Allah'a şirk koşmadan yapılandı. İmanı şuhudi düzeyinde hamd ise birebir tanık olunan ve sonuç almaya bağlı olarak da bulunandı. Sadece bilinen değil, deneyime açık tanrısalların gerçekleşmesinde hemhâl olma olanağında kısmi dahi olsa yaşanandı.

Fatiha'da Allah Rabb-ül Âlemin olan kendisine davet etmekte olduğu teklifte bulunmuş iken hakikati talep eden için teklifin vicdan ve iman ile kabulü sonucunda, duygusal duyarlılıkta gerçeğe açık olma durumuna göre ve istikametinden şaşmama iradesi gösterdiği yönde olması gerekenleri gerçekleştirdiği ölçüde hakikati müşahede etmesi, sonuçlar almış olarak deneyime açık bulması kaçınılmazdır… ki "Nimete erenler" ifadesi ile Allah'tan sonuç almış nebiler, sıddîkler, veliyullahlar, ihsana ermiş müminler yani en genel tabiri ile salihler işaret edilir iken Allah'tan sonuç almanın olanağına dikkat çekilir. Kur'an'da nebilerin, nübüvvet hizmetine karşılık bir şey talep etmemeleri ve hak edişlerinin karşılığını Allah'ın kendi katından/ nezdinde vereceğini ifade etmeleri de Allah'tan, Allah'a ait olanların potansiyel artışı olarak gerçekleşmesi talebini içerir.

Teklif ve talep arasında insan Fatiha'da teklifin ne olduğu ve teklife binaen kendisinin talebinin ne olması gerektiğine karar verendir. Bu anlamda Fatiha, başlangıç ve açılım olması anlamının hakkını verendir.

Teklif; Rabb-ül Âleminin teklif ediliyor olması ve teklifin kabul edilmesi talebi olarak Allah'a aittir. Hakikat arayışı, gerçeğe dair vicdan ve iman ile teklifin kabul ediliyor olması da hakikati talep eden kula aittir. Bu anlamda Fatiha ile anlaşılması gereken; teklifin Rahman sıfatı gereği herkese açık olması olsa da Rahim sıfatı gereği teklifi kabul edenlere yolculuğun açık olduğu gerçeğidir. Fatiha, iman edip de hakikat derdine düşmüş insanın yolculuğudur. Hakikat derdi olmayıp da sadece iman etmiş olanlar için Fatiha, suretten ibaret olup sadece kabul edilmiş olma anlamı taşır. Hakikat ise sadece kabul edilecek olan değil, kabul edilmesi ile beraber kendisine göre yaşanması gereken ve sonuç almalara bağlı olarak deneyime açık bulmak ile beraber yaşamın anlam-değer kazandığı ve yaşamı biçimler olan erek ilke olması gerekendir.

Fatiha iman edip de hakikat derdine düşmüş insanın yolculuğunun sanatsal olarak betimlenmiş ifadesiydi. Hakikat yolculuğunda kimse başkası yerine yolculuk yapmazdı… ki bundan dolayı Fatiha'da

toplumsal bir kabulden değil, bireysel bir kabulden hareket ile hakikat yolculuğu anlamlı kılınır.

*

Bilimsel yöntemsellik ve felsefi tanıtlama izleğinde Fatiha…

Doğaya dair modern bilim; deneye/ deneyime açık olgusallığı referans alarak deney-gözlem-ölçüm-kritik paradigmasında bilgi verisi sonuç almaya dair gerçekleşir. Sonuç verileri mühendislikte teknik anlamda kullanma becerisi gösterir. Neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci gerçekleşeni yine neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak deneyin, bilmenin ve kullanımın nesnesi kılma çabasında bulunur. Esas ilkesi gerçek olup, sonuç almaya yönelik sonuç verecek olan olguyu bilme nesnesi kılar.

Modern bilim ile beraber, teorik anlamda bir şeyin ne olduğuna dair kategorik belirlenimli bilinmeye çalışılması yani özcülük geride bırakılmıştı. Enerji fiziği ile de madde-suret teorisi yerini mekaniğe bırakmıştı. Artık, niceliğe haiz olup da nesnellik zemininde gerçekleşen bir doğaya bakılmaktaydı. Varlığa dair tek bir kategori artık referans kabul edilmekteydi ki o da nicelikti. Allah da deneyin veya deneyimin konusu olmamak ile beraber hem dünyevi yaşamda belirleyici değil hem de bilimin konusu olmayacak kadar inancın/ itikadın konusu kılınmış olarak bilimselliğin dışına itilmişti.

Gözden kaçırılan ise özde nicel belirlenimli nesnellik zemini olarak kabul edilenin kendi varlığında hareket bağıntısında yekvücud tümel bir varoluşa haiz olduğuydu. Nicellik ise özsel bir nitelik olup nitelik olmaktan gayrı gerçekleşmekte olan değildi. Allah ise ilk neden olan tümel belirlenimli varlık olmak ile beraber çokluğa haiz varlık olarak kendi olmanın nedenini yine kendinde bulan yani kendi varlığının hem nesnesi ve öznesi olan varlıktı… ki tümel belirlenimli varlık olarak öte olup da inanılacak değil, tümel varlık olarak inanılsa da öte olan varlık değil, katmanlı yaratım bağıntısında yarattığına hem içkin aşkınsal hem de dışsal aşkın olan varlıktı. Asl olan hakiki varlık, süreksizliğe bağlı fani olmak düşünüldüğüne baki olması sebebi ile O idi. Sadece tümel varlık durumu olan değil, varlık olanın nesnel karşılığı da olması gerektiği gerçeği sebebi ile niceliğe haiz nesnel yapısı da olan varlık durumuna haizdi… ki bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda; içkin iken

tanrısal belirlenimleri ile öznelliğine dair deneyime açık olandı ayrıca niceliğe haiz nesnelliği de söz konusu olduğu içindir ki deneye açık olan varlık olarak bilinmesi ve kendisinden sonuç alınması olanaklı olandı.

Bu durumda günümde modern doğa bilimi olarak yapılan enerji fiziği Tanrı fiziği yapılıyor olmaktan öte gerçekleşmekte değildi. Eskilerin "Her şey Allah'ın nuru ile var olmakta dediğine bugün "Her şey enerji ile var olmakta" denilmekteydi. Nur denilene bugün enerji denilmekte iken nesnel olgusal olarak enerji fiziği yapıp da Tanrı fiziği yaptığından yana gafil bilim yapılmaktaydı. Tanrı fiziği yapmakta iken edinilen bilgi verilerini, öte tümel Tanrı anlayışı ile Allah'tan öte gerçekleşen olgusal belirlenimler olarak değerlendiren dindar çevreler de vardı.

Demek ki bir olgunun ne olduğuna dair eksik bilgi, yanlış yolda gaflete sebep verebilmekteydi. Elbette Allah tümel varlık olma niteliğine haizdi ama yarattığından ayrı olarak yaratımda bulunan öte bir Tanrı değildi. Niceliğe haiz nesnelliği olup da bilinmeye açık olmak ile beraber öz niteliği gereği çokluğa haiz olup da hareket bağıntısında yekvücud tümel varlık olarak kendi olmakta çokluğa aşkınsal varlık olma niteliği olandı... ki niceliğe içkin çokluğa haiz olup da çokluğa aşkınsal ve çokluğa dair niteliksel durumunu kullanabilme becerisi olup da yaratmayı nicel niteliğe haiz olması sebebi ile bulabilendi. Bu anlamda sadece tümel varlık olduğuna inanılan Tanrı olması olanaklı olmayan Tanrı idi.

İşte Fatiha, Allah'a ait gerçekliği tümel varlık belirlenimli öznellikte konu edinmek ile kalmayıp, Rabb-ül Âlemin ifadesi ile, âlemlere dair çokluğa haiz çokluğa aşkınsal Rabb belirlenimli gerçekleşeni konu eder iken Allah'ın sadece öznel değil, nesnel anlamda da varlık karşılığı olduğu gerçeğine dikkat çekilir. Rabb-ül Âlemin olan, madde-suret bağıntısında nesnelliğe dair gerçekleşeni, niceliğe haiz varlık olarak yaratma olanağı bulandı. Varlık sahasında madde-suret belirlenimli olup da gerçekleşenler, tümel nitelik belirlenimlerini özde niceliğe haiz olan yaratıcıdan kaynaklı olarak, yaratıcının kendi öz niteliğini yitirmeden bilfiil olup da bilkuvve yaratıyor olması sonucunda gerçekleşmekteydi.

Aristoteles'in özleri, yaratılmış olan varlığa dair nitelik belirlenimli özler olup gerçekte öz niteliğini nicelik zemininde bulup da bir şeye benzemeyen, yaratımı da nicelik zemininde harekete haiz gerçekleşme belirleniminde olanaklı bulan yaratıcının fazladan belirmiş olgu olarak var ettiği bilfiil olmakta bilkuvve gerçekleşenlerdi. Allah ise özde öz nitelik olarak bilkuvve olup da bilfiil olan varlıktı ki ilk neden olarak Aristoteles'in hareketsiz neden olarak kabul ettiği yanlış önermeden öte durmaktaydı. Niceliğe haiz nesnellikte ve hareket bağıntısında kendi olmayı şahıs -ben- olmakta bulan Allah, yine kendinden olarak her ne yaratmış ise öz niteliğini yitirmeden kendinden fazladan belirmiş olgu olarak var etmiş olmaktaydı… ki yaratım sürekli gerçekleşmiş olsun.

Aristoteles'in kategorileri modern felsefede usun önsel tümel belirleyenleri olarak kabul edilmiş olmaktaydı. Klasik felsefede varlığa ait olduğu söylenen özler, modern felsefe de varlıktan alınmış usa ait kılınmış özler olmaktaydı. Aslında ise varlığa ait gerçekleşen özler, dil dolayımında ussa dair kılınmış olarak bilmenin konusu kılınmaktaydı. Modern bilim bunları konu kılmaktan öte, bilmeye dair gerçekleşen olguyu deneyin veya deneyimin konusu olarak sonuç almaya dair bilmenin konusu kılmaktaydı.

İşte Fatiha; Allah'ın varlık gerçeğini deneyimin konusu kılmanın olanağında Allah'tan sonuç alarak Allah ile yakinlik kazanmanın olanaklı olduğu ve Allah'ın bilinmeye açık varlık olduğu gerçeğini ifade eden suredir… ki Sırat-el müstakim, nimete erenler ve kendisinden sonuç alınmış olarak hamd edilen olması ile hak dinin bilimsel yöntemselliğe haiz gerçekliğinin olduğu gerçeğine işaret eder.

Bunun ile de kalmaz Rabb-ül Âlemin ifadesi ile kast edilen varlık, öz niteliği ile nur olup kendisi ile var olan bütün türev nurların aslı olandır… ki türev nurların kendisinden nefes alıyor olarak var olduğu ve türev nurları ile de yekvücut bağıntıda nur üstüne nur olan varlıktır. Rabb-ül Âlemin olarak en temelde işaret edilen ise günümde nötrino denilen nurdur ki bu nur İbrahim nebiyi Halil kabul eden, Musa nebiye

Tur-i Sina dağında konuşan, Hızır nebiye öz varlığı olarak özünden konuşan, İsa nebiye anlamın yaratıcısı olarak söz dolayımında özde bilmeyi olanaklı kılan olarak görülen, Muhammed Mustafa nebiyi Habibi kılan nurdur. Hazreti Muhammed Mustafa'nın özde ruhu yine bu nurun yaratımı ile görünüş bulan, günümde gluon dedikleri nur olup diğer türev nurlar ile beraber Rabb-ül Âlemin nuru olan nötrinolar ile var olmayı olanaklı bulurlar.

Sicim teorisi hariç, standart kuantum modeli nuru anlayabilmenin yolu olarak görülmekte. Çünkü nur özünde tanecik durumlu olup karesi kadar salt enerji yüklü alan belirlenimi ile beraber elektro manyetik yapısallığa (elektromanyetik yapısallık demekteyim, elektromanyetik kuvvet etkileşimi değil) haizdir. Öz niteliğinde hiçbir bir zaman sicim durumunda bulunmaz. Sicim durumunda değil, elektromanyetik yapı durumunda bulunmak ile beraber spin-titreşim bağıntısında ve diğer nurlar ile hareket bağıntısında kuvvet etkileşim biçimine bağlı olarak farklı dalga fonksiyonları gösterebilirler. Sicimleşme ise nurlar arası kuvvet etkileşimine göre dokusal bağ burmalarda gözlemlenebilir. Bu, özde nurun elektromanyetik yapısallığa haiz olduğu gerçeğini değiştirmez.

Günümde nötrinolara hayalet parçacığı denilmek ile beraber sadece zayıf nükleer kuvvet ile etkileşim gösterdiği belirtilmektedir. Standart modelde dört kuvvet etkileşimi öngörülüyor olup nurun özde titreşime bağlı renk ve ses dinamiğinde etkileşim gösterdiği bilinmez. Özde Allah'ın nurları, renk ve ses dinamiğine sahip olup, renk ve ses belirlenimli gerçekleşme erki gösterir iken gerçekleşme erkini irade olarak bulup özne olarak kuvvet etkileşimi göstermekteydi. Türev nurlar, O'nun varlık alanında katmanlı yaratım bağıntısında katman/boyut alanına haiz gerçekleşmekte olup bizlerin havadan beslendiği gibi O'ndan nefes almış olarak var olma sürekliliği bulabilmekteydi. O Bütün türev nurların da Rabbi olan nur olarak yaratımın kaynağıydı. Kendisine dair yüzde bir bilgiye dahi sahip olmayan bilim çevresinin kendisini araştırmaya dair tesisler kurması ise insanlığın O'nu tanımasına, bilinmeye açık bulmasına dair ümit vaat etmekteydi.

Fatiha'da Rabb-ül Âlemin denilir iken kendisi ile var olup da kendisinden sonra gerçekleşen bütün yaratılmışların öz varlığı olmak ile beraber özde nur olan Allah kastedilir. Allah sadece tümel varlık değil, özü gereği niceliğe haiz nesnel niteliği de olan varlıktı… ki Sudurcuların öngöremediği gerçeklik, kendinde niceliği de barındırır iken kendinden olarak hareket bağıntısında yaratmayı olanaklı bulan varlık olmasıydı. Elbette O olması zorunlu olan ilk neden olarak Vacib-el vücuttu. Ancak yaratmak kendiliğinden değil, gerçekleşme erkini özsel gerçekleşen hareket kabiliyetinde irade belirlenimli bulur iken irade biçimsel gerçekleşmekteydi. Yaratım; yokluktan da değil, kendi varlığından, varlığının niceliğe haiz nesnel olma niteliğinde bulunuyor olmasının olanağından dolayı gerçekleşmekteydi. O varlık olarak Vacib-el Vücud olduğu kadar Faili Muhtar olan Kadir-i Mutlak'tı.

Kendi varlığı ile yekvücud olup da kendi varlığından bir şey yitirmeden yaratıyor olduğunu açık eden Allah'tı. Bu anlamda yaratıcı ile yaratılanı aynılık düzeyinde özdeş gören vahdeti vücud görüşlerinin yanlışlarını da görmüş olarak yaratan yaratılan ikiliğin ve çokluğun gerçek olduğunu da kabul etmek gerekir. Böyle olmak ile beraber klasik vahdeti vücud görüşünün öngördüğü, tanrısalları ile deneyime açık olan Allah görüşünü de es geçmeden sahiplenmek gerekir.

Klasik vahdeti vücutçuların en büyük hatası, yaratır iken kendi olmaktan bir şey yitirmeyen Allah'ın zatına ve niceliğe haiz nesnelliğine dair bilgisinden uzak, eksik bilgi ile keşf bilgisini yorumlamış olmalarıdır. Yaratım zaten farklı başkası kılmayı içermekte ve özde nurun niceliğe haiz çokluğu sebebi ile çokluk belirleniminde gerçekleşmekte iken ayrı değil aynı da değil olmakta gerçekleşmekteydi… ki bundan uzak düşünüyor olmaları sebebi ile yanlıştalardı. Kendilik korunumunda yaratımda bulunmak ile beraber yarattığını fazladan belirmiş olgu olarak bilfiil olup da bilkuvve gerçekleştiriyor olmasında Allah, elbette kendisinden yaratmaktaydı ama yarattığını kendisi bulmakta değildi. İşte bu anlamda Fatiha, ikiliğin ve çokluğun gerçekliğine dikkat çekmek ile beraber yarattığında yarattıkları olan değil, yarattıklarının Rabbi olarak kendini gerçekleşiyor bulan Allah'ın yaratım sonrası varlık

durumunu da açık etmekteydi. Kendisinde çokluğa haiz olup da özsel hareket/ gerçekleşme bağıntısında çokluğa aşkınsal tümel varlık olan, çokluğa haiz olduğu için yaratmayı kendinden kaynaklı olarak olanaklı bulur iken yarattığı çokluğa da aşkınsal Rabb belirlenimli olarak kendi olandı.

Bu anlamda eskilerin yanlışlarına düşmeden ve doğru söylediklerini de referans alarak Allah'a dair yeniden düşünmek gerekir. Fatiha derin bir düşünme etkinliği sonucunda yeniden Allah'ı düşünmenin nasıl olması gerektiğinin gerçeğinin de açılımını bizlere vermekteydi… ki bu anlamda da Fatiha ismini hak etmiş olmaktaydı. Çokluğa haiz içkinlikte çokluğa aşkınsal Rabb olan tevhidin Rabbi olan Allah'tı… ki felsefede kavramlar ile çoklukta birliği gösterme çabasının, tasavvufta ikiliğe aşkınsal Allah'a erme çabasının, bilimde bilme çabasının, Rabb-ül Âlemin ifadesinden hareket ile nasıl olması gerektiğine dair Fatiha'da betimlenmiş olarak serimlenmiş olmasına tanıktık. Rabb-ül Âlemin ifadesi ile de çokluğa haiz içkinlikte çokluğa aşkınsal olmanın, tanrısal olarak gerçekleştiğine de dikkat çekilmiş olunmaktaydı.

Fatiha'nın yorumuna dair böylesi açıklamaların, zorlama olduğu kanaatine sahip olanlar elbette olacaktır. Ancak imanı şuhudi düzeyinde Fatiha'dan başlamış olarak Kur'an'ı, varlık ve varoluşsal karşılıklarına bağlı olarak hatmi meratip edenler için bu yorumlar zorlama olmaktan uzak, gerçeği farklı bir açıdan yeniden değerlendirmektir. Zorlama olmamak ile beraber bir açıdan tam ama başka bir açıdan bakıldığında da hep eksik bir yorumdur.

*

Rabb, din ve devlet belirleniminde Fatiha…

Âdem'den Hatem'e din anlamında İslam, Allah'ın hakikatine iman ve güzel ahlak ile Allah'a göre yaşamakta biçimlenmekteydi. Din Allah'ın dini idi. Yaratılmış olan özne için ise din ya Allah'a göre yaşamak ya da Allah'tan gafil şirk, küfür, batıl veya sui zanda yaşamaktan ibaretti. Her halükârda Allah ile var olan, tanrısalların gerçekleşmesine içkin gerçekleşir iken fıtratı gereği tanrısalları yaşamaktaydı. Ancak önemli olan tanrısalların, kendi için kendi olmakta gerçekleşmesi değil, diğeri için iken kendi için de olmakta gerçekleşmesiydi. Eskilerin dediği gibi fıtrata dair olan tanrısalları ya nefsi emmarenin tekbenci doğası gereği zılli ya da rahmeti önceliyor olarak asli olmakta yaşamak olanaklıydı.

Rabb; güç, irade, us ve tanrısal belirlenimlerinde galip anlam/ kavram bağıntısında açık olan tanrısal belirlenimdi. Rabbi ile terbiyesinde insan gücü hukukla, iradeyi ahlak ve vicdan yani diğerinin varlığına bağlı değer yargıları ile, usu hak olan ile terbiye ettiğinde kendi ve ilişkilerinde galip olarak rabb sıfatını terbiyesinde bulur. Böylesi terbiyenin duygu ve karakter açılımı Rahman ve Rahim isimlerinde gerçekleşir. Gerçekleşme erkini irade belirlenimli gerçekleşmekte bulur iken us ereğe bağlı neden belirlenimlerinde anlamın tümel yargısal olması sebebi ile yargı biçimsel gerçekleşir iken rabb tanrısalına da içkin gerçekleşir. Bütün tanrısallar Allah'a ait olup yaratılmış olanlara dair kılınmış olmakta gerçekleşir iken Allah her birinde Rabb belirlenimli olarak kendini gerçekleştirmektedir. Bu anlamda Rabb, yaratım dolayımında Allah olarak beliren yaratıcı öznenin tanrısalları gereği yaratılmış olanlar üzerinde kaçınılmaz olarak bulduğu evrensel gerçekleşme belirlenimiydi.

Din ise Allah'ın Rabb tanrısalında gerçekleşme belirlenimli açık olan yargı, emir, iktidar, otorite sahibi olarak erek biçimsel gerçekleşmesinin açılımıydı. Allah fail olan yaratıcı olmakta Rabb belirlenimli din sahibi olsa da uygulamada rahmeti önceler iken rahmet öncelikli din sahibiydi. Hüküm belirlenimli din de Rabb belirlenimli gerçekleşmekte

iken emir ve yasaklara dair bütün hükümler sonuç belirlenimli olarak rahmete dair gerçekleşmesi istenen, teklif edilenlerdi.

Din teklifti. Kişinin iman ve rızasına bağlı kabul edeceğiydi. Kendi olmanın gerçeğine bağlı olarak Allah tarafından muhatap alınmış olmanın değerine haizdi. Yaratılmış olanın gerçekliğinin kabulü ve değerine binaen değer olması gereği teklif olarak vazedilmekteydi. Din; kabulüne bağlı olarak Allah'ın yer yüzündeki devleti olarak görünüş bulmaktaydı. İslam, Allah'ın insan için kıldığı insanlaşma projesi, insan için kıldığı gerçekleşme devleti idi.

Bu bağlamda öznesi ve nesnesi insan olduğu içindir ki insan için olması gereken devlet de ilkesi gereği ilişkilerde adaleti, hizmette Rahman olmayı, savunma ve kazanımların güvence altına alınmasında Rahim olmayı önceleyen olması gerekendi... ki insan selameti, diğeri ile ilişkide özgürlüğü tesis etmiş olabilsin, devlet nimetine de hakkı gereği ermiş olsun. Adalet öncelikli herkes için devlet, hak edişlerin güvence altına alınması, ihtiyaç sahiplerine kadar iktisadi adaletin tesis edilmesi, fırsat eşitliğinin korunması, hesap verilebilir olarak cezaya dair hak edişlerin tesisi, denetime açıklığın sağlanması vb. ilkeler ile Rahman sıfatı gereği tesis edilmesi gerekendi. İnsan da her koşulda adaleti gözetiyor olmak, Rabb-ül Âlemin sıfatı gereği her cana teklifte ve ilmi yaklaşımında rahman nazarını korumak ve gerçeği talep edenlere de rahim sıfatı gereği karşılık beklemeden hizmet etmekte iken Allah'ın devleti olan dini ferdi olarak gerçekleştirebilmekteydi. İnsan, insan olmayı Allah'ın dininde Allah'tan anlam-değer belirlenimli nefes alırken bulmaktaydı.

İnsan anlam-değer yüklemlerinde kendini oldu kıldıklarında insan olarak surete taşımaktaydı. Allah'ın dinini benimsediğinde ve içselleştirilmiş değer olarak karakteri kıldığında kimlik olarak aidiyetinde bulduğunda Allah ile insan olmayı bulmaktaydı.

*

Maliki yevmiddin bağıntısında Fatiha…

"Maliki yevmiddin" din günü sahibi -hükümranı- anlamını taşımaktaydı. Din günü her ne kadar mahşer olarak yorumlanıyor olsa da hak edişlerin tesis edildiği vakit anlamında her gerçekleşen olmakta okunabilirdi. Bu ayet adaletin tesis edileceği mahşer çağına dair okunduğunda, Fatiha'da adalet, gelecek belirlenimli ötelenmiş ilke anlamını taşır… ki Allah adalet ile iş gören iken bu yorum kabul edilecek değildir. Elbette mahşer çağında adaletin tesis edilmesi ahiret anlamında olacaktır.

Ancak, Allah'tan paye aldığı nitelikte ve varlıkta yer tutan olarak her gerçekleşen var olması gereği var olmayı hak yani gerçek bulmaktaydı. Paye almış olmanın olanağında kendi olarak pay sahibi olduğu kadar farklı başkası olmakta var olmaya dair hak sahibiydi. Mülkten de paye almış olmanın olanağında nüfuz alanı olan olarak da var iken diğerlerinin var olmaya dair varlık hakkı ile beraber var olunmaktaydı. Var olmaya dair hakkı gereği veya hakkı dışında tercih belirlenimli her karar ve eylemde kendi tercih ediyor olarak karar ve eylemlerden yana sorumlu ve hak edişlerini hak eden oluşu içinde bulunulmaktaydı.

Dikkat edilecek olunur ise hak kavramını sadece var olmaya dair gerçek olmak anlamında değil, varlık belirlenimli gerçekleşiyor olarak kendi olmanın değer belirlenimli sahiplenilmesi anlamında ve tercih belirlenimli oluşlara dair hak edişlerin geri dönüşsel olarak tesis ediliyor olmasında olmak üzere üç durumda tanımlamaktayım… ki bu durumda gerçek olduğu kadar, gerçekliğini sahiplenmiş olarak gerçekliğine tutunduğu kadar, gerçekleşme belirlenimli olarak gerçeğe/ gerçeğine katıldığı ve gerçekliğine aidiyette kendi olduğu kadar hak olan, hak olması belirlenimine göre niyet-eylem bağıntısında gerçekleştirdikleri bağıntısında muamele görmeyi de hak etmekteydi.

Hak kavramı; gerçekte var olmak anlamında var olma hakkı yani aidiyeti ve gerçekliği verilmiş olan için ayrıca gerçekliği olanın gerçekleştirdiklerine bağlı hak edişlerine göre muameleye tabi olması

gerektiğine dair kullanılması gerekendi. Varlıksal ve varoluşsal karşılığına göre karşılıklı ilişkilerde ahlakın ve hukukun tesis edilmesinin en temel ilkesiydi.

Din günün sahibi denilir iken var olmayı hak kılmış olup da var olmaya dair gerçekleşenler dolayımında hak edişlere göre muamelede bulunan ve hak kavramına göre adaleti belli bir süreçte zamansal olarak vakit belirleniminde gerçekleştiren Allah anlaşılmalıydı. Bu durumda zerre kadar iyilik yapan veya zere kadar kötülük yapan her kim ise er ya da geç sonuç ilke olarak Allah'ın adaleti ile tanışacaktı.

Adalet; varlık hakkı verilmiş olanın var olma hakkının gözetilmesi ve gerçekleştirdiklerine bağlı olarak hak edişlerinin tesis edilmesi gerektiğinin idesi/ anlamı olan temel ilkeydi. Hak edişler hem nesnelliğe bağlı mekânsal ve zamansal olmakta kevni/ varlıksal gerçekleşmesi gereken hem de öznel anlamda ceza, merhamet, bağışlama, bahşetme vb. tavırlarda gerçekleşmesi gerekendi. Doğal varoluşta mekâna ve zamansal var olmaya bağlı var olmanın, ilişkide öznel karşılıklarının olması da karşılıklı varoluşta doğala aşkınsal tinsel/ öznel olmakta yaratıma açık olmanın sonucu olarak gerçekleşir. Nesnel olanın, öznelliğin gerçekleşme nesnesi olduğu ve öznelliğe dair özellikleri gerçekleştirmenin aracı olarak kullanıldığı unutulmamalıdır.

Yani nasıl ki dünyevi hak edişler dahi hem zamansal ve mekânsal olmaya bağlı tesis edilmekte hem de nesnellik zeminin de gerçekleşenin araçsallığı dolayımında gerçekleşen öznellik belirlenimleri olan ceza, bağışlama, merhamet, bahşetme, takdir etme vb. gerçekleşmekte, ilahi adalete dair her gerçekleşen de nesnel olanın araçsallığında öznel olana dair hak ediş belirlenimlerinin tesis edilmesinde gerçekleşmektedir. Zerre kadar iyilik veya kötülük yapan, yaptığının sonucu olan hak edişini; nesnellik zemininde gerçekleşen zaman-mekân belirleniminde nesnel olanın araçsal kılınmış olmasının da dolayımında öznelliğe dair gerçekleşen, hak edişlerin sonuçları olan ilkenin gerçekleşmesinde bulur.

Allah kullarına haklarını kulları ve diğer yarattıkları dolayımında nesnellik zemininde nesnelliğe aşkınsal öznel tavır belirlenimlerinde verir. Bunu bilmeyenler, hak edişe dair deneyimlediklerini ya kuldan ya da nesnel sebepten bilir.

Hak edişlerin tesisi anlamında söz konusu olan cehennem (acı azap, çaresiz acziyet, korku yurdu…) veya cennet (mükâfat, huzur ve selamet yurdu…) ise ahir dünyada gerçekleşecek mekân ve zaman idrak algısı, dünya mekân ve zaman idrak algısı gibi görülse de görülen madde boyutundan farklı bir varlık katmanında/ boyutunda deneyime açık bulunabilir. Miraçta İbrahim Nebi'nin Muhammed Mustafa efendimize "Subhanallahi ve'l-hamdulillahi ve la ilahe illallahu vallahu ekber" zikrini cennete ağaç dikme olanağı olarak vermesinden ve cennete insanın nurdan bedeni olmasından da anlaşılacağı gibi hak edişler zaman-mekân bağıntısında değişen töze ve katmana göre farklı varlık durumlarında tesis edilebilir.

Din sadece adalet ilkesi gereği hak edişlerin tesisi değil, yargı belirlenimli emir ve yasaklar izleğinde yaşanması da olanaklı olandı… ki din günü sahibi, emir ve yasaklar belirleniminde biçimlenen yaşamda yargı sahibi olarak ve tanrısallarının hakkı gereği gerçekleşmesi dolayımında görünüş bulandı. Yargı emir ve yasaklar izleğinde dine dair ise tanrısallar ilişkilerde hakkı gereği gerçekleşirken görünüş bulan Allah için din, görünüş bulmasının belirlenimiydi.

Böyle olmak ile beraber emir belirlenimli yargı, varoluşa dair tümel nitelikte tür belirlenimli gerçekleşmekte, anlam yüklemli olup anlam biçimsel var olmakta fıtri anlamda gerçekleşmekte iken din, anlama haiz yaratılmış olan kulun her güne yeniden başlamakta varoluşuna dair bulduğuydu. Allah ile var olanın Allah ile yeniden kendi olmaya uyanmasıydı… kendi olmayı yaşamaya dair her gün yeniden var olmasıydı.

Böyle olmak ile beraber emir belirlenimli yargı, Allah'a ait olan tanrısalların yaratılmış olan kula dair kılınmış gerçekleşmesinde yaratım belirlenimli indirgenmiş olarak gerçekleşir iken din, tümel belirlenimli

tanrısallar dolayımında kendi olan yaratılmış olanın, özde evvel ve gizil duran tanrısalları eylemde sonuç belirlenimli olarak aşikâr ederken hep kendi olmasına doğması anlamını da taşımaktaydı… ki kendi olmaya, anlam yüklemli olarak tanrısallara içkin var olmakta tümel belirlenimli doğan, var olduğu her an Allah'ın yaratıyor olması sonucunda oldu kılınmış olarak var olmaktaydı. Var olmaya dair kendi olmaya doğanın, doğmak olarak -din- gününün sahibi Allah'tan başkası değildi.

Böyle olmak ile beraber emir belirlenimli yargı, anlamın gerçekleşmeye dair yargısı ise din, iman edilen Allah, Rabb-ül Âlemin anlamını erek belirlenimli bulmak ile beraber yakin bulmanın olanağında buluşmak veya kavuşmak olanaklı olduğunda gerçekleşmiş olandı… ki Allah ile buluşmanın veya kavuşmanın hak olduğu vakit, vaktin sahibi olarak kulunu kabul eden Allah'tı.

Zaten anlama dair her gerçekleşmede anlama dair vakti yaratım dolayımında belirli kılan Allah'tı… ki tarihsel her yeni değişimin şafağında günü yani zamanın ahkâmını, ruhunu anlamın ilke belirlenimli gerçekleşmesine dair belirli kılan Allah'tı. Bunun içindi ki insanlık tininde anlama dair gerçekleşen bütün değişimler, Allah'ın Rabb belirlenimli fail olması sebebi ile gerçekleşir iken insanlığın halifetullah olması misyonunda din, Allah'ın iradesine göre biçimlenmekteydi. İnsanlık tini üzerinde yargı sahibi olan da Rabb-ül Âlemindi.

Böyle olmak ile beraber emir belirlenimli yargı, tanrısalların erek belirlenimli gerçekleşmesinde Allah'tan sonuç almış olarak gerçekleşmesi belirleniminde gerçekleşmekte ise din, Allah'a uyanmış olunan vakitte Allah ile var olunduğunun gerçeğinin idrakine uyanmakta gerçekleşendi. Allah'a dair idrak güneşi doğduğunda, din günü Allah'ın kendilik dünyasına taşınmış olmakta bulunandı. Âdem nebi misali yeryüzüne indirilen her insan İbrahim nebi misali; Allah'a olan muhabbet ile Allah'la ilişki kurabilmekte ve Allah anlamının karşılığını, Rabb-ül Âlemin idrakinde ve tanrısalları ile deneyime açık

bulduğunda, Allah'ın kendilik dünyasına taşınır. Din günü, kulun Allah'ın dünyası olan kendilik dünyasına yeniden çıktığı gün olarak gerçekleşir. Allah'tan gelen Allah'a yeniden dönmüş olmanın hakkı gereği din gününü, Allah'a ermenin bayramı olarak bulur.

Böyle olmak ile beraber emir belirlenimli yargı, insanlık tininde olması gerekenlere dair gerçekleşmesi gereken iyi, doğru, merhamet, şefkat, cömertlik, ilim vb. tanrısallara dair gerçekleşmekte iken bunların yerine zulüm, kötülük, cehalet, cimrilik vb. hâkim ise bunlara karşı tanrısalların gerçekleşmesi, insan ile yaratım belirlenimli gerçekleştiğinde, insan üzerinden ilkenin gerçekleştirilmesi ile din günü sahibi olan Allah'tı. İnsan dolayımında tanrısallara dair yargının bireysel anlamda vicdan ve toplumsal anlamda da hukuk ile hak edişlerin tesis edilmesi üzerinden tanrısallar hakkı gereği gerçekleştiğinde din günü yani hüküm/ yargı günü sahibi olmakta Allah görünüşe gelir.

Böyle olmak ile beraber emir belirlenimli yargı, anlamın söz dolayımında gerçekleşmesi, olay örüntüsünde vücud kazanmış olması anlamını taşır iken din günü, söz/ anlam dolayımında gerçeğin aşikâr olduğu vakit olarak gerçekleşir. Gerçeğin hep galip geldiği tarihsel oluşta din günü gerçeğin hep aşikâr olduğu gündü.

Böyle olmak ile beraber söz konusu olan yakin bulmuş bir kişi ise din günü, olması gerekene dair hüküm vermiş olmakta sözü gerçekleşir iken sözün tanrısallığına tanık olunan vakitti. Söz sahibi Allah'ın kulu dolayımında hüküm veriyor olmasında din günü, yakin bulan kulun Allah'ın böylesi nimetine erdiğinin idrakinde bulunduğu vakitti. Tanrısalların gerçekleşmesine dair istidat artışında gerçekleşip de hak edilen her nimet, din günü sahibi olarak Allah'a tanık olmaya sebepti.

Böyle olmak ile beraber din günü, teklif ve talep arasında teklif edilmiş olanın gerçek olduğu idrakine ermekte gerçekleşmekteydi. Vaadi gerçek olan Allah, hak edişlere dair vaat ettiğine varıldığında din günü sahibi olarak bulunmuş olmaktaydı. Bu anlamda sapkınlar gazaba -cezaya-, nimete erenler de mükafat olarak vaat edilmiş olana

erdiklerinde, Rabb-ül Âlemin olarak görülmesi gerekenin hep galip geldiği din gününe uyanmış olmaktalardı.

Bu anlamda din günü anlamında hak edişleri tesis edildiği vakit belirleniminde vaktin sahibi olan Allah'a dair korku galip gelmek ile beraber Rahman ve Rahim sıfatları ile umuda tutunmak da hak olur. Bu anlamda Fatiha, korku/ kaygı ve umut arasında geleceğe dair belirsizliklere rağmen iman ile Allah'a tutunur iken varoluşa tutunmak gerektiğinin anlamını taşır. İman ve umut galip geldiğinde din günü sahibi olan Rabb-ül Âlemin olarak bulunur iken nimete ermek ile hamd edilmesi gerekenin de Allah olduğu kulda karşılık görür.

Böyle olmak ile beraber emir belirlenimli yargı emanet edilenin geri iadesi ise ölmeden önce ölmek veya ölmek ile emanet sahibine yeniden verilmekteydi. Din, emaneti sahibine vermenin bir biçimi olarak nefsi emmareye rağmen emaneti tanrısal belirlenimleri hakkı gereği terbiye olmakta yaşarken sahibine yükselmiş olmakta geri dönenin yolu olandı.

Nefsi emmare, rahmetten gafil kendi üzerine kapatılmış olup da kendi için olan ve bedene dair canlılığın şahıs belirlenimli varoluş biçimiydi. Ruhun gölgesi misali yüklemi olduğunda kişinin rahmetten gafil kötücül doğası olmaktaydı… ki bu anlamda diğeri ile varoluşta rahmet etmeye açık olarak terbiye edilmesi gerekendi. Kişi nefsi emmaresi dışında her bir organın canlılığını ruhsal bir deneyim olarak kendinde bulabilmekteydi. Özellikle beynin her iki lobu da farklı şahıs olma belirlenimi göstermekteydi.

Söz konusu ruh ise kalpte ikamet edip, beyinde düşünür iken anlamı kalpte yüklem almış olarak deneyime dair anlama yeterliliği göstermekteydi. Bedende mikrobiyotalara dair şahıs olma yeterliliği gösteren şuurlu canlılık biçimleri de içgüdü belirlenimli olarak nefsi emmareye katılabilmekteydi. Çoklu gerçekliğe, canlılığa, şuurluluğa, şahıs belirlenimlerine haiz olarak bedene içkin dolaşık var olan ruhta böylesi çoklu gerçekliği bütüne erdirmek ve bütünlüğü koruya bilmek yasaklar ve güzel ahlak ile olanaklıydı. Us ve vicdan da bütünlüğü sağlamanın bir olanağıydı.

Bedenin neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci işlevsel olmasında da bütünlüğün korunması esastı. Bunlara rağmen, nefsi emmare üzerinde terbiye edici olabilmek için, diğerinin hak belirlenimli sınırları, yasaklar ve rızaya dair güzel ahlak ve genelin ilişkilerini belirleyici olan hukuk, bütünlüğü farklı biçimlerde deneyimlemenin araçlarıydı. “Maliki yevmiddin” olarak nefsi emmare üzerinde galip olmak ise Allah’a iman etmek ve muhabbet, olması gerekenin vicdan ve güzel ahlak ile öncelenmesi, hukuki yasaklar ile diğerinin haklarının öncelenmesi, aidiyet ve sorumluluk duygusunun da baskın karakter belirlenimli gerçekleşmesi ile olanaklıydı.

Bedenin çoklu gerçekliğine rağmen kendi varlığı üzerinde takva ile belirleyici olan, Rabbi olan Allah’ı Rabb-ül Âlemin olarak kendi üzerinde bulabilmekteydi. Kişi rabbi olan Allah ile Rahman ve Rahim tanrısalları hakkı gereği deneyimlendiğinde, kendisi ve diğerinin varoluş hakları dolayımında belirli kılınmış olan yasaklar ile kendi olmayı öğrendiğinde, adalet tavrına içkin nefsi emmaresi üzerinde “Maliki yevmiddin” olabilmekteydi.

Yere ve göklere ve arasında bulunanlara ne olacaklarının emri verilmiş olup, ne olacaklarına dair yaşamak emrin bir gereği olarak gerçekleşmekteydi. Emir sadece dindeki emir ve yasaklar değil, var olmak bir emir olduğu gibi adalet ile her işi hükme bağlamak da emir olarak gerçekleşmekteydi. Anlam yüklemli ne gerçekleşmekte ise varlık olma bakımından kendi olmayı anlamın yargı gücünde emir olarak bulmuş olmaktaydı.

Yaşarken sınanmış olmak ise iman ettikten sonra sözleşmeye dair ahdin hakkının verilip verilmediğine dair emir kılınmış olan yargıydı ki her iman eden canın sınanmış olması kaçınılmaz olarak gerçekleşmekteydi. Dine bu da dahildi… ki emir olarak her gerçekleşen yargı biçimsel olarak gerçekleşmekte iken yaşama yön veren, yaşama biçim vermek ile beraber uluhiyete dair gerçekleşenler ile din oluşu içinde “Maliki yevmiddin” olan Rabb-ül Âlemin ile var olmaktaydı.

Fatiha'nın son dört ayeti de "Maliki yevmiddin" olana göre nasıl ve ne için yaşanması gerektiğinin aklını vermekteydi. Yalnızca Allah için olan ibadetlerde ve yalnızca Allah'tan istemekte iken inkâr ve şirkten uzak, ahlaki güzellikte sırat-el müstakim sahibi olmak gerekmekteydi. Gazaba uğramış sapkınlardan olmak için değil, nimete erenler gibi Allah'tan sonuç almış olmak için gayret etmek gerekmekteydi.

*

Belirsizlik, kesinlik ve yaklaşık bilgi bağıntısında Fatiha…

Anlamın doğası gereği tümel yargısal olması, anlamı yüklem belirlenimli ve iyi-doğru-güzel yargılarında inanç nesnesi olarak biçimlenmesinde değer biçimsel gerçekleşmesini olanaklı kılar iken anlam, değer yargısında görüş sahibi kılar. Yani her bilme durumu Platon'un da dikkat çektiği izlekte inanç belirlenimli gerçekleşir… ama inanca içkin değer yargısal olarak bilme biçimlenir ve her bilme anlamın tümel yargısal gerçekleşmesi sebebi ile kesinlik içermiş olarak gerçekleşir. Bir olay veya olgu hakkında ister doğru, ister yanlış, ister bilmiyor (bilmiyor olmak da bilmiyor olmanın bilgisidir), ister belirsiz olduğuna dair bilgi verisi paylaşılsın fark etmez, bilgiye dair gerçekleşen veri anlam belirlenimli gerçekleşir iken anlamın tümel yargısal doğası gereği kesinlik ifadesi taşır. İyi-doğru-güzel yargılarında ve dil dolayımı belirleniminde tümel yargısal olması sebebi ile inanç belirlenimli gerçekleşmesinde de tavır yargısal gerçekleşmeye sebep olur. Bu durumda öznelde ahlak biçimsel gerçekleşir.

Doğru bilen doğru yargısında bilir iken yanlış bilen de doğru olduğunun yargısında kesinliğe dair bildiğini kanısından bakar ve tavır yargısal duruş sergiler. Geleceğe veya bir olguya dair belirsizliklerde belirsizliğin kesin olduğu yargısı dahi anlam biçimsel olarak kesinlik içerir. Bilmiyor olmaya dair bilmiyor olduğunun ifadesi ve idraki dahi anlam biçimsel gerçekleşir iken bilmiyor olmanın bilgisinde kesinlik içerir.

Bir olay ve olguya dair çeşitli fikir ve kanaat bildiriminde dahi bilgi, çoklu bildirimde farklı açılardan çok anlamlı, çok yönlü, çok gerçekli gerçekleşmenin olduğu kesinliğini içerir. İster ise olay ve olguya dair yanlış fikir ve kanaatler olsun fark etmez onlar dahi diyalektik olmanın doğası gereği karşıt belirlenimli gerçekleşmenin gerçekleştiğinin kesinliğini içerir. Geleceğe dair her belirsizlik belirlenimi de belirsizliğin kesinlik bilgisinde, kaygı ile de kesinliğin onanmış olmasında gerçekleşir. Belirsizlik içeren olayın ve bir olgunun olgu belirlenimli olarak bilinmeye açık olması da kesinlik içermekteydi. Nur fiziğindeki belirsizlik ilkesi ve harekete dair kaos teoremi dahi olgunun olay

belirlenimli kesinlikten uzak olduğu yargısına götürür iken anlamın tümel yargısal kesinlik içermesi sebebi ile bilmeye dair yargı belirlenimli kesinlik içerir. Olasılık hesapları, çoklu faktörel ilişkide olacakların yaklaşık olarak öngörülmesi bilgileri dahi dil dolayımında bilginin kesinlik içermesi bağıntısında gerçekleşmek zorunda kalır.

Bilgi hep dolayımlı bilmiş olmanın nesnesi olup da öznelde öznelliğe dair tanrısal olarak tümel yargısal gerçekleşir iken öznelde hep kesinliğin bilgisi olmaktadır. Bilgi, hep kesinliğin bilgisi olarak gerçekleşir… iletişimde öyle olduğu yönünde paylaşılırken, ilişkilerde de tavır yargısal olmakta değer yargısal olma belirleniminde gerçekleşir iken kesinliğin bilgisi olmakta gerçekleşmektedir. Kesinlik içermesi sebebi ile de inanç biçimsel olarak öznede öznenin kabulüne de bağlı olarak özneyi de biçimler ve dil dolayımında yaratım belirlenimli olarak özneyi yaratıma açık kılmakta gerçekleşir.

İşte Fatiha'nın ilk üç ayeti olan; "Rabb-ül Âlemin, Rahman ve Rahim, Meliki yevmiddin" ayetleri, Allah'ı bilmeye dair kesinliğin bilgisini verir. Başlangıçtaki hamd ifadesi dahi kesin biliyor/ biliniyor olmanın yargısallığında gerçekleşmesi gereken olarak başlangıçta yerini alır. Son dört ayeti: "İyyake na'budu ve iyyake nestain" yani "Yalnız sana ibadet eder yalnız senden isteriz." "İhdines sırat-el müstakim" yani "Bizi istikameti olan doğru yola ilet." "Sırat-el lezine enamte aleyhim" yani "Nimete erenlerin yoluna ilet." "Ğayri'l mağdubi aleyhim ve le'd dâllîn" yani "Gazaba uğramış sapkınların değil." Bu ayetlere dikkat edilecek olunur ise ilk üç ayetteki kesinlik bilgisine göre insan tininde diyalektik oluşa bağlı gerçekleşen olan bitene dair yargısal bilmenin dahi kesinlik içerdiği görülür. Nimete erenlere rahmet sahibi olarak görünen, sapkınlara gazap sahibi olarak görünecek olandı. Rahmet ve gazap da Allah'a ait olup, ahlak biçimsel olduğu kadar olay-olgu-kişi-zaman-mekân bağıntısında nesnel karşılıklarına bağlı olarak nesneleri dolayımında gerçekleşmesi olanaklı olan, mümkün belirlenimli iki tanrısaldı.

Mümkün derken: 1) Kendi varlığını yaratıma açık bulmanın mümkün olması 2) Yaratıma dair gerçekleşen olanak belirlenimlerini meleke -yeti- olarak yüklem almaya açık olmak ile beraber kendi de anlam-değer, irade-duygu, niyet-eylem, karakter-kimlik belirlenimlerinde yaratıyor olmanın mümkün olması 3) Genel anlamda ise neden bağıntıları dolayımında bağıntısal indirgemeci olarak yaratım belirlenimli gerçekleşmekte olup da mutlak değil de yüklem olarak mümkün kılınmış olan ve değişime açık gerçekleştiği gibi istendiğinde gerçekleşmemesi de olanaklı olanı kastetmiş olmaktayım. Mutlak olan zatı gereği Rabb-ül Âlemindi… Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin vb. tanrısal gerçekleşme belirlenimli meleke (kabiliyete dair) özellikler, neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olmakta mümküne dair gerçekleşmekteydi. Yaratılmış olan varlar da mutlak değil, mümkün kılınmış olmakta gerçekleşenlerdi. Mümkün kılınmış olanlar, neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak hep varlık belirlenimli ise yeniden yaratılabilmekte, meleke olarak kabiliyet olarak kazanılabilmekte, olanağının kullanılmasına bağlı olarak da yeni yaratım oluşları olanaklı olabilmekteydi.

Mutlakın ve mümkünün kesin bilgisi ile yaşama dair olup biteni değerlendirmek, yorumlamak hem daha doğrudur hem de kesinliğe göre yaklaşık olanın bilgisini edinmiş olmayı olanaklı kılar. Yaklaşık olanlar içinde en basit olanı değil, kesinliğe en yakın olanı veya deneyimde karşılığı olup da kesinlik bilgisi olanda kararlı olmak gerekir. Perspektif farklılıklarına dair bilme veya yoruma -anlamaya- dair gerçekleşenleri de kesin olanlar izleğinde çok anlamlı gerçekleşme sebebi ile kesin bilgisine dahil etmek olacağı gibi yoruma dair olanları yaklaşık olarak doğru bilgi olduğu kadar kabul etmekte fayda var.

Esasa sadık kalarak yapılmış her yorum, varlıksal veya varoluşsal karşılığı da olmasına bağlı olarak kesinliği içermek ile beraber perspektif belirlenimine göre değişen eksik yaklaşımlar görüldüğünde yaklaşık kabul edilmelidir.

İşte Fatiha’nın ilk üç ayeti esasları içermiş olmak ile beraber esasları gereği kesinlik bilgisi vermekte iken kesinlik bilgisi verilmiş olanlar dahi çok gerçekli, çok yönlü, çift yönlü, çok kapsamlı, çok anlamlı ve yeni anlam bağlarına açık olmakta gerçekleşmesi sebebi ile yoruma açık hep bir tam olarak kesin ama hep bir eksik olarak da yaklaşık bilgisinde kritik edilir. Kitabın en başında belirttiğimi gibi hep bir tam hep bir eksik bilmek, yorumun doğası gereği anlama açık yaratım oluşunda yorum hep yeni bağlamlarda gerçekleşiyor iken kaçınılmazdı. Zaten çok kapsamlı, çok katmanlı, çok yönlü, çok çeşitli, çok anlamlı, çok gerçekli, çift yönlü gerçekleşen her olay ve olgu; olay-olgu-kişi-ilişki örüntüsünde hep yeni anlamalara gebe yoruma açık yeni bağlamlarda yeniden yaratım oluşunda gerçekleşir iken her yorum hep bir tam ve bir eksik gerçekleşiyor olarak anlamaya açık olmanın sürekliliğinde gerçekleşir/gerçekleşmesi de gerekir.

Bu çalışmanın çok yönlü ve çok kapsamlı olarak yorum çalışması olması da bundandır. Hep bir tam bilinenin hep bir eksik biliniyor olduğu yönde de yaklaşık bilgisi bağlamında anlaşılmaya çalışılmasını gösterme çabasındayım. İçeriği doğru olmak kaydı ile felsefi veya bilimsel metinler dahi bilgibilimsel olmak öncelense de hep bir tam olup, bağlam eksikliğinden dolayı da hep bir eksik çalışma olmakta gerçekleşir… ki bu anlamda her ne kadar bilimsel olma iddiaları olsa da eksik kaldıkları yönde yoruma haiz yorumbiçimsel metinlerdir.

Fatiha son dört ayetinden olan ve Fatiha’nın da dördüncü ayeti olan “Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz” ayeti, ilk üç ayetteki kesinlik bilgisine göre tümel yargısal olarak değer biçimsel olup da ahlak biçimsel görünüş bulmakta bilginin nasıl yaratım dolayımında tavır biçimsel gerçekleştiğini gösterir. Bu ayetten sonra gelen “Bizi sırat-el müstakim de kıl” beşinci ayeti de “Bizi” ifadesinde hem aidiyet belirlenimli çokluk olduğunun kesinlik bilgisi var iken bizlerin kim olduğunun belirsizliğinde kimler olduğuna dair yaklaşık bilgi ile bilinebileceği anlamını taşır. Bizler, ilk üç ayette hakikate dair teklif olarak sunulan Rabb-ül Âlemine, O’nun Rahman ve Rahim olduğuna, “Maliki yevmiddin” olarak bulunacak olduğuna iman eden veya tanık

olanlardır. Bunların kişi olarak kim olduğu ise belirsizliğini korur iken teklif insanlar ve cinlere gelmiş olduğundan bunların insan ve cin olduğunun bilgisine bağlı olarak kesinliği içeren yaklaşık bilgide karar kılabiliriz.

Fatiha'nın altıncı ayeti olan "Nimet vermiş oldukların yoluna" ayeti de ilk üç ayet ve sonrasında gelen iki ayet izleğinden bakıldığında "Nimet" kavramı ile Allah'a kati iman, ibadet, dua, hidayet içerikli nimete ermiş olmanın kesin bilgisini içerir iken nimete erenlerin bu kişiler olduğunun da kesin bilgisini içerir. Bu kişilerin kimler olduğu ise belirsizliğini korur iken teklife muhatap kılınmış insanlar ve cinler olduğuna dair kesin bilgisi ile yorumlanabilir. Kur'an anlam içeriği izleğinden bakar isek nebiler, salihler, öndekiler, şehitler, hakikat -marifetullah- bilgisi sahibi alimler, cennetlikler vb. olduğunu da kesinliği içeren bilgi ile beraber hep bir eksik olarak yaklaşık bilgisinde bilebiliriz.

Fatiha'nın yedinci ayeti olan "Gazaba uğramış sapkınların değil" ayeti de Gazaba uğramış ve sapkın yargıları ile kesinliği içermekte iken gazaba uğramış sapkınların kim olduğuna dair belirsizlik gösterir. İlk altı ayeti ile rahmet ile hidayet ilkelerinin kesinliğine dair ifadelerden hareket ile bakıldığında bu kişilerin en genel anlamı ile inkâr, şirk, zulüm, şerr ehli olup Allah'tan yana delalet içinde iken sonuçsuz kalmış olanlar olduğuna dair kesinliğe haiz yaklaşık bilgisi belirtebiliriz.

Çünkü yorum; çok anlamlı/ gerçekli olana dair perspektif belirlenimli olarak hep tam olmakta iken hep bir eksik kalmış olmakta yaklaşıklığı içermektedir. Bunların teklife muhatap kılınmış insanlar ve cinlerden olduğunu da kesinliği içeren yaklaşık bilgide belirtebiliriz. Ayrıca bir hadisi şerifte bunların Yahudi ve Hıristiyanlar olduğu ifade edilirken dahi kesinlik içermek ile beraber yaklaşık bir bilgi ifade edilmiş olunmaktaydı. Kur'an anlam içeriği izleğinden bakıldığında; cehennemlikler, kitabı soldan verilenler, eski kavimlerden olup da gazaba uğramış olanlar, müşrikler, kafirler, zalimler vb. olan olarak belirtilen kim var ise gazaba uğrayan/ uğrayacak olan sapkınlar onlardır.

Bu durumda “Bizi sırat-el müstakim üzere kıl” denilir iken dolayısıyla da “Bizi gazaba uğrayan sapkınların yoluna” değil denilmiş olunmaktaydı. Geniş anlamda bunu değerlendirir isek “Bizi ne salt tenzih ilkesinde bulunmuş ve dünyayı sahiplenme peşinde koşan Yahudilerden kıl, ne de nebiyi ilahlaştırır iken mutlak teşbih ettiklerinin yargısında şirk ehli olan Hristiyanlardan kıl” denilmiş olunmaktaydı. “Ne İbrahim’in kavmi ne de Lut’un kavminden kıl” vb. örnekler ile bu durumu çoğaltabilirdik. Ahlak biçimsel anlamda da “Ne cimrilerden ne de müsriflerden kıl” veya “Ne hainlerden ne de kararsızlardan kıl” diyebilirdik. Bilgibilimsel içerikte de “Ne şüphe ile arafta kalmışlardan ne de kesin bildiğini zannedip de batıla dalmış olanlardan kıl” veya “Ne cehennemliklerden ne de Arafta kalanlardan” kıl da diye bilirdik.

Bunun tam tersi olarak da “Bizi hem şehitlerden hem de salihlerden kıl” diyebileceğimiz gibi “Bizi hem kati iman ehli hem de güzel ahlak sahibi kıl da diyebilirdik. “Hem özünde mümin hem de eyleminde müslim kıl” da diyebilirdik. “Bizi hem kendine adanmış bir ruh hem de cennetliklerden kıl” da diyebilirdik. “Bizi hem hak olanın bilgisini bahşet hem de hak olanın bilgisinde tutarlı kıl” da diyebilirdik.

Her bağlam yeniden yorumlamak iken yorum kesinliğe içkin yaklaşık olmanın bağlamlarında yapılması gerekendir. Kesinliğe dair hep bir tam, perspektifine göre hep bir eksik olmasına bağlı olarak hep bir yaklaşık bilgide gerçekleşir.

Deneye/ deneyime dair her bilgi, kesinliği içermek ile beraber çoklu perspektifte çok anlamlı/ gerçekli, çok yönlü, çift yönlü ve çok kapsamlı gerçekleşir iken hep bir tam ve hep bir eksik olarak yaklaşık bilgiyi bize verir. Dil dolayımında anlamın tümel yargısal olarak gerçekte olanı karşılıyor olmasına bağlı olarak da tümel belirlenimli olmakta hep kesinlikte bilir olduğumuzu, gerçekleşme belirlenimlerine göre hep bir eksik olarak yaklaşık değerlendirmek ve yorumlamak zorunda kalırız. Kesin olanlar değilse de eksik ve yaklaşık bilgi eleştiri yapmaya aralık açar. Kesin bilgi de perspektif belirlenimine göre çok yönlü ve kapsamlı eleştiriye açık bulunur iken bağlamına bağlı yerinde ve gerekliliğinde

değerlendirilmesi gerekir. Söz konusu olan yanlış veya hakikatten sonuçsuz bırakan batıla dair bilgi ise hakikatten sonuçsuz bırakmayan hak bilginin deneyime açık tahkiki sonucunda zayi olur ve geride bırakılır… geride bırakılması da gerekir. Yoksa batılın, ahlaki anlamda sapkınlığa dönmüş olması dolayımında zayi olan biz olmuş oluruz. Gazabı ise yanlış/ batıl olanın utancında bulabileceğimiz gibi, ilişkilerde sonuçları olan karşılıklarına göre hakir görülmekte veya yaptığımız zulme dair ise aynısını karşılayan cezada tadabiliriz.

Rahmet nesnelerine aşkınsal huzur, sakine, mutmain kılma, yaşam sevinci vb. ile tadılabileceği gibi gazap da şiddetli korku, kontrol edilmeyen kaygı bozukluğu, ceza, hakir görülme, utanç vb. ile tadılabilecek olandı. İlkeye dair rahmet olarak her ne tadılmakta ise nimetti.

İman ehli bir filozofun gözünde “Hamd” hakkı gereği bilinmesi gerekeni kavramsal düzeyde açık etmek iken bir Arif için “Hamd” nesnelliğe aşkınsal fail olmakta tanrısalları ile görülen Allah’ı hakkı gereği temaşa, müşahede edebilmek ile ona yönelmek olabilmekteydi. Filozof veya alim için Allah, işlerinde ayet belirlenimli olarak hayret ediliyor olmakta bulunur iken arif için Allah, işlerine aşkınsal hayranlıkta bulunan olabilmekteydi. Demek istediğim: alan, perspektif bakışımına göre, kesinlik içeren her bilgi yorumbiçimsel olarak kesinliğe bir tam ama eksik yönleri ve kapsayıcılıktan uzak olması durumuna göre hep bir yaklaşık bilinmekte olandı.

*

Tahkike açık olması bağlamında Fatiha…

Yukarıdaki başlığın devamı niteliğinde tamamlayıcı ama yoruma dair farklı bir başlık…

Tümel yargısal olarak bildiğimiz her ne var ise varlığı öyle görmeye neden iken yaşamın çoklu belirlenimleri karşısında yoruma açık olarak yaklaşık değerlendirilmekteydi. Söz konusu olan gelecek ise geçmişe dair deneyim, bilgiye dair doğru olanlar izleğinde kesin bildiklerimiz ile yaklaşık olarak ne olacağını tahmin edebilmekte veya öngörebilmekteydik. Bilgiye dair böylesi bir oluş içinde bulunmak ile beraber bilgiye dair kesin olanlar bağıntısında belirsizliği ve belirsizliğe dair kaygıları vb. aşabilme olanağına sahiptik. Bu anlamda yaşamsal olarak belirsizlikten daha çok kesinlik bilgisine ihtiyaçlıydık. Belirsizlikten ise kesinlik bilgisi izleğinde yaklaşık olanı tercih etmeliydik. Kesin bildiğimizin yanlışlanması ihtimaline karşı da bilgiye dair olanın deneyime, tahkike, sonuç almaya ve sonuçlarına bağlı olarak kullanılabilir olup olmadığına, sonuçlarına bağlı karşılıklarının ne olabileceğine dair açık olup olmadığını hep bir daha gözden geçirmek gerekirdi.

Bu anlamda Fatiha’da uluhiyete ait her ne belirtilmekte ise tanrısal olması sebebi sadece Allah’a ait değil, yaratılmış olana da dair gerçekleşmekteydi. Katmanlı yaratımda ayrı değil aynı da değil bağıntısında Allah ile var olmanın olanağından paye almış olmakta pay sahibi var olan için, tanrısalları istidadı kadar varlık belirlenimli olanak buluyor olmak var olmasının doğası gereği kaçınılmazdı. Âlemleri nüfuz alanı bulur iken insan, alan belirlenimine göre her ne gerçekleştirmekte ise tanrısalların gerçekleşme alanı olarak vücuda getirmekteydi. Evi, işi, ailesi, kariyeri kadar âlem sahibi olarak hüküm sahibi olup da galip belirlenimli olarak Rabb-ül Âlemini deneyimleyen insan kendisi ile var olan âlemlerden sorumlu olduğu kadar Rahman, aidiyet duyduğu kadar Rahim olabilmekteydi.

İnsan; anlama dair sözünü ve iradesini alanın ilkesine bağlı ereğine göre gerçekleştirdiği kadar da Maliki yevmiddin olmakta görünüş bulabilmekteydi. Otorite olup da nüfus alanı içinde gölgesi altında bulunanların güçten, otoriteden paye almaya çalıştığı olarak yöneldiği ve taleplerde bulunduğuydu. Kendisi ile ilişkilerde bulunanların samimiyeti ve sadakatine göre yakin kılındığı veya riya ve ihanetine göre de ceza ve uzak kılındığı olmuştur. Bu deneyime bağlı olarak kendisi ile ilişkide yakınında durmak isteyenler olabileceği gibi kendisinden uzaklaşacak olanlar da olacaktır. Söz konusu veliyullah ise varlıkları ile kimisine Allah'tan yana bir nefes olmakta rahmet iken kimisine de nefsi emmarelerine ağır geldiği için gazap gibi olabilmektelerdi.

En genel anlamda alan kapsayıcı belirlenimi ile devlet dahi aile gibi tinsel bir âlem, tanrısalların gerçekleşme mahaliydi. İnsan öznesi ve nesnesi olmakta devletin rabbiydi. "Rahman" olduğu kadar sorumlusu olan, "Rahim" olduğu kadar aidiyetinde genele yaygın hizmete açık kılandı. Evrensel hukuk belirlenimleri ile de Malik olduğu kadar genele yaygın biçimleyici erk, otorite olduğu yönde "Maliki yevmiddin" idi.

Her devlet ideolojisi gereği amaç ve erek belirlenimli olarak işlevsel iken kendisine kul kıldığı memurlara bağlı devlet olma niteliği kazanmakta olarak gerçekleşmekteydi. Çatısı altında olanlar ideolojisinden, hizmetinden paye almış olmanın veya dışlanmış olmanın sonuç belirlenimlerine göre ya nimete erenler ya da sapkınlar ile nitelenmiş sınıflar olarak ayrışabilmekteydi. Sonuçta, devletten nemalananlar veya hizmet kazananlar olduğu gibi devletin ideolojisine aykırı duranların veya toplum içi suç sebebi ile cezayı hak edenlerin devletin gazabı ile karşılaştığı da olmaktaydı.

Demem o ki Fatiha sadece Allah'a ait olması belirleniminde değil, Allah'a ait gerçekleşenin insana dair gerçekleşiyor olmasında deneyime açık, tahkiki yapılabilir, sonuç almak ile kalmayıp, uygulamada gerçekliği olan, gerçekleştirilmesi olanaklı olan ilkeselliğe haizdi. Kesinlik bilgisine bağlı olarak teo-ontolojik anlamda marifetullah

bilgisine sahip olmak ile beraber yine teo-ontolojik olarak karşılıklı var olabilme olanağında dünya kurulumu/ yaratımı ve yaşam biçimi belirleniminde nelerin olabileceğini, yaşanabileceğini, diyalektiğe bağlı çatallanan oluşta yaklaşık olarak bilmeyi, yorumlamayı olanaklı kılmaktaydı. İnsana dair tinsel alanlarda dahi yorumbiçimsel olarak gerçekleşiyor iken sadece teorik bir anlatı betimlemesi değil, insan olmanın hikâyesinde pratikte deneyime açık yaratım oluşunda özgünce yorumlanmış olmakta yaşanmaktaydı.

İnsan nesnesi ve öznesi olduklarının varlığını kendi ile kaim kılmaktaydı. Bu dahi özde her varlığın nesnesi ve öznesi olan Allah ile kaim olması olanağının bir gerçekleşme biçimiydi. Öznesi ve nesnesi olduklarının, rahmet belirlenimli varoluşa dair sonuçlarının devamlılığı istenmekte ise öznesi ve nesnesi olduklarının anlam içeriğine bağlı gerçekleşen ilkesine sadık kalmak gerekmekteydi. Yani ilke ile kayıtlanmışlıkta kayıtlanmış olarak var olanın devamlılığı, ilke ile kayıtlanmışlıkta kayıtlanmış olan ilkenin -anlamın- gerçekleştirilmesi sürekliliğine bağlıdır… ki âlem olarak var olan her ne var ise öznesi ve nesnesi olanın kayıtlanmış olarak yüklem aldığı olup, süreklilikte gerçekleşmesinden yana rahmete dair sorumlu hissetmekte ve aidiyet duymakta ise öznesi ve nesnesi olarak kalmayıp gerçekleştirdiğinin nesnesi olmakta kendine yüklem kılması gerekliydi. Rahmetin olmazsa olmazı “Maliki yevmiddin” olmaktı… ki bu bağlamda “Maliki yevmiddin” demek; ilke veya yasa gereği var olan her ne ise ve onun ile ilişkide rahmete dair her ne gerçekleşmekte ise devamlılığı için ilkeyi/ yasayı kayıtlanmış olarak kendine kural koyup da kuralına/ kurallarına uyan özne demekti. “Maliki yevmiddin”, kural koyup da kendini koyduğu kural ile kayıtlanmış kılıp da öznesi ve nesnesi olduklarının gerçekleşme olanağını sağlayandı.

Yaratmak, yarattığının öznesi ve nesnesi olmanın sürekliliğinde gerçekleşendi… ki söz konusu yarattığının öznesi ve nesnesi olmak ise yarattığına hep önsel yarattığını mümkün kılmış olmakta Maliki olmak da kaçınılmaz olarak bulunmaktaydı. Bunun ile de kalmayıp kendi belirlediği ilkeyi kendine kural koymuş olmakta iken kayıtlanmış olmaya

aşkınsal dolayımlı dolayımsız olmakta kendi olmak korunmaktaydı. Öznesi ve nesnesi olduğunun öznesi olduğunu unutup sadece nesnesi olunmakta ve hakkı olan değeri dışında kılınmakta ise kendi olmanın korunumundan sapılmış olmak ile beraber kendi olmaktan uzaklaşmanın kendine pişmanlık veya ceza olan gazap olarak bulmak da kaçınılmazdı. Sonuçta kendine gazap eden olmaktan ise diğerinin veya oldu kılmış olduklarının varlığını da kendine rahmet bilerek ve rahmet kılarak hakkı gereği değer ilişkisinde kendi olmayı da korumuş olarak var olmak olması gerekendi.

Eskilerden, kendine kural koyup da kuralına uymayı özgürlük anlamında niteleyenler de olmuştu. Elbette kural koyucu olarak kuralına uymak kendi dolayımında özgürlük olarak nitelenebilir. Ancak, kendine kural koyup da kuralına uymak kendi üzerinde ahlak biçimsel anlamda “Maliki yevmiddin” de olmaktı ki bu kural diğeri ile var oluşta ahlakın ilkesi olduğu kadar, kişinin sorumluluk ve aidiyet belirleniminde prensip sahibi olarak karakter belirlenimli olarak yaratımında söz sahibi olabilmesinin de gereğiydi. Böyle olmak ile beraber diğeri ile ilişkilerde diğerinin de varlık hakkı söz konusu olmakta iken kural koymak kişiden kişiye değişmeli değil, ihtiyaç, koşul ve şartlar vb. bağıntıda diğeri için iken kendi içinde olan rahmet belirleniminde gerçekleşmesi gerekendi… ki diğeri ile varoluşta selametin tesis edilmesi ve öngörülü bir geleceğe bakmak ve adım atmak olanaklı olsun.

Diğeri dolayımında kural ilkeye bağlı kendi olmanın olanağı olmak ile beraber, kuralın/ yasanın çiğnenmesi söz konusu olduğunda sadece kurala değil, kendi üzerinde hak sahibi olarak ilişkilerde kendi olmanın korunumundan sapılmış, uzaklaşılmış olunur. Ancak, kurallar, asli varlıktan uzak gaflete sebep vermekte ve O’ndan sonuçsuz bırakmak ile kalmayıp kendi olmanın öz değerine de yitik kılmakta ise batıl olup itiraz edilmesi gerekenler ve genele yaygın meşru kılınmaması gerekenlerdir. Yani sonuçta bizi hakikatten koparacak her sapkınlığın meşru olmaması için ceza ve hakirlik belirlenimli gazaba dair sonuçlarını tesis etmekte gerekir. Önceden belirli kılınmış olan ceza, “Maliki yevmiddin” olanın rahmete dair uyarısıydı. Gazaba dair caydırıcı olduğu kadar da rahmetti.

Yukarıda ifade edilen son cümleye dikkat edilecek olunur ise kesinlik bilgisine göre beyanda bulunmakta olunsa da olacağın olay-olgu-kişi bağıntısında nasıl yaşanacağına dair bir şey söylenmekte değildi. Gazap ile ceza caydırıcı olacak diye bir kaide de yoktu. Kesin olanın bilgisine bağlı olarak tanrısallara dair evrensel gerçekleşeni hep olay-olgu-kişi ilişki bağıntısında zamansal ve mekânsal belirlenimine bağlı olarak hep bir tam kesin olarak hep bir eksik yaklaşık olarak bilmekteydik. Böylece hem kesin hem de yaklaşık bilgiye göre yaşamı daha doğru yaşayabilirdik. Yaşam daha iyi olacak ise diğeri için de var olmayı öncelemeliydik. Yaşam daha güzel olacak ise yaşam sevinci ile her yeni güne uyanmalı ve yaşam sevincini yitirmemek için yani kendi olmanın anlamlılığını, değerini yitirmemek için ise sapkınlıktan uzak rahmeti öncelemek gerekliydi.

Nefsi emmare sahibi olan bizler için Azazil isek haksızca kibre karşı tevazu, Nemrut isek vesveseye karşı gerçeğin akli bilgisi -kesinliği-, Firavun isek şımarıklığa karşı yasa belirlenimli sınırlanmış olmaya, Cehalet sahibi zalimlerden, müşriklerden isek güzel ahlak sahibi tevhid ehli olmak ile gazap ve sapkınlıktan rahmet ve nimete ermiş olmanın sonucunda var olmak gerekirdi. Cenabı Allah ki kendine rahmeti farz kılmış iken kendi koyduğu ilke belirlenimli yasa/ kuralları evvela kendi nefsine vazetmişti ki kullarına vazetmiş olmayı da kendine hak kılmıştı. Fatiha kendine rahmeti vazedip de farz kılan Allah'ın kullarına rahmeti vazetmiş olarak teklif etmiş olması anlamını da taşımaktaydı. Geleceğin belirsizliğini, kendine vazettikleri ile aşmanın olanağında karakter sahibi olarak var olmanın gerekliliğine dikkat çeken Rabb-ül Âleminin, diğeri ile varoluşta kendilik korunumu kendi olmaya dair dersini taşımaktaydı.

*

Bilgibilimsel yöntem olanağında Fatiha…

Bir olgu ilkesi gereği neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci gerçekleşir iken yöntemselliği ilke belirlenimli mahiyeti gereği kendinde taşır. Yöntem, olgusal olanın varoluş biçimsel gerçekleşmesinin olanağıdır… ki varlığa dair ne konuşmakta isek neden bağıntılarında olgusal olmanın yöntemsellik içerdiği gerçeğinden bahsetmiş olmaktayızdır.

Doğa veya ilke derken dahi doğaya dair zorunluluk yani olmazsa olmaz olandan ve ilkeye dair de gerekli olandan yani olması, tesis edilmesi ereksel gerçekleşmesi gerekenden bahsetmiş olarak ussal olmanın yöntemselliğine dikkat çekmiş oluruz. Us en temelde öznesinin amaç, erek veya sonuç belirlenimli yönelimsel olması gereği nedenlerini belirli kıldığı sibernetik bağıntıda gerçekleşir… ki her neden ereği, amacı veya sonucu ile bağıntılı olarak ne için olduğu belirli kılınmış olduğu gibi niceliğe haiz nesnellik zemininde öznelliğe bağlı gerçekleşmekteydi. Amaç, erek, sonuç belirlenimli olarak da zamansal varoluş eşiklerinde ve bütün içinde yerini almış olmakta nesnel kılınmaktaydı.

İşte Fatiha; niceliğe haiz nesnellik zemininde amaca, ereğe ve sonuç belirlenimlere göre nedenlerini belirli kılan Allah'ı ussallıkta iş gördüğü gerçeğini de betimlemekteydi. Karşılıklı varoluşta ilke hep diğeri iken gerçekleşenlerin sonuç belirlenimine göre hak edişler bağıntısında sınıflandırıyor, ayrıştırıyor, yerindelik veriyor, kimliklendiriyor olmak ussal yöntemselliği içeriyor olmak anlamını taşımaktaydı.

Böyle olmak ile beraber "Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin" derken âlemlerin âlem olmasını belirli kılmış olmakta bilen ve gerçekleştiren us sahibi olan Allah ifade edilmiş olunur. Bu ayet Allah'ı sadece us sahibi olduğunun gerçeğinin anlamını taşımaz. Varlık gerçekliği olup da bilinebilir olmayı da ifade eder. Çünkü âlemlerin rabbi olmak için âlemleri kapsayıcı varlık olmak ve âlemleri kapsarken âlemleri nüfuz alanı olarak da bulmak gerekir… ki "Rabb-ül Âlemin" olmak

yarattıklarını kapsayıcı varlık da olmak anlamını taşımaktaydı. Bu anlamda varlık karşılığı olup da bilinebilir olmaya açık olan varlık anlamını taşımaktaydı. Nur ayeti olarak bilinen “Allah yerin ve göklerin nurudur…” ayeti de nur olma niteliğinde varlıksal karşılığı olup da bilinebilir olan Allah’ı işaret eden anlama haizdi.

Söz konusu nur ise Allah öz niteliği anlamında nurdu. Enerji fiziği ile yapılmak istenen de bilmeyerek olsa da Tanrı fiziği yapmaktan öte değildi. Bu anlamda bilimi yapılabilir olan varlıktı… ki yaratıcı töz (cevher, madde) olması anlamında her şey olan değil, her yarattığı fazladan belirmiş olgu iken ayrı değil aynı da değil olma yaratım bağıntısında özgün ve özerk var olmaktaydı.

Allah nur olması niteliğinde, yarattıklarına özdeş yarattıkları olan, yani yarattıkları ile aynı olan bir nesnelliğe haiz değil, yaratırken dahi kendi olmayı yitirmeden var ettiği içindi ki yaratımı sürekli bulan varlıktı. Bilkuvve olup da özde bilfiil olan varlıktı ki yaratımı kendinden kaynaklı olarak gerçekleştirebilmekteydi. Niceliğe haiz nesnelliği olup da hareket bağıntısında kendinde yekvücut olmak ile beraber kendinden kaynaklı olarak yaratımı olanaklı kılabilmekteydi.

O asl olan madde niteliğine haiz olmak ile beraber, su, hava, toprak vb. madde özelliği olan her ne var ise ara madde özelliği gösteriyor olup O’nun nur olma niteliğinde gerçekleşme olanağı bulmaktaydı. Anlama, duyguya, iradeye dair her ne gerçekleşmekte ise onlar da ayrı değil aynı değil yaratım bağıntısında nura içkin yaratılmış olmaktaydı. Her ne yaratılmakta ise en temelde fiziksel bir fenomen olarak gerçekleşme olanağı olandı… ki bu durumda hem nesnel anlamda bilmenin hem de kendinden fazlası olma belirlenimlerinde metafizik anlamında bilmenin konusu olabilmekteydi.

Ara maddeler (Toprak, su, hava, plazma) Aristoteles tabiri ile olabildikleri ve olamadıkların olanağını, başka bir deyişle de potansiyeline bağlı yüklem belirlenimli olabildiklerini göstermektelerdi. Yaratıcı tözün, ara tözler olarak kullandığı araç veya malzeme niteliği taşımaktaydı.

Ancak tanrısal madde -töz- olan nur, olabildikleri veya olamadıkları değil, sınırsızca yaratım olanağında kendi olmanın korunumunda yaratıcı olmanın sürekliliğinde Rabb-ül Âlemin olabilendi. Kendi varlığın hem nesnesi hem de öznesi olmakta iken yarattıklarının da hem nesnesi hem de öznesi olabilmekteydi. Yarattıkları dolayımında da anlam-değer duygu-irade, us-eylem belirlenimli yüklem almaya açık yaratım oluşunda bulunabilmekteydi

O her şey olabilen madde değil, her şeyi yaratabilen yaratıcı töz, maddeydi. Olamadığı bir şey var ise o, yarattıkları olamamasıydı. Yani yarattıkları ile özde ayrı değilse de varlık olma bakımından aynı değildi. Kendisi bilkuvve olup da bilfiil olmakta yaratıcı iken kuvvet etkileşim biçimleri bağıntısında ve dolayımında bilfiil olup da bilkuvve gerçekleşen yarattıklarından hep farklı başkası olmakta var olmaktaydı. Yarattıkları da farklı başkası olmakta kendi olmanın gereğinde yaratılmış olmaktalardı. Bu durum, karşılıklı deneyime açık olunmadığı değil, ayrı olmadan var olduğu içindi ki katmanlı yaratım bağıntısında karşılıklı var olmak da olanaklı iken çift yönlü gerçekleşmeye bağlı olarak birbirini deneyime açık bulmak anlamında gerçekleşmekteydi.

Yaratıcı töz/ özne; varlık olması bakımından yarattığı her bir varlık ile ayrı değil aynı da değil yaratım bağıntısında özde kendi olmayı koruyandı… ki yaratım sürekli gerçekleşiyor olabilsin ve yarattığı farklı başkası olmakta kendi olmayı bulmuş olabilsin. Yarattığı ile aynı olmayı koruyan yani yarattıkları olabilen bir varlık, yarattıklarının yetersizliğinde yaratmayı olanaklı bulamadığı gibi kendi olmanın sürekliliğini de korumuyor olarak yaratımı da sürekli gerçekleştiremezdi.

O en temel içkin form (biçim) niteliğine haiz olmak ile beraber bir şeye benzemeyen olup biçimsiz biçimdi. Kategorik açıdan birbirine benzer olan yarattıkları dolayımında varlık olma bakımından onlara benzemiyor iken kendisine benzer olandı. Yaratmış oldukları kendisine varlıksal anlamda benzemediği gibi tanrısallara haiz var olmakta iken her ne kadar tanrısallar düzeyinde benzer olsalar da varlıksal -tümel-

nitelikte yaratıcı töze yani yaratıcı şahsa benzemekte değillerdi. Zaten tanrısallar ile Allah'a benzer olan varlık, tanrısalları kısmi anlamda varlık gerçeği bulur iken ontolojik anlamda fakr, varoluşsal anlamda aciz ve yetersiz var olmakta iken yaratıcı ile aynı değil olmakta görünüş bulmuş olmaktaydı. Yaratımın, yaratılmış olmanın en temel ilkesi, farklı başkası olmakta kendi olabilmekti… ki bu anlamda yaratım olanaklı olmuş olmaktaydı.

Başka bir deyişle de Cenabı Allah, yarattıkları ile aynı olmadığı dolayımında aynı olunmadığı gerçeği ile tenzih yani değilleme, olumsuzlama ile bilinebilir olduğu gibi kendi olma niteliğinde de bilinmeye açık varlıktı. Kendinde ne olduğuna dair ister bilimsel anlamda deney-gözlem-ölçüm ile ister ise keşfi anlamda bilmek olsun fark etmez bilinmeye açık varlık olarak bilinebilir olandı. Rabb-ül Âlemin yarattıklarından ötelerde sadece tümel bir varlık değil, niceliğe haiz nesnelliği olan öz niteliği ile bilinmeye açık varlıktı. Zaten O'nun niceliğe haiz nesnel olan fiziki yönü düşünüldüğünde yaratıma dair her ne gerçekleşmekte ise fiziki niteliğe de haiz gerçekleşmekte iken sadece tümel var olmanın olanaksızlığına dikkat etmek gerekirdi… ki bu anlamda doğada varlık sabit tümel niteliklere haiz metafizik değil, mümkün kılınmış olmakta ve mümkün tümel belirlenimli metafizik varlıktı.

Fatiha'da Rabb-ül Âlemin ifadesi ile de kast edilen varlık hem yarattıklarını fiziksel gerçekliğine bağlı olarak neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak anlam-değer, -temsil-tasvir etmiş olmakta tümel belirlenimli mümkün kılmış olan hem de yaratıma açık olmak ile beraber yüklem almaya açık yaratım oluşun da kendini oldu kıldığı anlam-değer yüklemli karakter içerikli kimlik belirlenimlerinde yaratabilen mümkün varlıktı. Özde öz niteliğinde hep kendi olabilmenin mutlaklığını taşıyan yaratım ile beraber mümkün varlık da olmuş olmanın niteliğini de taşımaktaydı… ki Rabb-ül Âlemin olmak olanaklı olabilmekteydi.

İşte Fatiha'da Rabb-ül Âlemin denilirken hem fiziksel gerçeği olup da bilmenin konusu olan hem tümel belirlenimli kendinden fazla olduğu değişmez nitelikleri ile bilmenin konusu olan hem de yarattıkları dolayımında bilmenin konusu olan ilk neden ve yaratım dolayımında erek neden olup da öz niteliği nur olan Allah anlamlı kılınmaktaydı. Sadece mutlak değil, kendini yaratıma açık yaratabilme olanağı sebebi ile de mümkün varlık olmakta bulan varlıktı… ki bu anlamda bilinmeye açık olmaktaydı. Çünkü kendinden fazla verdikleri -yarattıkları- dolayımında ve yüklem almaya açık yaratım belirlenimlerinde ve gerçekleştirdikleri dolayımında görünüşe gelen varlık olarak bilinmeye açık varlıktı. "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" denilir iken özde mutlak olup da yaratıma dair mümkün belirlenimli oluşta kendini yaratıma açık bulan ve yarattıkları -gerçekleştirdikleri- dolayımında kendini görünüşe getiren varlık anlamlı kılınmış olunmaktaydı. Yarattıklarını görünüşe getirir iken meleke/ sıfat ve karakter içerikli kimlik belirlenimlerinde kendini de görünüşe getiren varlık Rabb-ül Âlemindi.

"Er Rahmanir Rahim" denilir iken Allah'ın sadece duygu sahibi olduğu değil, duygu sahibi olduğu varoluş biçimlerinde ilke sahibi karakteristik özellikleri olmakta yüklem almaya dair us sahibi olan ve bu özellikleri ile de varoluş biçimsel bilinebileceği ifade edilmiş olunur. "Maliki yevmiddin" denilirken de yaşananların sonuçlarına göre hak edişleri tesis edebilen us sahibi anlamlı kılınmış olmak ile beraber her sonuç belirlenimli geri dönüşsel belirlenimde bir sistem içinde olunduğu gerçeği görünür olur iken yöntemselliğe bağlı us sahibi olan Allah anlamlı kılınmış olunmaktaydı… ki bu açıdan bakıldığında sonuçların tesis edilmiş olduğu sistemsel oluşta da Allah'ın bilinmeye açık olduğunun gerçeğine de tanık olmuş oluruz.

Bunun ile beraber tanrısalların deneyime açık yaratılmış olana dair kılınmış olmasında ve sonuçlara göre hak edişlerin tesis ediliyor olmasından bakıldığında deneyime açık varlık olarak Allah'ın bilinebileceğini görmekteyiz. Son dört ayeti ile de gazaba uğrayan sapkınlar ve nimete erenler ile sonuçların tesis edildiği analitik

ayrışımda us sahibi olan Allah'a tanık olmak ile beraber, her ussal ayrışımda farklılık belirleniminde sonuç belirlenimli gerçekleşenler dolayımında Allah'ın bilinebileceği ifade edilmiş olunur.

"Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım isteriz" ayetinde geçen ibadet ve dua Allah'ın varlığından sonuç almak ile ilgili yakin bulmaya dair ereğe haiz olup Allah'ı bilmenin bir olanağıydı. Allah'ı yakin bulmak, yakin bulmanın kesinlik -eminlik- bilgisini de taşımaktaydı… ki Allah deneyime açık bulunduğunda, şüphe arafında kalınmadan sırat-el müstakim üzere yani ereğinden sonuç almaya bağlı eyleme dair yürüyüş devam eder.

Özellikle "Sırat-el müstakim" ve "Nimete erenler" ifadesi ile varlık olma bakımından hakikat gerçekliği olandan hakiki anlamda sonuç alınması gerektiği de vurgulanmış olmaktaydı… ki Allah kendisinden varlık ve tanrısal olan varoluş belirlenimlerinden yana sonuç almaya açık varlık olarak da deneyimsel anlamda bilinmeye açık varlıktı. Sonuç alınan olanakların nimet olarak kullanılabiliyor olması deneyimi de Allah'ın gerçekliğini bilmenin bir biçimiydi.

Hegel "Ussal olan gerçekti, gerçek olan ussaldı" der. Fatiha'da da gerçeğin, ussal olduğu belirlenimlerde görünüş bulur iken bilinmeye açık olduğu ifade edilmiş olmaktaydı. Sadece gerçeğin ussallık belirleniminde açık olduğu değil, us sahibi olan yaratıcı öznenin de us sahibi olduğu belirlenimlerde bilinmeye açık olduğu gerçeğinin anlamını da taşımaktaydı.

Us en temel yetilerden olarak bir tanrısaldı ama Allah'ın kendisi değil, bilfiil olmakta gerçekleşir iken bilkuvve görünüş bulmaktaydı. Bilkuvve varlık Allah'tı/ Allah'ın varlığıydı… ki bilkuvve iken bilfiil olmakta yeti, duygu, eylem belirlenimli olanak olarak ne gerçekleşmekte ise yüklem belirlenimli özdeşlikte gerçekleşmekteydi. Yani olumsuzlaması yapılabilir ve değişime açık oluş içinde mümkün kılınmış olmakta gerçekleşendi… ki olumsuzlanması yapılabilir ve değişime açık oluş içinde gerçekleşiyor olmasına rağmen yüklem alınmış olunması bağlamda ussal bir belirlenim olmakta gerçekleşebilmekteydi. Ussal

olup da gerçekliği olanın, olumsuzlamaya ve değişmeye rağmen yüklem belirlenimli kararlılıkta gerçekleşiyor olması, ussallığı açık etmek ile kalmayıp, ussal olanın da gerçek olduğunu açık etmekteydi.

Bazı olay belirlenimli durumların doğal gerçekleşiyor olması onların ussal olmadığı anlamını taşımazdı. Doğal gerçekleşiyor olan bir olanak, yüklem belirlenimli gerçekleşir iken ussal kılınıyor olarak olgusal da kılınmış olmaktaydı. Farz edelim ki “Rahman” ve “Rahim” olmak doğal bir duygu durumu olarak açık olmuş olsun… ki her duygu zamansal varoluş eşiklerinde neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci gerçekleşmekte olup ussallık içermekteydi. Kaldı ki her doğal belirlenim; neden bağıntılarında nicelliğe haiz nesnel zeminde, nesnel zemin kılınmış olmakta zamansal varoluş eşiklerinde ve varlıksal karşılıklarının olmasına bağlı ölçülükte gerçekleşir iken ussallığı içermekte olarak gerçekleşmekteydi. Bunlara rağmen duyguların kendiliğinden doğal gerçekleşmiş olduğunu ifade etmiş olalım… hiç fark etmez, her duygu olumsuzlanması ve değişime açık olması olanağında kararlı gerçekleşir iken en temelde yüklem belirlenimli ussal kılınmış olmakta gerçekleşmekteydi.

Zaten Kur’an terminolojisinde ayet; ussal olup da varlıksal ve varoluşsal karşılıklarının olmasına bağlı olarak bilinebilir olmaya açık olan demekti… ki bu bağlamda varlık alanında -âlemlerde- her ne gerçekleşmekte ise sadece ussal değil, ussal olduğu izlekte bilinmeye de açık olandı. Söz konusu ayet belirlenimli ussallık ise varlık alanında gerçekleşenler, ussallığa haiz iş gören Allah’ı, ussallığa haiz bilmeye açık bulabileceğimiz anlamını taşımaktaydı.

Demek ki bilmeye açık olanın: varlıksal, varoluşsal, sonuç belirlenimli sistem oluşu içinde geri dönüşsel ve varlık olması bakımından kendisinden ve varoluş belirlenimlerinden sonuç alabilmek ve bu sonuçları nimet belirlenimli kullanabiliyor olmanın ussallığında ve deneyime açık olmasında buluyor olmak, bilgibilimsel yöntem olarak elzemdi. Yöntemsel oluşun herkese açık tahkiki yapılabilir olmasından da bakıldığında bu yöntemsellik bilmenin olmazsa olmazıydı.

İşte Fatiha; bilgibilimin konusu olan yöntemselliğin hem ussal hem de deneyimsel olarak gerçekleşmesi gerektiğinin gerçeğini de anlam olarak taşıyan yeterlilikte içermiş olan kavramsal niteliğe haiz ilahi sözdü. Deneyime dair olan belirlenimler de neden bağıntılarında ve kavramsallaştırıldığında ussal olarak bilmenin konusu olmaktaydı. Her deneyim yüklem belirlenimli gerçekleşen ussallığa haiz gerçekleşmekte iken ussal bilinmeye de açık olgusallığa haizdi.

Fatiha'daki hamd, Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin, ibadet, dua, sırat-el müstakim, gazap, sapkınlık, nimet, nimete erenler kavramsallığı da dil dolayımında yüklem belirlenimli olup anlam içeriğine bağlı bağlamsal olmakta ussallığa haiz gerçekleşmekteydi… ki ayet bağlamında ussallığı içeriyor olmakta varlıksal ve varoluşsal karşılıklarına bağlı olarak bilinebilir olan Allah'ı işaret etmektelerdi. Özellikle "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" gibi tanrısallar; bilinebilir olmanın, ussal ve deneyimsel belirlenimlerini de açık edecek bağlamsal anlama haizdi. Hem us olgusal tanımlama hem anlam bağlamında birbirini tutarlı karşılamakta ve ne olunmadığı belirlenimleri iken tanıtlama hem de deneyime açık varlıksal ve varoluşsal karşılıkları ile kanıt belirlenimlerdi.

İlk üç ayet Allah'a dair tanıtlama olmak ile beraber bağlamsal anlam tutarlığı göstermekte ve Allah'ın ne olmadığına dair de bir tanıtlamaydı. Son dört ayet de Allah'ın deneyime açık sonuç alınabilir varlık olması bakımında "dene ve gör" anlamını da içerir iken ilk üç ayetin hem tanıtlaması hem de varlıksal ve varoluşsal karşılığı olduğu yönde kanıtlamasının kanıtları verilmiş olmaktaydı… ki bu anlamda Fatiha, bilgibilimsel olmanın bütün olanaklarını vermekteydi.

Bilmek mi? Fatiha'da bütün yönleri ile açıklanabilecek olandı. Ussal ve deneyimsel belirlenimlere haiz olan Allah, ussal ve deneyimsel belirlenimlerde bilmeye/ bilinmeye açık olandı.

Allah mı? Yaratımdan bahsetmekte isek neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olmakta zamansal varoluş eşiklerinde anlama, dolayısıyla da bilgiye içkin bilfiil olmakta bilkuvve yaratan iken us sahibi olandı.

Zaten Alim, Allam, Hâkim, Hakem vb. tanrısal isimlerin sahibi olan Allah, bu isimlerin hakkı gereği us sahibi de olandı. Hâkim ve Hakem tanrısal isimlerin sahibi olmakta hikmet sahibi bir yaratıcıdan da bahsetmekte isek us sahibi olduğundan da bahsetmekteydik. Ancak bizlerin ussal yeterliliği ile Allah'ın sınırsız zaman ve olanak belirleniminde gerçekleştirdiği ussal yeterlilik, gerçekleşme biçiminde benzerlik taşısa da kıyas edilmeyecek kadar üstündü. Doğada ve doğa zemininde doğaya aşkınsal gerçekleşen tinsel alan belirlenimlerinde yaratıma dair olan bitenlerin nihayetsiz oluş da ve çeşitlilikte gerçekleşiyor olması da bunun kanıtıydı.

Fatiha'da, "Rabb-ül Âlemin" derken bütün âlemlerde yaratım dolayımında us sahibi olduğunu açık eden Allah'a tanık olabilmekteydik. Bunun ile beraber "Rahman, Rahim" olmakta hem kendini oldu kıldıklarında gerçekleştiren hem de rahmet sahibi olarak yarattıkları için de olan us sahibi anlamlı kılınmaktaydı. "Maliki yevmiddin" olup da hak edişleri tesis eden olmakta da us sahibi olduğunu ifade etmekteydi. Son dört ayet ile de ifade edilenlerden de anlaşılacağı gibi kendisine yönelmiş kullarına da yönelmiş olmakta iş gören us sahibiydi… ki bu belirlenimlerin tamamında ve daha fazlasında çoklu us biçimsel olmakta bilfiil olup da bilkuvve yaratım etkinliğinde bulunan bir Allah vardı.

Allah'ta düşünce, sınırsız zamansal olmakta kendini gerçekleştirme olanağı olmak ile beraber yaratım olanağıydı. Düşünce en temel meleke olmak ile beraber dil dolayımında us biçimsel gerçekleştiğinde, bağlamsal anlam yüklemlerinde, anlamın tümel yargısal yüklem alınmış olmasında, bilmenin de olanağı olmaktaydı. Bu anlamda Fatiha, Allah'ın düşünce evreninde gerçekleşen yaratım dolayımında Allah ve yarattığı arasında ilişkinin nasıl olması gerektiğinin anlamını da taşımaktaydı.

*

Öğrenmek ile kalmayıp sonuç belirlenimli talim edilmesi gereken tahkike açık ilahi metin olarak Fatiha…

Her bilme; farklı başkası olmanın tümel belirleniminde ayrıntılarında farklı olanı, bağlamında sezgisel fark etmiş olarak anlamış olmakta ve kavramsal düzeyde kavramış olmakta, anlamın tümel yargısal gerçekleşiyor olmasında gerçekleşir. Anlam tümel yargısal iken anlamın inandırıcı doğası varlıksal görüş vermek ile kalmaz, öznelliği de varlıksal görüşe göre varlık alanına çeker ve yaratım oluşuna katar.

Anlam söz biçimsel gerçekleşir iken dil dolayımında anlam-değer, irade-duygu, niyet-görüş aktarılır iken sözün eylemde gerçekleşmesi de yaşamsal anlamda hayatı yaratıcı etkinlikte biçimler. Bu durumda anlam her yaratıcı etkinliğin en temel belirleyenidir. İçerik-biçim, temsil-tasvir, izafi-indirgemeci olarak neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci gerçekleştiği yönde olay-olgu-kişi-alan-ilişki örüntüsünde gerçekleşir. Gerçekleşir iken yaratıma dair olanın gerçekliği -mahiyeti- veya gerçeklik açılımı olarak biçimlenir.

İnsan ayrıntılarda farkı yakaladıkça bilmeyi öğrenir. Bilmenin tarihinde bilmek hep farklı olanın görülmesi ile gerçekleşme bulur. Gerçek olandan sonuç alındığı yönde de gelişir.

Denilir ki İbrahim nebiden önce Resulullah Nuh, gece ve gündüz halkı Allah'a davet etmekteydi. Eskiler gece ve gündüz denilir iken geceden tenzihi gündüzden ise teşbihi anlamışlar. Bazıları da tam tersi geceden teşbihi, gündüzden tenzihi anlamışlar. Geceyi tenzih anlayanlar; Nuh nebinin, dünyayı geceye benzetmiş, nesnelliğe aşkınsal yaratıcı özneyi anlattığını ifade etmeye çalışmışlar. Gündüzü teşbih anlayanlar da Allah'ın hakikatine uyanmış olan için bütün âlemin teşbih hükmünde ayet olduğu gerçeğini anlattığını ifade etmişler. Geceyi teşbihe yorumlayanlar; Nuh nebinin sebeplerin karanlığında misalle hakikati anlatmaya çalıştığını ifade etmeye çalışmışlar. Gündüzü tenzihe yorumlayanlar da Allah'ı gerçekliğine bağlı ve değerinde bilmenin olanağını bütün yarattıklarından aliyy tutmak ile olanaklı olduğunu

ifade etmeye çalışmışlar. Toptancı ve basit düşünenler de gece ve gündüzden kasıt tenzih ve teşbih der iken her ikisini de yaratan ve yaratılanın aynı olduğu özdeşlikte bulmak anlamında bir ettiğini söyleme cesareti göstermiş olarak, varoluşa dair ayrıntıyı yitirir iken sığlığa düştüklerini bilememişlerdi.

Nuh nebi ile öğrendiğimiz ise idealist adanmış bir ruh gibi öğretmekten taviz vermeden gerçeği öğretmekti. Gece ve gündüz eskilerin dediği gibi bir bilme biçimi, yöntemi olarak tenzih ve teşbih olsa da gece ve gündüzden kast edilen diğer bir şey de her türlü zorlukta ve konforda dahi olunsa eğitimin devam etmesi gerektiğiydi… ki sonuçta İbrahim nebi gibi bir nesil çıkmış olsun. En doğru öğrenme biçimi ise öğretirken öğrenmekti. Eskilerin tabiri ile hizmet ederken hizmete dair özden kaynaklı feyiz ve berekete dair himmet bulmaktı. Nuh nebi bunun örneğiydi.

Denilir ki Resulullah İbrahim Allah'tan ölüleri nasıl dirilttiğini göstermesini ister. Cenabı Allah'ta dört kuş yetiştirmesini ve sonunda parçalara ayırmış, birbirine hamur misali karıştırmış ve farklı tepelere koymuş olarak kendisine çağırmasını ister. Kuşlar hiç ölmemiş gibi İbrahim nebiye uçarak gelirler. Elbette bu ve bundan sonra anlatacağım hikâyeleri (kıssaları) birçok açıdan değerlendirmek, yorumlamak olanaklıdır. Ancak bu hikâyeleri bilgibilimin konusu olarak yorumlamayı önceleyeceğim.

İbrahim nebi hikâyeleri hakikati düşünen ve Allah'a güvenen insan tipini resmeder. Hakikat talibi hakikati Allah bilip de güvendiğinde Allah'tan aldığı deneyime açık talim öğretisinde öğrenmeyi öğrenir. İşte İbrahim nebi Allah'ın talebesi olarak talime dair deneyimsel keşf ile Allah'tan sonuç almalarda öğrenmeyi öğrenmiştir. Öğrenmek, öğrenilmesi zaruri olandır ki öğrenmeyi öğrenen için bilmek nasıl bileceğinin yöntemlerine bağlı olarak kolaylaşır.

Denilir ki Resulullah Musa'ya halkı öldürülmüş bir kişinin katillerini sorar. Musa nebi de olayı Allah'a sorar. Cevap olarak soranlardan bir ineği kurban etmeleri istenir. Halk kurban edilecek ineğe dair her bilgi

verildiğinde, ineğe dair yeni bir bilgi talep eder. En sonunda ineğin tam eşkâlini öğrenmiş olarak, kurban ineğini bulurlar. Aslında bir öğrenme biçimi olarak teorik düşünmek ile beraber ayrıntılarda analitik düşünmenin sonuca vardırıcı yöntemselliğine dikkat çekilmiş olunur. Olgusal olduğuna dair bilgi edinilen her ne ise sonuçta bilinmiş olarak bulunmaya daha yakin durur. Bu anlamda bilinme nesnesine dair ne olduğu, nasıl olduğu, ne için olduğuna dair ne kadar bilgi sahibi isek hem daha çok bilme olanağı hem de yakinen bulma olanağına daha çok yakınlaşmış oluruz.

Denilir ki Resulluh İsa'dan havarileri, gökten yiyecek dolu bir sofrayı Allah'tan indirmesini isterler. Bu onların Allah'a dair değil de İsa'ya dair şüpheye düştüklerini göstermekteydi… ki şüpheye düştükleri yönden İsa'nın risaletinin gerçek olduğunu kanıtlayacak olan sofrayı Allah havarilere ve halka indirmişti.

Görülen o ki bilginin kaynağının güvenilirliği, bilginin doğruluğu kadar önemliydi. Gerçeğe dair her sonuç alma, gerçeği açık edecek her bilgi verisi, gerçek, gerçekleşir iken gerçeğe tanık olmak için önemliydi. Çünkü gerçek, gerçekleşme belirlenimlerinde açık olup da bilmeye, bulunmaya, tanık olmaya ve kendisinden sonuç almaya açık olandı… ki gerçeğe dair her yeni bilgi verisi, gerçek olanı daha doğru bilmenin olanağını da vermekteydi. Bunun içindir ki bilginin kaynağının güvenirliği, bilginin doğruluğu kadar önemliydi. Bu anlamda kaynağından bağımsız olmadan, kaynağından hareketle okunan Kur'an, insan müdahalesi ile bozulmamış olan vahiy bilgisi taşır iken dikkat edilmesi gereken rahmete dair nimetti. Vahiy bilgisi veren nebiler de rahmete dair nimetin güvenilir temsilcileriydi.

Bilgi sadece salt nesnel değil, öznel karşılığına bağlı olarak da gerçekleşir iken anlam-değer yükleminde öznesini de gerçekleşme belirlenimlerinde görünüş bulmasını, görülmesini olanaklı kılmaktaydı. Sofra gökten indiğinde sadece sofranın gerçekleşmesine aldananlar olduğu gibi sofra ile beraber görünüş bulan nimetlere kananlar da olmuştu. Kimisi de İsa'ya dair şüpheyi aşmış olarak gerçekte Allah'ın

resulü olduğuna tanık olmuşlardı. Herkes sofra ile ilgili iken İsa'yı gerçekte takip edenler İsa nebi ile yolculuklarına devam etmişlerdi.

Bu hikâye dahi bir öğrenme biçimi olarak gerçek olandan sonuç almış olarak şüphede kalınmaması gerektiğini öğretmekteydi. Gerçekten alınmış olunan sonuçların dahi araçsal olduğu, öncelikli olanın gerçeğin kendisi olduğuydu. Gerçek Allah'tı, kendisinden alınacak her sonuç oyalanılacak, takılı kalınacak olan değil, Allah'a yükselmeye araç olarak kullanılması gerekendi. İsa nebi dahi bu anlamda Allah'a varmanın sonuç verici bir aracı olarak takılı kalınacak ve oyalanılacak olan değildi.

Denilir ki Resulullah Muhammed Mustafa "Hakikate memur iken şeriate uğramış, memur tutulmuş -düçar- oldu. Elbette hakikate dair ne/ kim olduğunun bilgisi; ussal bağlamsal, deneysel veya deneyimsel bağıntısal öğrenmeye açıktı. Ancak, söz konusu nefsi emmareye dair kötücül doğa sahibi olarak da var olmak ise diğeri ile ilişkilerde hakikatin nasıl ve ne için gerçekleşmesi gerektiğin bilgisi de önemliydi… ki bu anlamda hukuk, diğeri dolayımında varoluşta esastı. Hukuk veya şeriat, sadece diğeri dolayımında nasıl yaşanması gerektiğinin bilgisini, davranış ve sonuç bilgisine göre tesis etmek ile beraber yeni bir yaşamı inşa etmek anlamını taşımakta değil, insani ilişkilerde hakikatin tanrısal belirlenimlerde gerçekleşmesini de genele yaygın tesis etmiş olmanın olanağını vermekteydi. Bundan olsa gerek ki eskiler "Hakikatsiz şeriat, şeriatsız hakikat olmaz" demişlerdi.

İşte Fatiha ilk üç ayeti ile hakikate dair bilgi verir iken öğrenmede esas olanın hakikat olduğu gerçeğini gösterir. Son dört ayet ile de hakikatte göre nasıl ve ne için yaşanması gerektiğinin gerçeği verilir iken yolun hukuku belirlenmiş olur… ki hakikat sonuç alınacak olarak bilinecek olmak ile beraber her yeni sonuç alma hakikate dair yeni bir bilgi edinmenin aracı iken takılı kalınacak veya oyalanacak olan değildi. Ahirete ve akıbete göre yaşamak da hakikat odaklı olarak yaşamın sürekliliğini öncelemek ile beraber yaşamak gerektiğinin bilgisini taşımaktaydı.

Genel anlamda Fatiha sadece esasa bağlı bir öğrenme biçimi sunmakta değil, talime dair eğitim de vermekte olan bir metin olarak olması gerekeni yapmayı teklif etmekteydi. Allah'a dair şüphe; inkâr edenlerin uğrağı iken kati iman sahiplerinin uğrağı değildi. Hakikate dair ayrıntılı bilgilerin doğruluğuna dair şüphe ise iman ehlinin şüphesi olup inkâr edenlerin uğradığı değildi. Gerçeğe, Allah'a dair bilgi, iman edenler için şüphesiz kabul edilen olsa da belirsizlik taşıyan her bilgi şüphe ile karşılanıp doğrulama ihtiyacı duyulandı. Olması gerekenlere dair ibadet, dua, yasak ve emirler bilgisi de net bilgi olsa da söz konusu olan nefsi emmarenin kötücül doğası ise yanlış yorumlanarak istismar edilebilmekteydi. Gerçeğe dair bilgi geldiğinde, şüpheye dair gerçekleşeni aşmak, her iman edenin tahkik ile uygulamada gerçekleştirmesi gerekendi.

İman eden için dahi şüphe; şüphe arafından çıkmak için bilmeye araç iken kalınacak veya oyalanacak bir durak olmadığı bilinmelidir. Sonuç almaya dair şüphe ise sonuç alındığında aşılmalıydı. Eğer sonuç, şüpheyi olumsuz noktada etkiler ise dönülmez küfre sebep verebilirdi. Her sonuç, sonuçlarda takılmaya, oyalanmaya sebep verir ise hakikatten uzaklaşmaya da neden olabilmekteydi. Her sonuç esası hatırlatıp yolculuğa devam etmenin azığı olduğunda ise hakikat hep yeni bir sonuç almada bulunacak olandı. Yeter ki kişi "Sırat-el müstakim" üzere kılınmış olarak sonuç almakta iken hakikat esasından kopmamış olsun. Hakikate dair bilgi tüketilecek olan değil, nimete ermenin kesintisiz bereketinde hep yeniden yeni bir açıdan bulunacak olandı.

İşte ilahi metini yorumlamak da nimetin bir belirlenimi olup, Allah'ı hep yeniden yeni bir tavrında dehasına tanık olacak biçimde seyir etmenin olanağıydı. Önemli olan; sonuç alınmış olan nimetin kendisi olmak ile beraber nimete takılı kalmadan hep yeni bir sonuçta Allah ile buluşabilmekti. Bunun içindi ki Fatiha'ya dair her yeni bir yorumda takılı kalmadan yeni bir yoruma geçmek olması gerekendi. Bunun ile kalmayıp, yaşamsal anlamda kişinin Fatiha'yı talim edip etmediğine de dikkat etmiş olması kendi hayrına olarak önemliydi. Bu durumda

Fatiha, Allah'a yolculukta bize ayna olduğu yönde rehber olmaktaydı ama yaşamsal anlamda talim edilmediğinde, okumaktan ileri gitmeyen yorum bilgisi nimetinde -sonucunda- takılı kalıp, bize kendisi ile işaret edilen hakikatten yine mahrum kalmış olacaktık.

Nebi Muhammed Mustafa ile beraber ilahi sözün, insan uğrağında nasıl talim edilmesi gerektiğinin bilgisi de verilmiş olmaktaydı… ki insani olan insani ilişkilerde öğrenilmeli, talim edilmeli ve sonuçta da hakikatten sonuçlar almak ile kalmayıp hakikate varılmalıydı. Allah'ın hamde, zikre, duaya, yakin bulunmaya dair beklediği bizler, us yaratılmış ise Allah'ı bilmenin hak olduğu ile yetinecek değil, görmek yaratılmış ise anlamına bağlı olarak Allah'ı görmenin hak olduğu ile de yetinecek değil, var olmak söz konusu olmuş ise Allah'a kavuşmanın hak olduğu gerçeği ile olması gerekenlerin gerçekleşmesi gerektiği bir yolda olduğumuzu da bilecektik. İşte Fatiha, Allah'ı bilmenin, görmenin, kavuşmanın hak olduğunu bilgibilimsel olarak da betimlendiği ilahi metnin ismiydi.

Öğrenmek ile kalmayıp sonuç belirlenimli talim edilmesi gereken metin olarak Fatiha, tahkike açık metin olmak ile de tarihsel bir meydan okumanın parçasıydı. Hakikat sonuç alınabilecek hakikat olarak talime ve tahkike açık olandı. Bu anlamda da Fatiha Kur'an'ın özeti gibiydi.

*

Yorumbiçimsel bilme olanağında Fatiha…

Bilmek, Fatiha'da bütün yönleri ile açıklanabilir olandı… ki bir anlama çabası olarak yorum da bir bilme biçimi olarak Fatiha'da okunabilirdi. Sadece bilgibilimsel anlamda bilmeye yönelik değil, yoruma açık anlam bağlamlarında da bilmenin her yeni anlam bağlamında esasa bağlı olarak gerçekleşebildiğini de Fatiha ile görebilmekteydik. Yorum sadece olanı veya olan biteni ve metni sadece kendi bağlamında anlama faaliyeti değil, esasa dair bağlamlarını yitirmeden, fazladan belirmiş bir olgu olmakta yeniden yaratıma açık buluyor olarak kendi dışına çıkabilir iken kendi dışına çıkılanı da kendisinde kılabiliyor/ katabiliyor olmakta hep yeni bir bağlamda bilmeyi olanaklı kılmanın olanağıydı.

Bir bilme biçimi olarak yorum, ucu açık yanlışa açılan değil, bilmeye konu olanı kapsamlı olarak gerçekleşen belirlenimleri, sonuçları, bütünlükte gerçekleşen bağlamları vb. bağlamında bilmeye açık bulmaktı. Kapsamlı gerçekleşeni kapsamlı olarak bilmeye açık olmanın olanağıydı. Bir bilme yöntemi olarak yorum, esaslar yitirilmeden gerçekleştiğinde, bilmenin konusu olanın sadece bir bilme nesnesi değil, fazladan belirmiş olgu olmakta gerçekleşir iken fazladan belirmiş bir olgu olmakta gerçekleştiğinin, böylesi kendisinden fazlası olduğunun gerçeğine -idrak ile- tanık olmanın olanağıydı. Fatiha esasları gereği ile yorumlandığında, her yeni bağlamda, fazladan belirmiş olgu olarak kendisinden fazlası olduğunun gerçeğine tanık kılmaktaydı… ki bu anlamda bilinmeye açık olan her ne ise yaratıcısının ussal dehasını da açık eden ayet belirlenimli tanık olmanın nesnesiydi.

Yaratım yorumbiçimsel gerçekleşir iken Allah, asli varlığını yitirmeden ve kendinden bir şey kaybetmeden hep artı bir fazla vermiş olmakta ve her artı bir fazladan belirmiş olguyu yaratıcı etkinliğe katıyor olarak anlam-değer dünyası kurulumunda da dünyasına katmış olmakta yaratımda bulunmaktaydı. Yaratım, çeşitlilikte ve yeni bağıntılarda hep yorumbiçimsel gerçekleşmekte iken yorumlanmış olmaya haiz gerçekleşen tanrısal belirlenimler, yaratılanlar ve yaratılmış olanların da katılmış olduğu dünya oluşu dolayımında Allah, sadece yaratıcı özne

değil, yaratıcı özne olmak anlamında Allah olmaktan daha fazlası olandı.

Fatiha'da geçen Rabb-ül Âlemin ifadesi, bu anlamda Allah'u Ekber anlamını da içermiş olarak Allah'ın Allah olmaktan daha fazlası olduğu anlamını da içermekteydi. Yarattıklarına "Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" olmakta iken de sadece Allah değil, Allah olmaktan hep fazlası olduğu ifade edilmiş olunmaktaydı. İbadetten yana sonuç alınabilir olan, dua edilir iken sığınılan ve sonuçsuz kalınmayan olarak da kulları için sadece yaratıcı özne anlamında Allah olmaktan daha fazlası olandı. Halil, yâr, refik, veli vb. olduğunda, kendisini ilişki dolayımında böyle yorumladığında, yaratıcı olmaktan hep daha fazlası olandı.

Allah; yaratıcı olarak yarattığını fazladan belirmiş olgu kılmakta ve yeni bağıntılarda yaratıma katar iken yarattığından fazlası olarak, yarattığını kendinden fazlası olmakta oldu kılmakta yaratmış olmaktaydı. Bunun ile beraber yaratım dolayımında kendisini de yorumlamış olmakta anlam-değer yüklemli yarattığı tanrısal belirlenimler olan kendini oldu kıldığı karakter içerikli kimlik belirlenimli varoluş biçimi olarak gerçekleşenleri, fazladan belirmiş olgu bulmaktaydı. Bunun ile beraber yarattıkları dolayımında yarattıklarına içkin aşkınsal ve dışsal aşkın olmanın katmanlı yaratım bağıntısında, yarattıkları ile karşılıklı var olmanın da olanağında hep kendinden fazlası olmanın belirleniminde kendinden fazlası olandı.

Yorum ister Allah'ın yaratımına ait gerçekleşiyor olsun, ister Allah'ın yarattıklarına dair gerçekleşiyor olsun, ister ise dil biçimsel olarak hep yeni bir bağlamda bilmenin bir biçimi olarak gerçekleşsin fark etmez; esas olan zemininde yaratım belirlenimli fazladan belirmiş olgu olarak gerçekleşir iken yorumu yapılanı açımlamış, ona katılmış ve anlam-değer bağıntısında kendiliğe katmış olmakta gerçekleşmekteydi. Sonuçta ise yorumu yapılan, kendisinden fazlası olandı. Nesnel olgusal olmakta sadece bilinen iken kendisinde fazlası olduğu belirlenimde anlaşılıyor olmakta bilinmeye açık bulunandı.

Derler ki Ali kerremullahu vech, “Şaşarım insana, kendini küçük âlem (âlemi sağir) bilir. Bilmez ki büyük âlemdir (âlemi kebir). Bu sözden de anlaşılacağı gibi insanın tümel belirlenimli formel -suret- olarak ne olduğu veya âlemler bağıntısında nicel belirlenimli ne olduğundan daha çok, fazladan belirmiş olgu olmakta kendisinden fazlası olduğu gerçeğinin bilinmesinin önemli olduğudur. Bütüne dair varoluşta kendi dolayımında varlığın hep yeniden yeni bir oluşta var olmasının etken ve erek nedeni olmakta her ne var olmakta ise kendi varlığının da hep yeniden yeni bir oluşta var olmasının etken ve erek nedeni olmakta iken kendisi ve diğerleri için hep kendisinden fazlası olmakta gerçekleşmekteydi.

Bu bağıntıda Fatiha’ya dikkat edildiğinde, ilk üç ayetinde bütün yaratılmışlar için iken kendi için de olmakta olan Allah, rahmet belirlenimli olması dolayımında kendisinden fazla olan varlıktı. Allah için adanmışlıkta kendi olan kul da kendinden fazla olan varlıktı. Rahmet sahibi nimete erenler de nimet ehli olarak kendinden fazla olanlardı. Sapkınlar dahi diyalektik dolayımda olması gerekenin görünüş nesnesi iken kendinden fazlası olmakta var olanlardı… ama öz varlığına yitik kendinden fazlası olmakta gerçekleşmektelerdi. Duaya katılmış olup da biz olmakta bulunanlar dahi biz olmanın kendisinde kendinden fazla olmakta gerçekleşme olanağı bulanlardı.

Görülen o ki Fatiha; karşılıklı varoluşta etken ve erek neden bağıntısında kendisini diğeri dolayımında varoluş biçimsel olarak kendinden fazla olmakta görünür kılan varlığın hikâyesini de içermekteydi. Bu anlamda Fatiha dahi yoruma açık hep yeni bir anlam bağlamında fazladan belirmiş olgusallığa taşınır iken halen kendi olmanın niteliğini korumak ile beraber kendisinden fazla olan metindi. Varoluşun hep diğeri dolayımında yoruma açık yaratım belirlenimli gerçekleştiğinin gerçeğini göstermek ile beraber, rahmet öncelikli anlam içeriği ile de diğeri dolayımında kendinden fazla olmanın en temel iki ilkesini anlam olarak içermekteydi. Söz konusu Allah ise bütün âlemler O’nun varlığı ile var olmakta iken Allah yarattıkları için de olan varlık olmakta, kendinden fazla olan varlık olarak hamde layık olandı…

ki hamd, Rabb-ül Âlemin olup da yarattıkları dolayımında hep kendinden fazla olan Allah'ın hakkı olarak Fatiha'da yapılmış olmaktaydı.

Demek ki yoruma dair diğeri dolayımında bağıntısal olarak ne gerçekleşmekte veya bağlamsal olarak ne ifade edilmekte ise yaratım belirlenimli gerçekleşmek ile beraber sadece kendi olması dolayımında bilinebilir olan değildi… Olduğu veya olmadıkları dolayımında ayrıca bilinmeye açık bulunmak ile beraber yoruma açık yaratım oluşunda kendinden fazla olduğunun açılımlarında da bilinmeye açık olandı. Fatiha da hem bu gerçeği anlam olarak taşıyan hem de kendisi de yoruma açık kendisinden fazla olan açılıma haiz ilahi söz/ metindi.

Bilgi-yorum bağıntısında kendinden fazla olma durumuna farklı bir açıdan bakmak ister isek en genel tanımı ile matematik; belirli öncülerinden hareket ile sonuca varma veya sonuç çıkarma ilmiydi. Yorum da esaslardan hareket ile sonuç çıkarma ilmiydi… ama yorum, matematikten farklı olarak hep aynı sonuca ulaşmanın kesinliği değil, öncül olan esasları bağıntısında yeni anlam bağlamlarında ucu açık yaratım dolayımında hep yeniden yeni sonuçlara varımın ilmiydi. Yeni sonuçlar hep bir tam olmak kaydı ile kesinlik verir iken başka bir bağlamdan yana eksik kalmış olmaktaydı. Her yeni bağlamda esasa yaklaşık yorum başlar iken anlam esasa yuvarlandığında yeni bir tam olan kesinliğe varılmaktaydı. Ne olduğuna dair net -kesin- bilinen, söz konusu yorum ise artık yorumun bir unsuru olmak ile beraber kendinden fazla vermiş kendinden fazla olandı.

Bu konuyu formel mantık izleğinde değerlendirir isek formel mantık; bir şeyin kendi ile aynı olması özdeşliği başka bir şey olmaması çelişmezliğinde üçüncü bir durumun olanaksızlığında kendi olmaya dair nedenleri olması gerektiğinin yeter sebebi ile çerçevelemiş olarak biçimler. Ayniyet, diğeri olmamak, ayniyet ve diğeri olmamak dışında üçüncü bir durumun olmaması ve yargıya dair olanın başka bir yargı bağlamında gerçekleşiyor olması… bu prensipler formel mantığı,

varlığa ilmi anlamda nasıl bakmamız gerektiğini de biçimliyor olarak bir çerçeve içine alır.

A kendi ile aynıdır. A, kendi olmayan B değildir. A ve kendi olmayan B yargısı dışında üçüncü bir yargı olmaz. A'nın A olmasının sebebi A olmayan B yargısıdır. B yargısı A yargısına varmanın yeter sebebi de olmaktadır veya A yargısı kendisi olmayan B yargısına varmanın olanağıdır.

Görüldüğü üzere formel mantık yoruma açık olmayan ve bilmeye dair yargıya varımın kesinliğine önceleyen yargı biçimsel ve katı mantık biçimidir. Elbette A, A olması bakımından kendisidir ama A her yeni anlam bağlamında işlevsel olarak A olmaktan daha fazlasını veren kendinden fazla olan iken sadece A değil, A olmayı korur iken birçok anlama dair yargıyı açık edendir… ki dil dolayımında A kullanımına bağlı olarak hep kendinden fazla veren kendinden fazla olandı. Bu anlamda A, B yargısı bağıntısında yoruma açık iken durağan olarak sadece A olmakta kalmayacak kadar işlevinde ve yeni bağlamlarda kendinden fazla veren kendinden fazla olandı.

Bu durum A'nın A olmasının aynılık düzeyindeki özdeşliğine zeval vermekte değil, çelişmezlik ilkesine ve yeter sebep ilkesine de zeval vermekte değildi ama üçüncü bir yargı durumun imkansızlığından yana esnek olmak gerektiğinin bilgisini vermekteydi. Durağan olmayan bir dünyada Aristoteles'in formel mantığı varlığı kategorik belirlenimlerde ne olduğuna dair bilmenin, varlığı belli bir kalıpta insan zihni ile buluşturmanın aracı olmaktaydı. Ancak varlığın durağan olmayan değişimi içinde bütünde hep yeniden yeni bir oluş durumunda bulunmasından bakıldığında yetersiz bir mantık biçimiydi… ki söz konusu olan bilmek ise varlığın nasıl olduğuna dair soru kalıbı değiştiğinde artık varlığın durağan olarak ne olduğu değil, harekete haiz değişken belirlenimli nasıl olduğunu önceleyen bir dünyadaydık. Böyle olmak ile beraber söz konusu yorum ise varlığın kendinde ne olduğu veya nasıl olduğundan ileri, işlevinde ve katılımında neler olabildiği/ olabileceği, nelere sebep verdiği/ vereceği artık düşünmenin yaratıcı

etkinliğinin konusu olmaktaydı. Bu durumda formel mantığı yerindeliğinden etmek değil de durağanlığa dair çizgilerinden kurtarmak, ilkelerine dair katı çerçevesini kırmak gerekmekteydi.

Artık A sadece A değil, A olmayı korur iken A olmaktan fazla veren kendinden fazla olandı. Kendinden fazla verip kendinden fazla olmakta iken kendi olmak ile çelişmeyendi. Kendinden fazla belirmiş her yeni fazladan belirmiş olgunun varlık zeminiydi. Yani B'nin B olmasının yeter nedeni iken kendi olmaya devam edendi. Artık A, B değildi ama B olandan da ayrı değil olmanın bağıntısında yeni bir yaratım oluşunda B ile kendi olmayı da yitirmeden AB olabilmekteydi. Bu durum varlıkta biz olabilmenin olanağını göstermekteydi… ki aynı olmadan, ayrı da olmadan, kendi olmayı da yitirmeden gerçekleşen yeni durum olan fazladan belirmiş olgu olarak kendinden fazla vermiş olup kendinden fazla olmakta, kendi olmayı yüklem almaya açık yeni bir oluşta kendini oldu kılabilme olanağını göstermekteydi.

İşte yorum, yorumu yapılanı; esasına, kendine özdeş aynı olmasına, kendi bütünlüğüne sadık kalarak hep yeni bir oluşta olabileceği ne kadar fazladan belirmiş olgu var ise fazla vermiş olmakta kendinden fazlası olduğunu gösterebilmenin ilmiydi… ki artık formel mantığın üçüncü bir durumun olmaması prensibi formel mantıkta bırakılmış olmaktaydı. Kendi olan artık sadece kendi olmanın katı mantığından -yargısında- çıkarılıp, gerçekte olduğu gibi kendi olmakta iken yüklem almaya açık yaratım oluşunda kendinden fazla verir iken kendinden fazla olduğu birçok şey olabilmenin olanaklı olmasında değerlendirilmeliydi.

Bu anlamda formel mantığın; bir şeyin nasıl olduğuna dair yetersizliği zaten bilinmek ile beraber, bir şeyin ne olduğuna dair de katı yargısal yaklaşımı ile de yetersizliği net olarak görülmekteydi. Formel mantığın sadece yargısal değil, varlıksal değerlendirme yönü de olduğundan dolayı, bu izlekte yeniden gözden geçirilmiş olması elzemdir.

Bu durumda yaratmadan önce sadece kendi olan zatın yani yaratıcı töz olmak ile beraber yaratıcı şahıs olanın; yaratım ile beraber kendinden fazla vermiş olmakta fazladan belirmiş olgu olarak her ne var etmekte ise yaratım dolayımında kendisini de Allah olarak açık etmiş, başka bir deyişle de kendinden fazla olarak Allah olarak kendini de yaratmış olduğu gerçeğini daha net anlayabiliriz. Bunun ile beraber yedi ayetten ibaret olan Fatiha'nın da yoruma açık yaratım oluşunda kapsayıcı kavramsal yeterliliğine bağlı olarak hep yeni bir anlamda kendinden fazla veren olgu olarak kendi ile fazladan belirmiş olgu olarak belirene aşkınsal kendinden fazla olan olgusallıkta sadece Fatiha olmadığına tanık oluruz. Yaratıma açık yani yoruma açık oluşta Fatiha, yorum sonucunda artık Allah'ın, kulun, adaletin, özgürlüğün, kendi olmanın, ne olunduğu ve ne olunabileceğinin, dinin, ne için olunduğunun…. vb. ne var ise onun metni olabilmekteydi. Elbette o Allah, kul, adalet, özgürlük vb. değildi ama artık kendinden fazla verir iken fazladan belirmiş olgular dolayımında kendini olabildiği yeni isimlerde kendinden fazla olandı. Artık Fatiha davetti, sözleşmeydi, buluşmaydı, sonsuza uzanmaktı, kendi ile kendine aşkınsal başkası olabilmekti… sen dilersen bu isimleri her yeni yorumun tamlığına bağlı olarak çoğaltabilirsin.

Fatiha'yı böylesi bir mantıksal izlekten yani neden bağıntısında bağıntısal indirgemeci değerlendirmekte iken sadece Fatiha'yı değil, varlık ve varoluş bağıntısında yaratımın sonuçları itibarı ile ne için olduğuna bağlı olarak nasıl gerçekleştiğini de kavramlaştırmış olmaktaydık. Artık A sadece A dır demekten uzak, A'nın ne olduğunu kabul etmiş olarak özdeşlik ilkesini yok saymak değilse de özdeşliğe aşkınsal, varlığı varoluşsal olmaktan öte düşünmeden, yeniden düşünebilmenin olanağı bilmekteydik. A, A dır ama A neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci gerçekleşen her yeni yaratım oluşundan fazladan verir iken kendi ile fazladan belirmiş olgu açık etmekte olarak fazladan belirmiş olgu dolayımında anlam olarak yüklem aldıkları ile kendini kıldıklarına bağlı olarak A olmaktan fazlası olabilmekteydi… A olmaktan fazlasıydı.

A’nın A olmasının kabul görmediği, yok sayıldığında veya olumsuz anlamda sorunsal kılındığı herhangi bir durumda artık A üzerine konuşulamayacak olduğu gibi A’nın A olmayı yitirdiği her yeni durum A’nın A olmadığı yeni bir durumdu… ki artık A üzerine değil, yeni durum üzerine konuşulabilirdi. Yargısal bakılabilirdi. A’nın A olmasının korunmuş olmak ile beraber fazla verilmiş olup da fazladan belirmiş olgu dolayımında A’nın kendisinden hep fazla olması ise kendi olmaya dair özdeşliğini yitirmeden, işlevinde gerçekleşen bağıntı veya bağlam dolayımında A’nın yeni bir formasyonda kendi olabilmesiydi.

Yaratıcı zat; yaratım ve yarattığı dolayımında ve yaratımda yüklem aldıkları ile Allah olmaktaydı. İki hidrojen bir oksijen atomu su fazını açık eder iken su fazı dolayımında su molekülü olarak nitelenebilmekteydi. Su dolayımında suyun ruhu veya suyun zatı, suyun özü de diyebileceğimiz, fazladan belirmiş olgu dolayımında ve suyun yüklem belirlenimli gerçekleşiyor olmasında kendinden fazla olabilmektelerdi. Fatiha’da her yeni fazladan belirmiş olgu dolayımında aslını yitirmiş olmadan her yorumda fazla vermiş olduğu fazladan belirmiş olgu dolayımında kendinden fazla olan metin olmakta belirmekteydi.

Bu durumda dikkat edilmesi gereken: yaratım veya yorum oluşunda esasın yitirilmemiş olmasına bağlı olarak anlam-değer yüklemli yeni bir durumun açık ediliyor olarak kendinden fazla olunmasıydı… ki yaratıcı zat eğer varlığını yitirmiş olduğu yaratım oluşunda olmuş olsaydı, yaratımın gerçekleşmekte olarak devamlılığı söz konusu olamazdı. Suyu var eden öz yani hidrojen ve oksijen, öz varlıklarını yitirmiş olarak su olmakta olsalardı, kendi olmaya dair özdeşlikleri bozulduğundan dolayı, aynılık bozulduğu için suyun yaratımının sürekliliğinden de bahsedilemezdi. Söz konusu Fatiha olduğunda ise artık Fatiha, Fatiha olmamak ile beraber Fatiha’ya dair bütün yorumlar gerçekleşemez veya anlamını yitirmiş olurdu. Asl olan; kendine özdeş olanın ne olduğunun esasına bağlı olarak kendi olmayı yitirmiyor ve yüklem almaya açık yani yaratıma/ yoruma açık olarak kendinden fazla vermek

ile beraber fazla verdiğini yüklem almak ile kalmayıp, yaratıma açık işlevinde ve yüklemi dolayımında kendinden fazla olabilmesiydi.

Yaratım yorumbiçimsel gerçekleşir iken bildiğini yorumlayarak yaşayan varlıklardık. Yaratım biçimsel olmakta yorumlananın, anlam-değer yüklemlerinde gerçekleşen yaratım oluşunda hep yeniden yoruma açık bulunuyor olmasının olanağında yorumu/ yaratımı deneyimliyorduk. Yorumlananı da bütün içinde ve işlevinde kendinden fazla verir iken fazladan belirmiş olgu belirlenimlerinde ve dolayımında kendinden hep fazlası olarak bulmaktaydık. Bilmenin sınırlarını yorumlarken aşmakta ve yorumladıkça hep yeni anlam bağlamlarında bilmeyi yeniden olanaklı bulmaktaydık.

Yukarıda anlatılanlar bağlamında belirtir isek Fatiha'da varlık; durağan olarak bilinmeye açık olan değil, hep sonuç belirlenimli gerçekleştirdikleri/ gerçekleşenler ve diğeri dolayımında açık olan ve gerçekleştikçe görünüş bulan gerçeklikti. Varlık olması bakımından sadece kendisi olan değil, kendinden fazla verdikçe, fazladan belirmiş olgular açık edip de fazladan belirmiş olguları yüklem alabilen ve fazladan belirmiş olgular dolayımında hep kendisinden daha fazlası olmuş olarak gerçekleşendi. Zaten katmanlı, çift yönlü ve çok varlık durumlu var olunmakta iken var olan sadece kendisi değil birçok şey olmak ile beraber fazladan belirmiş olgu ise diğer unsurlarına kıyasen unsurlarına aşkınsal kendi olmakta fazlası olandı. Bunun ile beraber bütünün bir unsuru olmak ile beraber bütüne kıyasen kendisi olmakta fazlası olandı. Kendisinden fazla verir iken hep kendinden fazlası olarak var olmaktaydı.

Varlık; nesnel olmaktan daha çok, nesnellik zemininde nesnelliğe aşkınsal öznellik belirleniminde varlık olarak kendi olmanın idrakinde olandı. Kendi öz niteliğini yitirmeden kendinden hep fazla veriyor olmanın gerçekleşme belirlenimlerinde fazladan belirmiş olgu dolayımında, ayrı değil aynı da değil yaratım bağıntısında gerçekleşen diğeri/ diğerleri dolayımında diğerinin/ diğerlerinin de idraki belirleniminde yüklem almaya açık hep yeniden yaratım/ yorumlama

etkinliğinde gerçekleşen karşılıklı var olmanın olanağında gerçekleşme belirlenimlerinde açık olandı… ki “Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin” demek olanaklıydı. Bu ayet bağıntısında diğer altı ayetin de gerçekleşmesi olanaklı olabilmekteydi. “Rabb-ül Âlemin” ifadesi öz varlığa dair yapmış olduğum tanımın isim belirlenimli betimlenmiş ifadesiydi.

Varlık sadece kendi ile aynı olmakta değil, kendinden fazla verdiği her belirlenimde ayrı değil aynı da değil yaratım bağıntısında fazladan belirmiş olgu/ olgular dolayımında yüklem aldığı her durumda kendinde fazlası olduğu görülür. Kendisi olmak, kendinden fazla vermek, fazladan belirmiş olgunun hem nesnesi hem de öznesi olma bağıntısında gerçekleşmesini olanaklı kılmak, fazladan belirmiş olgu dolayımında anlam-değer yüklemlerinde kendini de oldu kıldıklarında kendisinin de hem nesnesi hem de öznesi olarak yorumluyor olmak ve sonuçta yeni olanak belirlenimli nitelikler kazanmış olmakta kendinden fazlası olmak; varlığın varlık olma bakımından sadece kendisi değil, kendisinden hep fazlası olduğu gerçeğini vermekteydi.

Bu anlamda enerji fiziğinde kullanılan süper pozisyon tabirini kullanmış olarak ifadede bulunursak: olgusal olan her ne ise kendinden fazla verdiği dolayımında kendinden fazlası olmakta iken sadece kendi değil, kendini oldu kıldığı/ bulduğu dolayımında da var olmakta iken varlık olma bakımından hep -katmanlı- süper pozisyon durumunda gerçekleşmekteydi. Varlığın/ olgunun kendi olmaya dair mahiyetinde yüklem almaya açık yaratım oluşunda yaratıma da açık olmasından bakıldığında varlık/ olgu, kendinden fazla verdikleri dolayımında hep kendinden fazlası olandı. Varlığın/ olgunun kendinden fazlası olduğu her belirlenimde varlık veya olgu, kendi olma dolayımında süper pozisyon içermekte gerçekleşendi. Hem, hem de belirlenimleri yüklem alma olanağına bağlı olarak ne kadar fazla ise (Esmayı Hüsna’daki gibi) kendinde o kadar fazla süper pozisyon içermekte olarak gerçekleşmekteydi. Sadece kendi olma durumunda değil, yoruma/ yaratıma açık oluşta, yüklem aldıkları dolayımında varlık veya olgu,

kendisinden hep fazlası olmakta süper pozisyon içerikli gerçekleşmekteydi.

Yaratım dolayımında gerçekleşen katmanlı yaratım bağıntısında içkin ve dışsal kapsayıcı olmakta ayrıca karşılıklı var olma olanağının da gerçekleşmesinde süper pozisyon durumda ve her süper pozisyon durumunun da ayrı değil aynı da değil olmayı da içeriyor olmasına bağlı olarak süper pozisyon durumunda var olmaktaydı. Varlık katmanlı kapsayıcılıkta mekânsal ve zamansal olarak hep süper pozisyonda var olmasından farklı olarak demekteyim ki yoruma dair her okumada, yeni yaratım belirleniminde okunan her ne ise başlangıçta sadece kendisine aynı -özdeş- bulunuyor iken kapsayıcı olduğu belirlenimlere bağlı olarak anlam-değer içeriğinde fazladan verdikleri dolayımında hep kendisinden fazlası olmakta bulunuyordur… ki bu bağıntıda okunan, ister doğaya dair bir olgu, ister metne dair bir olgu olsun fark etmez, başlangıç, süreç, sonuç bağıntılarında veya sonuca bağlı neden belirlenimlerinde yeni anlam-değer bağıntılarında kendisinden fazla olmakta bulunacak olandı. Varlıkta katmanlı yaratım bağıntısında süper pozisyon belirlenimli gerçekleşen, yorumda kendinden fazlası olmakta gerçekleşmekteydi.

Bir daha söylemek gerekir ise Fatiha; kendinde içerdiği kapsayıcı kavram ve kavram öbekleri ile varlıksal ve varoluşsal karşılıklarına bağlı her yeni yorumda kendinden fazla verdikleri dolayımında kendinden fazla olan metindi. Kavramsal içerikte Rabb-ül Âlemin kavramı dahi sadece yaratıcı özne değil, âlemlerin kendisi de değil ama kendisinden fazla verdiği ve fazladan belirmiş varlıksal ve varlıksal olması bağıntısında zamansal olgu olarak beliren âlemler dolayımında Rabb belirlenimli Allah olmakta kendinden fazlası olandı. Varlıksal anlamdan bakıldığında, Allah yarattığı âlemlere hem içkin hem dışsal kapsayıcı olmakta belirir iken hem içerde hem dışarda bulunabilecek belirlenimde süper pozisyon durumunda bulunan varlıktı. Katmanlı yaratım bağıntısında mekânsal anlamda böylesi süper pozisyon durumunda bulunabileceği gibi yarattığına önsel olarak geçmiş belirlenimli iken yarattığını hep oldu kılmanın zamansal önceliğinde

kendi olmanın zamansal durumunda gelecek belirlenimli olarak da önseldi. Ayrıca varlığında yaratıyor iken şimdi ve burada olarak da hazır bulunandı… ki geçmişte, gelecekte, şimdi ve burada olmak kaydı ile üç zamanlı süper pozisyon durumunda da bulunandı.

Böyle olmak ile beraber kendinden fazla verdikleri dolayımında "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" vb. olmakta hep kendisinden fazla olandı. Varlıksal anlamda süper pozisyon belirlenimlerinde gerçekleşen, anlam-değer yüklemli yaratımda yani kendini yorumluyor olmakta yaratıyor olmakta hep kendinden fazlası olmakta gerçekleşmekteydi. Hem kendi olmakta hem de yarattığını var etmiş olmakta iken yarattığı dolayımında kendini kendisinden fazla olan varlık olarak görünüşe getirmekte olarak süper pozisyon belirlenimleri ile uyumlu varlıktı… ki Fatiha derinliğine okunduğunda -yorumlandığında-, hakiki -öz- varlığı böylesi tanımayı olanaklı kılan içeriğe haizdi.

*

Ne için olduğunun anlam arayışında, modern yaşam ve yeniden Fatiha…

Geleceğe dair belirsizlik ve fani olmanın, ölümün kesinliği, “Kaotik kıl ve yönet” siyaset anlayışı, her şey gelip geçer derken anlamsızlığı öncelemek, “Devasa kâinatta nicel belirlenimli olarak bir anlamımız yok” demenin anlamsızlığı, ilkesizce “Her şey olur yeter ki kabullen/ kabullendir” usulsüzlüğü ve ahlaksızlığı hep ilkeden kopuk olup da anlamsızlığın boşluğunda yersiz yurtsuz veya köksüz olup da savrulan insanlığı betimlemekteydi.

Bu izlekte modern yaşam; iletişim, ulaşım, yaşamın kolaylaşmasına yönelik konfor, anlam arayışı, adalet, özgürlük, bireysellik, hikâyeyi yaşamak olanakları ile önemsenmesi gereken olsa da özünden uzaklaşmış olup da arzu nesnelerine bağlı tükettiklerinde kendini de tüketen insanın, savrulmuş olmakta varlıkta kaybolmuş olmasının kriziydi. Varlık kavramından dahi habersiz, yarattığı yalan dünyada varoluş nesnelerinde kendine kayıp insanın resmini vermekteydi. İnsanı tarihsel köklerinden edecek kadar yerelsiz kıldığında aidiyetleri olmayan yurtsuzlar zamanı olmaktaydı. Sözde insan hakları diyerek iş görenler de menfaatlerine uygun kötülüğü kurumsal gerçekleştirir iken insan haysiyetinden yani öz değerinden kopuk, insanı menfaate, iş gücüne bağlı kullanım nesnesi kılmaktalardı.

Modern çağın değerlere karşı yıkıcı olmasına karşı da Fatiha; anlamını Allah’ta bulup da onun ile değerli olan bir yaşamda kendi olmaya yitik olmadan, kendi olabilen özneye/ öznelliğe işaret eder… ki en temelde bugün, kök kaynak olarak ihtiyaç duyup da varlığı, gönlü yurt kılmak için ihtiyaç duyduğumuz öz varlığımızdı. Öz varlığımız herkesin de öz varlığı olarak ihtiyaçlı olduğu kök kaynaktı. İster O’na Allah diyelim ister Tanrı ister Rahman ister God hiç fark etmez. Yeter ki mutlak öte değil de bize bizden daha yakin, bizi bizden daha iyi bilen olarak O’nu çağırmış olalım, O’na dönmüş olalım.

İşte Fatiha yolunu kaybetmiş her şaşkının, her sapkının, gazaptan geçerken acziyetini dibine kadar hissetmiş gaflet ehlinin, anlamsızlığın boşluğunda boğulur iken olmamayı dileyen inkâr ehlinin yeniden doğmak için tutunması gereken kök kaynağıydı. Kişi var ise var olmayı, varlığı inkâr etse de vardı ve varlığı kendi elinde gerçekleşmiyor yani nedeni kendi olmadan var olmakta iken nedeni olan kök varlığa yeniden dönmenin olanağına haizdi. Hangi durumda bulunuluyor olunursa olunsun var olmak söz konusu ise dönüş için her daim bir fırsat vardı. Yeter ki nasuh tövbe yani kati özür dileme ile kişi yeniden dönmüş olsun. Özünden nefeslenmeye dair yol, vasıta arasın.

En iyi yol nebilerin, sadıkların, salihlerin nimete erdiği sırat-el müstakim denilen hakikatten sonuç almanın ve insan ile insanlaşmakta iken Allah'a ulaşmakta olarak yakin bulmanın yoluydu. Derin düşüncede hep yeniden yeni bağlamlarda yoruma açık yaratım oluşunda anlam arayışı ve anlama çabası özde olana kendisine ait tanrısalı ile kendisine varmanın olanağıydı. İlahi aşk mı? Derin düşünce ile beraber Allah'a en hızlı götüren vasıtalardandı. Allah'a ait olanlar ile Allah'a varmak, yolun düsturu idi.

Bir ayette "Allah'a ulaşmak için vasıtalar arayın" denilir iken vasıta Allah'a ait olup da kula dair kılınmış olan tanrısal sıfat ve karakter içerikli kimlik belirlenimli isimleri idi… ki düşünce, us, görme, duyma, bilme, dil, yoruma dair yaratım etkinliği, neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci mümkün kılma olma olanağı, Rahman ve Rahim olabilme, adil ve affetme, sevmek ve himmet sahibi olabilmek vb. ne var ise kök kaynaktan kaynaklı olarak gerçekleşmekte iken her varlığın istidadı kadar evrensel bulduğu gerçekleriydi. Gerçeğin kendi kılma özelliği olduğu gibi asl olana yükseltme olanağı vardı. İstidat artışı ile beraber kendisi ile özgürleştirme özelliği de vardı.

Sapkınlıktan, şaşkınlıktan, şüpheden ari kişi nesnelerinde kendine yitik kayıp olmaktan kurtulmanın yolu, Fatiha'da işaret edilmişti. Rabb-ül Âlemine ait ne var ise kendi olmanın olanağı veya kendini oldu kılmanın olanağı olarak bulan insan için, kendi olmanın anlamından yana

mutmain olmak Allah ile olanaklıydı. Allah'ı Rabb-ül Âlemin olarak bulduğunda her varlığın kök kaynağı ile her şey üzerinden ahlak biçimsel olarak bağ kurmak olanaklıydı.

Tövbe yani pişmanlık ve kati özür dilemek yoldu. Derin düşünmek yoldu. İlahi aşk yoldu. Nimete ermiş insan yoldu. Yolda Allah'ı, affeden olarak bulmak da vardı. Yaratıcı her etkinlikte (düşünme ve emeğe dair her faaliyette) kendisine yükselmek de vardı. Nimete ermiş insan ile ilişkide, tanrısalların faili olan Allah ile buluşmak da vardı. İlahi aşkta, nefsi emmaresi üzerinde kendini "Maliki yevmiddin" olmakta bulmak da vardı. İlahi aşk ehli, nefsi emmaresi üzerinde hakimiyet kurandı. Bu durumda ise "Maliki yevmiddin" tanrısal belirlenimi, bir karakter olarak edinilmiş olmaktaydı. Aynen Rahman, Rahim, Hamid, Melik vb. isimlerin, karakter biçimsel gerçekleşir iken hak etmiş olmakta kazanımı gibi… "Maliki yevmiddin" de Allah'a ait olup da yaratılmış olana dair kılınmış olması gereği, hak etmiş olmakta karakter biçimsel yüklem almakta gerçekleşebilmekteydi.

"Malik yevmiddin" olup da kendi nefsi emmaresini emri altına alıp terbiye etmiş olan kişi, kendini vicdan ile kayıtlamış olup nefsi emmaresine aşkınsal yaşayandı. Vicdan hakkaniyet ilkesinde biçimlenir iken diğeri için olur iken Rahman belirleniminde kendi için de olabilmenin Rahim belirleniminde rahmet sahibi olarak vücud bulmuş olmak kaçınılmazdı. Kök kaynağından beslenirken tanrısalların gerçekleşme mahali olmakta Rabb-ül Âleminin görünüşe geldiği hazreti insan olunabilmekteydi.

Demek istediğim; modern zamanlarda veya modern zamanlardan önce veya sonra, insanın nefsi emmare ve tanrısallara haiz var olması söz konusu olmakta ise kök kaynağı ile ne için olduğunu bilmeye ihtiyaçlı olduğuydu. Kısacık dünya yaşamında nedenini kendine dışsal varoluş nesnelerinde -oyuncaklarında- bulan nefsi emmareye rağmen, ne için olduğunun anlam arayışında bulunanlar elbet olacaktı.

İster az isterse çok olsun hakikat derdi ve ne için olduğunun anlam arayışında bulunan insan var olduğu sürece ayet/ sure baki olmak kaydı

ile Fatiha; bir sığınak, var olma biçimi, deneyime açık gerçeklik belirlenimi olarak yerindeliğini koruyacaktı. Fatiha her devirde hep yeniden yeni bir başlangıç ile hakikate açılan insanın Allah ile buluşma, kavuşma suresiydi. İnsan Fatiha da kendisinin de resmedilmiş olduğunu, hakikati deneyime açık yaşadıkça yeniden yorumlanış içinde anlamaya açıktı.

Bu başlığın içeriğinden bakıldığında insan tanrısalları deneyime açık yaratım oluşunda deneyimler iken Allah'ın varlığına dair en büyük ayetti. Hakikat, bütün belirlenimleri ile deneyime açık yaşamsaldı. Nesnelliğe aşkınsal her varlığın varlık olması bakımından var olması hakikatin bir belirlenimiydi.

Eş deyişle, var olmak gerçek olup gerçeğin deneyime açık yaşamsal bulunuyor olmasından öte gerçekleşmekte değildi. Varoluşu elinde olmadan gerçekleşen için ise nedeni olan ve yaşamsal olarak deneyime açık bulduğu hakikat sahibini sorgulamak en temel tinsel ihtiyacıydı. Her sorgulama nesnesi de ussal olmanın doğası gereği bilme nesnesini kendiliğe dışsal bilmeye konu kılar iken kendiliğe dışsal aranır. Hakikatin bize bizden daha yakin olduğunu bulmak ise hakikati deneyime açık bulup da sorgulamaları tükettikçe olanaklıydı. Sorgulamalar tükendikçe, yoruma açık yaratım oluşunda yaratıcı etkinlikte tanrısalları deneyime açık bulur iken hakikati uzakta bulmayacağımız kesindi.

Ne içindik? Fatiha'da ne için olduğumuza en temel cevap: hamdı yapan okuyucu gizli özne iken Allah'ı hakkı gereği bilmek ve hakkı gereği onamak içindik… olacaktır. "Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin" derken hamdı yapılan için olmaktaydık… ki hamd bilmeye içkin gerçekleşir iken Allah'ı hakkı gereği bilmek için olmakta Allah için olduğumuz anlamına ulaşabilmekteydi.

Ancak, Fatiha'da metnin sahibi olan söz sahibi Allah ile okuyucu gizli özne arasındaki varoluşa dair dolayımlı olmaktan bakıldığında birbiri için olmanın belirleyici olduğu görülür. İlk üç ayet ile Allah için olduğumuz gerçeğine tanık iken son dört ayet ile de Allah'ın bizler için olduğu gerçeğine tanıktık… ki Allah içindik ve Allah'ta bizim içindi.

“Yalnız sana ibadet eder, senden yardım isteriz” der iken Allah için olmayı onamış olmak ile beraber kendisinden sonuç alacağımız Allah’ın bizim için olabildiği gerçeğine tanıktık. Kendisinden alınan sonuçları nimet olarak bulur iken “Nimete erenler” kavram öbeği ile de bizim için olan Allah’a tanık olabilmekteydik. İlk üç ayeti hamdın gereği olarak yapar iken Allah için olduğumuz gerçeğine tanıktık. Böyle olsa da “Rabb-ül Âlemin” olmakta iken âlemlerin var olmasının ana sebebi olarak yarattıkları için de olan rahmet sahibi Allah ifade edilmekteydi. “Er Rahmanir Rahim” denilirken de bizler için olan varlık olarak Allah’a tanık olabilmekteydik. “Maliki yevmiddin” olarak da kullarının hak edişlerini tesis eden varlık olmakta iken yarattıkları için olan Allah’a tanık olabilmekteydik… ki bu anlamda Allah yarattıkları için olur iken kendi için olan varlıktı. Bizler de diğerleri ve Allah için rahmet belirlenimli olarak var olduğumuzda kendimiz için de olabilmekteydik.

Ne için olunduğuna dair Fatiha, diğeri dolayımda kendimizi gerçekleştirdiklerimiz sonucunda da ne için olduğumuzu bulabileceğimizi işaret etmekteydi. Anlamsızlığa karşı, diğeri dolayımında anlam-değer yüklemli var olduklarımızda diğeri için iken kendi için de olduğumuz rahmete dair varoluş biçimini ders niteliğinde vermekteydi.

Bir daha sormak gerekir ise ne içindik? Fatiha’da ne için olduğumuz; Allah için iken kendimiz için, biz olduklarımız için iken kendimiz için, nimete ermek içinken dahi kendimiz için olmanın olanağında diğeri için olmakta kendimiz için olmayı bulmamız gerektiğiydi. Kendi olmayı yitirmeden diğeri için iken kendimiz için olmakta nefsi emmareye aşkın kendini aşabilme olanağında, sonuçları olan bir yaşamda kendimiz için olabilmekteydik. Bu da Fatiha izleğinden bakıldığında Allah dahi nimet veren, duaları kabul eden olarak diğeri için iken Allah olmakta kendi için olabilendi… ki bu anlamda kendi olmayı yitirmeden rahmetin “Biz” kılıyor olmasının olanağında diğeri için iken kendi için olabilmekte, emek ile yaratıcı etkinliğin sonucunda ve kendimizi oldu kıldıklarımızda (Sapkınlar veya nimete erenler) ne için olduğumuza tanık olacaktık.

Ne için sorusunun cevabını, yüklem almaya açık yaratım oluşunda kendimizi yorumladığımız anlam yüklemli oldu kıldıklarımızda bulacaktık. Sonuçta diyalektik bir oluş içinde ya sapkınlardan ya da nimete erenlerden olarak ne için olduğuna dair var olmak gerçekleşebileceği gibi birbiri için iken kendi için de olabilmenin rahmet olanağında ne için olduğunu hep diğeri dolayımında bulacaktık. Bugün ihtiyacımız olan ise diğeri dolayımında ne için olmayı bulur iken birbiri için olur iken kendi için de olabilmeyi tesis etmekti… ki diğeri ile yaşanabilecek bir dünya kurmuş olabilelim.

Diğeri için iken kendi için olabilmekte de kendinden fazla vermiş olarak yeni bir yaratım oluşunda fazladan belirmiş olgu durumunda buluşmuş olmakta diğeri dolayımında kendinden fazla olduğunun gerçeğine de tanık olmuş oluruz. Ne için olduğumuzun cevabını, kendi olmaktan fazla olduklarımızda bulacaktık.

Ne için sorusu en genel anlamda “İnsan ne içindir” sorusudur… ki insanın süreç ve sonuç belirlenimli tarihsel açılımı, gerçekleştirdikleri ve gelişimi bu sorunun cevabını arayacağımız yerdi. Tarihsel gerçeklikten farklı olarak vahiy bilgisi bağıntısında din de insanın ne için olduğuna dair genel bir beyan vermiş olmaktaydı.

Tarihsel perspektiften bakıldığında, bilen ve yeniden yorumluyor, yaratıyor olarak insan; kendi için iken diğeri için de olmayı öğrendiği toplumsal ilişkiler dolayımında anlam-değer yüklemleri almaya açık yaratım oluşunda süreç ve sonuç belirlenimli gelişim varlığıydı. Bilgi-yaratım-araçlar-alanlar bağıntısında sadece anlam-değer yüklemleri alan değil, kendinden fazla verir iken yaratım etkinliğinde ve diğeri ile olan ilişki dolayımında fazladan belirmiş olgu yüklemleri almak ile beraber yüklem aldıkları ve yüklem belirlenimli miras bıraktıkları dolayımında kendinden fazla olan varlıktı. Yüklem almaya açık yaratım oluşunda kendinden fazla verdiği fazladan belirmiş olgularda gerçekleşen tanrısallar dolayımında da sadece yaratıcı etkinlikte bulunan değil, yüklem belirlenimli ilişki, yaratım, araçlar kullanımı dolayımında tanrısal hüviyeti açık ediyor, gerçekleştiriyordu.

İnsan; nefsi emmare sebebi ile sadece kendi için varlık olmasına rağmen, diğeri ile ilişkisinde, emek sahibi olarak hak ettiklerinde, emeği anlam-değer yüklemli miras bıraktığında, anlam-değer yüklemli alanlar açtığında (sanat, felsefe, din, kültür vb. miras niteliği olanlar), mülkiyetten de paye alır iken var olmaya dair her varoluş biçiminde tanrısallara içkin tanrısalları gerçekleştirmekteydi. Bu anlamda insanlık tarihi Kur'an vahiy bilgisi ile örtüşmekteydi… ki insan tanrısalları gerçekleştiren iken Allah'a halife olabilen ve Allah için olan ibadet belirlenimli eylemlerinde Allah'ı yakin bulabilendi. Allah'ı bilmek ve tanrısalları tarihsel gelişimde görünüşe taşımak için dahi olsa Allah için olabilendi.

Bu bağlamda insan; kendisinden fazla verdiği ve yüklem alabildiği fazladan belirmiş olgular dolayımında sadece kendisi değil, kendisinden fazla olandı. Kültür, aile, mit, din, devlet, askeriye, tarih, siyaset, sanat, felsefe, tasavvuf, bilim vb. anlam-değer yüklemli alanlarda ve her yeni alan açımında alanın kendisi değildi ama alanın hem nesnesi hem öznesi iken kendini birey, anne, baba, kahraman, nebi, veli, ümmet, millet, melik, asker, miras varlığı, yönetici, sanatçı, filozof, arif, mürşit, talip, derviş, bilim insanı vb. oldu kılmakta olarak kendisinin de hem nesnesi hem öznesi olup da kendinden fazla olan varlıktı.

İnsan sadece karbondan ve sudan, tuz ve şekerden, et-yağ ve kemikten, tenden ve ruhtan ibaret olan bir varlık değil, fazla verdikleri dolayımında kendinden fazla olduğu belirlenimlerde kendi için olandı… ki diğeri ile olay-olgu-kişi-ilişki örüntüsünde/ bağıntısında kendinden fazla verip de yüklem aldığı anlam-değer dolayımında kendinden fazla olduğu belirlenimlerde, ne için olduğunu gerçekleştirdikleri dolayımında kendine açık etmekteydi. Sanatçı, asker, öğretmen, anne, baba, filozof, arif vb. ne olabilmekte ise diğeri dolayımında gerçekleştirdikleri yani fazladan verdikleri -açık ettikleri- dolayımında ne için olduğunu belirli kılar iken ne için olduğunu kendine açık eden varlıktı.

İnsan; insan olma niteliğini yitirmeden insan olma niteliği üzerine anlam-değer belirlenimli olarak anne, baba, öğretmen, asker, sanatçı, filozof, Türk, Arap, Rum vb. yüklem alabilen olabilmekteydi. Kendi için olmayı aşıp diğeri için oldukça gerçekleşen tanrısallar dolayımında Allah'a yükseldikçe de âlemlerden de fazla olan anlam ve değerde kendi olmayı bulabilmekteydi. Kendini, kendisinden fazla olarak bulduğu her varoluş biçimi veya durumunda ne için olduğunu kendinden fazla olduğu belirleniminde bulacaktı, bulması gerekmekteydi.

Fatiha izleğinde belirtir isek Allah da kendisinden fazla verdiği yani açık ettiği her ne var ise onun/ onların dolayımında kendisini Allah, Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin, Mabud, Karib, Mucip, Hadi, Mudill, Muizz, Muzill, Adl, Rezzak, rahmet ve gazap sahibi vb. kılan varlık olarak kendini yaratımda yorumluyor olarak oldu kıldıklarında kendinden fazla olan varlıktı… ki bu belirlenimleri ile diğeri dolayımında diğeri için iken kendi için de olmakta kendi için olan varlıktı.

Allah ne içindi? Allah, Allah olmak içindi. Rahman, Rahman olmak içindi. Vedud, Vedud olmak içindi… ki Esmayı Hüsna karakter içerikli kimlik belirlenimlerinde kendi için olan hakiki varlığı yani Allah'ı bizlere anlamlı kılmaktaydı. Ancak kendi için olmayı diğeri için olmanın dolayımında bulur iken ne için olunduğunun anlamını, kendini oldu kıldıklarında bulmuş olmaktaydı.

*

Ne için olduğunun anlamından daha önemli olan nasıl ne için olmak gerektiği ve Fatiha…

Bu başlık bir önceki başlığın devamı niteliğinde olup farklı bir anlam bağıntısında Fatiha'yı yorumlamayı içerdiği için, yeni bir başlık altında değerlendirdiğimdir…

Fatiha; diğeri için iken kendi için olmak gerektiğini, diğeri dolayımında gerçekleşen anlatımında, ayet ve kavramsal anlam bağlamında açık eder. Sadece kendi için olup diğerini yok sayan, zulme, tahakküme nesne kılan kendi olma durumunun da sapkınlık olarak nitelendiği metindir. Tercih belirlenimli olarak ne talep edilmekte ve gerçekleştirme çabası gösterilmekte ise diğeri dolayımında ayrıca ereğe bağlı anlam, amaca bağlı değer, sonuca bağlı ne ve neden belirleniminde ne için olunduğunu açık eden kendinden fazla olunan belirlenimde gerçekleşmekteydi.

Ne içindik? Diğeri dolayımında ayrıca tercih ve gerçekleştirdiklerimiz dolayımında fazladan verdiklerimiz -açık ettiklerimiz- belirlenimlerde kendimiz oldu kıldığımız ne ise kendimizi onun için kılmaktaydık. Fazladan belirmiş olgu için değil ama fazladan belirmiş olguyu da anlam-değer yüklemli kendimiz için kıldığımızda ne için olduğumuzu, fazladan belirmiş olgu dolayımında kendinden fazla olduğumuz belirleniminde açık etmekteydik. Mesela: sanat için sanatçı değil, kendi için sanatçı olmakta ne için olduğumuzu kendimize açık etmekteydik. Kendi için sanatçı olur iken sonuçta sanat için de sanatçı olabilmekteydik. Başlangıçta aile için değilse de kendimiz için aile edinmiş olmakta anne veya baba olur iken anne veya baba olmakta ne için olduğumuzu kendimize açık etmekteydik. Anne ve baba olmanın hak edilmiş karakter olarak gerçekleşmesinin sonucunda da aile için olabilmekteydik.

Fatiha'da; diğeri dolayımında ne için olduğunun ilişkilerde ve onanıyor olmakta açık ediliyor olması, diğeri ile ilişkilerde neye dikkat edilmesi gerektiğini de açık etmekteydi. Bu anlamda diğeri için iken kendi için

olmayı olanaklı kılan güzel ahlak ve nefsi emmareye rağmen kendi için olmayı diğeri ile ilişkilerinde bulmanın sürekliliği için gerçekleşmesi gereken evrensel hukuk ihtiyacımız olandı. Varlığa dair gerçek (Rabb-ül Âlemin), varoluş biçimsel olarak ihtiyaç duyulan diğeri dolayımında kendi için olabilmenin olanağı olan rahmet (Rahman ve Rahim) ve yeni bir yaratım oluşuna anlam-değer yüklem alabilmenin olanağında hep açık iken ihtiyaç duyulan sınır belirlenimini açık eden adalet (Maliki yevmiddin) Fatiha'yı derinliğine yorumlamakta iken bulduğumuzdu. Yani ne için olduğumuzdan daha önemli bir şey var ise o da diğeri dolayımında var iken ihtiyaç duyduğumuz, nasıl ne için olmamız gerektiğiydi… ki gerçek, rahmet ve adalet, nasıl ne için olmamız gerektiğin asli esaslarıydı.

Söz konusu insanın anlam arayışı, diğeri ile ilişkilerinde ve gerçekleştirdiklerinde kendini oldu kıldıklarına bağlı olarak kendinden fazla olan varlık olması ayrıca kendinden fazla olan varlık olmasını diğeri dolayımında sürekli kılması ise gerçek, rahmet/ hakkaniyet, adalet en temelde ihtiyaç duyulandı. Fatiha Allah'ın kendisine farz kıldığı yani olmazsa olmaz kıldığı hak, rahmet ve adalet ilkelerini anlam olarak kendinde barındırır. Allah'ın, yaşam biçimi anlamında ereğine bağlı biçimlenen varoluşta din olarak kendine neyi hak kıldığını da göstermiş olur.

Allah; hak, rahmet, adalet ilkelerinde din sahibi olandı. Bu ilkeler sadece Allah'ın yaşam biçimi olarak kendine hak kıldığı dini nitelikler değil, diğeri dolayımında kendisini nasıl ne için kılıyor olduğunun da en temel ilkeleriydi. Ne için olduğunu diğeri dolayımında kendisinden fazla olduğu belirlenimlerde veren, açık eden varlık; diğeri dolayımında nasıl ne için olması gerektiğini de belirli kılması gereken varlıktı… ki nasıl ne için olduğu, söz konusu diğerinin de varlığı ise ne için olduğunun anlamından, ne için olduğunun anlam arayışından, ne için olduğunun anlamını bulmuş olmaktan daha önemliydi. Nasıl ne için gerektiği sorusu, ahlak biçimsel olarak nasıl var olmak gerektiğinin sorusuydu. Bu anlamda Fatiha; tekrar tekrar dikkat etmiş olmakta okunması/ yorumlanması gereken kendinden fazla olan metin olarak

değerlendirilmeli, önemsenmeliydi. Kime veya neye göre ahlak biçimsel var olmak gerektiğinin usunu da göstermekteydi.

Gerçek, buluşacak olduğumuz herkesin gerçeğiydi. Rahmet, sadece diğeri için değil, diğeri için iken kendi için de olabilmenin gereğiydi. Adalet, diğeri ile kendinden fazla olmakta iken ne için olduğumuzu kendimize açık ettiğimiz kendinden fazla olduklarımızı sürekli kılmanın olanağıydı. Bu durumda Fatiha; üst varlık ve ussal ilke olması anlamında sadece Allah için veya Allah'ında yarattıkları için olduğunu anlam olarak barındıran metin değildi… diğerinin varlığı ile ne için olduğumuzu bulur iken diğerinin varlığı dolayımında nasıl ne için olduğumuzu gerçekleştirmemiz gerektiğinin anlamını da bize ders olarak derin yorumunda açımlayan metindi.

Nasıl ne için olmak gerektiği, diğeri dolayımında ne için olduğunu ahlak biçimsel olarak belirli kılmak anlamını taşımaktaydı. Ne için olduğunu tercihleri ve diğeri dolayımında belirli kılan için, diğeri ile var olmakta iken nasıl ne için olmak gerektiğini belirli kılmak hayatiydi. Ortak hikâyenin paylaşanları olmakta iken diğerine ihtiyaçlı olunan bir varoluşta nasıl ne için olmak gerektiğine dikkat edilmesi gerekmekteydi. Yaşananların sonuçları olan bir varoluşta sonuçlar ile bağlayıcı olarak gerçekleşenlerin, sonuca bağlı nasıl gerçekleşeceği, sonuca bağlı ne için olduğumuzu da belirli kılıyor olmakta iken nasıl ne için olunması gerektiği önemliydi.

*

Kendisi için ve diğeri için iken ne için olduğunu ve ne için olduklarını hak etmek dolayımında Fatiha…

Ne için olunduğunun anlam arayışı, ne için olduğunun anlam arayış süreci, ne için olduğunun anlamını diğeri dolayımında bulunması ve nasıl ne için olunması gerektiğinin öneminden farklı olarak belirtmek isterim ki anlam-değer yükleminde aidiyet ve sorumluluk duyduklarımızı yaşamımızın bir parçası kılar ve onlar için de oluruz. Onlar için olduklarımız, onlar dediklerimiz kim/ ne ise onlar dolayımında ne için olduğumuzu da belirli kıldıklarımızdı. Onlar için olduklarımız; sevgili, kardeş, anne, baba, evlat vb. olabileceği gibi devlet, herhangi bir meslek, bir ideal, din vb. de olabilmekteydi. Aidiyet, sorumluluk, adanmışlık vb. diğeri için olur iken ne için olduğumuzu belirli kılmış olduklarımızdı.

Fatiha'da "Gazaba uğramış sapkınların yolunda değil, nimete erenlerin yolunda kıl" ayeti de tercihe bağlı olarak ne için olduğunu belirli kılan oluş içinde hangi ereğe bağlı olarak ne için olduğumuzu belirli kılmamız gerektiğini anlamlı kılar. Bir önceki ayet olan "Sırat-el müstakim üzere kıl" ayeti de nasıl ne için olmamız gerektiğinin yolculuğunu betimleyen ayettir. Bu ayetten önce gelen "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz" ayeti de üst ereğe -ideale- göre ne için olduğunu belirli kılmış olmakta, nasıl ne için olunması gerektiğinin farklı bir yönünü yani tevhid yönünü göstermekteydi. Üst bir ideale bağlı olarak nasıl ne için olunması gerektiğinin anlamını taşımaktaydı.

Fatiha'nın ilk üç ayeti de kimin için ne için olmak gerektiğinin ayetleriydi… ki en basit anlamda Allah için ne için olmak gerektiğinin anlamını taşımak ile beraber, kimin için ne için olunduğuna bağlı olarak kimin için isek onun için olmayı hak etmesi gerektiğini de anlamış olmaktaydık… ki "Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin" demekte iken kendisi için olunmayı hak eden varlık olan Allah için olmak gerektiği anlamlı kılınmış olmaktaydı.

Kendisi için olduklarımız, kendisi için olmayı hak etmekteler mi? Bizler de diğerinin bizim için olmasını hak etmekte miyiz?

İşte Fatiha; bu soruları da kapsayıcı anlamı ile cevaplayan metindi. Fatiha'da nasıl ne için olmak gerektiğinin önemini kavradık ise nasıl ne için olmak gerektiğinin ne için olmayı hak etmek gerektiğinin anlamını da taşıdığını anlamak gerekir. Kendisi için olduğumuz alanları ilkesi gereği gerçekleştirmekte olarak hak etmek gerekirdi. Kendisi için olduklarımızın ise kendisi için olmayı hak etmiş olmaları gerektiği gibi onlar için iken kendimizin de ne için olduğunu belirlemiş olarak ne için isek onu hak etmiş olmak gerekmekteydi. Karşılıklı olarak birbiri için olmakta kendi için olmayı hak ediyor olmak gerekmekteydi.

Tek taraflı olarak kendisi için olduklarımızın tahakkümü altında kendi için olma kabiliyeti bulamayız. Diğeri kendisi için olmayı hak etmekte ise bizim için de olmakta iken kendisi için olmayı hak edendir. Bu anlamda Fatiha; son dört ayeti ve rahmet ayeti (Er Rahmanir Rahim) ve adalet ayeti (Maliki yevmiddin) ile bizim için olmasının rûbubiyet belirlenimlerinde kendisi için olmayı hak eden Allah için olmak gerektiğini betimler. Bizler de "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz" ayeti ve "Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin" ayeti ile kendisi için yani Allah için olmayı nasıl hak etmemiz gerektiğinin usunu edinmiş oluruz. Aidiyet, sorumluluk, adanmışlık, hak edilmiş değerde bilinmek ve onanmak kendisi için olduğumuzu hak etmenin olanağıydı. Hak, rahmet ve adalet güzel ahlakta biçimlendiğinde karşılıklı varoluşta birbiri dolayımında birbirini hak etmiş olarak kendi için olduğumuz her kimse onun dolayımında kendimiz için olabilmek için alan bulmuş olabilmekteydik. Toplumsal düzende ise herkes için tesis edilmiş olunan hukuk ile kendi için olabilmeye alan açabilmekteydik.

Fatiha ile beraber Allah için iken ne için olduğumuzu belirli kılmış olmak ile kalmayıp ne için olduğumuzu da hak etmiş olmanın olanağını bulmuş olmakta kendimiz için de olmanın olanaklı kılınmış olduğu varoluşsal alan sahibi olduğumuzu da anlamaktayız. Kendisi için olduğumuz varlık Allah ise sadece Allah için değil, Allah için iken

kendimiz için de olmanın olanağında bulunabilmekteydik… ki “Gazaba uğramış sapkınların değil, nimete ermişlerin yolunda kıl” ayeti bu anlamı da betimlemiş olmaktaydı. Fatiha’da; kendisi için olduklarımızın kendisi için olmayı hak etmiş olmaları gerektiği ve bunun tek taraflı değil, çift taraflı olarak birbiri için olmakta gerçekleşmesi gerektiği vurgulanır. Diğeri dolayımında var olan, rahmete içkin güzel ahlak ve genele yaygın herkes için olan hukuk ile kendisi için olmayı hak edenler ile, onların da kendisi için olduğunu hak etmiş olması olanağında kendi olmayı hak edebileceği alan bulmuş olur.

Her türlü zorbalık içeren eylemde, haksızca tahakküm kurmaya maruz kalmış olmakta, haksızca diğerini kendi için kılma çabasında, diğerinin kendi olmaya dair nefes alamadığı ilişkide bulunulur. Diğerinin kendi olmaya dair nefes alamadığı oluş içinde var olmanın öz değeri yani haysiyeti de karşılıklı olarak yitirilmeye başlanır. Kendi olmayı değer olarak bulmakta değil, diğerini de değer olmakta bulmakta değil isek değer bağıntısında kopuk ilişkide varoluşa dair anlamın da yitirilmiş olduğu oluş içinde bulunulur. Varoluşa dair anlam yitirildiğinde, ne için olduğuna dair anlam yitirilmiştir ki varoluş, anlam ve değerden yitik boşluk hissiyatı ile deneyimlenir.

İşte Fatiha “Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin. Er Rahmanir Rahim” denilir iken karşılıklı değer oluşunda birbiri için olunduğunda anlam-değer yükleminde birbiri için olmayı hak ediyor olarak ne için olduğunu belirli kılmak gerektiğinin anlamını da veren metindir. Diğeri için olur iken kendisi için de olmakta ne için olunduğunun gerçekleşmesi gerektiğinin anlamını verir.

Böylesi varoluş biçimsel var olmaktan uzak olanlar, ne için olması gerektiğine dair olması gerekenden sapmış olanlardı. Böylesi varoluş biçimsel olmaktan uzak olmayanlar ise ne için olması gerektiğine dair olması gerekenlerden sapmış olmayıp da birbiri için olmayı hak ediyor olarak birbirini birbirine nimet bulmuş olanlardı.

Diğeri, kendisi için olmayı hak ediyor olmalıydı. Kendisi için olmayı hak etmeyenler için olmamak gerekirdi. Kendisi için olmayı hak etmeyenler

için olmakta ne için olduğunu belirli kılanlar, yaşamlarını kendi için olmaktan yana sonuçsuz bırakmış olanlardı. Diğeri, kendisi için olmayı hak etmekte ise kişi kendisi için de olmayı hak ettiği varoluş içinde kendi olmaktan yana nefes aldığı bir oluş içinde bulunur.

Kişi, kendisi için oldukları ile ne için olduğunu da belirli kıldığı içindir ki kendisi için oldukları her ne ise dikkat etmeliydi. Karşılıklı olarak birbirini hak ediyor olmakta birbiri için anlam-değer ifade ediyor olmanın önemini ilişkilerinde önemsemeliydi. Tek taraflı değil, çift taraflı ve çok yönlü faydacı olmak, hak olanı, rahmeti, adaleti tesis etmek elbette toplumsal ölçekte önemliydi. Rahmetin biçimlendiği güzel ahlak da karşılıklı varoluşta diğerinin kendisi için olmayı hak etmesinin en temel gerekeniydi.

Sevmek veya adanmışlık da diğeri için olmanın bir belirleyeniydi. Sevgide ve adanmışlıkta dahi karşılıksız değil, karşılıklı sevmek ve birbiri için olmak, hak edilmiş olmanın gereği olarak olması gerekendi.

Ne olduğunun aidiyeti, öznel anlamda kim olduğunun sorumluluğu da anlam-değer biçimsel olarak ne için olduğunun belirlenimiydi. Aidiyet ve sorumluluk hem kendi için hem de diğeri için iken ne için olduğunu belirli kılıyor olmanın iki belirlenimiydi. Her varlık anlam mahiyeti gereği kendi için olmakta kendine aidiyette kendi olmayı, kendine hak kılınmış olmakta bulmaktaydı. Diğeri ile ilişkilerinde ve diğeri dolayımında gerçekleştirdiklerinden ayrıca diğerinden sorumlu olmaya dair yükümlülüklerinden dolayı, kendi için olduğu ne için olduğunu aşmış olarak diğeri için de olabilmekteydi… ki bir ülkü veya diğeri için kendini aşabilmek; fedakârlık -özveri- gösterdiklerimizde gerçekleşir iken ülküyü veya diğerini amaç, dostluk, kardeşlik, anne, baba, evlat vb. karakter belirlenimlerinde hak etmiş olmanın aidiyetinde var olabilmek için ihtiyaç duyduğumuzdu.

Diğeri; kendi için olmanın, kendi için iken ne için olduğunu kendinden fazla olduğu belirlenimlerinde açık etmenin olanağıydı. Tercihlerimize bağlı gerçekleşen anlam-değer yüklemli ilişki, kendimizi karakter ve kimlik belirlenimli konumlandırmamızın nesnesi olan diğeri,

kendimizden fazlası olduğumuz belirlenimde ne için olduğumuzu belirli kılmış olmanın olanağıydı. Bu durumda ne için olduğumuzu, diğeri dolayımında hak etmiş olmakta bulacaktık, bulmamız gerekmekteydi.

Birbirimiz için olmayı zorladığımız ve birbirimizden hak ettiğimiz dışında fazladan istekler, ne için olduğumuzun da zorlaması olmaktaydı… ki ilişkilerin bitmesinin sebeplerindendi. Hakkı gereği daha fazlasını talep ettiklerimiz ise yeniden ne için olduğumuzu hatırlatan, ne için olduğumuzu yeni bir oluş içinde gerçekleştirmenin olanağını veren motivasyon sebebi olabilmekteydi.

“Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin” vb. tanrısalları öznesi ve nesnesi kendi olup da karakter içerikli kimlik belirlenimli hak etmiş olan; kendi için kılar iken kendinin de hem nesnesi hem öznesi olmakta kendinden fazla verdiği tanrısalları ile kendinde fazla olduğu belirlenimlerinde kendi için olup da kendini ne için olduğu belirlenimlerinde yorumbiçimsel olarak yaratıma açık bulmakta ve yaratmış olmaktaydı. Allah’tan talep ettiklerimiz de Allah’ı yeni yaratım dolayımında yeni bir olanakta kendisine tanık olabilmemizin aracı olabilmekteydi.

Dualarımıza kattıklarımız da biz olmanın olanağında kendi için ve diğeri için iken kendini, biz olmanın nüfuz alanında muhafaza ederken yeni bir dünya oluşunda buluşmayı olanaklı kılmaktaydı. Birbiri için olanlar, biz oldukları doğrultuda biz olabilmekte de ne için olduklarını bulmuş olacaklardı. Diğeri, ne için olduğunu/ olunduğunu belirleyen tercih, eylem ve ilişki bağıntısında ne için olunduğunun farkındalığını açık edendi. Allah da kendisi ile olan ilişkide tercihlerimiz, eylemlerimiz ve ilişki bağıntılarında ne için olduğumuzun hem belirleyeni hem de kendisi dolayımında ne için olduğumuzu belirlediğimiz varoluş referansımızdı.

Tanrısalları sadece kendisi için kılmış olmakta değil, yaratmış olduklarına dair de kılıyor iken kendileri için oldukları dolayımında kendine amaç bulmuş olarak ne için olduğunu belirli kılmış olmaktaydı. Rahman, Rahim, Vedud, Kerim olmayı ne için olduğunun birer

belirlenimi kılmış olmak ile beraber kendisi için oldukları için de kılmış olmakta diğerini de ne için olduğunun bir belirlenimi kılmış olmaktaydı. Böylece diğeri için olmayı da hak etmiş olmakta diğerinin kendisi için olmasını talep etmekteydi. İşte bu da tevhide dair nübüvveti ve dini kendi için meşru kılmanın en temel gerekçesiydi.

Anlaşılan o ki varoluş, hak etmiş olunanlarda hakkı gereği anlam-değer yüklemli gerçekleşmekteydi. Karakterleri/ kimlikleri hak etmek, diğerini hak etmek, tinsel alanlarda alanların ilke gereğini gerçekleştirmiş olarak alan belirlenimli kimliği hak etmek, varoluşu hak etmek, rahmet belirlenimli olarak hep kendinden fazla vermiş olup da fazla verdikleri dolayımında kendinden fazla olunan belirlenimlerde hak ettiklerimiz olmakta gerçekleşmekteydi.

*

Metafizik ve Fatiha…

İlk felsefe anlamında metafizik, diğer adı ile de ontoloji, fizikten ötesi -fiziğe aşkın- varlığı konu almaktaydı. Varlığın değişmezlerine dair belirlenimlerinde ne olduğuna dair bilinmesini öncelemekteydi. Felsefe dinin konusu olduğunda metafizik, tanrıbilim yapmak anlamında Tanrı'nın ne olduğunun bilimiydi. Modern felsefe ile beraber metafiziğin konusu varlık veya Tanrı olmaktan çıkarılıp bilgibilim kılınmış olmaktaydı. Modern bilim ile de varlığın ne olduğu değil nasıl olduğu, nasıl olduğuna bağlı olarak nesnel olmakta olgusallığı bilmenin konusu olmaktaydı… ki bu dahi varlığı bilmek anlamında metafizik yapmış olmaktan öte değildi. Klasik metafizikten farklı olarak sabit özleri varlığın nedeni bulmakta değil, niceliğe haiz nesnellik zemininde varlığın var olduğunu deney-gözlem-ölçüm-kritik paradigmasında bilmenin konusu kılmaktaydı.

Elbette varlık, deney-gözlem-ölçüme açık nicelik belirlenimli gerçekleşmekteydi ama niceliğe haiz nesnellik zemininde varlık kendi olmayı tümel içerikli metafizik olmakta bulmaktaydı. Tümel içerikler, varlığın var olmasına dair nesnel zemini değilse de varlığın kendi olmaya dair erek belirlenimli gerçekleşen kendi olma durumu ve kendi olma durumuna aşkınsal kendinden fazla olma durumuydu… ki ister nicelik zemininde ister tümel belirlenimler düzeyinde varlık bilmenin konusu kılınmış olsun fark etmez, varlık olması bakımından varlık, ne ve nasıl olmaktan yana metafiziğin konusu olmaktaydı.

İlk felsefe de metafiziğin iki yönü vardı: Varlık olması bakımından varlık nedir ve varlık hangi neden kaynaktan -arkeden- hareket ile vardır. Arke varlığı varlık olması bakımından belirli kılandı. Varlık da varlık olması bakımından tümel -öz- belirlenimli bilmenin -usun- konusu olmaktaydı.

Arke arayışı, sonuçta İbni Sina ile beraber Vacib-el Vücud olan Allah'ta sonlandırılmaktaydı. Bu da Rabb-ül Âlemin ifadesi ile Fatiha'da beyan edilmiş olmaktaydı. Rabb-ül Âlemin en temel metafizik ilkeydi. Var olanların ilk nedeni anlamında Vacib-el Vücud olsa da var olanların -

âlemlerin- hem nedeni hem öznesi olmak ile beraber üzerlerinde galip olan varlıktı.

Klasik metafizikte varlığın metafiziği, arkenin metafiziğini yapıyor olmak söz konusu iken modern felsefe ile beraber tarih, din, emek, dil, sanat, bilim, teknoloji vb. olguların ne olduğuna dair tarihsel perspektif ile beraber metafizik yapılmış olmaktaydı. Varlık ve arkeye dair metafizikten olgunun metafiziğine geçilmiş olmaktaydı. Olgusal olan, öznesi ve nesnesi olan ile var olmakta iken öznesi ve nesnesi olanın da kendinden fazla vermiş olarak kendinden fazlası olması belirlenim dolayımında metafiziğini yapmış olmak anlamını taşımaktaydı. Artık metafizik, varlığın varlık olması bakımından ne olduğu değil, fazladan verdikleri ile görünüş bulmuş olmasında, fazladan verdikleri dolayımında kendinden fazla olmasının metafiziğiydi… ki bu anlamda fenomenolojinin en temel konusu; varlığın ilişkilerinde nasıl görünüş bulduğuna bağlı olarak ne olduğundan daha çok fazla verdikleri dolayımında ne için olduğu ve fazla verdikleri dolayımında ne olduğuydu.

Bu anlamda "Rabb-ül Âlemin", varlıksal anlamda kendinden fazla verdikleri dolayımında görünüş bulmakta olarak kendinden fazla olan Allah'ı anlamlı kılmaktaydı. "Rahman" ve "Rahim"; varoluşsal anlamda kendinden fazla verdikleri dolayımında kendinden fazla olan Allah'ın görünüş belirlenimleriydi. "Maliki yevmiddin" de iken ilkeye bağlı sistemsel oluşta, anlam-değer yükleminde alan açtığı dolayımında kendinden fazla veren Allah'ın kendinden fazla olduğunun bir başka belirlenimiydi. Varlıksal, varoluşsal ve ilke bağıntısında sistem belirlenimli alansal her kendinden fazla verdiği dolayımında kendinden fazla olanın metafiziği yapılmış olunmaktaydı.

Böylesi metafizik yaklaşıma dikkat edildiğinde: varlıksal, diyalektiksel, olgusal, ilişkisel vb. olarak nasıl görünüşe gelindiğinden daha çok, nasıl olunduğuna veya nasıl görünüşe gelindiğine de bağlı olarak ne için olunduğuna dair görünüş bulunduğunun da anlamlı kılınıyor olmasıydı. Felsefe tarihi varlığın ne olduğu, olgunun ne olduğuna dair düşünmeyi

içerir iken bilim tarihi de olan bitenin nasıl olduğuna dair bilimsel çabayı içeriyor olarak biçimlenmekteydi. Fenomenolojide de bağıntı ve ilişkide sonuçta nasıl görünüş bulunduğu konu edinilmekteydi. Varoluş felsefesinde de bilmekten ibaret olmayan insanı, kendisinden fazla verdikleri dolayımında konu edinilmiş olmaktaydı. Esasta unutulan ise varlığın ne için olduğuydu.

Varoluş felsefesi ile beraber varlık, sadece kendi değil, kendi olmaktan fazla oldukları dolayımında bilmenin konusu olmaktaydı. Yorumbilim ile beraber varlık, bilmekten daha çok yorumbiçimsel olarak anlaşılmaya çalışılandı. Varlık ister kendinden fazla olduğu canlılık, us, irade, duygu, değer, ahlak, karakter, kimlik vb. belirlenimlerde ayrıca din, aile, devlet, hukuk, sanat, siyaset, felsefe, bilim, tarih, dil vb. fazladan belirmiş olgu belirlenimli alanlarda öznelliğe haiz gerçekleşen olarak kendini görünüşe getirir iken fenomenolojinin konusu olur iken varlık, kendinden fazla verdikleri dolayımında kendinden fazlası olma belirleniminde olgu belirlenimli olarak yine metafiziğin konusu olmaktaydı.

Metafizik artık klasik metafizikte olduğu gibi sabit özler izleğinde yapılan değil, fazladan verilmiş olanlar dolayımında varlığın kendinden fazla olduğu belirlenimlerinde yapılmış olmaktaydı. Düşünürler ister bu duruma metafizik değil de fenomenoloji demiş olsunlar, ister varlığı bilmeye dair konu kılmak değil de yorumlamaya konu kılmak desinler, yaptıkları varlığı varlık olma bakımından bilmeye konu kılmak değil, varlığı kendinden fazla verdikleri ile kendinden fazla olduğu belirlenimlerde yorumlamakta iken yine bilmenin konusu kılmakta olduklarından, yaptıkları metafizik yapmış olmaktan öte değildi. Metafiziğin yeni ismi fenomenolojiydi.

Artık metafizik; varlığın varlık olma bakımından ne olduğundan ileri, varlığın varlık olma bakımından kendinden fazla olduğu ile ilgili yapılmaktaydı… ki bu sadece fenomenolojinin konusu değil, varoluş felsefesinin de konusuydu. Varlık kendinden fazla verdikleri dolayımında kendinden fazla oldukları ile görünüş bulmak ile kalmayıp,

olay-olgu-kişi-ilişki bağıntısında kendinden fazla verir iken fazla verdikleri dolayımında hep kendinden fazlası olarak yaşamakta olandı… ki bu anlamda varoluş metafizik gerçekleşmekte iken varoluş felsefesi de metafiziğin yeni bir boyutu olmaktan öte değildi.

Düşünürler ister ise bu durumu böyle ifade etmiş olmasınlar fark etmez, yaptıkları yeni biçimi ile metafizik yapmış olmaktan öte değildi. Klasik metafizikte özler sabit özler olarak kabul ediliyor iken yeni metafizikte özler, nicel içerikli nesnellik zemininde yaratım/ yorum biçimsel olarak gerçekleşen ve varlığın ne olduğuna dair anlam/ ide yüklemli olarak belirli kılan varoluş biçimsel belirlenimleriydi. Bilim ister ise sadece niceliğe haiz mekanik ile yani hareketin belirimleri ve harekete bağlı nasıl olgusal anlamda gerçekleşmekte olunduğunun bilinmeye çalışıldığı alan olsun fark etmez, konusu olgusal olanın nasıl gerçekleştiğini bilmeye çalışmak iken varlığı olgu belirlenimli olarak bilmenin konusu kılmakta olduğundan, metafizik yapmaktan öte değildi.

Varlığın ne olduğuna dair yapılan klasik metafizik, sabit özler teorisi ile yanlışlanır iken yerini, varlığın nasıl olduğuna dair bilinmesi gerektiğine bırakmıştı. Varlığın olgusal anlamda ilke belirlenimli olarak diyalektik yöntemsellikte nasıl gerçekleşiyor olduğuna (özellikle Hegel metafiziği ve ardılları) dair görüşler olsa da diyalektik çok biçimli gerçekleşir iken yöntemsel indirgemecilikte tek biçimsel olmaya indirgenmeyecek olandı. Ayrıca varlığa dair anlam, karşıt kavram kıpıların yeni bir kavram oluşunda -bireşimde- yeni bir anlamda içeriliyor olamazlardı. Çünkü anlamın yüklemsiz yüklem olarak sadece kendisi olmakta tümel yargısal biricik olması sebebi ile böylesi bir durumda bulunması olanaksızdı… ki anlam; hep varlıksal ve varoluşsal karşılıkları bağıntısında bağlamsal olarak diyalektik oluşa haizdi. Anlam; hep bir bağlamda gerçekleşiyor olarak tümel yargısal iken biricikliğini korumaktaydı. Böyle olmak ile beraber olgunun diyalektik olarak nasıl olgusallık kazandığının metafiziğini yapıyor olmakta iken ne için olduğunun metafiziğini yapmaktan yana hep eksik kalınmış olunmaktaydı.

Anlamın tümel yargısal olması ve dil dolayımda varlıksal ve varoluşsal karşılıklarına bağlı gerçekleşiyor olması, bilmeyi veya yorumu metafizik kılmaktaydı. Varlığa veya varoluşa dair her konu anlamın tümel yargısallığı sebebi ile metafizik yapmış olmakta gerçekleşmekteydi. İster ise salt biçimsel fizik veya matematik yapılıyor olsun fark etmez, her yargı, anlamın tümel yargısal olmasında ve nesnesinden bağımsız dil dolayımında metafizik yapıyor olmanın olanağı olmaktaydı. Varlık değil de olgunun kendisinin ne olduğu veya varlıksal, varoluşsal ve tarihsel anlamda nasıl gerçekleştiğine dair her çalışma da olgunun metafiziğini yapmış olmaktan öte gerçekleşmekte değildi. Metafiziğin eksik parçası ne için olunduğuydu.

Her varlığın kendi olmaya dair mahiyeti, anlamı/ idesi, ne için olduğunun belirlenimiydi… ki varlık olma bakımında niceliğe haiz nesnellik zemininde gerçekleşme olanağı bulunuyor olunsa da nesnelliğine aşkınsal kendinden fazla olmakta, anlamına dair tümel belirlenimlerde görünüş bulunuyor olunduğundan varlık hep metafizik varlık olmakta var olandı. Bu anlamda varlığın metafizik doğasına aşkınsal dil dolayımında varlığı bilmenin ve varoluşsal anlamda esaslarına bağlı bağlamsal oluş içinde yorumlar iken anlamanın olanağına haizdik… ki her bilme ve yorum, metafizik olanı/ gerçekleşeni yine metafizik olmakta bilmek veya anlamaya çalışmaktan öte değildi.

Varlık olma bakımından varlık, niceliğe haiz nesnellikte var olandı. Kendi olmaya dair anlama/ ideye haiz tümel belirlenimli özsellikte gerçekleşmekteydi. Nesnelliğine aşkınsal kendinden fazla olduğu gibi kendinden fazla verdikleri dolayımında edindiği anlam yüklemlerinde de kendinden fazla olandı. Kendinden fazla oldukları dolayımında da bilinmeye açık olduğu gibi varoluşsal bağlamlarda yoruma da açık olandı. Ne olduğuna dair nasıl olduğu yönünde bilgi de edinmek mümkündü. Katı mutlak belirlenimli değil, mümkün belirlenimli olarak yaratıma, dolayısıyla da yoruma açık yeni bir oluş içinde kendinden fazla verdikleri dolayımında kendinden fazla olandı. Yani varlığın varlık olma bakımında kati mutlak belirlenimli değil, esasına bağlı mutlaklıkta yüklem almaya açık yaratım oluşunda yaratıma açık mümkün varlık

olduğu metafiziğin temel konusu olması gerekendi… ki böylece nesnellik zemininde var olmaktan yana kendinden fazla olan varlığın kendinden fazla verdikleri dolayımında ve diğeri ile bütünde yerindeliği sebebiyle de kendinden fazla olduğu gerçeğinden hareketle, metafiziksel anlamda bilmeye ve yorumlamaya zemin edinmiş oluruz.

Bu anlamda niceliğe haiz nesnellik zeminde nesnelliğe aşkınsal her var olan, nesnelliğinden fazlası olmakta kendi ile kayıtlanmışlıkta kendi kayıtlanmışlık belirlenimine aşkınsal dolayımlı dolayımsızlıkta metafizik var olmaktaydı. Bunun ile beraber kendi olmaktan fazlası olmayı; kendinden fazla verdikleri dolayımında ve bütün içinde yerindeliği ve gerekliliğine göre bulmaktaydı… ki kendinden fazla olmaya dair her belirlenimi, ne olduğu veya nasıl olduğunun bilgisinden farklı olarak ne için olduğunun bilgisi olarak bulmuş olmakta ve görünüşe taşımaktaydı. Böylece kendinden fazla olma durumunu diğerleri ile bağıntıda veya ilişkide sürekli kılmış olmaktaydı.

Yani insan, insan olmak içindi. Su, su olmak içindi. Toprak, toprak olmak içindi. Güneş, güneş olmak içindi… Her varlık, varlık olması bakımından kendinden fazla olduğu belirleniminde kendi için olmakta ne için olduğunu deneyimlemekteydi. Kendinden fazla verdikleri dolayımında ve bütündeki yerindelik ve gerekliliğine göre de kendinden fazla olma durumunu sürekli kılmakta iken ne için olduğunu da sürekli kılmış olmaktaydı. Varlık âleminde görülen her varlık evvela kendi için olarak ne için olduğunu bulmuş olmaktaydı.

Eski filozofların kendinde varlık ve kendi için varlık kavram öbeklerinden bakıldığında, her varlık kendinde varlık olarak kendi anlamında/ mahiyetinde kendi için de olan varlıktı… ki kendi için olması dolayımında ne için olduğunu yine kendisi ile bulmuş olmaktaydı. Ne için olduğunu, varoluşunun kendiliğinde bulmaktaydı. Kendinden fazla olduğu belirlenimler de kendi için ne için olduğunun belirlenimleriydi. Allah, Rahman, Rahim, anne, baba, sanatçı vb. olmak, kendi için ne için olduğunun yüklemleriydi.

Ne sorusu klasik ontolojinin yani klasik metafiziğin sorusuydu. Nasıl sorusu hareketin, sürecin, yöntemselliğin, bilimsel olarak nasıl olgusal olunduğunun metafiziğini yapabilmenin sorusuydu. Ne için sorusu da değer belirlenimli olarak ne anlam taşındığının, fenomenolojinin, modern metafiziğin sorusuydu. Çünkü varlık kendinden fazlası olarak hep görünüş bulmaktaydı. Varoluş kendinden fazlası olmakta gerçekleşmekteydi… ki kendinden fazlası olunan her belirlenim, ne için olduğunu kendi için ve diğerleri için olmakta bulmuş olmakta gerçekleşmekteydi. Kendi için ve diğerleri için olmak, varoluşsal öneme haizdi… ki varlık olması bakımından varlık; ne ve nasıl olduğuna dair bilgibilimsel bilinmesi gerekli olmak ile beraber, varlık olması bakımından kendisinden fazlası olan olmakta anlam-değer biçimsel olarak ne için olduğuna dair de bilinmesi gerekendi. Sadece bilgibilimsel değil, yorumbiçimsel olarak anlam-değer mahiyetine bağlı olarak da anlaşılması gerekendi.

Kendiliği, anlam-değer yüklemli karakteristik içeriğe haiz kimlik belirlenimli her oldu kıldığımızda ne için olunduğumuzu da belirli kılmaktaydık. Kendinden fazla olduklarımız, ne için olduğumuzun belirlenimleri iken ne için olunduğu, fenomenolojinin en temel sorusuydu. Varlığın ne için olduğu, kendinden fazla olduklarında görünüş bulmasında açık olmaktaydı. Kendinden fazla vermeyip de kendinden fazla olarak görünüş bulmayan varlık, belki kendinde varlık olarak kendi için olmakta ne için olduğunu bulmaktaydı ama fenomenolojik anlamda metafiziğin konusu olacak ise kendinden fazla vermiş olarak kendinden fazlası olması gereken ne için olduğunu bulmuş olması gerekmekteydi.

En temel örnek olarak Allah; yaratmadan önce kendinde varlık olarak ne için olduğunu kendi için olmakta bulan varlık iken yaratım dolayımımda kendinden fazla veren varlık olarak fazla verdikleri dolayımında Allah karakter içeriğinde kimlik belirlenimli olarak görünüş bulmaktaydı… ki tarih olgusal olarak insanın bilmeye dair konusu olabilmekteydi. Yarattıkları dolayımında “Rabb-ül Âlemin, Rahman,

Rahim, Maliki yevmiddin" olarak ne için olduğunu da belirli kılmış olmaktaydı.

İşte Fatiha sadece klasik metafizik izleğinde varlık olması bakımından ve arke -ilk neden- olması bakımında Allah'ı, metafizik belirlenimde konusu bulmakta değildi. Ayrıca Allah bağıntısında var olanı/ olanları da sadece yaratılmış olmaları içeriğinde metafizik belirlenimli olarak ne olduklarına dair kendisine konu bulmuş/ kılmış olmakta değildi. Hem nura dair niceliğe haiz nesnelliğine aşkınsal kendi -ben- olmakta hem yaratımda kendinden fazlasını vermiş olmakta hem fazla vermiş olduğu fazladan belirmiş olgular dolayımında anlam-değer yüklemli gerçekleşen irade-duygu, karakter-kimlik belirlenimli olarak kendinden fazlası olmakta hem yarattıklarına aşkınsal yarattıklarından fazlası olmakta iken kendinden fazlası olmakta hem de diğeri ile ilişki dolayımında uluhiyet ve rûbubiyet belirlenimli olarak belirleyici olan olmakta kendinden fazlası olan olmakta, diğeri için iken kendi için olmakta ne için olduğuna bağlı kendini gerçekleştiren, görünüşe taşıyan Allah'ın, varlık ve fenomenoloji belirlenimli metafiziğini içermekteydi. Alt metin okumasında fark edilecek olan yaratan-yaratılan, uluhiyet-ubudiyet, hidayet-delalet, rahmet-gazap, sapkınlık-nimete ermek, Hadi-Mudil, Muiz-Muzill vb. karşıtlığa dair diyalektik dolayımda metafiziğe içkin kendinden fazla olarak nasıl görünüş bulunduğunu da anlam olarak içermekteydi.

Fatiha; Allah'ın yarattığı dolayımında nasıl Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin, rahmet ve gazap sahibi olarak görünüş bulduğunu da içermekteydi. Ayrıca en genel tabir ile Allah'ın kendi için Allah olduğu, kulun da kendi için kul kılınmış olduğu, Allah'ın kulu için Allah, kulun da Allah için kul olduğu metafizik belirlenimlerin de betimlenmiş olduğu metindi. Fatiha, kendisinden fazla olup da kendi için olmakta ne için olduğunu bulanların birbiri için de olabileceğini metafiziksel anlamda olanaklı gösteren metindi. Bilmeye dair katı ontolojiyi içeren metafiziğe haiz değil, yüklem almaya açık olup da yaratıma açık olan mümkün varlık olma belirlenimli metafizik olarak

gerçekleşiyor iken yüklem aldıklarında kendinden fazla olarak görünüş bulan varlığın anlatısını içermekteydi.

Fatiha; ilk üç ayet ile Allah, Allah olmanın belirlenimlerinde kendinden fazla olan varlık olmakta anılandı. Hamdı yapan okuyucu gizli özne de idrak sahibi olarak kendi olmaya dair kendinden fazla olan varlıktı. Son dört ayet ile de okuyucu gizli özne kendinden fazla olmanın sürekliliğinde, kendinde fazla olan Allah'ın bitimsizliğine yönelmiş olmaktaydı. Varoluşu kendinden fazla olmanın metafizik belirleniminde bulmuş olup, karşılıklı varoluşta da kendinden fazla olmanın korunuyor olmasına bağlı olarak birbiri için olmakta varoluşu metafizik kılmış olmanın olanağında buluşmayı resmetmekteydi.

Fatiha teo-ontolojik anlamda da Allah'ın varlık bilgisini, Allah'a bağlı gerçekleşenin varlık durum bilgisini ve Allah'a göre nasıl yaşanması gerektiğinin bilgisini metafizik içerikte içeren, betimlemiş olmakta açımlayan metindi. Böyle olmak ile beraber, kendinde fazla olan varlığın karşılıklı yaratım oluşunda, diğeri dolayımında, anlam-değer yüklemlerinde hep kendinden fazla olarak kendini yorumlamaya, dolayısıyla da yaratmaya açık bulduğunu ve böylesi ucu açık yaratım oluşunda varoluşun katı metafizik değil, mümkün metafizik gerçekleştiğini anlam içeriğinde gösteren metindir. Fatiha, metafiziğe dair gerçekleşen belirlenimleri kendine anlam olarak bulur iken varlığın ve varoluşun hep metafizik gerçekleştiğinin anlamını vermekteydi.

Bu durumda metafiziğin kaçınılmazlığında, nasıl metafizik bir oluş içinde yaşamak gerektiğinin metafizik bilgisini de son dört ayeti ile göstermiş olmaktaydı. Varlığın ne için olduğuna bağlı olarak ne için varoluş belirlenimleri göstermekte olduğu ve kime/ neye göre ne için var olmayı devam ettirmek gerektiğinin anlamını da vermekteydi. Ne için olunduğuna bağlı olarak varoluşun anlam-değer yüklemlerinde hep değer biçimsel oluşta anlam biçimsel gerçekleştiğini de karşılıklı ilişki dolayımında açık etmiş olarak göstermiş olmaktaydı. Sadece böylesi metafizik bir metin değil, klasik metafizikten ileri, varlıksal ve varoluşsal olarak fenomenolojik belirlenimde metafiziğin yaşamsal

kaçınılmazlığını göstermekteydi. Bu durumda öte bir gerçekliği değil bize dair olan gerçekliği, öte duran varlığı değil birbirine kendinden fazla olduğu belirlenimleri ile anlam-değer yüklemlerinde katılırken var olan varlığın suresi olan yani içerdiğini modellenmiş betimleme gücünde açımlayan metindi. Metafiziksel anlamda ne için olunduğunu da birçok perspektiften okuyabileceğimiz metindi.

Görülen o ki düşünce tarihi boyunca etrafında dolaşılıp da merkezinden hep uzak olunan metafiziğe dair gerçekliği Fatiha, birçok yönden bize açımlayan alt metin içeriğine haizdi. Ontolojik, epistemolojik, metafizik, fenomenolojik, teo-ontolojik açıdan ıskalanmış, göz ardı edilmiş ne var ise kavramsal bağıntısında yoruma da açık olarak apaçık göstermekteydi. Teo-ontoloji anlamda da on bin küsür seneden beri insanlık tarihinde salt tümel içerikli tanrı anlayışını yıkan anlam içeriğine haizdi… ki "Rabb-ül Âlemin" derken katmanlı yaratım bağıntısında içkin aşkınsal ve dışsal aşkın kapsayıcılıkta kendinden hep fazla verir iken var ettiği fazladan belirmiş olgular dolayımında çokluğa haiz varlık olduğu da anlamlı kılınmış olunmaktaydı.

Allah, çokluğu kendinde gerçek kılabilmek için öz varlığında çokluğa haiz olması gereken varlıktı. Öz niteliğinde hareket bağıntısında kendinde yekvücut iken yine kendi dolayımında fazladan belirmiş olgular belirlenimli yaratımda, kendi varlığında başkası kılmış olduğu varlar var etmiş olmakta iken çokluğu olanaklı kılmaktaydı. Fazladan belirmiş olgular çokluk belirleniminde görünüş bulmaktaydı… ki yarattığı kendisi ile var olmakta iken yarattığından ayrı değil, yarattığı fazladan belirmiş olgu olması sebebi ile de kendisi ile aynı değil olmakta gerçekleşmekteydi. Cenabı Allah yarattıklarından ayrı olmadığı için, tanrısallarından paye almış olarak var olan her var tanrısallara içkin Allah'a benzer özellikler taşısa da tikel ve tekil belirlenimi ile fazladan belirmiş tümel olgu olarak farklı başkası olmakta Allah'a benzemekte değildi.

Nur suresinde kendi varlığını nesnel anlamda nur olmakta niteleyen ve nurun nicel belirlenimli olan niteliğe haiz olduğu özellikle ifade edilmiş

olunmasına rağmen, Allah'ın kendinde niceliğe haiz olduğundan uzak salt tümel varlık olduğu yönünde gelişen görüş, galip düşünce olmuştu… ki bu Allah'ın varlık olarak öz niteliğinden uzak eksik bir yaklaşımdı. O niceliğe haiz varlıksal anlamda nesnelliği olup da öznelliği de içeren tümel varlık olmakta kendinden fazla olan metafizik varlıktı.

Doğada görünenler, nedeni nur iken hakiki varlık olma niteliği göstermeyenlerdi. Yani var olma nedeni kendi olmayıp da nedeni kendi olan öz varlık ile var olmaktalardı… ki neden ile doğada görünenleri bir bütün -evren- olarak kabul etmekle beraber, gerçekliği dışında tanrılaştırmak, kabul edilecek bir yaklaşım değildi. Tanrı yaratmakta iken öz niteliğinden bir şey kaybetmeden var ettiği içindi ki yarattıkları veya kâinat (âlemlerin toplamı, varlıkların bütünü) kılınmayacak kadar kendi olmanın korunumunda Tanrı olandı. Allah'ı kâinat kılma yaklaşımı veya kâinatı Allah görme yaklaşımı Fatiha izleğinden bakıldığında, Allah için "Rabb-ül Âlemin denilmekte olup, âlemlerin kendisidir denilmekte değildi.

Elbette Allah'ın da kendi olmaya dair doğası mahiyetinde niceliğe haiz nesnel olup da öznelliği içeren nur olma niteliğinde doğası vardı. Doğası gereği nur olan varlık hakiki varlıktı. O hakiki varlık iken O'nun ile var olan diğer varlıklar, hakiki varlık değil anlamını taşımakta değil, bilakis hakiki varlıktan aldıkları paye kadar pay sahibi olmakta yani fazladan belirmiş olgu olarak başkası kılınmış olmakta, kendisinden fazlası olan varlıklar olmakta var olmayı bulmaktalardı… ki Fatiha'da gerçekliği olanlar arasında muhatap alınmış olmaya dair ilişki betimlenmiş olmaktaydı.

Yaratım dolayımında Allah'ın, kendi olmayı korur iken yaratımı sürekli kılan olması elzemdi ayrıca kendinden fazla vermiş olduğu fazladan belirmiş olgu mahiyetinde görünüş bulan her varlık ayrı değil aynı da değil olmakta vücut bulmaktaydı… ki Fatiha; fazladan belirmiş olgu olmak ile beraber kendinden fazlası olan metafizik varlık ile kendinden fazla vermiş olarak fazla vermiş olduğu dolayımında ayrıca kendi anlam-değer yükleminde kendinden fazla olan yaratıcı metafizik -

hakiki- varlık olan Allah arasında, karşılıklı metafizik belirlenimli varoluş olanağını betimleyen metindi… ki bu anlamda metafiziği yeniden anlamayı, kapsayıcı anlamı ile olanaklı kılmaktaydı.

Artık metafizik varlık olması bakımından varlığın ne olduğu veya nasıl olduğundan ileri, varlık olma bakımından kendinde fazla olan varlığı konu alan izlekte gerçekleşmesi gerekendi. Varoluş metafizik yani kendi olmaktan fazlası olmakta gerçekleşir iken kendinden fazlası olmak, anlam-değer yükleminde ne için olduğunun da belirlenimi olduğu için artık metafizik ne için olunduğunu da ilmi anlamda konusu bulmuş olmaktaydı.

Varlık kendinden fazla vermiş olup da fazla verdikleri dolayımında kendinden fazlası olduğu belirlenimlerde görünebilir, deneyime açık bulunabilir ve bu durumda bilinebilir olandı. Kendinden fazlası olmakta metafizik varlık olmak ile beraber ne için olduğunu da kendi olma mahiyeti ile açık eden ayrıca kendinden fazlası oldukları ile de ne için olduğunu belirli kılmış olan varlık olarak da bilinmeye açık varlıktı. Bilinmek ile kalmayıp, yaratıma/ yoruma açık her yüklem belirlenimli varoluşta kendini, kendinden fazla olduğu yeni belirlenimlerde yeniden ne için olduğuna dair belirli kılabilmekteydi.

Kendinden fazla verdikleri dolayımında kendinden fazla olmakta varoluş metafizik gerçekleşiyor iken artık sadece varlığın varlık olması bakımından ne olduğu veya nasıl olduğu değil, ayrıca olgunun ne olduğu veya nasıl olduğu değil, ne için olduklarına bağlı olarak ne olduğu ve nasıl olduğu metafiziğin konusuydu.

Zaten, neden arayışına bağlı başlayan ve varlık olma bakımından varlığın ne olduğu üzerine kurulan klasik metafiziğin konusu da varlığın kendinden fazla olduğu yönüydü... ki en temelde metafizik; varlık derken dahi niceliğine aşkınsal kendinden fazla olan varlığı konusu kılmış olmaktaydı. Arke arayışı da kendinden fazla veren arkenin ne olduğuna dairdi ki bu anlamda metafiziğin konusu olmaktaydı. Felsefe başladığı zamandan beri kendinden fazla veren arke ve varlık olması bakımından fiziki özelliğine kıyasen kendinden fazla olan varlığı konu

edinir iken aslında metafizik yapmaktan öte gerçekleşmiş değildi. Yeni metafizik ile de varlığın kendinden fazla verdiği olgular ve fazla verdikleri dolayımında ne olduğu metafiziğin konusuydu. Varlığın ne ve nasıl olduğundan daha çok fiziki varlığından fazlası olması ve kendinden fazla verdikleri dolayımında kendinden fazla olması belirleniminde ne için olduğu da metafiziğin artık en temel konusuydu. Bu anlamda kendinden fazla verdikleri dolayımında görünüş bulan varlığın yeni metafizik ismi anlamında fenomenoloji, ne için sorusu izleğinde de biçimlenmesi gerekmekteydi.

Fenomenoloji ve varoluştan bakıldığında Fatiha'nın yeni metafizik içerikte biçimlenen bir metin olduğu görülür. Fenomenolojik anlamda Allah ve yaratılmış özne bağıntısında ne için olunduğunu bu kadar özlü ve kapsayıcı anlatan başka bir metin yoktu.

Allah, yaratım anlamında fazladan verdikleri dolayımında ve yarattıklarının birbiri ile varoluşsal bağıntısı dolayımında hep kendinden fazla olan varlık olarak Fatiha'da, metafizik belirlenimli varlık olmakta yerini almıştı. Kul da Allah dolayımında kendinden fazla varlık olmayı bulur iken Allah ile olan ilişkisinde de kendinden fazla olmasının sürekliliğini yakalamış olmaktaydı. Nimete ermek söz konusu olduğunda ise kendinden fazla verdikleri dolayımında nimet, kendi ile gerçekleşendi.

*

Nimet ve Fatiha…

Sözlük anlamı ile nimet; bağış, iyilik, lütuf, bolluk, ihsan olan anlamını taşımaktaydı. En basit anlamda, fazladan verilmiş olan anlamını taşımaktaydı… ki Fatiha'da nimet, fazladan ihsan edilmiş lütuf, bağış anlamını taşımaktaydı.

Böyle olsa da nimet; var olmaya dair belirli kılan ve var olmaya dair kullanım nesnesi olarak var olmayı, süreksizliğe rağmen sürekli bulmayı olanaklı kılan her ne ise o idi… ki bu anlamda her şey birbiri için olmak, birbirinin varoluşunu belirli kılar iken nimetti. Varoluşu sürekli kılmanın aracı, kullanım nesnesi olduğu kadar da nimet olmaya devam etmekteydi.

Böyle olsa da nimet; var edilmiş olanaktı… yüklem alındıkları, kullanıldıkları ölçüde nimet olduğunun idraki edilebilir olanlardı. Rahmet olarak bahşedilmiş olup da her kişinin kendinden fazla vermiş olduğu emeği bağıntısında hak edilendi. Var edilmiş olanak bağıntısından bakıldığında nimet sadece kul için olan değil, Allah için de olandı… ki her ne ki var edilmiş olanak olarak kendinden fazla verilmiş fazladan belirmiş olgu olmakta var kılınmış olunmaktaydı, işte o yaratanın kendisine de mümkün kılınmış nimet olmakta gerçekleşmekteydi… ki bir ayette "O nihayetsiz nimet sahibidir" denilir iken sadece yarattıklarını rahmet sahibi olarak nihayetsiz nimet yani olanak içinde var etmekte değil, kendinden fazla verdiği dolayımında kendine de rahmet etmiş olarak yaratım dolayımında açık olan bütün varoluşsal olanaklar kendini oldu kıldıklarının olanağı olmakta kendisine de nimetti.

Katmanlı yaratım bağıntısında Allah'a ait gerçekleşen her ne var ise yaratılmış olanlara dair de gerçekleşir iken çift yönlü varoluşta evrensel özellik göstermekteydi… ki bu anlamda nimet ve rahmet dahi Allah'a ait gerçekleşen özelliklerden olup yarattıklarına dair de gerçekleşmekte olandı. Yeter ki kavramı gerçekte karşılığı olan gerçeklik belirlenimine

göre anlam içeriğinde okumuş olalım… ki böylece gerçek olana göre yorumu da doğru yapmış olalım.

Evvelde varlık olarak var olmamış olanların var olması da bir ihsan olup nimettendi. Her varlık kendinde varlık olarak ne için olduğunu evvela kendi için olmakta buluyor iken kendisine bahşedilmiş olmakta nimet sahibiydi. Doğada her bir varlık hem kendi hem de kendinden fazla verdikleri ile diğeri için iken birbirine nimet olmakta var kılınmış olmaktaydı. Diğerleri ile varoluşta da diğeri ile var olmanın olanağında herkes birbirine nimet olmaktaydı.

Her ne kadar diğeri dolayımında diğerinin nimet olmasında nimet, var olmaya dair ihtiyaç duyulan olması bağıntısında ihtiyaçlı olmak anlamına haiz olsa da varlık kendisinden fazla verdikleri dolayımında nimetini kendi belirleyen olmakta iken nimet kıldıklarının hem nesnesi hem de öznesi olmak ile kalmayıp nimet kıldığını kendi varoluşunun nesnesi kılabilmekteydi… ki nimet kendinden fazla olmanın aracı kılınmış olarak belirendi.

Kişinin kendinden fazla vermiş olarak varoluşuna nesne kıldığı ile kendinden fazlası olması, kendi ile ayağa kalkar iken kendi varoluşuna nesne kıldıkları ile de var olabildiği gerçeğini açık etmekteydi… ki nimet varoluşuna nesne kıldıkları olmak ile beraber varoluşuna nesne kıldıkları dolayımında kendinden fazlası olduğu belirlenimleriydi. Aile, devlet, sanat, felsefe, din vb. alanlar var eden insan bunları kendi için kılar iken nimet bulmakta, onlar dolayımında kendisini oldu kılmış olduğu anne, baba, yönetici, hükümran, sanatçı, filozof, inanan vb. kılar iken kendisini oldu kıldıklarını da kendine nimet bulmaktaydı.

Bu durumda kişi nimeti, kendinden fazla olmasının anlam-değer yüklemi bulur iken kendi için kıldığını ve kendi için olduğunu nimet olmakta bulmaktaydı. Kendi için kıldığını ve kendi için olduğunu kendine nimet bulan, diğeri için de kıldığını, diğeri için de olduğunu, diğeri için nimet kılabilmekteydi. Kendinden fazla verilen sadece fazla verene değil, diğeri ile varoluşta rahmet olarak diğerine de nimet olması gerekendi.

Nimet kavramı kendi için olmak, kendi için kılmak ve birbiri için olmakta var olmak anlamını taşımaktaydı. Kendinden fazla verdikleri, nimet olması dolayımında kişinin kendi ile gerçekleşendi… kendi için nimetti.

Bu anlamda Fatiha'da gerçekte nimet sahibi olan elbette Allah'tı. Çünkü kendinden fazla verdikleri dolayımında "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" olan O idi. Âlemleri tanrısallarını gerçekleştirme nesnesi kılar iken kendine nimet kılmış olan O idi. Yarattığı/ yarattıkları dolayımında kendini oldu kılmış olduğu karakter içerikli kimlik belirlenimlerini de kendine nimet kılmış olan O idi. Yaratmış olduğu kendisini zikrettiğinde, hamd ettiğinde de kimlik belirlenimli varoluşun nesnesi olmaktayken de kendisine nimetti. Cenabı Allah, görülen o ki yarattıklarına kendisinden varlık verir iken paye vermiş olmakta pay sahibi kılmış olarak ihsan, bağış, bereket, lütuf anlamında nimet veren iken yarattığı kendisi için iken kendisine nimet kılmış olmaktaydı.

Bu sözümün yanlış yorumlanmaması için belirtirim ki Allah bizim gibi yemeyi, içmeyi, giyinmeyi kendisine nimet kılmakta değil, bunları bize nimet kılmış olmaktaydı. Bizler nasıl ki aileyi ve ailede anne ve baba olmayı ayrıca devleti ve devlette yönetici veya hükümran olmayı kendimize nimet kılmaktayız. Allah da yarattığı bütün âlemleri ve âlemler dolayımında kendisini oldu kıldığı Allah, Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin, Vedud vb. özelliklerini evvela kendisine nimet kılmış olmaktaydı.

Bu anlamda Allah için nimet olan; Allah'ın varlık gerçeğine zeval vermeden gerçekleşen olmak ile beraber zatını/ varlığını devam ettirmenin ihtiyacı olan değil (ki Allah böylesi ihtiyaçlı olmaktan münezzeh olandı), varoluşsal anlamda gerçekleşmesi için, diğerinin varlığı olması gerekir iken diğerinin varlığının nimet olması dolayımında nimet olarak gerçekleşendi… ki Fatiha'da, okuyucu gizli özne tarafından hamd edilmek, anlam-değer-duygu yükleminde ihtiyaç duyulandı. "Ne kadar az şükretmektesiniz" ayeti de emeğin karşılığı olan onanmanın bir ihtiyaç olduğunu göstermekteydi. "Gizli bir hazineydim bilinmek

istedim. Kâinatı halk ettim" hadisi kutsisi de bilinmenin anlam-değer-duygu yüklemli gerçekleşmesi ihtiyacının bir ifadesiydi.

Hazine; kendi ile dolu olan varlık olmak (Es Samed) anlamını taşıdığı gibi, anlam-değer ile dolu varoluş yani yaşam sahibi (El Gani) olmak anlamını da taşımaktaydı. Bu durumda bilinmek istenci; zati anlamda kendinin, anlam-değer dünyasının ve anlam-değer dünyası dolayımında kendini oldu kılmış olduğu anlam-değer yüklemli karakter içerikli kimlik belirlenimlerinde bilinmesi istenciydi.

Fatiha'dan bakıldığında ilk üç ayette Allah'ın kendisini oldu kıldıklarının, kendisine nimet olduğu görülür. Hamd eden kulun dahi kendisi için kendisine nimet kılmış olduğu ve hamdın dahi hakkı gereği beklenen bir nimet olduğu görülür. Hamdı yapana da Allah'ı hakkı gereği bilmesinin anlam-değer-duygu yüklemli gerçekleşen neşe/ zevki olmakta nimetti. Karşılıklı varoluşta kendinden fazlası olmaya dair gerçekleşmesi gerekenler için birbirimize ihtiyaçlıydık. Sevmek için sevilecek olana, şefkat için şefkat duyulacak olana, hamd için hamdı yapacak olana ihtiyaçlıydık. Kendi başına olmanın yalnızlığını aşmak için dahi olsa diğerinin varlığına ihtiyaçlıydık. Rabb-ül Âlemin olan Allah Muhammed Mustafa'ya Habibim derken de buna tanık olmaktaydık.

Son dört ayet ile de Fatiha'da Cenabı Allah, kendisini yarattığı kulu için nimet kılmış olmaktaydı… ki iman eden için iman bir nimet olmak ile beraber iman edilen Rabb-ül Âlemin de kulunun ibadetleri ve duası ile yakinliğe dair sonuç alacağı olarak nimetiydi. İbadet, dua, sırat-el müstakim, nimete erenlerin varlığı da nimet kılınmış olanlar olmak ile beraber bunlar dolayımında Allah, kendisini sonuç alınacak varlık/ hakikat olarak nimet kılmaktaydı. Allah'tan sonuç alınan nurlanmak, feraset, basiret, irfan, keramet, tasarruf, tanrısalların deneyime açık bulunması ve güzel ahlakta gerçekleşmesi ayrıca güzel ahlak vb. de Allah'ı nimet olarak bulmuş olmak anlamını taşımaktaydı.

Karşılıklı varoluşta birbirine kendinden fazlası olan belirlenimlerin gerçekleşmesi için ihtiyaç duymak, birbiri için olmayı da gerekli ve sürekli kılmış olmaktaydı. Bir daha söylemek gerekir ise Allah varlıksal

anlamda ihtiyaçlı değil, anlam-değer-duygu yüklemli olarak gerçekleşenler ve bu gerçekleşeceklerin sebebi olacak diğerine ihtiyaç duymuş olmaktaydı. Bu durumda dahi Allah, diğerine mecbur değil, ihtiyaçlıydı… ki kişi Allah'ı kendine mecbur görüp de olması gerekenleri yapmadığında, onu giderip başka birini yaratmaya da güç yetirendi.

"Allah dilerse sizleri giderir yeni bir halk getirir." "Sizden kim dininden dönerse, Allah onların yerine başka bir topluluk getirir. Onlar Allah'ı sever, Allah da onları sever." "Ey iman eden kimseler, siz Allah'a yardım ederseniz, size yardım eder ve ayaklarınızı sağlam tutar." "Yerde ve gökte aciz bırakıcı değilsiniz. Allah'tan başka ne bir veli ne de bir yardımcı bulamazsınız." Bu gibi ayetlere dikkat edildiğinde Allah'ın bizlere varlıksal bir acziyette ihtiyaç duymadığı zaten ifade edilmektedir. Ayrıca yaratılmış olanların Allah'ı mecbur bırakmaya dair ihtiyaçlı kılmak gibi bir olanak içinde olmadıkları da anlaşılır. Yaratılmış olanlar ise hem Allah'a var olmak için, acziyeti sebebi ile ihtiyaçlıydı hem de fakr yani varlığı kendi elinde gerçekleşmeyen olması sebebi ile varlığının sürekliliği için ihtiyaçlıydı. Söz konusu Allah ise ya Allah için halka hizmette Allah için olmak vardı ya da Allah için değil isek başkası Allah için halka hizmette Allah için kılınırdı.

Zaten her varlık nur ile var iken en temel nimet, var olmak için ihtiyaç duyulan Allah'tı. Canlılık, irade, bilmek, görmek, duymak, konuşmak, kendinden fazla veriyor olarak kendinden fazlası olmakta var olmak vb. hep Allah'ın nuru ile kuvvet etkileşimlerinde gerçekleşir iken var olan Allah'ı nimet bulmaktaydı. Yenilen ve içilenler dahi nura dönmüş olmakta tada, hazza, görmeye, duymaya, sevgiye vb. döner iken gıda olmuş olmak ile nimet olmak ile kalmayıp Allah'ın en temel nimet olduğu, kendilerinin de ara nimetler olduğu gerçeğini görünür kılmaktaydı.

Fatiha'da geçen nimete erenler de her şeyin Allah'ı bilmeye ve Allah ile buluşmaya dair nimet olduğunun idrakini edinmiş olup da ara nimet dolayımında Allah ile var olunduğunun idraki ve imanına ermiş kişilerdi. Tabiatta olan bitenlerden tutun da nefsi emmareye, bilmekten tutun

da bilinmeyenlere, mükafattan tutun da cezaya, rahmetten tutun da gazaba, sevaptan tutun da günaha, hayırdan tutun da şerre kadar ne gerçekleşmekte ise Allah'ı bilmenin, tanımanın, görmenin, Allah ile buluşmanın ve sonuçta O'na kavuşmanın vasıtası -olanağı- olmakta ise nimetti. Allah ereğine bağlı gerçekleşip de ereğin gerçekleşme, görünüşe gelme belirlenimleri nimetti.

Nimete erenler; Allah'tan sonuç aldıkları dolayımında Allah'a ait olanları kendilerine dair kılınmış olmakta kullanırken de nimet sahibi olanlardı… ki nimete dair olan tanrısalların üzerlerinde gerçekleşmesinin sonucunda da nimet, Allah'ın üzerlerinde görünüş bulmuş olmasıydı.

Katmanlı varoluşta birbirine içkin olmakta Allah yarattığı için nimet iken yarattığı da tanrısalların gerçekleşmesinin olanağı olarak Allah için nimetti. Karşılıklı var olmanın olanaklı olması sebebiyle de karşılıklı varoluşta birbiri dolayımında kendinden fazla olmanın olanağı olarak birbiri için birbirine nimet olmak vardı. Kendinden fazla olmanın olanağı olarak birbiri için nimet olmanın sürekli kılınıyor olması da vardı.

Genel anlamda Fatiha, vahyin rahmet olması içeriğince zaten nimet olan bir sureydi. Fatiha'da nimet ise ilk üç ayette tevhid belirlenimli itikadın nasıl olması gerektiğinin anlam nimetiydi. Son dört ayet de tevhid izleğinde Allah'a göre Allah için nimet olmakta ve sonuçta da kendisi için de nimet olmakta nasıl yaşanması gerektiğinin mesaj -anlam- nimetini taşımaktaydı.

*

Mitten felsefeye, bilgiden hikâyeye, mitten tevhid ve hikâyeye Fatiha…

İnsanlık için düşünce tarihinde mitler; yaşanan çevreyi, kâinatı anlamlı kılmanın bir aracı olarak değerlendirilebilir. Yaratıma dair her mit, bir neden arayışının sonucu olmak ile beraber varlığın sebebi olan varlığı yani Allah'ı da aramanın bir belirlenimiydi. Bir neden arayışı yolculuğu anlamında yaratıma dair her mit, ilk neden olan Allah'ı arama yolculuğu olarak gerçekleşir. İlk neden arayışının ilk sorgulama biçimi olan mitler, arayış yolculuğunda, gerçekte ilk neden olan Allah'tan öte, farklı nedenlerde yolculuğu sonlandırmış olmakta bitebilmekteydi.

Doğadaki her fenomen tanrılaştırıldığı gibi doğadaki fenomenler ile insan karışımı tanrılara da inanıyor olmak söz konusu olmaktaydı. Sadece insan biçimli olup insanı kendilerine benzetmiş olan tanrılar da vardı. İlk neden arayışı, insandan bakıldığında ilk neden olmaktan daha çok erek neden arayışıdır… ki mitler bu anlamda ereğe veya erek çokluğuna göre varoluşu anlamlı kılmış olmakta gerçekleşmekteydi. Ereğe/ ereklere de anlam-değer yüklemli inanç belirlenimli içselleştirildiğinde inanç nesnesi olmaktaydı… ki bu anlamda erek/ erekler belirlenimli her inanış varoluşu da anlamlı kılmanın ve ereğe göre nasıl yaşanması gerektiğinin eylemlerini de içerir iken din belirlenimli bir dünya kurulumunu olanaklı kılmaktaydı… Mit yaşanan dindi.

En temelde mit; yorumlanmış ilk nedenin/ nedenlerin, erek biçimsel olarak inanılıyor olmasında varoluşun ne için olduğunu yorumlamanın ve yaşamı da yaşam biçimi anlamında ereğe/ ereklere göre inanç biçimsel yorumlamanın olanağını vermekteydi… ki gerçek, bilinmekten daha çok yorumlanmış olarak aidiyet belirlenimli kendisine katılınandı. İnsan ussal anlamda bilmeye dair belirleyici olduğu içindir ki yaşamı kendi için belirleyici olduğu yönde kolaylaştırır… kendisi için anlamlı bulduğunu, tutarlı kılmak için mitlere konu olan erek belirlenimli Tanrı veya sözde tanrı olduğuna inanılan tanrıları belli bir hiyerarşi içinde yorumlamaktaydı.

Bundan dolayı anlaşılmalıydı ki tanrı/ tanrılara ve yaratıma dair mitler, insanın kendi yorumlama gücünün ürünü olarak kendisinde gerçekleşenleri uyarladığı veya taleplerini dayattığı anlatılardı. İnsan düşüncesinin yaratıma dair renkliliğini görebilmek adına dahi olsa önemliydiler. Ancak gerçekten kopuk yorumlanmış olarak varsayılanlar içinde kaybolmuş insanlığın da resmini görünür kılmaktalardı.

Ussal tutarlılık arayışı ile beraber, uydurulmuş tanrıların tutarsızlığına tanık oldukça, inanmak ile kalmayıp yaşam biçiminde din oluşu içinde yaşamsal kılınan mitler, artık yerini katı bilmeye bırakmaktaydı. Çoklu tanrılardan tek tanrılı inanışlara doğru evrilir iken tek tanrılı mitler yaşamı yeniden biçimlendirmekteydi. Tanrı'nın tanımlanması, tanıtılması, kanıtlanmasına dair sayısızca metin kaleme alınmaktaydı. Modern düşünce ile beraber Tanrı'nın deneyime açık olmadığı kanısı hâkim olmaktaydı… Deneyime açık olmayanın kavramlaştırılması olmayacağı gibi bilinmesi de imkânsızdı. Tanrı kavramı ise uydurduğumuz bir mit olmaktan öte değildi. Bazen korkulardan dolayı, bazen isteklerimizden dolayı, bazen ahlaki bir ilke olarak ihtiyaç duyulmasından dolayı… bazıları için Tanrı, uydurduğumuz bir mit olmaktan öte değildi.

Paganlığın ayak izlerini taşıyan yozlaştırılmış İseviyet, İntikam hırsı ve hışmı ile ceza sahibi olmak ile beraber hep ötelerde duran Tanrı itikadına haiz ve aslından uzak Yahudilik de modern yaşamda gericiliğin günah keçisi olmak ile geriye atılmıştı. Aslında ise İseviyetin tanrı itikadı kamu alanından uzaklaştırılmıştı. Artık aydınlanma izleğinde insanın miti anlatılacaktı. İnsan dünyada gerçekleştirdikleri ile kaderini hikâyesinde yaşaması gereken varlıktı. Kaderi ise kendisini yaşamaktan öte değildi.

Felsefe ile beraber mitten ussallığa, dolayısıyla da kavramsal düşünmeye geçen insan, düşünce tarihi sürecinde Tanrı'nın hikâyesini de kavramsal tutarlılıkta anlatma çabası göstermiş olup modern yaşam ile beraber insanın hikâyesine evrilmişti. Modern yaşam bilimsellik yaklaşımı ile bilgiyi ve bireyselliği önceler iken postmodern yaklaşım ile

hikâyesi olan insana evrilmişti. Böyle olsa da ulus devletlerin mitleri gölgesi altında insan yeni bir mitin parçası olmaktan öte durmakta değildi. Böyle olsa da insanın artık düşünmeye konu olması elbette önemliydi. Mitten felsefeye, felsefeden yaşama, yaşamdan bilime ve hikâyeye dair kendi olmanın yolculuğuna uzanan düşünce tarihinde sonuçta tarihsel izlekte gelişen kendi mitini kendine konu alan insandı. Kendi mitini, gerçekleştirdikleri dolayımında hikâyeleştirerek veya tarihsel izlekte kültür ve medeniyet çerçevesinde anlatma çabası gösteren de yine insandı.

Mitten hikâyeye uzanan yolculukta insan, tanrıları veya Tanrı'yı geride bırakmış da değildi. Tanrı'yı doğa kılma çabası veya doğayı tanrılaştırma çabası da Tanrı'ya dair mitin bir parçasıydı. Anlam-değer yüklemleri almaya açık olarak ereğe, amaca bağlı yorumlama/ yaratım etkinliği gösteren insan, aslında hep yeni bir yaratım/ yorum etkinliği içinde bulunmaktaydı… ki önemli olan yeni yaratım etkinliğinin gerçekte karşılığı olup olmadığıydı.

Fatiha; bilgi-yorum bağıntısında, dolayımlı var olmanın olanağında, yüklem almaya açık yaratım oluşunda, kendiliği tercihlere bağlı gerçekleşen anlam yüklemli oldu kıldıklarımız doğrultusunda hep yeniden yorumlanmış olarak yaratılıyor olmanın gerçeğini, hikâyesini açık etmekteydi. Uydurduğumuz tanrılar veya tanrı değil, gerçekte karşılığı olup da kendisine göre yaşamamız gereken Allah'ın suresiydi. Mitten felsefeye, felsefeden yaşamı anlamlı kılmaya uzanan yolculukta tanrısalları ile deneyime açık olup da ilke gereği yaşamda tevhid belirlenimli bulunabilecek, bilinebilecek Allah'ı anlatmaktaydı. Kavramsal olduğu kadar betimlemeye dair ifade içeriği ile birbirini kapsayan katmanlı varoluşta tanrısallar bağıntısında benzerlikler içerse de var olmaktan yana farklı başkası olmakta gerçekleşenlerin, hikâyelerinde buluşabileceğini anlatmaktaydı.

Fatiha; gerçekte karşılığı olmayan yoruma dair uydurmalardan veya varsayılanlardan uzak, gerçeği resmetmekteydi. Katı bilmeye dair

yabancı, öte kılınanın, öznelliğe dair hikâyesi içinde bilinebileceği, anlaşılabileceğinin betimlemesiydi.

Mitten felsefeye, bilgiden hikâyeye dair yolculukta insan hep bir üst hikâyenin parçası olarak hikâyesini -varoluşu- anlamlı kılmaktaydı. Öncesinde, Tanrı'nın uzattığı eli misali nebilerin gölgesinde olan insan, nebilerin gölgesinden uzaklaştıkça, mitlerin yansıttığı tanrıların gölgesinde yaşamaktaydı. Tanrıların gölgesinden us ile uzaklaştıkça, yeniden Tanrı'yı mitleştirdiği bir sürece evrilmişti. Tabi ki Tanrı öznelliğe haiz hikâye sahibiydi ama gerçeğinden kopuk yorumlanışı ile mitsel kılınmış olması izleğinde insanlaştırılmış olmaktaydı. Yeni mitte de Tanrı'nın gölgesinden daha çok tanrılaştırdıklarımızın gölgesinde insan, hikâyesini yeniden oluşturmaktaydı. Ulus devletlerin miti ile de yeni bir mitin parçası olmakta insan, yeni bir üst mite katılmış olarak hikâyesini yaşamaktaydı. Kapitalizm ile beraber pazarlanan mitlerin gölgesi altında pazarlanan mitlerin parçası olunmaktaydı.

Eski mitler bir anlama ve neden arayışı çabası olarak varoluşun yorumlanmasını içermekteydi. Modern mitler ise bir ideal görüşün teklif edilmesi, dayatılması veya idoller yaratarak reklam nesnesi kılınmış olmakta biçimlenmekteydi. Eski mitler miras alınıp da içinde doğulan bir dünyayı resmetmekteydi. İnsanın öykündükleri, idealinde kendisinde olmasını istediklerine bağlı özgürleşme nesnesi gibi görülse de hakikate gafil bıraktığı yönde uyku nesnesiydi. Modern mitler ise kişiyi öz gerçeğinden kopardığı ölçüde, devlet, ırk, ideolojiler vb. izlekte biçimlenir iken nesnelleştirmekteydi. İnsan yarattığı mitin tüketilen nesnesi kılınmaktaydı. Modern mitler; insan olmanın gerçeğinden, Allah ile var olunduğunun gerçeğinden uzaklaşmış olarak dünyevileşmenin nesneleriydi.

Mit; deneyime açık olmayan ve gerçeği temsil ettiği söylenen, bilinçdışı abartıları ile doluydu. Öznesi ve nesnesi insan iken insanın kendisini yaratıcı etkinlik anlamında fark etmesinin nesnesi olması gerekirken insanın kendisini kendi gerçeğinden kopuk nesnelleştirdiği nesnesi olduklarıydı. Hikâye ise gerçekten bir kesit olmak ile beraber deneyime

açık olup kişiye gerçeğini hatırlatandı. Mit, nesnesi kılmakta gölgesinde kalınan iken hikâye, gerçeğine her tanık kıldığında özgürleştirici olandı.

İşte Fatiha, gerçekten kopuk yorumlanmış olunan ve gölgelerinde katılmış olunan veya parçası olunan mitlerden ari gerçekte karşılığı olan üst hikâye sahibi olan Allah'ın hikâyesine, gölgelerde kalmadan karşılıklı muhatap alınıyor olmanın değerinde katılıyor olmanın hikâyesiydi. O'nun hikâyesini, aidiyet ve sorumluluk belirlenimli olmakta kendi hikâyesi olarak bulmanın olanaklı olduğunu da göstermekteydi.

Fatiha'nın son dört ayeti ile, üst hikâye sahibinin hikâyesine katılmanın olanağına dikkat çekilmekteydi. İlk üç ayeti ile de gölgede kalmış olarak katılan bir hikâye anlatılmakta değil, gölgeler aşılmış olarak birbirine katılan hikâyelerde birbiri ile buluşmak anlatılmaktaydı. Yaratmış olduğu âlemler dolayımında "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" olan Allah'ın Allah olması hikâyesinin betimlenişi okuyucu gizli özne tarafından ifade edilmekteydi.

İlk üç ayet ile okuyucu gizli özne, aidiyetinin kime olduğunu ifade etmekteydi. Son dört ayet ile de okuyucu gizli özne, aidiyet duyduğuna yönelik sorumluluğunu ifade etmiş olmaktaydı… ki Fatiha aidiyet ve sorumluluk belirlenimli olarak karakter sahibi olan tevhid ehlinin yani muvahhidin de hikâyesini betimlemiş olmaktaydı.

Hikâye gerçekten kesit olup herkesin gerçeğini anlatandı. Mitin büyülü ve abartılı dünyasından koparıp gerçekleri hatırlatmaktaydı. Fatiha'da hikâye; Allah'ın hikâyesi ve kulun hikâyesi olarak biçimlenmekte iken kul, Allah'ın hikâyesine katılmış olarak kendi hikâyesine yön vermekteydi. Allah'ın hikâyesine katılması için ihtiyaç duyduğu ise takvaydı. Takva, Allah'ın hikâyesine katılmanın olanağı olarak Fatiha'nın kapsayıcı anlam zenginliğinde içerilmekteydi.

Her iki hikâye sahibi, aynı metinde farklı bağlamlarda ve birbiri dolayımında hikâye sahibi olmakta buluşmaktaydı. Hikâyelerini birbiri dolayımında hikâye niteliği kazanmış olmakta bulmaktalardı… ki Fatiha; bir bağlamı ile Allah'ın yarattıkları dolayımında gerçekleşen hikâyesini,

diğer bağlamı ile de kulun Allah dolayımında muvahhid olmasının hikâyesini resmetmekteydi.

Fatiha, gerçeğin hikâyeleştirilmiş olarak betimlendiği ve tevhidin hikâyesi olarak da değerlendirilebilirdi. Her türlü sapkınlığa rağmen inkârdan, şirkten, riyadan ari olarak Allah'ı varoluş biçimsel belirlenimleri dolayımında bilmenin ayrıca aidiyet hissiyatı ve sorumluluk idraki ile Allah'a bağlılığın yaşamsal anlamda biçimlendiği tevhid hikâyesinin ismi Fatiha'ydı.

Allah'ın, yarattıkları dolayımında Allah, Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin vb. olmaya dair bir hikâyesi vardı. İman, hakiki olmak -ihlas- ve takva ile Allah'ın hikâyesine katılma olanağı olmak ile beraber hikâyesine katıldığımız kadar hikâyesini hikâyemiz bulmak da vardı. Fatiha bu gerçeği de özetler iken Allah'a inanmış olmak için inanmak değil, Allah'ın hikâyesine katılmış olmak için, evvela iman etmek gerektiğinin gerçeğini hatırlatır. Takva ile de Allah'ın hikâyesine katılabileceğinin gerçeğini hatırlatır.

Fatiha'da hikâye; mitin büyülü dünyasından ari, gerçeklik zemininde yaşanandı. Hikâye gerçekten bir kesitti. İlkeselliği içerdiği yönde deneyime açık evrensel olanı aynalaştırmaktaydı. Tek başınalığın hikâyesi değil, kendinden fazla veren ve fazla verdiği ile diğeri dolayımında hikâye sahibi olan öznenin hikâyesi vardı. Fatiha ile de hep bir hikâyenin parçası veya gölgesi altında olana, ortak hikâyenin muhatabı, bireyi olması teklif edilmiş olmaktaydı.

Genel anlamda Fatiha, mitin büyülü dünyasından çıkarak gerçeğin hikâyesine katılmanın olanağını gösterir. Mitten tevhide yükselmiş olarak, her türlü gölgeden veya gölgelerin uzantısı olan eziklikten ari öz değerinde kendi olmanın gerektiğine işaret eder. İnsan; Allah için, Allah da insan için iken kendi olma değerini -haysiyetini- birbirinde bulmanın, korumanın yolunu da işaret eder.

Her şeye rağmen hikâye; haysiyetini, öz değerini, izzeti nefisini (sen onuru da ekleyebilirsin) korumuş olarak yaşanması gerekendi. Bunun

için Fatiha; ilk üç ayeti ile tevhitte buluşmayı işaret ederken son dört ayeti ile de takvada buluşmayı işaret etmekteydi.

Kişinin imanı, aidiyete dair hissiyatı, emeğe dair çabası, takvası kadar Allah'tan yana istidat artışında payesi vardı. Değer olarak kabulü vardı. Değer olarak kabul edildiği kadar Allah'ın hikâyesini hikâyesi bulması vardı.

Mitler her ne kadar insanlığın ortak bilinçdışı gerçeklerinin bir yansıması olarak insanı değerlendirmenin bir aracı olsa da hikâyenin gerçeği yansıttığı kadar şeffaf değildi. Elbette mit ve hikâye anlatı olması anlamında ortak niteliğe de haizdi ama mit ve hikâye yukarıda anlatılanlardan bakıldığında birbirinden farklı olan iki anlatı biçimiydi. Bazen miti, anlatı anlam içeriğine bağlı olarak hikâye ile eş anlamlı olmak kaydı ile kullandığım olmuştur.

Özellikle belirtirim ki Kur'an kıssaları anlamında hikâyeleri, anlatı olmak içeriğinde mitler olarak değerlendirdiğim olmuştur ama bundaki kastım anlatı anlamında kıssaların hikâye olmalarıydı. Özellikle bu başlık altında mit ve hikâye arasındaki farkı değerlendirmiş olarak Fatiha'nın; gerçekten koparan bir mit yani anlatı değil, her kişiye kendi gerçeğini, ne için olduğunu, olması gerekenini hatırlatan hikâye anlamında anlatı niteliği taşıdığını göstermeye çalıştım.

*

Takva ve Fatiha…

Takva; sakınma, korunma anlamı içeriyor olup, din terminolojisinde günahtan sakınma, korunma anlamını taşımaktaydı. Bu da emir ve yasaklara dikkat etmek ile beraber salih ameller ile beraber güzel ahlakın sürekli kılınmış olmasında olanaklıydı.

Takvayı, Allah'tan korkmak anlamında yorumlayanlar olsa da Allah'tan korkmak dahi yapılmış olan kötülüklerin, günahların sonuçlarından korkmak anlamı taşır iken Allah'tan sakınmak, kötülük ve günahtan korunmak anlamını taşımaktaydı… ki bu anlamda takvayı sadece korkuya indirgemiş olarak anlam daraltmasına gitmeden, güzel ahlak sahibi olarak vicdani anlamda yapılması gerekenleri de içeren bir kavram olduğunu hatırlatmış olarak kullanmak gerekir. Allah'ı sevmek ile beraber yapılmış olan kötülük ve günahlardan sakınmak, korunmak anlamında kullanılmış olması da daha doğru olur… ki sakınmanın temelinde korkmak değil sevgi olduğunda daha hakiki bir ilişki kurulmuş olunur.

Elbette korku da olmalı ki korktuğumuz (kontrolsüz olup da travmaya sebep veren şiddetli korkuyu kast etmekte değilim) dolayımında öncelikli değerlerin idrakinde olalım ve değer algımız kuvvetlenmiş olsun. Böylece sakınmamız gerekenlerin idrakinde olmak ve özdenetimde bulunmak olanaklı olmuş olsun. Takva korku ile ilişkilendirilir ise eskiler takvaya dair korkunun, Allah'tan uzak olmaktan korkmak, Allah'a layık olamamaktan korkmak ve sapkınlardan olmaktan korkmak anlamında anlamlı kılmışlar.

Sevgi ve korku arasında anlam-değer yüklemli vicdan sahibi olmak, kaygı ve umut arasında olması gerekenlerin tercihinde bulunmak; eski düşünürlerden bazılarının dediği gibi şartlandırılmış olarak korkunun gölgesinde kendi olmaktan kopmak değil, karşıtlık dolayımında vicdani yükümlülükte bizatihi kendi yaratımına dair hüküm sahibi olmak anlamını taşımaktaydı… ki kişi yaratımına, Allah ilkesi gereği karşıtlık dolayımında karar verdikleri ile katılmaktaydı.

Yukarıda anlatılanlar doğrultusundan bakıldığında, Fatiha'nın son dört ayeti de ilk üç ayette işaret edilen tevhid akidesi izleğinde takvanın nasıl olması gerektiğini işaret etmekteydi. Takva; Allah ile yaratım bağıntısında Allah'a göre okuyucu gizli öznenin hikâyesinin nasıl olması gerektiğinin en temel ilkesiydi. İlk üç ayet, Allah'a ait profil çizerken kime iman etmek gerektiğine dair takvaya dahildi. Son dört ayet de inkârdan, şirkten ve riyadan uzak takvanın, diğeri dolayımında biz oldukları ve nimete erenler izleğinde nasıl gerçekleşmesi gerektiği, sapkınlar ifadesi ile de kimlerden olunmaması gerektiği anlamında işaret edilmekteydi.

Sevgi ve korku, kaygı ve umut en temel duygulardan olarak iman ile Allah'a tutunmuş olmakta gerçekleştiğinde, Allah ereğine/ ilkesine bağlı olarak, beşerî/ bedeni değil, insani veya anlam-değer yüklemli tinsel yaratımına katılmayı olanaklı kılmaktaydı. Us dışı değil, usa katılmış olarak erek belirlenimli biçimlenmektelerdi. Yani duygular en saf hâli ile ussal olmanın önüne geçmeye neden olabilseler de irade-değer biçimsel gerçekleşmelerine baskın bir değere, üst değere duyulan duyguya bağlı biçimlene bilmekteydi. Duyguları biçimlendirmek dahi kişinin tinsel yaratımına dair katılımcı olarak söz hakkını kullanmasıydı.

Şahıs özünde biçimsiz olup anlam-değer, irade-duygu, içgüdü-huy, karakter-kimlik, eylem-görünüş belirlenimli olup da anlam yüklemli gerçekleşenleri yüklem aldıklarında, yani böylesi vücuda getirdiklerinde suret kazanmış olmaktaydı. Duyguya, karakter ve kimliğe dair ereğine göre biçimlenmiş anlam yüklemli belirlenimleri, aidiyet duyup da kendine dair kılmış olmasında bir elbise misali, özünde bir şeye benzemeyen kendiliğe/ kendiliğine yani benliğe/ benliğine giyinmiş olmaktaydı.

Anlam-değer yüklemli gerçekleşenler, anlam-değer yükleminde kendiliğe yüklem alınmış olmaktaydı. Ereğine bağlı olarak biçimlendiğinde bir elbise misali kendiliğe -benliğe- giyilmiş olmaktaydı.

Bu anlamda Fatiha'nın ilk üç ayetinde Allah'a dair ifade edilmiş olunan "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" gibi karakter içerikli kimlik belirlenimleri, şahıs -ben- olma niteliğinde bir şeye benzemeyip de benzemez olmasında kendisine benzeyen Allah'ın, anlam-değer yüklemli kendiliğine yani benliğine yüklem almış olduğu elbise misali giydikleriydi. Kendini yaratıma dair oldu kılmış olup da kendinden fazlası olduğunun belirlenimleriydi.

Fatiha'nın son dört ayeti de Allah ereğine göre iradesini, duygularını, eylemlerini, anlam-değer dünyasını biçimleyen kişinin, sapkınlardan olmama tercihini gösterir iken takva sahibi olarak kendiliğine/ kendiliğe yani benliğine/ benliğe biçim veren yaratım etkinliğinde olduğunu göstermekteydi. Kontrolsüz korkuda veya kaygıda değil, sevgi ve umut ile kontrol altında tutulan korku ve kaygıda geleceğine yön vermekte olandı. Geleceğine dair yaratım ve söz hakkını kullanmakta olup, geleceğe böylesi yürümeyi tercih edendi. Gelecek ile beraber Allah'a böylesi yürümeyi tercih etmiş olmaktaydı.

Bu bağlamda takva; Allah ereğine bağlı olarak sevgi ile korkularını, umut ile kaygılarını kontrol edebilen ve bu doğrultuda sapkınlara dair gerçekleşen kötülüğe veya günaha dair ne var ise onlardan sakınan, korunan anlama haiz olarak böylesi sakınmak ve korunmayı ahlak edinmiş olmak anlamını taşımaktaydı. Bunun ile kalmayıp, sakınma ve korunma, karakter biçimsel olarak gerçekleştiğinde, ereğine bağlı aidiyet ve sorumluluk idrakinde biçimlenmiş olan bir elbise gibi kendiliğe -benliğe- giyilmiş olmaktaydı.

"Ey Âdemoğulları! Size muhakkak ki ayıp yerlerinizi örtecek ve süslenecek elbiseler verdik. Takva elbisesi ise en hayırlısıdır. İşte bunlar Allah'ın ayetleridir. Belki -ola ki- düşünüp öğüt alırsınız" ayetinde de takvanın bedene giyilen elbiseden farklı olarak kendiliğe giyilen elbise olduğu vurgulanır. İnsanın bedenine veya kendiliğine yüklem aldığı anlam-değer yüklemli elbiselerin daim yaratım oluşunda Allah'ın vergisi olduğu da hatırlatılır. İnsanın özüne yani benliğine giydiği elbisenin bedenine giydiği elbiseden daha hayırlı olduğunun

vurgulanmış olmasından da anlaşılacağı gibi benliğe giyilmiş olanın bedene giyilmiş olanı anlam-değer yükleminde -içeriğini- belirli kılmak ile kalmayıp, özde gerçekleşenin bir yansıması olduğunu da öğüt -ders- olarak almış olmaktaydık.

Başka bir deyişle de öz bilinci olan yani kendilik -ben- idraki olan öznenin bilince konu kılacağı kadar önemli olan öz değerler ile karakter sahibi olması takva idi. Nefsi emmarenin kötücül doğasından dolayı irade biçimsel gerçekleşen içgüdüleri veya toplumsal ilişkilerde görülecek olan ahlaki yozlaşmalardan dolayı görülecek olan baskıları bilinçdışı kılması da takva idi.

Düşünür Alev Alatlı'nın "Her yasal olan hak değildir" sözü de takvanın bir tanımıydı. O bilmeyerek dahi olsa takvanın bir tanımını yapmış olmaktaydı. Bu sözü, güzel ahlakı yok sayacak biçimde yozlaşmış olmakta vicdandan uzak yaşayanlara söylemiş olsa da dinde ahlakın nasıl olması gerektiğine dair söylemiş olmaktaydı. En basit anlamda, takvayı tanımlamış olmak ile beraber hikâyesini dinde bulanların yaşam sınırlarını göstermiş olmaktaydı. Söylediği, dini anlamda, her helal olanın olabilir olarak kabul edilmiş olsa da koşullar karşısında olması gerekenin gerçekleşmesi gerektiği anlamda, hak olmayacağı anlamını da taşımaktaydı.

Hak anlamında gerçek olan; adalet ve vicdan anlamında hak edilmesi gerekendi ki takvadan olan güzel ahlak, Allah'tan paye aldığı kadar gerçek -hak- olmayı bulmuş olanın kendisine hak yani gerçek kılınmış olmak ile beraber hakkı kılınmış olanı hak etmiş olarak nasıl yaşaması gerektiğinin varoluş biçimiydi. Dikkat edilecek olunur ise hak kavramı hem gerçeklik hem de hak ediş anlamında adaleti içererek kullanılabilmekteydi. Hak olanı hak etmek içeriğinde olması gereken anlamında güzel ahlakı da kapsayıcı içeriğe haizdi… ki takva bu kavramsal içeriklerin çatı kavramı olarak hem hak yani gerçek olanın kabulü hem hak yani adaleti gerekli kılan hem de hak olanı, hak kılınmış olanı hak etmenin gereği olan güzel ahlak ilkelerinin anlam içeriğine haizdi.

İslam, insanın hikâyesinin neye göre biçimlenmesi gerektiğinin usunu verir iken takva hem itikada hem de ahlaka dair hikâyenin resmini, nasıl ne için olunması gerektiği yönünde görünür kılmaktaydı. Takvanın en temel ilkeleri aidiyet ve sorumluluktu. Öz değere yönelik gerçekleşen aidiyet ve sorumluluk, değer olarak içselleştirilmiş olanın muhafazasını gerekli kılmaktaydı... ki bu anlamda takva, muhafazakarlıktı. Şekilcilikte biçimlenen muhafazakârlık değil, diğeri dolayımında ve öz değerler içeriğinde biçimlenen vicdanda hak ve hakkaniyet ilkeleri gereğinde biçimlenmiş olan bir muhafazakârlıktı. Takva; hak olanın değer olarak muhafaza edilmesi gerektiğinin kavramıydı. Değer olarak muhafaza ettiği gerçeklik bağıntısında kişinin kendini de muhafaza ettiği karakter biçimsel gerçekleşendi.

Takva; anlam-değer, irade-duygu, eylem-görünüş biçimsel gerçekleşenleri, ereğine bağlı aidiyet ve sorumluluk yükleminde sakınma ve korunma içeriğinde gerçekleştirir iken karakter biçimsel gerçekleşmekte olduğunda kendiliğe giyilen elbise olmaktaydı. Kişinin Allah'a imanına, olması gerekenleri yapmanın gereği olan vicdanına, olacaklar karşısında Allah'a güvenmesine (teslimiyetine), kendini yaptıklarından yana sorumlu hissetmesine bağlı olarak müslim olmanın karakter biçimsel içeriği, mümin olmanın kimlik biçimsel içeriği olarak gerçekleşmekteydi. Karakter biçimsel olarak müslim olan, kimlik biçimsel olarak mümin diye işaret edilmesi gerekendi… ki takva; müslim ve mümin olmanın en temel içeriğiydi. Karakter biçimsel giyilmiş olunduğunda, özünde müslim olanın görünüşünde mümin olarak suret kazanmış olmasının özsel elbisesiydi.

En basit anlamı ile müslim, Allah'a teslim olandı. Başka bir deyişle de Allah'a güvenendi. Mümin de Allah'a inkârdan, şirkten ve şüpheden ari tam iman etmiş olandı. Müminin elinden, belinden, dilinden emin olunması ahlakı ise müslim olduğunun belirlenimiydi… ki özünden gelen hayra güzel ahlak sahibi olarak teslim olmuş olandı. Her şeye rağmen ahlaki anlamda olması gerekeni yapmış olandı. Bu iki karakter içerikli kimlik biçimi, birbirini tamamlayan, açımlayan anlama haizdi. Allah'a güvenmek, özsel olarak gelen hayra, tanrısalın gerçekleşme

iradesine, her şeye rağmen olması gerekeni gerçekleştirmeye teslim olmak müslim olmanın gereğiydi. Mümin de müslim olanın kimlik belirlenimi olarak Allah'tan emin olan ve ahlaki anlamda emin olunan anlamında gerçekleşendi.

Söz konusu takva ise haya, iffet, edep ve adap da takvanın birer belirlenimiydi. Haya, kendi olma değerini kendine açık etme, iffet de kendi olma değerini diğerine açık etme belirlenimi iken imandan olduğu kadar takvadandı. Edep ve adap da sakınmanın bir biçimi olarak diğerini değer olarak görmüş olmanın ve hak ettiği değeri gösteriyor olmanın belirlenimleri olarak takvadandı… ki kişinin; edebi, ihlasa dair niyetine bağlı olarak Allah'a, adabı ise diğeri ile ilişkilerinde göstermesi gerekmekteydi. Edep değer bildiğine yönelik olup özünde hayayı taşımaktaydı. Adap ise değer bildiğini önemsemekte olarak ilişkiye yüklenmiş olunan anlamda gerçekleşmekteydi.

Bu anlamdan bakıldığında Fatiha; Allah ile kulu arasında hamde dair gerçekleşen ilişkide edebin ve adabın gözetildiğini gösterir iken ilk üç ayet ile de takvayı içeren bir ilişkinin olduğunu görmekteyiz. Son dört ayeti ile de kendi varlık değerini korumak anlamında haya ve varlık değerini gösteriyor olmak anlamında iffetin sapkınlardan olmamak istencinde içerilmiş olduğunu görmekteyiz. Ayrıca Allah'a olan sorumluluk değerinde gerçekleşen edep ve adabın sırat-el müstakim ve nimete erenler ifadesi ile içerilmiş olarak gerçekleşmesi gerektiğini anlamaktayız.

Bu başlık altında genel anlamı ile Fatiha; Allah ile kulu arasında takvanın, erek biçimsel bir bağıntı olmak ile beraber, varoluş biçimsel bir bağıntıda gerçekleştiğini göstermekteydi… ki bu anlamda takva sahipleri olunduğunda Allah'ın hakikatinden şahıs olarak sonuç alabilmek olanaklı olmaktaydı. Takvası gereği Allah'ı değer bildiği kadar Allah nezdinde kulun da değer olarak kabul edildiği, Fatiha da anlamlı kılınmış olunmaktaydı. Okuyucu gizli özne hamdı yaparken takva sahibi olan ve bu anlamda değer kabul edilmiş olarak Fatiha'da okuyucu gizli

özne olmakta yer edinmiş olmaktaydı. Kim ki takva sahibidir… takvası kadar, Fatiha'da okuyucu gizli özne olarak yerindeliği olandır.

"Allah katına -nezdinde- en üstün olanınız en çok korunanızdır. Şüphesiz ki Allah bilendir (el Alim), haberdardır (el Habir)" ayetinde geçen "Korunan" takvasında ileri gidendir… ki Fatiha'da okuyucu gizli özne olarak yer alır. Kur'an'ı Kerimde Allah katında üstünlük bulmuş olanlar ifade edildiğinde de takvada ileri olanlar ifade edilmiş olunmaktaydı.

Okuyucu gizli özne son dört ayet ile de takvasını, kendi gibi olup da aidiyet duyduğu ve sorumlu olduğu biz olduklarını kendisine katmış olmakta ve sapkınlardan olmama tercihi gösteriyor olmasında görünüşe taşımaktaydı. Sırat-el müstakim üzeri olmak; olması, gerçekleşmesi gerekenlerden yana takva sahibi olmak anlamını taşımaktaydı. Nimete erenler ise takvada ileri geçmiş olup da Allah katında üstün tutulanlardı.

Dinde emir ve yasaklar, Allah tarafından takvanın sınırları olarak belirli kılınmaktaydı. Dinde olabilirler ile olması gerekenler arasında tercihte ise kulun olması gerekenden yana karar vermiş olması da Allah'ın takvaya dair belirli kılmış olduğu sınırlar dahilinde kulun takvada kendi iradesine, rızasına bağlı olarak derinleşmesiydi. Rivayet edilir ki Hazreti Sıddık "Yetmiş helali dahi bıraktık" der. Takvası sebebi ile kendisine hak kılınmış yetmiş helali yani kabulüne dair olabilir olanları dahi bırakmış olduğunu ifade eder. Derler ki Ebu Hanife'ye birisi elbisesine çamur bulaşmış olsa da namaz kılıp kılamayacağını sorar. Ebu Hanife'de namaz kılabileceğine dair fetva verir. Sonrasında bu kişi Ebu Hanife'yi bir namaz vaktine yakın elbisesine bulaşmış çamuru silmeye çalışırken görür ve verdiği fetvayı hatırlatır. Ebu Hanife'de "O fetvaydı, bu ise takvadır" der. Kabulüne dair olabilir olan ile olması gereken arasında seçim hep takvadan yanadır. Kabulüne dair olabilir olan ise takvanın bir cüzi olup sınırıydı. Olması gereken ise takvanın kendisiydi.

En basit anlamda takva: itikada ve ahlaka dair olmaması gerekenden sakınmak ayrıca olabilir olan ile olması gereken arasında olması gerekeni tercih etmek ve bu doğrultuda yaşamaktır. Bu tanımlama ile

beraber Fatiha da takva; hakikat ile hakiki olma bağıntısında gerçekleşen/ gerçekleşmesi gerekendi. Hakikat bağıntısında takva, inkârdan, şirkten, riyadan ari olmaktı. Hakiki olma bağıntısında takva Allah için olmakta ve Allah yolunda -biz- olanlara karşı rahmet (Rahman, Rahim) olmakta gerçekleşmesi gerekendi.

Takva sadece ahlaki anlamda kendilik korunumu değil, Allah'a karşı hakiki olmak ile beraber Allah için olanlara yönelik aidiyet ve sorumluluk sahibi olmakta da gerçekleşmesi gerekendi. Ahlaki anlamda öz değerlerden yana koruyucu olarak duyarlı olmak takvanın belirlenimiydi. Bu durum kişinin aidiyet duyduğu ve sorumluluklarını yüklendiği yol kardeşleri için gerçekleştiğinde takva, sadece bireysel değil, diğeri dolayımında diğerini kendi dünyasına kattığı kadar da mümin müslim karakterinin en temel belirleyicisi olan karakter biçimsel gerçekleşendi.

"Dinin ne" denildiğinde, neye göre nasıl yaşadığın sorulmuş olunmaktaydı. Başka bir deyişle de mensubiyetin (aidiyete dair gerçekleşen bağlılık) neye/ kime ve mesuliyetin (sorumluluğun) ne yani neye/ kime göre yükümlük sahibisin denilmiş olunmaktaydı. İşte takva; mensubiyeti İslam'a olup da Allah'a ait olmanın duygusunda kul olanın, mensubiyetine bağlı olarak tevhide ve güzel ahlaka dair mesuliyet (sorumluluk) sahibi olduğu, tevhide dair itikadi ve ilişkilerde ahlaki anlamda olması gerekeni yapabilmekti. Biz olabildiklerine dair aidiyet ve sorumluluk sahibi olarak olması gerekenlerini yapabilmekti… ki bu anlamda Fatiha; takvanın betimlenmiş olduğu ilahi metindi. Fatiha'da ifade edilen "Nimete erenler" de takvanın ileri seviyesi olan fütüvvet ve vera sahibi olanlardı. Aidiyet ve sorumluluğu hakiki anlamda üst seviyede yaşayanlardı.

Vera; helal olduğuna dair şüpheli şeylerden uzaklaşmak, Allah'tan yana gaflete düşmemenin gerekenlerine dikkat etmek, vicdanda hakkaniyet ilkesi gereği diğerini en ince duruma kadar düşünebilmek, söz konusu adalet olduğundan hakkaniyet ve hak esasına göre hüküm vermekten yana çok dikkatli olmak, günaha veya kötülüğe düşmeden önce

günahın veya kötülüğün gerçekleşeceği olasılıklardan dahi uzaklaşmak, Allah için yapılan bütün eylemlerin -ibadetlerin- kabulü için gereken bütün incelikleri titizlikle gösterebilmekti… ki veraya dair olan gerçekleşmediğinde, vera sahibi için ruhsal sıkıntı, pişmanlık gerçekleşmekteydi.

Veranın birçok belirlenimi olsa da en temelde vera, kul hakkına dikkat etmekti. Kul hakkı, Allah'ın kulu üzerindeki varlık hakkı olmak ile beraber kulun kendi olmaya dair varlık hakkıydı… ki Cenabı Allah "Kulumun hakkı ile bana gelmiş olmayın" der iken kulun varlık hakkını onamış olmaktaydı. Yarattıkları arasında en son hükmü sonuca bağlamış olarak O vermekteydi… ki bu anlamda vera, kılı kırk yararcasına diğerinin hakkına dikkat edilmesi gerekendi. Diğerinden mesul tutulacağını bilerek diğerinin varlık hakkına dikkat etmiş olarak yaşamak vera sahibi olmanın en temel gerekeniydi. Biz olmayı öğrenmemiş olup da diğerinin hakkı ile ruhunu kirletmiş olanlar Fatiha'yı hakkı gereği okuyacak değildi.

Takva kavramı; haya, iffet, edep, adap, vera, hamd, şükür, tövbe, kanaat, salih amel, ibadet, yasak, kul hakkı vb. kavramların çatı kavramı olarak bu kavramları altında toplandığı kapsayıcı anlama sahiptir. Tek düze değerlendirilmeyecek kadar derinliği ve yaşamsal karşılığı olan kavramdır. Gerçek, adalet ve güzel ahlak kavramlarının anlam içeriğini taşımak ile beraber bu kavramları teorik ve pratik açıdan karşılayan anlam içeriğine haizdi.

*

İmanın amentüsü ve Fatiha…

İman; Allah'ın varlığından emin olmak, Allah'ın varlığını kalben hakiki anlamda kabul etmek anlamını taşısa da yalnızca bu anlama gelmekte değildi. İman; iman ettiğini değer bilip, aidiyet ve sorumluluk idrakinde içselleştirilmiş değer olmakta yaşamak, yaşamını ona göre biçimliyor olmak anlamını da taşımaktaydı. İman ettiğine aidiyet duymak ve ondan sorumlu olmak imanın en temel kaidelerindendi.

İman; iman edilene karşı duyarlı olmanın, hedef odaklı varoluşun da gereğiydi… ki iman ile iman edilene yönelik açık olmak, iman edilene yönelik yaratıma açık olmak da korunmaktaydı.

Fatiha; Allah'a iman eden kulun Allah'a aidiyette, Allah'tan sorumlu olduğunun idrakinde olarak yaşamına yön vermesiydi… ki ilk üç ayeti ile Fatiha'da Allah'ı imana dair nasıl bilmek gerektiğinin en genel olan temel ilkeleri verilmiş olmaktaydı. O Allah ki Rabb-ül Âlemindi, Rahman ve Rahimdi, Maliki yevmiddin idi. Bu anlamda en temel üst ve evrensel gerçeklik olan Allah'a iman etmek, O'nu Rahman ve Rahim olmasına bağlı olarak aidiyet ve sorumluluk sahibi bulmak, Maliki yevmiddin olarak da adalet sahibi bulmuş olmak; herkese üst gerçeği izleğinde tutum ve davranışlarda bulunmak anlamını taşımaktaydı. Halka aidiyet ve sorumluluk sahibi olarak yönelir iken Allah'a dair aidiyet ve sorumluluğu da yerine getirmiş olmayı gerekli kılmış olmaktaydı. Diğerinin varlığı ve ilişki söz konusu ise hak edişlere bağlı olarak ilişki kurmak kaçınılmazdı. Bu anlamda ilk üç ayet, Allah'ın gerçekliğine iman ve güzel ahlak belirlenimli olarak yaşamak gerektiğinin ilkelerini içermekteydi.

Fatiha'daki son dört ayet de yaratıcı çaba anlamında emek sahibi olmak, dua ile samimiyetini göstermek, takva sahibi olarak yaşamak, sırat-el müstakim ve nimete erenler dolayımında Allah'tan sonuç alınabilir olduğunun gerçeğine göre yaşamak ve yaşananların rahmete veya gazaba dair sonuçları olduğu gerçeğine bağlı olarak da davranış ve

sonuç/ akıbet ilmine göre yaşamak anlamında İslam'a dair ilkeleri betimler.

En basit anlamda Fatiha'da; sonuç alınabilir olan hakikate yani Allah'a iman, yaşananların sonuçları olan bir oluşta sonuçlara göre yaşamak ve sonuçlar bağıntısında takva -güzel ahlak- sahibi olarak Allah nezdinde değer olarak kabul edilmek İslam ve iman şartı olarak nübüvvetin ortak söylemiydi. Yakin bulmak için yapılacak olan ibadetler ve dua İslam olmanın bir gereği iken Allah'tan sonuç almaya da iman ediyor olmanın gerekeniydi. İlişkilerde adalet, davranış ve akıbet ilmine göre nasıl yaşanması gerektiğinin usunu taşımak ile beraber Allah'ın adalet sahibi olduğuna iman ediyor olarak yaşamak anlamını taşımaktaydı. Nimete erenler ile rahmet öncelenir iken sapkınlar ile de gazap öncelenir iken akıbete göre yaşamak gerektiği ve bu bağıntıda da Allah'a iman etmek gerektiği anlamlı kılınmış olunmaktaydı.

Fatiha'da iman; ilk üç ayet ile beraber başlangıçta Allah'ın hakikatine ve varoluş biçimlerine iman etmiş olmak anlamını taşımak ile beraber Allah'a dair aidiyet hissiyatı ve sorumluluk idrakinde gerçekleşmesi gerekendi. Fatiha'nın son dört ayet ile de iman, Allah'a göre nasıl yaşanması gerektiğine dair imandı. Sonuçta ise Allah'tan sonuç alınabileceğine, gerçekleştirdiklerinin sonuçları ile karşılaşacağına iman etmiş olma anlamını taşımaktaydı. Artık iman; Allah'ın varlığına iman etmek, aidiyet hissiyatı ve sorumluluk idrakinde yaşamı biçimleyen olmakta iken Allah'a dair ilke belirlenimli davranış biçimlerine, Allah'ın işlerinin nasıl gerçekleştiğine iman etmiş olmaya dönmüş olmakla beraber Allah'a göre yaşarken Allah ile özgüven bulmuş olmakta özgüvene dönmüş olmaktaydı.

İman en temelde emin olmak anlamını taşımaktaydı… ki Allah'ın varlığına şirksiz, inkârsız iman eden, Allah'ın işlerine, ilke belirlenimli davranışlarına göre nasıl yaşanması gerektiğinden emin olarak yani iman etmiş olarak yaşamaktaydı. Bu anlamda iman, kişiye özgüven vermek ile kalmayıp, karakter biçimsel olarak kişiliğini inşa etmenin olanağı olmaktaydı. Sonuçta ise iman, tevhid belirlenimli şekillenmiş

olup, Allah’a göre yaşamakta biçimlenir iken Allah ile tanışmak söz konusu olduğunda, hamd imanın fazileti olarak gerçekleşmesi gereken olmaktaydı. Hamd, imana dair yaşamsal bulunmuş olanların sonuçta gerçekleşiyor olmasının sonucuydu… ki iman hamde dair gerçekleştiğinde, Allah’ın vaadinin hak olduğuna tanık olmanın sonuç belirlenimi olmaktaydı.

Söz konusu ahlak olduğunda, yüklem almaya açık yaratım oluşunda değişim ve olumsuzlamaya bağlı çatallanan yol ayrımlarında rahmete dair ahlakta tutarlılık, güvenilir kişi olmaya dair iman belirlenimiydi. İman eden mümindi… ve mümin sadece tevhid gereği Allah’a inkârdan ve şirkten ari iman eden değil, ahlaki anlamda da iman ve rahmet ilkesi gereği güzel ahlakı ile güvenilen kişiydi.

Fatiha’nın son dört ayeti ile de imanında güvenilir kişinin yani müminin, nasıl mümin olduğu gerçeğine dikkat çekilir. Özellikle “Sırat-el müstakim” ayeti ile takva da hatırlanır iken güzel ahlak sahibi olarak rahmet ilkesinde tutarlı olmak gerektiği de hatırlatılmış olur. Görülen o ki kişi imanı gereği sadece Allah’a iman etmekte değil, Allah’a iman etmek ile beraber karakter yaratımında kişiliğinde güvenilir bir kişi de olmaktaydı. İman; kişinin ussal, ahlaksal, vicdani, ilişkilerinde ve ilminde yorumsal gerçekleşen yaratım biçimsel bir olguydu. İmanlı olan kişi güzel ahlak belirlenimi ile sonunda güven telkin eden imanına iman edilmiş olandı. Yüklem almaya açık ucu açık yaratım oluşunda iman, rahmet, us, vicdan, hak, adalet vb. karakter içerikli tutarlı var olmak için ihtiyaç duyduğumuzdu. Yoruma açık her an değişen varoluşta ve diğeri ile ilişkide var olmak da söz konusu olmakta iken en çok ihtiyaç duyulan ilkeler us, vicdan, iman, rahmet, hak, adalet vb. ilkelerdi… ki hakkı gereği hak etmiş olarak varoluşu diğeri ile süreklilikte tesis edebilelim, böylesi dünya kurulumunda yaşayabilelim. Bunlar, yüklem almaya bağlı yoruma açık değişen yaratım oluşunda kaybolmamak, yalnızlaşmamak, sürüklenmemek için de ihtiyaç duyduklarımızdı.

Son dört ayetin birincisinde “Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz” denilir iken kati imana tanık olunur. Bu ayet bizler için imanda

net olmamız gerektiğinin dersini de verir. İmanında net olan aidiyet yerini belli etmiş olmak ile beraber aidiyet duyduğu Allah'a dair artık sorumlu da olandır ki "Bizi sırat-el müstakim üzere kıl" denildiğinde bu sorumluluk idrakinde olunması gerektiğinin dersini de almış olmaktaydık. Gazaba uğramış sapkınlar ve nimete erenler söz konusu olduğunda da iman davranışlar ve sonuçlar ilmine göre biçimlenmiş olmaktaydı. Nimete erenler söz konusu ise iman artık fedayı nefs ve fedayı can düzeyinde biçim kazanmış olması gerekendi. Bu iki iman seviyesi, imanın çıtaları olup, kişi takvası ve varsaydıklarından yana vazgeçtikleri kadar imanında kararlı ve net olduğunu göstermiş olmaktaydı.

Bu durumda iman; Allah'ın ipi misali Allah'a tutunmanın bir aracı olmak ile beraber kararlı ve net olunduğu yönde safını -tarafını- belli etmenin de aracıydı. Ya sapkınlardan taraf olunacaktı ya da nimete erenler tarafından olunacaktı. Arada kalmışlık söz konusu ise kişi, şüphe arafındaydı… ki arafta kalanın imanı olsa da tercihinde, imanında net olunmadığından dolayı, Allah nezdinde kabulü olmadığı gibi hamd, ibadet, dua vb. Allah ile buluşmayı olanaklı kılacak araçların anlam-duygusundan, tadından mahrumdur. Mahrum kaldığı sürece de Allah nezdinde kabulü olmadığı gibi arafta kalmış olmasından dolayı Fatiha'yı hakkı gereği okumakta da değildir. Suretinde kalmış olup siretine, özüne yaşamsal anlamda vakıfta olamaz.

Sapkınlar ve nimete erenlerden de anlamaktayız ki iman; sapkınlara hatırlatılan olup, nimete erenlere verilen ihsan olmaktaydı. Kişinin inkâra ve günaha ayrıca nimete ve ihsana yatkın veya yönelimsel olduğu duruma göre artan veya azalan da olabilmekteydi. "Yalnız sana ibadet eder yalnız senden isteriz" denilirken de inkâr ve şirke bir duruş sergilenmiş olmak ile kalmayıp, her şeye rağmen yaratıcı kaynağa yönelmiş olmak ile beraber, acziyet belirlenimlerinden O'nun ile kurtulmanın olanaklı olduğunun idrakinde olmak gerektiğini de görmüş olmaktaydık.

Fatiha izleğinde imanı kaidelendirir isek:

1. Şirkten, inkârdan, şüpheden ve riyadan ari Allah'a iman etmek.
2. Nebiler aracılığı ile aktarılmış -nazil- olan vahye, ilahi söze iman etmek… ki Fatiha (ilahi söz) bu anlamda imana dair talime başlangıçtır.
3. Allah'ın bilinebilir olduğuna iman etmek.
4. Allah'ın hakikatinden sonuç alınabilir olduğuna iman etmek.

5. Yaşananların sonuçları olduğuna iman etmek. Başka bir deyişle de Allah'ın adaletine, hak edişlerin tesis edileceğine iman etmek.
6. İşlerinde ve işlerin sonuçlarından yana Allah'a tevekkül etmeye yani vekil kılıp da güvenmeye dair iman etmek. Dua ve sırat-el müstakimin gereği de budur.
7. Her şeye rağmen kati olarak imandan taviz vermeden kararlı ve net iman etmek. Allah'a güvenmekten vazgeçmemek.
8. Sadece kendisi için değil, diğerleri için de var olduğunun idrakinde olarak diğerleri için de olmaya iman etmek.
9. Nimet verilmiş kişilerin olduğuna iman etmek (Melekler, nebiler, şehitler, veliyullah vb.)
10. İmanı gereği güzel ahlakta tutarlı olup da güvenilir kişi olduğuna dair imanına iman edilmiş olmak.

Bu iman kaidelerinden İslami anlamda çıkarılması gereken dersler ise:

1. Özünde riyasız, net olarak aidiyetini Allah'ta bulmak ve O'ndan sorumlu olduğunun idrakinde olmak.
2. Allah'ın nebileri aracılığı ile aktardığı vahiy izleğinde yaşamak.
3. Allah'ı bilmenin en temel gerekeni olan derin düşünce sahibi olmak.
4. Allah'tan sonuç almanın gerekeni olan ve tanrısalları hakkı gereği gerçekleştiği yaratıcı çabada bulunmak yani tanrısalların gerçekleştiği ibadetlerde emek sahibi olmak. Takva ehli olarak güzel ahlakı öncelemek. Allah ile buluşmayı olanaklı kılacak araçları hakkı gereği kullanmak.

5. Yaşananların sonuçları olduğunun idraki ile hak ve hakkaniyet ilkesi gereği vicdan -adalet- sahibi olmak. Davranış ve akıbet bilgisine göre yaşamak.
6. Allah'tan umudu kesmeden hak olanın, adaletin, rahmetin er ya da geç tesis edileceğinin idrakinde olarak olması gerekenleri yaşamak.
7. Her türlü belirsizliğe, zorluğa, sınanmalara rağmen Allah'a teslimiyetten yani güvenmekten vazgeçmemek. Sonuç iman edenlerindir.
8. Allah'a aidiyet duyulduğu kadar Allah'a iman etmekten yana sorumlu olduğunun idraki ile halktan da sorumlu olduğunu ve Allah için olanlar ile ortak amaç, eylem birliğinde biz olabilme çabasını bırakmamak.
9. Kitap veya metin, insani olan anlam-değer, irade-duygu, us-eylem belirlenimlerini aktarsa da bunların insani ilişkilerde gerçekleştiğinin idrakinde olarak nimet verilmiş insan/ insanlar ile metni talim etmek.
10. Allah ile kul/ kullar arasında imanla karşılıklı güvenin tesis edilmiş olunması ve Allah ile var olmuş olmanın olanağında ve diğeri ile yaratıma açık varoluşta haddini bilerek yaşamak.

Görülen o ki Fatiha imanın kaidelerini de içeren kapsayıcı anlama haizdi. Her iman kaidesi İslami anlamda nasıl yaşamamız gerektiğinin dersini de içermekteydi.

Fatiha'da "Elhamdüllillah Rabb-ül Âlemin" ayeti denilir iken "La ilahe illallah" da denilmekteydi. İlk üç ayet ile kelimeyi tevhide dair tevhid izleğinde imanımızın kime olduğu belirli kılınmış olur. İlk üç ayette tevhide göre biçimlenmesi gereken imana tanık oluruz. Son dört ayetin ilk ayeti olan "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz" ayeti ile de "La ilahe illallah" yaşamsal karşılığı olan ilke belirlenimli olarak tekrarlanmış olur. Son dört ayette, tevhide göre biçimlenen iman ile Allah'a göre nasıl yaşamamız, Allah'a nasıl katılmamız gerektiğine bağlı olarak imanın nasıl biçimlenmesi gerektiğine tanık olmaktaydık.

Fatiha'da iman sadece Allah'a iman etmek değil, Allah'a göre nasıl yaşamak gerektiğine dair biçimlenmekteydi.

İman sadece Allah'ın varlığından emin olmak, ön kabulde bulunmak değil, Allah ile kulu arasında ve kullar ile kullar arasında karşılıklı güvenin tesis edilmesinin olanağıydı. Tanık olmadan yani şahadet gerçekleşmeden önce iman; Allah ve gaybi olan bilgisine iman etmek anlamında imanı gaybi düzeyinde gerçekleşendi. İmanı gaybi; yaratılmış olup da bilmediğimiz meleklere de iman etmek anlamını taşır iken yaratıcı olması sebebi ile geleceğimizin Allah tarafından yaratılmış/ yaratılıyor olduğuna da iman etmek anlamını taşır. Tercihlerimiz ile yürüdüğümüz yolculukta ya sapkınlardan ya da nimete erenlerden olarak yaratılacaktık.

Gelecek bilgisi imanı gaybi düzeyinde iman ettiğimiz olup, kader bilgisine dahildi. Gaybı Allah ile bilmenin olanağında, gayba dair olanın bilinmeyeceğine dair bir kaide de yoktu. Gaybi olanın Allah ile ve bilmeye dair verdiği olanaklar ile bilinebileceğine de iman etmek, imanın en temel gerekenlerindendir. Kendiliğe dışsal yani afakta gerçekleşenler ile kişinin kendi özünde ve üzerinde gerçekleşenlerde ayrıca iç evrenlerde yani enfüste gerçekleşenler dolayımında imanı şuhudi düzeyinde de iman gerçekleşir.

Ussal ve gerçekten sonuç alma belirlenimli olarak gaybi olana sonuçta tanık olmak imanın olması gerekenlerindendir. İman sadece bir kabul ve bilmeye dair gerçekleşen değil, iman etiğine göre yaşamayı da önceler iken yaşam biçimi kurmanın da gereğidir ki bu anlamda iman, dinin en temel olmazsa olmazıdır.

Din ilkesi ile Fatiha'da imana bakıldığında, neye iman etmemiz gerektiği ve ona göre nasıl yaşamamız gerektiği yedi ayette özetlenir. İmana dair ayrıntıya gidildiğinde, imanın iman etmekten ileri, ilkesine bağlı olarak varoluşu biçimleyen oluş içine koyduğu görülür. İman ettikten sonra yaşam, artık eskisi gibi olmayacak olandır. Dünya da artık eski dünya olarak bulunacak değil, yeni anlam-değer yüklemlerinde yeniden yaratılan ve içinde olunan dünya olacaktır.

Şüpheye dair dünya kurulmaz. Kur'an'da iman, şüphenin karşıtı olarak şüphenin yadsınması ile ilahi sözün içselleştirilmiş değer olarak kabulüne eyler. İlk üç ayeti ile Fatiha'da hamde dair Allah'a iman öncelenir iken son dört ayetin ilk ayeti olan "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz" ayeti ile inkârdan, şirkten ve özellikle şüpheden ari Allah'a iman ifade edilmiş olunur. İman Allah'ın varlığına iman etmek anlamında kullanıldığında karşıtı inkâr iken Allah'ın varlığından emin olmak anlamında kullanıldığında karşıtı şüphedir. İman tevhid içeriğinde kullanıldığında karşıtı şirktir.

İşte Fatiha'da iman inkârdan, şüpheden, şirkten ari olarak olması istenen imandır... ki böylesi iman ile Allah'ın hakikati ile tanışmak ve Allah'ın hakikati ile bağıntılı yeni bir dünya kurmak olanaklı olur.

İman bağıntısında Fatiha'da Allah sadece yaratıcı olarak iman edilen değil, Rabb-ül Âlemin olması gereği ile varlık âleminin üst ve evrensel gerçeği yani hakikat olarak da iman edilmesi gereken varlıktı. O Allah ki Fatiha'da hem yaratıcı varlık hem de bütün varlık âlemlerinin nedeni olan hakiki varlık, üst ve evrensel gerçek olarak iman edilmesi gerekendi.

Allah'a iman; kişi iman ettiği ile anlam-değer buluyor olarak aidiyet yerini edinmek anlamını da taşıdığı içindi ki Allah'a aidiyete bağlı olarak varoluşun anlamlı kılınması ve değer buluyor olması anlamını da taşımaktaydı. İman edilen ile yaşam biçimlenir iken diğeri ile de var olunduğu içindi ki iman, öncelikle Allah'tan ve diğerinin varlığından da sorumlu kılandı. İman ettikten sonra aidiyet ve sorumluluk imanın olmazsa olmazıydı.

Fatiha'da iman, "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz. Bizi sırat-el müstakim üzere kıl" ifadeleri ile bakıldığında, diğerinden sorumlu da kılandı. İmana dair aidiyet duyduklarımız ve sorumlu olduklarımızın da katıldığı dünya oluşuna eylemekteydi. Tevhid, rahmet, aidiyet, sorumluluk, karşılıklı güvenin tesis edilmesinden bakıldığında iman, merkezde tevhidin olması bağlı olarak -ortak- dünya kurulumunun nesnesiydi.

Ortak dünya kurulumunda önemli olan ise ilişkilerin sürekliliği, sürdürebilirliği ve yönetilebilir olmasıydı. İmana dair olarak ilişkiler tevhid, rahmet, aidiyet, sorumluluk ve güvenin tesisi ile sürekli ve sürdürebilir kılınmış olmaktaydı.

Değişen anlam-değer ilişkilerinde çatallanan yolculukta krizler ile karşılaşmak da kaçınılmazdı. İlişkilerde kriz, hukuk çatısında aşılabilir olmak ile beraber ortak dünya görüşünde de aşılmış olmaktaydı… ki söz konusu din ise iman ve tevhid, yaşanan krizleri aşmanın bir olanağıydı. İman ile Allah'a bağlı özgüven bulmuş olmakta ise üstesinden gelinmeyecek kriz yoktu. İlişkilerin yönetilebilir olması ise gelecek yönetimi ile ilgili olup Fatiha'da sonuç nimete erenler veya sapkınlar iken iman, ilişkilerde gelecek yönetimini de önceleyen ve akıbete göre biçimlenmesi gerekendi.

*

Kendi olmaktan yana kaybolmayanın, muhatap alınır iken eşrefi mahluk düzeyinde kendi olmayı bulması ve Fatiha…

Fatiha ve Kur'an izleğinden bakıldığında, insanlığın yanlışları ve eksikleri sebebi ile hâlen uzun bir yolculuğu olduğunu görmekteyiz. Yolculuk; yanlışları gidermek, eksikleri tamamlamak, tanrısal olanları bireysel ve genele yaygın tesis etmek ile tekâmül etmekte gerçekleşir iken tam bittiği yerde, Allah ile yeniden varlığa/ varoluşuna dönmüş olarak yorumlamaya açık mümkün varlıkta, ucu açık yaratım oluşunda var olunduğuna, varoluş biçimsel olarak bir daha, bir daha, bir daha… tanık olacağız.

Süreksizliğin, zamansal varoluş eşiklerinde yaratımın, var olmanın olanağı kılınmış olmasında, neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak her ne gerçekleşmekte ise yeni neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak mümkün varlık belirlenimli yüklem almaya açık olmakta yeniden gerçekleşebilmekteydi. Önemli olan kendi olmanın anlamını, esasını/ esaslarını yitirmeden Allah gibi yaratıma açık olabilmekti.

İşte Fatiha'nın ilk üç ayetinde "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" denilir iken kendi olmanın anlamını -benliğini- yitirmeden kendini yaratıma açık bulup da yorumlayan varlık anlamlı kılınmaktaydı. Son dört ayette de Allah'a ulaşmanın vasıtaları ile kendi olmaktan yana kaybolmadan Allah gibi olma çabasında olan kulun çabası ifade edilmiş olunmaktaydı. İlk üç ayette dikkat edilmesi gereken bir durum da kendi olmanın aidiyet ve sorumluluğunu yüklenmiş olanın muhatap alınmış olarak hamdının kabul edilmiş olup da Fatiha'da yerini almış olmasıydı.

Zaten eûzü besmele ile Fatiha'ya başlar iken kovulmuş şeytanın şerrinden (kötülüğünde) Rahman ve Rahim olan Allah'a sığınmış olmak ile beraber her besmeleyi şerif okumakta iken kişi öz varlık olan Allah'ın varlığı ile var iken aidiyetini kimde bulduğunu ve kime karşı sorumlu olarak iş yaptığını da ifade etmiş olmaktaydı. Sadece Allah'ı rahmeti gereği zikretmiş olmakta değil, özünde aidiyet belirlenimli işinde

sorumluluk yüklenmiş olduğunu da ifade etmiş olmaktaydı. Besmeleyi işinin bereketi, her türlü şerden muaf olmanın gereği olarak da okumak gerekliydi. Ancak besmeleyi şerif, Allah'a aidiyet duyup da işlerinin sorumluluğunu üstlenmiş kişinin kendi olmasının gereği olarak da okuduğuydu… ki aidiyetini Allah'ta buluyor olup da işlerinin sorumluluğunu üstlenmiş idrak yetkinliğinde ve diğerinden veya Allah'tan da sorumlu olduğunun idrakinde olan kişi muhatap alınmayı hak etmiş olan kişiydi… ki hamd etmeye dair de muhatap alınmış olandı.

Süreksizliğe ve nefsi emmarenin kötücül -şeytani- doğasına rağmen, evrensel ve üst ilke anlamında ayrıca varlıksal ve varoluşsal karşılıkları olan Allah idrakinden hareket ile Fatiha, kendi olmaktan yana kaybolmamak gerektiğinin mesajını içerir. Allah'a aidiyet duyarak işlerinden, diğerinden ve Allah'tan sorumlu olunduğu idrakinden hareketle karşılıklı muhatap alınmış olmakta var olmak gerektiğinin de mesajını verir. Hamd aidiyeti Allah'a olanın hamdı idi.

"Biz" derken diğerinden sorumlu olunduğunun idrakinde bulunulmaktaydı. Gazaba uğramış sapkınlardan olmamayı dilerken hem kendi işlerinden hem de Allah'tan sorumlu olunan idrak seviyesi anlamlı kılınmış olunmaktaydı. Allah'tan sorumlu olanlar, kötülükten beri rahmet sahibi olarak Allah'a isyan, inkâr veya küfre sebep olacak şeylerden uzak duranlardı… ki kendileri dolayımında Allah'a olumsuz bir dönüş olmasın. Diğerinden sorumlu olanlar da rahmete dair kendi için olanı diğeri için de kılma çabasında olarak diğerinden kendini sorumlu hissedenlerdi. İşlerinden sorumlu olanlar da işlerinin sorumluluğunu yüklenmiş olmanın belirleniminde kendi olarak varlık sahnesinde bulunanlardı. Hayra dair işlerinde özgüven, şerre dair işlerinde ise özürlü olmanın tövbesinde olması gereken geri dönenlerdi.

Bu izlekten bakıldığında Fatiha, sadece müminlere değil, bütün insanlığa kendi olmaya dair kaybolmadan aidiyet ve sorumluluk sahibi olmakta muhatap alınmayı hak eden şerefli olarak nasıl

yaşanabileceğinin dersini içermekteydi. Karşılıklı varoluşta muhatap belirlenimli olarak eşrefi mahlûk olmanın nasıl gerçekleşmesi gerektiğinin mesajını vermekteydi.

Karşılık düzeyde hak edişlere bağlı olarak muhatap alınıyor olmakta öz değerini yani haysiyetini tam anlamda yaşayan, şerefli olarak kendi olmanın izzetini tadar… ki Fatiha'da Allah ile kulu arasındaki karşılıklı muhatap alınmada öz değerinde kendi olmanın olanağında var olmak vardı. Allah, Allah olmanın değerinde, okuyucu gizli özne olan her kim ise o da kendi olma değerinde, birbirini hakkı gereği onamış olmakta, kendi olmaktan yana şeref duyuyor olmayı da birbiri ile övünç bulmakta bulmuş olmaktaydı.

*

Tekâmül ve Fatiha…

Her varlık kendi olma mahiyetini kendi olmanın anlamı olarak bulur iken kendi olma anlamı, kendi olmasının gerçekliğiydi. Kendinde varlık olarak kendi olma mahiyeti de nesnelliğe aşkınsal kendinden fazlası olduğu belirlenimi olmak ile beraber, kendinde varlık olarak ne için olduğunu kendi için olmakta bulmaktaydı… ki her varlık mahiyeti gereği kendi için olan varlık olmakta nedeni zemininde ereğinde kendi olmayı bulmuş olmaktaydı. Kendinden fazla verdikleri dolayımında anlam-değer yüklemlerinde kendinden fazlası olmayı yeni bir seviyede bulurken de kendini aşmış olmakta kendi üzerine dönmekte olarak yeni seviyede erek biçimsel olmakta kendidir.

Tekâmül belirlenimli kendini aşmak hep yeni bir yüklem edinmiş olmakta gerçekleşir. Kendinden fazla vermesinin çokluğu ve çeşitliliğine bağlı olarak da kendinden fazla verdikleri dolayımında ucu açık yaratım oluşunda kendinden fazla olmayı da çoklu ve çeşitli belirlenimlerde gösterebilmekteydi… ki bu, bir erek ile sınırlı değil, çoklu ve çeşitli fazladan vermelerini dolayımında çoklu ve çeşitli erek belirlenimlerde var olabileceğini göstermekteydi.

Varlığın kendinden fazla verir iken çoklu ve çeşitli olanak açılımına, gerçekleşmeye bağlı olarak yeni ereksel her belirlenim kendini yorumlamış yani yeniden yaratıma açık bulmuş olup da tekâmül ettiği, kendinden fazlası olduğu belirlenimdi… ki varlık kendinden fazla verdikleri dolayımında kendisinden fazlası olduğu her belirlenimi tekâmül mertebesi olarak bulmuş olmaktaydı.

Söz konusu Allah ise kendi varlık nesnelliğine aşkınsal ben yani şahıs olmakta kendinden fazlası olandı. Bunun ile beraber kendinden fazla vermiş olduğu fazladan belirmiş olgular dolayımında anlam-değer yüklemlerinde de kendinden fazlası olma belirlenimlerini erek biçimsel olup da tekâmül etmiş olduğu olanakları olarak bulmuş olmaktaydı. İlk üç ayette “Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin” denilir

iken erek biçimsel olarak tekâmül etmiş olduğu karakter içerikli kimlik belirlenimlerinde kendinden fazlası olduğu belirtilmiş olmaktaydı.

“Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin” tanrısalları veya Esmayı Hüsna’ya dair diğer tanrısallar Allah’ın (Allah ismi de buna dahildir) yaratım belirlenimli kendinden fazla verdikleri dolayımında anlam-değer, irade-duygu, içerik-biçim, eylem-görünüş yüklemlerinde kendini oldu kılmış olduğu kendine ait tekâmül belirlenimleriydi. Her tekâmül belirlenimi kendi için ne için olduğunu belirli kılmış olduğu yüklemler olup, erek biçimsel gerçekleşmek ile beraber yaratılmış olanlara da dair kılınmış ve tesis edilmiş olmakta gerçekleşenlerdi… ki son dört ayet ile de tanrısallar ile var olma olanağı bulup da kendi olmaya dair ne için olduğunu aşmanın olanağını Allah ile bulan özne/kişi anlamlı kılınmış olunmaktaydı. Kendi olma olanağını yine tanrısallar ile tanrısalları; anlam, irade, duygu, eylem ve tesis edeceği alan belirlenimlerinde gerçekleştirecek olan kişi, kendinden fazlası olacağı tekâmül seviyesini Allah ile Allah’a yükselmiş olmakta yani nimete ermiş olmakta bulacaktı.

İlk üç ayette tekâmülü kendinden fazla verdikleri dolayımında kendinden fazlası olduklarında bulan Allah anlamlı kılınır iken son dört ayette de fazladan belirmiş olgu olarak var olanın, kendisi ile var olduğu Allah’a erek biçimsel olarak yükseldiğinde tekâmül etmiş olacağı ifade edilmiş olunur. Bu, insanın kendi olma mahiyeti gereği insan olmakta sadece kendi için ne için olduğunu bulmuş değil, Allah için de olmuş olmakta kendisi için olduğunu bulması gerektiğinin anlamını taşımaktaydı.

Üst ilke, kendi olma mahiyetine dair ne için olduğunu aşabilmenin tekâmül mertebesiydi. Evrensel üst ilkeye yani Allah’a bağlı olarak kendini aşamayanlar, kendi için olmanın belirleniminde ya ilişkilerinde diğeri dolayımında kendinden fazla verdikleri ile kendinden fazlası olduğu tanrısalı bilmeyerek gerçekleştirmekteydi ya da nefsi emmarenin kötücül doğası uzantısında sadece kendisi için iken kendinden fazla olmayı, gerçek ereğinden yoksun kendi olmakta

bulmuş olmaktaydı. Elbet her iki durumda da kişi, kendinden fazla verdikleri dolayımında kendisinden fazlası olmaktaydı ama hem öz varlığına yükselmekten uzak dış dünya nesnelerine uzanmakta hem de kendini kendi olmanın mahiyetine yani doğası gereği tümel belirlenimli ne için olduğuna hapsetmiş olmakta iken gerçekte ne için olduğuna dair tekâmülden uzaklaşmış olmaktaydı.

İşte Fatiha'da "Gazaba uğramış sapkınlar" sapkın olma kimlik nitelemesi ile kendinden fazlası olmayı sapkınlıkta bulanlardı… ki kendi olmanın anlam mahiyetinde ne için olduklarını bulmuş olsalar da sonuçta gerçekte tekâmül etmeleri gereken yani kendilerini aşma olanağı bulacakları tekâmül mertebesi olan Allah'tan kendilerini mahrum etmiş olmanın gadabını/ gazabını ahretleri gereği pişmanlıkta, keşkelere mahkûm olmakta bulacaklardı.

Fatiha'ya tekâmül ilkesi ile bakıldığında; rahmeti gazabını geçmiş olan Allah'a yönelik gelişim içinde, gazab dolayımında kendini aşma olanağında hep rahmet bulmuş olarak gelişime yani ucu açık yaratım oluşunda anlam-değer yüklemlerinde yorumlanıyor olarak yeniden yeni bir oluş seviyesinde yaratıma açık olunduğu anlatılmış olmaktaydı. Gazap dolayımında hep rahmete yükselmiş olarak anlam-değer kazanımlarında -yüklemlerinde- gelişir iken kendini aşma olanağı bulan/ bulacak olan özne anlamlı kılınmış olunmaktaydı.

"Maliki yevmiddin" ifadesi ile mahşerde adaletin tesis edilmesi anlaşılır ise ölüm ile bitmeyecek olan oluşta yani yaşamın sürekliliğinde, sonuçlara göre, sürekli yaşamı nasıl yaşamak gerektiğine dikkat etmek gerekmekteydi. Bu dahi ahlaki gelişim ve tanrısallar ile Allah'a tekâmül etmiş olarak kendini aşma olanağı olarak değerlendirilmesi gerekendi. Her sınırlanma, nefsi emmareye gazap iken nefsi emmareye rağmen kendini aşma olanağını Allah'ta bulmak gerekmekteydi… ki ne için olduğumuzu evrensel üst ilke de kendini aşmanın olanağında hakkı gereği gerçekleştirmiş olalım.

Emeğe dair yaratıcı çabada yani ibadet niteliğinde tanrısalların gerçekleşeceği eylemler bütününde de doğamız gereği kendi olma

mahiyetine dair gerçekleşen ne için olduğumuzu aşmış olmanın olanağını bulmuş olmaktaydık… ki yaratıcı çaba anlamında her emek, Allah'a hizmet etmek ile kalmayıp, halka hizmet dolayımında gerçekleşir iken sonuçta Allah'tan sonuç alıyor olmanın olanağında tekâmül etmekte kendini aşmanın olanağını vermekteydi.

İşte Fatiha'da "Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden isteriz" ayetinden geçen ibadet, tekâmül etmenin bir belirlenimi olarak Allah'ı yakin bulmanın olanağıydı. Tekâmül etmenin bir aracıydı… ki tekâmül etmiş olmanın her sonucu, nimet olarak bulmuş olmakta iken nimet, kendini aşmış olduğunun belirlenimiydi. İnsanlık tarihinde de diğeri dolayımında kendini emeğe dair yaratıcı etkinlikte aşan insanın, emeğe dair nimet buldukları ile miras varlığı olduğunu görmekteydik… ki tarihsel izlekte doğrusal gerçekleşen tekâmülde insan, insanlık âlemi olarak nitelendiğinde, "Rabb-ül Âlemin" olan Allah'ın tanrısallarını, insan dolayımında gerçekleştirdiği âlemler içinde bir âlemdi.

Böyle olsa da "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz" ayetinden de anlaşılacağı gibi Allah ereğine yani evrensel üst ilkeye göre kendini aşmanın olanaklarını kullanan insanın, tarihe bağlı doğrusal gerçekleşen tekâmül etmesinden farklı olarak Allah'a yükselmeye dair tekâmül etmekte kendini aşma olanağı bulduğu görülür. İnsan kendinden fazla verdikleri, fazla verdikleri dolayımında kendini aşabilme olanağında hep kendinden fazla olan varlıktı. Kendinden fazlası olduğu her belireniminde kendini aşarken kendini yeniden yaratabilme ve buna bağlı olarak tekâmül edebilme olanağına haizdi. Kendinden fazla verdiklerinin çokluğu ve çeşitliliğine bağlı olarak kendini aşmanın birçok biçiminde yeniden kendinden fazlası olabilmekte ve ucu açık yaratım oluşunda hep yeniden, yeniden, yeniden kendini aşma olanağı bulabilmekteydi. Ne için olduğunu, kendinden fazlası olduğu her yeni belirlenimde yeniden, yeniden, yeniden keşfedebilmekteydi.

Ancak tarihe bağlı doğrusal gerçekleşen tekâmülü içermek kaydı tarihsel izlekte beliren doğrusal tekâmülden farklı olarak hep yeni bir

tanrısal seviyeye yükselmiş olmanın tekâmülünde bulunması önemliydi. Çünkü ne için olduğunu, doğası gereğine hapsetmiş olarak, Allah'tan mahrum kalmış olanlardan da olabilirdi.

Gelecekte, insanın bedensel gelişimine müdahil olmak ile insanı yeni bir tür kılmanın mühendislikleri yapılabilir. Böyle olsa da bu durum, kastetmek istediğim Allah'a yükselmiş olarak ne için olduğuna tekâmül etmiş olmanın, kendini bedensel olmaktan nurani olmaya çalışmış olmanın tekâmülünden, nurani düzeyde hep yeni meleke yani tanrısalların gerçekleştiği yeni yetiler kazanımının hep altında duran bir tekâmül olacaktır.

Önemli olan; Allah ile nura dair yani yaratıcı töze dair hep yeniden yeni yaratım oluşunda nimet belirlenimli meleke kazanımında kendi olmayı yeni bir seviyede kendini aşmış olmakta gerçekleştirebilmekti. İnsan yeryüzüne yani gök kubbe altındaki varlık sahnesine -âlemine- halifeydi ama Allah ile yeryüzüne halife olmayı aşma olanağı bulur ise yaşamın sürekli oluşuna bağlı olarak kendisini bekleyen gelecek, dünyadan fazlasıydı. Dünyadan fazlası olan (kâinat, cennet…) insanı beklemekteydi.

*

Yoruma dair varoluşta ucu açık yaratım oluşunda ne olunduğu ve ne olunmadığı, ne olunması gerektiği ve ne olunmaması gerektiğine dair Fatiha…

Bilmeye dair tüketilenin; anlam yüklem almanın değişimi/ süreksizliği içinde ucu açık yaratım oluşu gerçekleşir iken hep yeni bir anlam bağlamında yorumu yapılmaktaydı… ve hep yeni anlam bağlamlarında anlam yüklem alma olanağında nihayetsiz oluş içinde yorum gerçekleşmekteydi. Bilmeye dair olanın kendiliğe dışsal bulunmasına aşkın gerçekleşen yorum, yorumu yapılana katılmak, yorumu yapılanı da anlam yüklemlerinde kendiliğe katmakta iken bilgiyi kapsayıcı olarak değerlendirmeyi olanaklı kılmaktaydı. Yorumu yapılanı da yabancılığa aşkın yakin bulmayı olanaklı kılmaktaydı.

Bu anlamda Fatiha, yorumu yapılmakta iken sadece bilmeye dair tüketilen değil, varlıksal ve varoluşsal karşılıklarına bağlı ifade edilmiş olan kavram ve kavram öbeklerinin kapsayıcı olmasına bağlı olarak yoruma dair anlam zenginliğinde tüketilmeyen bir oluşta bulunur. Bu büyük bir iddia değil, esaslarına bağlı anlam kapsayıcılığı ve yoruma dair her an yeniden yaratımın olanaklı olması sebebi ile “Dene de gör” oluşu içinde tanık olunabilecek deneyime açık bir durumdu.

Yorumu yapılanın, her yeni anlam bağlamında öte değil yakin bulunuyor olması da artık doğrusal bilme bağıntısında bilmenin nesnesinin kendiliğe dışsal bulunuyor olmasından farklı olarak kapsayıcı anlam bağlamlarında bilinenin öte değil yakin bulunuyor olmasında gerçekleşmekteydi. Buna rağmen bilmenin nesnesine bağlı sınır olmasında yorumu yapılan hep yeni bir anlamda tanık olunan ve yakin bulunan olsa da anlam niteliğine bağlı yerindeliğini diğeri veya anlam nesnesi olarak korur. Görülen o ki eskiler “Her yakinlik bir uzaklık içerir” ifadesini boşuna söylememişler.

Böyle olsa da yorumu yapılan artık yabancısı olunan değil, yabancılığa aşkın yakin bulunandı. Söz konusu Fatiha ise Fatiha sadece Fatiha’nın yorumu değil, hakikat ifade içerdiği içindi ki Fatiha’da içerilmiş olup da

gerçekliği olan öznelerin de yorumunu içermekteydi. Bu anlamda Allah'ı bilmenin belirlenimi olan "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin, Gazap" vb. ifadeler sadece bilmenin değil, Allah'ın kendini yaratım dolayımında yorumlamış olduğu tanrısal belirlenimleri olarak yoruma açık belirlenimlerdi. Bunun ile de kalmayıp yaratım ve diğeri dolayımında karakter içerikli kimlik belirlenimleri olarak ucu açık yaratıma açık hep yeniden yorumlanması olanaklı olan deneyimlerdi.

Fatiha'da istekte bulunan gizli okuyucu özne, nimete erenler ve gazaba uğramış sapkınlar da gerçeklik bağıntısında sadece karakteristik değil, kimlik belirlenimli gerçekleşenlerdi. Ancak, sapkınlığın veya nimetin birçok farklı biçimi ve deneyime açık yorumsal gerçekleşme çeşitliliği vardı ki sapkınlık veya nimete ermek sadece bilinen değil, yaşamda yorumbiçimsel olarak ucu açık yaratım oluşunda sınırsızca deneyimlenmekteydi. Her deneyim zamansal varoluş eşiği sınırlarında ve bilmeye açık gerçekleşse de yüklem almanın değişimine açık ve diğeri dolayımında çeşitlenmeye açık sınırsızca yorumlanarak gerçekleşebilmekteydi.

Fatiha'da gizli okuyucu ise kati iman her kişinin kendi olarak bulacağı iken özgün yaratılışı gereği her kişi Fatiha'yı deneyim belirlenimlerine bağlı olarak yorum çeşitliliğinde özgünce yaşayabilmekteydi. Okuyucu çeşitliliğine bağlı olarak da Fatiha her kişide farklı biçimlerde yorumun sınırsızlığında deneyime açık metin olarak bulunabilmekteydi.

Fatiha'daki özneler arası bağıntıda da kişi sadece metni yakinen tanımakta değil, metnin varlıksal veya varoluş karşılıklarına bağlı olarak öznel karşılıklarına yabancı olmaktan uzak öznelerini her yeni anlam bağlamında yakin bulabilmekteydi… ki yorum, yakin bulunanın kapsamında metin ile aynalaşmayı olanaklı kıldığı gibi, metnin içerdiği özneler ile de anlamsızlığa dair gerçekleşen yabancılığın yitirilmesinin ve aynalaşmanın olanağını vermekteydi. Yani Fatiha'ya göre kimdik? Kim olabilirdik? Kim olmamız gerekmekte? Gibi soruların cevabı Fatiha'da bulundukça metin sadece bilmeye açık değil, yaşamsal olarak aynalaşmaya dair kendinde kılan, kendine katan, okuyucuya katılan

oluş içinde her bir karakterin yakinen deneyimlendiği oluşa eylemekteydi.

Her yorum, anlama uyanıştı. Söz konusu Fatiha ise her yorum, yaratım belirlenimli olarak da neler yapabileceğine, neler olup neler olmayacağına da uyanıştı. Bu anlamda Fatiha ne olunabileceği, ne olunmayacağı, ne olunması gerektiği, ne olunmaması gerektiğine dair yaratım perspektifli pozitif yapıcı bir metindi.

Rabb-ül Âlemin, metni okuyan gizli özne, biz, gazaba uğramış sapkınlar ve nimete erenler… bu dört özne bağıntısında Fatiha, yaratılmış olmakta iken varlık olma niteliği bağlamında kendisinden ayrı olunmasa da kendisi olunmayan yaratıcı özne yani Rabb-ül Âlemin bağıntısında biçimlenmeye başlamaktaydı. Sapkınlar ve nimete erenler diyalektik belirleniminde ne olup olunmaması gerektiği hem ilmi hem de karşılığına bağlı deneyimsel aynalaştığımızdı. Gizli özne ise Fatiha'yı hakkı gereği okumak ile karşı karşıya kalan süreç belirlenimli gelişime açık olan kişiydi. Kendisi gibi hakikat yolcularını biz olmakta sahiplenen aidiyet vücud kazanmış karakter sahibiydi. Fatiha'da "Biz", her biri gizli okuyucu olup da birbirine deneyimlerine dair katılabilen, rahmeti duasında dahi paylaşabilen karakter sahibi iman ehliydi. Uluhiyeti deneyime açık bulduğu kadar sapkınlık ve nimete ermek arasında tercihlerine bağlı gelişim gösteren özneydi. Okuyucu gizli özne; ilk üç ayette işaret edilen hakikat bağıntısında Allah ile tanıştıkça kendi olmaya dair ne olması gerektiğine yönelik irade gösterendi.

Böyle olmak ile beraber okuyucu gizli özne, Fatiha'nın içerdiği hak ve batıl, rahmet ve gazap hidayet ve delalet, sapkınlık ve nimete ermek, cehennem ve cennet belirlenimlerinde yaşayan her kişinin böylesi diyalektik oluşta ne olması gerektiğine dair yolculuğu tercih etmesi gerçeğini göstermekteydi… ki her kişi ne olacağına dair yolculuğun öznesi ve nesnesi olarak yaratımına katılmaktaydı. Fatiha'da kendi olmaya dair yolculuk ise ilk üç ayetinde, yaratan ile yaratılan arasında geçen tanışmaya, yakin bulmaya dair yolculuk (seyri sefer) anlatımı iken son dört ayette de yaratılmış olan diğerleri dolayımında deneyime bağlı

idrak sahibi olmuş olmanın yolculuğu ve kendini ne kılmak istiyor olmanın yolculuğu net olarak anlaşılmaktaydı.

Fatiha'da ne olunacağına dair sapkınlar veya nimete erenler gibi net ifadelerde bulunulmuş olunsa da Fatiha yaşamsal anlamda her kişinin okumasına açık metin olması ve okuyucu gizli özne dolayımında katılımcı olunmasına bağlı olarak kişinin ne olacağına dair kesin yargıda bulunulmaması gerektiğinin anlamını da içerir. Sapkınlık veya nimete ermek sonuç belirlenimli karakteristik olup da kimlik belirlenimli hak edilmiş olunan nitelemeler olup, sonuç belirlenimli gerçekleşir iken öncesinde hiç kimseye ne olduğuna dair kesinlikte ifade edilmemesi gerekenlerdi.

Anlam-değer yüklemleri almanın değişen oluşu içinde bugün sapkın gördüğümüz yarın nimete ermiş olabilmekte, nimete ermiş olan da sapkın olabilmekte ise ölüm hak olana kadar hiç kimseye dair kesin ifadelerde bulunmamak gerekir. Ancak sapkınlığın veya nimete ermenin kesinliği üzerine konuşulabilir… ki sapkın olan veya nimete eren bilinmiş olsun. Ayrıca "Gazaba uğramış sapkınlar" veya "Nimete erenler" denilir iken gazaba uğramanın ve nimete ermenin sonuç belirlenim olduğunu hatırlamak yerinde olur… ki sonucu belli olmadan kimseyi haksız yere yermiş veya övmüş ve onurlandırmış olmayalım.

*

Nübüvvet ve velayet bağıntısında Fatiha…

Varoluşa dair gerçeklik arayışı her dönemde insanlık tininin farklı biçimlerde üzerinde durduğuydu. Felsefe tarihi usun izleğinde neden bağıntısında hakikat arayışını resmetmekte iken toplumsal yaşamda mitler hakikat arayışının betimlenmiş bir biçimi olarak gerçekleşmekteydi. Semavi dinlerde de vahiy deneyimi, hakikat arayışının bir deneyimi olarak gerçekleşmekteydi. Nübüvvet izleğinde tasavvuf da hakikati deneyime açık, sonuç alabilme olanağında keşf belirlenimli yakin bulmaya dair konu edinebilmekteydi.

Her bilme; neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeciliğin olanağında olanaklıydı. Her bilme; bağıntılarına bağlı olarak dil dolayımında bağlamsal gerçekleşendi. Her bilme; Anlamın tümel yargısal belirleyici metafizik doğası gereği yüklem alınabilmesi olanağında gerçekleşmekteydi. Bilmenin olanaklı olmasının nedenlerine dair biyolojik, sosyolojik, fiziki vb. birçok açıdan örnekler de verilebilir. Nedenler bağıntısında ve bağlamlarında bilmek, bilmenin olanaklı olduğu varoluşta gerçekleşmekteydi. Bilmeye açık olunduğu kadar anlam yüklem almaya bağlı değişen oluşta yaratıma açık olmak da gerçekleşmekteydi. Her yaratım belirlenimli deneyim de yorumbiçimsel gerçekleşir iken bilmenin yeniden konusu olabilmekteydi.

Vahiy bilgisi de yeniden yaratım belirlenimli gerçekleşme olanağı olan esaslarına/ ilkelerine bağlı yoruma açık bilgiydi. Gerçekliğe dair olanın yaşamsal anlamda olay-olgu-kişi-ilişki bağıntısında betimlenmiş gerçekleşiyor olmasının karşılığı olmakta iken dilde betimlemiş olarak herkes için kılmakta olmanın ifade gücüne haizdi. Bu bağlamda herkes için rahmet olup nimet belirlenimli gerçekleşendi. Bu anlamda Fatiha'da herkes için rahmet olup da nimet olan vahiy bilgisine haizdi. Okuyucunun rahmete dair nimet olarak Fatiha'yı bulup bulmaması da iman ve inkâr belirlenimli gerçekleşmekteydi… ki ilahi söze -vahye- iman ile duyarlı her can için Fatiha rahmete dair nimetti… ki yaşamsal

olarak Allah'ı yakinlik bulmanın sonucunda vahiye dair teklifin gerçek olduğu vaadi ile karşı karşıya kalınmaktaydı.

Fatiha herkesin okumasına açık metin iken böylesi haber verdiği gerçekliğe dair vahiy bilgisi ile nübüvvet niteliğini açık etmekteydi. Yoruma açık anlam bağlamlarında aynalaştığımız yönde velayeti tesis edecek anlam niteliğine dahi haizdi.

Her gizli okuyucu kendine nebi olmuş olmanın vahiy bilgisini kendine indirmekteydi. Anlamına her erdiği yorum dolayımında vahyin kendisinde gerçekleştiği rahmet oluşu içinde bulunmaktaydı. Bunun ile kalmayıp, Allah'ı anlam dair her gerçekleşme belirleniminde bulduğunda, Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin, Gazap ve sonuçta hep rahmet açılımında genel belirlenimlerde bulmanın olanağına haizdi… ki hakikati kendi nefsine okuyan her okuyucu kendine nebi olmuş misali Fatiha ile yakinlik bulmaktaydı. Fatiha ile yakinlik bulmak ile kalmayıp Fatiha'nın gerçeğe dair içerdiği anlama dair yüklem almalarda ve esasa bağlı yorumlamada, Allah'ı yakin bulmak ile kalmayıp, diyalektik oluşta yaşanan gerçekleri de insan olmanın gerçeğine yakin bulmaktaydı.

Elbette Cenabı Allah, binlerce tanrısal ve tanrısalların çeşitlilikte ve farklı biçimlerde gerçekleşmesinin olanağına haizdi… ama Fatiha ile, bütün tanrısal belirlenimler metafizik bir dil genellemesinde kapsayıcı olarak içerilmiş olmaktaydı. Bütün tanrısallar Fatiha'da Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin, Gazap ve Rahmet bağıntısında üst bir dil belirleniminde içerilmiş olarak ifade edilmekte olduğu içindi ki Fatiha tanrısallara yönelik yorumda da nihayetsiz oluş içinde kılabilecek kapsayıcı ifadeye haizdi.

Gizli okuyucu özne kati iman sahibi ise sadece hakikati ve hakikate bağlı gerçekleşenleri/ gerçekleşecek olanları kendine haber vermekte olarak nübüvvetten paye almış olmakta değil, hakikate dair her anlam yükleminde idrak yükselişinde olarak hakikati yakin bulan velayeti de kendisini hakkı olarak bulmuş olmaktaydı. Allah'a dair hakikati aidiyet belirlenimli sahiplendiğinde ve Allah da kendisini sahiplendiğinde artık

velayet karşılıklı olarak tesis edilmiş olmaktaydı… ki ilk üç ayet ile anlama dair idrak yükselişi olan son dört ayet ile de aidiyet belirlenimli olarak karşılıklı velayetin tesisi edilmesinin olanağına da dikkat çekilmiş olunmaktaydı.

"Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz" denilir iken Allah'a aidiyette mesuliyet yüklenmiş olmak da ifade edilmiş olunmaktaydı. Gazaba uğramış sapkınlardan yani uzak kılınmışlardan değil de nimete ermişlerden yani yakin kılınmışlardan olmak istenirken de Allah'ın aidiyet belirlenimli sahiplendiği kişilerden olmak ile karşılıklı velayetin tesis edilebileceği gerçeği de anlamlı kılınmış olunmaktaydı.

Görülen o ki Fatiha; nübüvvetten ve velayetten rol çalmak değil de nübüvvetten velayetten nimet belirlenimli olarak paye alabiliyor olmanın olanağı olarak da yoruma açık gerçekleşme olanağı göstermekteydi. Her kişi Fatiha'yı kendine okur iken kendine nebiydi… ama inkâr veya iman etmiş olmanın dolayımında ya Allah'a yani öz varlığa asi ya da kendine ümmet olmuş olarak bütün azalarını ve melekelerini gerçek olan uğrunda kullanabilmekte ve selameti talep etmekteydi. Sadece kendi adına değil, bütün azalarının, meleklerinin selametini de istemiş olarak biz olmakta Allah ereğine bağlı olarak kendi bütünlüğünü de korumuş olabilmekteydi.

Fatiha'yı imana haiz ferdi her okumada nebilik; umumiyete değil, kati iman sahibi olarak her iman eden kişinin kendine nebi olması bağıntısında gerçekleşmekteydi. Kendine nebi olanın, Allah'a dost olacağı ve Allah'ı dostu -velisi- bulacağı bir oluş içinde Fatiha'yı okuması olanaklıydı. Kendi nefsine hakikati telkin eden ve olması gerekeni tavsiye eden her iman eden kişi, kendi nefsine nebi olmuş olarak nebi olmuş olmanın velayetini de içermiş olmaktaydı. Fatiha'nın içerdiği gerçeklik izleğinde deneyime açık olarak Allah'ı bulduğunda ve Allah'a göre olması gerekenleri tutarlı -kararlı- yani sabırlı olarak yaşadığında, muhabbetullahtan da nasipli ise zaten Allah tarafından sahiplenmiş olmakta veliyullahtı.

Her kişi Fatiha ile hakikati kendine okur iken nebilikten paye alma olanağında kendine nebi olmaktaydı. Anlama açık yaratım oluşunda da Allah'ı tanrısal belirlenimlerinde yakin bulduğu kadar velilikten de paye almış olma olanağında Fatiha'yı okumaya açık bulabilmekteydi.

Nebilik ve velayeti Fatiha perspektifinde yoruma açık okur iken ifade ettiklerim; Fatiha'yı ilahi söz/ metin -vahiy- olarak miras bulmamızı olanaklı kılmış olan umumiyete dair nübüvvet ile karıştırılmamalıdır. Umumi davetin son nebisi olan Hazreti Resulü Ekrem ile beraber, miras bıraktığı Kur'an veya Fatiha, her iman eden kişin kendisine hakikati ve ahlaki anlamda olması gerekenleri vazettiği vahiy kaynağı olmakta iken nebilikten paye almış olmanın olanağını vermekteydi. Emsali nebi olanın emsali kendi üzerinde gerçekleşiyor bulması, uygulamada olanaklıydı. Her kişi kendine nebi olmaktan dolayı, bildiğinden sorumlu olmak kaidesi gereği ile hakikatten ve hakikate göre yaşamaktan sorumluydu.

*

İlahi metin olması izleğinde Fatiha…

Var olmak rahmetti. Rahmet olması dolayımında Allah hamd edilmesi gerekendi. Tanrısalları ile yarattıkları üzerinde galip ve gerçek olanın gerçekleşmesine bağlı olarak başarı sahibi olan da Allah'tı ki ibadet ile yakin bulmanın umudunu taşıyan her kul, Rahim olarak sahiplenildiğinde, Rahman olarak kendisine varlık hakkı tanındığından ve her türlü sınanmış olmanın zorluğunda inayet Rabbinden geldiği içindi ki hamdı dikte -vaz- edilmiş olduğundan dolayı değil, varlığına borç bildiğinden dolayı yapıyor bulacaktı. Din günü sahibi olan Rabb-ül Âlemini, hakikat yolculuğunda bulan kulun, Allah'a varlığını borç bilmesi sonucunda hamdı, rızaya dair bir yakarış olarak gerçekleştirmesinde Fatiha sonuçlanır. Sonuçlanmak ile kalmaz yeniden başlar.

İlahi metinlerin belagate dair en önemli özelliklerinde biri de metnin başlangıçtan okunması ile sondan okuması söz konusu olduğunda anlam kaybı veya bozulmasının gerçekleşmiyor olmasıdır. Bu anlamda Fatiha, yukarıda yorumlandığı üzere anlam kaybı olmadan okunmaya ve yorumlanmaya açık bir metindir.

Bu defa Rabb-ül Âleminin varlık gerçekliğine uyanmış olarak Hamd ile Allah'ı hatırlamak ve yad etmek ile Fatiha okunur. Hamd olsun Rabb-ül Âlemine, hamd olsun Rahman ve Rahim olana, hamd olsun din günü sahibine denilir iken hamd tanrısalları ile gerçekleşene, görünüş bulana yönelik yapılır. Artık imanda kati olarak şirkten ve inkârdan uzak, şüphe arafına da düşmeden Allah'a yakin gelmenin ibadet -salih amel- çabası içinde bulunulur. Hüküm sahibi olarak anlamı gerçekleştiren yaratıcı fail O iken istenecek olan O'ndan istenir. O'ndan istenen yarattıkları dolayımında gerçekleşir iken nedenler değil, fail olan görülür.

Yakin ehli olarak nimete ermiş olanlara ve sapkınlara tanık olmak söz konusu olduğunda ise sırat-el müstakim olan, Allah'tan sonuç almanın yolunda, istenecek olanın hidayet olduğu görülür. Allah'tan istenen nimete ermek anlamında kendisinden sonuç almak ile hakikat bilgisine

vakıf olmak ise istenecek olan hidayettir. Sapkınların cezayı hak etmiş olarak gazaba kavuştuklarını her gördüğümüzde ve tarihsel olaylarda da buna tanık olduğumuzda, delalet ve sonuçlarını insanlık tininde gözlemleye bilmekteydik.

Fatiha insanlık tininde karşılıkları ile gözlemlenebilecek deneyime açık gerçekleşen ilahi metindi. Başlangıçtan sona veya sondan başlangıca doğru her okunduğunda anlam kaybına uğramakta değildi. Farklı açı ve referanslardan hareket ile başlangıçtan sona, sondan başlangıca doğru her yorumlandığında da anlam kaybı veya bozulması değil, anlam zenginliği taşıyan metin olarak bulunacak olandı.

*

Her yorum; aynı şeyi farklı bağlamlardan ve açılardan ifade etmek değil, yani totoloji yapmak değil, aynı şeyi kapsamlı anlam içeriği doğrultusunda farklı bağlam, açı, katman vb. belirlenimlerde yeni bir yaratım oluşunda fazladan belirmiş olgu mahiyetinde açımlamak ve anlayışın konusu kılmakta gerçekleşmesi gerekendi.

Bu anlamda ilahi söz olarak Fatiha; varlık ve varoluşta karşılıkları olan ayet bağıntısında, kapsayıcı kavram ve kavram öbeklerinde hep yeni bir oluşa bağlı yorumlamaya açık metindi. İlahi metin olmasının hakkını, yoruma açık yaratım belirlenimli anlam bağlamlarında hep bir daha gösterir iken hak etmiş olarak vermekteydi.

*

Yaşam; -olay-olgu-kişi-ilişki örüntüsünde anlam içerikli ve değişen anlam akışında hep yeniden yorumlanan yani yaratıma açık olmakta deneyimlenmekteydi. Başka bir deyişle de yaşam, olay-olgu-kişi-ilişki bağıntısında hep yeni bir betimlemede yani anlama içkin temsil-tasvir belirlenimli gerçekleşmekteydi… ki bu bağlamda ilahi söz/ metin; betimlenmiş olmakta gerçeğe dair yaşananı, anlama içkin kavramsallığa haiz betimlenmiş olmakta ifadeye taşımaktaydı.

Betimlenmiş gerçekliğin, dil dolayımında betimlenmiş olarak ifade edilmesi hem anlamın anlaşılmasını kolaylaştırmakta hem de okuyucuya ayna olduğu yönde katılımcı kılmaktaydı. Bunun ile beraber gerçek öte bir gerçeklik değil, okuyucunun gerçeği olarak anlatımın konusuydu.

Bu anlamda Fatiha, her kişinin varoluşuna dair gerçeğini de ifade eden ilahi söz/ metindi. İlk üç ayeti ile Allah'a ait olup da yaratılmış olana dair kılınan ve yaratılmış olan dolayımında gerçekleşen tanrısallar ifade edilmekteydi. Son dört ayeti ile de yaratılmış olmanın gerçeğine bağlı nasıl yaşanması gerektiğinin gerçeğine bağlı olarak ne olunabileceğinin gerçeği işaret edilmekteydi.

*

Bir iletişim biçimi olarak Fatiha...

Vahiy; Allah'ın hakikati, Allah'ın hakikatine göre ne için olduğumuz ve bu doğrultuda nasıl yaşanması gerektiğine dair bilgilendirici olan sözdü. Fısıldanan anlamını taşısa da gaybtan gelen haberdi. Gerçeğe ve olması gerekene dair haberdi. İlham, melek, hatır, sahih rüya vb. dolayımında nebiler aracılığı ile aktarılan bilgiydi. Bir yönü ile kaynak sahibinin gerçeğine ayna tutması gereken iken bir taraftan da muhatabın gerçeğine ayna tutmaktaydı. Bir taraftan da karşılıklı ilişkide gerçekleşen varoluş biçimlerinin gerçeğe göre nasıl olması gerektiğine, ahlak biçimsel anlamda ayna tutmaktaydı.

Her ilişki; anlam-değer, irade-duygu, us-eylem belirlenimli davranış biçimsel iken ahlak biçimsel gerçekleşen bir iletişim belirlenimiydi… ki iletişimde esas, hitap eden kaynak ve alıcı olan muhatap arası ortak anlam akışını sağlamak olduğundan dolayı ortak uzlaşıya dair karşılıklı onanmayı içermeliydi. Uzlaşı nesnesi olarak ortak dil veya dil tercümesine ihtiyaç duymuş olarak anlam akışı şarttı.

İşte Fatiha; vahiy bilgisi olarak indirilmiş olduğu coğrafya da ana dil Arapça olduğu içindi ki anlaşılması adına Arapça indirilmiş olan ilahi metindi. Bütün Kur'an anlaşılması adına Arapça dilinde nazil olmuştu. Ancak, vahiy dilinin Arapça olması Arapçayı dilde otorite kılmakta değildi. Zaten daha önceleri Arapça olmayan dil dolayımında vahiy indirilmiş olduğu gerçeğinden de bakıldığında, vahiyde esas olanın dil biçimi değil, dile yüklem olan anlamın anlaşılmasıydı. "Anlayasınız diye Arapça gönderdik" ayetinde de vahiyde esasın dil değil, anlam aktarımına bağlı olarak anlaşılmak olduğu ve bu bağlamda vahyedilenin başka dillere çevrilebileceği de anlaşılır.

Bu anlamda Fatiha; vahiy olarak anlaşılması adına başka dillere çevrilmesi olanaklı olup da anlaşılmak isteyen kaynağına yönelik okunduğunda, Anlaşılması gereken Allah'ın sözüydü. İlahi sözü anlayabilmek için de ihtiyaç olan doğru çeviri veya Arapçayı çok iyi bilmekti. Ancak, sadece bilmenin yetmediği, yoruma ihtiyaç duyulduğu

gibi vahiy ayet hükmü yani ussal olmak ile beraber varlıksal ve varoluşsal karşılıkları olması gereken olarak deneyime açık talimde de anlaşılması gerekendi. Bu anlamda Fatiha sadece iletişim olarak anlaşılmayı içeren değil, deneyime açık yönü ile yaşanırken de anlaşılması gereken ilahi sözdü.

Bilgisinde bilinebilir olan Allah, anlam-değer, duygu-irade belirlenimlerinde hemhâl olunduğu kadar anlaşılabilinendi. Hemhâl olmak da iletişimin bir biçimi olarak gerçekleşmekteydi… ki Fatiha sadece bilmenin konusu olan metin kalmakta değil, yaşam rehberi olarak da deneyimlenme, yaşanmaya açıktı. Bu durumda Allah'ı bilmekten ileri anlayabilecek olanağa da haiz yaratılmıştık ki Rabb-ül Âlemin olan Allah'a hamdolsun!

İletişimde kaynak, genelde hitap eden özne olsa da Fatiha'da hitap eden özne anlamında kaynak yani Allah hem okuyucu gizli özne dolayımında hitabı biçimlendirmekteydi hem de yine okuyucu dolayımında okuyucuya hitap etmiş olmaktaydı… ki alıcı olan muhatap dolayımında vahiy böylece canlılığını, kendisine katılımcı kıldığı yönde sürekli kılmış olmaktaydı. Okuyucu gizli özne vahye muhatap vahyin alıcısı olmuş olmaktaydı. Bu durum hem vahyin sürekli kılınmış olması hem çift yönlü karşılıklı iletişime açık olunduğu hem iletişimi üstten bakıcı olarak biçimlendirmek değil de alıcı olan muhatabı iletişimin öznesi kılar iken vahyin gerçekleşme nesne kılmış olarak anlamı anlamasını ve sahiplenmesini olanaklı kılmaktaydı. Böylece genelde iletişimin nesnesi olan alıcı muhatap iken Fatiha'da, iletişimin nesnesi olması gereken iletişimin öznesi olarak iletişime katılma olanağı bulmak ile karşılıklı varoluştaki yabancılığa aşkınsal anlam akışında iletişimi olanaklı bulmaktaydı.

Bu durum sadece üst düzey böylesi iletişim kurmayı olanaklı kılmak ile kalmayıp, tevhidin korunuyor olmasına bağlı olarak da gerçekleşmesi adına önemliydi. Çünkü vahye muhatap olan alıcı, vahyi okuyan özne iken vahyin gerçekleşme nesnesi olmak ile beraber dil dolayımında Allah'ın kendisini görünüşe getirdiği nesnesi de olmaktaydı. Bu durumu

ise iletişimin öznesi kılınmış olmakta bulmaktaydı… ki bir defa Fatiha okunduğunda kişi kendisine vahyetmiş olmak ile beraber hamd, zikir ve dua oluşu içinde Allah ile iletişim de kurmuş olmaktaydı.

Fatiha ilk defa Nebi Muhammed Mustafa'nın (s.a.v) dilinden inerken dahi vahyedilenden vahyedilen metin olarak Fatiha, Allah ile iletişim kurmanın da bir biçimi olarak gerçekleşmiş olmaktaydı. İlk üç ayetinde Allah kendisini tanımlamak ile kalmayıp iletişim ilkesinden bakıldığında kendisini tanıtmaktaydı. Son dört ayette de kul, kulluğun gereğini tanımlarken kendisini tanımlamış olmak ile beraber zikir ve dua ile beraber Allah ile iletişim kurmuş olmaktaydı.

Bir iletişim biçimi olarak Fatiha; doğrudan hitap-muhatap ilişkisinde iletişim kurmak değil, hitap eden kaynağın, muhatabı olan alıcısı dolayımında ilişkiyi ve iletişimi girift bir biçimde gerçekleştirmiş olmasının dehasını göstermekteydi. Üstün altı belirleyici kılmış olduğu üstenci biçimde gerçekleşen bir iletişim biçimine değil, altın üst olana katılımcı olarak üst olanı iletişime açık buluyor olmasında gerçekleşen bir iletişim biçimine tanık olmaktaydık. Karşılıklı varoluşta her açıdan net ve şeffaf gerçekleşen bir iletişimin öncelendiğini de görmekteydik.

Her hitap, muhatabına göre biçimlenmekteydi. Fatiha'da da muhatap iman eden kişi olduğu içindi ki hitap muhatabı dolayımında olması gerektiği yönde biçimlenmekteydi.

Anlamın; görüşü ve yaratımı biçimler olduğu oluş içinde anlama içkin söz veya beden diline bağlı gerçekleşen her iletişim, yaratım biçimsel gerçekleşmekteydi. Fatiha'da da okuyucu gizli özne dolayımında gerçekleşen hitap-muhatap ilişkisinde anlama içkin iletişimde de anlam yüklemine bağlı olarak gerçekleşen görüş ve görüşe bağlı biçimlenen yaratım oluşunda iletişim yaratım biçimsel gerçekleşmekteydi. Sözün yaratıcı etkinliği Fatiha'da imana dair biçimleyici olup, muhatabın dışında okuyan için Fatiha, belki de bir anlam taşıyıcı değildi… İnkârına sebep verecek bir metin olabilirdi/ olabilmekteydi.

Her kişi benliğine yüklem aldığı ve merkezde tuttuğu ideye/ anlama içkin ilke belirlenimli olarak dünya görüşünü biçimlemek ile kalmayıp, kişiliğini de karakter içerikli biçimleyebilmekteydi. İlkenin -anlamın- ortak değer olması ile kültür biçimsel olarak mirasa dair dünya kurması, ilkeyi kurumsal kıldığı izlekte medeniyet kurulumun nesnesi kılması, ilişki biçimsel gerçekleşir iken en temelde her ilişkinin iletişim biçimsel gerçekleşiyor olması sebebi ile önemliydi.

Bu anlamda Fatiha sadece iman eden okuyucu gizli öznenin ilişki ve iletişim biçimsel gerçekleşen görüş ve yaratım sürecini anlatmakta değil, biz olabilmenin olanaklı olduğunu da hatırlatır iken kültür biçimsel biçimlenen bir dünyanın kurulumunun da olanağına dikkat çekilmekteydi… ki Muhammed Mustafa ile eshabı kiramın hikâyesi ve ardı sıra takip eden her müminin o ortak hikâyeye katılıyor olması da bunun kanıtıydı. Fatiha bu duruma kapsayıcı özet metin olarak dikkat çekmiş olmaktaydı. Aynalaşmaya dair iletişimin gücü, aynı dünyada buluşmayı olanaklı kılabilmekteydi. Salt bilgi biçimsel olan iletişimde dışında kalmış olunan gerçek, aynalaşmaya dair gerçekleşen iletişimde ilişki dolayımında yaşamsal olarak bulunmuş olunmaktaydı.

*

Hitap-muhatap, mertebe-makam belirlenimi bağıntısında Fatiha…

İlahi söz anlamında Fatiha; hitap-muhatap, mertebe-makam-alan belirlenimine göre yorumlanmaya açık olan metindi. Varlığa veya varoluşa dair ne gerçekleşmekte ise mertebe açılımı ve mertebede kalıcı olunmasına bağlı olarak makam belirleniminde gerçekleşmekteydi.

Mertebeler; türe dair gerçekleşen olmak ile beraber din, sanat, felsefe, siyaset, devlet, aile vb. belirlenimli alanlar olarak da gerçekleşmekteydi. Yetenek farklılıkları, fayda belirlenimleri, hak ediş farklılıkları, ideolojik yaklaşım farklılıkları, dini ayrışımlar vb. sınıflanmış olmaya sebep olduğu gibi sınıflanmış olup da yapısal kılınmış her tinsel alan hiyerarşik gerçekleşmekte iken mertebe belirlenimli gerçekleşmekteydi. Mertebe belirlenimlerinin anlam, ilke içeriğine göre farklılık göstermesi de kaçınılmazdı… ki bu anlamda yorum anlam bağlamında mertebeden mertebeye değişebilmekteydi.

Ayrıca belirtmek gerekir ise yaratım ile beraber katmanlı gerçekleşip de birbirine içkin ve dışsal kapsayıcı gerçekleşen mertebeler de vardı… ki eskiler bu mertebelere Lahut, Ceberut, Melekut, Mülk ve Şahadet âlemleri demiş olup beş temel mertebede değerlendirmişler. Lahuta içkin nur âlemi kendi içinde katmanlı olup, birçok mertebe barındırmaktaydı. Kur’an’da “Gerçekte, biziz, saflar halinde dizilmiş olanlar bizleriz” denilir iken bu kast edilmiş olmak ile beraber melekut mertebesinde bulunanlar da mertebe mertebeydi. Her bir âlemin farklı mertebe sahibi olan melekleri vardı.

Ceberut denilen âlem de anlama içkin gerçekleşen yasa ve ilkeler âlemi olup evrensel bilinç, us mertebe düzeyiydi… ki bu dahi kendi içinde yasaya dair, ilkeye dair ve karakter biçimsel gerçekleşen ilke içerikli kimlik belirlenimli tanrısallara dair gerçekleşen farklı mertebeler içermekteydi. Melekut dahi ceberutun yani Allah’ın düşünce dünyasının birer eseri olarak bu mertebenin altında toparlanmış ve iş

görmekteydi. Mülk âlemi de madde-suret bağıntısında yasaların, ilkelerin/ sözün, tanrısalların gerçekleşmesinin nesnesi belirlenimli türe dair gerçekleşen varlıklar âlemiydi.

Şahadet âlemi de insan ve insanlık âlemi dolayımında bütün âlemlerin tanık olunmaya açık bulunması durumu olarak nitelenebilirdi. Şahadet; duyuya, usa, vicdana, duyguya vb. mertebe düzeylerinde gerçekleşir iken sadece insana ait bir mertebe değildi ama insanlıkta yaratım çeşitliliğinde tanrısallar gerçekleşir iken insanlık âlemi bu mertebe de diğer yaratılmışlardan öndeydi.

Özellikle belirtmek isterim ki klasik vahdeti vücutçular için bu mertebeler, Allah'ın görünüş mertebeleri anlamında yorumlanmıştır… ki mertebeler, anlama haiz alan belirlenimli olarak gerçekleşenler iken Allah'ın kendisi olarak suret bulduğu değil, fazladan belirmiş olgu olmakta gerçekleşenlerdir. Fazladan belirmiş olgu düzeyinde mertebe olup dolayımında gerçekleşen tanrısalların görünüş bulmasının nesneleri olmaktaydı. En basit örnek ile melekut Allah değildi ama melekut dolayımında Allah'ı tanrısal sıfat ve isimleri fail olması gereği gerçekleşir iken görünüş bulmaktaydı. İnsanlık tininde görünüş bulan sanat, felsefe, aile, devlet vb. mertebe belirlenimli alanlar dolayımında da Halik, Musavvir, Bari, Bedi, Hâkim, Hakem, alim, Rabb, Mürebbi, Melik gibi tanrısallar gerçekleşmekteydi.

Bu anlamdan bakıldığında, âlem belirlenimli her mertebe ve alan dolayımında Rabb-ül Âlemin olan Allah'tı. Cenabı Allah "Maliki yevmiddin" olarak bütün varlık âlemlerinde gerçekleşenler üzerinde Rahman ve Rahim olmakta hitap-muhatap ilişki dolayımında iş görmekte, tanrısallarını gerçekleştirmekte görünüş bulandı. Son dört ayet ise şahadete ulaşmış kişinin âlemler seyrini şahadet -temaşa- âlemleri olarak bulması anlamını da taşımaktaydı… ki Allah ereğine bağlı olarak ne istediğini bilen ve Rabb-ül Âlemini tanıyor olarak hamd ile şahadetini taçlandırmış olan kişinin Fatiha'yı okuduğunu, Fatiha genelinde görmüş olmaktayız.

Ayrıca belirtmek gerekir ise Fatiha'da; yaratan ve yaratılmış olma mertebesi, uluhiyet ve ubudiyet mertebesi açılımında Allah ile kul makamları arasında geçen hitap-muhatap ilişkisinde betimlenmiş olarak ifade edilmiş olunmaktaydı. Rabb-ül Âlemin makamının sahibi Allah olup, kul makamının sahibi olan kişi tarafından varoluş biçimi olan tanrısal belirlenimlerinde zikir edilmekteydi. Allah mertebesinin makam sahibi olan Rabb-ül Âlemine göre ne yapılması gerektiği, nasıl yaşanması gerektiği de Allah dolayımında kulun kendisine vazetmiş olmasında gerçekleşmekteydi.

Yani öz varlığından isteyen kul, isteği dolayımında, ne yapılması veya nasıl yaşanması gerektiğini kendisine de vazetmiş olmaktaydı. Biz, sapkınlık, nimete ermiş olmanın mertebeleri de mertebe olmak ile kalmayıp bu mertebeleri hak etmiş olup da mertebede kalıcı olanların makamı da olmuş olmaktaydı. Kulun seyir mertebeleri olup tercihe ve eyleme bağlı süreç belirlenimli seyirleri dahi olabilmekteydi. Ne olabileceğinin öngörüsüne bağlı olarak da erek/ amaç biçimsel varoluşa eylene bilinmekteydi.

Cenabı Allah dahi Fatiha için "Kulum ile aramda taksim edilmiştir" derken ilahi sözün uluhiyet ve ubudiyet mertebesi açılımında makam belirlenimli taksime açık olduğunu ifade etmiş olmaktaydı. Son dört ayeti ile kulun dua makamında bulunuyor olması, ilk üç ayeti ile de Allah'ın dua makamına inebilecek varlık niteliğine haiz olduğu işaret edilmiş olmaktaydı.

Hamd makamında olan kul, hamde layık olan uluhiyet sahibi Allah ile buluşmuş olmaktaydı. Dua makamında kul fena seyrinde bulunmakta iken hamd makamında fena mertebesinde bulunduğu gibi hamdı yapılmış olanın kendisi dolayımında gerçekleşme belirlenimlerinde görünüşü söz konusu olduğunda hamde dair beka mertebesi seyrinde bulunabilmekteydi. Fena mertebesinde kul mertebesinde seyir eden, beka mertebe seyrinde kul perdesini de aşmış olmakta Allah'a katılabilmekteydi.

Fatiha'da hitap ve muhatap ilişkisi, Allah ile kulu arasında mertebe ve makam belirlenimlerinde gerçekleşmekteydi. Hitap-muhatap ilişkisinde yerindelik belirlenimine göre var olmak gerçekti. Var olmanın gerçek olduğunun tanıtlaması olması adına dahi olsa ilahi metinde hitap-muhatap ilişki dikkat edilmesi gereken öneme haizdi. Varoluşun sadece anlam biçimsel değil değer biçimsel gerçekleştiğinin de belirlenimiydi. Hitap-muhatap ilişkisine bağlı olarak yaratıma açık olmanın varoluş biçimsel gerçekleştiği de görülmekteydi.

Hitap-muhatap bağıntısında karşılıklı var olma olanağında varoluşun, yorumbiçimsel gerçekleşiyor olmasına ve yorumun tüketilmez olması bağıntısında süreklilik kazandığı da bir gerçekti. Yeter ki diğeri olanı rahmet ile kendimize anlam-değer yükleminde katmış olalım. Kendimize kattıklarımız ile biçimlenen bir dünyada diğerini biz olmakta bulmuş olarak görebilelim.

Hep diğeri dolayımında gerçekleşen varoluşta, kendi olmayı koruduğumuz gibi birbirine katılmış olmakta biz olmayı bulmuş olalım. Biz olanlar için diğeri, kendisi olmayan kendisi gibi olandı. Biz olabildiklerimiz ile ortak hikâyenin paydaşları olmakta kendi olabilmeyi, anlam-değer belirlenimli onanmış olmakta gerçekleşen hitap-muhatap ilişkisinde koruyabilmekteydik.

Mertebe ve makamların deneyime -seyre- açık olmasından da bakıldığında Fatiha'da; kapalı olmakta bilmeye ve yeniden yaratıma/ yoruma açık olmayan bir dünyadan veya teolojik bir varoluştan bahsedilmekte değildi. Bilmeye ve yeniden yaratıma/ yoruma açık bir dünya veya teolojik varoluştan bahsedilmekteydi.

*

Varlık olma bakımından bilinmek ve onanmak bağıntısında hamd ile Fatiha…

Fatiha; varlığı sadece nesnel olgusal değil, öznelliği de içeren varlık olma durumunda açımladığı için de önemliydi. Varlık olarak kendi idrakinde olmayan yani kendi olmanın anlamını kendi olmanın dolayımında yüklem almayan bir varlığın, varlık olma bakımından ne kadar varlık olduğu, üzerinde tartışılması gereken bir konudur. Elbette bilkuvve olup da bilfiil olan Allah'tan -kök kaynaktan- olarak bilfiil olup da bilkuvve vücud bulmuş olarak var olmak gerçekleşmekteydi. Bunun içindi ki Allah'tan paye almış olup da pay sahibi olmakta var olduğumuzu ifade etmekteydim.

Her varlık, varlık olması bakımından kendi varlığının idrakinde ise kendi için varlıktır. Varlığın kendi olma idrakinin olup olmadığının tespiti söz konusu değil ise o varlığın varlık olması bakımından tespiti olsa da kendi için varlık olmadığına dair yargıda bulunulabilir. Modern dünyada analitik olarak varlığı kategorize eder iken organik ve inorganik diye ikiye ayırmakla, kendi için olabilen veya kendi için olamayan varlık olarak ikiye ayırmış oluruz. Ancak organik olanın inorganik olanların nesnelliği zemininden canlılığa doğru yükseldiklerini gözden kaçırmasak da canlılığı sadece organik olana niteleriz. İnorganik olanın özsel olarak kendinde canlılığı barındırdığı için organik canlılığa (katmanlı yaratım bağıntısında ara) zemin olduğu üzerine fazla düşünmeyiz. İnorganik dediklerimizin de özünde canlı olduğu, Allah'tan paye almış olmanın olanağında, varlık olma bakımından kendi olmanın idrakinde kendi için varlık olabildiği üzerine düşünmeyiz.

Hakikatten paye almanın olanağında farklı başkası olmakta kendi olmak gerçekleşir iken her varlığın varlık olma bakımından kendi olmanın idrakinde olduğu gerçeğini sadece bir önerme değil, gerçekte karşılığı olan bir gerçeklik olduğuna açık olmak gerekir. Bizlere duyu algısal deneyimde veya bilimsel deneylerde karşılık vermediği içindir ki canlı olarak kabul görmediklerimizin özünde kendi olmanın canlılığını barındırdığına henüz açık değiliz. Bizlerin, onların varlık olma

bakımında kendi olmanın idrakinde kendi için varlık oldukları idrakinden uzak olması, varlık olma bakımından kendi olmanın idrakinde kendi için olabildikleri gerçeğinin olmadığı anlamını taşımaz.

Kur'an vahiy bilgisi ile bakıldığında, dağların dahi özünde canlı olup da varlık olma bakımından varlık olmanın idrakinde olarak kendi için varlık oldukları gerçeği ifade edilir. Tanrısal olup da emanet edilecek olgunun evvela dağlara teklif edildiği ama dağlar tarafından bu teklif kabul edilmediği net bir biçimde betimlenmiş olarak ifade edilir.

Ahzâb suresinde "Biz, emaneti göklere, yere ve dağlara sunduk/ teklif ettik. Fakat onu yüklenmekten kaçındılar (çekindiler) ve ondan korktular… onu insan yüklendi, doğrusu çok zalim ve çok cahildir" denilir. Sadece dağlara değil, gökler ve yere de emanetin teklif edildiği belirtilir. Bu ayetin teşbihi bir ayet olduğunu söyleyen müfessirlerin; Allah'ın zatından, yaratımın nasıl gerçekleştiğinden ve yaratan ile yaratılan arasında katmanlı yaratımda gerçekleşen ayrı değil aynı da değil bağıntısında paye almış olmakta var olunduğundan haberleri olmadığı, "Teşbihidir" ifadelerinden net olarak görülmektedir. Hazreti Resulün yaşamında dahi cansız gibi görünenlerin kendisine seslendiği veya onlarla konuştuğunun örnek anlatıları vardır. Hadis kaynaklarında buna dair birçok hadise rastlanır.

Gökler, yer ve dağlar için "Kaçındılar/ çekindiler" ve hem ardından "Ondan (emanetten) korktular" ifadesinden de anlaşılacağı gibi teklife muhatap olanların kendi olmayı korumaya dair tavır gösterdikleri anlaşılır. Teklife karşı korku; kendilik korunumu tavrı olarak gerçekleşir iken kendi olma anlamını, değer buluyor/ kılıyor olarak göstermekte gerçekleştiğinden, teklifin kendi olmaktan yana durum değiştirici olduğu anlaşılır.

Bazıları için; teklifin ret edilmesi durumu, teklif edilen emanetin sorumluluğuna dair liyakatin gösterilmesinden yana bu varlıkların kendini yetersiz görmesi anlamı içermektedir. Elbette ayet böylesi bir anlam içermektedir. Bu durumda teklifin muhataplarının kendi olma durumlarına dair emaneti kaldırmaktan yana yetersiz olduklarının

bilgisine/ idrakine sahip oldukları da anlaşılır/ anlaşılması da gerekir. Hem emanete hakkı gereği liyakat gösterememekten dolayı hem de kendi olma durumlarının değişmesinden dolayı emaneti kabul etmediklerini de söyleyebiliriz.

Çünkü "Kaçındılar/ çekindiler" denilir iken kendi olma durumunun değişmesinden çekindikleri anlaşılabileceği gibi "Korktular" ifadesinden de teklifin sorumluluğun gerekenini yerine getirememekten yana yetersizlik hissettiklerini anlayabilmekteydik. Evvela kendi olma durumundan dolayı çekinme gerçekleştiğinden ve sonrasında olgunun kendisinin ne anlam taşıdığının idraki sebebi ile olguya karşı korku duygusunun gerçekleştiğini ifade edebiliriz.

Mesele emanetin kabul edilmeme durumu olduğunda ise varlık olma bakımından kendilik idrakinin sadece insan veya canlılarda değil her varlıkta gerçekleşiyor olduğuna dikkat çekilmiş olur. Bunun ile de kalmaz, nesneleri dolayımında kendilik idrakinin refleksiyon içeriyor olarak gerçekleştiği de ifade edilmiş olunur.

Söz konusu olan insanın cahil ve zalim olması sebebi ile emaneti kabul etmiş olmasından da anlaşılacağı gibi zalimlik, zulüm ile aynı kökten olarak kararmak, karanlık anlamına haizdir. Cehalet de bilgisizlik anlamı taşır iken bilgisinden yoksun olunana dair kör olunduğu gerçeği ile karanlığa bakan anlamını da taşır… ki bu anlamda cahil ve zalim; kararmış olarak kendi öz varlığının idrakine örtünmüş olmak anlamını taşımak ile beraber kendine cahil olduğu için kendine zalim olmak anlamını taşımaktaydı. Bunun ile beraber, ilişki dolayımında sadece kendi için iken rahmetten uzak zalim olmakta varlığın anlamına dair kendisini cahil bırakan anlamını da taşımaktaydı.

Cehalet ve zulmet, görülen o ki kardeş kavramlar olarak Kur'an'da yerini almaktaydı. Her ne kadar olumsuz bir niteleme olarak görülse de tarihsel perspektiften ve ilişkiler bağıntısından bakıldığında cahil ve zalim olmanın, karanlığa doğru her yürüyüşte yapabilme olanağı olarak gerçekleştiği görülür. Yani cehalet merakı uyandırır iken zalimlik yapabilme, zulümde yürüyebilme olanağı vermekte olarak insan için

rahmete dönmüş olmaktaydı. İş bitiricilerin çoğuna bakıldığında, yaptıkları işi, uzmanı olup da pasif davrananlardan daha iyi yaptıkları görülür. Göklerin, yerin veya dağların pasif kalarak ret ettikleri teklifi, insanın kaldırıyor olmasından da bu net olarak anlaşılır.

Ayrıca belirtmek isterim ki gökler, yer ve dağlar teklifi kabul etmeme iradesi göstermişlerdir. İnsan da teklifi kabul etme iradesi göstermiştir… ki teklifte bulunan yaratıcı güç, yarattıklarını teklifin muhatabı kabul etmek ile beraber varlıklarını onamakta iken var olmanın gerçekliğini de ifade etmekteydi. Bunun ile beraber, teklifin kabul edilmemesi sebebi ile yaratıcı güç olmanın verdiği otorite sebebi ile gazap etmekte de değildi. Gökler, yer ve dağlar halen yerindeliğini korur iken bunu kanıtlamaktalardı. Bu ne için önemli; var olma bakımından varlık olarak kendi olmanın idrakinde olan her ne var olmuş ise muhatap alınma ve iradesine saygı duyulacak kadar değer olmakta kabul görmekteydi. İnsan dahi cahil ve zalim olmasını, teklifi kabul etmenin fırsatı/ olanağı olarak bulmaktaydı.

Varlık olma bakımından her varlık kendi olmanın anlam idrakinde ve kendi olmanın değer niteliğinde kendi olmanın sorumluluğunu yüklenmiş olandı. Teklif edilenin emanet ise doğal sorumlu olmaktan farklı olarak kendi olma durumunu değiştirecek olan erek belirlenimli yeni bir sorumluluk durumuydu… ki doğal sorumluluktan farklı olarak sonuçları sebebi ile teklif edilenden sorumlu olunacağı gibi teklifte bulunana da sorumluluk ile bağlı olunacak iki sorumluluk durumu daha yüklenmesine sebep vermekteydi. Kendi olmanın doğal sorumluluğundan yana sorumlu tutulmayan var olanlar, teklif edilenden yana sorumlu da tutulacakları oluş içinde bulunacaklardı.

Emanet, sorumlu olunacak ve sorumlu tutulacak olandı ki kendi olmanın doğal halinden çıkma, aşma, yeni bir varoluş durumuna evrilmenin de olanağını sunmaktaydı. Görülen o ki gökler, yer ve dağlar kendi olma durumundan yana kopmak istememiş, insan ise bilmeyerek dahi olsa değişime açık olup da yaratıma da açık oluşunda kendi olma durumunu değiştirebilecek, aşabilecek, yeni bir oluş içinde kılabilecek

olanı kabul etmişti. Kabul etmiş olduğunun ne olduğundan daha çok neye sebep vermiş olduğu önemliydi ki emanete dair emanetin ne olduğunun bilgisi yoruma ve keşfe açık olup muğlak bırakılmıştı.

Allah ile var olup da varlık olma bakımından kendi olmanın idrakinde olanlara emanet olarak ne teklif edilmiştir denilecek olunur ise işte Fatiha bu teklifin ne olduğuna dikkat çekmesi adına önemlidir. Görülen o ki Allah yarattıklarının ilk nedeni olsa da onları kendi olmalarından yana doğal sorumlu kılmış olup kendi olmalarının ereğinde var kılmaktaydı. Kendi ile bağıntıda erek belirlenimli oluşa tabi kılacak sorumluluk yüklemeyi teklif etmekteydi… ki bu emanet olarak teklif edilenin din oluşu içinde teklif edildiği anlamını taşımaktaydı. Din de bir emanet olup ereğinden sorumlu kılmaktaydı ama din, eylem sorumluluğu getiren ara bir emanet olup esas emanetin gerçekleşmesinin, emanet olarak yüklem alınmasının aracı olandı. Din ile teklif edilen ise Rabb-ül Âlemin olup sadece iman edilmesi gerektiği yönünde teklif edilen değil, erek belirlenimli olarak emanet yükleminde kendisi için olur iken kendisini, her emanetin sahibine iade edilmesi gereği, emanet sahibini yakin bulmanın olanağına sevk etmekteydi… ki emanet ile teklif edilen Allah'ın kendisiydi ki var olmanın nedeni olan, erek belirlenimli olarak kendisine davet etmekteydi.

Paye alınmış olunan, alınan payenin istidat artışında kendi kendisinin yakin bulunmasının teklifinde bulunmaktaydı. Sonuçta ise O'nun olanın yine O'na iadesi ile varlık olma bakımından kendi olmanın aşılmış olmasıyla kendi olmak bulunacak olandı. İhya Efendi "Ya Rabb Sen seni bize emanet ettin, bizde seni sana emanet etmekteyiz" emanetin ne olduğunun idrakinde olan sorumlu varlık olarak emaneti sahibine iade etmekteydi. Demek istediği ise 'bizi nefsi emmarenin, düşkünlerin, sapkınların diyarında bırakma, kendine yükselt' ti.

Allah ile var olan her varlık istidadı kadarı ile Allah'a ait tanrısal olanaklardan paye sahibi kılınmıştır… ki her varlık O'nun ile diri, kaim ve varlık olma bakımından varlık olduğunun idrakinde kendi için

varlıktır. Bunun ile de kalmaz kendi olmanın olanağında özsel anlamda irade ve ussal olarak da tercih gösterebilmektedir. Bu durumda bizler; usu, iradeyi, düşünmeyi, görmeyi, duymayı vb. tanrısalların sadece organik yapısallığa ve nedenlere indirgemeden özde nur zemininde farklı olanak ve biçimlerde nasıl olarak gerçekleştiğini, yeniden düşünmeye ihtiyaçlıyız. Nurun kendine aidiyette gerçekleşenleri neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak nasıl gerçekleştirdiğini bilim insanları da kendi alanları dahilinde elbet araştıracaktır/ araştırmaları da gerekir.

Var olanların varlık idrakinde olarak kendi için varlık olmaları ise özde varlık olma bakımından kendi idrakinde olan Allah'a ait gerçekleşir iken kendi olmanın olanağı olarak neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci yaratım olanağında bahşedilmiştir. Bahşetmek ile kalmayıp öz varlığın, kendi varlık idrakinde kendi varlığının öznesi olanları var etmiş olması, kendi varlığında çokluğu olanaklı kılmış olması anlamını da taşımış olmaktaydı. Kendi varlığından farklı olarak benzer ve başkası olmakta fazladan belirmiş olgu olmakta kendi olanlar ile ilişki ve iletişim kurmak da artık olanaklıydı.

Bu neden önemli? Varlık olarak yanında biri olmadan kendi olan için artık katmanlı yaratım olanağında ve bağıntısında kendine içkin ve dışsal kapsayıcılıkta varlık olarak var olan ile karşılıklı var olma olanağı olanaklı kılınmış olmaktaydı. Bu öz varlığın kendi başınalığında yaşadığı kendine has derin yalnızlığı aşmanın da olanağı olmuştu. Bunun ile de kalmayıp, varlık olarak kendi olmanın anlamının idrakini yine kendi olmanın dolayımında kendi için olmakta buluyor olanın, varlık anlamını diğeri dolayımında açımlaması, onatması, anlam yüklemli ilişkilerde zenginleştirmesi, değer biçimsel olarak gerçekleştirmesi artık olanaklıydı. Tek başına olmanın derin yalnızlığında kendi olmanın idrakinde varlık olmak kendi için yeter sebep olsa da öteki/ diğeri tarafından bilinmediği veya onanmadığı sürece varlık olmak/ varlık olmanın idrakinde varlık olmak, kendinde varlıksal anlamda yokluk veya hiçlik anlamını taşımadan, kendinde kendi için olmaktan öteye geçmez. Diğerini kendinden var kılar iken diğeri için de olarak kendi için

olmak dolayımında varlık olmakta ise artık kendi olmanın idrakinde varlık olmak ve diğeri ile ilişki ve iletişim dolayımında bilinen ve onanan varlık olmak gerçekleşir.

İşte Fatiha; öz varlığın, kendi olmanın idrakinde kendi için varlık iken yaratım ile beraber ötekisi dolayımında bilinme ve onanma isteğinin hikâyesinin, sonuç belirlenimi olarak betimlenmiş anlatısı olan metnidir. Bilinmenin dolayımında, sadece kendisi için değil, yarattıkları için de olabilen öz varlığın hamde dair bilinmesi gerektiğinin bilgisini de vermesi adına önemlidir. Kendinde kendi olmanın idrak dolayımında kendi için olabilen varlığın sadece kendi için değil, yarattıkları için de kendini yaratımda kılıyor olması takdir edilmesi gerçeklik olarak hamde layıktır… ki Rabb-ül Âlemin olmak, öte Tanrı olmak değil, yarattıkları için de olan, onlar için iken kendi için de olabilen öz varlığın kendini Allah/ Tanrı olarak var kılmış olması gerçeğini ifade eder… ki yarattığı olan diğerleri içinde olmayı kendine farz yani ahlak biçimsel olarak zorunlu kılmış bir varlığı sadece bilmek değil, hamd etmiş olmakta hakkı gereği bilmiş oluruz. Hamd, sadece bilmiş olmakta kalmayıp hakkı gereği değerinde bilmenin olanağıdır.

Allah'ı neden tanrı olmakta bilmek olanaklıydı… ancak, sadece bilmek ile kalmayıp erek belirlenimli olarak yönelmiş olmakta bilmenin hamd ile gerçekleşmesi gerektiğini de biliyor olmak gerekirdi. Var olmayı borçlu olduğumuz bir varlık hem yaratım hem de yaratım dolayımında Rahman ve Rahim olmakta bizim için de olmakta varlığını seferber edip yaratımda bulunmakta ve bağıntıda ise hamde layıktır. Ötekisi/ diğeri tarafından hamd edilmiş olmakta bilinmek, değerinde biliniyor olmak anlamını taşır iken öz varlık sadece bilinmek istencinde değil, hamde layık olarak bilinmek istencindedir. Bunun için olsa gerek ki Rabb-ül Âlemin derken dahi O'nu rabb belirlenimli olarak kabul etmiş olmanın onanmasında hamd etmekte iken Fatiha Rabb-ül Âlemine hamd ile başlamaktadır. Bilmenin hangi ahlakta gerçekleşmesi gerektiğinin edebini, adabını göstermektedir. Söz konusu olan Allah ise sadece neden bağıntısında bilinecek olan değil, yaratılmış olanın erek bağıntısında bilmenin ahlakı da diyebileceğimiz hamd ile bilinmesi,

onanması gerekendi. Bu, bir yaranma biçimi değil, övgüyü hak etmiş olanın hak ettiğini teslim etmekti.

Fatiha hamd ile başlamakta olup Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin ve diğer son dört ayeti ile ifade edilenlere dikkat edildiğinde, her bir ifadenin hamde dahil olduğu görülür. “Yalnız sana ibadet eder yalnız senden isteriz” denilirken dahi hamd devam etmektedir. Sapkın olup da gazap sıfatı/ tanrısalını hak etmiş olanlar yani hamddan mahrum kalmış olanlardan değil de sırat-el müstakim üzere nimete erenler olanlardan yani hamddan mahrum kalmamış olanlardan olmak istenirken de hamd tercih edilmiş olmaktaydı. Hak etmiş olanın hak ettiği onanmayı hakkı gereği teslim etme biçimiydi.

Emanet açısından Fatiha değerlendirildiğinde, emanet, Fatiha ile sahibine nasıl iade edilmesi gerektiğinin yolunu göstermekteydi. Emanetin geri iadesi de ölmeden önce ölmek veya bizzat ölmek ile gerçekleşmekteydi… ki emaneti geri iade etmeye kadar geçen yaşama dair zaman mühlet olarak verilmiş olup emanetten sorumlu olmakta yana yaşanması gerekendi. Maliki yevmiddin ifadesi ile emanetin iadesinin er ya da geç gerçekleşeceği, hükme bağlanmış olduğu da ifade edilmiş olunmaktaydı.

Fatiha’da hamd ise sadece bilinmek değil, hakkı gereği değerinde onanmış olmanın anlayışına yükseltmekteydi. Her idrak nesnesi dolayımında anlam yüklemli gerçekleşmekteydi… ki varlık olma bakımından kendi -ben- olmanın idrakinde olarak var olunduğu içindi ki hamd, var olmanın hakkı gereği dahi olsa yapılması gerekendi. Sadece varlık nedeni olduğu için değil, varlık idrakinde ben kıldığı için de Allah hamde layık olandı. Bunun ile beraber yaşam, hakkı gereği değer biçimsel olmakta kendi olmanın övüncünde yaşanırken dahi hamdı içermiş olarak var olan için hamd, var olmayı tadında bulmanın bir gereği olarak hamd edilmesi gereken Allah’ı hamd etmenin bir vasıtası olarak değerlendirilmesi gerekendi. Var olmaya dair hamdı bahşeden Allah’a hamdolsun.

*

Bilmek ve duygular arası yolculukta Fatiha…

Fatiha'yı yeniden sondan başlamış olarak okursak:

"Nimet verdiklerinin yoluna ilet" ve "Gazaba uğramış sapkınların değil" denilir iken gazaba uğramışlar ve nimete erenler dolayımında tarihsel bilinç sahibi olanın nimete erme çabası içinde Allah'a yöneldiği ifade edilmiş olunur. Yalnızca Allah'a yönelmiş olarak şirkten ve inkârdan ari, Allah için olmanın adanmışlığında din günü sahibi ile olay-olgu-ilişki örüntüsünde hikâye sahibi olarak buluşulur. Gelecek belirlenimli belirsizlikte kaygı ve geçmiş belirlenimli sapkınlığa dair gerçekleşen günahların sonuçları sebebi ile uyandırdığı korku, din günü sahibi ile buluştukça artar. O Rahman ve Rahim olan rahmet sahibi olarak bulundukça da korku yerini umuda ve sevgiye bırakır.

Kur'an'da en çok ifade edilen ayetlerden biri de Allah'tan korkulması gerektiğidir… ki Allah'tan korkmak, Allah'ın zatından korkmak anlamında değil, insanın sapkınlığa dair yaptıklarından dolayı hak edişin tesis edileceğinden korkmasıdır… ki kişi yaptıklarının sonuçları ile karşılaşacağı, hesaplaşacağı günün sahibinden korkmak, eli ile yaptıklarının sonuç karşılıklarını verecek olmasından dolayı Allah'tan korkmak anlamını taşır.

Allah'tan korkmak, olmaması gerekenleri yapmamak ile kulu sınırlar iken rahmettendi. Rahmet belirlenimli olarak Allah'ın zatını sevmeye yerini bıraktığında, seven ve sevilen arasında rahmetten başkası gerçekleşmez. Kul Rabbini bütün varlığa Rahman tavrında bulur iken kendisine de Rahim tavrında bulunuyor bulduğunda ve işlerinde hayret, zatına da hayran olduğunda artık hamd rıza belirlenimli gerçekleşmekteydi. Din günü sahibi olan Allah, Rabb-ül Âlemin olarak müşahede edilir iken hamd etmek yalnızca O'na mahsus gerçekleşmekteydi. Bu düzeyde, kulların, yaratılmış olanların işlerinden, gerçekleştirdiklerinden dolayı hamd edilmesi şirke dair olup, yaratıcı olarak fail olan Allah'a gafil olmaktan öte gerçekleşmekte değildi.

Elbette kul da övgüye layık işlerde övülmesi, onurlandırılması gerekendi ama övülmeye layık görülen her ne ise Allah'ın yaratım etkinliğinde gerçek failin Allah olması kaydı ile gerçekleşmekteydi… ki bu anlamda kul övülür iken Allah'tan gafil övülecek değildi. Hamd Allah'a mahsustu ama Allah ile var olmayı bulduğu içindi ki kula da dair kılınmıştı. Hakkı dışında değil, hak ettiği ölçüde kulun övülmesi kendi olmaya dair övünç ve özgüven bulması anlamında önemliydi. Övünç hakkı dışında kibire döndüğünde gizli şirk kulda görülür iken Allah'a gafil olduğu gerçeğini görünür kılmaktaydı. Hamd, hamd edilmeyi hak etmiş olarak gerçekleşmesi gerekendi. Varlığın gerçekleştirdiklerine bağlı olarak hak etmesi gerekendi. Olanakların yetenek düzeyinde gerçekleştirilmesi, her türlü engel ve zorluğa rağmen olması gerekenin gerçekleştirilmesi, farklı ve ahlaki anlamda değer olarak gerçekleşir iken hamdı hak etmekteydi.

Varlık kendine hamdı övünç bulmakta gerçekleştirmekte iken diğeri dolayımında hamdı, varlık -öz- değerini yani haysiyetini koruyor olarak tanrısalları rahmet belirlenimli güzel ahlakta gerçekleştirmesinde bulmaktaydı. Tanrısal ilkenin gerçekleşiyor olması kendi olmaktan yana mutmain kılar iken hamd, kendi olmayı öz değerinde gerçekleştirmekten dolayı, kendi olmaktan yana mutmain olmakta da gerçekleşmekteydi.

Hamd; övülmeye değer gerçekleşeni değer belirlenimli olarak belirgin biçimde açık etmiş olmak anlamını taşır. Farklı, biricik ve övülmeye değer olanı onore ederken onamak anlamına da haizdir. Öznelde övülen için övünç bulmakta karşılanır iken hakiki anlamda deneyimlenmektedir. Öven için de hayret ve hayranlık duygusunda gerçekleştiğinde hakiki olarak yapılmış olmaktaydı. Hamd, öven ile övülen arasında yabancılığa aşkın, biliyor-biliniyor olmanın belirlenimiydi… ki yaratan ve yaratılan arasında gerçekleşen hamd biliyor-biliniyor olmayı da içeriyor olarak gerçekleşmesi gerekendi.

Şükür, verilmiş nimetin karşılığını vermek anlamında gerçekleşmesi gereken iken hamd, değer olarak belireni hakkı gereği bilmek, belirgin

kılmak, onurlandırmak, onamak için gerçekleşendi. Hamd, hamdı yapan ve yapılan arasında neyin hamdının yapıldığının idrakinde olarak gerçekleşmekteydi.

En temelde bilmeye haiz olarak gerçekleşen hamd, kulun Allah'ı Rabb-ül Âlemin olarak gerçekleşme belirlenimlerinde tanık olması sonucunda tevhid gereği gerçekleşmesi gerekendi. Rabb-ül Âlemin sadece âlemlerin rabbi değil, bir âlem olması sebebi ile kulun da rabbiydi… ayn-el yakin olarak kişinin kendiliğe dışsal Rabbini tanrısalların gerçekleşmesinde bulmuş olarak seyir ediyor olması ve hak-el yakin olarak da kendi varlığı üzerinde Rabbini tanrısalların gerçekleşmesi dolayımda buluyor olması sonuçta hamd edilmesi gerekeni de bulmuş olması anlamını taşımaktaydı.

Hamd edilen, neye dair hamd edildiğini bilmeliydi ki hamdın karşılığı olan övünç kendisinde gerçekleşmiş olsun. Bu durumda Allah'ın kendini bildiğine dair bir durum ile de karşı karşıya kalınır. Allah nasıl biliyor dediğimizde de hamdın nasıl gerçekleştiğine dair soru sormuş oluruz.

İbni Sina bilmenin nasıl gerçekleştiğine dair Aristoteles izleğinde bulunsa da bilmenin tümeller ile gerçekleştiği izleğinde Platoncu bir tutum gözetmekteydi… ki bu anlamda Allah için bilmenin tikeller ile değil, tümeller ile gerçekleştiği yargısında bulunmaktaydı. Gözden kaçan ise yaratımı ölçü belirleniminde gerçekleştiren Allah niceliğe haiz nesnellik zemininde yaratımı olanaklı kılar iken tikel belirlenimli bilmekteydi. Niceliğe haiz tümel belirlenimli yarattığı her ne ise tümel belirlenimleri ile de bilmekteydi. Bilme olanakları olan görme, duyma tanrısalları ile bilmeye açık olduğu gibi sibernetik ussal olarak amaca, ereğe, sonuçlara göre nedenleri belirli kıldığı olma durumunda usu işlevinde yapısal kılar iken neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak yaratıma dair gerçekleştirdiklerini ussal olarak da bilmekteydi. Bunun ile beraber katmanlı yaratım bağıntısında yarattığı her ne ise ona içkin ve dışsal olarak önünde bulur iken bilme nesnesi olarak ne olduğu,

nasıl olduğu ve erek belirlenimli olarak ne için olduğu ve ne için olduğuna bağlı olarak sonuçta ne olacağının bilgisine de haizdi.

Mutezile kelamcıları Allah madumun şeyleri ile biliyor, klasik vahdeti vücutçular da ayanı sabiteler ile biliyor demekte iken şeylere ihtiyaç duymadan kendi tanrısal sıfatları olan görme, duyma, us yetisi ile Allah'ın anlamı tümel yargısal yaratıyor iken tümel yargısal olarak yüklem alıp bilmeyi olanaklı kıldığından belli ki habersizdiler. Anlam tümel yargısal yüklem olarak dil dolayımında gerçekleştiği içindi ki Allah da bilmeyi anlam yüklemli olarak tümel yargısal olanaklı bulmaktaydı. İbni Sina'nın yanıldığı yer ise tikeller ile bilmek de tikeller anlam biçimsel gerçekleşir iken tümel yargıya haiz olarak bilmenin konusu olmak ile beraber kendileri ile de bilmenin olanaklı olmasıydı.

Klasik kelamda veya tasavvuf ekollerinde Allah alim yani bilen olarak kabul edilmiş olmak ile beraber nasıl bildiğine dair kanaat farklılığı göstermektelerdi. Kanaatler zan olduğunda gerçeğe dair bir şey söylemiş olunmakta değildi ama bilmenin hangi dolayımda/ dolayımlarda gerçekleştiğini konu edinmeleri önemliydi.

Genel kabul de Allah Alim'di ama us sahibi değildi, Allah Rahman, Rahim, Vedud vb. idi ama duygu sahibi değildi gibi mantıksal tutarlılıktan uzak ironik ve saçma görüşler de beyan edilmekteydi. Gören, duyan, alim olan, ölçü üzeri yaratan bir varlığın us sahibi olmadığını söylemek, salt tenzih ilkesi sebebi ile saçmalamaktan öte değildi. Rahman, Rahim, Vedud olan duygu sahibi olan bir varlığın duygusuz olduğunu söylemek de salt tenzih ilkesi sebebi ile saçmalamaktan öte değildi.

Elbette Allah us ve duygu sahibiydi. Us neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak bilmenin olanağı, duygular da değer biçimsel var olmanın olanağı olarak gerçekleşenlerdi. Bu durumda Allah'ta us ve duyguların bağıntısal indirgemeci yaratım oluşunda neden bağıntılarında yaratılmış olanlara indirgenmiş olarak kısmi gerçekleşir iken Allah'ta ise zamansal genişlikte nurda deneyimlenen tanrısallar

olarak gerçekleştiğini belirtmek isterim. Eskilerin külli-cüzi ayrımına gitmeleri bu anlamda önemliydi.

Demek ki us sahibi olarak yarattıklarını ve kendisini bilen, duygu sahibi olarak kendini değer oluş belirlenimlerinde gerçekleştiren bir Allah var. Bu anlamda hamd edilir iken neye dair hamd edildiğini bilmiş olarak kendi olma durumundan, kendini oldu kılmış olup da gerçekleştirdiği tanrısal karakter/ kimlik belirleniminde kendini yermekten uzak, kendi ile övünç bulan bir Allah vardı. Kendini bilmiyor olan bir varlığın tanrısal yüklemlerine dair kendi olmaktan yana övünç bulması olanaklı değildi.

*

Surenin sahibi olan Allah yorumladığında Fatiha…

Bir hadisi kutside; "O benim ile kulum arasında taksim edilmiştir. Kuluma isteği verilmiştir" denir. Bu taksimin nasıl olduğuna dair ise şu hadisi kutsi belirtilir: "Fatiha'yı okuyan, 'Rabb-ül Âlemine (Allah'a) hamdolsun' dediğinde, Allah 'Kulum beni hamd etti' (yani kulum beni hakkı gereği bildi, ifade etti) der. Kul, 'Allah Rahman ve Rahimdir' dediğinde 'Kulum beni hamd etti' der. Kul, 'O din gününün sahibi/hükümdarıdır' deyince, 'Kulum beni yüceltti' der. Kul, 'Biz ancak sana ibadet eder, yalnızca senden yardım dileriz' deyince, Allah 'Bu benimle kulum arasındadır, artık kulum ne isterse olacaktır' der. Kul, 'Bizi doğru yola, nimet verdiklerinin yoluna ilet, gazaba uğramış sapmışların yoluna değil' dediğinde Cenabı Allah 'İşte bu yalnızca kulum içindir, isteği yerine gelecektir' der."

Yukarıdaki hadisi kutsiden de anlaşılacağı gibi Fatiha sadece kulun Allah ile konuşması değil, Allah'ın da iman eden kulu ile konuşmasına sebep olan yakarışı içerir. Yani Fatiha'nın vasıta olması ile Allah, hakikat derdine düşmüş kulu ile konuşur. Hamd hakkı gereği bilmek anlamını da içerir iken kulun tanrısal belirlenimleri ile Allah'ı biliyor ve O'na hitaben tanrısalları ile O'nu anıyor olması hakkı gereği ile Allah'ı zikretmiş olmasının belirlenimiydi. Kulda hamd, hayret ve hayranlık düzeyinde gerçekleşmekte ise Allah'ı hakkı gereği tanık olma belirlenimlerinde hakiki anlamda bilmek ve yad etmekte gerçekleşmekteydi.

Şirkten ve inkârdan ari sadece Allah'a yönelmiş olunduğunda ise istenenlerin kabul edildiği dua makamında bulunulmaktaydı. Allah'tan istenmesi gereken ise sonuç belirlenimli hidayet olmak ile beraber, hidayetin gerçekleşmiş olduğunun sonuç belirlenimi olan nimete erenlerden olup da sapkınlardan olmamaktı.

Kul zaten imanı gereği hidayet üzere olup Allah'a yönelmiş olandır. Bu mertebede istenen, doğru yolda istikameti olan anlamında hidayet olmak ile beraber Allah'tan yana sonuç almış olarak hidayeti bulmuş

olmaktı. İman ile yolculukta hidayette olan için, inkâr ve iman arasında sınanıyor olmakta hidayet, imanda kati kararlı/ tutarlı -sabırlı- olmasında ve hakikatten sonuç almış olmakta gerçekleşecek olandı… ki adanmış bir ruh olarak Allah'a hakkı gereği yakaranı, Allah'ı hakkı gereği tanrısal belirlenimlerde zikredeni Allah muhatap almış olmaktaydı. Allah, yakaran kulun isteklerini görmezden geliyor da değildi.

Fatiha yolculuğun başlangıç ismiydi. Hamd ve dua ile başlayan hakikate yürüyüş yolunda kulun isteğinin gerçekleşmesi için verilecek olan ilahi aşktı. Adanmış bir ruh olmanın da olmazsa olmazı adanmış olduğuna şiddetli sevgi veya tutku beslemekti. Hakikat arayışında Allah'a iman sevgi ile biçimlendiğinde dua, Allah'tan yana sonuç almaya dair hidayet istemekti. İman, aşk ve imanda kati olarak tutarlılık, her şeye rağmen sonuçta hakikatten sonuç almış olarak hakikate ulaşılacağı gerçeğini taşımaktaydı. Hakikat, kişinin öz varlığı olan Allah'tan başkası değildi.

Cenabı Allah Fatiha'nın muhatabı olarak kulun yakarışına cevap verir iken sadece cevap vermekte değil, kulun iman ve muhabbet ile kendisine yönelişinden etkilenmiş olarak Fatiha'yı yorumlamış olmak ile beraber, kullarından yana gafil olmadığının gerçeğini de ifade etmiş olmaktaydı. Sadece yaratmış olup da bırakmış değil, kullarına yeniden dönüyor olarak ilişkide gerçekleşecek olan yeni yaratım oluşlarına açık olduğunu da göstermiş olmaktaydı.

Fatiha bir nevi zikirdi. Allah'ın anlam dünyasında anlamına, ismine dair zikredilen her kimse davete icabet ederdi. Fatiha'yı zikir mahiyetinde her kim hakkı gereği samimi olarak sevgi ve aidiyet değerinde okumakta ise zikredilen Rabb-ül Âlemin olan Allah olduğu içindi ki okuyanın davetine icabet etmekteydi. Bu durumun önemini anlamak için şöyle ifade edersek: arada bir nebi, melek veya ruhban olmadan kul rabbine yönelmiş, Rabbi de kuluna yönelmiş olmakta birbiri ile buluşmaktaydı. Herkesin/ her şeyin rabbi olması anlamında (Rahman olan) Rabb-ül Âlemin, kulun hususen rabbi olarak (Rahim olması gereği) kuluna icabet etmekteydi… ki kulun hem varlığını hem varlık değerini kendi nezdinde onamış ve kendine kabul etmişti. Kul ise bir

aracı olmadan kendi ferdiyetinde ve us ve iradi olarak biçimlenen toplumsal şekillenmelerden ari özgür irade göstermiş olarak Rabbinin kabulündeydi.

Allah'ın Fatiha'yı okuyana yönelik yönelişinden, kuluna dair ifadelerinden de anlaşılacağı gibi kulun varlık değerinde ne için olduğunun hakkını veriyor olması gereği hamd edildiği görülür. Kul Allah'ı hakkı gereği zikrettikçe, zikri hamd belirlenimli gerçekleşmekteydi. Allah'ta kulunu zikrettikçe, kulunu zikretmesi hamd belirlenimli gerçekleşmekteydi… ki yaratan ve yaratılan arası böylesi bir aynalaşma olanağında varoluş hakkı gereğini bulmuş olarak karşılıklı olmakta gerçekleşmekteydi.

Fatiha'da hamd ve dua, içeriği boş yapılacak olan değil, hakikat derdine düşmüş ve adanmış bir ruh olarak vücut bulmuş olmakta karakter oluşturmuş kişinin hakkı gereği yakarışta gerçekleştirdiğiydi. Hakiki olup da samimiyetini kim ki Allah'a açmaktadır Fatiha o kişinin Fatiha'sı olarak okunmuş olmakta gerçekleşmekte ve Allah'ın vaat ettiğine bir yürüyüş olarak hakikat yolculuğunu betimlemekteydi.

Yorum; yaratım belirlenimli gerçekleşiyor olup anlam yüklem almaya açık olarak anlam bağlamlarında hep yeniden yaratabilme olanağıydı. Yorum; bilgi ve esasların belirginliğine aşkınsal, çoklu gerçeklik yani çoklu anlamlılıkla buluşmanın da olanağıdır. Her şey anlam yüklemine bağlı olarak yeni bağlamlarda yoruma yani yeniden yaratıma açıktır.

Yoruma dair bu bağlamlardan Fatiha'ya bakıldığında Allah ile kulu arasında yoruma açık yaratım oluşunda yaratıma açık olunduğu görülür. Kul yaratılmış ve bırakılmış değil veya Allah yaratmış olup da bırakmış değildi. Yaratan-yaratılan ilişkisinde yaratım anlam yüklem almaya açık yorumbiçimsel olmakta gerçekleşmeye devam etmekteydi. Kulun Allah'a Fatiha ile yakarışı yoruma dair iken kulun yakarışı, zikrine Allah'ın karşılık vermesi de yorumbiçimsel gerçekleşmekteydi.

Anlam her yeni ve farklı anlam bağlamlarında yorumbiçimsel olarak yaratım biçimsel gerçekleşmekteydi. Düşünce yaratım biçimsel iken usa

dair her bilme durumu yaratıma katılır iken yeni bir anlam bağıntısında yorumlanmış, yeniden yaratılmış olarak düşünsel gerçekleşen yaratıcı etkinliğe katılmaktaydı. Yorum, anlam bağlamsal gerçekleşir iken anlam, bağlamında anlam olmakta gerçekleşmekteydi. Yorumun yaratıma açık oluşu içinde anlam, yüklem almaya dair hep yeni bir anlamda anlayış ve görüş bulmayı olanaklı kılmaktaydı. Anlam, karşılıklı varoluşta anlam akışı içinde anlamı yüklem almaya açık olmakta bağlamsal gerçekleşir iken ilişkide yaratımı da olanaklı kılmaktaydı.

"Hamdolsun Rabb-ül Âlemine" dediğinde; kulun bu ifadesi Allah tarafından "Kulum beni övdü" anlamında yorumlanır. "Kulum beni övdü" denilir iken 'Beni hakkı gereği ile zikretti, bildi, hatırladı' ifade edilmiş olunur. Kulun anlam zikrinde anlam yükleminde yaratıma açık olması ne kadar söz konusu olmakta ise Allah'ın da anlam yüklem almaya bağlı yeni yaratım oluşunda yorumbiçimsel olarak kendini de yüklem belirlenimli anlam akışında yaratıma açık buluyor olması da kaçınılmazdı. Allah için anlamın yüklem belirlenimli yaratım oluşu, varlıksal bir yaratım değil, öznelliğe dair anlam yükleminde gerçekleşen bir yaratım oluşuydu… ki bu anlamda özde mutlak olan Allah, yüklem almaya açık yaratım oluşunda mümkün varlık olmakta yaratımı kendi için de olanaklı bulmakta ve kılmaktaydı.

Zaten Esmayı Hüsna, kendini karakter içerikli kimlik belirlenimli tanrısallarda oldu kılar iken anlam yüklemli yaratıma açık bir Allah'ın olduğunun hem tanımı hem de tanıtlamasıydı. Başka bir deyişle varlığının hem nesnesi hem de öznesi olan mutlak zat, yaratım dolayımında Allah olmakta kendini kılıyor iken sadece yarattıklarının Allah'ı/ Tanrı'sı değil, tinsel anlamda yani manen kendisinin de Allah'ı olmaktaydı. Kendini oldu kıldığı Allah karakteri içerikli kimliğinin hem nesnesi hem de öznesi olduğundan dolayı kendini oldu kıldığında yaratmış olmakta iken yaratım dolayımında kendinin de Allah'ı idi.

Böyle olsa da söz konusu yarattıkları ise Rabb-ül Âlemin olmakta yarattıklarının Allah'ı olarak bilinmeye açık olan ve bilinmekte olandı.

Âlemlerin rabbi derken dahi hamd, gerçeğin ifade ediliş biçimi olarak gerçekleşmiş olmaktaydı.

Kul “Er Rahmanı Rahim” dediğinde; kulun bu ifadesi Allah tarafından “Kulum beni övdü” olarak yorumlanır. Yeniden “Kulum beni övdü” denilir iken ‘Kulum beni hakkı gereği buldu ve bildi’ ifade edilmiş olunur. Çünkü kul Rabb-ül Âlemin derken Cenabı Allah’ı yaratılmışların varlık özü, üst, ortak ve evrensel gerçeği olarak varlık hakkı gereği anmıştır. Rahman ve Rahim dediğinde de Rabb-ül Âlemin olarak kendisi dahil herkese Rahman olan, inanılmaktan yana da açık olan Allah’ı, kendisini muhatap almış olarak Rahim olmasında bulmuştur. Kul Allah’ı bu tanrısal belirlenimlerinde bulmuş olmakta anar… ki bulduğunu hakkı gereği anmış olması, hamd olarak gerçekleşir. Bu neden ile Allah “Kulum beni övdü” der.

Kul “Din günü sahibi/ maliki” dediğinde; kulun bu ifadesi Allah tarafından “Kulum beni Aliyy kıldı, bildi” anlamında yorumlanır. Yarattığı varlık üzerinde varlık hakkı olarak hüküm sahibi olan Allah iken Allah’ın hüküm sahibi olarak hükmettiğini gerçekleştiriyor olması, galip sıfatları ile rabb belirlenimli olmakta iken yarattıkları üzerinde hüküm sahibi de olmak ile beraber Malik olmayı buluyor olması kaçınılmazdır. Malik, sözü iradesi bağlamında hüküm olup da hükmünü gerçekleştiren demektir… ki var olanlara tür belirlenimli anlam ve biçim belirlenimli suretini vermekten tutun da dinde emir ve yasaklara kadar… ayrıca adaleti gereği hak edişleri yarattıklarına geri dönüşsel olarak tesis etmekten tutun da tanrısallarından da paye vermiş olarak pay sahibi kılmış olmakta farklı başkası olarak var olana kendi olmayı bahşetmiş olması, hükme dahildi. Hikmet üzeri yani her varlığı ve olay-olgu-kişi-ilişki bağıntısında ne için olduğuna dair var kılmış olmakta, ereğine bağlı oluş için de idare, idame, ikame ettirmekte iken hüküm sahibi yönetici olmakta O maliktı.

Malik; hükmünü gerçekleştirdiği alan belirleniminde hükmü gerçekleşen nüfus sahibi de olandı ki bu anlamda Allah yaratımın faili olarak irade, anlam-değer sahibi olmakta hükmünü gerçekleştiriyor

iken yaratıma dair kılmış olarak vücuda getirdiği bütün âlemlerde Rabb olduğu kadar Malikti. Rabb yaratım ile beraber tanrısal belirlenimlerinde galip olma durumunu işaret eder iken Malik; rabb olduğu kadar sözü iradesine bağlı gerçekleşebilen, hikmet sahibi olarak ereğine bağlı yönetici olan, alan belirlenimli olarak nüfuz sahibi yani otorite sahibi olan Allah'ın tanrısal sıfat, karakter/ kimlik belirlenimiydi.

Malik olarak kulu tarafından onanıyor ve anılıyor olmakta iken söz, hüküm, güç, nüfus vb. sahibi otorite olarak yüce belirlenimli anılmış olmaktaydı… ki Allah "Kulum beni Aliyy kıldı/ bildi" demiş olmaktaydı. Allah Rabb sıfatı ile kullarına dönmeye bilirdi ama Malik sıfatı ile kullarına dönen, kulları ile hüküm sahibi hâkim olarak yaratıma açık hikmet üzeri ilişki kurabilmekteydi. Rabb karakteri Malik karakterine içkin olarak kula dönüşte gerçekleşmekteydi.

Kul, "Biz ancak sana ibadet eder, yalnızca senden yardım dileriz" dediğinde; Allah tarafından bu ifade "Bu benimle kulum arasındadır, artık kulum ne isterse olacaktır" yorumu ile karşılanır. Çünkü Malik olan Allah'tı ki Malik olması gereği kendisine yönelmiş kulun isteğini peşinen kabul etmekteydi. Yunus Emre "Senin bir ismin de Kerim iken ben gidip kimden isteyeyim" der. Bu sözü ile "Din günün maliki" ifadesinin Allah tarafından yorumlanışı olan "Kulum beni Aliyy kıldı" ifadesinin anlam karşılığının yaşamsal olarak farklı bir yorumda karşılandığının özgünlüğü gösterir. Fatiha'nın Allah ile kul arasında gerçekleşen hikâyeye dair bir yolculuk olduğunu bize bir daha hatırlatmış olur. Bunun ile de kalmaz, kul; hakiki olarak samimi ve inkârsız, şirksiz, riyasız ayrıca ne bir nebi, ne bir melek, nebi veli ne bir ruhban nebi bir şaman aracısı olmadan doğrudan Allah'a iman edip de Allah'tan istemesinin sonucunda isteğinin gerçekleşeceği vaadini alır. Bu, dua makamında bulunuyor olup da kula dair sözün "Ol" emri misali olmasını olanaklı kılar. Bu durumda kul da Allah ile sözünde hüküm sahibi Malik olma karakterini göstermiş olur.

Kul, "Bizi doğru yola, nimet verdiklerinin yoluna ilet, gazaba uğramış sapmışların yoluna değil" dediğinde; Cenabı Allah "İşte bu yalnızca

kulum içindir, isteği yerine gelecektir" demek ile kulunun isteğini karşılar. Vaadinin hak olduğunu kanıtlar. Bu durumda kul, Rabbi ile Malik olma olanağında sözü hüküm olup emir âleminde karşılık görür iken melekut tarafından gerçekleştirilendir. Melekut, böylesi söze dair hükmü "Ol" emir kabul edip söz sahibine secdesini, sözüne hizmet etmekte, gerçekleştirmekte bulur.

Cenabı Allah "Kulum beni övdü, aliy kıldı, ne isterse gerçekleşecektir, isteği yerine gelecektir" ifadeleri ile sadece kulun zikrini -anışını- yorumlamak ile kalmaz, kendi varlığını da zikredilen içeriklerde gerçekleştirir. Yakarışın kabulüne dair "Ne isterse gerçekleşecektir, isteği yerine gelecektir" ifadeleri, Allah'ın kulu ile arasında gerçekleşen ilişkide Malik, Rahman, Rahim ve Rabb belirlenimli olarak gerçekleşir iken kulun Allah'a dair bilgisinin ve esasa/ ilkeye bağlı yorumunun doğru olduğunu gösterir. Rabb-ül Âlemin bu iki ifade ile, kulu kendisini hakkı gereği nasıl bilmekte ise ona bildiği cihetten görüneceğinin de müjdesini vermiş olur. Kulun yakarış biçimine, zikrinin anlam içeriğine göre kendisini yaratım oluşunda tavır biçimsel olarak yeniden yorumlamaya açık olduğunu da gösterir. Bu durumda Fatiha; Allah ile kulun arasında, Allah'a ait tanrısallar kula dair kılınıyor iken benzer özelliklerde ama varlıksal anlamda farklı başkası olma belirleniminde aynalaşmanın olanaklı kılınıyor olduğunun gerçeğini göstermekteydi.

Allah'a ait "Ne isterse gerçekleşecektir, isteği yerine gelecektir" ifadeleri; Allah'ın, kulunun sözünü yorumlayışından daha çok, kendisini kulu ile ilişkisinde yeniden yorumladığının anlamını taşır. Varlığının, hakkı gereği bilinmiş olunması izleğinde hakkı gereği yoruma açık olduğunu da ifade etmiş olur.

Bunun ile beraber Fatiha'da; Allah ile kulu arasında karşılıklı yoruma dair gerçekleşen ilişki bağıntısında yaratıma açık olmanın korunduğu görülür. Diğeri dolayımında karşılıklı varoluşta, yeni anlam bağlamlarında ve anlam akışında veya anlam yaratımında, yoruma açık dolayısıyla da yaratıma açık olmanın gerçekleştiğinin gerçeğinin anlamı da Fatiha'da, yaratan ve yaratılan ilişkisi dolayımında açımlamaktaydı.

Allah sadece var olanları yaratmış olarak her an yeni bir olanak belirleniminde tavırda olmakta değil, yarattıkları ile ilişkide de anlam-değer içerikli karakter/ kimlik belirlenimli tavırlarda yaratıma açık olmayı koruyan varlıktı… ki bütün âlemlerde her an süreksizliğe bağlı değişim oluşu içinde gerçekleşen zamansal varoluş eşiklerinde ve tanrısal belirlenimlerde yaratım, yorumbiçimsel olarak sürekli gerçekleşmekteydi. Yarattıkları dolayımında gerçekleşen her yorum da anlam-değer yüklemlerinde yaratım biçimsel gerçekleşmekteydi.

Yorum; ilkeye/ esasa haiz gerçekleşmekte ise doğru, esasından/ ilkesinden kopuk gerçekleşmekte ise saçmalık veya gerçek anlamından sapmış olmaktan öte gerçekleşmez. Bu anlamda Fatiha, ilkeye/ esasa bağlı anlam yüklemlerinde, anlamın varlıksal veya varoluşsal karşılıklarına bağlı bağıntıda ve ilkeler arası bağlamlarda yorumlanması gerekendi. Esas/ ilke muhkem olup, varlıksal veya varoluşsal karşılık bağıntılarına ve ilkeler arası bağlamsal karşılıklarına göre yorumlanmaya açıktı. Usa dair yorum, anlayabilme kolaylığıydı. Yeter ki esas/ ilke yitirilmiş olmadan yorumlamak ve yoruma açık olmak korunabilsin. Fatiha'ya dair bu çalışmada yorumbiçimsel olarak yapmaya çalıştığımız, bir anlama çabası olmak ile beraber, yoruma dair yaratıma açık olmanın farklı açılardan çok yönlü, çok anlamlı olarak gerçekleştirilmesi ve korunması gerektiğini gösterebilmektir.

*

Anlamın sevinci, anlaşılmanın övüncünde Fatiha…

'Surenin sahibi olan Allah yorumladığında Fatiha…' isimli başlığın anlam içeriği izleğinde okunması yerinde olur.

Felsefe, insanın anlamaya, bilmeye dair gerçekleşen doğasını isim olarak kendinde bulur. İsim olarak felsefe, bir tanım olması gereği ile kimisi tarafından, bilgi, bilge veya hikmet severlik olarak tercüme edilse de anlamın sevinç vermesi veya sevince içkin olarak bilmeye dair heyecan uyandırması bağlamında, anlamayı sevmek, bilmeyi sevmek veya anlamanın heyecanına kapılmak olarak gerçekleşmekteydi.

Bilgi insanda salt nesnel biliniyor olmakta gerçekleşen değildi. Bilgi; yargıya dair iradi ve değer yargısal tümel belirlenimli gerçekleşen temel idealar (iyi, doğru, güzel) yargısında, anlamın tümel yargısal ayrıştırıcı olmasında, bilmenin sonucunda gerçekleşen duygu açılımında ve duyguların değer biçimsel gerçekleşiyor olması dolayımında, varoluşsal kullanım değeri olmasında vb. değer yargısal olarak bilmeye dair gerçekleşmekteydi. Bilmeye açık özneyi de bilmek, başka bir deyişle de anlamı anlamak; değer yargısal olarak duygu dolayımında yorumlanıyor ve kullanım değerine göre yönelimsel ve davranış biçimsel kılıyor olarak yani yeniden yaratıma açık kılınıyor olmakta biçimlemekteydi.

Anlamı anlamanın sevinci ve heyecanı düşünmeyi cazibeli kılar iken kendisinden uzaklaşılmayacak kadar güzeldi. Düşünmek, kendinde kılan güzel misali anlamanın sevinci ve heyecanı dolayımında yaratım biçimsel olarak yorum biçimsel gerçekleşmekteydi. Her bilme durumu da düşüncenin yaratım/ yorum etkinliğine katılmış olarak düşünen özneyi anlam yüklem almalarda yaratıma açık kılmaktaydı. Her yüklem almaya bağlı olarak düşünen özne, kendinden anlama dair fazla verdikleri dolayımında yüklem aldığı anlam-değer dolayımında kendisinden fazlası olarak kendi olmayı bulmaktaydı. Düşünen özne varlık olması bakımından varlık olarak bilinmeye açık olsa da varlık

olmak bakımından kendisinden fazlası olmakta gerçekleşen olduğu içindi ki kendinden fazla olduğu belirlenimlerde de bilinmesi gerekendi.

Kendinden fazla olan varlığın düşüncede hep yeniden yaratım dolayımında yeni anlam bağlamlarında anlamaya açık olarak bilmeye de açık olması kaçınılmazdı. Düşünmenin anlam bağlamlarında ucu açık yaratım oluşunda gerçekleşiyor olmasından da anlaşılacağı gibi düşünen özne hep yeni bir yaratım oluşunda yeniden yorumlanmış bir oluş içinde kendi olmayı hep kendinden fazlası olmakta bulmaktaydı.

Kendinden fazlası olan varlığın kendinden fazla olduğu her belirimde diğeri dolayımında bilinmesi, kendi olma durumundan yana anlaşılması gerçekleşir iken biliniyor olmaya dair övünç, anlaşılıyor olmaya dair de sevinç gerçekleşmekteydi. Bilmenin heyecanı, anlamanın sevinci, kendinden fazla vermek iken fazla verdikleri üzerinden, diğeri dolayımında bilinmenin övüncü, anlaşılmanın sevincine dönmüş olabilmekteydi… ki düşünen varlık sadece bilmenin heyecanı, anlamanın sevincinde duran değil, düşüncenin yaratım etkinliğinde kendinde bilmeye ve yoruma dair kendinden fazla verdikleri dolayımında bilinmenin övüncü ve anlaşılıyor olmanın sevincini de yüklem belirlenimli deneyimlemek isteyendi.

Söz konusu olan Cenabı Allah ise "O her an/ gün yeni bir tavırdadır" ayeti veya "Yarattığım andan beri anım anıma bezemedi" hadisi kutsisi ile bakıldığında, kendisini yaratım dolayımında yüklem almaya açık yoruma dair gerçekleşiyor olduklarında hep yeniden kendinden fazlası olmakta bulan varlık olduğunu ifade etmekteydi. Fatiha'nın ilk üç ayetinde "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" derken de kendinden fazlası olan Allah'ı Ekber kast edilmiş olmaktaydı.

"Gizli bir hazineydim, bilinmeyi istedim. Kâinatı halk ettim" hadisi kutsisinden de anlaşıldığı gibi yaratım dolayımında bilmenin heyecanı ve anlamanın sevinci kendinden fazlası olan varlık için yeterli gelmemekteydi… ki sınırsızca kendinden fazlası olan varlık yani Allah için, yarattıkları dolayımında tanrısalların faili olmakta bilinmek ile onanmak ve anlaşılmak istenendi. Bilinmek veya onanmak dolayımında

övünç, anlaşılmaktan yana da sevinç duymak, böylesi var olmaktan yana gerçekleşen anlam yüklemli hazdı. Diğeri dolayımında böylesi varoluş, diğeri dolayımında kendi olmayı tatmaktı.

Cenabı Allah'ın kendisinden olarak yaratım dolayımında fazladan belirmiş olgular içinde beliren insan da Allah'ı sadece iman ile bilmek için değil, yakin buldukça anlayabilmek için yaratılmış olan varlıktı. Sadece tanrısalları değişen zamansal oluşta tarih varlığı olarak gerçekleştirir iken Allah'ı tanrısalları beliriminde görünüşe taşıyan değil, Allah'a ait olup da kendisine dair kılınmış olan tanrısalları deneyime açık yaşarken Allah gibi olan varlıktı… ki bu anlamda bilmenin heyecanı, anlamanın sevinci kendisine yetmemek ile beraber kendinden fazla verdikleri dolayımında kendinden fazla olduğu belirlenimlerde bilinmek ve onanmak istenendi. Bilinmekten yana övünç ve anlaşılmaktan yana sevinç duymak da varoluşsal kaçınılmazıydı. Allah ile Allah gibi iken kendi olmanın belirlenimi olan kaderlerinden bir kaderdi. Çünkü diğer tanrısal belirlenimler de Allah'a ait olup da yaratılmış olana dair gerçekleşir iken insanın kendi olmanın belirlenimleri olması anlamında kaderi olarak bulduklarıydı.

İnsan Allah gibi fazladan verdikleri dolayımında anlam-değer yüklemlerinde yüklem almaya açık yaratım oluşunda kendinden fazlası olan varlık olarak bilinmeye ve onanmaya ayrıca anlaşılmaya dair istenç duymaktaydı. Bilindikçe ve hakkı gereği onandıkça övünç ve anlaşıldıkça sevinç bulmak da istenç belirlenimli ihtiyaç duyduğuydu. Tarih bunu kanıtlarcasına sayısız örnekler ile doluydu.

İşte Fatiha, böylesi bilmenin heyecanı, anlamanın sevinci ile dolu varlığa; varoluş derdine düşmüş ise sadece kendi olmaya dair deneyimlediklerinin yeterli gelmeyip de sonuçta Allah'ı hakkı gereği bilmenin ve onamanın övüncü ayrıca anlamanın sevincini betimleyen metindi. İlk üç ayet, özellikle "Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin" ayeti, hamde içkin gerçekleşir iken hakkı gereği bilinmek ve onanmak ile kalmamış anlaşılıyor olan varlık olarak da Allah'ı zikretmeye dairdi. Son dört ayet de Allah'a yönelmiş ve Allah için olan kişinin Allah'ı yakin

bulmanın olanakları dolayımında Allah'ı bilme ve anlama çabasını betimlemekteydi… ki sonuçta hamd etme yeterliliğini bulan kişi için bilmenin heyecanı ve anlamının sevinci, onamanın hamdına dönmüş olmaktaydı. Son dört ayet ile de hamd etmek devam eder iken hamd ettiği ile hamd bulmak Allah'ın kuluna iltifatıydı.

Karşılıklı hamd, karşılıklı olarak anlaşılıyor olmanın sevincini de paylaşmanın olanağıydı… ki Fatiha tek taraflı gerçekleşen hitaba değil çift taraflı hitap-muhatap bağıntısına haiz bir ifade gücüne sahipti… ki karşılıklı olarak hamde layık olmak, anlaşılmaya dair sevinç bulmak aynalaşmaya dair birbiri için olmak, birbirini anlam-değer yüklemli kabul etmek anlamını taşımaktaydı. Allah kulu içindi, kul da Allah için. Onların muhabbeti hamd da açık olmaktaydı. Anlaşılmış olmanın ve anlamanın sevinci, ilişkinin sürekliliğini son dört ayette ifade edilen kulun talebinde açık edilmiş olmaktaydı. Anlaşılmış olmanın ve anlamanın sevinci, anlam-değer yükleminde bilmenin heyecanı hakkı gereği bilinmenin ve onanmanın hamdına dönmekteydi.

Allah hakkı gereği bilindikçe, onandıkça hamdı övünçte yaşamaktaydı. Anlaşıldıkça anlaşılmayı sevinçte yaşamaktaydı. İnsan da hakkı gereği bilindikçe, onandıkça hamdı övünçte yaşamakta, anlaşıldıkça anlaşılmayı sevinçte yaşamaktaydı.

*

Davranış ve sonuç ilmi/ bilimi açısından Fatiha…

Eskiler ahlaka dair ilkeleri ifade ederken "Kendine yapılmasını istemediğini, başkasına yapma" prensibini de hatırlatırlar. Kişinin kendisine yapılmasını istemediği, varlıksal sınırlarının kasti aşılmış olması ve varoluşsal haklarının hiçe sayılıyor olması anlamında özetlenebilir. Kişinin kendisine yapılmasını istemediği, bencil değil ise diğerine yapmaması gereken olarak da okunur.

Hak kavramı varoluşsal anlamda karşılığına bağlı olarak evrensel olup, her kişinin özünden taşıdığıdır… ki reflekssel korkularda dahi kişinin kendini korumaya alıyor olmasında gerçekleşen, varlığın/ var olmanın değer olduğu ve var olmanın hak yani gerçek olmasına bağlı olarak değerinde sahiplendiğidir… ki bu anlamda hak kavramı, kişinin varoluşu hakkı olarak buluyor olduğu anlamında adaletin fitri olduğu gerçeğine götürmekteydi.

En temel koruma duygusu olarak korku kendi olmayı değer olmakta buluyor olmak ve var olmayı hakkı olarak buluyor olmak anlamına içkin gerçekleşmekteydi. Duyguların dahi anlam-değer biçimsel gerçekleştiği bir oluş içinde varoluş, kendi olmanın gerçeğinde, anlamında deneyimlenmekteydi.

Kişinin kendisine yapılmasını istemediği, kendi olmanın anlamına/ gerçeğine içkin kendi olmayı değer olarak bulur iken varoluşu kendi hakkı, kendi gerçeği olarak buluyor olmasından dolayı gerçekleşmekteydi… ki kişi, diğerinin aynı durumda var olduğu gerçeğinden hareket ile kendisine yapılmasını istemediğini diğerine yapmaya yeltenmemeliydi. Çünkü, Cenabı Allah'ın adeti, adaleti gereği hak edişleri tesis etmekti. Eylemin anlam yüklemli gerçekleştiği bir oluşta, zerre kadar iyilik ve kötülüğün karşılıksız kalmayacağı, ayet ile sabitti. Her davranış, eylem anlam yüklemli değer biçimsel olarak ahlak biçimsel gerçekleşir iken anlam yüklemine bağlı olarak geri dönüşü hak etmekteydi. Bu sadece yaratılmışlar için olan temel bir ilke olmayıp, Allah ve kulu arasında da gerçekleşen temel bir ilkeydi. Kişi anlam

yüklemli gerçekleştirdiğine bağlı olarak muamele görmeyi hak etmekteydi.

Kişi Cenabı Allah'a hangi anlam yüklemli eylemler ile dönmekte ise Allah da kişiye aynı biçimde dönmekteydi. Eskiler bunu "Musa azamet ile bakar iken Allah'ı gerçek azamet sahibi olarak bulmuştur. Süleyman saltanat ile bakar iken Allah'ı gerçek saltanat sahibi olarak bulmuştur. Muhammed Mustafa merhamet ile bakar iken Allah'ı gerçek merhamet sahibi olarak bulmuştur." Bu örnekleri nebilerin veya veliyullahın hikâyelerinden kaynaklı olarak çoğaltmak mümkün olduğu gibi her kişi Allah'a yolculuğunda kendi hikâyesini belirli kılan ana karakteri izleğinde bu durumu davranış biçimsel olarak fark etmiş olmakta idrak edebilir.

Allah'ı hiçe sayarsan, hiçe sayılacağın bir sonuç seni bekler. Kullara zulmeder isen cezayı hak edeceğin bir sonuç seni bekler. Rahmet sahibi isen rahmet bulacağın bir sonuç seni bekler. Nasıl davranır isen yine öyle davranılacağın bir sonuç seni bekler. Allah kuluna hak edişinin sonuçlarını yine kulları ile ilişkisinde verir. Sen kul dolayımında gerçekleşeni Allah'tan bil. Böylesi aynalaşmaya dair oluş içinde anlam yüklemli her tutum ve davranışın karakter biçimsel olarak gerçekleşir iken yine karakter biçimsel olarak karşılanacağın yeni bir oluş içinde bulunursun.

İşte Fatiha'da da Allah ile kulu arasındaki ilişkinin davranış biçimsel ve ahlak biçimsel olarak aynalaşmaya dair gerçekleştiği de ifade edilmiş olunur. Yukarıda 'Surenin sahibi olan Allah yorumladığında Fatiha…' başlığından hareket ile de bunun anlaşılmış olması gerekir. Hamd ile Allah'a yönelmiş kulunu Allah'ta hamd ile karşılamaktadır. Fatiha'nın her yedi ayetinde de kul hamdı muhafaza eder iken Allah'ın kendisini hamd ediyor olarak karşıladığı bir oluş içinde bulunur.

Bir ayette "Rabbiniz size hatırlatmıştı/ bildirmişti ki şükrederseniz elbette size daha fazlasını veririm, nankörlük ederseniz şüphesiz azabım çetindir" denilir. Yani şükredenlere şükür ile döneriz, nankörlere de nankörlük ettikleri ile döneriz yani karşılık veririz,

denilmektedir. Bir hadisi şerifte de “Yeryüzündekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin” denilir. Davranış ilminden bakıldığında herkesin hak ettiği değer de muamele gördüğü/ göreceği bir oluş içinde var olduğu söylenebilir. Allah ile var olan, kendisine dair olması gerçeğine bağlı olarak gerçekleşen davranışlarının sonuçta kendisine yansıtılmış olduğu varoluşta evvela, kendisinin hayrına olarak akıbet bilgisine uyanmış olmalıdır.

Eylem diğeri dolayımında gerçekleşir iken Allah’ın rahmete veya gazaba, nimete veya mahrumiyete -cezaya- dair vergisi de üzerinde fail olarak yarattığı kulları dolayımında böylesi aynalaşmayı da içerecek biçimde gerçekleşir. Cenabı Allah kişinin bulduğu hâl (anlam-duygu-niyet) durumu üzeri gerçekleşen davranışlarının mesuliyetini bekler… ki bundan dolayı bir ayetinde “İşte bu, elleriniz ile yaptıklarınızdan (açık ettiklerinizden) sebebiyettir. Allah kullara zulmedici değildir” denilir. Herkes hak ettiği ile adalet gereği muamele görür/ görecektir.

En genel anlamda davranış ilmi/ bilimi açısından Fatiha’yı değerlendirdiğimizde, özneler arası davranışın refleksiyon biçimsel aynalaşmayı içerdiğine tanık oluruz. Bu da istisnalar (akli sorumluluğu olmayanlar, adalete haiz hükümler, girift gerçekleşen gerekçeler vb.) dışında, evrensel olarak tanık olacağımızdır. Söz konusu Allah ise kullarına nasıl davranmaktaysak ve kendisini nasıl muhatap alıp almadığımıza bağlı olarak bize hak ettiğimiz kadarı ile davranış biçimsel muamele göstereceği ayetleri ile sabittir. Merhamet edene merhamet eden, iyilik yapana iyilikle karşılık veren, kendisine hamd ile geleni hamd ile karşılayan, aşk ile geleni aşk ile karşılayan bir Allah var.

Öyle ise davranış ve sonuç bağıntısı ilmine yani akıbet ilmine göre dileyen inkâr ile karşılar da sonuçta kendisinin unutulmuşlara yazılmış olduğu inkâr ile karşılanır. Dileyen iman ile karşılar da sonuçta müminlerden olarak karşılanır. Dileyen davranışlarında şımarmış, azmış, haddi aşmış zalim sapkınlardan olup da nankörlerden olarak karşılanır. Dileyen davranışlarında imanı, muhabbeti, takvayı, güzel

ahlakı gözetenlerden olup da nimete eren müminlerden olarak karşılanır.

Davranış ve sonuç -akıbet- ilmi olmayanlar, sonuçlardan gafil olur iken ilişkilerinde kaybolmaya daha yatkındır. Davranış ve akıbet ilmi olanlar ise ne ile karşı karşıya kalacaklarının öngörüsü ve özgüven ile geleceğe doğru yürürler.

Davranış ve sonuç ilmi eskilerin mertebeyi fark dedikleri seyre dahildi. Çünkü, davranış ve sonuç ilmine vakıf olan Allah'ın hangi tanrısal veçheden kendisini karşılayacağını, görüneceğini de bilir. Fatiha'da geçen "Gazaba uğramış sapkınlar" ve "Nimete erenler/ nimet verilmişler" ayet ifadesinden de anlaşılmaktaydı ki davranış ve sonuç ilmine vakıf olanın duasına son dört ayette tanık olmaktaydık.

*

İdrake dair fark ve ceme dair birlik belirleniminde Fatiha…

Allah'a ait olup da yaratılmış olana dair kılınmış olan tanrısallar, yaratılmış olanlar dolayımında gerçekleştiğinde, Allah'ın görünüşe gelmesinin belirlenimleridir. Hakikat derdine düşmüş vicdan ve iman ehli birisi için bilfiil olup da bilkuvve gerçekleşen tanrısal belirlenimler Allah'ı müşahede etmenin belirlenimleridir. Rabbi olan Allah'ı her tanrısal belirlenimde bulmak, idrake dair fark etmek olup, tanrısalları hemhâl olmakta kendinde gerçekleşiyor bulmak, ceme dair Allah'ı fark etmiş olmak anlamını taşımaktaydı.

Fark; olmadıklarından farklı olarak olduğu belirlenimlerde görünür olmak, bilinmeye açık olmak olsa da olan biten içinde nesnelliğe aşkınsal fail olarak görünüş bulan Allah'ı, tevhid belirlenimli fark etmiş olmaktı. Her şeyi Allah bilmek değil, her şey üzerinden fail olarak tanrısalları ile görünüş bulan Allah'ı deneyime açık bulmaktı… ki bu anlamda fark, tevhidin kendisiydi. Çünkü tevhid; her şeyi Allah bilmek değil, her şey üzerinden Allah'ı görebilmek ve bulmaktı. Kendi üzerinden de tanrısalları ile deneyime açık olarak Allah'ı görmek ve bulmaktı.

Cem; bir araya getirme, birlik, bütünlük anlamlarına haiz olsa da nesnellik zemininde nesnelliğe aşkınsal öznellikte Allah ile buluşmaktı… ki her fark durumu, tevhid belirlenimli gerçekleşmekte iken bir cem durumu olarak gerçekleşmekteydi.

İşte Fatiha; ilk üç ayeti ile us, vicdan ve imanla fark edilmiş olan Allah'ı müşahede durumu olup tevhid belirlenimli olarak ilke belirleniminde cemde bulmaktı. Ayn-el yakin olarak âlemlerin olmakta bulunan, hak-el yakin olarak kişinin kendi üzerinde kendisine dair kılınmış tanrısallarda deneyime açık olmasında Allah'ı bulmasıydı. Her iki mertebe de ilme bağlı olarak feraset ve basirette Allah'ı bulmuş olmak ile kalmayıp Allah'ı deneyime açık bulmuş olmak ile ilgiliydi. Fark, ilmi düzeyde basiret sahibi olmakta gerçekleşir iken cem, deneyime açık

tanrısalları feraset sahibi olmakta müşahede etmek anlamını taşımaktaydı.

Fatiha'nın son dört ayetinde de hüküm ve vaat sahibi Allah, vaadi gerçek olup kulun isteğinde, isteğinin gerçekleşmesinde kulu ile buluşmaktadır. İstek, sapkınlardan değil, nimete erenlerden olmak yani tanrısalları istidat artışında kullanabilme olanağına haiz olarak Allah'ı yakin bulmaktır... ki bu anlamda fark, isteğin kabulünde belirir iken istidat artışında cem durumu hasıl olmaktadır. Cem Allah ile aynı olmak değil, nimete erme durumu olarak gerçekleşir. Kulun nimet olarak bulduğu, Allah'ta tanrısal olanak olarak kendisine ait gerçekleşmekte olandır. Allah nimetlenen değil, nimetin sahibi olandır. Allah için olanak olan, kul için nimet olarak gerçekleşir.

*

Evrenbilim, evrenin neden kaynağı ve evren düzen bağıntısında Fatiha…

Fatiha en temelde Rabb-ül Âlemin ifadesinin çatı belirleniminde biçimlenir. Allah Rabb-ül Âlemindir ki âlemlerin rabbi olarak âlemlere dair her ne var ise kendisi ile var olmakta iken evrenin neden kaynağı olarak evrenbilimin ve evren düzenin en temel ilkesiydi. Bu isim Allah isminin sıfat açılımı olup yaratım sonrası sonuç ilke olarak yükseldiği sıfat isimdir. Evrenbilime dair her ne var ise O'nun rabb belirlenimi altında gerçekleşir. Âlemlere dair her ne var ve âlemlerde gerçekleşme olanağı bulmakta ise Rabbi olan Allah ile gerçekleşme olanağı bulmaktadır.

Bu isim yani Rabb-ül Âlemin; insanın bildiklerine dair olan ve bilmedikleri olup da Allah'ın yarattığı ne var ise hepsinin öz varlığı olarak üst, ortak ve evrensel gerçeği olma anlamını karşılar. Nesnellik zemininde her ne gerçekleşmekte ise nesnelliğe aşkınsal öznelliğe içkin gerçekleşmekte olarak evrenbilimin en temel ilkesidir. Rabb-ül Âlemin; evrenbilimin tevhid ilkesi olup, yaratılmış olanların öz varlığı, üst, ortak ve evrensel gerçeği iken evrenin neden kaynağının ne olduğunu anlamlı kılar ve bilgibilim anlamında evren düzenin de temel ilkesidir. Rabb belirlenimli olarak, evren düzenin hangi öznel ilke belirleniminde gerçekleştiğini de işaret etmiş olmaktaydı. Hakikate dair olan, dilde ilke belirlenimli olarak bilgibilimin konusu olmaktaydı.

Evren düzen, bugünkü bilim dili ile ifade edildiğinde hassas ayarlar teoremi ile karşılık bulur. Bilimsel anlamda nesnellik zemininde nura, nurun hareket kabiliyetine bağlı gerçekleşenler aslında öznelliğe de içkin gerçekleşir iken mekaniğe aşkın organik gerçekleşmektedir… ki bu anlamda Fatiha Rabb-ül Âlemin söz ile, âlemlerin ruhsuz -anlamsız- mekanik değil, Allah ile tanrısalların gerçekleşmesinde anlama haiz gerçekleştiğinin anlamını da taşır. Âlemlerin ilk kaynağı/ nedeni, Allah'ın kendi olarak bulduğu nuruydu. Âlemler/ evren yaratıcısı ile âlemler/ evren olmakta ve tanrısal belirlenimlerine içkin düzen içermekteydi. Rabb-ül Âlemin, evrenbilim ve evrenbilimin alt başlığı

olan evren düzenin temel ilkesi olmak ile beraber evrenin olma nedeni olarak evren kaynağın temel ilkesiydi.

Bu ifadeler, skolastik felsefe yapıyor olduğum zannına düşürmesin! Rabb-ül Âlemin der iken sadece ilkeden bahsetmekte değil, ilke karşılığı olan varlığının yaratım sonrası karakter biçimsel gerçekleşme belirleniminden bahsetmekteyim. O varlık Allah'tı… varlık olarak nur üstüne nur olup, katmanlı yaratım bağıntısında bütün âlemlerin var olmasını olanaklı kılandı.

Fatiha; âlemler ifadesi ile evrenbilimi karşılar iken Rabb, Rahman, Rahim, Malik isimleri ile de evren düzeni karşılayan anlam içeriğine haizdir. Nesnelliğe aşkınsal içkin olan Allah, galip tanrısal sıfat ve isimleri ile yarattıklarının üzerinde Rabb belirlenimli olarak fail olan Tanrı'dır. Rahman ve Rahim isim sıfatları ile de rahmet olanağını öncelemekte olan Rabb olmakta kendini ifade eder. Yarattıklarına hüküm sahibi olarak her dönüşünde Melik olması tanrısalında kendini gerçekleştirir iken yeniden yeni bir yaratım oluşunda yeni yaratılacak olanların kaynağıydı… zamansal varoluş eşiklerinde ve ereğine bağlı hikmet açılımında bilen, düzenleyen, yöneten olmakta beliren âlemlerin/ evrenin yaratıcı faili iken evrenbilimin sahibiydi.

Rahman; doğada yasa ve ilke açılımları ile herkes için olan Rabb anlamını taşır. Rahim; herkesin kendi için iken kendilik korunumunda var edilmiş olması doğrultusunda, birebir herkesin kendi için olabilen Rabb anlamını taşır… ki bu anlamda Rahman ve Rahim olan, yarattıkları için iken kendi için de olan Rabb belirleniminde âlemlerde düzen var eden, âlemleri neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak düzenli kılan anlamlarını karşılayan Allah'tır.

Fatiha'da evrenbilim ve evrenbilimin olması gerekeni olarak evrenin kaynağı ve evren düzen, tevhid ilkesi gereği Allah ile anlamlı kılınır. Evrenbilim, evrenin kaynağı, evren düzen, ilk neden olup da erek neden bağıntısında tanrısalları ile rabb belirlenimli olarak yaratım dolayımında kendini gerçekleştiren yaratıcıdan kaynaklı olarak anlam kazanır. Var olmak kendi elinde olmadan gerçekleşir iken yaratılmış olanların

kendinden olarak var olmasından, kendinden olarak zamansal varoluş eşiklerinde evren düzen belirlenimli bütünlükte gerçekleşmesinden ve âlemlere/ evrene dair olarak evrenbiliminin yapılmasından bahsedilemez. Fatiha'da, kendiliğinden gerçekleşen bir varoluştan bahsedilmeyip, yaratıcı/ Allah ile gerçekleşen varoluş ifade edilir. Âlem ifadesi ile evrenbilimin ve Rabb, Rahman, Rahim ve Malik tanrısal belirlenimleri ile evrenin gerçekleşiyor olması -nedeninin- kaynağının Allah olup, evren düzenin en temel tanrısal ilkeleri de vazedilmiştir.

Rahman ve Rahim olmak; anlam, duygu, eylem, ilişki belirlenimli yaratım dolayımında gerçekleşir iken her dolayımlı gerçekleşenin zamansal gerçekleşiyor olması gerçeği sebebi ile zamansal gerçekleşir. Bu anlamda bu temel ilkeler, zamansal varoluş eşiklerinde evren düzenin olanaklı kılınmış olduğu gerçeğinin anlamını da taşır. Mekaniğe aşkınsal öznelliği de içeren bir evren görüşünü modeller.

Rabb-ül Âlemin; evrenbilim, evrenin neden kaynağı ve evren düzenin temel tevhid ilkesi olup, açılımı Rahman, Rahim ve Malik olmakta gerçekleşen Allah isminin sıfat isim belirlenimidir. Âlemler denilir iken çokluğa içkin olup da çokluğa aşkınsal var olan tevhid ilkesini göstermesi adına önemlidir. Felsefede çoklukta vahdet us belirlenimli kavramsallıkta gerçekleşir, tasavvufta ise ikilikten birliğe doğru yolculuk hemhâl belirlenimli olmakta deneyimsel gerçekleşir iken Fatiha'da çokluğa içkin olup da çokluğa aşkınsal belirlenimli olarak tevhidin gerçekleştiği ifade edilmiş olunur. Bilimde de çoklukta nasıl bütünlüğün gerçekleştiği, harekete içkin nesnel olgusal zeminde bilinmeye çalışılır iken hareketin faili olan Allah göz ardı edilmiş olarak eksik ve tinselliğe/ öznelliğe dair yanlış kanaatler dahilinde bir okumada bulunulur.

Felsefede kavramın taşıdığı anlamının tümel yargısal olması ile yapılmaya çalışılan çokluk-birlik aynılığı, tasavvufta çokluktan azade birlikte var olma yolculuğu ve bilimde anlaşılmaya çalışılan çoklukta gerçekleşen bütünlük anlamında birlik, neden belirlenimli anlam arayışının ve bilmeye açık olmanın sonuç nedeni olarak bulduğumuzdu. Felsefede aynılık düzeyinde özdeşlik anlamında varlıkta vahdet,

tasavvufta da aynılık düzeyinde özdeşlik anlamında yaratılmış olan ile yaratıcının birliği, bilimde de her şeyin enerji olduğu savı; özün, yaratıma rağmen kendi olmayı koruyarak yaratımı gerçekleştiğinden habersiz, evrenbilim içerikli olup evrenin neden kaynağına ve evren düzene dair modellemelerdi.

Fatiha'da Rabb-ül Âlemin denilir iken çokluğa içkin olup da çokluğa aşkınsal olan yaratıcı ifade edilmiş olmak ile beraber, aynılık düzeyinde özdeşlikte âlemlerin kendisi değil de âlemlerin Rabbi olan Allah ifade edilir. Yani Fatiha'da tanrı tasavvuru; aynılık düzeyinde özdeşlikte gerçekleşen birlik anlamında değil, kendisi ile yaratıyor olup da yaratıma rağmen kendi olmayı muhafaza ediyor olmak ile yaratımı olanaklı bulan ve yüklem alınmış özdeşlik belirleniminde aynı değil ama ayrı değil olmakta yaratımı olanaklı kılan anlamında işaret edilir. Çünkü yaratıcı âlemlerin Rabbi olarak ifade edilir iken âlemlerin kendisidir denilmez. Tanrısallara haiz gerçekleşme olanağı bulan her ne var ise Allah ile aynı özellikleri olup da benzerlik taşıyor olsa da yaratılmış olmanın farklı başkası kılınmış olunmasında gerçekleşiyor iken yaratan ve yaratılanın aynılık düzeyinde özdeşliğinden bahsedilmez.

İki hidrojen bir oksijen nasıl ki kendi olmayı koruyor ve kendi olmaktan bir şey kaybetmeden alt bir faz olan suyu fazladan belirmiş olgu olmakta, ayrı değil aynı da değil oluşta var etmekte, bütün yaratılmış olanlar da böylesi yüklem belirlenimli özdeşlikte gerçekleşme olanağı bulur iken aynılık düzeyinde özdeşlikte gerçekleşmekte değildi. Katmanlı olmakta içkin olan ile kendi olmakta iken yaratan ile yaratılan çift yönlü birbirine aşkınsal olmak ile beraber birbirine dışsal varlık olarak da birbirine aşkın öteki olarak var olmaktaydı.

Söz konusu yaratım ise Cenabı Allah; kendi varlığını koruyor olarak kendinden fazla vermiş olmakta fazladan belirmiş olgular var ediyordu. Kendi varlığına dair öz niteliğini yitirmeden fazladan belirmiş yeni olgu/olgular var ediyor olması ise O'nu Aliyy kılmaktaydı. Hem öz niteliğini korumanın hem de farklı bir şey yaratıyor olmanın özgünlüğünün faili idi.

Söz konusu yaratım ise Cenabı Allah; kendi olmayı koruyor olarak yarattığını var ederken yarattığı olmayacak kadar da öz niteliği olan nurda kendi olmakta Muteali idi… yarattığı da Allah olmayacak kadar, sınırlı, fani ve kısmi var olmaya dair farklı başkası olmakta kendi olmayı bulmaktaydı. Tanrısallara dair Allah'a benzer olmayı ise tanrısallar özde Allah'a ait gerçekleşir iken neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak gerçekleşme olanağında yaratılmış olana dair de indirgenmiş olmakta kısmi gerçekleşmekteydi. Tanrısallar da aynı olmayacak kadar kısmi nisbet edilmiş iken yaratan ve yaratılmış olan arasında varoluş, benzer gibi olmanın belirlenimlerinde gerçekleşmekteydi.

Fatiha'nın ilk üç ayeti hakiki varlık anlamında tanrı tasavvurumuzun nasıl olması gerektiği gerçeğini işaret eder. Evrenbilim, evrenin neden kaynağı ve evren düzen belirlenimde tevhidin ne anlam ifade ettiğini açımlar. “Maliki yevmiddin” ifadesi ile de hüküm sahibi Rabbin iradesi dahilinde her işin, faili olan tarafından adalet ilkesi gereği hak edişlerin tesis edilmesi ile yaratılmış olana yeniden dönülmesinde gerçekleştiği ifade edilmiş olunur. Fatiha da adalet ilkesi, söz konusu olan evrenbilim ise evren düzen ilkesi olarak da gerçekleşen olduğuna dair “Maliki yevmiddin” ifadesinde içerilmiş olarak işaret edilir.

Adalet; ontolojik anlamda varlığın kendi olmaya dair yüklemlerinde hakkı gereği var olması, var olduğu mülkiyet zemininde varoluşunu gerçekleştirebilme olanağını bulabiliyor olması anlamını taşır. Bu anlamda yaratım anlayışlı olarak evren düzenin de rahmet belirlenimli en temel ilkesidir. Yaratılmış olanların hak edişleri söz konusu ise hak edişlerin tesis ediliyor olmasına bağlı olarak ilişkide evren düzenin ilke belirlenimli olarak, hangi ereğe göre süreklilik kazandığının -gerçekleştiğinin- anlamını taşır.

Adalet ilkesi Allah'a yönelik olduğunda; nimete erip de hak ediş sahibi olanlar ile nimetten gafil olup da gazabı hak eden sapkınların diyalektik belireniminde vicdan sahibi olarak Allah'a yöneliyor olmak, Fatiha'nın son dört ayetinde anlamlı kılınır. Söz konusu yaratım ve yaratıma dair üzerinde emek ve hak sahibi olan Allah ise Fatiha, Allah'a dair vicdanlı

olmanın gerekli olduğu gerçeğini açık eder. "Yalnız sana ibadet eder, senden yardım isteriz" ayeti de kendisinden sonra gelen ayetler ile bağıntıda; Rabbine sadece iman ile dönmüş değil de us biçimsel olarak öznel kritik düzeyinde iyi, doğru, güzel yargılarında gerçekleşen vicdan ile de dönmüş olmanın anlamına dikkat çeker. Sapkınlardan yani ilk neden olan Allah ile var olmuş olunmasına rağmen erek neden de olan Allah'a göre yaşamaktan gafil ve amaç birliğinden uzak olanlardan olmaktan ise Allah'tan sonuç almış olup da nimete ermiş olanlardan olma istenci dahi pragmatik olmak ile beraber sonuç ilke anlamında hak edişin tesis edilmesi isteği olarak ifade edilmektedir.

Fatiha'da adalet demekte isek nesnel anlamda evrende varlık olarak yer kaplayan, evrenbilimin bir parçası olmak ile beraber adalet ilkesinin (farklı biçimlerde gerçekleşmesine aşkınsal) gerçekleşmesi doğrultusunda evren düzenin gerçekleşmesinin bir unsuru olur. Neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak gerçekleşen her ne ise yüklem almaya açık değişim oluşu içinde evrenbilimin bir parçası olmakta iken evren düzenin de bir belirlenimi olmakta görünüş bulur. Adalet de nesnel zeminde gerçekleşmeye rağmen evren düzenin tinsel/ öznel bir ilkesiydi. Söz konusu evren düzen ise adalet; evren düzenin bir gerçekleşme belirlenimi olmak ile beraber evren düzende görünüş bulan ve tevhid belirlenimli olarak evren düzeni görünür kılan evren düzen ilkesiydi.

Evrenin neden kaynağı olan Allah, evrenbilim ve evrenbilimin alt başlığı olan evren düzenin en temel belirleyenidir. Bu anlamda Fatiha'da "Ey insan fevri değil, ilke belirlenimli esasa/ ilkeye göre, yaşananları bilmek, yorumlamak ve yaşamak kurtuluşundur" denilmiş olunur. Kaynağından hareket ile evrenbilim yapmak ve evren düzende tanrısalları ile beliren Allah'ı bilmek, O'nu müşahedeye açık olmak hakkındır da denilmiş olmaktadır. Ayrıca bilgi yani olan ve değer yani olması gereken bağıntısında dünya görüşü edinmek gerektiği de anlaşılması gerekendir. Ortak dünya görüşüne bağlı olarak da ilişkilerde biçimlenen yaşam biçimi belirleniminde dinin görünüş bulduğu da anlamlı kılınır.

Dikkat edilecek olunur ise Fatiha'da din Allah ile kulu arasında din hanif din olarak cereyan eder. İbrahim nebinin ilk neden olan kaynak arayışı, evren düzende evrenbilimi olanaklı kılan ve yaratıma rağmen sürekliliği yani kendi olmaktan yana bir şey yitirmeden kendi olabileni arayışı, sonuçta da nimete ermiş olarak Allah ile tanrısallardan yana istidat artışı bulmuş olması, dikkat edilecek olunur ise Fatiha'da betimlenir. Âlemler dolayımında düşüncenin yaratıcı etkinliğinde anlam yüklemli olarak yorumbiçimsel olmakta yaratıma adanmış bir olarak açık olan, olay-olgu-kişi-ilişki örüntüsünde Allah'a olan yolculuğunu -hikâyesini- Fatiha'da betimlenmiş bulacaktır.

Fatiha belagati ve tercihe bağlı yaşamsal karşılığı sebebi ile ferdi okunuyor olsa da varoluş diğeri ile gerçekleşir iken her müslim, diğerine dair de sorumlu olmanın idrakinde sorumlu oldukları için de hidayet talep edendir. Nebilerin ümmetinden sorumlu olup, ümmetlerine dair sorumluluk duyarlılığı hissettiklerinden dolayı onlar için de hidayet dilemesi gibi "Bizi sırat-el müstakim üzere kıl" isteğinde bulunmak Fatiha ile her sorumlu müslime haktı.

*

İlahi söz/ metin niteliğinde Fatiha…

İlahi olan her metin hem bilgibilimsel anlamda yoruma açıktır hem de değer biçimsel olarak öznelde ya iman ile ya da eleştirel olmakta karşılık görür. İlahi metin/ söz elbette sözün anlam yüklemine bağlı olarak anlamın tümel yargısal olması gereği hem bilmeye hem de inanmaya açıktır. Böyle olsa da ilahi söz/ metin sadece bilgi biçimsel veya inanç biçimsel olarak değerlendirilmeyecek kadar ortak anlam-değer alanı oluşturur iken yaşamı biçimler. Bu durumda ilahi sözün/ metin gerçekliğinin sorgulanmasının hayati oldu ile karşı karşıya gelinir. İlahi söz/ metin sadece ilmi değil, ilme dair olan yönü ile varlıkta ve varoluşta karşılığı da olması gerekendir… ki bu anlamda ayet anlamına haiz kavramsallıkta varlıkta ve varoluşta karşılığı olması gerekenin betimlenmesi olarak değerlendirmeli ve gerçekte karşılıklarına bağlı olarak da yorumlanması gerekir. Sadece yorumlamak da değil, yaşamda karşılıkları görüldüğünde ona göre yaşanması gerektiği gerçeği ile de karşı karşıya kalınır.

Kur'an; genel anlamda hakikat, tevhid, değer, ahlak, karakter ve kimlik ilkelerinde biçim kazanan ilahi metindir. Kendisinden sonuç alınabilecek hakikat teklifi olduğu gibi yaşananların sonuçları olan bir varoluşta bulunulduğunun gerçeğini hatırlatır. Bu bağlamda da emsaller ile beraber sonuçların beyan edildiği kitaptır. Kur'an'da hakikatin belirlenimlerine bağlı olarak aynalaşılan bir oluşta bulunulduğu da işaret edilir iken hakikat ve sonuçlara göre nasıl yaşanması gerektiği gerçeğine de dikkat çekilir.

Kur'an; hakikat sahibi Allah'ın nasıl bir varlık olduğu ve kendisini nasıl gerçekleştirdiğinin sıfat ve karakter/ kimlik belirlenimlerini de ifade eder iken O'na ait olanların var olanlara dair gerçekleştiğinin de mesajını verir iken ereğe bağlı nasıl yaşanması gerektiğinin içeriğine de haizdir. Hakikate dair olanın varlıkta ve varoluşta karşılığı olması gerektiği ve nasıl yaşanması gerektiği, anlam arayışında doğru yolda olup olunmadığının tahkikini -doğrulamasını- verdiği için de önemlidir. Bu anlamda Kur'an, ayet karşılıklarının varlıkta veya varoluşta olmasına

ve sonuç belirlenimleri ile tahkike açık kitap olması ile de deneyime dair olanın bilimselliğini göstermesi adına önemlidir.

İşte Fatiha böylesi bir ilahi metnin ifade biçimsel özeti, başlangıcıdır. Fatiha sadece hakikat bilgisinin teklifi değil, hakikat sahibinin kendisine davet teklifi olarak da değerlendirilmelidir. Sadece hakikat bağıntısında yorumlanmalı değil, yaşamın kendisinde ki karşılıklarına bağlı olarak da yorumlanmalı ve yaşanması gereken bir metin olarak da değerlendirilmelidir.

Fatiha yedi ayetli bir sure/ metin olarak değerlendirildiğinde, basit anlatısı ile Allah'ın kendisine din olgusu dolayımında davetini betimler. Sadece davet değil, kendi varlığı ile var olanların kendi varlığına aidiyette nasıl yaşaması gerektiğinin uslamlamasını da verir. Her hakikat teklifi, hakikati gerçekleştirmeye yönelik hakikate göre nasıl yaşanması gerektiğinin teklifini de içermesi gerekir… ki bu anlamda Fatiha; hakikat bilgisi, hakikatin nasıl gerçekleştiği ve tanrısal belirlenimlerde deneyime açık nasıl gerçekleştirilmesi gerektiği ve dolayısıyla da hakikate göre nasıl yaşanması gerektiğinin anlamını betimler.

Kur'an'a açılan kapı iken sadece teorik anlamda hakikate dair ilke belirlenimli ifade içermez. İlke gereği olanın varlıkta karşılığı olması gerektiği gerçeği ile deneyime, dolayısıyla da bilmeye açık olduğu anlamını/ gerçeğini de barındırır. Bu anlamda kulun Allah'a yönelmesi sadece ilke belirlenimli ilmi bir yönelme değil, hakikate dair anlam arayışında hem varoluşsal karşılığı olan hem de ilkenin karşılığı olan varlık ile yani Allah ile ilişki ve iletişim kurma durumunu betimler. Sadece ilmi niteliği olan bir metin değil, yaşamsal karşılığı da olan bir metin olması sebebi ile önemlidir.

Hamdı yapılan Rabb-ül Âlemindir. Her varlığın öz varlığı yani öz gerçeği O iken hakikat anlayışı O'nun ile biçimlendiğinde hakiki karşılığını bulmuş olur. O'nun Rahman ve Rahim sıfatları gereği rahmeti öncelemiş olması gibi rahmeti önceler yani diğeri için iken kendi olmayı önceler isek O'nun gibi yaşamak ile O'nu anlamaya açık oluruz. İlkeyi

deneyimlemek sadece O'nun gibi yaşamak anlamını taşımakta değil, O'na ait olanı kendine dair kılınmış olmasında deneyimler iken O'nu da deneyime açık bulmak anlamını taşımaktaydı… ki ilke bu anlamda sadece ussal olan değil, varoluşsal olarak yaşamsal gerçekleşmesi gereken, karşılığı gerçekleşir iken görülebilen, karakter biçimsel olarak yüklem alınabilir olan ve ilişkilerde tesis edilebilir olandı. Bu durumda insan sadece beşer değil, uluhiyet yönünü açık etmiş olmakta iken halifetullah olması ereğine bağlı ne için olduğunu da hakkı gereği açık etmiş olabilmekteydi. Bunun ile beraber Allah'ı ilke gereği deneyime açık bilmeyi de olanaklı bulabilmekteydi.

Tarih olgusal olarak süregelen hak-batıl ikiliği karşısında ve nefsi emmare ve olması/ gerçekleşmesi gereken gelgit oluşu içinde diyalektik bir oluş içinde yaratımına, tercihlerine bağlı olarak katılır. "Maliki yevmiddin" olup da kulun hak edişleri ile kuluna dönen rabbi olan Allah'ı adalet ilkesi belirleniminde de deneyime açık bulur. Madem ki adalet ile hüküm olunmakta iken hem yaptıklarının sonuçları ile aynalaşma olanağında hem de hak edişler tesis edilir iken nesnel nedenlere aşkınsal hak edişleri tesis eden Allah ile aynalaşma olanağı bulur. Rahman, Rahim, Adl, olanın varlığında Rahman, Rahim ve Adl olmayı gerçekleştirdiği yönde Allah'tan yana olumlu sonuçlar almış olarak aynalaşmayı bulabilir. Zalim, kötü olduğu yönde de hak edişlerini olumsuz bir aynalaşma içinde bulabilir.

Artık ya Allah'ın ilke ve ilkenin karakter biçimsel belirlenimli olarak kendini nasıl gerçekleştirdiğine bağlı olarak nimete erenlerden olacak ya da ilkeden uzak, inkâr, şirk, küfür, cehalet, zülüm, hevasını ilah edinmek gerçek varsaydığı yalan bir dünya oluşu içinde Allah ile var olmasına rağmen Allah'tan gafil sapkınlardan olacak. Ya hak ile anlam-değer yükleminde insan olacak ya da batıl olup da hakikatten yana sonuçsuz bırakanlara dair anlam-değere yüklemlerinde insan olduğunun zannı ile yaşayacak.

Demek istediğim; Fatiha'nın sadece bilgibilimsel olarak ilmi anlamda okunacak bir metin olmadığıdır. Yaşanması gereken bir yaşam kılavuzu

olarak da yoruma açık değerlendirilmesi gerektiğidir. Tahkike açık olması ile herkese açıktır. Yaşamaya dair olması ile de hakikat/ Allah arayışında olan iman sahibinin yaşam kılavuzudur.

*

İlahi söz/ metin ifade biçimsel olarak biçimlendiği prensipler bağıntısında Fatiha…

Kur'an'ın her ayeti farklı perspektiflerden bağlam kurmaya açık olarak çoklu yorumu yapılabilir olandır. Her sure de ayet bağıntısında birçok ilkeye haiz bir modelleme olup modelleme olması gereği temel ilke/ ilkelere haiz biçimlenir. Bu anlamda Fatiha Rabb-ül Âlemin, Hamd, Rahman, Rahim, Malik, Din, Dua, Mabud, Yakinlik, Sırat-el Müstakim, Nimete ermek, Sapkınlık, Gazap gibi ilke belirlenimli kavramsal ifadeyi içerir. En temel ortak ilkesi de hakikat ve yaşam belirlenimine göre yaratan ve yaratılan arasında karşılıklı var olma olanağında olması gereken belirleniminde nasıl var olunduğuna bağlı olarak beliren din ilkesidir.

Din ilkesinin çatısı altında Fatiha; Rabb-ül Alemin olup da Rahman, Rahim ve varoluşu olanaklı kılmak ve hak edişleri tesis etmek ile adalet sahibi Malik olan Allah'ın kendisine neyi din olarak hak gördüğünü ilk üç ayeti ile açımlar. Son dört ayeti ile de ilk üç ayete (Allah'a/ hakikate) göre kulun dininin nasıl olması gerektiğini açımlar. Bu iki din belirlenimi yani Allah'ın dini ile kulun din belirlenimi birbirinden kopuk iki din belirlenimi olmayıp, yaratıcının yarattığı için olduğu, yarattığının da yaratıcı için olduğu ve birbiri için iken kendi için olunduğu oluşta karşılıklı olarak onanmak ve ahlak biçimsel olarak ilişkide var olma belirleniminde buluşmanın, ayrı olunmadığının gerçeğini içerir.

Söz/ metin; ilke içeriğine göre ussal kritiği yapılabilir olduğu gibi us biçimsel olarak varoluşa dair neyi betimlediği, açımladığı yönünde de kritiği yapılabilir olması gerekendir. Bu anlamda Kur'an genel ifade yapısı gereği ve sure belirlenimlerinde ussal bir metin olma niteliğinde:

1. Sibernetik ussal olarak amaca, ereğe, sonuca bağlı nedenlerin belirlenmiş olduğu bir varoluşa dikkat çeken yapısallığa haizdir.

2. Katmanlı yaratım bağıntısında gerçekleşen çift yönlü var olmaya dair karşıtlık bağıntısı, yeni bir oluş durumunda kendi olmayı yitirmeden

birbirini tamamlayan hem ile hem de belirlenimli çift karşıtlar belirlenimini, olması gerekene bağlı olarak ya veya ya da tercihinde beliren karşıtlık belirlenimini ayrıca üst bir ilke bağıntısından bakıldığında olmaması gereken ne o ve ne de o tercih belirlenimli karşıtlıklarda diyalektik oluşa haizdir. Yaratan ile yaratılan, başka bir deyişle de uluhiyet ve ubudiyet çift yönlü karşıtlık belirlenimiydi. Hem rahmet hem de hidayet, hem hidayet hem de nimete ermek birbirini tamamlayan çift belirlenimli karşıtlardı. Ne sapkınlık ne de gazap olmaması gereken karşıtlık belirlenimleriydi. Ya rahmet ya gazap, ya nimete erenlerden olmak ya da sapkınlardan olmak, farklı bir deyişle de ya hidayet ya delalet birbirini olumsuzlayan karşıtlık belirlenimleriydi.

Diyalektik karşıt kıpılar ve diyalektik biçimleri izleğinde Fatiha'da dikkat edilmesi gereken bir durum da Fatiha diyalektik karşıt kıpıları ve diyalektik biçimlerini içeriyor diye, Allah cami-ül ezdad olarak Fatiha'da kendini de ifade ediyor olarak betimlemektedir diyemeyiz.

Çünkü Cami-ül ezdad isim yakıştırması eğer karşıtların birliği ise Allah karşıtların birliği olup da fazladan belirmiş bir olgu değil, karşıtların gerçekleşmesinin nedeni olmak ile beraber varlıksal anlamda karşıtlara aşkın ve varoluşsal anlamda da karşıtlara aşkınsal olandır… ki karşıtlık O'nun varlığında varlık olma durumu değil, varlığından bir şey yitirmeden ve kendi olmanın korunumunda varoluş biçimsel olarak araçsal kılınmış olmakta gerçekleşmekteydi. Karşıtlık zaten tevhid ile aşılması olanaklı iken Tanrı için varlıksal anlamda karşıtların birliğidir demek saçma olur.

Bir daha söylemek gerekir ise Allah'ın varlığında Allah karşıtların aşılmış birliği olarak fazladan belirmiş olgu değil, dengi olmamak bakımından karşıtı olmayan varlık olarak kendi varlığında yaratılmış olanlara dair gerçekleşen karşıtlığa içkin aşkınsal ve dışsal aşkın olmakta karşıtlık belirlenimlerde yaratımda bulunandı. Yani Allah; karşıtı olan diğeri veya karşıtı olan çifti olmayan olarak kendi olmakta Ahad, yarattıklarına içkin

ve dışsal katmanlı kapsayıcı iken ayrı değil aynı da değil olmakta Vahid olandı. Öz varlığını yitirmeyen Ahad, kendi ile yaratır iken her yarattığını fazladan belirmiş olgu kılmakta, varlığına artı bir olarak katmış olmakta Vahid olmayı içkin olmakta koruyandı. Yaratımda karşıtlıkta kendini kayıtlar iken karşıtlık kayıtlanmışlığına aşkınsal, dolayımlı dolayımsızlıkta kendi olmayı koruyan olarak kendi olabilmekteydi. Bu durumda Allah'a fazladan belirmiş olgu olarak cami-ül ezdad demek yerinde karşıtları kendinde yaratıma araçsal kılarken karşıtlara içkin aşkınsal ve karşıtlara dışsal aşkın olmakta kendini Allah olarak görünüşe taşıyan olması anlamında cami-ül ezdad denilebilir.

3. Bilinç; geçmiş, gelecek, şimdi ve burada olmaya bağlı olarak üç zamanlı sibernetik ussal kurulur iken her sure üç zamanlılığı içermiş olarak, ilkelerin betimlenmiş olduğu modelleme olmakta gerçekleşir.

4. Ayet veya sure; varlıkta ve varoluşta karşılıkları olan/ gerçekleşen ilke belirlenimine göre, sibernetik ve üç zamanlı olmaya dair özneliğin doğası gereği ayrıca sonuç ve emsal belirlenimlerine göre gerçekleşen aynalaşmayı da içerecek ifade içeriğine haiz bir betimlemedir.

5. Kavramsal içerikleri ile de bağlamsal olarak hep yeniden çok yönlü yorumlamaya açık iken çok gerçekli ve çok yönlü gerçekleşen varoluşa ayna niteliğinde dikkat çeker.

6. Ayet belirlenimleri ile ussal bilmeye açık olduğu kadar, varlıkta ve varoluşta deneyime açık olarak bilmeye açık ifade yeterliliği gösterir.

Fatiha bu altı prensip doğrultusunda kritik edildiğinde; amaca, sonuca, ereğe bağlı olarak nedenlerini belirli kılan Allah ile kulu arasındaki buluşmayı betimler. Sapkınlar ve nimete erenler karşıt ikiliğinde olması gerekenin tercihini işaret eder. Katmanlı yaratım bağıntısında çift yönlü olarak gerçekleşen yaratan-yaratılan bağıntısına dikkat çeker. Gelecek belirlenimli yönelimde Allah'a yönelen kulun şimdi ve burada olarak yönelmiş olduğuna dikkat çekilir. Bunun ile beraber, sapkınlar ve

nimete erenler ifadesi ile, geçmişe veya tarihsel deneyime dair bellek-bilinç belirleniminde gelecek yönelimi gösterildiğine de dikkat çeker. Sapkınlar ve nimete erenler ile bağıntılı gerçekleşen bir aynalaşma oluşu içinde olunduğu görülmekte olduğu gibi, her ilişki benzer ve farklı başkası olmakta gerçekleşir iken aynalaşmayı da içerecek biçimde gerçekleştiğinden Allah ile kul arasında aynalaşma olanağına da işaret edilmiş olunur. Nimete erenlerde tanrısallar asli gerçekleşir iken zaten böylesi bir aynalaşmanın olanaklı olduğuna da dikkat çekilmiştir.

Fatiha'nın, haiz olduğu ilke ilkeler arası bağlamlarda çok yönlü yoruma açık olduğu da görülür. Ayetlerin varlıksal ve varoluşsal karşılıklarına bağlı olarak ayrıca emsal ve sonuç belirlenimli karşılıklarına bağlı olarak değerlendirilmesi söz konusu olduğunda varoluşsal bir aynalaşmaya dikkat çeker. Bunun ile de kalmaz metnin bizatihi kendisinin anlam-değer bağıntısında öznedeki karşılıklarına göre aynalaşmayı olanaklı kılacak ifade içeriğine haiz olduğu gerçeğine dikkat edilmelidir. Kişi ya sapkınlardan ya da nimete erenlerden ve hakikat/ anlam arayışında Allah'a yönelmiş olan iken Fatiha'da bir biçimde kendini görür. Hidayet ve delalet arasında kişi vicdan ehli ise Fatiha açısından baktığında nerede olduğunu bilir. Söz konusu iman ise kişi; Allah'ı Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim ve Maliki yevmiddin olarak hakkı gereği bilmekte ayrıca Rabbi ile övünç bulmakta, O'na yönelik olarak hayret, hayranlık duygularında hamd eden kişi olarak da kendini görebilir.

*

Müslim olmanın yorumlanmış/ betimlenmiş sureti olarak Fatiha…

Bir yaşam biçimi olarak Fatiha müslimin; tanrısal iradeyi özden kaynaklı olarak tanrısalların gerçekleşme erkinde irade belirimli eyleme dönük olması doğrultusunda, nefsi emmarenin kötücül doğasına rağmen gerçekleştirme tercihinde bulunmuş olarak anlama dair tanrısalı gerçekleştirmesi sonucunda müslim olma karakterini edinmesinde gerçekleşir. Müslim; tanrısal sözü/ anlamı yani ereğine bağlı gerçekleşmesi gereken tanrısalı gerçekleştirmesi dolayımında Allah'a teslim olmuş olmakta müslimdir.

En temel anlamda müslim; vahiy bilgisini kabul etmiş olan ve vahiy bilgisine göre yaşamış olmak ile Allah'a teslim olan Abdullah yani Allah kulu demektir. Ancak vahiy bilgisinden amaç Allah'a dair hakikatin bildirilmesi olduğu kadar Allah'a göre nasıl yaşanması gerektiğidir. Bu anlamda vahiy; kulun doğrudan varlığı ile ilgili olup öz varlığına göre nasıl yaşaması gerektiğinin bilgisi iken nefsi emmareye rağmen tanrısallara dair gerçekleşme iradesine eylem belirlenimli olarak teslim olup, tanrısalın gerçekleşmiş olması ile müslim olmasının bilgisini de taşır. Sadece bilgi biçimsel değil, eylem biçimsel olarak gerçekleşmesi gerekenin de bilgisi olarak ilkesel olanın olay-olgu-kişi-ilişki örüntüsünde betimlenmiş olarak anlatısını içerir. Salt kavramsal olabileceği gibi, yaşama dair hikâye oluşuna bağlı olarak aynalaşmayı esas alan bilgilendirme olanağı olarak da -gerçekleşir- değerlendirilebilir.

Fatiha sadece Allah sözünü inanç belirlenimli olarak kabul etmiş kulun okuduğu değil, Allah sözünü ilke belirlenimli olarak içselleştirmiş (imanda bulmuş) ve Allah'a olan yöneliminde hamd, dua, ibadet ile Allah'ı yaşamının gerçeği olarak kabul edip de Allah'a teslim olmuş kulun hakikat/ Allah ile olan hikâyesini betimler. Tanrısalları gerçekleştirmenin teslimiyetinde, Allah'ı yakin buldukça hem özüne müslim hem de tanrısalların gerçekleşme mahali halifetullah olan insanın nasıl vücud bulması gerektiğini betimler. "Yalnız sana ibadet

eder, yalnız senden isteriz" ayeti de Allah'a adanmış bir ruh olarak teslim olup da "Nimete erenler" ile kast edilen Allah'tan sonuç almış olmakta nasıl ve ne için olmamız gerektiğinin anlamını verir.

Fatiha; bir müminin hanif olarak hakikat ilkesine bağlı nasıl müslim olması gerektiğinin yoruma açık yorumlanmış metnidir. Karakterler sonradan edinilmiş olduğundan sonradan edinmiş olmaya açık da gerçekleşir iken hakikat arayışında olan her iman ehlinin hanif olarak müslim olmaya açık olduğunun mesajını da taşır. Her iman eden cana fırsat eşitliği ilkesince açık olarak yaşanması olanaklı olan, müslim karakterinde vücud bulması gereken anlama dair gerçekliğe haizdir.

Nüzul sebebi ne olursa olsun, ilk indiği dönemde özünde iman eden müminin müslim olarak karakter kazanması gerektiği gerçeğini ifadesinde barındırır. Kur'an'da insanlığa emsal nebiler anlatısı ile de bunu örneklenir. Her bir nebi, Rabb-ül Âlemin hakikat teklifi ile nübüvvetini gerçekleştirmekte ve Allah'a ait tanrısalları yaşantısında gerçekleştiriyor olarak özünde imanı kati mümin, eyleminde tanrısalların gerçekleşmesi olanağında müslim olandı. Nebiler misali Rabb-ül Âlemine aidiyette hakikatin iman kabulü ile tanrısalların gerçekleşme olanağında müslim olmak olanaklıydı. Yeter ki hakiki/samimi olarak Allah'a yönelmiş olunsun.

*

Katmanlı yaratım bağıntısında çift yönlü var olmanın olanağında yorum ve Fatiha…

Yorum; anlama çabası olarak metne veya varlığa katılma belirleniminde gerçekleşir. Bilmenin kesinlikli doğasına karşı değilse de yeniden yaratıma açık durmayan kesinlik belirlenimli oluşuna yönelik yaratıma açık kılma olanağıdır. Her an değişen oluşta yüklem almaya bağlı gerçekleşen yaratım oluşunda yeniden yorumlanmış/ yaratılmış olmayı da açık eder. Anlam çabası olmak ile beraber yanlış anlamanın/ bilmenin önüne geçme yöntemselliğine haiz olması da gerekendir.

Klasik yorumlamada yorum, metnin yazarını anlamaya dair gerçekleşir. Modern yorumbilimde ise metin; tarihsel olarak ele alınır ve içinde bulunulan anlam-değer dünyası dolayımında anlaşılmaya çalışılır. Kimisine göre bu anakronik bir okuma biçimidir. Kimisine göre ise metnin anlam içeriğinin bu dünyaya taşınma çabasıdır. Yorumu yapılacak metne dair; yazıldığı zamanın anlam-değer dünyasını anlayabilmek için arkeoloji belirlenimli okuma yapılabileceği gibi, esasları/ ilkeleri gereği bu günkü dünyaya ne dediğine göre de okuma yapılabilir… ki bu durumda metin, tarihsel anlamda süregelen gerçekliği de görmenin bir olanağını verir.

Allah'ı anlayabilmek için bakıldığında Fatiha; sadece Rabb-ül Âlemin olarak bilgi biçimsel bilinmeyi değil, hamd ifadesi ile beliren anlamdan bakıldığında değer biçimsel olarak da bilinmenin istendiği gerçeğini aşikâr eder. Allah'a ait gerçekleşenin yaratılmış olana da dair gerçekleştiği gerçeğinden bakar isek insan, hayvan veya bitkiler dahi sadece anlam biçimsel bilinmek isteyen değil, değer biçimsel de bilinmek isteyendir. Değer biçimsel bilinmek istencinin görülebileceği en temel irade ve duygu da sevilmek istenci ve sevme tutkusudur. Karşılıklı varoluşta irade ve duygu bağıntısında ilişki hep değer biçimsel gerçekleşir iken değer biçimsel olarak bilinmek, kimlik olarak onanmak, işlerinde övülmek, her başarıda takdir edilmek istenç belirlenimli olarak beklenendir. Gerçekleştiğinde de karşılıklı saygı ve sevginin artması veya övünç duygusunun gerçekleşmesi olanaklıdır. Bu

durumda gerçekleşen, diğeri için olur iken kendi için de olmanın belirlenimleri olan Rahman ve Rahim duygularının açılımı ve gelişimidir.

"Maliki yevmiddin" ifadesi de birçok anlamı ile beraber nüfuz alanına bağlı olarak otorite olmak anlamını taşır. Söz konusu Allah ise yaratım gereği ayrı değil aynı da değil olma bağıntısında tanrısal belirlenimleri ile yarattıkları üzerinde otoritedir ve varlık sahası nüfuz alanı olarak ona aittir. Rahman ve Rahim olmakta din günü sahibi/ Melik iken hamde dair bilinmeyi sürekli kılmış olur. Söz konusu olan insan veya diğer canlılar ise varlıkta kapladıkları alan ve çevrelerine/ diğerlerine etkileri kadar nüfuz alanı sahibi oldukları görülür. İnsan diğer varlıklar gibi hakikatten paye almak ile kalmamış mülkten de paye almanın olanağında ve diğeri ile organize olarak tinsel alan açılımlarında kendisine nüfuz alanları da oluşturandır. Nüfus alanları üzerinde sözünü hüküm olarak gerçekleştiren olabildiği kadar "Maliki yevmiddin" olmayı kısmi olsa da kendisine dair kılınmış olmakta bulur. Nüfuz alanında Rahman ve Rahim olduğu kadar övgüyü hak etmektedir. İnsan övmekte değilse Allah kulunu övgüye layık bulur ve kendi nezdinde över. Yarattığı ile övünç bulmuş olmak da bu övmenin bir biçimi olarak kendisinde gerçekleşir.

Anlam-değer biçimsel bilinme istencinin Fatiha'nın son dört ayetinde de devam ettiği görülür. Yaratan ile yaratılmış olan arasındaki ilişkinin değer biçimsel olarak gerçekleşmesi gerektiği de kulun, sonu gazap olan sapkınlardan değil, rahmete dair nimete erenlerden olması isteği ve yalnızca Allah'tan isteyen ve Allah'a ibadet eden olduğu ifadelerinden anlaşılır. Bu, sadece kulun bir yaklaşım biçimi ve isteği değil, Allah'ın değer biçimsel anlamda nasıl bilinmesi gerektiğinin ve O'nun ile ilişkinin nasıl olması gerektiğinin Allah tarafından ayet olarak ifade edilme biçimiydi.

Söz konusu varoluşa dair evrensel özellikler taşımak olduğunda ve yaratan ile yaratılanın yaratım bağıntısında çift yönlü varoluşu olduğunda, ilahi metni çift yönlü okumaya açık bulmak/ kılmak kaçınılmazdır. Allah'a ait sıfatlar, karakter/ kimlik belirlenimli isimler

yaratılmış olana dair de gerçekleşir iken çift yönlü yorumbiçimsel okumak, varoluşsal bağıntının gerçekliğinden kopmadan okumayı olanaklı kılar.

*

Tarihsel bağıntıda metnin yorumu ve Fatiha…

Yukardaki başlığın devamı…

İlkeye/ esas bağlı çift yönlü okumalarda esası yitirmeden okumak, tarihsel anlamda süregelen gerçekliği görmek adına önemlidir. Zamansal anlamda esasın/ ilkenin dahi yoruma açık değerlendiriliyor olması esasın/ ilkenin esas olmadığı değil, yaratıma açık oluş içinde çok anlamlı gerçekleşme belirlenimine açık yorumlamayı olanaklı kılar. Yani esas değişmiyor olarak yerindeliğini korur iken esasın yorumlanışı çoklu anlamlılığı, çoklu gerçekliği zamansal süreçte anlamayı ve anlarken içselleştirmeyi -kucaklamayı- olanaklı kılar. Hamd, Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin, din, dua, tercih, sonuç almak, yakinlik, nimete ermek veya sapkınlık, gazap vb. esaslar ile bakıldığında bu esasların gerçekleştiği bütün zamanlarda gerçekliğini -zamansızlığını- koruduğu ama olay-olgu-kişi-ilişki örüntüsünde esasına bağlı hep yeniden anlamlanır iken yaratıma açık gerçekleştiği de görülür.

Bu anlamda ilahi metnin nüzul sebebi, ilahi metnin indiği dönemdeki olay-kişi-ilişki örüntüsünde ilahi metnin, bir hikâyenin parçası olarak yorumlanmış biçimi iken sezgisel anlamda metni anlamamızı olanaklı kılar. Hikâye ilahi metnin yorumlanış biçimi iken nüzul sebebinden kopuk okunduğunda da metnin içerdiği esasa/ ilkeye bağlı anlamına örtük kılabilir. Bu anlamda metnin nüzul sebebinin içerdiği ilkeyi/ esası gözden kaçırmadan, esaslarının/ ilkelerinin tanım ve tanıtlanmış olarak kavramlaştırılmış olması da bir yorum biçimi olmak ile beraber, metni güne taşımanın ve metnin metin olarak zamansız değil de esas içeriği ile zamansız olması olanağını açık eder. Ancak, metni sadece ilk dönemde gerçekleştiği nüzul sebebine bağlı sıkıştırmış olarak okursak ve bir yorum biçimi olan hikâyeye takılı kalmış olarak geçmişin sayfasına hapsolmuş oluruz. Allah ile insan varlığının veya yaratan ile yaratılanın zamansallığa bağlı tanrısal açılımlarda neyi deneyimlediğine örtük, olmakta olanın mevzusunu anlamamışız demektir.

Fatiha'nın arkeolojisini yaptığımızda da göreceğimiz; cehalet, zulüm, inkâr, riya, şirk vb. kişilik ve inanç belirlenimlerinde kaybolmuş bir toplumun olduğudur. O devrin kaybolmuşları Fatiha'da sapkınlar olarak ifade edilir iken otorite (din, servet veya kavim nüfuz alanları) belirlenimine göre sınıflanmakta oldukları da söylenebilir. Rahman ve Rahim olmaktan, uzak otorite belirlenimine göre hem hakkı dışında övülmeyi önceleyen hem de kibir belirlenimli karakteristik özellikte kendi olmayı önceleyen bir halk oldukları da söylenebilir.

İşte Fatiha böylesi bir halka, inkâr ve şirkten uzak olarak Rabb-ül Âlemin olan Allah hakikatini yeniden hatırlatmanın eleştirisini sunar. Rabb-ül Âlemini hamd eden ve Rabb-ül Âlemine sığınan nebinin -dili-dolayımında gerçekte hamde layık olan hatırlatılır. Bu boşuna bir övme ve sığınış değil, Rahman ve Rahim olunması sebebi ile varlık üzerinde gerçekte otorite olanın övülmesi ve O'na sığınılmış olunmasıdır. Yani sapkınlardan eyleme sözü, nebi dilinde hamd etmekte dahi gerçekleşmeye devam etmiş olmaktaydı. Gerçekte neyin ve kimin övülmesi gerektiği, gerçekte Allah tasavvurunun şirksiz nasıl olması gerektiği, sözde otorite olanların ilişkilerde merhamet ve şefkati de gözetmeleri gerektiği eleştirilmiş olarak ifade edilir.

Her kişiye veya topluma aynası olacak biçimde aynalaşacağı nitelikte benzer ve farklı olan açılımları ile eleştirel anlamda teklifte bulunulur. Her nebi kendi zamanındaki galip anlam-değer belirlenimine karşıt olay-olgu-kişi-ilişki bağıntısında teklifte bulunur. Burçların -feleklerin-Tanrı olduğu görüşünün hâkim olduğu bir dünyaya burçlar üzerinden düşünüp de sonuçta Rabb-ül Âlemine dönen ve davet eden İbrahim nebiyi kendi kavmine eleştirel olduğunu görürüz. Sihrin ve devlet iktidarının zalimce egemen olduğu bir dünyaya Musa nebinin mucize ve Allah iktidarı ile teklifte bulunduğunu biliriz. Kurucu olan öz değerlerin fevri olarak menfaate kurban edildiği bir dünyada İsa nebinin gerçekte olana göre öz değerlerin içselleştirilmiş değer olarak namus olması gerektiği gerçeği teklif edilir. Şiirin hâkim olduğu bir dünyada da Muhammed Mustafa efendimizin edebi/ sanatsal niteliği olan bir ilahi söz ile eleştirel olarak teklifte bulunduğu görülür.

Fatiha’nın edebi olan sanatsal niteliği ile beraber nüzul edilmiş olduğu devirdeki halkın bulunduğu anlam-değer yüklemli ilişkilerde gerçekleşen ve karakter biçimsel olarak kişiliklere kadar nüfuz eden ruhsal ortamı bize aslında eleştirel bir dil ile ifade eden metindir. Bizler bu dünyanın çocukları iken Fatiha’nın nüzul sebebi olan dünyayı bilmediğimizden ve Fatiha’yı Allah merkezli hamd suresi olarak bildiğimizden bir eleştiri olduğunu görmekten uzağız. Bugün dahi Fatiha’nın eleştirel yönüne muhatap olay-olgu-kişi-kurum-ilişki örüntüsünde gerçekleşenlere tanık iken “ayet/ sure baki” diyerek Fatiha’yı bu yönü ile de okumamız gerektiğine tanık oluruz. Hikâyeyi doğru okuduğumuzda, bize düşen hissenin aynalaşmaya dair nerede olduğumuzu gösterdiğini de görmüş oluruz.

İçinde bulunulan zamanın/ devrin anlam-değer dünyasında doğan için, metni kendi dünyasından hareket ile okumasının kaçınılmazlığı görülür. Bu anlamda anakronik olmaya düşmeden metni kendi gerçeklik anlatısında anlayacak isek nüzul -yazım- sebebi yani ilkeye içkin maksadı, içerdiği esaslar/ ilkeler bağıntısında bağlamsal anlatısına özellikle dikkat etmek gerekir.

Söz konusu Kur’an ise tarihsel kişi, kavim ve olayları olduğu gibi değil, gerçekleşmesine sebep anlam içeriğinde okumak gerekir… ki olay-olgu-kişi-ilişki örüntüsünde kişi, kavim ve olay öncelikli değil, esas/ ilke olarak içerilmiş olan anlam öncelikli okumak gerekir ki yorum gerçekten kopuk saçmalamış olmakta yapılmış olmasın. Kur’an’ı bir Arap’a veya Arap çocuğuna gönderilmiş görenlerin en büyük yanılgısı da bir nebiye inmiş olduğu gerçeğinden ve ilke/ esas -anlam- içerikli olay-olgu-kişi-ilişki örüntüsünde anlamına bağlı hikmet örüntüsünde gerçekleşen hikâyede açık olduğunu bilmemeleridir.

Olayı veya olguyu hikmet belirlenimli kılan, içkin olduğu anlama/ ilkeye içkin erek belirlenimli gerçekleşiyor olmasıdır. Olay-olgu-kişi-ilişki bağıntısında gerçekleşme olanağı bulan her ilahi metin, hikmetinden yani içkin olup da ereğinde gerçekleşen nedeninden kopuk okunan,

yorumlanan olduğunda gerçekliğine kör bakılarak okunandır. Kişisel inançlar ve tavırlar, metni gerçekte taşıdığı anlama kör kılmamalıdır.

Bu anlamda “Surenin sahibi olan Allah yorumladığında Fatiha…” başlığının sonunda yoruma dair ifade ettiklerimi bir daha tekrar etmeyi, bu başlıkta gerekli görmekteyim… Yorum; ilkeye/ esasa haiz gerçekleşmekte ise doğru, esasından/ ilkesinden kopuk gerçekleşmekte ise saçmalık veya gerçek anlamından sapmış olmaktan öte gerçekleşmez. Bu anlamda Fatiha, ilkeye/ esasa bağlı anlam yüklemlerinde, anlamın varlıksal veya varoluşsal karşılıklarına bağlı bağıntıda ve ilkeler arası bağlamlarda yorumlanması gerekendi.

Esas/ ilke muhkem olup, varlıksal veya varoluşsal karşılık bağıntılarına ve ilkeler arası bağlamsal karşılıklarına göre yorumlanmaya açıktı. Usa dair yorum, anlayabilme kolaylığıydı. Yeter ki esas/ ilke yitirilmiş olmadan yorumlamak ve yoruma açık olmak korunabilsin. Fatiha’ya dair bu çalışmada yorumbiçimsel olarak yapmaya çalıştığımız, bir anlama çabası olmak ile beraber, yoruma dair yaratıma açık olmanın farklı açılardan çift yönlü, çok yönlü, çok anlamlı olarak gerçekleştirilmesi ve korunması gerektiğini gösterebilmektir.

Yorum; esasların belirginliğine aşkınsal çoklu gerçeklik yani çoklu anlamlılıkla buluşmanın olanağıydı. Hep yeniden anlam-değer yüklemlerinde yaratıma açık olmanın da olanağıydı.

*

Hep yeniden yeni bir anlatı olarak özgünce yaşanan Fatiha…

Klasik metin okumasında metnin yazarını metnin içeriğine göre anlama -yorumlama- çabası var iken metin, okuyucunun anlamasına açık ama yazardan bağımsız olarak okuyucunun katılımına kapalıdır. Modern çağ okumalarında ise metin, okuyucun yorumuna dair katılımına açık yazardan bağımsız okumaya açık yorumlanabilmekteydi. Metin derken sadece yazılı bir metni değil, eser olarak ne gerçekleşmekte ise anlam içeriğine bağlı anlatı olduğunda, bir metin gibi okumaya açık yorumlanabilmeliydi.

Postmodern yorum bilimciler; metin, okuyucu tarafından okumaya açık yazardan bağımsız yorumlanır iken yeni dünyaya katılımını olanaklı bulmaktaydı. Yani özneye göre değişen anlam-değer yüklemli yaratım oluşunda metin yeniden yorumlanabilmeliydi… ki yeniden yaratılmış olsun, öznenin dünyasına katıldıkça anlaşılabilir olsun. Ancak metnin anlaşılması, metindeki anlamın okuyucuya açılıyor olmasına bağlı gerçekleşecek ise metnin yazarına açık metni yorumlayabiliyor olmak da önemliydi.

Metin kendinde özgündür. Özgünlüğü, esasları bağlamında anlam içeriğini açımlamakta gösterir iken metin özgünlüğünü de yitirmemesi gerekendir. Ancak, yeni dünyanın zengin anlam derinliği metni yeniden farklı perspektiflerden yorumlamayı olanaklı kılar iken yeni dünyanın insanı anlam zenginliğinin derinliğinde metnin yazarından bağımsız değilse de (çünkü metni bir defa yazarın anlam-değer dünyasının biçimlenişi olarak ona aidiyetini korur) metni eleştirel anlamda değerlendirir iken yerindeliğini gösteren yoruma haiz yeniden ele alır/ alabilir.

Postmodernliğin en temel esaslarından bir tanesi de “Her şey gelip geçer” ifadesi olup mutlak bir değişim içinde olmak önsel bir kabuldür. Böylesi bir ruh hali ile metne yönelindiğinde metin yeniden kurulması gereken olur ki yapısöküm bu anlamda metni yerinden ederek yeni bir açıdan okumanın olanağı olarak belirir. Metin artık kendi gerçeklik

bağlamında alınıp yeni bir gerçeklik bağlamında değerlendirilir. Böylece metnin hep eksik kaldığı da gösterilmiş olarak metnin dünyayı, yaşananları anlamlandırmaktan yana yetersizliği de gösterilmiş olur. Böylece yazarın hakkı dışında kutsanması yıkılır iken yazarın söyleme dair varsa bir iddiası bunun yanlış değilse de eksik olduğu gösterilmiş olur.

Ancak katmanlı yaratım bağıntısında çift yönlü, çok yönlü, çok anlamlı ve çok gerçekli var olunmakta ayrıca böylesi çokluğa bağlı olay-olgu-kişi-ilişki bağıntısında varoluşun değişen gerçeklik bağıntılarında gerçekleştiği düşünüldüğünde zaten iddiası olan her metin bir açıdan tamamlanmış ama başka bir açıdan bakıldığında tamamlanmamış eksiliği barındırır. Elbette metin eleştirel olarak değerlendirilmeliydi ama metin kendi anlam bağlamlarında ilkesi gereği tutarlılık barındırmakta ise açık ettiği anlama da yabancı veya kör kalınmamalıydı.

Postmodern yapıtlarda metin, anlam bağlamında tutarlı ve bütünlüğü olup da sonu olan içerikte kapalı olan eski metinlerden farklı olarak anlam bağlamında tutarlılık gözetilse de kesitlerden ve sonu olmayan açıklıkta, varoluşun bitimsizliğini betimler iken okuyucunun katılımını öncelemekteydi. Anlatı dili böyledir, böyledir, böyledir… gibi değil, sen olsaydın ne derdin, ne yapardın açılımında biçimlenmesi gerekendi. Okuyucunun yorumlarken katılımı ve sonunun açık olarak bitimsizliği ile metne katılıyor olması, metnin her okuyucuda, okuyucunun varoluş özgünlüğünde yeniden yaratılıyor olmasını olanaklı kılmaktaydı. Okuyucunun metne katılımı, yeni ufukların açılımıydı… insan tinin özgünlüğünü göstermesi adına da önemliydi.

İşte Fatiha, isimsiz gizli- okuyucu öznesi ile metin olarak her okuyanın kendisi olarak katıldığıydı. Evrensel anlamda her kişiye açık olandı. Postmodernlerin “Her şey gelip geçer” mutlak değişim ilkesinin yanlış olduğunu da süreksizlikte açık olan değişime rağmen değişmeyen esasların/ ilkelerin olduğu gerçeğine dikkat çeker. Anlattıkları ile anlam bağlamındaki tutarlıkta bütünlük içerir iken tamamlanmış metin olsa

da varlık ve varoluşa dair karşılıklarına bağlı esaslar/ ilkeler bağlamında yoruma açık olduğu yönde tamamlanmamış metindir… ki Kur'an'a başlangıcın açılış metnidir.

Yaratan ve yaratılmış olan arasında gerçekleşen anlatı bağıntısında bir özet gibi olsa da tarihsel anlamdan bakıldığında her hanif müslimin özgün olarak deneyime açık yaşamasında yorumlanır. Hazreti Nebi "Sağ elime güneşi, sol elime ayı verseniz de ben davamdan vazgeçmem" der iken Fatiha'yı kendine açık metin olarak hikayesinde betimler. Yani Fatiha, müslim karakter içeriğinde yaşamsal olarak hem betimlenmiş hem de her müslimde bulunduğu zamanın anlam-değer dünyası ve eskilerin esmayı has dediği karakterini belirleyici olan ilahi isim gereği yeniden yeni olarak özgün biçimde deneyime açık bulunan metindir. Böylesi durumda zamansal olarak zamansızlığını korur iken yaşamsal olarak da özgünce her gerçekleşmesinde ucu açık bitimsizliği ile modern çağın okumasına dahi meydan okur.

Hazreti Resul "Sağ elime güneşi, sol elime ayı verseniz de davamdan vazgeçmem" derken hakikat teklifini namusunu bilmiş olarak korumakta iken Fatiha'yı karakterinde ve yaşantısında betimlenmiş olmakta özgünce gösterebilmekteydi. Fatiha'dan önce İbrahim nebi de Kur'an anlatısından bakıldığında Fatiha'nın surete geldiği en kâmil örnekti. Fatiha da İbrahim nebinin, hanif olarak yani ilkeyi ereğine bağlı ferdi deneyimleyen olmakta görünüşe getirmesinin ilkesel betimlenişiydi. Firavun'un karşısına dikilen Musa mı dersin, anlaşılmayan İsa mı dersin hep Fatiha'nın bir biçimde özgünce yeniden betimlenmiş yaşamsal karşılığıydı. Eshabı Kiram hamde sabrı katmış "Biz Allah aitiz ve biz elbet Allah döneceğiz" ifadesinde, kendilerinden sonra gelecek olanlara da örnek olarak Fatiha'yı yaşamaktaydı. Yunus Emre de "Bana seni gerek seni derken" hamdı sevgiye katmış olarak Fatiha'yı kendi yaşantısında ve karakterinde özgünce yaşar.

Âdem'in yaratılış mitine dikkat edildiğinde Allah, Âdem ve secde etmeyerek gazabına sebep olmuş iblis arasında melekler dahi Âdem'e secde ederken hamde secdeyi katmış, sapkından değil nimete ereni

tercih etmiş olmakta Fatiha'yı özgünce okumuş/ yaşamış olmaktaydı. İnsanın yaratılış anlatısı dahi Fatiha'nın hikâyeleşmiş olarak canlandırılmış olmasının anlatısıydı.

Melekler hamde secdeyi katmış, âşıklar hamde âşkı katmış, nebiler hamde teklifte bulunduklarını namus bilmeyi katmış, alimler hamde hayreti katmış, arifler hamde hayranlığı katmış, sanatçılar hamde güzelliği katmış, iman eden sıradan her insan hamde ilahi söze teslim imanını katmış olmakta Fatiha'yı; zamanının anlam-değer belirlenimi ve özsel karakter içeriğine göre özgünce bitimsiz olmakta deneyime açık bulmaktaydı… hikâyelerinde betimlenmiş olarak yaşayabilmekteydi. Fatiha isimsiz öznenin anlatısı olup okuyucunun hikâyesinde görünecek olandı. İsimsiz öznenin okurken dahi katıldığı ve özgünce kendi olmakta yaşaması gereken ucu açık yaratım oluşunda değişen diyalektik oluşta nihayetsiz nimet oluşu içinde bitimsizliğe açılan tercih/ karardı. İster melek ister nebi ister âşık ister arif ister alim ister sanatçı ister diğerleri olsun fark etmez her biri hamde neyi katmakta olarak Fatiha'yı deneyime açık yaşamaktalar ise Fatiha hamdın çatısı altında, eksik kaldığı söylenecek ne var ise hep yeniden yoruma açık tamamlanmakta ve özgünce yaşanır iken yazarının dehasını açık eden metindi.

Özgürlüğü Allah'tan nefeslenmiş olmakta nimet sahibi olarak tadan kişinin, özgünce yaşamaya açık bulduğu metindi. Süreksizlikteki değişime rağmen değişmeyene göre özgünce ve özgürlüğü tadarak var olabilmenin olanağını göstermekteydi. Değişimin dahi yeniden yaratıma açık olmanın bir belirlenimi olduğunu göstermekte iken değişime aşkınsal kayıtlanmış olunan ilke dolayımında, dolayımlı olmaya aşkınsal dolayımsız var olma olanağını göstermekteydi.

*

Namaz, daim namaz ve Fatiha…

Her müslim namaza durduğunda Fatiha'yı okumak zorundadır. Namaz Fatiha'da tamam olur. Fatiha namazın ruhudur… Fatiha'sız namaz ruhsuz ceset gibidir. Müslim namaza "Allah'u Ekber" diyerek başlarken hamde Allah'u Ekber diyerek başlamış olur. Sübhaneke'yi de hamde katmış olarak Fatiha'ya başlamış olur. Fatiha okunur iken namaz, uluhiyet sahibi ile ubudiyet sahibinin buluşma anıydı… ki namaz uluhiyet sahibi ile ubudiyet sahibinin buluştuğu an olarak Fatiha'nın ibadet biçimsel yorumlanmasıydı, Fatiha olmaktan ibaretti. Fatiha'dan sonra okunacak her sure Fatiha'ya dair olarak ubudiyette duranın zikriydi.

Namaz kıyamda başlar iken Fatiha açan başlangıç olduğu için kıyamda okunmaktaydı. Rükuda din günü sahibinin önünde eğilmekte, buluşmanın ihsanı hürmetine haya ile edep gösterilmekteydi. Secdede din günü kavuşma günü de olduğu içindi ki her şeyden ari kavuşma anı olarak kavuşmak olanaklıydı. Ka'de/ kuûd gerçekleştiğinde Fatiha, namaz nimetine ermiş olmanın şükründe Allah'tan nefesleniyor olmanın huzuruna katılmış olmaktaydı.

Namazın her hâli Fatiha'yı yaşamaktan ibaretti. Allah'ın huzuruna ubudiyet belirlenimli çıkmış olmakta iken Allah'u Ekber demek ve kıyamda durmak hamde dahildi. Rükû ile Allah'ın azameti önünde eğilmek hamde dahildi. Secde de Allah'a kendini teslim etmiş olarak emanet verdiği canı sahibinde kılmak gerçekleşir iken secde hamde dahildi. Ka'de de kendi varlık idrakinde olarak muhatap alınmış olmanın mertebesinde bulunmak dahi hamde dahildi. Namazın her hâli Allah'ın rûbubiyet belirlenimli bahşetmiş olduğu olup uluhiyetine yönelik hamdı içermekteydi. Rükûda "Subhane rabbiyel azim", secdede "Subhane rabbiyel âlâ" denilir iken hep hamdı içermiş olmanın zikri de yapılmaktaydı.

Allah'a yönelmiş olarak gerçekleşen namaz, her hâli ve zikri ile Fatiha'yı okuma biçimi olarak gerçekleşmekteydi. Allah'u Ekber demek ile

başlayan namaz; kıyamda Fatiha, rükuda “Subhane rabbiyel azim” ve secde “Subhane rabbiyel âlâ” okunur iken tenzih ilkesinde biçimlenmekteydi… ki hakkı gereği anlam taşıyan her tenzih ifadesi/sözü hamdı içermiş olmakta gerçekleşmekteydi. Ka’dede de yere/bedene kurulmuş olanın, nimet sahibi olarak teşekkür dahi hamde dahil gerçekleşir iken namaz Fatiha’nın yorumlanmış biçimi olarak bitmiş olmaktaydı.

Namaz zikirdi yani Allah’ı hatırlamanın ve Allah ile buluşmanın ihsan edilmiş olanağıydı… Fatiha zikre başlar iken anlam bağlamında diğer zikredilenleri kendine katan zikri ilahiydi. “Elhamdülillah Rabb-ül Âlemin” denilir iken Rabb-ül Âlemin çağırmış olmaktaydı. Aracısız, sadece kendi olmakta Allah’ın huzuruna çıkılmış olmaktaydı. Ka’de varıldığında artık Allah ile var olan varlık, Allah ile var olmanın huzuruna, kendi olmanın huzuruna varmaktaydı.

Daim namaz mevzusuna dair yani her daim Allah ile olmak ve halka hizmet ederken Hakk’a yükseliyor olmak Fatiha başlığı altında sorulacak ise Fatiha daim namazda olmanın da anlamını taşımaktaydı. Halka hizmet ederken tanrısalların gerçekleşiyor olması ve istidat artışında Hakk’a yükseliyor olmakta gerçekleşmekteydi.

Halka hizmet Hakk’a hizmettir düsturu yanlış anlaşılmasın! Daim namazda olan Fatiha’da ki nimete erenlerden olma yani Allah’a yükselmiş olmanın talebinde olarak halka göre değil, Hakk’a göre yaşamaktadır. Çünkü halk batıla dalmış ise halka hizmet hakikat bağıntısında eleştirel olmakta veya Hakk talep edilmemekte ve hizmetin reddi inkâr ile söz konusu olmakta ise halka göre değil, Hakk’a göre yaşamak Fatiha’nın düsturu olarak kazanılması gereken hizmete dair karakter ve ahlak biçimsel bir tavırdır. Sapkınlardan değil, sırat-el müstakim olan nimete erenlerin yolu üzeri olanlar, söz konusu Hakk’a hizmet ise halka hizmete açıktırlar ama talep etmek yok ise hizmet talep edene yönelik olup reddi hizmet yapanlara yapılmaz. Çorak toprağa ekin ekilmez. Ancak yardıma ihtiyaçlı olanlara dair hizmette ise

yardım önceliğine göre, yardım etme olanağı var ise yardım etmek haktır.

Daim namaza dair sual, “Kulum ben seninleydim, sen kiminleydin” sorusudur ki insan daim namazda düşüncesi ve emeğinde hep Allah ile Allah için iken kendi için olmakta, kendi olmayı rahmet bulur. Var olmak bahşedilmiş rahmettir. Rahmet olduğunu kişi rabbi ile olmanın huzurunda ve Allah için halka karşılık beklemeden yardımda, hizmette iken kendi olmaktan yana da mutmain olmakta bulur.

Her gün yeni bir güne başlamakta iken Fatiha; din günü sahibini her yeni günde, tanrısalların deneyime açık olması ile deneyime açık bulur iken yeni güne gözlerini açmak, yeni günü din gün sahibi ile yaşamaktı. Her günün sahibi “Maliki yevmiddin” olan Allah’tı. Her yeni günde, her yeni devirde din günü sahibi Allah’tı ki güne yeniden doğmanın, başlamanın, öz varlığımız olan Rabb-ül Âlemine iman ile tutunur iken dolayısıyla kendine de tutunmuş olmanın dolayımında yaşamı nasıl yaşamamız gerektiğinin reçetesi Fatiha’dır.

Gün Fatiha’da, Allah’ı idrak edilmiş olduğu tevhid seyrinde gerçekleşen uluhiyet ve rûbubiyet belirleniminde ayrıca hak ediş belirlenimlerinde temaşa etmekte iken hak edilmiş olmakta insana döner. Zamanın anlam-değer belirleyenleri günü belirli kılar iken günü belirli kılanlara aşkınsal günü belirli kılıyor olmak, Allah’tan akan feyzin bereketinde yani kesintisiz -nimet- kazanımında gerçekleşmekteydi. İnsan Cenabı Allah’ın kürsüsü misali derin düşünce ve emeğinde gerçekleşen nimet kazanımları ile günü belirli kılmakta, geleceğe kapı aralamaktaydı. Fatiha’sız ibni vakt olan, Fatiha’yı yaşarken nimet sahibi olan salihlerden olarak eba vakt olmaktaydı.

*

Ölüm ve Fatiha...

Düşünce ve emeğe dair yaratım etkinliğinde tanrısallar gerçekleşir iken (Allah'a erdikçe) gerçekte özgürleşen, özgün olduğunu gösterebildiği her yaratım etkinliğinde anlam-değer dünyasına dair belirleyici olan emeğe sahiptir. İnsan zamanın çocuğu olarak doğar, yaratıma dair özgün emeğinde zamanın babası olarak yeni ile yeniden zamanı yani anlam-değer dünyasını biçimler iken belirli kılar. Böyle olsa da Fatiha'sız yani öz varlığına gafil her çaba/ emek, geleceği miras almaktan uzak insanın kaybolmasının nesnesi olur/ olabilir. Allah ile var olduğunun ve nimete erdiğinin idraki ayrıca Allah ile öznelde nimete dair istidat artışında kişi Fatiha'nın izleğinde geleceği de hak ediş olarak miras almaktadır. Çünkü yaşamın sürekliliği içinde ölüm, yeryüzündeki beşerî yaşamın sonu iken nur ile biçimlenmiş ruhani yaşamın başlangıcıdır. Herkese hak ettiği verilir, hak ettiği dışında muamelede bulunulmaz. "Maliki yevmiddin" adaleti rahmetinin farzı kılmıştır.

Ölüm mü? Fatiha'da geçen "Maliki yevmiddin" ifadesi ile o da kast edilmiş, sapkınlıktan ve gazaptan uzak nimete ermenin sonuç alma yolunda kendisine Rahman ve Rahim olan Rabb-ül Âleminin hamdına bu defa insan olmanın fazileti, ahseni takvim ve halifetullah olmakta katılmaktaydı... ki kişi bütün geçmişi ve özü ile barışık kendi olmayı Allah ile bulmakta iken insan olmanın övüncü dolayımında Allah'ı da övmüş olmanın olanağında nefes verilir iken Fatiha bir ömür olarak yaşanmış olmaktaydı. "Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin" Fatiha'nın başında okunur iken ömrün son nefesinde artık hakkı verilmiş olarak okunmuş olmaktaydı.

Fatiha son nefeste, ahiretin değil de bu dünyanın yaşama dair metni olarak hakkı verilmiş olmakta son bulmuştu. Burada nimete eren olmuş olarak ahrete taşınmış olunmaktaydı. Bir ayette "Burada kör olan orada da kördür" denilmekte iken bu dünyada nimete eren olmadan ahret yaşamında da nimete ermenin olmadığı anlamını da taşımaktaydı. Var olmaya dair Allah ile var olduğunun idrakinde Allah ile olmanın

salatında/ namazında Fatiha, hak kılınmış yaşamda varoluşu hak ederek nasıl yaşamak gerektiğinin anlayışıydı.

Söz konusu olan "Ölmeden önce ölmek" ise Fatiha, nefsi emmaresinden yana ölen âşıkların, derdi Allah'tan uzak düşmüş olup da Allah'a yeniden varmak olanların suresiydi. Allah'a erdiklerinde nimete ermiş olmanın özgüveninde/ imanında, yeniden "Belli Rabbimsin" demiş olmanın tanışmasında, "Sensin" demiş olmanın hamdında Fatiha, Allah'a yükselmiş kulun, kulluk perdesini yırtarcasına kendi olmaktan yana soyunmasının suresiydi. Ta ki "Elhamdüllillah" demekten de ari, Rabb-ül Âlemine zatının nur olduğu varlık durumuna erene kadar… kulluk perdesini yırtarcasına yüklem alınmış ve varsayılmış olan benlik yüklemlerinden soyunmak, Allah'ın zatında nihayetini bulmuş olsun.

Fatiha'yı Allah'a olan aşkının hikâyesinde betimleyen Yunus Emre ölmeden önce ölmeyi ve Fatiha'yı esasına bağlı yeniden yorumlamış olmayı "Canlar canını buldum" nefesinde ne güzel ve özgünce betimler.

Canlar canını buldum, bu canım yağma olsun
Fayda ziyandan geçtim dükkanım yağma olsun

Ben benliğimden geçtim, gözüm perdesini açtım
Dosta kavuşmaya eriştim şüphelerim yağma olsun

Benden benliğim gitti, hep mülkümü dost tuttu
La-mekân kavmi oldum mekânım yağma olsun

İkilikten usandım, birlik donunu donandım
Derdi, şarabına kandım dermanım yağma olsun

Varlık böyle sefer kıldı, ondan dost bize geldi
Viran gönül nur doldu cihanım yağma olsun

Geçtim bitmez istekten, usandım yazı ile kıştan
Bostanlar başın buldum bostanım yağma olsun

İlgiden uzaklaştım, ol dosttan yana uçtum
Aşk divanına düştüm divanım yağma olsun

Yunus ne hoş demişsin, balla şeker yemişsin
Ballar balını buldum kovanım yağma olsun…

Bilmeye dair tutunduğumuz, yoruma dair katıldığımız bir varoluştayız. Fatiha da ayet belirlenimleri ile anlama dair tümel yargısal olarak bilmeye ve hep yeniden yeni anlam bağlamlarında anlamaya yani yorumlanmaya açık metindi. Yaşamsal anlamda da yorumlanış biçimini yaratım belirlenimli gösterir iken Allah ile özgün yaratım oluşunda yaratıma açık olmakta vücud bulmak gerektiğini de yaşandıkça gösteren ilahi sözdü, metindi.

Her müslim Fatiha'yı; kendi zamanının anlam-değer dünyasında, üzerinde esmayı hassı ve diğer kimlik belirlenimleri ile karakter biçimsel olarak galip olan Allah'a göre özgünce yeniden yorumlamaya, yaşamaya, yaratıma açık olduğu yönde yeniden bulmalı/ keşfetmelidir. Fatiha esasa dair ilkeleri bağıntısında bilmeye açık iken yoruma dair ucu açık anlam bağlamında keşfe dair olup da keşfe açık bir metindi. Esaslarını bilmeli ve esaslarına bağlı hikmet açılımında yoruma dair hep yeniden ve yaratım belirlenimli yaşanan açık metin olarak okumalıdır. Okumak sadece dil biçimsel değil yaşam biçimsel olarak da yaratıma açık yorumbiçimsel gerçekleşmesi gerekendi… ki bilmeye dair tutunduğumuz Allah'ı, yorumbiçimsel gerçekleşen yaratım etkinliğinde katılır iken kendi yaratımımıza da katılıyor olarak bulabilelim, kendimizde kavuşma olanağını da hak edebilelim.

Kul kulluğunun liyakatini gösterdiğinde, Allah da Allah olmasının yeterliliğini kuluna gösterir. İster dışardan himmet ister ise kulu üzerinden himmet ile göstermiş olsun, Cenabı Allah sevenlerini, sevdiklerini kendisinden mahrum edecek değildi.

*

Dil dolayımında görünüşe gelmek, birbirine katılıyor olmak ve Fatiha…

Varlık olma bakımından varlık olmayı deyimlemek, çift yönlü karşılıklı varoluşta hep diğerinin dolayımında olanaklıydı. Fatiha da sadece kulun uluhiyeti deneyimlemesi isteği değil, uluhiyetini kul dolayımında deneyimleyen Allah'ın yarattığı ile ilişkide kendi varlığını da deneyimliyor olması gerçekleşmekteydi.

Varlık olma bakımından insan, var olanların sonuç mertebesi ve dil dolayımında dile geleni ve dile getireni olmakta varlık tercümanıydı. Tanrısalları yaşarken ve dil dolayımında Allah'ı ifade etme olanağı bulur iken Allah'ın da tercümanıydı. Tercüman sadece tercüme etmekte değil tercüme ettiğini görünüşe getiren, asli niteliği, anlamı ile açık edendi. Yani var olanlar ve Allah, dil dolayımında ve anlam-değer yüklem almalara bağlı yaratım oluşunda insanın ayna olması araçsallığında görünüşe taşınmaktaydı. Bunun için dahi olsa insan ile buluşmak gerekti.

İnsan sadece Allah ile katmanlı var olmakta birbirine içkin varoluşta çift yönlü birbirine aşkınsal ve birbirine dışsal aşkın karşılıklı var olmakta değil, doğada olanlara da içkin çift yönlü aşkınsal ve dışsal aşkın karşılıklı var olmaktaydı. Allah da aynı biçimde insan ve doğada olanlar ile içkin çift yönlü aşkınsal ve dışsal aşkın karşılıklı var olmaktaydı. Söz konusu katmanlı yaratım ise özde ayrı olmadan birbirine içsel aşkınsal ve dışsal aşkın var olmak, bütün var olanlar için gerçekliği olup benzer ve farklı başkası olmakta aynalaşmanın, görünüşe gelmenin, fazladan belirmiş olgu olmakta var olmanın olanağıydı.

İşte Fatiha da dil, Allah ve dil dolayımında insanın kendini görünüşe getirmesi ve Allah'ın da insan ve dil dolayımında kendini görünüşe getirmesinin olanağı olarak belirir. Âlemler ve tanrısallar belirlenimlerde görünüşe gelmek hep nesneleri dolayımında gerçekleşir iken insan ve Allah, özde yüklem alabilme olanağı olan varlık olma niteliği olup da anlam-değer yüklemleri almaya açık

yaratım oluşunda, yaratılmış öznellik dolayımında görünüşe gelmektelerdi.

Dil; anlam-değer yüklemler akışında gerçekleşir iken yaratıma açık olmanın olanağını vermek ile beraber karşılıklı var olma olanağında ilişki ve iletişim belirlenimli olarak yaratıma açık kılmaktaydı. Değişen her anlam-değer yüklemine bağlı olarak sadece anlamak veya bilmek değişmekte değildi, yüklem alan öznenin anlamı inanç nesnesi bulması dolayımında varlık görüşü edinmesi ve diğeri ile ilişkide ortak varlık görüşünde buluşmuş olması yaşamı da anlam-değer biçimsel olarak biçimlemekteydi.

Dilin; usun görüngüsü olarak gerçekleşen bilişimin nesnesi olması ve anlam-değer, irade-duygu belirlenimli akış içinde yüklem almaktan yana yaratıma açık olan özneyi biçimlemenin nesnesi olması, anlam-değer, içerik-biçim, temsil-tasvir, izafiyet-indirgeme oluşu içinde dünya kurulumunda/ yaratımında kılmaktaydı. Dünya kurulumu içinde öznelliğinde anlam-değer yüklemlerinde yaratımı gerçekleşmekteydi. Özde yüklem almaya açık olan öz sahibi yüklemler aldıkça kendisini yaratma olanağı bulduğu gibi karşılıklı ilişki ve iletişimin olanağında anlam-değer yüklemli bir dünya yaratımında da bulunmaktaydı.

Fatiha'da ki gizli okuyucu özneden bakıldığında Allah'ın varlığına tercüman olmak ile kalmayıp, Allah ile edinmiş olduğu varlık görüşünde Allah'a göre yaşamını biçimler iken Allah merkezli olarak yaratım oluşunda bulunan, yaşayan özneye tanık olmaktaydık. Tasavvufta insan Beytullah yani Allah evidir. İnsan sadece tanrısalların gerçekleştiği halifetullah olarak Allah evi değil dil dolayımında Allah'ın ifadeye taşındığı Allah eviydi.

Dil ile yüklem alınan, yüklem alındığı alanı yurt tutmaktaydı. Allah, insanın dil dolayımında sadece anlam olarak yüklem aldığı değildi, varlık karşılığı olup da özde dil dolayımında kendini açan ve insanı yurt tutandı. Dil varlığın yurdu olmaktan çok, karşılıklı var olma olanağında varlık olarak ne gerçekleşmekte ve varlığa dair ne gerçekleşmekte ise

açık etmek ile kalmayıp, anlam-değer yüklemlerinde birbirine katılan gerçeklerin birbirine yurt olmasını olanaklı kılmaktaydı.

İşte Fatiha'da Allah, insanı dil dolayımında yurt kılmakta iken insan da Allah'ta var olma çabası gösterir iken Allah'ı kendisine yurt bilmekte, yurt kılmakta ve yurt bulmaktaydı. Yunus Emre'nin yukarıda örnek verilen nefesi de Allah'ın insana yurt olmasını dil dolayımında anlamlı kılmaktaydı. Zaten katmanlı yaratım bağıntısında birbirine içkin ve dışsal kapsayıcılıkta var olan gerçeklikler/ varlıklar birbirine varlıksal anlamda da mekân olmakta iken yurt olmaktaydı. Dil; birbirine içkin olarak birbirine -doğal- yurt olanların, karşılıklı varoluşta birbirine severken yurt olmalarından da farklı olarak, ortak anlam-değer yüklemlerinde buluşan özneleri birbirine yurt kılmaktaydı… ki anlam-değer yüklemlerinde birbirine yurt olanlar, birbirine ayna olmanın olanağında var olabilmekteydi. Yani kendi olmanın idrakini, diğeri dolayımında derinlik idrakinde ve yalnız olmadığının idrakinde bulabilmekteydi.

Dil; anlam-değer yüklem belirlenimli öznelliğe katıldığında yaratım nesnesi olarak öznelliği biçimleyendi. Anlamın tümel yargısal metafizik doğası gereği inandırıcı olmasından da bakıldığında, anlam içeriğinde dil, öznelliğin yüklem almaya açık yaratım oluşunda bulunmasının en temel olanaklarındandı. Usun görüngüsü olarak bilme biçimsel gerçekleşir iken bilmeye dair ne gerçekleşmekte ise yüklem almaya açık oluşta düşüncenin yaratım etkinliğinde yaratıma katılmaktaydı. Bilinen yeni bağlamlarda yorumbiçimsel olarak yaratımın bir parçası, olanağı olmaktaydı. Yaratım dolayımında yani yeni anlam bağlamında her yorum da yeni anlamı anlamanın olanağı olarak anlam belirlenimli olmakta bilmenin konusu da olmaktaydı.

Dil, ontolojik düzeyde gerçekleşen katmanlı yaratım bağıntısında birbirine içkin-dışsal kapsayıcılık belirleniminde birbirine mekân olanların birbirini yurt olduğunu da fenomenolojik düzeyde gösterebilmenin kavramsallığına haiz olmalıydı… ki katmanlı nedensellikte gerçekleşeni, dil bağıntısında öznellikte ereksel olarak

gerçekleştirilebileceği gerçeğini açık etsin. Ayrılıktan, yan yana olmaktan, öteki olmaktan faklı olarak birbirine yurt olunabileceği gerçeği ile birbirine ayna olur iken yabancılık geride bırakılabilsin. Düşmanlıklara ara verilebilsin.

Sadece dil dolayımında birbirine yurt olmayı ifade etmek, romantik bir söylemden öte değildir. Ontolojik olanı dilde karşılanması ile açık ettiğimizde ve dile dair olanı sahiplenip ortak değer kıldığımızda artık birbirine yurt olmak hem ontolojik hem de tinsel/ öznel anlamda anlam-değer yüklemlerinde olanaklıydı.

Fatiha; birbirini dil dolayımında karşılayan gerçekliklerin yine dil dolayımında gerçekleşen iletişim ve ilişki belirleniminde görünüşe geldiğinin anlamını taşır. Gerçekliliği olanlar arasında ilişkide, dil dolayımında ortak anlam-değer bağıntısında karakter içerikli kimlik belirlenimli olarak karşılıklı görünüşe gelindiğini de açık eden anlam bağlamına haizdi. İlişki ve dil dolayımında birbirine katılan gerçekliği, özneler arası bağıntısal varoluşu da görünüşe taşımaktaydı.

Fatiha'da dil; görünüş biliminin merkezinde yer olan olgu olarak görünüş biçimselliğin belirlenimiydi. Varoluşta bağıntısal ve dilde/ usta bağlamsal olarak anlam yüklemli gerçekleşen görünüşe dair fenomenolojik farkındalık, dil dolayımında gerçekleşmekteydi. Dil; varlıksal veya varoluşsal gerçekleşeni, fenomenolojik farkındalık belirlenimli kapsadığı kadar gerçekliğe ayna olabilmekteydi. Gerçekliği kapsadığı kadar anlam yüklemli olarak gerçeğe katılımı da olanaklı kılmaktaydı… ki Fatiha her okunduğunda anlam yüklemine bağlı olarak ifadede açık edilen gerçekliğe katılma olanağı da gerçekleşmekteydi/ gerçekleşebilmekteydi.

İşte Fatiha; hakikate dair romantik ifade değil, gerçeklik bağıntısında karşılığı olup da kapsayıcı dil belirleniminde karşıladıklarına bağlı olarak hep yeniden yoruma açık olan ilahi söz/ metindi. Dolayısıyla da yaratıma açık anlam akışına haiz yorumlanması olanaklı olan metindi.

*

Kavram-imge-anlam bağıntısında dil dolayımında Fatiha…

Anlam; kavram ve imge biçimsel gerçekleşendi… ki bağlama dair her gerçekleştiğinde bağlam biçimsel olarak tümel yargısal bakışım sahibi kılmaktaydı. Bu bağlamda dil de anlama içkin varoluşsal bir olanak olarak kavramsal ve imgesel belirlenimleri ile varlığa veya varoluşa dair ne gerçekleşmekte ise görünüş bulmasının bir biçimi, anlam yüklemli gerçekleştiğinin bir belirlenimiydi.

Bu anlamda Fatiha; varlıkta ve varoluşta karşılığı olup da özet olarak betimlenmiş olan anlam içeriğine sahip dil oluşunda biçimlenmekteydi. Dil olarak karşıladıklarının anlam belirlenimli gerçekleştiğinin gerçeğini görünür kılmak ile beraber, dil dolayımında karşıladığı gerçeğin, değer biçimsel olarak gerçekleştiğini de görünür kılmaktaydı.

Başka bir deyişle de Fatiha'da dil, gerçeğin anlam-değer biçimsel olarak diğeri dolayımında gerçekleşme belirlenimli görünüş bulduğunu görünüşe getiren anlama haiz kullanılmaktaydı. Dil dolayımında gerçek, anlam-değer yüklemlerinde görünüş bulmakta iken gerçeğin bilinemez olmasından da uzak, Fatiha'da gerçek, bilinmeye açık olandı.

"Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin" denilir iken Rabb-ül Âlemin olan Allah sadece anlamın değer yüklemsel kılınıyor olmasında bilinmeye açık değil, âlemlerin rabbi olarak bilinmeye açık olandı… ki Fatiha izleğinden bakan bir müslim, Kantçı olmayacak kadar Allah'ın hakikatine dil dolayımında açıktı.

"Rabb-ül Âlemin ifadesi de sadece olgusuna bağlı kavramsal değil, âlemler içeriği ile rabb belirleniminde imgesel düşünmenin de bir parçası olarak içeriği sezilecek olandı. "Rahman" ve "Rahim" ifadeleri de anlam, duygu ve varoluşsal gerçekleşme karşılıklarına bağlı olarak değerlendirildiğinde sadece kavramsal tanımlamalar değil, varoluşsal karşılıklarına bağlı imgesel düşünmenin bir parçası olarak içeriği gereği sezilecek olandı. "Maliki yevmiddin" ifadesi dahi din ve melik kavramsal tanımlamasına haiz olarak sadece kavramsal anlaşılan değil,

imge karşılıklarına bağlı içeriği sezilebilecek nitelikte ifade edilmiş olmaktaydı.

Fatiha'da; sadece rabb değil "Rabb-ül Âlemin", sadece "Rahman" değil, "Er Rahmanir Rahim", sadece malik veya dini olan değil "Maliki yevmiddin" olmaktan bahsedilmekte iken kavramsal olmak ile beraber betimlenmiş nitelikte imgesel belirlenime de haiz dil yetkinliği gösterilmiş olunmaktaydı. Bu, gerçekliğin salt soyut olmayacak kadar varlıksal ve varoluşsal karşılıklarına bağlı olmakta gerçekleşen olduğunu anlayabilmek için önemliydi.

Kavram, her ne kadar soyut kabul edilen olsa da anlam içeriğine bağlı olarak anlamı karşılayan gerçeklik belirlenimi dolayımında en somut olan gerçeklikti… ki içeriğine bağlı karşıladığına göre olgusal olma niteliği olandı. Zaten anlam; bağlam biçimsel, kavram biçimsel, imge biçimsel, ilişki ve bağıntı biçimsel, varlık/ suret biçimsel, varoluş biçimsel vb. gerçekleşir iken her daim biçimsel gerçekleşiyor olmakta somut nitelik belirlenimiydi. Bu anlamda kavram sadece kavram değil, içerdiği anlamın biçim dolayımında yüklemi olan imge olarak da gerçekleşmekteydi.

Bu doğrultuda Fatiha'da dil; sadece işaret biçimsel olarak imgeselliği içermekte değil, kavram biçimsel olarak da meta -üst- bir dil olma niteliğinde üst anlamı işaret eden nitelikte imgeselliği içermekte iken kendi anlam havzasına çatı kurulumunda gerçekleşmekteydi… ki dili gereği Fatiha hem kavramsal bağlamda içerdiği anlama dair anlaşılmaya hem de kavramın imgesel içerikli belirleniminde içerdiği anlamın sezilmesine dair anlam akışına haizdi.

Son dört ayeti ile de kavram-imge-anlam bağıntısında Fatiha değerlendirildiğinde imgeselliğe haiz kavramsal oluşta tümel yargısal belirleyici dil yeterliliği gösterildiğine tanık olunur. Fatiha'da dil; salt kavramsal soyut değil, anlam ve gerçeklik bağıntısında imgeselliği de içerecek biçimde, anlamın biçimsel gerçekleşiyor olmasına uygun kullanılmaktaydı. Salt kavramsal olup da herkesin anlayamayacağı değil, varlıksal veya varoluşsal karşılıkları olduğundan dolayı kavram

olgusal olduğu kadar imge biçimselliği de içeren yetkinlikte kavram öbekleri ile kavramsal imgeselliği içeriyor olmakta, herkesin anlayabileceği dile haizdi. Anlamın açık edildiği, anlamına bağlı olarak gerçekleşenin de dil dolayımında görünüşe getirildiği ifade yeterliliğine haizdi.

Kavram; dil belirlenimli fonetik biçimsellikte zaten imge biçimsel gerçekleşiyor iken suret biçimsel imgeden farklı olarak dil biçimsel imgeydi. İmge hangi belirlenimde gerçekleşiyor olursa olsun salt soyut bağlamsal değil, karşılık belirlenimlerine bağlı olarak anlama haiz anlam biçimsel gerçekleşendi, gerçekleşmesi gerekendi… ki bu anlamda Fatiha; gerçeğin varoluş biçimsel belirlenimlerini karşılayacak dil oluşuna haiz kavram betimsel dil oluşuna haizdi.

Batıl olan dolayımında gerçeğin değer niteliğinde belirmesi söz konusu olduğu içindir ki Fatiha'da dil, salt anlam biçimsel değil, değer biçimsel olarak ifade edilmesi gerekeni de açık etmekteydi. Hamd ile başlayıp sapkınlardan olmamak gerektiği ifadesine kadar, anlam-değer biçimsel gerçekleşen varoluşa dikkat çekilmekteydi. Varlıksal ve varoluşsal karşılığı olanın ifade edildiği kavramsal betimlemeydi.

*

Dil dolayımında yaratıma dair öznelliğin biçimlenmesi ve Fatiha…

Anlamın tümel yargısal olan metafizik gerçekleşme doğası, sadece görüş sahibi kılmakta değil, değer biçimsel gerçekleşmesine ve kullanımına bağlı olarak öznelliği yaratıma tabi tutmaktaydı. Anlam, değer biçimsel olduğunda öznellik sadece varlık görüşü edinmekte değil, varlık görüşüne bağlı tavırsal olarak kendini yorumbiçimsel olmakta konumlandırmaktaydı. Konumlandırmak ile de kalmayıp ilişkilerde anlam-değere içkin gerçekleşen tercih ve ahlak biçimsel olmakta da yorumbiçimsel olarak kendisini, tercihleri doğrultusunda varoluş biçimlerinde yaratıyor olmakta bulmaktaydı. Anlam-değere içkin her tercih ve gerçekleşen varoluş biçimi yaratım belirlenimli gerçekleşmekteydi.

Anlam-değer belirlenimleri; karşılıklı varoluşta ortak anlam-değer olarak kabul edildiğinde, itibar edilmiş uzlaşı nesnesi olmak ile kalmayıp, kültür biçimsel veya ilkelerin genele yaygın tesis edildiği medeniyet biçimsel olmakta yeniden yorumlanmış olan ilişki örüntüsünde yeni bir yaratım katmanında yaratımın olanağı olmaktaydı. Anlamın yaratıma dair belirimi, dilin içerik biçimsel ve uzlaşı biçimsel gerçekleşmesinde gerçekleşmekteydi.

Dil dolayımında söz, sadece anlam yüklemli işaret nesnesi değil, anlam-değer belirlenimli yaratım nesnesiydi. Bakış, anlam-değer belirlenimli olarak her görüşe -bakışıma- döndüğünde öznellik yeniden yaratıma tabi tutulmaktaydı. Anlam-değer akışı içinde anlamın yüklem belirlenimli gerçekleşiyor olmasına bağlı olarak da yüklemlerin olumsuzlanabilmesi ve değişebilmesi olanağında öznelliğe dair yaratım, anlam-değer değişimine bağlı değişebilmekteydi. Anlam-değer yüklemleri alıyor olmakta bir anı diğer anına benzemeyen özne, yaratıma açık olmanın olanağında hep yeniden şekillenmekteydi.

Özne; öznesi ve nesnesi olmakta gerçekleşen anlam-değer yüklemlerini; kayıtladığı mümkünler bulmakta olsa da öznesi ve

nesnesi olduğundan dolayı, kayıtlanmışlığa aşkınsal gerçekleşir iken hep yaratım nesnesi kılınmış olmakta bulmaktaydı. Öznesi ve nesnesi olup da yaratıma dair varoluş nesnesi kıldıklarını, ilişkide nesnesi olmakta yaratım bulmakta ise kendi gerçeğinden kopuk kendi gerçeğinden sapmış olmaktaydı.

İşte Fatiha'da geçen "Sapkınlar"; en temelde anlama dair yaratım oluşunda öznesi ve nesnesi olduklarını, hakkı dışında anlam-değer yükleminde yüklem alır iken varoluşa dair nesnesi olması gerekenlerin ilişkide nesnesi olduğunda kendi gerçeğinden, öz varlığından kopmuş olmanın sapkınlığında sapkın olarak nitelenmiş olanlardı. Sapkın olmanın karakteristik özelliklerinde kimlik belirlenimli yaratılmış olanlardı.

Nimete erenler ise en temelde anlama dair yaratım oluşunda öznesi ve nesnesi olduklarının ilişkide nesnesi olmakta değil, ilişkide varoluş nesnesi kıldıkları anlam-değer yüklem oluşu içinde yaratım bulmakta olanlardı. Kendilerinin de öznesi ve nesnesi olup da yaratıcısı olanın varoluş nesnesi olmakta yani ubudiyet belirleniminde yaratılmış olmayı kabul etmiş olanlardı… ki her anlam-değer yüklemli yaratım dolayımında tanrısalların gerçekleşme olanağında yaratıcı özneye yükselmiş olmanın ihsana dair nimet oluşunda nimete erenler olarak tanımlanmaktaydılar. "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz. Bizi sırat-el müstakim üzere kıl…" ifadesinden de ubudiyet belirlenimli olarak anlam yüklemli yaratılmış olmak ifade edilmiş olunmaktaydı. Gazaba uğramış/ uğrayan sapkınlardan değil de nimete ermelerden olmanın tercihi dahi anlam-değer yüklemli olarak ne/ kim olmakta kendiliğin oldu kılınmış -yaratılmış- olmasını tercih etmekti.

Anlam yaratıma dair belirleyici niteliğe haiz iken Fatiha, yaratımı içeren anlam içeriği ile gerçeğin anlam yüklemli olarak diyalektik belirlenim dolayımında nasıl gerçekleştiğinin ifadesini taşımaktaydı. Anlam-değer belirlenimli olarak yaratım oluşunda hangi içerikte yaratılmış olduğumuza da bu bağlamda ayna olurken dahi kendini fark etmiş olmanın yaratımına eylemiş olmaktaydı.

İlk üç ayeti dahi okur iken kişi; Allah'ı tanımlayan, varlıksal ve varoluşsal karşılıklarına bağlı olarak tanıtlayan anlam akışında Allah ile buluşmanın yaratım oluşunda bulunur. Her anlam görüş sahibi kılar iken ilk üç ayet ile anlam yükleminde gerçekleşen metine dair okuma ilişkisinde; düşüncenin yaratım etkinliğinde görüşün yaratılıyor olmasında, düşüncenin derinliğinde varlıksal ve varoluşsal karşılıklarına göre Allah görülen olmak ile kalmayıp varlık görüşünde kişinin yaratılıyor olmasının da anlam yüklemi olmaktaydı… ki Allah anlam yüklemi dahi dilde kavramsal bir yaratım olsa da varlıksal ve varoluşsal karşılığı olandı. Ayrıca kişinin; yüklem aldığı anlam olup, inkâr veya iman belirlenimli yüklem alınmaya bağlı olarak yaratımını belirli kılmaktaydı.

Anlam, değer kılındığı doğrultuda yaratımı biçimleyendi… ki değer oluşuna bağlı olarak artık varoluş biçimsel gerçekleşiyordu. Erek biçimsel olduğu doğrultuda değer ve değer olduğu yönde artık yaşamsaldı ve yaşamı biçimler olarak yaşam biçiminde gerçekleşmekte ve görünüş bulmaktaydı… ki varoluş artık din biçimsel kılınmış olmaktaydı. Fatiha da "Maliki yevmiddin" denilir iken anlamın yaratıcı olup da yaratımın her belireniminde gerçekleştiren Allah'ın gerçek din sahibi olduğu ifade edilmiş olmaktaydı.

Yani yaratımda yegâne belirleyici olan özne Allah'tı… ki son dört ayet ile yeni bir yaratım oluşu, yaratımın öznesi ve nesnesi olarak kaynağı olandan istenmekteydi. Bu anlamda bu istek, gerçekleşmesi kendisi ile olanaklı olan yaratıcı özneden kaynaklı olarak yaratıma dair hakiki bir istek olarak gerçekleşmesi gerçek olan bir istekti. İstek dahi anlam yüklemli gerçekleşir iken yaratımının ne/ kim olarak oldu kılınmış olmasının isteğiydi. Yeniden yorumlanmayı yani yaratılmış olmayı murad etmiş olmaktı.

*

Dil dolayımında alt metin okuması ile yazarı tanımak ve Fatiha…

Her metin yazarın profilini de vermekteydi. İfadenin içerdiği anlam sadece ifade edilene dair değil, ifade edenin kendisine dair irade ve karakteristik özelliklerini açık etmekteydi. İfadenin biçimi ifade edenin karakteristik özelliklerini yansıtmaktaydı.

Fatiha; diline dair kapsayıcı anlam yetkinliğine haiz ve hamd ile başlamakta iken bilgisinin eminliğine dair özgüveni tam olup da karakterini inşa etmiş kendinden emin kişiye tanık kılar. İlk üç ayet yazarın yani söz sahibinin sadece kendi gerçekliğine dair karakter içerikli kimlik belirlenimlerinin ifade edilmesi değil, değer biçimsel olarak bilinmesi, onanması gerektiği isteğini de göstermekteydi… ki bu durum ile beraber söz sahibinin kendi gerçeğine dair tam yetkinlikte bilinmemesi kaygısı değilse de bilinmemesi durumuna karşı netlik içermekteydi.

İlk üç ayet izleğinde son dört ayet de söz sahibinin, diğeri ile ilişkisinde ilişkinin sınırlarını ve sınırların aşıldığında ne olduğunu açımlamaktaydı… ki bu durumda söz sahibi, kendi nüfus alanına bağlı olarak karakter içerikli kimlik durumundan tavizi olmayan asalete haizdi. Bu asaleti bazıları kibir olarak yorumlar ise söz konusu Allah ise El Kibir ve El Mütekebbir isimleri olduğunu da hatırlatmakta yerinde olur.

Son dört ayet söz sahibinin, diğeri ile ilişkisinde iktidar ve otorite sahibi olduğunu göstermekte olsa da diğeri ile ilişkisinde otorite öncelikli kendisine rağbet edilen değil de rahmet öncelikli olarak diğerine inebilen olgunluğa, rahmete haiz olduğunu gösterir… ki ikinci ayette geçen “Er Rahmanir Rahim” ifadesinin anlam içeriğinin hakkını vermiş olarak hak ettiği karakter olduğunu da böylece anlamış oluruz. Hak edişlerin tesisinden yana tavizi olmayan adalet sahibi olduğunu da son dört ayette görmekte iken üçüncü ayet olan “Maliki yevmiddin” karakter belirleniminin de hakkını vermiş olarak hak etmiş olduğunu

anlamış oluruz… ki bu durumda söz sahibinin, gerçekleşmeye dair hakkını vermiş olarak gerçekleştirdiklerini hak etmiş olmakla karakter sahibi olduğunu görürüz… ki bu durumda söz sahibi, metinde kendi ile tutarlı yalansız bir kişiliğe haiz olduğunu da açık etmiş olmaktaydı.

Yani ilk üç ayet söz sahibinin, kendine ait tanrısal belirlenimlerin tanımlanmasını içerir iken son dört ayet söz sahibinin tanıtıldığı tanımlamalar bağlamında tanımlamaların tanıtlanmasıydı… ki bu bağlamda söz sahibinin sadece yetkin bir bilişe haiz olduğu değil, diğeri ile ilişkisinde kendini diğerinin anlayışına göre tanıtmaktan yana net, titiz ve anlayışa dair oluşacak bütün anlam bağlamlarını ve oluşacak durumları -faktörleri- düşünmüş olacak kadar deha sahibi olduğunu gösterir. Çünkü bu kadar kısa bir metinde tanımlama, tanıtlama bağıntısında böylesi yüksek bir anlayış düzeyinin betimlenmiş olarak sergilenmiş olması deha düzeyinde bir yeterlilik ister.

Bir taraftan da söz sahibinin, isteklere cevap vermesinden bakıldığında, söz sahibi sadece ussal olarak kendini tanımlayan, tanıtlayan değil, eylem belirlenimli olarak görünüşe de taşıyandı… ki bu söz sahibinin, en temel de diğerinden kopuk değil (insan olsaydı asosyal değil denilirdi) tam tersi, diğerinden kopuk olmamak ile beraber diğerini kendi nüfus alanına almaktan çekinmeyen asalet sahibi ve değer bağıntısında diğerine duyarlı olduğunu gösterir.

Bu durum en temelde söz sahibinin, geçmişine yönelik olarak diğerinin varlığından mahrum derin bir yalnızlığın sonucu olarak da değerlendirilebilir. Bu durum hakkı gereği değerinde bilinmesi isteğinin metinde yansıtılıyor olması üzerinden okunabilir olmak ile beraber, bilinme istenci, diğeri dolayımında anlam-değer yükleminde var olma istenciydi… ki söz sahibinin, kendisini kimlik belirlenimlerinde tanıtıyor olmasında görülmekteydi. Bu dahi en derinde söz sahibinin yani yazarın hem kendi başına yalnızlığını diğeri ile aşmış olduğu gerçeğini görünür kılar. Söz sahibi artık diğeri dolayımında yalnız olmayandı ama kendisini net olarak tanımlaması, tanıtlaması ve ilişkide görünüşe

taşıyor olması, hâlen bir şeylerin eksik olduğunu gösterir… ki bu da diğeri tarafından anlaşılabiliyor olmanın eksikliğini gösterir.

Bu durum da diğerinin varlığına rağmen yalnız kalmış olmanın farklı bir biçimiydi… ki Fatiha metin olarak hamd ile başlarken dahi bunun anlaşılıyor olması gerekir. Demek ki söz sahibi sadece bilinmek istiyor değil, hakkı gereği anlaşılmak istenen ve hakkı gereği değerinde bilinmek istemekteydi… ki kendisine dair “Gizli bir hazineydim bilinmek istedim. Kâinatı halk ettim” hadisi kutsi de bunu net olarak ifade etmekteydi. Söz sahibini tanımak için başka ifadelerine başvurulması, metnin izleği dışına çıkmak değil, metin izleğinde dışına çıkmış olarak metne yeniden döner iken söz sahibini daha iyi analiz edebilmenin bir gereğiydi.

İlk üç ayet ile söz sahibi, hakkı gereği anlaşılmış olmanın, tanınmanın gereği olan ifade netliğini taşır iken son dört ayet ile de bu netliği korumaktaydı. Bunun ile beraber ilk üç ayeti kendine mahsus, diğer dört ayeti de diğerine mahsus kılmış olmakta iken öncelik durumuna bağlı olarak bencilce kendini önceleyen değil, diğerine verdiği yerin fazlalığı ile diğerini önemsediği, öncelediği ve ona duyarlı olduğu gerçeğini görünür kılar. İlk dört ayeti sadece kendini tanıtmaya ayırmış olsaydı, diğerini önemsememek ile beraber sadece kullanım nesnesi olarak gördüğü duyarsızlıkta, duyarsız bir kişilik belirlenimi göstermiş olacaktı… ki bu metnin ilk üç ayetini kendine ayırmış olması sebebi ile ussal olarak tanık olunmayacak bir durumdu.

Sığ bir profil okumasında metinin söz sahibinin, kibir sahibi olduğu söylenebilir olsa da genel anlam bağlamında bu kibrin asalet belirlenimli gerçekleşiyor olduğu görülürdü. Ayrıca son dört ayetin diğerine ayrılmış olmasını bilerek kendini maskelemiş olmak için olduğu söylenecek olunur ise iktidar sahibi olmakta nüfuz alanı olup da diğerine duyarlı olmak pek zordur. Ayrıca kibir diğerine kör kılacak bencillikte ise diğerini nüfuz alanına katmak orada dursun, diğerini aşağılayıcı, üsten bakışlı olarak ötekileştirir iken nüfus alanı içinde istemiyor olarak uzaklaştırıcı, yok sayıcı olarak gerçekleşirdi.

Fatiha'nın son dört ayetinde diğeri, söz sahibinin nüfuz alanına kendisine vasıta kıldıkları ile katılmakta ve katılmak ile kalmayıp var olmaya dair tercihleri ile hak talebinde bulunmaktaydı. Bu, söz sahibinin diğerine verdiği önemi göstermek ile kalmayıp, diğerini değer olarak öncelediği ve nüfuz alanına katmak ile beraber varlık hakkını onaylayan ve ona göre kişilik belirlenimleri gösterir iken diğeri dolayımında karakteristik varoluş biçimlerinde karar kılmış olmasının nedenini de açıklamaktaydı.

Diğeri dolayımında yalnızlığını öldüren söz sahibi, diğerini önemser iken kendine rahmeti karakter edinmiş olduğunu da açık etmiş olmaktaydı… ki diğeri, yazarın yazar olarak gerçekleşme nedeni olmak ile beraber, hak ettiği değerde kabul görmekteydi. Hak edişlerin tesis edildiği bir oluşta her bir diğeri hak ettiği değerde muamele görür iken söz sahibinin prensip sahibi olarak ilkeli olmaktan tavizi olmadığı görülür. Bu durumda metin belirlenimli nüfuz alanında her bir diğeri hakkı gereği kadar yer edinmiş olmaktaydı.

Metin bağlamında metin yedi ayette nüfuz alanı gösterir iken diğeri olan okuyucu gizli özne, metnin tamamında kendine yer bulmaktaydı. Söz sahibi ise metnin tamamında diğeri dolayımında zikredilmiş (anılan) özne ve yönelmiş olunan olarak görünüş bulmaktaydı. Bu dahi söz sahibinin diğerine verdiği değeri ve diğeri dolayımında görünüş bulmasına verdiği önemi açık etmekteydi. Bunun ile beraber diğeri, anlatılmak istenene bağlı olarak söz sahibinin görünüş bulmasının kullanım nesnesi değil, söz sahibinin nüfuz alanında kendine yer bulmuş olup da söz sahibi ile ortak bir hikâyenin unsuru olmaktaydı. Ortak hikâyenin bir değeri olarak karşılık değer oluşu içinde var olmanın öncelendiğini açık etmekteydi.

Söz sahibi, diğerini veya okuyucuyu olumsuz anlamda ötekileştirici değil, hikâyesinin baş rolünü vermiş olacak kadar değerli kılmış olmaktaydı. Aslında metinde söz sahibi her ne kadar tanımlanan, tanıtlanan ve eylem/ ilişki belirlenimli görünüş bulan olsa da varlık âleminde her kişi kendi olmanın gerçeğinde var olmakta iken söz

sahibi/ yazar her kişiye gizli duran özneydi. Ortak hikâyenin her yeni baş oyuncusu, metni okumaya kendi olmanın gerçeğinde başlar iken metnin nüfuz alanında söz sahibine katılmış olmakta iken hikâyesine de katılmış olmaktaydı… hikâyesine katılmış olmaya başlamıştı. Ancak hikâye sadece söz sahibinin değil, diğerinin de hikâyesi iken birbiri dolayımında hikâye her yeni okuyucu ile yeniden özgün biçimde yoruma açık okunabilmekte, yaşanabilmekteydi.

Hikâyenin, söz sahibi ve diğerinin ortak hikâyesi olduğunu; metin okuyucusu olan diğeri tarafından okunur iken yazar olarak söz sahibi olanın, diğerine okuyucu olarak söz hakkı vermiş olması üzerinden de görmekteyiz. Bu, yazar olarak söz sahibi ve okuyucu olarak söz hakkı verilmiş olan diğeri arasındaki varlıksal olup da varoluşsal gerçekleşen derin bağın göstergesiydi… ki söz sahibi yazar, ilişki kurdukları ile derinliğine gerçekleşen bağlar kurabilmekteydi. Diğerine önem verir iken diğerini öncelemek ile ilişkiye değer vermekte olduğunu da göstermekteydi.

Hikâye hem söz sahibi yazarın hem de okuyucu olan diğerinin hikâyesi iken Fatiha sadece söz sahibinin/ yazarın değil, diğerinin de söz sahibine göre biçimlenen hikâyesini yansıtmaktaydı. İlk gözlemde metinde sadece söz sahibi olan yazarın hâkim olduğu bir anlatıya tanık olmak söz konusu olsa da metin derinlemesine analiz edildiğinde, diğeri olan her okuyucu kendi olmanın gerçeğinde metni okumakta veya yaşama açık bulmakta iken metni nüfuz alanı bulmakta değilse de metne kendi olarak katılabilmekteydi. Metnin nüfuz alanında söz sahibi ile gezinebilmekteydi. Söz sahibi yazarın nüfuz alanına katılmış olarak yerindeliğini görebilmekteydi.

Bu durumda söz sahibinin, diğerine önem vermek ile kalmayıp, nüfuz alanında diğerine yer vermiş olmak, kendisinden paye vermiş olarak hak sahibi kılmak, metin üzerinde esasa bağlı yaşam ve yorum hakkı vermiş olarak kendisini anlaşılmaya açık kılmış olduğu gerçeğine tanık olunur. Anlaşılmak isteyen, anlaşıldığı kadar kendisine katılımcı olan diğerini aidiyet belirlenimli olarak sahiplenmekteydi. Gazaba uğrayan

sapkınlar dolayımında nimete erenler üzerinden bu net olarak anlaşılabilirdi. Söz sahibi için diğeri kendisine katıldığı kadar yabancısı olmayandı. Diğeri de metin üzerinden söz sahibi ile tanıştıkça söz sahibi artık yabancısı olmayandı.

Demek ki söz sahibi olumsuz anlamda ötekileştirici olarak yadsıyan, uzak kılan, yabancı tutan, kaba olan otorite sahibi değil, metin üzerindeki otoritesinde dahi diğerine yer vermiş olduğu izlekte diğerinin kendisi için değerini de açımlayan nezakette, letafette kişilik sahibi olduğunu da açımlamış olandı. Söz sahibi Fatiha'da sadece kendisini anlatmakta değil, diğerini de kendine katıldığı yönde anlatan ve diğeri için iken kendi için de olabilen rahmet sahibiydi. Bunu da asalet belirleniminde metinde göstermekteydi

Söz sahibi, metinin ilk üç ayetinde nüfuz alanında diğerlerini de bağlayıcı karakter özellikleri göstermekteydi… ki bunlar Jung'un tabiri ile diğerinin de gerçeği olan arketipler anlamında değerlendirilebilirdi. Bu durumda Fatiha'da geçen Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin, Mabud, Karib, iradenin gerçekleşmesi, rahmet, gazap vb. söz sahibine ait özellikler olup diğerini yaşamsal anlamda bağlayıcı olan arketiplerdi. Arketip olası sebebi ile diğeri dolayımında gerçekleşmesi olanaklı olan özelliklerdi. Bunun ile beraber yaratım bağıntısında diğerinin de pay aldığı kadar yaşamsal anlamda deneyime açık bulduğu gerçeklerdi… ki bu bağlamda söz sahibi, kendisine ait olanları paylaşıma açık yaşamsal kılmış olması gerçeğine bağlı olarak da rahmet sahibi olandı. Rahmet belirlenimli karakter sahibi olduğunu da metinde gazabı bir defa kullanmış iken rahmete dair belirlenimlerini birçok defa kullanmış olmakta göstermekteydi.

Bu başlık altında genel anlamda anlaşılması gereken o ki metin olarak Fatiha Allah'ın yedi ayetli biyografisiydi. Sınırsız oluş içinde çeşitlilikte gerçekleşen varoluş biçimlerini en genel varoluş biçimlerinde anlam içerikli olarak toparlamış olması bağıntısında kendisini anlatmaktaydı. Yarattıklarını da biyografisinin bir parçası kılmış olmak ile beraber, hakkı gereği bilinmeye açık oluşta bilen okuyucu dolayımında karşılıklı

değer oluşunda birbirine yükselmiş olmakta sadece bir biyografi değil, diğeri dolayımında gerçekleşen hikâyesinin de en kısa anlatım biçimiydi.

O'nun/ Allah'ın hikâyesi, hikâyesinden paye aldığı kadar kendisi olmayan diğerinin de hikâyesiydi. Kendisi olmayan diğerinin kendisi gibi olabildiği kadar anlamaya açık bulacağı bir hikâyeydi. Sadece bu açıdan Fatiha, metnin söz sahibini/ yazarı yani Allah'ı, karakteristik olarak değerlendirmenin olanağını da verir iken varoluşun hep diğeri dolayımında gerçekleştiğini ve birbirine katıldıkça hikâyenin yeni bir anlam oluşunda hep yeniden canlı ve özgün yaşandığının gerçeğini açımlamaktaydı… ki bu anlamda Allah, diğeri dolayımında kendi olmanın, yaratıyor olmanın heyecanını yitirmeden varoluşu hep hak ederek yaşamakta olan varlıktı. Fatiha'daki karakter içerikli kimlik belirlenimleri de bu anlamın bir belirlenimiydi.

Görülen o ki söz sahibi asaleti karakteri kılmış olup ussal olduğu kadar duygusal yetkinliği tam olandı. Sadece bilmekte değil, bildiğini gerçekleştiren, katılımcı olan, diğerlerini nüfuz alanında söz sahibi kılacak kadar değer sahibi ve duygusal duyarlılığı olandı. Nüfuz alanında kendi gibi yaşamayı önermek ile beraber ilkelerinden tavizi olmayan tutarlı karakter sergilemekteydi. Karakter sahibi olmak ile beraber kişiliğini karakter belirlenimlerine göre sınırlamış olan ve inşa edendi. Bu, anlam-değer-irade-duygu belirlenimlerinde diğerine açık olduğunu göstermek ile beraber diğeri ile olmayı önemsediği duyarlılıkta kişilik sahibi olduğunu da göstermekteydi.

Rahmet ve gazap arasında, gazabı değil de rahmetin önceliyor olması sebebi ile de öz denetimi olan biri olduğu da görülmekteydi. Diğerine olan duyarlılığı ve diğerini söz hakkı ile önceliyor olması, aidiyet ve sorumluluk sahibi olduğunu da göstermekteydi… ki hakkaniyet ilkesinde ilişkilerini biçimleyen vicdan sahibi olduğu da görülmekteydi. Rahmet, aidiyet hissiyatı olup da sorumluluk sahibi olan öznenin ahlaki anlamda varoluş biçimi olarak sahiplendiğiydi.

Görülen o ki metin olarak Fatiha yedi ayetten ibret olsa da söz sahibi olan yazarının karakteristik özelliklerini ve kişilik belirlenimlerini gösterebilmekteydi. Diğeri dolayımında karakter ve kişilik belirlenimleri ilişki ve süreç belirlenimli gerçekleşir iken diğerinden bağımsız metin okuması yapmamak gerekir. Diğeri dolayımında Fatiha hem metnin söz sahibi olan yazarını hem de yazarı dolayımında okuyucu olma hakkını kendinde bulan diğerini tanımaya açık kılmaktaydı. Diğeri de gönüllük esası ile metne katılan okuyucuydu… ki bu diğerinin, metne açık olduğu kadar yaratıma veya yoruma açık olduğunu da göstermekteydi. Metinde geçen anlamlar, inanç belirlenimli olarak yüklem alınmaya açık bulunmaktaydı… ki Fatiha'da işaret edilmiş olan diğerinin ve ilişkinin önemsenmesi dolayımında karşılıklı anlam akışı sağlandığında ilişki yaratıma hep açık olmanın gereğiydi. Yaratıma açık olmanın ilişki dolayımında korunuyor olması da söz sahibi yazarın yaşam sevinci, heyecan sahibi olduğuna işaret ettiği gibi diğeri olan okuyucu gizli öznenin de değer bulduğu ile varoluşa tutunan olduğunu göstermekteydi.

Varoluşa tutunmak, diğeri dolayımında karşılıklı değer oluşunda olanaklıydı. Fatiha'da yaratıcı ve yaratılmış olan arasında değer olmaya bağlı gerçekleşen ilişki, varoluş biçimsel olarak varoluşa nasıl tutunduklarını da göstermekteydi. Değer yitimi varoluşa tutunmaktan eder iken karşılıklı değer olmanın ilişkisi varoluşa diğeri dolayımında tutunmayı olanaklı kılmaktaydı.

*

Şiirden güzelliğe doğru uzanır iken Fatiha…

Bu başlık yukarıdaki başlığın bir devamı olmak ile beraber yeni bir bağlamda Fatiha'yı değerlendirmekti.

Fatiha'daki düzen ve anlam akışındaki bağlamsal netlik, işlerinde ve ilişkilerinde düzenliliğe yani kişilik olarak öncelikleri olmayı işaret etmekteydi. Şiirsel ifade etme biçimi de tanrısal olanın hakkı olarak tercih edilmiş olsa da hakikat ve hakikate göre yaşamak gibi çok detaylı ve girift bir konuyu, sanatsal özgünlüğe taşıyacak kadar özlü bir biçimde anlatabilmenin ustalığını göstermekteydi… ki sanatsal duyarlılığı olan Allah, sanatsal olan ile kendi ve diğerinin gerçeğini anlatma ustalığı/ dehası gösterir iken sadece deha olduğunu değil, etkileşime açık anlam, değer ve duygu varlığı olduğunu da göstermiş olmaktaydı.

Sanatsal duyarlılık, yorumbiçimsel gerçekleşen yaratıcı duyarlılıktı ki Fatiha ile Allah'ın ötelerde, gerçekleşmekten uzak hareketsiz, gerçekleştirdiğine de duyarsız olmadığı net olarak okunabilirdi. Bunun ile beraber sanatı; yarattıklarının gönlüne dokunmanın, anlam belirlenimli inerken özde kendini açık etmenin ve okunanı sezgisel anlayabilmeyi de olanaklı kılmanın bir aracı olarak da kullanmaktaydı. Böyle olsa da sanatsal konuşan ve ilahi söz indiren bir varlığın özünde ne kadar latif olduğuna da tanık olmaktayız.

Fatiha şiirsel olması gereği sanatsal olup da güzellik ilkesine de haiz betimlenmiş olan ilahi sözdü/ metindi. Böyle olsa da şiirsel anlatı sahibi olanın, güzellik yargısında biçimlendirir iken güzelliğe duyarlı kişiliğine de dikkat çekmekteydi. İnsan için bir ayette ahseni takvim denilmekteydi ki güzel yaratılmış olana güzellik ilkesi gereği şiir ile hakikat ve gerçekleşecek olanı da letafetle hatırlatılmaktaydı. Letafet sahibi olmak ise özünde güzelliğe duyarlı olmak anlamını da taşımaktaydı.

Allah'ın El Latif ismi; ahlaki nezakete, inceliğe, güzelliğe sahip olduğu anlamını taşımaktaydı. Şiirsel dil ile ifade gücü, özünde letafet sahibi

olduğunu göstermek ile beraber şiire muhatap kıldığının da özünde güzel kılınmış olduğunu göstermekteydi. Metni okuyan gizli özne dolayımından da bakıldığında, özünde güzel olan Allah'ın şiirsel ifade ile güzelliğine de atıf yapılmış olunmaktaydı… ki söz sahibi yazar olarak Allah, özünde güzel olduğunu, şiirsel ifade biçiminde ve şiirsel hitap-muhatap ilişkisinde açık etmiş olmaktaydı.

Fatiha şiirsel iken indirilmiş olduğu her kişinin değer olduğu gerçeğine bağlı olarak bir hediye misali sunulmuş olandı. Hediye verilmiş olunmasına rağmen hediye olduğu gerçeğine dahi kördük. Hediye verilen için, hediye verilmiş olunan elbette bir değer taşımaktaydı. Bu biçimde bir hediye vermek de hediye verenin ne kadar letafet sahibi olduğu gerçeğini göstermekteydi.

Sapkınlar ifadesi dahi günahı yüzüne vurulmuş olmadan zalim olup da günahkâr her kişinin kendisine kendisinin hatırlatılmış olmasının nezaketini içerecek biçimde ifade edilmiş olmaktaydı… ki bu da özü gereği Allah'ın suret biçimsel olmaya aşkınsal öz biçimsel olarak kendi olmanın duygusunda -hâlinde- ne kadar güzel olduğunun bir göstergesiydi. Allah için güzellik özsel olup O kendisinden daha güzeli olmayan sadelikte en yalın hali ile güzel olmakta kendi olabilendi.

Bu güzellik biçimini anlayabilmek için dahi olsa Fatiha'nın gösterdiği izlekte güzel ahlak sahibi olmak gerekirdi. Güzel ahlak ise diğeri için iken kendi için olmakta rahmet öncelikli olarak var olmakta hakkı gereği gerçekleşecek olandı. Kendi olmaya dair varoluşu hak etmek için dahi olsa ihtiyaç duyduğumuzdu. Kendi olmaktan yana mutmain olmakta kendini tadabilmenin, en yalın biçimde Allah'ı güzel olmaktan yana kendi olmakta deneyimlemenin olanağı, güzel ahlakta özsel anlamda güzel olabilmekti.

İşte Fatiha; özünde kendi olmaktan yana güzel olan Allah'ı rahmet belirleniminde betimler iken güzelliğe yani diğeri dolayımında kendi olmaya dair gerçekleşen özsel gerçeğine kapı aralayan ilahi sözdü. Şiirsel olması da güzelliğe, özsel olan gerçeğe davetin gereği olarak olması gerekendi.

Surete dair güzellikten öze dair güzelliğe yolculuk ve Fatiha…

İyi, özde kendi olmanın güzelliğiydi, eylemde de doğru olandı. Güzelliğe dair genel kanı güzelliğin suret biçimsel gerçekleştiği ve güzel yargısına bağlı olarak kişilerin özsel yaklaşımı biçimine göre kişiden kişiye değiştiğiydi. Ancak güzel, çekici ve kendine katıcı iken evrensel belirlenimlere de haiz olarak herkesin güzel olana dair ortak yargıları vardı.

Fatiha'ya dair güzellik elbette şiir biçimsel olup da sanatsal yönünde açık olmaktaydı. Dil biçimsel olarak suret biçimsel anlamda güzelliği Fatiha, kendisinde estetik yargısal betimleme yetkinliğinde sanatsal da olması gereğinde bulmaktaydı. Böyle olsa da özsel güzelliği Fatiha, karşılıklı varoluş bağıntısında birbirine rahmet olmakta olan yaratan ve yaratılan dolayımında göstermekteydi. Fatiha, rahmete dair buluşanların, birbirine rahmet olur iken güzelliği özsel bulanların betimlendiği anlam bağlamına da haizdi… ki bu anlamda anlam içeriği ile özsel güzelliği yansıtan karakteristik özelliğe haiz betimlemeydi.

Fatiha, özsel güzelliğin birbiri için rahmet olmakta gerçekleşeceğini gösteren anlam akışına sahipti. Birbiri için olmayanları da hakikatten sonuçsuz kalmak ile kalmayıp, sonuç itibarı ile kendi için kendine ve diğerine güzel olmaktan ayrıca kendi için kendine ve diğerine iyi olmaktan mahrum kalmış olduklarını, sapkınlık kavramı ile betimlendiği anlama haizdi. Gazaba uğramış olmak ise kendi için ve diğeri için iyi olmaktan kendini mahrum bırakır iken kendi için ve diğeri için güzel olmaktan da mahrum olmuş olanın özsel çirkinliğine karşı varoluşsal bir tutumdu.

İnsan dahi özünde çirkin olana gazap belirlenimli varoluşsal tavırda olarak uzaklaştırıcı değil miydi? Bu dahi Allah'ın yaratmış olduğu kulu dolayımında görünüş bulduğu tanrısal bir belirlenimiydi. Zalimliğe, kötülüğe, günaha dair olana özsel güzellik yasaklanmıştı… ki böylesi bir yasağa; insani ilişkilerde başarısız olmalarından, yalnızlaşmalarından, yabancı kılınmalarından, cezayı hak ediyor olmalarından,

uzaklaştırılıyor veya kendilerinden kaçılıyor olmalarından ve en önemlisi de hakikatten sonuçsuz kalmış olmalarından anlayabilmekteydik.

Diğeri için iyi olup da kendi için iyi olan, diğeri için güzel olup da kendi için de güzel olandı ki ilişkilerde birbiri için olmanın rahmet tavrında buluşanlar, ortak anlam-değer alanında özsel güzelliği inşa etmiş olarak güzel olanda var olmaktaydı… ki gıpta böylesi güzel olanın kendisi için gerçekleşiyor olmasını isteme durumu olarak gerçekleşmekteydi.

Rahmete dair birbiri için olanlar özsel güzelliği hak etmiş olanlardı… ki onları hak etmiş olduğu özsel güzellik; ilişkilerde önemsenmelerinde, rahmete haiz oluşan anlam-değer alanında veya dünyasında huzurun tesis edilmiş olmasında, cezadan uzak bütünlüğün korunuyor olmasında ve birbirleri ile eminliğin tesisinde birbirleriyle korunmuş olmalarında görülmekteydi. Onlara güzellik hak kılınmıştı… ki yaşamlarında da bu görünüş bulmaktaydı.

Allah için olup da diğerleri için olan, diğerlerine hakkaniyet ilkesi gereği rahmeti önceler iken Allah için olmaya yol bulmuş olandı. Tasavvufta halka hizmet Allah'a hizmetti… ki Allah'ın rahmet eli olmak ile Allah'ın özsel güzelliğinden paye alınmış olunmaktaydı. Karşılıksız, art niyetsiz, beklentileri geride bırakmış olarak ihlas ile sadece Allah için halka hizmet düsturu ile iş görenler, emek sahibi olanlar Allah'ın özsel güzelliğini de göstermiş olmaktaydı. Özünden hareket ile bereket sahibi yani kesintisiz nimet sahibi olmak ile kalmayıp güzel olmaya dair korunmuş olmaktaydı. İşte Fatiha'da geçen "Gazaba uğramış sapkınlardan…" olmama isteği, her türlü kötülükten kaçınma, Allah'tan çekinerek takvayı da tercih etme isteğiydi… ki takva sahibi olan; Allah'ın özsel güzelliğinden pay sahibi olarak özsel güzelliği hak etmiş olan nimete ermiş olanlardandı.

Tasavvufta fütüvvet ehli de iyiye dair özde güzel, eylemde doğru iken Allah ile aynı özsel durumda hemhâl olmakta buluşabilmekteydi. Yani takva sahibi olmak ile kalmayıp takva sahibi olmayı, diğerine rahmet olmakta letafet, nezaket, kibarlık, içtenlik/ samimiyet ile taçlandırarak,

nefsi emmarenin bencil olan kötücül doğasına rağmen fütüvvete taşıyabilmekteydi… ki fütüvvet; nefsi emmareye hayır diyebilenlerin, bütün zorluklara, acılara vb. rağmen diğerine rahmet olmaktan yana sabrı yani tutarlı olmayı gözetenlerin, rahmeti de özveri ve diğerine yukardan bakarak değil, diğerine inerek, diğerinin acısını, zorluğunu vb. paylaşarak yapabilenlerin mertebesiydi. Fütüvvet ehli olmak ise bu mertebeyi feta yani cesur olan yiğit olmakta makam tutmuş olmakta gerçekleşmekteydi. Yiğitlik, zalimce, acımasız ve kötü olmakta değil, bütün zorluk ve acılara rağmen kendine nefsine hayır diyebilmekte deneyimlenmesi gerekendi.

İşte, Cenabı Allah böylesi fütüvvet sahibi kulunu kendisi ile güzel kılmak ile kalmayıp halk içinde kendisinin görülebileceği münevver yani nuru ile nurlanmış, özü ile aydınlanmış kılmaktaydı. O artık halk arasında insan denilen mertebede Allah makamını da korumuş olarak görünebilmekteydi. Yeter ki gözler onu görebilecek iman ve anlayışa sahip bakışa haiz olsun. O, öze dair güzelliğini böylesi de görünüşünün bir nesnesi kılmaktaydı.

Başka bir deyişle de insanı kâmil olan yani öz varlığı kendi olmanın yetkinliğine ulaşmış olan her insan, özde güzel olup Allah'ın güzelliğini yansıtan miratullahtı, cemalullahtı. Kimisi bu mertebeyi sadece Hazreti Muhammed'e hak görmüş olsa da o, ümmetine ve insanlığa emsal olmakta iken Allah'a dair deneyimini muhammediyet mertebesi olarak miras bırakmış olandı… ki bu anlamda onun mertebesinden makam olarak nasipli olmak yani özde güzel olmayı Allah ile buluyor olmak her kişiye açık bir mertebe durumuydu.

İşte Fatiha'da ilk üç ayeti ile rahmet sahibi olan Allah'a ait güzellik de ifşa edilmekteydi. Son dört ayet ile de özde güzel olmanın öncelenmesi gerektiği ifade edilmiş olunmaktaydı. Fatiha fütüvvet ehline açılan metin, fütüvvet ehlinin yaşadığı ilahi sözdü.

Fatiha metin olarak kendinde aynalaşmayı içeren yetkinliğe haizdi. Güzelliğe dair ne var ise (suret biçimsel ve öz biçimsel olarak) kendinde içeren ilahi sözdü. Yedi ayette esasına bağlı kapsayıcı anlam

bütünlüğünde güzel olmaya haiz betimlenmişti. Sanatsal ifade içeriğinde şiirsel olması da güzellik niteliğine haiz bir betimleme olduğunu göstermekteydi.

Fatiha güzel ahlak ilkesi gereği rahmette biçimlenmekte iken güzel olan Allah'ı betimlemek ile kalmayıp Allah ile güzel olmanın ne demek olduğunu deneyimleyen güzel insanın suresiydi. Özgün olduğu kadar özgünlüğünü güzel olmakta açımlayan ilahi metindi.

*

Sevgiliden kendine uzanmanın, hamd etmeyi hak etmiş olarak hamd etmenin yolculuğunda Fatiha

Güzelliğe bağlı gerçekleşen ilişki muhabbete dair gerçekleşmekte ise karşılıklı varoluş değer oluşu içinde birbirine tutunmak ve birbirine tutunmanın dolayımında kendiliğe tutunmak da gerçekleşmekteydi. Bencilce sevmek, sevmek değil, hazzı veya hevası peşinde olmaktı. Gerçek sevgide ise sever iken birbiri için olmak, sevgide sevdiği için varlığını rahmet kılmak sevginin kaçınılmazı olarak gerçekleşmekteydi.

Fatiha; düşüncenin yaratım dolayımında öz varlığına varmış olup da hamdını yapan güzelin de hikâyesiydi. Yazarın hikâyesi olduğu kadar söz sahibi yazarı hakkı gereği bilmiş, bulmuş, kavuşmuş olan güzelin, yazara olan muhabbetinin, yazarın da ona olan muhabbetinin sözlü ifadesini taşımaktaydı. Halk ettiğine “Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin” olarak inen “Rabb-ül Âlemin-e” kendinde yükselmiş olarak “Ben” olduğu varlık mertebesinden halka inerken bulmak da vardı. Halk ettiği dolayımında halk ettiğine tanrısal belirlenimleri ile inen, uzanan, dokunan Allah’ı böylesi tevhid seyrinde bulmak da vardı. Yani Fatiha’da geçen “Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim (rahmete dair olan), Maliki yevmiddin, Gadab/ Gazap” vb. sıfatları Allah’a ait gerçekleşiyor olup, yarattıkları dolayımında kısmi olsa da gerçekleşmekte ve görünüşe gelmekteydi.

Okuyucu gizli özne tarafından bu sıfatların anılıyor olması sadece bir anış değil, her okuyucu özne tarafından bu sıfatların bir biçimde gerçekleşmesinin de olanaklı olduğu gerçeğini hatırlatmaktaydı… ki insanlığın tinsel tarihi ve tinine dair anlam-değer yüklemli yaşamsal kıldığı aile, komşu, millet, devlet, din, felsefe, sanat, tasavvuf vb. de Allah’a ait sıfatların nasıl yaşamsal gerçekleştiği ve görünüş bulduğunun örnekleri ile doluydu. Her türlü zorbalığa, vahşete, kana susamışlığa, kötülüğe rağmen insanın; Allah’a ait kendisine dair yaşadığı, uluhiyete içkin rûbubiyet belirlenimli yani hep galip belirlenimli gerçekleşen olup da ilişki dolayımında görünüş bulan tanrısallığa haiz bir tarihi de vardı. Allah’a muhabbet gönlünde çıra gibi

yandı ise insanın sevgilisi Allah'tı. Allah kuluna sevgili olduğunda, kul da Allah'a sevgili olduğunda birbiri için olmak, sevginin kaderi olarak yazılmış olandı.

Sevenler birbiri dolayımında birbirlerini birbirlerinde bulacak kadar derin olan özsel bir ilişkide, birbirleri için olup da birbirleri için var olanlardı. Kendi dolayımlarında birbirlerini kapsarken birbirlerini birbirlerine açık edenlerdi. Birbirlerinden nasipli iken birbirlerine ayna olacak niteliği gösterebilmektelerdi… ki hamdı yapacak kişinin, hamdı yapacak kadar sevdiğinden yani Allah'tan yana nasipli olması (nimete ermiş olması) olması gerekendi.

Tasavvufta derler ki "Yaşanmamış olanın ifade edilmiş olması yalan kabul edilir." Demek ki Fatiha'da hamdı yapan, sevgiliyi yaşadığı kadar hamdını yapma yeterliliğini kendinde bulabilmekte ve hamdın yalancısı olan da değildi.

Fatiha'da okuyucu gizli özne seven iken söz sahibi yazarın onun dilinden kendini ifade ediyor olması, onu sevdiğini göstermekteydi karşılıklı sevgide sevmek ve sevilmek, sevgi özsel iken birbiri ile özde kavuşmayı da olanaklı kılacak olandı. Çünkü yaratıcı özne içkin olup da yarattığından uzak olmayandı. Sevgi yaratıcıya ermenin bir nimeti veya aracı olarak ihtiyaç duyulandı. Karşılıklı olarak birbirini sevmek söz konusu ise sevgi severken sevdiğinden nasipli olarak sevdiğine benzemeye de sebepti. Seven sevdiğini, sevdiği için olmakta gösterir iken sevdiğine dair söz hakkı olan, sevdiğini övmeye hak kazanmış da olandı… ki Fatiha'da hamd, hamd etmeyi hak eden sevgili tarafından yapılmakta olandı. Seven, sevdiğinden ayrı düşmenin örnekleri olan sapkınlardan değil, sevdiğine varmış olmanın örnekleri olan nimete erenlerden olmak isterken dahi sevdiğine kavuşmuş olmayı dilemekteydi.

Sevdiğini hak ettikçe, sevdiğine benzedikçe, sevdiği değil de sevdiği gibi oldukça, onu anlamaya açık olarak kendini nefsi emmaresinden yana aşmış olmakta sevgiliyi yaşamaya hak kazanmış olmaktaydı. Sevgiliye varmak zordu ve hak edilmesi gerekendi… ki sevdikçe, ona ait olanları

yaşadıkça onu hamd etmek sevenin, sevdiği üzerindeki hakkını gösterme biçimi olarak gerçekleşmekteydi.

Sonuçta sevgiliye kavuşmak gerçekleştiğinde, ikilikten öte değil de ikiliğe aşkınsal birbiri dolayımında görünüşe gelmek, birbiri dolayımında birbiri ile var olmak, varoluşa tutunmak, birbirine tutunmak olanaklıydı. Fatiha, birbirini hamd etmeyi hak eden sevgililer arasında sevgiliden kendine uzanmanın, gönle dokunabilmenin olanağını da göstermekteydi. Sevenler sevgi ile birbirine uzanırken sevginin vermiş olduğu duyarlılıkta gönle dokunmuş olarak kendiliğin derinliğine çekilmiş olmaktalardı. Gönüle dokunan sevgi, gönülde buluşmanın olanağını vermekteydi… ki Allah'a olan sevgi, Allah özlerin de Rabbi iken platonik olup karşılıksız olan değil, karşılığı olup da Allah'tan sonuç almayı, sonuç aldıklarını hak etmiş olmanın emeğini göstermeyi de olanaklı kılmaktaydı.

Sonuçta sapkın değil de nimete ermek söz konusu olduğunda sevgili ötelerde değil özde bulunduğunda, onu deneyimlemenin olanağında onu hamd etmeye hak kazanmış olmak kaçınılmazdı. Hamd etmeyi hak etmiş olmak için sadece iman yeterli görülse de sevmek, sevgiliye benzer iken hamd etmeyi hak etmiş olmanın olanağıydı.

Sevmek ile sevgiliye uzanırken sonuçta kendiliğine de uzanmış olan için kendi varlığından yeğ sevgilin varlığını istemek gerçekleştiğinde, artık nimete aşkın karşılıklı ihsanda özsel güzelliğin temaşasında aynalaşmak vardı. Birbirini kapsayan dolayımında birbiri için olmak vardı. İşte Fatiha böylesi birbiri için olmanın da betimlenmiş olduğu anlam içeriğine haizdi.

Bazıları için böylesi bir mertebe, Fatiha'nın ilk indiği Habibullah mertebesi olup, sevgili olarak muhammediyet mertebesine varmak ile Allah'ın aynası (miratullah) olmakta Allah'ı hamd etmenin de hak edilmiş olarak yapılması gerektiği anlaşılır. Muhammediyet her bir nebinin hamdını Hatem-el Nebi mertebesinde tamamlanmış olduğu, başka bir deyişle de nebilik halkasının tamamlanmış olduğu hamd mertebesiydi. Muhammediyet; Allah, melekler ve iman ile kabul eden

diğerleri tarafından hamdı yapılmakta olup da Allah'ı hamd etmeye layık görülmüş mertebenin ismiydi. Her ne kadar Hazreti Muhammed Mustafa "Seni hakkı gereği hamd edemedik" demiş olsa da hamd makamının vücud bulmuş olduğu hamde layık miratullahtı.

Hamdı yapmak yani Fatiha'yı hakkı gereği okumak için; Allah'ı sevmek ve Allah tarafından seviliyor, güzel ahlak sahibi olup da tanrısalları hakkı gereği vücuda getirmiş olmak, Allah'ı deneyime açık bulup da hak ediyor olarak emek ve ahlak sahibi olmak olması gerekendi. Hamdı hak etmiş olarak hakkı gereği hamd edenin, hak edişlerin tesis edildiği bir oluşta, hamde layık olarak muamele göreceği de bir gerçekti.

Hamd etmeye layık görülen sevgili, hamd ettiğinden ayrı değildi, aynılıkta buldukları dolayımında aynı olmamaya aşkın aynılığın deneyiminde sevgiliyi hak etmiş olmakta sevgiliyi yaşamaktaydı… ki hamd bu mertebede kendinden kendineydi... kendinden kendine içsel bir sesleniști. Fatiha'nın ilk üç ayeti bu mertebede de okunabilmekteydi. Aynı olmamaya aşkın olmaktan, özde ayrı olmamaya rağmen aynı olunmayana inildiğinde de Fatiha'nın son dört ayeti, öze dair güzelliğin deneyimden yana düşkün olmamak için çaba göstermenin idraki ve öz varlığından yardım istemenin acziyetini anlam olarak göstermekteydi.

*

Diğeri dolayımında Fatiha…

Varlığa dair her ne gerçekleşmekte ise neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak katmanlı, kapsayıcı, birbiri için olmakta bağıntısal gerçekleşmekteydi. Birbirine etken olup da erek bağıntısında var olmak, buluşmak, ayrılmak, ayrışmak hep yeni bir oluşta birbiri dolayımında var olmaktı. Varoluş; birbiri dolayımında var olanların birbirine göre konumlandığı, varoluş biçimsel olarak var olduğu, tavır göstermiş olarak görünüş bulduğu ilişki bağıntısında kendi olmanın anlamında diğerinin anlamı ile de buluşuyor olmakta ve diğerinin anlamını da yükleniyor olabilmekte gerçekleşiyordu.

Bir metin okuması olarak Fatiha'da, söz sahibi yazar ve söz hakkı verilmiş olan okuyucu gizli özne, metnin tamamında içerilmiş olarak birbirini kapsamaktaydı. Okuyan, metnin tamamının okuyucusu olarak metne katılmaktaydı. Son dört ayeti ile de metinde kendine yer bulmuş olmaktaydı. Söz sahibi yazar olan Allah ise ilk üç ayetin muhatabı olduğu gibi ve son dört ayette de okuyucu öznenin tercih ve isteği dolayımında muhatabı olandı. Metnin tamamı dolayımında okuyucu üzerinden kendi varlığını muhatap kılar iken okuyucuya da hitap etmekte olandı. İşte bu, karşılıklı aynalaşma mantığı üzerinden birbiri dolayımında varoluşun, ayrı değil aynı da değil olmanın yaratım bağıntısında kaç farklı açıdan gerçekleştiğini de açıklayıcı belirlenime haizdi… ki metnin söz sahibi olan yazarının dehasına bir daha tanık kılmaktaydı.

Fatiha'da söz sahibi yazar; dehasını, minimalize etmiş olduğu genellemede betimlemiş olarak gerçekliği açımlar iken diğeri dolayımında ve diğerini nüfuz alanına katıyor olarak kendini görünüşe getirmekteydi. Diğeri olan okuyucu gizli özne de söz sahibi yazarın varlık vermiş olduğu olmak ile beraber varlık vermiş olduğu hikâyenin hem okuyucusu hem de katılımcı olarak yaşayanıydı… ki Allah'ın yaratım etkinliğinde insan hem varlığı, varoluşu bir metin misali okuyan hem de Allah ve diğerleri dolayımında varlık olmayı varoluş biçimsel deneyimlemekte, yaşamaktaydı.

Okuyucu gizli özne olan diğeri dolayımında hitap edilen olmakta muhatap alınmış olarak kendini görünüşe taşıyan söz sahibi yazar, muhatap alınmış olması dolayımında okuyucuyu muhatap alır iken metnin tamamında okuyucu özneye hitap etmiş olmaktaydı… ki söz sahibi yazar dolayımında metne katılmış olmaktaydı. Dilde karşılıklı dolayım içeriyor olarak görünüş bulan her iki özne, hitap-muhatap bağıntısında birbirini birbirine yansıtmış olmaktaydı.

Varoluş ister yerel düzeyde ölçü belirlenimli ister ise yerelliğe aşkın yerelliğin olmadığı katmanlarda/ boyutlarda hareket bağıntısında dolaşık gerçekleşiyor olsun fark etmez, dolayımlılık varoluşun varoluşsal gerçeğiydi. Dolayımlılık, farklı varlık katmanlarında/ boyutlarında varoluş biçimsel olarak çeşitlilikte, kuvvet etkileşim biçimlerinde, tanrısal öznel yükleme dair benzerlik ve farklılıklarda, anlam-değer yüklem farklılıklarında ayrıca birbirine içkin veya dışsal olarak karşılıklı var olabilme olanağında hep dolayım belirlenimli gerçekleşmekteydi… ki Fatiha bu anlamda söz sahibi yazar ile okuyucu gizli özne arasında metnin tamamında birbirini kapsayan dolayımlılıkta biçimlenmiş metin olması sebebi ile gerçekte olanı da yansıtır iken dikkate değer öneme haiz ilahi sözdü.

*

Esasını yitirmeden farklı açılardan yeniden yoruma açık olan Fatiha…

Fatiha'da geçen Rabb-ül Âlemin ifadesi sadece âlemlerin rabbi olma anlamını taşımakta değil, âlemlerin üst, evrensel ortak gerçeği olup da yurt tuttukları varlığa yani Allah'a işaret etmekteydi. Söz konusu insan olduğunda insanda bir âlem iken Allah'ın yurt olmasında kendine bir yer bulmuştu. Yurt sahibi kendisinde var olanlara Rahman yani herkes için olmaktaydı ve Rahim yani her biri için olmaktaydı. Maliki yevmiddin yani her başlangıç ve son belirleniminde ayrıca süreç belirleniminde ereğe bağlı yaratım belirlenimli iş görmekte iken hüküm sahibi Malikti… yöneticiydi. Kendisine yönelmiş olan her canın sonuç alabileceği ve tanrısalları her deneyimlemesinde sonuç olarak O'na dönebileceğiydi.

"Rahman" başka bir anlamı ile kendi dünyasının bir parçası olup da kendisini yurt edinmişlerden sorumlu olan Rabb-ül Âlemindi. "Rahim" de başka bir anlam ile sadece kendisine ait varlık değil, diğerleri için olur iken diğerlerine dair olmuş olarak onları var eden Rabb-ül Âlemindi. "Maliki yevmiddin" ise yaşam ve ölüm arasında hikmet üzeri yurdu hep yeniden yaratım oluşunda biçimlendirmekte olması anlamını taşımaktaydı. Fatiha'nın son dört ayeti de Allah'ı öğrenip de Allah'a yolculuk yapma isteğinde olan canların ayetleriydi.

"Rahman" başka bir anlamı ile niceliğe haiz nesnellik zemininde varlığı var olmaya dair açık eden Rabb-ül Âlemindi. "Rahim" de yaratmış olup da kendinde açık ettiğini yeniden kendisine yönelimli kılan Rabb-ül Âlemindi. "Maliki yevmiddin" ise hak edişlere bağlı olarak hidayet ve delalet belirleniminde yarattıkları üzerinde hükmü vermiş olan Rabb-ül Âlemindi. Son dört ayet de hidayet ve delalete dair hüküm sahibi olması dolayısıyla Allah'a rücu edilmesi gerektiği gerçeğinin betimlenmesiydi.

"Rahman" başka bir anlamı ile kendisine ait tanrısallara içkin biçimsellikte yarattıklarına fıtratlarını bahşeden Rabb-ül Âlemindi.

“Rahim” ise her varlığa bütün içindeki değerine ve çabası sonucu gösterdiği gayrete göre yeniden dönen Rabb-ül Âlemindi. “Maliki yevmiddin” de her varlığın hak edişinin karşılığını yaratıp da ona yöneltmiş olarak yaşatandı. Son dört ayet de yaşam ve sonuçları görerek yeni bir yaşama doğru yeniden başlangıç yapılabileceğinin anlamını taşımaktaydı.

“Rahman” başka bir anlamı ile her bir varlığın terbiyesinden sorumlu olup da terbiyesini veren Rabb-ül Âlemindi. “Rahim” ise fıtratı gereği terbiyesine yükselmiş olanı varlık sahasına taşımış olarak yer veren, kendi olmaya dair ve ilişkilerinde aidiyet ile rahmeti önsel kılandı. “Maliki yevmiddin” de aidiyet ve ilişkilerin nasıl olması gerektiğini, her biri ile bağıntıda fıtratlarına bağlı yaşamsal kılandı. Her bir varlık tabiatı gereği olanı kadar olarak yaşamaktaydı Son dört ayet ise aidiyet ve ilişkilerde yeniden yaratıma açık olarak fıtrata dair kader belirleniminde yaratıcıya uzanılabileceğinin, kaderin bireysel de olsa değişebileceğinin kaderini göstermekteydi. Dua ve kabulü, emek ve yükseliş bunun için hak kılınmıştı.

“Rahman” başka bir anlamı ile her varlığa biçimini verip de kendinden can veren, kimisine zatından ruh üfleyen, ismi olan karakterlerinden bahşeden Rabb-ül Âlemindi. “Rahim” ise her varlığı kendi olmanın değerinde yaratıp kendi olmanın muhafazasını bahşeden Rabb-ül Âlemindi. “Maliki yevmiddin” de tanrısallar yaşanır iken özde batın ve evvel olup da aşikâr ve sonuç belirlenimli görünüşe gelen Rabb-ül Âleminin başlangıç ve son, gizil ve aşikâr olması belirlenimlerinde var olanlar üzerinde din sahibi olduğu anlamına gelmekteydi. Talim edilen varlık olarak anlamını da taşımaktaydı. Son dört ayet de deneyime açık olarak diyalektik oluşta talimi yapılan Allah’tan sonuç alıp da yakin bulmanın çabası ve umudu anlamını taşımaktaydı.

“Rabb-ül Âlemin” uluhiyet belirlenimi iken “Rahman ve Rahim” olmak rahmete dair rûbubiyet belirlenimiydi. “Maliki yevmiddin” de uluhiyetin yaratılmışlar ile ilişkide rûbubiyet belirlenimli gerçekleşirken görünüş bulduğu anlamını taşımaktaydı. Son dört ayet ise ubudiyete

dair olup uluhiyet sahibi Rabb-ül Âlemin ile rûbubiyet belirlenimli olarak ilişki kurmak gerektiği ayrıca sapkınlık -delalet- ve gazap yerine, nimete ermek -hidayet- ile doğru yola dair rahmetin tercih edilmesi gerektiğinin mesajını taşır.

Fatiha esasına bağlı olarak varlık ve varoluşsal karşılıklarına bağlı bağıntılılıkta katmanlı yaratım ve çoklu varoluş belirlenimlerinde çok anlamlı/ gerçekli, çok yönlü kendini gerçekleştiren Rabb-ül Âlemin olan Allah'ı farklı açılardan görebilmenin, bilmenin, deneyime açık bulabilmenin olanağını da vermekteydi. Yeter ki esasa bağlı bağlamsal tutarlılıktan kopmadan varlıksal veya varoluşsal karşılığı olmak kaydı ile yaratıma açık yorum yapabilelim.

*

Yaşamın gerçekleri dolayımında yaratım ve Fatiha…

Yerküreye dair dünya yaşamı acziyete haiz olmak ile beraber zorluklara, acılara, kaygılara vb. gebe yaşanmaktaydı. Zorluklar, acılar, kaygılar bağıntısında nefsi emmarenin tekbenci doğası sebebi ile de zulme, kötülüğe dair yaşananlar da vardı. Bazıları için neden ve erek belirleniminde üst ve evrensel gerçeğin ne olduğu değil, varoluşsal anlamda pratikte karşılığı olup da yaşanan gerçekliğin ne olduğu önemliydi. Dünyevi yaşama dair gerçeklik, içinde iken deneyimlenip de gerçekliği inkâr edilmeyecek olandı.

Allah'ın olup olmadığından daha çok, pratikte karşılığı olanın dikkate alınması ve pragmatik olarak çözümsel olmakta sonuçların gözetiliyor olması, insan doğasının acziyeti sebebi ile zorluklar, acılar, kaygılar dolayımında kaçınılmaz gerçekleşmekteydi. Bazıları için yeryüzünde zorluğa, acıya, kaygıya, kötülüğe vb. dair her ne gerçekleşmekte ise Allah'ın olmadığını hatırlatmakta… onlar için Allah varsa eğer Allah'a isyanın veya otoritesine baş kaldırmanın bir sebebi olmaktaydı. Allah'a inananlar için ise bazen günaha bulaşmanın, bazen de Allah'a küsmenin sebebi olabilmekteydi.

İnsan anlam-değer varlığı olarak yüklem almaya açık yaratım oluşunda anlam bağlamlarına bağlı olarak yorumlama gücüne haiz olması sebebi ile değişen olay-olgu-kişi- kişilik, karakter, kimlik oluşu bağıntısında her yeni bir yaratım durumunda kendini bulabilmekteydi. Ne kadar komplike ve girift ilişkiler örüntüsünde var olmakta ise ona göre yorumlamaya açık bir varoluşta bulunmaktaydı.

Zorluklar, acılar, kaygılar, acziyet, yokluğu hissedilenler ya nefsi emmare sebebi ile Allah'ı ve insan haysiyetini yani öz değerini unutmaya, inkâr etmeye sebep verebilmekteydi ya da kati iman ile Allah'a tutunur iken yaşanan bütün olumsuzluklara rağmen insan haysiyetini korumanın nesneleri olan erdemleri gerçekleştirmenin nesneleri olabilmekteydi. Kendini yeniden gerçekleştirebilmenin, yaratabilmenin fırsatı olarak değerlendirebilenler için bir kayıp, yitik

olma durumu değil, özünden kaynaklı olarak kendini yeniden keşfetmenin, geliştirebilmenin, var kılabilmenin rahmeti olabilmekteydi. Zül Cellal-i vel İkram olan Allah'ın, insanın kendi çabası dolayımında kendini keşfetmesinin, anlam-değer yüklemlerinde yeniden yaratabilmesinin, tanrısal olup da insani kılınmış tanrısalları erdem belirlenimli gerçekleştirebilmesinin, tanrısalları hakkı gereği deneyimler iken kendisi ile terbiye bulmuş olmasının, bu bağlamda kişilik ve karakter gelişiminin vb. sonuçta ne için olduklarına dair açık olacak birçok hikmetin gerçekleşmesinin nedeni olabilmekteydi.

Zorluklar sebebi ile olumsuz anlamda kolaycılığa, kaygılar sebebi ile kötülüğe, acılar sebebi ile inkâr ve isyana, yokluğu hissedilenler sebebi ile hırsa, tamaha, diğerini yok saymaya vb. ile Allah ereğinden uzaklaşan sapmış olmak -sapkınlık- gerçekleşebilmekteydi. Zorluklar sebebi ile yılmadan çaba, emeğe başvuran, kaygılar sebebi ile umuda tutunan, acılar sebebi ile yaşamı göğüsleyecek olgunluğa taşınan, yokluğu hissedilenler sebebi ile kanaate ve şükre varmak ile beraber diğeri ile paylaşmayı önceleyenler olmakta Allah ereğinden uzaklaşmadan yaşamı fırsata taşıyan insanlar da vardı. İşte bu insanlara nimete erenler denilmiş olmaktaydı… ki iman, emek, umut, kişilik ve karakter belirleniminde olgunluk, kanaat, şükür, cömertlik vb. bir nimet olarak insanın kendini sapkınlıktan farklı bir yolda olarak yaratabilme olanağıydı.

Sırat-el müstakim denilir iken sadece istikameti olan doğru yol denilmiş olunmakta değildi. Yaşamda gerçekliği olan zorluk, acı, kaygı, kötülük, acziyet, yokluğu hissedilenler vb. ne kadar şey gerçekleşmekte ise bunlara rağmen erek olan Allah'tan kopmadan yaşayabilmek de kastedilmiş olunmaktaydı. Ya sapkınlar ya da nimete erenlerden olmak söz konusu ise nimete erenlerin yolu daha zor ve acılar ile doluydu. Sapkınların yolu ise dünya oluşu içinde kolaya kaçmış olmaktan öte gerçekleşmekte değildi.

Sonuçta iman ediyor olmaya da bağlı olarak sapkınlık ile nimet arasında bir seçim yapmak söz konusu olmaktaydı… ki nimetin seçilmiş olması

ve her şeye rağmen kati iman ile olması gerekenlerin yaşanmasında, yalnızca Allah'a yakin olmanın çabasını gösteren ve bu yönde isteklerde bulunan yaşamın gerçekleri dolayımında kendisine açık olacak üst ve evrensel bir gerçeklik ile yani Allah ile tanışabilmekteydi. Gazap ve rahmet, hidayet ve dalalet, sapkınlık ve nimet ayrıca sonuçları itibarı ile cehennem ve cennet belirleniminde her kişi tercihleri ile kendine inandığı yönde din de tercih etmiş olmaktaydı. Bunun ile beraber bu karşıtlık belirlenimleri dolayımında ucu açık yaratım oluşunda yaratımına katılır iken kendi hükmünü vermiş olmaktaydı… ki aslında "Maliki yevmiddin" olan Allah kulu üzerinde kulunun tercihleri ve eylemleri dolayımında kendini ne kıldığı ve oldu kıldığına bağlı olarak ne olacağına dair hükmünü vermiş olmaktaydı.

Bu durumda yaşama dair gerçeklikler sadece dünyevi gerçekler değil, insanın insan olmasının ve Allah'a yol bulması yolculuğunun dini fırsatları olarak tinsel yaşamının da bir parçasıydı. Tinselliğin kurulumunun nesneleri olmaktaydı. Sadece anlam biçimsel değil, değer biçimsel de gerçekleşen bir dünyanın içinde kılmaktaydı. Sonuçta ise tercihlerine bağlı olarak kişinin yaratımına dair söz hakkını kullanmış olması ve sonuçlarına bağlı olarak ne olduğunu belirgin kılmış olmasının nesneleri olmaları sebebi ile dikkat edilmesi gerekenlerdi.

Sonuçta; sapkınlığın sonu gazap, sırat-el müstakimin sonu ise Rahman ve Rahim olan ile buluşmak anlamında rahmetti. Allah'ın rahmeti ile tanışan için ise hamd etmek kaçınılmaz sonuçtu. Artık, Allah sadece yaşam üzerinde hüküm sahibi olarak değil, kendisine ulaşılmış, yükselmiş olunan, Rabb-ül Âlemindi.

Allah'a ait anlam sahibi olarak kul Allah'a dair görüş sahibi olmak ile beraber ilkeye dair değer sahibi olmakta karakterini inşa eden oluş içinde bulunmaktaydı. Bütün zorluklara, acılara, kaygılara vb. rağmen yalnızca Allah'a yönelmiş emek sahibi olarak sonuç beklemekte iken kişiliğini inşa edecek ilkeye bağlı olarak karakterini de inşa etmiş olmaktaydı. Bu bağlamlarda Fatiha okunduğunda, yaşamın gerçekleri

dolayımında kendiliğin oldu kılınmasına bağlı olarak yaratımının hangi düzeylerde gerçekleştiğine tanık oluruz.

*

Havas ve Fatiha…

Zikrin ilim olarak hakikatten sonuç almak için kullanıldığı ilme eskiler havas ilmi demişler. Havas ilmi zikir ile yani Cenabı Allah'a ait isimlerin, ayetlerin veya isim ve ayetlerin terkibi olan tümcelerin tekrar (virt) edilerek okunmasıdır. Zikir, düşünmeye dair ise anlam bağıntılarında bağlam kurmanın olanağında hakikate yolculuğun, Allah'ı hep yeni bir tavırda bulmanın anışı, hatırlanması olarak cereyan etmesi gerekendir. Zikir havasa dair ise virtler olarak ya dış nutuk anlamında sesli ya da iç nutuk anlamında sessiz yapılır. Her iki zikrinde kendine dair faziletleri olsa da büyükler iç nutuk olarak yapılan zikri daha faziletli bilmiş/ bulmuş ve önermişlerdir.

Havas ilmine dair zikir, sözün anlam gücünü kuvvet etkileşimine dair biçimler olarak kullanmaya yönelik yapılır. Sözün anlama dair içeriği nur evreninde karşılık bulur. Yani Allah'ta karşılık bulur. Fatiha'nın her okunuşunda Cenabı Allah'ın da okuyucuya eşlik etmesinden de bunun anlaşılması gerekir. Her şey anlam biçimsel olarak anlama içkin gerçekleşir iken varlığın var olmaya dair doğası sadece niceliğe haiz nesnellikte var olmak değil, anlama haiz kendi olmakta gerçekleşmekteydi… anlama haiz yorumbiçimsel gerçekleşmekteydi. Varlığa dair anlam dil dolayımında sözde karşılık bulduğunda sadece bilmeye yönelik gerçekleşmekte değil, ilişki ve iletişimde yakinlik edinmek ve yüklem almaya açık değişen yaratım oluşunda yakin bulunan ile yeni bir yaratım seyrini de olanaklı kılmaktaydı.

İşte havas ilmi, ulvi âlemler ve ulvi yaratılmış melekler ile yakinlik kazanımının bir aracı olarak kullanılan bir ilimdi. Sadece ulvi olanlar ile ilişki veya iletişim kurmanın değil, nura dair beslenişte feraset, basiret, keşf, tasarruf, keramet vb. tanrısalların istidat artışında nimete ermenin de olanaklarındandı. Seneler süren zikir, riyazet, zikre dahil nafile ibadetler, güzel ahlak ve güzel ahlakın korunması -takva-, adanmışlık, ilahi aşk, şevk/ azim vb. ile sonuçta disiplinli, tutarlı olmaya bağlı olarak hakikatten sonuç almak olanaklıydı.

Her ilişki ve iletişim anlam-değer yükleminde gerçekleşir iken yüklem almaya açık yaratım oluşunda gerçekleşmekteydi. Zikrin seneler içinde sağladığı en büyük fayda, ulvi âlemler ile ilişkide nurani bir yaratım oluşunda bulunmayı olanaklı kılmasıydı. Zikir için bir ayette "Büyük işlerdendir" denilmesi boşuna da değildi.

Seneler içinde zikrinde derinleşmiş kişilerin zikri şifa, belli bir iş için tasarruf etme olanağı olarak kullanması görülmüştü. Zikirden amaç keramet ve keşif elde etmek değil, Allah'ın nurlarından beslenmiş olarak Allah'ı yakin bulmaktı. Böyle olsa da nurdan beslenmek Allah'ı yakin bulmanın kazanımını olanaklı kılar iken tanrısallara dair istidat artışını da beraberinde getirmekteydi.

Havası; meleklerden, cinlerden yana huddemler yani hizmetçiler edinmek için kullanan iyi veya kötü niyetli insanlar da olabilmekteydi. Sonuçta herkes niyetine bağlı olarak amelinin sonuçları olan hak edişleri ile karşılaşacak ve hesaplaşacaktı. Enam suresinde, Allah'ı unutmuş da kötü niyete bağlı olarak birbirinden faydalanmış olan insan ve cinlerin sonuçta acı bir azaba uğrayacakları da net olarak ifade edilmekteydi.

İradenin, irade yüklemi eylemin, irade yüklemli bakışın ve irade yüklemli sözün/ anlamın etki gücü yaratım dolayımında sahibini de etkileyecek refleksiyon belirlenimli gerçekleşmekteydi. Zikir sadece ulvi âlemleri etkilemenin değil, zikir yapanın kendisinde de yaratıma dair değişimler gösterebilmekteydi.

Söz konusu olan ehil bir ağız/ söz sahibi yani tasarruf hakkı kazanmış bir kişi ise zikir sonuçları gereği ereğe/ amaca bağlı olarak da kullanılmaktaydı. İşte Fatiha hem şifa hem koruyucu hem istenin gerçekleşmesinin aracısı hem zorlukta kolaylık vb. için kullanılabilen zikre dair vasıta olabilmekteydi. Kişi "Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin" dediğinde, aracısız Allah'ı davet etmiş olmaktaydı. "Er-Rahmanir Rahim" dediğinde, Allah'ın bakışları altında korumaya alınmıştı. "Maliki yevmiddin" dediğinde, zorluklara karşı kolaylık bulacaktı. "İyyake na'budu ve iyyake nestain" dediğinde, isteğine cevap verilmiş olacaktı.

“İhdines sırat-el müstakim. Sırat-el lezine enamte aleyhim. Ğayri’l mağdubi aleyhim ve le’d dâllîn” denildiğinde her türlü şerden muaf koruma verilmiş olur. Genel anlamda Fatiha zikri sonucunda her türlü şerden koruma kazanımını sağlayan selamet duasıdır.

Zikirde önemli olan ise anlam içeriğine bağlı olarak anlaşılmasına dair zikrin yapılmış olmasıydı. Rabb-ül Âleminin kulunun davetine icabet etmesi de her şeyden evlaydı.

Bu başlık altında özellikle belirtmek isterim ki sözün, âlemlerde yaratıcı etkinlikte içeriğine göre karakterize edildiği sonuçları gerçekleşmekte iken Fatiha’yı zikir olarak okumak; kişinin kendisine rahmet olmak ile beraber, ahir yaşamı anlamında gelecekte bulacağı olup önceden gönderdiği mirası olarak bulacağı rahmetti. Bu âlemden göçmüş, vefat etmiş canlara da hediye etmiş olacağı rahmetti. Dünyada bedensel ölmüş olup da nurani olan ruh bedende ölünmeyeceğini, ölümü tattıktan -deneyimledikten- sonra idrak eden canlara hediye olarak verilebilecek rahmettendi. Müslümanın Müslümana hediye edebileceği en güzel hediyelerden bir rahmetti.

*

Duanın olması gerekenleri ve Fatiha…

Havas-zikir ilmi bağıntısında Fatiha'da dikkat edilmesi gereken bir durumda duada netlikti. Dua, yaratımın tek kaynağı ve faili olan Allah'a yönelik yapılır iken kişinin isteğine dair yaratımı Allah'tan istiyor olması, yaratıcı ve isteğin gerçekleşme olanağının idrakinde olunması adına önemliydi. Ayrıca duada netlik, hakiki olmanın bir belirlenimi olmak ile beraber varoluşa dair istikametini belirli kılıyor olmak adına da önemliydi. Kişi evvela ne istediğini bilmeli ve sonuçlarına açık olarak istediğinde kati iman ile net olmalıydı… ki gerçekleşeceğine dair şüphe olmadan, isteğin gerçekleşeceği eylem-olay-olgu-kişi-ilişki bağıntısında duanın gerçekleşeceği oluş içinde bulunabilsin.

Fatiha'nın son dört ayetinde, dua eden kişinin net olması gerektiğinin netliğine tanık olunur. Duanın kabulü de sonuçta tevhid gereği, kabulün gerçekleşmesinin sebepleri değil, sebepleri dolayımda gerçekleşmesini sağlayan fail sebebi yani Allah'ı sebeplere aşkınsal fail olmakta görmeyi olanaklı kılar.

Duada netlik; zikri yapılmış olanı zikrettiği yönde (Fatiha söz konusu ise) "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" belirleniminde bulmayı da olanaklı kılan anlama açık olmanın da gereğiydi. Kişi zikrettiği yönde Allah'ı, duası bağıntısında gerçekleşen yolculukta er ya da geç bulacaktı… ki sonuçta sırat-el müstakim üzere, duanın olması gerekenlerini gerçekleştiriyor olmak ile de gerçekleşen dua üzerinden Allah ile buluşmak olanaklıydı. Bunun ile beraber gerçekleşmesi gereken ise sebeplerine aşkınsal fail olan Allah'a yönelik hamdın gerçekleşmesi gerektiğiydi.

Bir ayette, yakararak içten dua edilmesi gerektiği vurgulanır. Son dört ayette geçen duadaki netlik de duanın içten yapılması gerektiğinin anlamını da taşır. Bunun ile beraber duanın, "Gazaba uğrayan sapkınlar" ve "Nimete erenler" bağlamında bakıldığında, sonuç belirlenimler dolayımında, sonuçların öngörülmüş olmasına bağlı olarak bilinçli yapılması gerektiği de vurgulanmış olur… ki bu anlamda

dua, ferdi bir deneyim olsa da bencilce fevri olmaktan ileri, sonuçlar öngörüsü bağıntısında yapılması gerekendi. Allah'tan, sonuçta rahmete dair gerçekleşmiş olan istenmiş olsun.

Duaya dair istenenin sonuçları öngörülmekte değilse ve diğerlerini yok saymış olarak bencilce fevri istenmekte olan bir şey ise sonuçları kişinin hayrına değil şerrine olabilir. Bu anlamda duada öncelik; sonuçların öngörülmüş olmasına bağlı olarak hayra dair olanın ve sadece kişinin kendisinin hayrı değil, biz olabildiklerinin de hayrına dair olanın istenmiş olmasıdır. Kişi diğeri ile var olmakta iken varoluş karşılıklı gerçekleşmekteyken her dua diğerinin hayrının da gözetilmiş olmasında yapılması gerekendi. Sonuçları öngörerek sonu gazap olan değil, sonu rahmete ermek olan istekler, duanın konusu olması gerekenlerdi. Allah'tan istemiş olmak ile Allah, uluhiyet belirlenimli olup da rûbubiyet belirleniminde sığınılan, kulunun isteğine icabet eden olmak görünüş bulmak ile kalmayıp, duada buluşmanın olanağında, buluşmak için dahi olsa dua edilmesi gerekendi. Duanın ruhsal anlamda rahatlatıcı olması dahi rahmetten olup ne için dua etmemiz gerektiğinin bir belirlenimiydi.

Yukarıda duaya dair anlattıklarımdan hareket ile Fatiha'nın ilk üç ayetinde kime dua edileceği/ edilmesi gerektiği belirtilmekteydi. Fatiha'nın son dört ayeti ile de duanın nasıl ve ne için yapılması gerektiği belirtilmekteydi.

Özellikle duada diğerleri ve kendisi için rahmet olanın tercih ediliyor olması önemliydi. "Bizi sırat-el müstakim üzere kıl" ayeti de bu anlamda önemliydi. Derler ki Azazil'e bazı melekler gelmiş "Allah içimizden bir şeytan yaratacakmış. Senin duan makbuldür. Bizler için dua et" diyerek rica bulunmuşlar. Azazil'in onlar için dua etmiş olduğu ama duaya biz diyerek kendisini katmamış olduğu da rivayette geçer. Demek istediğim; Fatiha'da dua edilir iken diğerini ve kendisini katıyor olarak dua etmek gerektiğinin de hatırlatılıyor olmasıdır. Rahmet herkes için olan iken kişi diğerini ve kendini rahmetten beri kılmış olmamalıydı.

Hamdolsun ve Fatiha…

Her eylemde kişi eylem sahibi olarak eylemin aidiyetini kendinde bulur. Aidiyetinde olandan da sorumludur.

Eylemden, bir işi yaptıktan sonra hamdolsun demek; işin sahibi olan Allah ın bilfiil vergisi ile işin gerçekleştiğinin idrakine yansıtmaktaydı... ki Fatiha da hamd, işlerin bilfiil faili olan Allah'ın idrak edildiğinin gerçeğini taşımaktaydı.

Eskiler işin ya memuru ya amiri olduğumuzu söylerdi. Arkasından da işin gerçek faili ve sahibinin Allah olduğunu belirtirlerdi... ki Fatiha'nın ilk üç ayeti ile ayetin kapsayıcı anlam yeterliliğinde bu da ifade edilmiş olunmaktaydı. Son dört ayet ile de işlerin faili olup da emek sahibi olan kaynağından hareket ile fail olmak gerektiği anlatılmış olunmaktaydı.

Hamdolsun sözü ile kişi sadece El Fail olarak eylemi de anlam-değer yüklemi ile beraber yaratan Allah'ı zikretmiş olmakta değil, işin veya gerçekleştirdiği anlam-değer yüklemli olayın sonucuna dair hak edişini de onamış olmaktaydı. Hak ediş olumlu anlamında nimete ermek ise ihsan sebebi ile hamdolsun demek olması gerekendi. Hak ediş olumsuz anlamda sapkınlık sonrası gazaba ermek ile tesis edilmiş olan ise "Bin nasihatten bir musibet evladır" özlü sözü gereği deneyime dair uyanış içermekte, ders almış olmakta hamdolsun demek tövbe niteliğinde olması gerekendi. "Hak ettiğimi buldum. Hamdolsun!" Böylesi demekte isek sapkınlığa dair eyleminin/ eylemlerinin sorumluluğunu almış olmanın yetişkinliği gösterilmiş olmaktaydı.

Eskiler "Nimete şükret, musibete hamd et" de derlerdi. Nimete şükür nimetin artması içindi. Musibet ise fazladan istenen olmadığı için şükredilecek olan değil, ders çıkarılması gereken imtihan olarak deneyimlenendi… ki deneyiminden ders almış olunduğunun idraki, hamdolsun sözü ile de ifade edilmiş olunmaktaydı. Hamdolsun ifadesi ile kul, musibetin yaratıcı kaynağını da bilmiş olarak musibet perdesi arkasında görünen Rabbini bilmiş ve tanımış olmaktaydı. Hamdolsun ifadesi ile eyleminde yanlışı dolayımında kendisini tanımış olmak ile

beraber ceza, imtihan, kefaret veya bir mükafatın açılımı, gerçekleşmesi için verilmiş olan musibetin dolayımında rahmet sahibi Rabbi olan Allah'ı farklı bir veçheden tanımış olduğunu da ifade etmiş olmaktaydı.

"Başlarına iyi bir şey geldiğinde Allah'tan biliyorlar. Kötü bir şey geldiğinde ise senden biliyorlar. De ki her şey Allah'tandır" ayeti de Allah'ı her gerçekleşme veçhesinde yani görünüşe gelmesinde tanımak gerektiğinin uyarısını içermekteydi. Bu bağlamda hamdolsun ifadesi; bilfiil olarak gerçekleşen her gerçekleşme veçhesinde Allah'ı tanıdığının anlamını da taşımaktaydı.

Musibeti karşılama biçimi olarak da hamdolsun demek; musibete değil, Allah'a tabi olunduğu kararlılığının gösterilmiş olmasıydı. Böyle musibetin değil, nimetin gerçekleşmesi için dua niteliğinde de ifade edilmiş olmaktaydı.

Fatiha genel anlamda hamd ile başlar iken bilfiil olarak gerçekleşen her veçhesinde suret kazanmış olarak görülmesi gereken yaratıcı şahısın, her veçhesinde tanınmaya açık olduğunu işaret eder. Hamd eden için ise "Rahman ve Rahim" rahmet belirleniminde Allah'ın görülmüş olması sonuçta hak edilmiştir. Bu durumda gerçek din sahibi olarak Allah'ın sözünün gerçek olduğu ve kendisinden sonuç alınabileceği "Maliki yevmiddin" ifadesi ile anlamlı kılınır. Son dört ayet ile de Allah hangi veçhesinden kuluna görünürse görünsün, talebinde kararlılık göstermiş olarak hamdolsun ifadesi içerik olarak gerçekleşmeye devam etmiş olmaktaydı.

Fail olarak tanrısallığa haiz gerçekleşen veçhelerinde suret bulan Allah, faili oldukları dolayımında tanınmaya açık olandı. O faili mutlak iken kul, fiil sahibi olduğu yönde O'nun fail olduğu yaratım etkinliğine katılmaktaydı… ki bir işin amiri veya memuru olmasında, fail olan Allah'ı bilmek ile kalmayıp, kul fail olduklarının sonuçlarının da faili olduğunu bilmiş olarak Allah'ın El- Fail tanrısal ismine katıldığını anlamalıydı. Bu anlamda hamdolsun demek sadece var olmanın şükrüne dair yapılmış değil, Allah'ı etken ve erek bağıntısında fail

olduğu belirlenimlerde tanıyor olmak anlamını ve buna göre nasıl yaşamak gerektiğin yetişkinliğini gösteriyor olmak anlamını da taşımaktaydı.

Hamdolsun ifadesi; kalu belada Allah “Ben sizin Rabbiniz değil miyim” der iken yaratılmış olan ruhlar yani yaratılmış olan öz kendilikler de “Evet! Sen bizim Rabbimizsin” demiş olarak Allah ile yapmış oldukları sözleşmeye (ahitine), kulun rızasına dair olarak sadık kalmış olduğunun belirlenimiydi. Hamdolsun ifadesindeki kapsayıcı anlam yetkinliğini kul özümsemiş olduğu kadar, Rabbi olan Allah’ı faili oldukları dolayımında tanır ve faili olduklarının sorumluluğunu yüklenmiş olmakta Allah’ın yaratım faaliyetine katılır.

Hamdolsun; Allah’ı tanımaya dair bir bilinçlenme -idrak- düzeyi olmak ile beraber sorumluluk sahibi olarak aidiyetini Allah’ta bulmuş olmak anlamını taşımaktaydı. Faili olduklarının sorumluluğunu yüklenmiş olup da Allah’a yönelmiş olan kişiler, kendi olmanın gerçeğinde muhatap olarak kabul edilmiş olurlar.

“Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” ifadesi, yaratım dolayımında “Ben sizin için değil miyim” anlamını da taşır iken “Evet! Sen bizim Rabbimizsin” ifadesi de varoluşu kendi elinde olmadan gerçekleşen yaratılmış olan için “Seni, bizim için olmanda bulduk” anlamını da taşımaktaydı… ki artık yaratılmış olan kişi için Allah, varoluşa dair emek hakkı gereği bilinmesi, tanınması ile beraber hamd edilmesi gereken varlıktı.

Demek ki Allah’ta rabb kavramı, sadece kendi için olan anlamını taşımakta değil, yarattıkları için olmakta yaratımı gerçekleştirir iken kazanmış olduğu bir karakterdi… ki hamde dair kılınmış olduğunda, rabb karakteri aidiyeti Allah’ta olan kimlik olarak onanmış olmaktaydı. Bu durumda Er Rabb ismi ile beraber El- Hamid ismi de gerçekleşmiş olmaktaydı.

*

Tanrısallar izleğinde Fatiha…

Esma-ül Hüsna karakter içerikli kimlik olma bağıntısında, Allah'ın zatına ait öz nitelikler olarak değil, kimlik ve karakter bağıntısında kimlik belirlenimli kılınmakta ise mümkün kılınmış düzeyde gerçekleşirler. Diğeriyle ilişkide gerçekleşiyorlardır. Allah'ın Allah olması dahi zatında değil ama yaratım dolayımında yaratım sonrası edindiği bir karakter olmak ile beraber kimlik olarak yarattığı dolayımında onanmakta gerçekleşir.

Esma-ül Hüsna, Allah'ın kendinde karakter biçimsel, diğeriyle ilişkide kimlik biçimsel gerçekleşen mümkünlerdir. Zati isimler olan Hayy, Kayyum, Nur, Samed vb. tanrısallar dahi özde karakter biçimsel değil kendi olma durumu olmakta mutlak belirlenimli gerçekleşir iken kimlik biçimsel olarak diğerinin onamasında gerçekleşir iken kimlik olmaya dair mümkünlerdir. Tanrısal isimler karakter ve kimlik belirlenimli gerçekleşmekte iken mümkün oldukları için olumsuzlanması yapılabilir olduğu gibi sonradan edinilmiş olduklarından ediniliyor olmanın sürekliliğinde gerçekleşirler. Söz konusu teklifin muhatabı olan yaratılmış olanlar ise mutlak olanın inkârı söz konusu olduğu gibi mümkün olanların da inkârı söz konusu olabilmekteydi. İnkâr edilmiş olsalar da öz varlığın varlık durumu veya varoluş biçimleri olarak gerçekleşirler iken gerçekliği sürekli olanlardır.

Tanrısalların bir özelliği daha var… bilfiilken bilkuvve vücut bulurlar karakter biçimseldirler. Zati sıfatlardan olan Hayy, Kayyum, Nur sıfatı dahi kendinde bilfiil olmakta gerçekleşir ama Allah'ta bu sıfatlar bilkuvve varlık iken bilfiil olmakta gerçekleşir. Rahman, Rahim, Kahhar, Azam vb. sıfatlar bilkuvve olmanın zemininde bilfiil iken bilkuvve vücud bulan duygu belirlenimli karakter içerikli aidiyette ve diğeri dolayımında kimlik belirlenimli gerçekleşen tanrısallardır. Allah'ın kendini sonradan oldu kıldığı tanrısal belirlenimleridir. Anlam-değer biçimsel gerçekleşen yüklemler olup Allah'ın kendisini karakter içerikli kimlik belirlenimli olarak, irade-duygu yüklemlerinde karşılıkları da olmak ile beraber mümkün varlık kılabildiği tanrısal belirlenimleridir.

Allah için mümkün varlık olmak demek yüklem almaya açık olup da yaratıma açık varlık olmak demektir.

Ayrıca belirtmek gerekir ise bilfiilken bilkuvve demek: zamansal gerçekleşiyor olmak demektir. Yaratım ve yaratıma dair gerçekleşen her ne var ise zamansal varoluş eşiklerinde zamansal gerçekleşmek zorunda olandır ki Allah da bu anlamda, zamansal gerçekleşme olanağında zamansal olarak kendini oldu kıldıklarında yaratabilen, zamansal olmakta kendini gerçekleştiren, diğeri dolayımında görünüşe taşıyabilen varlık demekti. Bütün tanrısallar zamansal tezahür eder ama zamansızdırlar. Zamansaldırlar demek; zamansal gerçekleşen varoluş eşiklerinde, zamansal gerçekleşen neden bağıntılarında, bağıntısal indirgemeci gerçekleşen bütün yaratım belirlenimlerinde ve diğeri ile ilişkilerde hareket bağıntısında zamansal gerçekleşirler, açık olur demektir.

En basit anlamda örnek verir isek Rahman olmanın anlamını yaratacak, duygusunu yaratacak, içsel değer kılmak ile karakter biçimi olarak yüklem edinecek, yarattıklarına dair olarak da neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olmakta gerçekleştirmiş olacak, yarattığı ile ilişki dolayımında da kimlik belirlenimli gerçekleştirmiş olacak… ki her bir yaratım belirlenimli gerçekleşmenin zamansal olması sebebi ile kendisini zamansal olmakta bulan bir Allah var. Neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak varoluş eşiklerinde yaratım yapmakta iken her varoluş eşiği zamansal gerçekleşmekte olduğu içindir ki yaratımın her belireniminde zamansal olmayı bulan bir Allah var.

Tanrısallar zamansal olarak gerçekleşmekte ve görünüş bulmak ama zamansız olarak gerçekleşmekteler. Zamansız olmayı sürekli gerçekleşme biçimleri olmaktan dolayı kazanmış olmaktalardı. Yani tanrısallar daim yüklem alınan mümkünler olmakta değişmeyen bitimsizlerdi. Zamansız olmalarından kasıt, sürekli yüklem kılınmış mümkünler olmalarıdır. Bu nedenden dolayı da onları tüketmek söz konusu dahi olmaz. Tüketilemez olmaları sebebi ile onlar ile nihayetsiz nimet oluşu içinde var olunur. Örnek: bir tanrısal olan görme bir

kayıtlanmışlık olup da kayıtlanmışlığa aşkınsal dolayımlı dolayımsızlıkta deneyimlenen ve zamansal varoluş eşiğine bağlı zamansal gerçekleşmekte iken sürekli oluşta tüketilemeyen zamansızdı.

Böyle olmak ile beraber görme sıfatı ile her an değişen oluşta görmeye dair gerçekleşen dünya görmeye dair tüketilemeyendi. Çeşitliliğe dair çokluk içinde, anlama dair değişen yüklemler oluşunda görmek, duymak nasıl tüketilebilirdi? Sevgi de zamansal varoluş eşiklerinde gerçekleşse de varoluşa dair değişmez bir duygu olarak tüketilemeyendi. Sevmenin kendisi dahi sadece nesnelerini değil, kendisi sevmeye nesne olduğunda sevmek ile tüketilemeyecek olandı. Ancak ister görme olsun ister ise sevgi olsun ve böylesi gerçekleşen diğer tanrısallar olsun fark etmez, olumsuzlanması olanaklı olanlardı ki olumsuzlanabilir olmaları onların tüketildiği değil, varoluş tanrısallar ile gerçekleşir iken yeni bir tanrısalda var olmanın kaçınılmazlığında tanrısalların genel anlamda zamansız gerçekleştiğinden bahsetmek zorunda olduğumuza tanık oluruz. Görmeyi veya sevmeyi bir kişi olumsuzlayarak tükettim der ise eğer öz varlıkta görme ve sevme devam eder iken ve var olanlara dair kılınmış olarak diğerlerinde gerçekleşir iken tanrısalların tüketilemez olduğuna tanık olunur.

Tanrısal olan eğer Allah'ın zatına dair Hayy, Kayyum, Nur, Samed, Fail, Ben vb. olmak ise bu tanrısallar olumsuzlaması yapılamayacak olup tüketilemez olanlardı. Bitimsiz varlığın zatihi kendi olma duruma ait olanlar mümkün değil mutlakiyet içermiş olmakta gerçekleşmekteydi.

Tanrısallar izleğinde Fatiha'ya döndüğümüzde; Fatiha tanrısalları içerdiği anlam biçimi ile her zamanın metni olarak zamansız olan metindi. Zamansızların sahibi olan Allah'ın zamansız nasıl görünüşe geldiğinin betimlenişiydi. İnsan yeryüzünde olduğu sürece tanrısalların kendisine dair kılınmış olduğu mahal olması sebebi ile insanlık âleminde -tininde- iman ve inkâr karşıtlığında, rahmet ve gazap arasında, hidayet ve delalet belirleniminde, sapkınlar ve nimete erenler sonucunda hep gerçekleşen metin olarak da zamansızlığını koruyacaktı. İnsan, nefsi emmare ve diğeri hep olduğu sürece

tanrısalların gerçekleşme mahali olan insan ve insanlık âleminde Fatiha hep okunacaktı.

Tanrısallar zamansız olsa da insanda, insanlık âleminde yaratım belirlenimli olarak zamana dair gerçekleşmekteydi. Zaman, tanrısalların gerçekleşmesi olanağı iken söz konusu yaratım ise zamansızlar ile beraber zamansız olandı. Allah ile yaratılmış olanlar/ insan arasındaki varlıksal ve varoluşsal bağıntıda var olmak zamansal gerçekleşir iken zamansızların deneyime açık olmasında insan zamansızlar ile zamansızlığı nimete ermek olarak yakalayabilecek olandı. Fatiha'da tanrısallar karakter içerikli kimlik belirlenimli anlam karşılığı olup da gerçekleşenlerdi… ki tanrısal hüviyetin en genel biçimde Fatiha'da betimlenmiş olduğunu görmekteydik.

Fatiha Allah'ın hüviyet belirlenimli varlık olarak kendini görünür kıldığını açık eden ilahi sözdü. Fatiha'da belirgin bir biçimde açık olan; El Hamid, Rabb-ül Âlemin, Er Rahman, Er Rahim, Maliki yevmiddin din, El Adl, el Mabud, El Mucib, El Kârib, El Hadi, El Mudill, El Muizz, El Muzill, Ez Zül Cellal-i vel İkram, Es Sabır, Er Rezzak vb. tanrısallar; diğerinin var olması olanağı dahilinde ve dolayımında, Allah'ın hüviyet belirlenimli olarak kendini oldu kıldığı anlam-değer yüklemli gerçekleşen karakter belirlenimlerinde görünür kıldığını açık etmekteydi. Fatiha; kendisinde doğrudan anılan (Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim vb.) ve dolaylı olarak anılan (Hamid, Mabud, Karib, Mucib, Hadi, Mudill, Muizz, Muzill vb.) tanrısal hüviyet belirlenimlerinin betimlenmiş olduğu metin olarak da yorumlamaya açıktı.

*

Sırat-el Müstakim, dua, ibadet ve Fatiha…

Fatiha, zamansızlara içkin zamansız olmakta, zamansal gerçekleşiyor olan metindi. Her bir ayeti ile Allah ile insan arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğinin mesajını taşımaktaydı. Ubudiyete dair ne olmak tercih edilmekte, nasıl olunmakta ise Allah'ın ya rahmed ya da gazap sıfatı ile karşılaşmak gerçekti. Bu gerçeğe dikkat çekilirken dahi rahmet öncelenmiş olmaktaydı.

İnsan tercihlerine bağlı kendini olay-olgu-kişi-ilişki bağıntısında anlam-değer yüklemli olarak yaratım oluşunda bulur. Fatiha'da ubudiyet mertebesinde kulun duası ise sırat-el müstakim üzere olmak olup gazaba uğramış sapkınlardan değil, nimete ermişlerden olmaktır.

Sırat-el müstakim üzere olmak Kur'an'da; doğru olanların üzerine meleklerin indiği, üzerinde Allah'ın bulunacağı veya sadece Allah'a kul olunması gerektiği yol olarak da ifade edilir. "Şüphesiz rabbimiz Allah'tır deyip de doğru olanların üzerine melekler iner." "Şüphesiz Rabbim sırat-el müstakim üzeredir." "Şüphesiz ki Allah benim rabbimdir, sizin de rabbinizdir. O'na kulluk edin. Budur dosdoğru yol"

Metin olarak Kur'an, kendi anlam bağlamında kavramsal olanı açıklayan sözlük gibidir. Anlam olarak belirsiz gibi görünen bir kavram, farklı bir betimleme için de yeniden ele alınmış olmakta yorumbiçimsel olarak açıklanır. Bu anlamda sırat-el müstakimin ne olduğuna dair birçok ayet vardır. Özellikle yukarıda zikrettiğim üç ayet sırat-el müstakimin ne olduğuna dair net anlam içerir. Meleklerin doğru olanların üzerine indiği, başka bir deyişle de yardımcı olduğu, meleke belirlenimli olarak iman edene katılmış olduğu ifade edilir… ki bu, (ayet baki) "Âdem'e secde edin" ayetinin bir gerçekleşme biçimidir. Bunun ile beraber "Şüphesiz Rabbim dosdoğru yol üzeredir." Ayeti ile beraber kendisinden sonuçlar alınabilecek olan hakikati işaret eden ayetler olarak sırat-el müstakimin; istikameti olup da ereğinden yana sonuç alınabilecek yöntemselliğe haiz yol olduğu anlaşılır.

İsa nebinin dilinden ifade edilen “Şüphesiz ki Allah benim rabbimdir, sizin de rabbinizdir. O’na kulluk edin. Budur dosdoğru yol” ayeti de sırat-el müstakimin; varsayılan olup da yanlış olan kanı ve uygulamalardan ari olarak özgürleştiren özelliğine işaret eder. Bu da Fatiha’da “Bizi sırat-el müstakim üzere kıl” ayetinden önce gelen “Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz” ayeti ile de anlam olarak örtüşür… ki bu bağlamda sırat-el müstakim; kulun kula kulluğundan, kulun hakkı dışında değer yükleyip de tanrısal kılmış olduğu gerçekte karşılığı olmayan zanlardan, sanılardan, batıl olandan kurtulmuş olarak gerçekle özgürleşmesi gerektiğinin ayeti/ yoludur.

Kişi gerçek üzere doğru oldukları ile rabbi olan Allah’ı; O’da gerçeği, doğru olanı ve rahmeti kendine yaşam biçimi seçmiş iken yarattığından da ayrı olmadığı içindi ki yarattığı hak, doğruluk ve rahmet üzere olduğunda kendisine yükselmiş olacaktı. Yani sırat-el müstakim üzere olmak demek; sırat-el müstakim üzere olan Allah ile sırat-el müstakim üzere olduğumuz izlekte buluşabilmek demekti. Allah ile buluşmak, öte bir dünyaya bırakılmadan bu dünyada da olanaklıydı. Yeter ki Cenabı Allah’tan sonuç alan nimete erenler gibi sırat-el müstakim üzere olmak gerçekleşmiş olsun.

Sırat-el müstakim üzere olmak hak, adalet, doğruluk, cömertlik, rahmet, sabır vb. üzere olmak demekti. Bu ilkelerden hak, rahmet ve adalet, diğer tanrısal ilkeleri anlam olarak kendinde barındıran iken Allah’ın kendisi için din kılmış oldukları olup kişi bunlar ile yaşamına yön verdiğinde Allah ile buluşması, ortak erek ve amaçta buluşmuş olarak Allah’a yükselme olanağı da bulmuş olmakta olanaklıydı.

Yukarıda belirttiğim gibi sırat-el müstakim üzere olmak, Fatiha’da “Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz” ayeti ile de ifade edilir. Sırat-el müstakimin ne olduğuna dair de “Gazaba uğramış sapkınların değil” de “Nimete ermişlerin yolu üzere kıl” demiş olmak ile ifade edilmiş olunur. Nimete erenler ise Allah’a ait tanrısallar ile istidat artışında olarak yine tanrısallar ile Allah’tan sonuç almış, Allah’a yükselme olanağı bulmuş olanlardı… ki bu anlamda Kur’an’ın sırat-el

müstakime dair diğer surelerde içerilmiş olan anlam karşılıklarına dahi uğramadan sadece Fatiha'nın kapsayıcı anlam bağlamında sırat-el müstakimin ne olduğunun anlam yargısına varılabilir.

Fatiha'nın son dört ayeti ile sırat-el müstakime odaklanıldığında, sırat-el müstakimin dua ile yürümeye başlanılan, ibadet ile yürümeye devam edilen yolun/ yolculuğun ismiydi. Dua; yola başlayanların, kendi iradelerine bağlı olarak istikametini belli etmiş olmanın başlangıcıydı. Bu anlamda yolun ilk aşamasıydı. İbadet de Allah için yapılmış olup da hakkın, rahmetin, adaletin vb. tanrısalların gerçekleşmesini olanaklı kılan ve Allah'tan yana nurlanarak sonuç almayı olanaklı kılan eylemler bütünü olan salih amellerdi. Başka bir deyişle de Allah için olup da Allah için olmayı olanaklı kılan ve Allah'tan sonuç almanın olanağı olarak sonuçta Allah'ı yakin bulmanın olanaklarıydı… ki bu anlamda sırat-el müstakim, ibadet ile yürünmesi gereken yol/ yolculuktu.

Allah için olup da sonuçta kişinin kendisi için olan ibadet, Allah için olmak kaydı ile aidiyet, sorumluluk, emek, çaba, kararlılık, tutarlı (sabrı gözetmek, disiplinli olarak ereğe yönelik çaba içinde) olmak anlamında insanlık tinin her alanında (dini uygulamalar, aile ilişkileri, çalışma hayatı, siyaset, felsefe, kelam, tasavvuf vb.) Allah'a ait sıfat ve isimleri olan tanrısalları hakkı gereği gerçekleştirme biçimiydi. Yani ibadet, tanrısalların hakkı gereği gerçekleşmesinin olanağı olan eylemler bütünüydü… ki sonuçta Allah'ı deneyime açık yakin bulmuş olmanın ereğinde gerçekleşmesi gerekendi. Allah'ı, tanrısallar gerçekleşir iken yakin bulmak ilkesi gereği yapılması gerekendi… ki bu anlamda hakikat ile özgürleşmek gerektiğinin anlamını da içeren, olması gereken ilke belirlenimli eylemler olarak değerlendirilmesi gerekendi.

Bu anlamda ibadet ile yürünen yolda yani sırat-el müstakim üzere olan kişi; yaptıklarının hak edişe dair sonuçlarını bulmakta "Maliki yevmiddin" ayetini deneyimlemekteydi. Tanrısallar rahmet üzeri gerçekleşir iken Rahman ve Rahim olmakta Allah'ı deneyimin konusu bulmaktaydı. İbadetin arındırıcı özelliği ile beraber Allah'tan yani Fatiha'da işaret edilen hakikatten, başka bir deyişle de "Rabb-ül

Âleminden sonuçlar edinmiş olmanın rahmetine -nimete- ermiş olmaktaydı.

“Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz. Bizi sırat-el müstakim üzere kıl. Gazaba uğramış sapkınların değil. Nimete ermişlerin yolu üzere kıl” Fatiha’nın son ayetlerinde dikkat edilmesi gereken farklı bir durum da kişi duası ile neyi istediğine bağlı olarak kendinin oldu kılınmasını istediği varoluş biçimsel durumu da istemiş olmasıydı. Dua sadece Allah ile iletişim kurmanın bir aracı değil, kabulü sonucunda Allah’ın kulu ile yakinlik temasında ispatını da açık eden tahkik biçimiydi. Gerçek samimi yani hakiki olarak canı gönülden yakarmış, derde düşmüş olmakta yapılmış olan dua, duanın gerçekleşmesi olanağı vermekteydi. Yakarış, hakiki olmak, bütün varlığı etkileme biçimlerinden birisiydi… ki yakarışın şiddetine ve hakiki olmanın içtenliğine bağlı olarak imanı kati olan her canın duası, kişin Allah’a uzanmış olması dolayımında üzerinden âlemleri etkileyebiliyor olması anlamını taşımaktaydı.

Duanın kabulü ile de dua edenin imanında artışın olması, inancının hakiki olması sebebi ile Allah’la özgüven bulmuş olmak, Allah’a yönelik sevgide -muhabbetullahta- artışın olması, yalnız kalmış olmanın hissine karşı ubudiyette sahipsiz olmadığının fark edilmiş olması ve hepsinden önce Allah’ı yakin bulmuş olmak her şeyden evlaydı. Duanın kabulü, kişinin yaşam sevinci de bulmuş olması doğrultusunda yaşamı ereğinde kimin ile değerli ve anlamlı bulunması gerektiğinin de anlamını taşımaktaydı.

Dua, kişinin ne olacağını da talep etmesi anlamını taşımaktaydı… ki duaya bağlı olarak ne olacağının tercihinde bulunan, olmak istediğine bağlı olarak kendi olma değerini de açık etmekteydi. Fatiha’da dua gazaba uğramış sapkınlardan değil de nimete erenlerden olmak üzere sırat-el müstakim üzeri olmak için yapılmış olmaktaydı… ki bu, Allah’a ermek ile yaşamının ve kişinin anlam ve değerli olmasının talebiydi. Talep edilen her ne ise kişi talep ederken ve talep ettiği izlekte kendini gerçekleştirir iken kendine dair var olmanın anlamını ve değerini ne/

kimde bulduğunu da göstermiş olmaktaydı. Kendine tercihi ve tercihine bağlı gerçekleştirdikleri dolayımında değer biçmiş olmaktaydı.

“De ki: Duanız yoksa/ olmasa, size Rabbim ne diye değer versin” ayeti de dua, anlam-değer, değer kılınmış olmak bağıntısından bakıldığında kişinin tercihine bağlı değer oluşunda kendine değer biçmiş olması gerçeğine dikkat çeker. Böyle olmak ile beraber Fatiha’da geçen “Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz” ayetinde işaret edilen “Yalnız senden isteriz” ifadesinde içkin anlam olan dua ve hamde dair vurgudan bakıldığında, duanın Allah’ı yüce değer olarak kabul etmiş olmanın bir belirlenimi olmakta hamde anlam olarak dahil olduğunu görmekteyiz. Duası ile Allah’ı hamd etmiş olmanın oluşu içinde, değer kılınmış olanın kendisini değer kılmış olana değer olarak dönüyor olması da kaçınılmazdı… ki bu anlamda dua-hamd-değer bağıntısında karşılıklı olarak istenç-değer belirleniminde birbirini hamd etmiş olmak da gerçekleşmekteydi.

En basit örnek ile sadece ebeveyninden isteyen bir çocuk nasıl ki sadece çocuk olduğu için değil, karşılıklı ilişkide birbirini isteklerine bağlı olarak değer oluşunda bulmaktaydı. Allah ile kulu arasında isteğe dair her buluşmada istenç-değer bağıntısında birbirini değer oluşunda buluyor olmak vardı. Çocuğun her isteği, sadece ebeveynlerini değer olmakta açık etmekte değil, çocuğun istekleri izleğinde kendisini de değer biçimsel olarak açık etmiş olduğunu göstermekteydi. Şımarıkça, başkalarına zararı dokunacak ve sorumluluklarından uzak kılacak her istek ise terbiyenin gereği olarak kabul edilecek değildi. Terbiyeden yana inatlaşmakta ise istenç, özü veya ebeveynleri ile bağıntıda anlam-değer ilişkisinden yavaş yavaş kopmak anlamını taşımaktaydı.

Bir vakit gelir ki dua makamında olup da duası kabul edilenlerin dahi duası kabul edilmeyebilir. Bunun sebebi ise kişinin, istençleri gerçekleştirenin yeterliliğini, kendi dışında olarak tanık olduğu değil, kendi üzerinden olarak çabası, emeği ve meleke kazanımları dolayımında gerçekleştirebilmesidir. Kişiden beklenen, sonuçta kendi

olma yeterliliğini, olgunluğunu gösterebiliyor olmasıdır… ki Allah ile diri olanın Allah ile Kayyum olmayı bulması böylece olanaklı olmuş olur.

*

Tövbe, yeniden başlamanın olanağı olarak Fatiha…

Tövbe, dönmek anlamını içermekte olsa da geri dönmek anlamını içermekteydi. Genel de tövbe ile, sapkınlıktan yani günaha, kötülüğe batmış olmaktan, yeniden kaynak kökenine erek belirlenimli dönebilmenin olanaklı olduğu gerçeğine işaret edilmekteydi. Allah'ın El- Tevvab ismi de bu olanağa dikkat çekmekteydi.

Böyle olsa da bir sanatçının estetik yargısal veya estetik yargısı taşımayan emeğinde hamde layık olarak nesnesini ve nesnesi dolayımda kendisini açık ediyor olması ve Musavvir, Bedi, Bari, Halik tanrısallarını gerçekleştiriyor olması sonuç belirlenimli olarak Allah'a dönüştü. Bir filozofun gerçeğe dair hayrette bulduğunu kavramsal olarak açık ediyor olması da hamde dahil olarak Alim ve Hâkim tanrısallarının sonuçta gerçekleşiyor olmasına dönüştü. Bir emekçinin rızkını, ihtiyaç duyduğunu kazanıyor olması da sonuçta hamde -övünç bulmaya- içkin olarak gerçekleşir iken ortak ilişkilerde sorumlulukları yerine getirmenin de hamdını/ övünç duygusunu bulmayı olanaklı kılmaktaydı… ki sonuçta Er- Rezzak olan dönmüş olunmaktaydı.

Böyle olsa da kişi kazanımını, kendi çabası dolayımında emek belirlenimli olarak bulur iken aidiyeti belirleniminde kendine mal etmiş olmakta bulmaktaydı. İşte tövbe; iman ve vicdan ehli kişinin emeği sonucunda hamde içkin gerçekleşen her ne var ise tanrısallar ile tanrısalların ait olduğu fail olan Allah tarafından gerçekleştiğinin idrakinde olarak Allah'a "Elhamdülillahi Rabb-il Âlemin" olarak geri dönüşünü bu anlamda betimleyen isimdir. Kişinin ister ise Allah'a karşı imanı olmasın; sonuçta tanrısalları (Hamd, Rahman, Rahim, Malik, Rezzak, Musavvir, Halik, Vedud, Kerim vb.) yaşamakta iken varoluşsal olarak elinde olmadan yaratıcı etkinlikte gerçekleşenler dolayımında, kendi üzerinden de gerçekleşenler üzerinden vicdana gelmiş olarak, kendisi de bir âlem iken kendisi üzerinde galip olduğu tanrısalları ile fail olan Allah'a iman bulmuş olmakta geri dönebilmekte ise "Elhamdülillahi Rabb-il Âlemin" demiş olmanın tövbesinde kendi olmayı Allah ile bulduğunun idrakine ermiş olur.

Bu anlamda Fatiha, hamde içkin tanrısalların gerçekleşmesi olanağında vicdana gelmiş kişinin kendine mal etmiş olduğu kazanımları dolayımında Allah’a yeniden dönebileceğinin anlamını da taşır. Bu gerçekleştiğinde, her varlığa kendisi gibi Rahman olanın, her bir kişide her bir tanrısalın veya tanrısalların özgünce gerçekleşmesi olanağında her bir kişiye Rahim olduğunu idrak etmiş olması gerçeği ile tanışmak da vardır. Bunun ile beraber tanrısalları ile anlam-değer yargısında her bir kişi üzerinde kişiyi yaratıyor olmanın ve hak edişleri tesis ediyor olmanın olanağında Allah ile tanışması da vardır.

Bunun ile beraber kişinin geçmişe dair var ise hataları, zalimliğe dair karanlıkta kalmış olması, kötülükten haz alıyor olması, utanca dair günah niteliği kazandığında utanç ve pişmanlık ile Allah’a geri dönüyor olması da tövbeye dahildir… “Yalnız sana ibadet eder yalnız senden isteriz” ayeti bu anlamda rabbi olan Allah’a geri dönmüş yani tövbe etmiş kulun da ayetiydi… ayrıca kişi Maliki yevmiddin” olan Allah’ı vicdanında hesap görücü ve ceza verici hakim olmakta bulur ama hesap ve ceza, kişinin kendi üzerinde pişmanlık ve utanç belirleniminde gerçekleşir iken kişi “Maliki yevmiddin” olan Allah’tan “Maliki yevmiddin” olması tanrısalından da paye almış olarak, hesabı ve cezasını kendi dolayımında veriyor olması gerçeğinde bulur.

Kişi artık Rabbi olan Allah’ı yani üzerinde galip tanrısalları ile farklı başkası olmakta kendisini var edeni, hakkı gereği bilmiş olduğundan inkârdan ve şirkten ari, yalnızca kendisine yönelmiş olarak kendisinden sonuç almanın, yakin kılan eylemlerinde ve değer oluşu içinde kılan isteklerde bulmuş olarak Allah’a yeni bir tövbe aşamasında geri dönmüş olur. İman, deneyim, idrak belirlenimli olarak Allah’ı bulan için artık kıblesi olan kabul edilmiş yaşam biçimi, Allah’a göre gerçekleşendir ki gazap ve sapkınlığın önceden deneyimlenmiş olması sebebi ile rahmet ve nimete ermenin de deneyimlenmiş olması sebebi ile tercih nimete ermekten yana olur. Bu durumda Fatiha tamamlanır.

Ancak yaşamın zor koşulları, nefsi emmareye dair hazların, arzuların şiddeti ve vesveseye açık yaratım oluşunda yaratıma da açık olmakta

iken kişi Allah'tan yüz çevirmiş olarak Fatiha'nın öz anlamından, tamamlanmış olmasından da geri dönmüş olabilir, geri dönmüş olma ihtimaline de açıktır. Bu görünüş tövbe değil, küfre geri dönmek olup karakter -ahlak- biçimsel olarak iblisleşmektir/ şeytanlaşmaktır… ki bu durumda Azazil'in cennetten, tercihine bağlı yaratım oluşunda gerçekleşen sonuç belirlenim olan iblis olması sebebi ile kovulmuş olması, kendisi için acı bir deneyim iken bizler için ders çıkarılması gereken bir ibrettir.

Her yanlışın düzeltilebilmesi olanağı olarak tövbe kapısı küfürde, inkârda inat edilmediği sürece utanç ve pişmanlık duyan her can için açıktı. Yeter ki yanlıştan dönmüş olarak olması gereken, hakiki olmakta yeniden yapılmış olarak yaratıma, Allah için Allah'a aidiyette katılıyor olmak gerçekleşiyor olsun. Yeter ki kişi yanlışı veya hatasını aşabilme gücünü kendinde buluyor olarak yüklem aldığını olumsuzlamış olmakta aşmış olarak, nefsi emmaresi ile değil de Rabbi olan Allah ile kendi olmaya yeniden yol bulmuş olsun.

*

Öz farkındalık, emek, diğeri, görünüşe gelmenin bağıntısal dolayımlı doğası ve Fatiha…

Emek; zorluk karşısında başarının, yarattığı dolayımında kendini oldu kılmanın, yaratımına dair katılıyor olmanın belirlenimi iken kişinin, yaratım dolayımında kendini oldu kıldığı, sanatçı, arif, filozof, anne, baba, asker vb. olmaya dair "Maliki yevmiddin" olarak kendi üzerinde hak sahibi olduğu gerçeğini aşikâr etmekteydi. Farklı başkası olmakta kendi -ben- olmaya dair öz farkındalığın olması, öz farkındalığa bağlı olarak da gerçekleştirdiklerinden sorumlu olunması ve emek dolayımında kendi üzerinde hak sahibi olunması bağıntılarında muhatap alınıyor olmak ve hak edişlerinin tesisi söz konusu olmaktaydı. Bu durumda hem galip sıfatları ile üzerinde kişiyi oldu kıldıklarında hükme bağlamış hem de hak edişlerinin sonuçlarını hükme bağlamış olup da yarattığı dolayımında Allah "Maliki yevmiddin" olmakta görünüş bulmaktaydı.

Öz farkındalık, kişinin kendinden sorumlu olmaya yeterli olduğu kendi -ben- olma belirlenimiydi. Sadece kendi varlığı dolayımında varlığının idrakinde olmak değil, kendi varlığını aidiyet belirlenimli sahiplenmek ve bunun ile beraber sorumluluğunu yüklenmiş olmak anlamında gerçekleşmekteydi. Yaptıklarının/ gerçekleştirdiklerinin sorumlusu olduğunun idrakinde sürekli kılınmaktaydı.

Emek de öz farkındalığı olanın, yaratıcı çaba/ etkinlik niteliğinde gerçekleştirdiklerinin öznesi olmakta kişinin kendine olmaya dair kendini yapabildikleri dolayımında keşfetmesinin olanağıydı. Keşfetmek ile kalmayıp, kendini özgürleştirme biçimiydi. Öz farkındalık durumunu kendini gerçekleştirdikleri dolayımında yeni bir seviyede idrak etmeyi olanaklı kılmaktaydı. Bunun ile beraber gerçekleştirdikleri dolayımında kendini/ kendiliği oldu kıldığı anlam-değer biçimsel gerçekleşen yüklemlerde, öz farkındalığını daha üst bir seviyede, kendiliğe -benliğe- kattıklarında bulmanın da olanağını vermekteydi.

İnsan öz farkındalık anlamında doğal olarak kendinden sorumlu olmayı kendine aidiyette bulmaktaydı ve emek varlığı olarak kendini oldu kıldıklarında sorumlu olan olarak öz farkındalığını üst bir düzeyde bulabilmekteydi… ki sorumlu olan varlık olarak hakikate ve hakikate göre yaşamak gerektiğine dair teklifi hak ediyor olandı. Sorumlu varlık olarak "Maliki yevmiddin" olmayı kendi olmanın dolayımında kendine dair gerçekleşmekte bulur iken "Maliki yevmiddin" olan Allah, kulu/ yarattığı dolayımında "Maliki yevmiddin" olmakta kendini görünüşe taşımaktaydı.

Farklı seviyelerde öz farkındalığın olması sebebi ile Fatiha, okumaya dair muhatap alınmış olan kişinin dilinden, okuyucunun gizli özne olması dolayımında okunmaktaydı… ki hem her okuyucu Fatiha'yı okumaya katılıyor olabilsin hem de yarattığı dolayımında uluhiyet ve rûbubiyet belirlenimli olarak Rabb-ül âlemin olan Allah görünüşe gelmiş olsun. Okuyucu kişinin dil dolayımında kendini ifade eden ve dil dolayımında görünüşe taşıyan ise Allah'tı.

Allah hep yarattığı/ gerçekleştirdiği dolayımında kendini oldu kıldığı (Allah, Rahman, Rahim, Vedud vb. tanrısallar olan) mümkün kılınmış olanaklarında görünüşe getirmekte olduğu gibi kendisine ait olan tanrısalları varlık olarak yarattıklarına dair kılmış olmakta iken onlar üzerinden gerçekleşen her tanrısal belirlenimde, yarattıkları dolayımında ve ilişkisinde de kendini görünüşe getirmiş olmaktaydı. Görünüşe gelmek, hep gerçekleştirdikleri ve diğeri dolayımında gerçekleşmekteydi. Söz konusu Allah ise hep yaratmış oldukları dolayımında kendini gerçekleştirmekte, anlam-değer yüklemlerinde yaratıma açık yaratım oluşunda kendini oldu kılmakta ve yaratıp da diğeri dolayımında kendini ilişkide görünüşe getirmekteydi.

Eşariler, her şeyin kendisi olarak görünüşe gelmek anlamında klasik vahdeti vücutçuların tevhid görüşünden farklı olarak her şey üzerinden her şeyi, görünüşe gelmesinin vesilesi kılan Allah'ın görünüşe gelmesinin tevhid görüşünü benimsemişlerdi. Bu konuda da haklıydılar. Katmanlı yaratım bağıntısında içkin belirlenimli olup da çift yönlü

gerçekleşen varoluşta yarattıkları dolayımında kendisini görünüşe getirmek ve birbirine dışsal karşılıklı var olma dolayımında da yarattıklarının ilişki dolayımında kendini gerçekleşen tanrısallarda görünüşe getirmek, katmanlı varoluşta Allah'ın kaçınılmazıydı.

Cenabı Allah, öz varlığını yitirmeden yaratımda bulunduğu içindi ki Allah'ın yarattıkları olduğu söylemeyeceği gibi yarattıklarından ayrı olduğu da söylenemezdi… ki bu perspektiften bakıldığında Rabb-ül Âlemin olmasının ve Fatiha'da özellikle bu sıfat isim ile anılmasının sebebini anlamış olmaktayız.

Her görünüşe gelme belirlenimi, gerçekleştirilen/ gerçekleşen ve diğeri ile ilişki dolayımında gerçekleşir. Söz konusu Allah ise katmanlı yaratımda kendi olmaktan bir şey kaybetmeden yarattığına içkin çift yönlü aşkınsal ve yarattığına dışsal karşılıklı var olma olanağında aşkın belirleniminde hep gerçekleştirdiği dolayımında görünüşe gelmekteydi. Bu anlamda yaratılmış olanlar üzerinden ve ilişkilerinde tanrısal belirlenimleri ile hep dolayımda görünüş bulmak Allah'ın kaçınılmazıydı. Bunun içindi ki Fatiha'da yaratılmış kişi dolayımında metin okuması yapılmaktaydı. Ayrıca yaratmış olmak ile kendinden bir şey kaybetmeyen Rabb-ül Âlemin ile farklı başkası olmakta fazladan belirmiş olgu olan yaratılmış kişinin özde ayrı değilse de varlık niteliği bakımından aynı olmadıkları gerçeği de vurgulanmış olunur.

Farklı başkası olmak, benzemez olma belirlenimiydi. Allah'tan yani öz varlıktan paye almak da tanrısallara haiz benzer olmayı olanaklı kılar iken yaratım sonucu fazladan belirmiş olgu olarak farklı başkası olmakta varlıksal anlamda ve tanrısalların her daim Allaha ait gerçekleşiyor olması, Allah ile yaratılmış olana dair benzemezliği açık etmekteydi. Zaten kendi olmaya dair varlık olduğunun idrakinde yani öz farkındalıkta yaratılmış olmakta iken başkası olmanın kaçınılmazlığında var olunmaktaydı. Tanrısallardan paye alır iken tanrısallar dolayımında Allah'a benzer ama fazladan belirmiş olgu olarak başkası kılınmış olmakta varlıksal nitelik belirleniminde ve tanrısalların Allah'a

aidiyetinde dolayı benzemez olunduğu içindi ki yaratan ve yaratılmış olan dolayımında Fatiha mümkün olabilmekteydi.

Son dört ayet ile de yaratılmış kişinin farklı başkası olmakta gerçekleşir iken yaratıcıdan mahrum kalmama isteği net olarak ifade edilir. Her türlü emek dolayımında gerçekleşen tanrısal belirlenimlerde yaratıcıdan mahrum kalmadan kendi olmakta korunmuş olarak varoluş, birbirine içkin olup da çift yönlü ve birbirine dışsal olup da karşılıklı olmakta gerçekleşir. Devlet, aile, komşu, sanat, felsefe, bilim, din, tasavvuf, siyaset, ekonomi vb. bütün alanlarda da emek ve emeğin görünüş biçimleri olan fazladan belirmiş her olgu, tanrısallara içkin tanrısalların gerçekleşme belirlenimleri olmakta iken Rabb-ül Âleminin gerçekleşme mahalleri olan âlem belirlenimli gerçekleşmekteydi.

Nesnellik zemininde, fazladan belirmiş olgu olarak gerçekleşen her tinsel âlemde tanrısalları (Rahman, Rahim, Tevvab, Adl, Vedud, Veli, Musavvir, Şafi vb.) alan ve diğerleri belirlenimleri dolayımında gerçekleştirmek, Allah için iken kendi için de olmak anlamını taşımaktaydı. Rahman, Rahim, Musavvir, Vedud, Veli vb. olmakta Rabb-ül Âlemin olan Allah'ın müslim olan kulu olmak anlamına da haiz gerçekleşmekteydi. Tanrısalları Allah için yaşarken Allah için iken kendi için olmanın ibadet belirleniminde Allah'a yükselmiş olarak Allah'ı yakin bulmanın da olanaklarıydı.

İbadet; Allah için olup da kendi için olmayı da olanaklı kılmanın gereğinde tanrısalların gerçekleşmesi olanağında gerçekleşendi… ki ibadetin sonucunda eylem dolayımında Allah görünüşe gelmiş olarak görülmesi olanaklı olsun. Tevhid de alan, diğeri bağıntısında tanrısalların hakkı gereği gerçekleşmesi olanağı olan ibadete haiz olarak Allah'ı, yarattığı dolayımında bağıntısal dolayımlı görünüş bulmasında tanrısalların fail olmakta görebilmenin, deneyime açık bulabilmenin ilmidir.

İnsanlık tinine dair her ne gerçekleşmekte ise Allah'ın âlem belirlenimli nesnesi olarak dolayımlı görünüşe gelmesinin bir belirlenimi olmaktaydı. Eski vahdeti vücutçuların en büyük hatası; görünüşe

gelmenin, katmanlı kapsayıcı olmak sebebi ile gerçekleşen bağıntısal dolayımlı gerçekleştiğinin doğasından kopuk, yaratılmış olana ait mahsus görünüş ile Allah'ı doğrudan aynı kılmış olmanın yanlış fikrinde kalmış olmalarıydı. Ayrı değil, aynı da değil bağıntısında yarattıkları dolayımında Allah, kendisini tanrısal belirlenimlerinde fail olarak görünüşe getirmekteydi. Eğer Fatiha içerdiği esaslar bağıntısında doğru okunmuş olsaydı, görünüşe gelmenin bağıntısal dolayımlı gerçekleşiyor olması doğası sebebi ile yaratılmış olana mahsus kılınmış görünüşlerle Allah'ı aynı bilmiş olmanın yanılgısına düşmüş olmayacaklardı.

Görünüşe gelmenin bağıntısal dolayımlı doğası, fail olmakta gerçekleşenler ve diğeri ile ilişkide gerçekleşenler dolayımında varoluşun nasıl olanaklı olduğunu da anlamak adına önemliydi. Fatiha'da yaratan, yaratılan ve tanrısallar bağıntısında var oluşun bağıntısal dolayımlı gerçekleştiğine dikkat çekilmesi; anlamaya açık oluş içinde yaşananlara duyarsız ve diğerlerine yabancı olmamamız gerektiğinin dersini de vermekteydi. Herkesin bilerek veya bilmeyerek bağıntısal dolayımlı olmakta birbiri için olduğu bir evrende var olunduğun idraki oluşması, tanrısal ve insani anlamda ihtiyaç duyduğumuzdu. Buna rağmen, diğerine yabancı ve yaşananlara duyarsız olunmakta ise sapkınlıkta ileri gidip de gerçeğimize körelmiş olduğumuz bir durum içinde bulunuyor olmalıydık ki gerçeğimize kör kalmış olacak kadar duyarsız ve yabancıydık.

Rahmet ise kendi olmanın, diğeri ile var olmanın gerçeğine kör kılmaktan uzak, duyarsız ve yabancı olmayı geride bırakmanın hidayet adresi olarak Fatiha'da bize yapılmış olan teklifin bir parçasıydı. Dileyen gazaba uğrayan sapkınlardan, dileyen ise rahmete ermiş nimet ehlinden kılacak tercihte kendi olmaya yol bulmaktaydı.

*

Kader bağıntısında Fatiha…

Katmanlı yaratım bağıntısında yaratıcı, içkin ve dışsal kapsayıcı olması gereği yarattığına içkin içerden başlamış olarak yaratır. Yaratıcı, yarattığını kendine içkin ve dışsal bulmakta iken zamansal anlamda yarattığının hem evveli hem şimdi ve burada hazır olanı hem de yarattığını oldu kılar iken hep gelecek belirlenimli olmakta belirli kılanı olmaktaydı. Gelecek belirlenimli olarak katmanlı yaratım bağıntısında yarattığını oldu kılmış olmaktan bakıldığında, her şeye kaderini veren emir ve hüküm sahibi olan Rabb-ül Âleminden bahsetmekteyizdir.

Özellikle Kur'an'da, kaderin yaratım belirlenimli olarak Allah tarafından belirli kılınmış olduğu, doğada kader ve tinde kader olmak üzere anlamlı kılınmıştı. Rahman suresi, doğada kaderin Allah tarafından ussal ve niceliğe haiz ölçü üzeri nesnellik zemininde belirli kılınmış olduğunun gerçeğinin anlamlı kılınmış olduğu betimlemeydi. Duha ve İnşirah sureleri de doğa zemininde olup da insanlık tinde gerçekleşenlerin, yaratımda belirleyici kılınmış olduğu ve Allah'ın yaratıcı fail olmasında belirleyici kılmış olduğunun anlamını taşıyan betimlemeydi.

Kur'an ın birçok ayetinde her gerçekleşenin, Allah'ın yaratıcı fail olması gereği gerçekleştiğinin gerçeğini betimlemekteydi. Özellikle Bedir savaşında Allah'ın iki tarafa da birbirlerini küçük -az- gösterdiği vurgulanır. Ancak bu durum her iki tarafın birbirini küçümsemek duygusunda açık olmaktaydı.

Yusuf nebinin geleceğe dair rüyasının gerçekleşmesi de geleceğin rüyalar ile bilinebileceğinin haberini taşımaktaydı. Yine Yusuf nebinin küçüklüğünde kuyuya atılırken geleceğini ilham ile öngörmesi de ilham ile geleceğin bilinebileceği anlamını taşımaktaydı.

Kur'an'da gelecek ve kader bağıntısı, yaratım ve varoluş bağıntısı olarak anlatılmaktaydı. Allah'ın yaratımda gerçekleştirmiş olduğunu kullar, kendi olmalarının gerçekliği dolayımında yaşamsal bulmuş olmaktaydı.

Var olanın kaderi, yaratım gereği oldu kılınmış olmakta gerçekleşmekteydi. Katmanlı yaratım bağıntısında da yaratıcıdan paye almış ve fazladan belirmiş olgu olarak farklı başkası olan pay sahibi olmakta kendi olmak var olmanın kaderiydi. Paye almış olmanın olanağında tanrısallardan da paye almış olarak var olmak ve varoluşu tanrısallara içkin gerçekleşiyor bulmak da var olmanın kaderiydi. Neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci her gerçekleşmede de mümkün kılınmış olmak da var olmanın kaderiydi.

Nefsi emmarenin kötücül -şeytani- doğası da kendi için dışarı yönelik kılan insan olmanın kaderlerindendi. Devlet ve hukuk alanları ile sınırlanmış olmak da diğeri ile var olmanın alan belirlenimli kaderiydi. Diğeri ile var olmak insan olmanın kaderiydi. Siyaset, ekonomi, bilim izleğinde gelecek mühendisliği yapmış olarak genelin yaşamına yön vermek de genelin kaderini belirli kılan kaderlerden bir kaderdi.

Yüklem almaya açık yaratım oluşunda ucu açık yaratım belirlenimli olarak mutlak bir kader değil de yaratıma açık mümkün kılınmış olmakta değişime açık mümkün kılınmış bir kaderde var olmak da kaderdi. Zamansal varoluş eşiklerinde ve kendi olmanın anlamına içkin var olmak da var olmanın kaderiydi. Niceliğe haiz nesnellik zemininde tümel yargısal görünüş bulur iken ilkeye içkin anlam belirlenimli olarak ereğe yönelik var olmak da var olmaya dair kaderdendi.

Böylesi kader oluşu içinde yarattıklarının her biri bir âlem olarak kadere haiz gerçekleşmekte iken Allah, Rabb-ül Âlemin olma hüviyetinde görünüş bulmaktaydı… ki yarattığı dolayımında Allah, Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin olmak da yaratıcının yaratım dolayımında kaderi olarak bulduğuydu… ki bu, yaratım dolayımında mümkün kılınmış olanın/ olmanın, kendini oldu kılmanın belirleniminde mutlak kader değil, mümkün kader bağıntısında kendi olmanın gerçekleştiği anlamını da taşımaktaydı.

Allah'ın kendisini oldu kıldığı kaderi, yaratım dolayımında kendisinden paye almış olarak var olan yarattığını da üst ve evrensel bir gerçeklikten kaynaklı olarak belirli kılınmış olduğunu göstermekteydi. Bu anlamda

Fatiha’da geçen tanrısallar sadece Allah’ın kaderi değil, katmanlı yaratım bağıntısında çift yönlü gerçekleşen varoluşta yaratılmış olanın da kendi olmaya dair kaderi olarak bulmaktaydı.

Yaratıcının kendi olmaya dair kaderi, yarattığını da belirli kılar iken sonradan var olmuş her varlık üstünde Rabb-ül Âlemin olan, eskilerin de dediği gibi Rabb-ül Erbab olmakta Allah’u Ekber olarak belirmekteydi. Yani ilişkilerde yaratıma dair belirleyici olan her rabb belirlenimli varlık durumu üstünde rabb olan yine Allah’tı. Varlık niteliğini kaybetmeden yarattıklarını var etmekte ve her tanrısal kendisine ait olarak da gerçekleşmekte iken Allah’u Ekber belirlenimli var oluyor olmak da yarattığı dolayımında Allah’ın varlık gerçekliğine dair kaderiydi. Yaratılmış olanın, kendi olmanın anlamına haiz kendi olarak var olmuş olması da yaratılmış olanın kaderiydi.

İşte Fatiha; ilk üç ayeti ve son dört ayeti bağıntısında uluhiyete ait ve ubudiyete dair kılınmış olma bağıntısında, katmanlı yaratım bağıntısında gerçekleşen hiyerarşik varoluşa dikkat çeker. Yaratan ve yaratılmış olanlar bağıntısında kopuk bir hiyerarşi değil, yaratıma dair var olma bağıntısında hakikatin hem varlıksal hem de zamansal olarak önsel olması sebebi ile belirleyici olduğu bağıntısal bir hiyerarşinin olduğu gerçeğini anlam olarak açımlar. İlk üç ayeti ile üst ve evrensel gerçeklik olanın; yarattıkları üzerinde “Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim” olmakta belirleyici ve Maliki yevmiddin olarak da belirleyici ve müdahil özelliklere sahip olduğu işaret edilir. Son dört ayet ile de var olmaya dair kaderini Allah’tan olmakta bulanın, nasıl yaşaması gerektiğinin kaderi anlatılmış olunur.

Fatiha’da; çift yönlü kader bağıntısında kendi olmanın kaderini yaşayan iki varlık durumu arasında geçen varoluşsal gerçekliğe dikkat çekilir. Bunun ile de kalınmaz, ilk üç ayette üst kadere haiz gerçeklik sahibi Allah ifade edilir iken son dört ayette alt kader formunda kendi olmanın anlamında kader sahibi olan yaratılmış olanın üst kader sahibine göre kaderinin nasıl olması gerektiğine dair tercihte/ istekte bulunulduğu görülür. Bu, anlam yüklemi almaya açık, ucu açık yaratım

oluşunda kaderin, mutlak değil de mümkün kılınmış olmanın belirlenimlerine bağlı olarak değişime açık gerçekleştiğini göstermesi adına önemlidir. Sırat-el müstakim üzere olmak, gazaba uğramış sapkın veya rahmeti nimete ermiş olmakta bulmuş olmak, yaşama dair çatallanan yolda kaderi, tercih ve gerçekleştirdiklerimiz dolayımında kendimizi oldu kıldıklarımızda bulduğumuzu gösterir.

Her kişi; kaderini kendi olmanın dolayımında buluyor iken olay-olgu-kişi/diğeri-ilişki belirlenimleri üzerinden çatallanan yolda kendi tercihleri ve gerçekleştirdikleri dolayımında açık etmekte olduğu olacağının, kendini oldu kılacağının kaderine yürümekteydi. İşte Fatiha; kendi olmanın kaderinden kendini oldu kılacağı kaderine yolculuk yapan öznenin, ucu açık yaratım oluşunda sonuçların kader belirlenimli görünüşü dolayımında kader olgusunun nasıl gerçekleştiğinin resmini de sunan metindir. Gelecek bağıntısından hareket ile günü/ kaderi belirliyor olmanın çabasında ise kaderin kaynağı olandan hareket ile kaderin belirli kılınıyor olabileceğini göstermekteydi.

*

Değişmeyene tutunmak ve Fatiha…

Olay-olgu-kişi-ilişki bağıntısında gelişen her hikâye, diğerleri ile anlam-değer, irade-duygu, niyet-eylem yüklemli ilişki bağıntısında gerçekleşir. İlişkiler olay-olgu-kişi değişimine bağlı olarak hep yeniden anlam-değer yüklemli olarak yüklem almaya açık oluşta ahlak biçimsel olmakta biçimlenir ve gelişir.

Anlam-değer yüklem almaya açık oluşta irade ve duygu biçimsel olarak ilişkilerde kişi hep yeni bir yaratım oluşu içinde kendi olmayı, kendini oldu kıldıklarında bulur. Bir yönü ile değişim, diğer yönü ile de değişimde tutundukları olup da değişmeyenleri bağıntısında, diğeri ile de var olmak söz konusu iken hep olması gereken ve olmaması gerekenler arasında gelgitlere gebe ve tercihleri ile gelgitleri aşma çabası içinde kendini oldu kıldıklarında yaratıma açık yaratım oluşuna katılıyor olmakta bulur.

Kişi yüklem almaya açık olup da ucu açık yaratım oluşunda, süreksizlikte gerçekleşen hep yeni bir oluşta değişimi kaderi bulur. İşte değişim ve süreksizlik bağıntısında en temelde sadece düşüncesi adına değil yaşama tutunması adına da Fatiha; genel anlamda insana ve Allah'a iman eden kişiye bir reçetedir.

Değişen oluş içinde Fatiha; rahmet ve gazap arasında, hidayet ve delalet belirleniminde, sapkınlık ve nimete erme düzeyinde, olması gereken ve olmaması gereken tercihinde, cehennem ve cennet sonuç belirleniminde veya Allah'a yükselmiş olma olanağında kişinin iman ve vicdan ile Allah'a tutunması gerektiğinin mesajını verir. Rabb-ül Âlemin ile rahmet bağıntısında hükme dair din oluşunda buluşmanın olanaklı olduğu gerçeğinin anlamını taşır.

Değişime tabi yaratım oluşunda Allah'ın dahi "Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" vb. belirlenimlerinde değişime açık yüklem almalarda tavır belirlenimli değiştiğini ama öz nitelik olarak değişmeyen varlık olduğunun gerçeğinin de anlamını taşır. Değişim içinde değişimin hangi ilkelere bağlı gerçekleşmesi gerektiğinin ana mesajını görünür kılar.

Süreksizliğe bağlı değişim içinde yaşanan bütün gelgitlere rağmen Allah gibi, "Rahman" ve "Rahim" olmakta rahmetin ahlak edinilmesi gerektiğinin mesajı verilir. "Maliki yevmiddin" olarak da diğeri ile ilişkilerde adaletin esas tutulması gerektiğinin mesajı verilmiş olunur. Allah'a ait ifade edilen özellikler, kişi tarafında kendisine dair kılınmış olmakta gerçekleşmesi gereken olarak da ifade edilmiş olur. Gadaba uğramış sapkınlardan değil de sırat-el müstakim üzere nimete erenlerden olmak ile istenen de rahmetin kul üzerinden tesis edilmesidir… ki rahmeti tesis edenler, zalimlerden değil de nimete ermiş olanlardır.

İşte Fatiha; süreksizliğe ve süreksizlikte gerçekleşen değişim içinde oluşan gelgitlere rağmen kaybolmamak için dahi olsa değişmeyene göre yaşamanın öncelenmesinin tavsiye edildiği metin olarak da dikkate değerdi. Ana mesajı; hakikat teklifine göre değişim içinde değişmeyene/ değişmeyenlere göre ahlak biçimsel yaşanmasının da tavsiye edilmiş teklif olarak belirtilmiş olmasıdır.

*

Sayısal bağıntıda tafsil-tasnif, teklifin bir daha gözden geçirilmesi ayrıca yorum ve bağlamsallık bağıntısında Fatiha…

Antik çağlardan beri sayıların ve geometrinin kutsallığına inanılmaktaydı. Varlığın nicel yönüne dikkat çekilmiş olduğu gibi sayıları, varlığın var olmasının arkesi olarak da görmektelerdi. Sayılar arke değilse de nicel belirlenimli nesnellik zemininde varlık, ölçü-oran ve (sayı değil) sayısal olmayı da içermiş olarak var olmaktaydı. Yaratım dolayımında varoluşsal belirlenimler gösterilir iken zamansal varoluş eşiklerinde varlık olarak var olmak bütüne dair olmakta iken sayısal olmayı da içermekteydi. Ölçü üzeri halk eden Allah, yaratım dolayımında El Hasib olması sebebi ile sayısal bilgiye de haiz olandı. Ayetlerin dahi sayısal olması, Allah'ın sayısal ussallığa sahip olduğunu göstermekteydi.

Sayılar dil belirlenimli olup anlama içkin gerçekleşir iken itibari olmak ile beraber, varlıksal değilse de yaratıma dair ussal gerçekliği olanlardı. Arke olmaktan uzak, anlam yüklemli gerçekleşen ussal gerçeklerdi.

Sıfır; açık olmayan potansiyeldi. Bir; başlangıç olup da açık olan potansiyelde biricik olmakta kendi olmaktı. İki; varlıksal ikiliğin yakalanmış olup da çift yönlü varoluşta içerilmiş birliğe, dolayımlı varoluşa, karşılıklı varoluşta da birbirini tamamlayan çift belirlenimli bütünlüktü. Üç; yeni bir oluşa sebep verecek olanağın açılımı ve çokluğun açık olmasıydı. Yönelimsel usa da işaret etmekteydi. Dört; toparlanmış ussallığa işaret etmekteydi. Düzen, ölçü, tertip, suret bulmak bu rakam ile anlamlı kılınmaktaydı. Beş; ilişkilerde toparlanmaya, yasa ve ilke belirlenimli bütünlenmeye işaret etmekteydi. Altı; çoklukta yeniden toparlanmaya, toparlanmış olmakta yeniden kendini açmaya işaret etmekteydi. Yedi; tafsil edilmiş mertebe açılımına, hiyerarşik bağıntısal var olmaya işaret etmekteydi. Sekiz; mertebe, makam ve hâller arası bütünlüğe, uyuma, belirliliğe işaret etmekteydi. Dokuz; bütünlük içinde özgün ve farklı olmakta görünüş bulmaya, apaçık kılmaya işaret etmekteydi. On; bütüne aşkınsal kendinde tamlığın yakalanmış olduğuna işaret etmekteydi. On bir;

aynalaşmanın olanaklı olduğu varoluşsal derinliğe işaret etmekteydi. On iki; tamamlanmış mertebe ve makam açılımının kemâl bulduğuna işaret etmekteydi. (Not: Her bir rakam/ sayı, yukarıda ifade edildiğinden farklı birçok anlama da haiz yorumlanmaya açıktır. İrfan dersleri bağıntısında bu anlamları ifade etmekte olduğumu da özellikle belirtirim.)

Fatiha yedi ayet olması sebebi ile tasnif edilmiş mertebe açılımına, hiyerarşik bağıntısal var olmaya dair anlam bütünlüğü göstermekteydi… ki ilk üç ayet ile uluhiyet mertebesi üst gerçeklik olarak zikredilmekte iken son dört ayeti ile de ubudiyet mertebesi zikredilmekteydi. Ubudiyet de kendi içinde gazaba uğramış sapkınlar ve rahmet bulmuş nimete ermişler olarak iki sınıfta işaret edilmekteydi.

Hiyerarşik olanda üst hep alt olanı belirli kılar iken ilk birinci ve üçüncü ayette geçen Rabb-ül Âlemin ve Maliki yevmiddin kavramları/ isimleri, üst olanın alt olanı belirdiği bir oluşta var olunduğunu zaten işaret etmekteydi. İkinci ayette geçen Rahman ve Rahim isimleri de tanrısal belirlenimler olup Allah'a aidiyette gerçekleşir iken ubudiyete dair kılınmış olmakta varoluşsal üst belirleyenler olarak gerçekleşmekteydi.

Böyle olmak kaydı ile alt olan belirlenimli ubudiyette duran da üst olanı açık etmiş olmanın ilişki ve onamış olmanın kimlik belirlenimleri dolayımında görünüşe gelmiş olmanın açık edici, belirleyici olanağına haizdi… ki "Elhamdülillahi Rabb-ül Âlemin" demek ile başlanır iken yedi ayetinde de Fatiha, ubudiyet mertebesi olan alt mertebe tarafından dile getirilmiş olmaktaydı. İçkin ve dışsal kapsayıcı olmanın yaratım bağıntısında varlıksal ve varoluşsal olarak, yarattığını hep oldu kılmış olmakta belirleyici iken yarattığı da yine katmanlı varoluşta karşılıklı var olmanın olanağında neler ile belirli kılınmış ise yine onlar ile görünüşe gelmenin açık edici ve belirleyici olma niteliğini göstermekteydi… ki karşılıklı varoluşta sadece bilmeye açık değil, yoruma da açık bir oluş içinde yorumun tüketilemez olmasında karşılıklı var olabilmek olanaklıydı.

Hiyerarşik yapılarda her daim üst altı belirleyici olmak ile beraber alt da üstün görünüşünün en temel kaynağı değil ama en temel belirleyeniydi. Bu da karşılıklı varoluşta rahmetin öncelenmesi gerektiği varoluşsal bağıntıya işaret etmekteydi… ki yedi ayetli Fatiha'da Allah'a ait gadab/ gazap sıfatı bir defa zikredilmiş iken rahman ve rahim sıfatları, gazaptan bir fazla zikredilmiş olmaktaydı. “Rahmeti kendime farz kıldım” ayeti ve “Rahmetim gazabımı geçmiştir” hadisi kutsisi Fatiha suresinde de teyit edilmiş olarak ifade yetkinliğinde gösterilmiş olmaktaydı.

Fatiha'da ubudiyetin tasnif edilmiş durumunu Kur'an kavramsallaştırması açısından değerlendirirsek: “Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz” ayeti “Kitabı sağdan verilen” ayet ifadesinde anlam olarak karşılanır. “Sırat-el müstakim üzere kıl” ve “Nimete erdirdiklerin yolu üzere” ayetleri de Vakıa suresinde “Öne/ ileri geçenler (ve-s sabikune)” ayet ifadesinde anlam olarak karşılanır. Gazaba uğramış sapkınların değil” ayeti “Kitabı soldan verilen” ayet ifadesinde anlam olarak karşılanır.

Kitabı arkasından veya solundan verilen sapkınlar Kitab-ı Siccinde, ileri geçen veya kitabı sağından verilenler de kitabı İlliyunda yer alırlar. Böylesi bir yorum yapar isek her tafsil edilmiş olanın yeni bir mertebede genel olan evrensel bir durumda toparlanmış olarak tasnif edildiklerini söyleyebiliriz. Bu durumda bilmeye içkin her tafsil edilmiş olanın anlam bağlamında yoruma içkin tasnif edilebilir olması gerektiğine dikkat çekmek isterim. Yani bilmeye dair ayrıntılandırılan, belli bir bütünlükte yoruma dair sınıflandırılmış olduğunda yorum hem bilmeye hem de yeni bir bağıntıda yoruma açık olması gerekendi.

Yer, gök ve ehli arasında dahi hiyerarşik bir düzen olduğu, ayet ve hadislerde geçer. Miraç hadisesinde de göklerin hiyerarşik yapısı olduğuna dikkat çekilir. Sadece yedi gök ve yer, yedi cehennem ve cennet bağıntısında Fatiha'nın yoruma dair açılımı yapılmaya kalkılsa kaç gigabayt/ cilt kitap yazmak gerektiğine dair bir fikrim, bilmenin sınırları dahilinde yorumun sınırsızlığa açılan oluşuna binaen yok.

Hakikat bağıntısında varlığa, varoluşa, gerçekleşen deneyimlerin sonuç belirlenimlere dair ayrıca alt metin okumaları ile beraber böylesi tasnif edilmiş kısa bir metin, insanın yaratıcı ürünü olarak halen gerçekleşmiş değil. Bu dahi Fatiha'nın tanrısal belagate içkin mucizevi yönünü görmek adına dahi olsa önemlidir.

Yedi cehennem ve cennet ile yedi gök ve yer bağıntısından bakıldığında, varoluşun sadece nicele içkin nesnel gerçekleştiği değil, nesnellik zemininde öznelliğe haiz belirlenimlerde gerçekleştiğini de fark etmiş olmak gerekir. Sapkınların alt metin okumasını cehennem, nimete erenlerin alt metin okumasını cennet olarak okur isek yedi ayetli Fatiha'nın yedi mertebede tafsil edilmiş olanlar ile bağıntılı anlam içerdiği de görülür. Fatiha; yedi yer ve göğe, yedi cehennem ve cennete içkin aşkınsal ve dışsal aşkın olmakta kapsayıcı olan Rabb-ül Âlemini de işaret etmesi sebebi ile varlığın yedi ile tafsil ve tasnif edilmiş olmakta sınırlı olmadığını işaret etmesi adına önemlidir.

Yedi yer ve göğe, yedi cehennem ve cennete içkin ve dışsal kapsayıcı olan Allah, kendi ile var olan her ne var ise her birinde hazır var olmakta iken Rabb-ül Âlemindi. Varlığa dair tafsil ve tasnif edilmiş ne var ise hiyerarşik bakıldığında, Rabb-ül Âlemin mertebesinin altında gerçekleştiği Fatiha'da ifade edilmiş olunur. O Allah ki Rabb-ül Âlemin denildiğinde, kendisi ile var olan her mertebe ve makamdan üst bir mertebe ve makam sahibi olarak ifade edilmiş olunmaktaydı.

Yaratımın yaratıcı tözü -nesnesi- ve öznesi iken zatı ile içkin ve dışsal kapsayıcı olmasında kendisinden sonra gelen bütün makam ve mertebeler faili olan kendisi ile gerçekleşme olanağı bulur iken O Allah ki hep Allah'u Ekber olmakta kendi olmayı bulmaktaydı. Yani O Allah ki kendisinden daha büyüğü olmayıp da yarattıkları dolayımında büyük olmayı yine kendi olma durumunda bulan ayrıca yarattıkları kendisi ile var olmakta iken varlıksal anlamda bir dengi ve karşıtı olmadan var olan anlamında Allah'u Ekber'di.

Ayrıca belirtmek gerekir ki Fatiha'da uluhiyet ve ubudiyet mertebeleri, yaratım dolayımında beliren doğal bir hiyerarşiyi işaret etmekteydi. Bu

da tinsel bir oluş içinde öznelliğe haiz ilişki bağıntısında gösterilmekteydi. Sapkınlar ve nimete erenler sınıflanması da doğal bir sınıflandırma olmadığı gibi kişiden kişiye göre değişebilen göreceli bir sınıflandırma da değildi. Uluhiyete göre yaşanması gerekenler veya yaşanmaması gerekenler yani olması veya olmaması gerekenlerin gerçekleştirilmiş olması sonucunda hak edişe bağlı olarak gerçekleşen bir sınıflanmaydı. Bu; soy, ırk, renk, cinsiyet, soylu, aşağı vb. bir sınıflanmış olmaya aşkın, adalete bağlı olarak hak edişlerin tesisi bağıntısında kazanılmış olana göre sınıflanmış olmak anlamını taşımaktaydı… ki hak edişlere bağlı hakkı gereği sınıflanmış olmak rahmetin de gereğiydi.

İnsanlık tinini tarihsel açılımı ile Fatiha izleğinde okumaya kalsak; hep haksızca cinsiyet, renk, ırk, soy, millet vb. ayrıma gidilmekte iken tam anlamı ile gerçekleşen fırsat eşitliğine bağlı olarak hak edişlerin güvence altına alınması ile insanca gerçekleşen sınıflanmış olmaktan uzak bir diyalektik oluş içinde bulunduğumuz görülür. Sırat-el müstakim; gerçekleşmesi gereken güzel ahlak belirlenimlerinin, ilişkilerde olması/ tesis edilmesi gereken değerlerin de yolu iken her hak edişin adalete dair olarak bir alt düzeydekilere geri dönmenin gereğinde infak edilmesi de düşünüldüğünde, halen Fatiha'da işaret edildiği gibi bir sınıflanmaya insanlık tininde ve tarihinde tanık değiliz. Yerel veya belli topluluklarda böylesi sınıflanmış olmanın tarihsel örnekleri olsa da küresel ölçekte insanlık tininin genele yaygın olarak böylesi sınıflanmış olmaktan uzak olduğu görülür.

Görülen o ki Fatiha; ilahi söz olarak insanlık tininde hâlen anlam içeriği tam anlamı ile gerçekleşmemiş metin olmakta, teklifini kendinde canlı tutuyor iken ussal ve anlamsal, vicdani ve değer içerikli ahlaksal anlamda seviyesi gereği yakalanmış/ yetişilmiş değildir. Bu anlamda insanlık tini olarak yeniden yeni bir tarihe başlayacak isek Fatiha'yı, insanlığımızı üst seviyede açımlamanın bildirisi olarak değerlendirmek ile başlangıç kabul etmek yerinde olur. Fatiha sadece hakikatin teklif ediliyor olmasını içermekte değil, ne için olduğumuza bağlı olarak

yeryüzünde insanca nasıl yaşamamız gerektiğinin de teklifini de içermekteydi.

*

Bu başlık altında yoruma dair özellikle belirtmek istediğim: söz konusu yorum ise başlangıç ve sonuç arasında bağlamsal yakınlık bulunsa da sonuç başlangıçtan hep farklı olandır. Yorum bir mecradan başlayıp başka mecralara yolculuk yapmanın da olanağıydı. İlimler arası disiplin dahi yorumun ucu açık yaratım oluşunda alanlar arası seçicilikte gerçekleşebilmekteydi. Birbiri ile bağlamsal görülmeyenler dahi ilke bağıntısında bağlamsal kalınabilmekteydi.

Bu başlık altında ve diğer başlıklar bağıntısında yorum ve bağlamsallık durumuna da dikkat edilmesini öneririm. Çünkü Fatiha; içerdiği kavramların varlıksal ve varoluşsal kapsayıcılığında her yeni ilke bağıntısında ve perspektiften bakıldığında sadece yedi ayetten ibaret olan ilah söz/ metin değil, bilmenin tüketilebildiği oluş içinde yorumun tüketilemez olduğu gerçeğini hep yeniden gösterebilmekteydi. Yeter ki esasları bağıntısında yorum hep esası izleğinde gerçekle bağıntılı olarak açımlanmış olsun.

Böylesi oluşta Fatiha; sadece bilmeye açık değil, yoruma da açık dünya oluşu içinde olan biteni, esası yitirmeden nasıl yorumlamamız gerektiğinin aynası da olmaktaydı. Bir canlandırma odası misali ilkeyi değiştirdiğimizde veya ilkeye bağlı çoklu perspektifte her yeni perspektiften baktığımızda Fatiha yedi ayeti bağıntısında bizlere, varlığa ait olup da varoluşa dair gerçekleşen yeni bir resim göstermekteydi. Her yeni resim de diğer resimlerden ayrı durmamak kaydı ile ilke bağıntısında Fatiha altında alt metin okuması olarak yerini almış olmaktaydı. Her yorum Fatiha söz konusu ise yeniden yeni bir yaratım oluşunda Fatiha’yı kucaklamak, Fatiha’da olan bitene tanık olmak, Fatiha’yı kendine ayna bulmak vb. durumlarda farkı hep yeniden fark etmiş olmakta gerçekleşmekteydi.

Yaratım; neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci gerçekleşmekte iken anlam-değer, içerik-biçim, izafi-indirgeme, temsil-tasvir belirlenimli olmakta yorumbiçimsel gerçekleşmekteydi. Her bağlamda yaratım yeniden yeni oluş içinde yorumbiçimsel gerçekleşendi.

Kur'an'da "O nihayetsiz yorum sahibidir" denilir iken yaratım ve yorum bağıntısında nihayetsiz (sonu gelmez, tüketilemez) oluş içinde olmak da kast edilmiş olmaktaydı. "O Her an/ gün yeni bir tavırdadır" ayeti de bilmeye içkin her an yeni bir yaratım oluşunda bulunanın, dolayısıyla da yeni bağlamlarda yorumlamaya dair yeni yüklemlerde yaratımda bulunanın sadece varoluş nesneleri anlamında yaratım nesneleri yaratmakta değil, anlam-değer yüklemlerinde kendini de yaratıma açık kılmakta olduğunun anlamını taşır. Başka bir ayette de "Şayet yeryüzünde bulunan ağaçlar kalem, deniz ve yedi deniz daha mürekkep olsa Allah'ın kelimeleri/ sözü tükenmez. Şüphesiz Allah Aziz ve Hâkim'dir" denilir. Bu ayette de söze dair yaratım oluşunda anlamın hep yeni bağlamlarda yoruma açık gerçekleşmesi söz konusu olduğunda yorumun nihayetsizliğine dikkat çekilmiş olunur.

Bilginin sınırları dahilinde yorum, bilginin hep yeni bir bağlamda yaratım oluşunda kullanılıyor olması gerçeğiydi. Bilmek, bilme nesnesini gerçekleşme sınırlarında biliyor iken sınırlılık içermekte olsa da yorum, bilginin yeni bağlamlarda yeni yaratım belirlenimlerine açılımıydı.

Söz konusu olan Rabb-ül Âleminin yaratıcılığı ise Fatiha, kavramsal anlamda kapsayıcı içeriği ile yorumun nihayetsizliğine tanık kılacak yedi ayetten ibaretti… ki insanlık tini, yaratıma haiz yorumbiçimsel gerçekleşen tarihsel oluş içinde Fatiha'nın yorumuna dair açılımıydı. Hakikatten paye almış olarak var olup da doğaya da dair kılınmış olmakta mülkten de paye alır iken doğayı hep yeniden yaratım oluşuna tutan insandı. Miras varlığı olarak varoluşuna zemin kıldıkları ile yaşamı yorumlayan da insandı. Allah'ı inkâr etmek ve Allah'a iman etmek arasında birçok tanrı tasavvurunda Allah'ı da yorumlayan insandı. Yiyecekten giyime, barınmaktan ulaşıma, iletişimden ilişkiye vb. ne

gerçekleşmekte ise bilgiye içkin yaratım oluşunda yorumbiçimsel zenginlikte gerçekleşmekteydi. Din, aile, devlet, siyaset, sanat, felsefe, tasavvuf, kelam vb. bütün alanlarda sadece bilmek değil, yaratıma dair yorumbiçimsel oluş içinde de bulunulmaktaydı.

Fatiha'yı kapsayıcı kavramsal içeriği izleğinde yorumlar iken yorumun nihayetsizliğine tanık kıldığı her bağlamda, sadece yedi ayet bağıntısında gerçekleşen yorum zenginliği sebebi ile hamde layık olduğu görülür. Dolayısıyla da metnin asıl sahibi olan Allah, Fatiha'nın kapsayıcı yorumbiçimsel olması ile beraber kapsayıcı yoruma açık olması bağıntısında göstermiş olduğu belagat yeterliliği ile hamde layıktı. Bu anlamda Fatiha, hamdı açık eden hamde dair betimlenmiş içerik yeterliliği ile Allah'a hayran bırakan ve hayret edilmesi gereken yorumbiçimsel ilahi söz/ metin olarak her okunuşunda bir daha dikkat edilmesi gerekendi.

Fatiha'da söz; anlam içeriğine bağlı olarak çeşitliliği, diyalektik dolayımda karakteristik gerçekleşen varoluş biçimlerini, katmanlı yaratım bağıntısına bağlı olarak gerçekleşen ayrı değil aynı da değil oluşu vb. derinliğine kapsayıcı biçimde yorumlanmış olmakta betimlenmişti. Doğada ve doğal -nesnel-zeminde gerçekleşen tinde gerçekleşenler, Allah'ın yaratıma dair yorumlama gücünü gösterir iken yorumlanmış yaratım anlama içkin bağlam oluşunda gerçekleşmekteydi… ki bu anlamda hiçbir şeyin anlamsız olmadığı bir oluş içinde hep yeni anlamlara açık yaratım oluşunda yeni bağlamlarda yaratılıyor olmaya da açıktık.

Yaratıma dair anlam belirlenimli gerçekleşen her ne var ise Fatiha'nın kapsayıcı olan özet bağıntısının yoruma açık oluşuna bağlı olarak, Fatiha izleğinde yorumlanmakta okunabilmekteydi. Yani Fatiha yorumlanır iken yorumlanmasına bağlı olarak hem yorumlanmış olduklarına katılmaktaydı hem de yorumlanmış olanları kendinin yorumlanışına katmaktaydı. Anlam bağlamsal gerçekleşir iken hep yeni bir bağlamda yeni bir anlamın doğmasının, öznelde uyanışının nesnesi de olmaktaydı. Bağlamsal gerçekleşme olanağında anlam, yorumlama

gücünde olay ve olguların birbirine takiben birbirine anlamsal bağlamda katılımını olanaklı da kılmaktaydı… ki yorum hep yeni bir anlam bağlamında yaratım olanaklı/ olanağı olmakta gerçekleşmekteydi.

*

Fatiha'da diyalektik fenomenoloji ve özgürlük bağıntısında Fatiha…

Yukarıdaki başlığa binaen devamı niteliğinde olan alt bir başlık olarak okunması yerinde olur. Yorumun hep yeni bir bağlamda yeni bir mecraya uzanmanın olanağı olduğuna böyle bir daha tanık olmuş oluruz.

Sözde modern denilen yaşamda geçmişe kıyasen özgürlük, demokrasi vb. ilkeler adına kılıfına uydurulmuş barbarlıklara, zulümlere, savaşlara tanık isek Fatiha'yı esasları bağıntısında yoruma açık olarak yeniden okumaya ihtiyaç var demektir. İnsanlık tarihine yeni bir sayfa açılacak ise Fatiha ile başlamak gerektiğine dikkat çekmekteyim. Aymazca gerçekleşen zulümler karşısında her vicdan ehli bu sözü dikkate alır/ almalıdır.

Fatiha'da üst-alt hiyerarşisi, hep üst olana göre belirleyici olmak, birbiri için olmakta varoluşsal bağıntılılık, hak edişlere bağlı sınıflanmış olmak ve hak edişlere göre geri dönüşsel belirleyici olmak net olarak anlatılmıştır. Uluhiyet ve ubudiyet, üst ve alt, inkâr ve iman, sapkınlık ve nimete ermek, hidayet ve delalet, rahmet ve gazap vb. içkin olunan alt metin okumalarına dair görülen diyalektik belirlenimler de görünüş bulmanın olanaklarıydı. Görünüş bulmanın olanakları olmaya içkin karşılıklı varoluşta hep diğeri dolayımında görünüş bulunduğunun gerçeğini de görünür kılmaktaydı. Ayrıca diğeri dolayımında; İlke belirlenimli gerçekleşmelerin olduğu, gereklilik bağıntısında karşıtlığa gidilmiş olduğu, hak ediş belirlenimli yerindeliklerin kazanıyor olmanın gerçekleştiğini de görünür kılmaktaydı. Diyalektik dolayım, görünüş bulmanın, hak edişlere bağlı olarak hep yeni bir oluş bağıntısında yoruma açık olup da yaratıma açık olmanın da gerekenlerindendi.

Fatiha'da diyalektik fenomenoloji, diğeri dolayımında varoluşun karşılıklı olmaya bağlı olarak ve hak edişlerin tesisi dolayımında nasıl gerçekleştiği ve gerçekleşmesi gerektiğinin anlayışı bağıntısında açımlanır. Üst ve alt gerçeklik, varlıksal anlamda hep üst olanın

belirleyici olduğu, varlıksal değilse de karşılıklı varoluşta birbirini belirliyor olmanın olanağı, diğeri dolayımında varoluşun görünüş biçimsel (anlam-değer yüklemli suret biçim, ahlak biçim, karakter/ kimlik biçim, ilke biçim, hak ediş biçim vb.) gerçekleşebildiği, yoruma açık anlam akışında net olarak görülür.

Bu anlamda Fatiha'da diğeri; özgürlüklerin sınırlandığı değil, birbirine aidiyet belirlenimli olarak, yoruma dair ucu açık yaratım oluşunda olay-olgu-kişi-ilişki örüntüsünde hep yeniden katılır iken diğeri dolayımında özgürleştiğimiz gerçeği ifade edilir. Diğerini kendine, kendiliğe dair nüfuz alanına karşılıklı olarak kattığın kadar özgürlük alanın da genişlemiş olmaktaydı. Diğerini hakkı dışında hak etmiş olmadığı yönde ötekileştirdiğimiz doğrultusunda da özsel niteliklerin/ kabiliyetlerin açılımında bulunamadığımızda, özgürlük kendini gerçekleştirme olanağı iken hakkı gereği kendini gerçekleştirmiş olunduğundan yani özgür olunduğundan bahsedilemez.

Aile ile hak edişlere bağlı kendi olabilmek, baba olabilmek, anne olabilmek, komşusu ile rahmete dair ilişkilerde nüfuz alanını genişletmiş olmak, selameti de tesis ederken özgürlük alanını genişletmiş olmak anlamını taşımaktaydı. Diğeri, özgünce ve rahmet belirleniminde sana katıldıkça diğeri dolayımında özgürleşmenin olanaklı olduğu bir varoluşun olduğu gerçeğine tanık olunur. Diğerine rahmetin değil de gazabın veya zulmün öncelendiği varoluşta ise sonuç olan hak edişler ceza, utanç, mahkûmiyet olarak tesis edilmekte iken tinsel nüfuz alanının daraltılmış olmasında özgürlükten muaf olmaktan yana mahkûmiyet görülür.

Her hak edişin hakkı gereği tesisinde, Cenabı Allah "Rabb-ül Âlemin" olarak "Maliki yevmiddin" olmakta kendini görünüşe taşımış olduğu gibi nimete erenler Allah ile genişleyen nüfuz alanlarında daha özgür gerçekleşme olanağı bulur iken sapkınlar gazaba uğramış olmakta nüfuz alanı yitiminde özgürlükten mahrum edilmiş ceza sahibi olarak vücud bulurlar. Her hak edişin hakkı gereği tesisinde Cenabı Allah, "Rabb-ül Âlemin" olması gereği yani yaratmış olduğu üzerinde hak

sahibi olması sebebi ile müdahil olma hakkını da kendinde bulan "Maliki yevmiddin" olma hakkına da sahipti… ki kullarına hep rahmeti öncelemiş olarak dönmeyi bundan dolayıdır ki kendine ahlak edinmişti. Kulun bütün işlerinde kendisine göre yani kendisini tinsel alanına almış olarak nasıl özgürleşebileceğinin de emir ve yasaklarını vermekteydi. "Rabb-ül Âlemin" olduğu içindi ki yarattığı üzerinde sadece kendi hakkı değil, diğerlerinin hakkı gereği de "Maliki yevmiddin" olmakta hukuki belirleyici olma otoritesini kendinde bulabilmekteydi.

Fatiha'da sırat-el müstakim ile beraber nimete ermek bağıntısından bakıldığında; karşılıklı olarak diğerini, rahmete dair olarak tinsel alanına kattığın oranda nüfuz alanı genişlemesinde özgürlüğünü arttırmış olursun. Diğerini tinsel alanında bulduğun yönde selameti de tesis etmiş olmakta özgürlüğünü güvence altına almış olursun. Diğerin olan Rabb-ül Âlemin ise O'na katıldığın kadar nimete ermeyi özgürlüğün olarak bulmuş olurusun. Sapkınlardan olduğun yönde ise hak sonuçta hak ettiğin özgürlükten yana sınırlanmış olmakta özgürlükten mahrum olmanın mahkûmiyetini yaşarsın, deneyimlersin.

*

Hiyerarşik yapıda olması gereken hukuk ve Fatiha…

Üst başlıklarda, Fatiha’nın kapsayıcı anlam bağlamında hiyerarşik yapısallığı içeren katmanlı varoluşu anlamaya da kapı araladığını farklı perspektiflerden görmek gerekir. Hiyerarşik yapılarda en temelde ihtiyaç olan evrensel hukuk esaslarına bağlı çatı kurulumunda hiyerarşinin devamlılığıdır.

Evrensel hukuk esasları en temelde fırsat eşitliği ve iktisadi adalet ayrıca hesap verebilirlik ve denetlenebilirlik bağıntısında hak edişlerin tesis edilmesi olarak özetlenebilir. Hukuk bu ilkeleri ile çıta değil çatı olmakta herkes için hukuk olarak tesis edilmesi gerekendi.

Metin olarak Fatiha, okuyucu gizli öznesi ile herkesin okumasına açık metin olarak fırsat eşitliği sunmak ile kalmaz, bu durumda varoluşsal anlamda herkese açık bir hakikatin olduğu mesajını verir… ki “Rabb-ül Âlemin ifadesi ile sadece inananların değil, bütün var olanların rabbi olması gereği ile her şeye aşkınsal üst gerçeklik ifade edilmiş olunur. Herkesin üst ve evrensel gerçeğine de dikkat çekilmiş olunur ki bu bağlamda gerçek herkesin ortak gerçeği iken herkesin bilmesine, sonuç almasına açık olandı. Bu anlamda Fatiha, metin olarak katılımcı olmakta fırsat eşitliğini içerir iken herkesin gerçeğe katılımına dair eşit fırsata haiz olduğunu gösterir. Yeterlilikler ne olursa olsun herkes hakkı kadarı ve hakkı gereği ile gerçeğe açılan bir oluş içinde gerçeği yaşamsal bulmaktaydı.

İlk üç ayeti ile Fatiha üst ve evrensel gerçekliğe dikkat çeker iken son dört ayeti ile üst ve evrensel gerçekliğe göre belirli kılınmış olan alt gerçekliğe dikkat çeker. Her iki gerçeklik arasında üst olanın alt olanı belirleyici olması hiyerarşinin temel unsuru olsa da hiyerarşik yapılar arasındaki bağıntı kopuk değil, katmanlı kapsayıcı gerçekleşir iken karşılıklı varoluşta olanaklı olduğundan dolayı üst olanın kazanımlarını alt olan ile paylaşımı iktisadi anlamda adaletin tesisi anlamında olması gerekendi. Bu anlamda üst olana ait olanların hak edilişinin çabası

karşılığında hak kazanımında adaletin tesisi, üst ile alt arasındaki kopukluğu aşmanın olanağıydı.

Son dört ayet ile üst olandan hak edişe dair hak kazanımları ile üst-alt arasında olanak kısıtlılığın aşılmasının olanağına dikkat çekilmiş olunur. Bunun ile de kalınmaz “Maliki yevmiddin” ifadesi ile hak edişleri tesis eden otoriteye dikkat çekilmek ile beraber, gazaba uğrayan sapkınlar ve sırat-el müstakim üzere olup da nimete erenlerden de anlaşılacağı gibi denetlenen ve hesap verilen bir oluş içinde sonuç belirlenim olarak hak edişler hakkı gereği tesis edilmiş olunmaktaydı… ki sapkınlar ve nimete erenler nitelemesinden, bu nitelemelerin hak edilmiş olunan karakter biçimsel kimlikler olmasından da anlaşılacağı gibi başıboş bırakılmış bir evren oluşunda değildik. Denetlenen, hesabı verilen ve sonuçta hak edişlerin tesisi ile adaletin tesis edilmiş olmasında kimlik nitelemelerinde var olunduğu da anlaşılması gerekendi.

Fatiha evrensel hukukun en temel prensiplerini de hiyerarşik yapısallığında içermekteydi. Üst olandan talep edilen, olanak yeterliliği ile beraber kendisi gibi olabilmekti. Allah olmak değil ama Allah gibi yaşamanın olanağı Allah’tan sonuç almak ile gerçekleşecek olandı ki Fatiha, Allah’tan sonuç alınabilir olduğunun gerçeğini gösterir iken alt olana dair iktisadi anlamda adaletin başka bir deyişle de yetkinlik kazanımı anlamında adaletin olanaklı olduğu gerçeğini göstermiş olmaktaydı.

Üst olan otoritenin; hak edişlere bağlı kazanımlara açık olması ve hak edişlerin sonuçlarını tesis etmiş olması hukuki anlamda adaletin tesis edilmesinin olmazsa olmazıydı… ki hak ediş çabası içinde olana otoriteye dair otoriteden kazanımlarda bulunması hak kılınmış olmak ile beraber, yaşananların sonuçları olduğu bir dünyada rahmet ve gazap da hak edilmeyi bekleyen adalet belirlenimleri olarak tesis edilmiş olmaktaydı.

Hak edişlerin tesis edilmesi için gerekli olan ise denetim ve hesap verebilirlikti. Gözcü melekler ile denetlenen ve kayıt altına alınanlar hem eskilerin mahkemeyi kübra dedikleri kısassa dair gerçekleşen

oluşta yaptıklarının sonuçları ile ceza mahiyetinde karşılaşması hem de vicdan melekesinde özdenetim ve özeleştiri mahiyetinde hesabı verilecek olanlardı.

Hiç kimsenin başıboş bırakılmış olmayıp da melek gözcüler ile yaptıklarının kayıt altına alınmış olması, zere kadar iyilik ve kötülüğün karşılıksız kalmadığı bir varoluşta bulunuluyor olunması hak edişlerin tesis edildiğini göstermekteydi. Kişinin anıları ve bilinçaltına atmış olup da kaçmış olduğu utançları elbet bir gün kendi hesabını kendi göreceği kendine dair kayıtlarıydı.

Sonuçta ise cehennemden kasıt olan acziyet, çaresizlik, selametten yoksunluk, öngörünün yitirilmiş olması ayrıca korkulara, dipsiz hüzünlere, depresyonlara, keşkelere mahkûm pişmanlıklara vb. saplanmış olmak sapkınların kaçınılmazıydı. Huzur, selamet, öngörülü bir yaşam, korkulara aşkın sükûnet, sevgi, meleke yetkinliği vb. de cennetten kasıt olanın gerçekleşmesiydi. Elbette ahirette cehennem ve cennet vardı ama bunların dünyada deneyime açık bulunması da bir gerçekti.

Fatiha ilk üç ayeti ile hak kazanımına açık otoriteyi ve tanrısal belirlenimlerini işaret eder. Son dört ayeti ile de otoriteden yana kazanımlar ile beraber hak sahibi olunabileceği veya otoriteden yana hak kazanımından mahrum kalınabileceği gerçeğini anlam olarak işaret eder. Bu anlamda Fatiha, otorite düzeyinde hak kazanımına açık olmanın olanağını gösterir iken adaletin en yüksek düzeyde nasıl tesis edileceğine de ayna tutmuş olan anlam içeriğine haiz ilahi metindir. Otoriteden pay almak ise tasarruf hakkı kazanmış olarak otoriteye katılmak ve otoritenin olanaklarının halka dair hizmete yönelik gerçekleşiyor olmasında gerçekleşir.

Bu anlatımdan yanlış anlaşılmaması için özellikle belirtirim ki Allah'ın otoritesinden, kazanım olarak hak sahibi olmak demek, üzerinde galip sıfatları ile Allah'ı yeni bir üst seviyede deneyime açık Rabb olmakta bulmak demektir. Yani Allah rahmetine dair olarak kendisine ait tanrısallardan yana hak edişlere bağlı olarak hak sahibi kılabilir ama

eskilerin de dediği gibi Allah, kendisi ile var olunması zorunlu olan varlık iken Allah'lığına kimseyi ortak kılmaz. Allah'u Ekber ifadesini bu kitap anlatımında tam anlamı ile anladık ise ne demek istediğim tevhidi anlamda net olarak anlaşılmış olunur. Rabb belirlenimli her otorite sahibi üzerinde otorite sahibi olarak Rabb olan hep kendisidir. Yeter ki rabb belirlenimli otoriteden yana Allah gibi rahmet sahibi olalım ve otoriteye dair hak kazanımlarına da açık olalım. Böyle olmaz ise rabb belirlenimli bahşedilmiş otoriteyi haksızca kullanmaktan dolayı zalimlerden olmuş oluruz… ki her zalimin sonu; zalimliği ile yüzleşeceği, hesaplaşacağı, cezasını da hakkı olarak bulacağı sondur.

*

Hikâyeleştirerek edebi yorumlama ve Fatiha…

İlahi sözü/ metni hikâyeleştirerek anlamlı kılma çabası tarihsel bir tecrübedir. Metni hikâyeleştirerek okuma biçimi, metnin hikmete dair felsefi içeriğini halkın anlayabileceği biçime, sezgisel olarak anlamanın kolaylığına indirgeme çabası olarak da değerlendirilebilir. Bunun ile de kalmaz, hikâyeleştirmek genele yaygın olarak metni kültür nesnesi yapmak için de önemlidir.

Hamde layık olan Cenabı Allah'tır ki O, bildiğin veya bilmediğin bütün âlemlerin rabbidir. Görmez misin? Âlemlerdeki uyum, düzen, tertip, ahenk, ölçü üzeri gerçekleşen her yaratımda âlemler âlem kılınmakta. Âlemler bu niteliklere haiz âlem olmakta. Görmek, duymak, bilmek, âlemleri bu niteliklere haiz olunduğu için bilmeye açık bulmanın da özellikleri olmakta.

Sen bilmesen de varlığa dair ne gerçekleşmekte ise âlem diye… sahibi olan Allah'ı Rabb-ül Âlemin olarak işaret eden ayet misali vücud bulmakta. Âlemler diye her ne gerçekleşmekte ise zatında Allah var iken O'nun sıfatları ile vücud buluyor olarak gerçekleşmekte. Âlemlerin yaratıcı faili de her onları vücuda getiren Rabb-ül Âlemindir. Bütün varlık âlemine/ âlemlerine Rahman olmakta varlık bahşeden, seni kendine Rahim olarak davet etmekte.

Din davettir. Davetine icabet etmek, hakikat/ Allah ile tanışmak, bütün varlık âlemlerini Allah ile tanımak için fırsattır. Davetin söze dair maliki, Allah olup, Allah'ın dine dair Malik olması sözünün hak olduğu, er ya da geç gerçekleşeceğini işaret eder… ki sözün gerçekleştiği gün sadece dinin değil, varoluşa dair her ne gerçekleşmekte ise sonuçta sözün gerçekleşmesi için iken Allah varoluşa dair her ne gerçekleşmekte ise malikiydi.

Sen er ya da geç, davet yani söz ile karşılaşırsın. Öyle ki bu satırları dahi okur iken davete dair söz ile karşılaşmaktasın. Sözü kabul edip etmemek sana kalmış. Ancak, sözün gerçekleştiği gün, Allah'ın hakiki varlık olduğu ile de tanıştığın gündür ki o gün ya pişmanlık göğsünde

ateş gadabı tadarsın ya da huzur varlığına sükûn vermiş de Rabbin vaadi hakmış diyenlerden olursun.

Öyle ise bırak… kendini şirk koşmaktan uzak, fail olan Allah'a bırak. Yalnız O'nu dost bulacak, yalnız O'nunla olacak hakikiliğin ellerine bırak. Rahmeti, adaleti, hak olanı yolun bildin ise sırat-el müstakim dedikleri yolun sahibi ile buluşacağın gün senin bayramın olacak din günündür. Gazap ve sapkınlıktan uzak, nimete eren veliyullah ile tanıştığında, yalnız olmadığını anladığın gündür. İşte o gün, Rabb-ül Âlemini insanlığın şahsı manevisi olan Allah olarak bir daha bulacağın gündür. Böylesi nimete her erdiğin gün, hamdı Rabb-ül Âlemin olan Allah'a mahsus kılacağın gündür.

Fatiha seni sana, seni kendine davet eden Allah'ın suresidir. Kendi hakikatine çağıran, sadece kendi hakikatine değil, senin de hakikatin olduğu içindir ki senin hakikatine de çağırmaktadır. Sen daveti kabul eder isen sadece Allah'ın davetini kabul etmiş değil, hakikatine giden yolu da kabul etmiş olursun. Artık iman ve vicdan kabulün gereği olsun!

*

Nefsi emmareye yiğit olanların yolu Fatiha…

Yiğit Genç!

Eskiler yiğitliğin kaba kuvvette değil, nefsi emmareye galip gelmek olduğunu ifade etmişler. Nefsi emmareyi yedi başlı ejderhaya benzetmiş, onunla mücadelenin zor olduğuna dikkat çekmişler.

Her potansiyel özünde harekete içkin bilfiil olmakta var olduğu içindir ki gerçekleşme erki gösterir ve gerçekleşme erki gerçekleşme iradesi olarak açık olur. İrade özünde gerçekleşme erkine haiz iken kendiliğe yüklem alındığında, aynılık düzeyinde özdeşlik değil, yüklem alınmış özdeşlik belirleniminde kendiliğe dair olarak katılır. Gerçekleştiğinde de kendiliğe ait olarak gerçekleşmiş olur.

Yüklem alınmış özdeşlikler, değişen oluşa gebe olumsuzlaması yapılabilir olanlardı… ki kişi nefsi emmarenin kötücül doğasından gelen iradeye ve üzerinde tanrısal belirlenimleri ile galip olan rabbinin hayra dair iradesine de hayır deme olanağına haiz olarak şerr ve hayır arasında gelgitler yaşar. Şerre yani kötülüğe yönelimli olup da kötü olanı amaç edinmiş ise nefsi emmarenin gerçekleşme iradesini yüklem almış olarak kendini kötü kılar. Hayrı yani iyiliğe yönelimli olup da iyi olanı amaç edinmiş ise üzerinde rabbi olan Allah ile uyumlu kendini iyi kılar. İyi olmayı; topluma aidiyet, sorumluluk, töre ve yasalar doğrultusunda içselleştirilmiş değerler izleğinde bulmak, özünden kaynaklı olarak diğeri ile ilişkilerde olması gerekenin farkında olmak (vicdan sahibi olmak), pragmatik sebeplerden dolayı ve Allah'a imanın gereği olarak da bulabiliriz.

Nefsi emmareyi de Allah'ın dışında var olup da Allah'a karşıt denk zannetme! Nefsi emmarede her an Allah'ın yaratıyor olması ile gerçekleşiyor olmakta halk edilendi. Kişinin kötülüğüne çalışan bir şeytan misali kişinin kendisine yapışmış bir zift veya kişinin yüklem almaya açık olarak ahlak biçimsel anlamda varoluş biçimsel düzeyde kendisine giyinmiş olduğu bir elbise gibiydi. Zifti dilersen hayra dair işlerde yıkayarak çıkarır, vicdanda pişmanlık ateşinde yakarak yok

edersin. Elbiseyi de dilersen, hep hayrı tercih edip de nefsi emmarene "Hayır" demek ile çıkarıp üzerinden atarsın.

Kolay mı? Öncekiler, ne de onlardan öncekiler bu işin kolay olduğunu söylemiş değildi. Yüklem olarak üzerine yapışan kötülüğe hayır demek elbette zordu.

Kati, şüphesiz iman eden Yiğit, yiğitliğini gösterecek isen seni irade biçimsel olarak özünde dürten, kötülüğe "Hayır" deme cesaretini göstermelisin. Toplum yozlaşmış, kötüye dair ne varsa meşru görmüş veya kılmış olarak nefsi emmareyi vücuda getirmiş ise topluma da İbrahim nebi misali "Hayır" demek hakkındır. Hem özünde yatan kötülüğe hem de onun suret bulmuş toplumsal ilişki -varoluş- biçimleri ve yapılarına "Hayır" demiş olmak ile bilinçdışı kıldığın kadar doğru yolu bulmuş olursun.

Nefsi emmarenin yedi başlı olup da her bir başını kestiğinde yeniden canlanmasına kanma! Gündüzleri maskeler arkasında saklanır iken geceleri de yatırmayan hortlak gibi seni insan olmanın haddini aşmaktan yana korkutur iken korkma! Gündüzleri baskılanmasına sebepler çok iken geceleri daha faal olmasından dolayı üzülme! Zor bir mücadele içinde rabbin olan Allah'a iman ile sığınıp, seni kötülerden kılmaması için dua etmekte isen Cenabı Allah seni elbet nefsi emmareye kurban edecek değil. Sen özünde Allah'a yönelmiş iken nefsi emmare ne kadar kuvvetli ise onun ile savaşın da o kadar çetin geçecek demektir… korkma!

Sen Allah'a sığın! Nefsi emmareden dolayı Allah'a sığınır iken Fatiha'yı okumaya başlamışsın demektir. Nefsi emmareye her "Hayır" deyişinde, yani iradesini her bilinçdışı kıldığında ve nimete erenleri görmek, tanımak isterken sırat-el müstakimde yürüdüğünü de bilmekte değilsin. Nimete eren veliyullah ile tanıştığında, görülen, duyulan, bilinen olduğunu fark ettiğinde artık nefsi emmarenin kaçacak yeri olmadığını da görürsün. Sen Allah'tan değil, nefsi emmareden kaç! Gönlünde Allah sevgisi var ise galip gelecek elbette sensin. Sana Rahim olana, sana Rahman olana Allah'ın kendilik göğüne yükseldiğinde, yer değişmiş de

başka bir yer olmuştur ki sen yer kürede olsan da özünde Allah nezdinde Allah'ın her yerden sana göründüğüne, konuştuğuna tanık olursun. Hakkı gereği bilir, hakkı gereği yaşarsın. Seni kendine kabul eden Allah'ı hamd ile karşılar iken hamd ile karşılanırsın.

Göz yaşlarında gönül abdesti alır iken zorluğa, acılara yani zulmet perdelerine dair ne var ise ilahi aşk ile yakar ve Allah'ın nuru ile nurlanır kendine yeniden doğarsın. Artık sen de nimete erenler yurdunda, Allah'ın kendilik dünyasında, sonuç almış bir cansın. Fatiha sen, sen Fatiha'sın. Başlangıçta baskıladığın nefsi emmare artık baskılanmış değil, yok edilmiş de değil, rabbi olan Allah ile terbi bulmuş ve var olmaktan yana tat almanın meleği/ melekesi olur. Fatiha, böylesi yolculuğa dair başlangıçta pusula, süreçte yol ve rehber, sonuçta ise sana ayna olan betimlenmiş hikâyenin özetidir.

Öz yolculuğun hikâyesinde Fatiha'da belirgin bir biçimde açık olan; El Hamid, Rabb-ül Âlemin, Er Rahman, Er Rahim, Maliki yevmiddin din, El Adl, el Mabud, El Mucib, El Kârib, El Hadi, El Mudill, El Muizz, El Muzill, Ez Zül Cellal-i vel İkram, Es Sabır, Er Rezzak vb. tanrısal isimlerin yani tanrısal hüviyetin baskın gelmesinde, rahmet ve gadab/ gazap bağıntısında Fatiha'yı yaşamışsındır. Sonuçta, övülen ile övünç bulmuş olarak var olmaya dair öz değerini hak etmişsindir.

Fatiha'yı ister hikâyeleştirerek ders niteliğinde yorumla ister isen hikâye sahibi olarak yorumlanmış olmasında yaşa, ister ide/ anlam içeriğini taşıyan kavramsal karşılığı olan ilke gereği (Din, adalet, ahlak, dolayımlı varoluş, hüviyet vb.) oku ister Esmayı Hüsna'ya dair tanrısalların yani tanrısal hüviyetin betimlenmiş olması izleğinde oku fark etmez, Fatiha'yı her yoruma açık okuyuşunda gerçeğin ne kadar çok çeşitlilikte gerçekleştiği, çok katmanlı, çok kapsamlı, çok yönlü, çift yönlü, çok anlamlı/ gerçekli vb. gerçekleşme olanaklarında yeniden bilme ve yorumlamaya açık gerçekleştiğini görmüş olursun.

*

Gariplikten karibliğe yolculuğun ismi ve kapsayıcı gerçekleşen ayetlerin metni Fatiha…

İnsanın bu dünyadaki varlığını; filozoflar, kelamcılar ve arifler kendi alanları gereği konu edinmişlerdir. Dinler arası insanın bu dünyada ne için olduğuna dair farklı görüşler dahi vardır.

Katolik Hıristiyanlıkta her insan Âdem ve Havva'nın günahını taşıyor olarak günahkâr doğmaktaydı. İnsan, günahı sonraki gelenleri de bağlayıcı asli zanneder iken aslında cehaletine dair büyük bir günah işlemekteydi. Günahın ilke kabul edilmesi dolayımında haksızca Allah'ı adaletsizlik ile suçlamış da olunmaktaydı.

Katolik Hıristiyanlar günahı merkeze aldıkları bir teolojiye inanıyor olsa da günah dahi yüklem iken asli olmaktan uzak, üst bir değer karşısında utanç duyulan ve her kişinin kendi çabası doğrultusunda aşılabilecek olandı. Bir öncekilerin günahlarının sonuçları yeni kuşaklarda elbette görülmekteydi… ama bir öncekilerin günahının sorumluluğu sonradan gelenlere yüklenmiş değildi. Yeni gelenler günahtan ari yeni bir yaşam kurmanın olanağını hep yeniden bulma olanağına da sahipti.

Bu teolojik yaklaşıma karşı, İslam ile insanın doğuştan günahkâr değil, doğmak ile beraber yeni bir sayfa kendisine açılmış olmasının olanağında insan olmasının hikâyesini yazması/ yaşaması istenmekteydi. Yani insan doğuştan masum gelmekteydi… günahı üst bir değer ilkesi edindikten sonra kurucu değere ihanet etmiş olmanın utanç duygusunda gerçekleşmesinde bulmaktaydı. Utanç karşılığı olmayan günah, günah niteliğinde deneyimlenmiş de olmamaktaydı. Hazreti Muhammed Mustafa, bu anlamda utanmadıktan veya utanç duymadıktan sonra günaha dair her şeyi yapmaktan yana kendisini sınırlamayan insana "… haya etmiyor isen dilediğini yap" hadisi şerifinde dikkat çekmekteydi.

Resulü Ekrem "Her insan İslam fıtratı üzere doğar, sonradan anne ve babası onu Hıristiyan, Yahudi, Mecusi yapar" derken de her insanın masum doğduğuna dikkat çeker. Sonradan aldığı anlam-değer

yüklemlerinde ortak kimliğe dair inşa edildiğini de ifade etmiş olur. Bu hadisi önemli kılan en belirgin özellik de yüklem almaya açık olup da ucu açık yaratım oluşuna dikkat çekiliyor olmasıdır. İslam fıtratı üzere insanın doğması ise Rum suresi otuzuncu ayette “O halde yüzünü bir hanif olarak dine tut, Allah'ın insanları kendisi üzerine yarattığı fıtratına. Allah'ın yaratışında değişme yoktur, dosdoğru sabit din odur. Fakat insanların çoğu bilmezler” ifadesinden de anlaşılacağı üzere, her insanın Allah’ın kendi fıtratına dair paye almış olmanın olanağında yaratılmış olmasıdır. Bunu da pek az kişinin bildiğine de net olarak dikkat çekilmekteydi.

Arifler, Resulü Ekrem’in izinde insanın, Allah fıtratı yani Allah’ın, yaratım belirlenimli gerçekleşip de yüklem almış olmaya dair kendisine hak kılmış olduğu tanrısal belirlenimleri üzeri yaratılmış olduğuna dikkat çeker. İnsanın kaderinin, Allah’a ait sıfatlar üzeri yaşamak olduğunu dahi ifade etmişlerdir. Başka bir deyişle de insan doğumu gereği masum olup, yaratılışı gereği Allah’ın ilahi sıfat ve isimlerinin tasvir edilmiş temsili olmakta iken sadece bir beşer değil, uluhiyete haizdi. Uluhiyete haiz olmak ile kalmayıp bunu ilişkilerinde ve gerçekleştirdikleri dolayımında tarihsel olarak açımlayan varlıktı.

Günah ise atasından yüklenmiş olup da sorumlu tutulduğu değil, tanrısallara haiz asli niteliklerine örtünmesine, hakkı gereği yaşamasına/ var olmasına engel olan ve Allah’a gafil kılıyor iken aslının idrakinden uzak kılan, sonuçta utanç belirlenimli yüklenilecek çaresizlikti. İşte bu çaresizlik durumu Fatiha’da gazaba uğramış, uğrayan ve uğrayacak olan sapkınlık olarak nitelenmekteydi. İslam’da bizleri sapkınlıktan yana kurtaracak olan ise ne bir mehdi veya ne bir mesihti. Her kişi kendi günahından sorumlu olup, kendi olmasının gereği olarak günahından kendisi kurtulması gerekmekteydi… ki bu da Allah’ın inayetine ihtiyaç duymuş olarak sapkınlardan olmama isteğini kati olarak kişinin önce kendisine ifade etmiş olmasından başlamaktaydı. Kişi önce kendisinin ne olması gerektiğine karar vermeliydi ki yardım istemek de gerçekleşmiş olsun.

Heidegger’e göre de insan bu dünyaya atılmış olandı. Arifler ise insanın atılmış değil de ilk insanın sürgün edilmiş olması üzerinden insanın yeryüzüne halifetullah olması ereğini gerçekleştirmesinin gereği olarak görürler. Sürgün; yeniden hatırlamanın, olması gerekeni yapmanın hatırlatıcı kavramı olup, sürülme sebebini gidermeye çalışmak değil de (çünkü o artık geride kalmış olup yeryüzüne ne için indirilmiş olduğunun bir nedeniydi) sürülme sebebini geride bırakmış olarak yeni dünyada kendini gerçekleştirmek gerektiğinin kavramıydı. Takılmış olunan sebep değil, çözüm odaklı varoluşun kavramı olarak değerlendirilmesi gerekendi… ki bunun için olması gereken ise her kişinin yeniden yaratıcı olan Rabb-ül Âlemine yeniden dönmenin olanağını kendinde bulmuş olarak dönmeye dair olması gerekenini yapmasıydı. Bu anlamda son dört ayeti ile Fatiha, Rabb-ül Âlemine geri dönme çabasında olan insanın çabasının anlamını taşır.

Kanaatim o ki insan ister atılmış olsun ister ise sürgün gönderilmiş olsun ister indirilmiş olsun hiç fark etmez; sonuçta her insan boş bir levha da değil, masum geldiği dünyada kendini yeniden yaratabilme olanağına haiz olarak insanlık âleminde gerçekleşen anlam-değer yüklemli ilişkilerde anlam-değer yüklem almaya açık oluşta yeniden yaratmak/yaratılmak için gelmekteydi. Yani tanrısalları anlam-değer yüklemlerinde birçok biçimde insan olmanın olanağı olmakta gerçekleştirir iken insan olmakta kendi olmayı yaratacaktı. Yüklem almaya açık yaratım oluşunda hangi anlam-değer yüklemleri almakta ise o bağlamda aidiyet yüklemli kimliklerde kendini görünüşe taşımaktaydı. Bu bağlamda kimlikler insanın kendini görünüşe taşıdığı varoluş biçimleri olmakta gerçekleşmekteydi.

Böyle olmak ile beraber her insan bedensel doğmakta değil de duyuları ile yeryüzüne indiğinde yani gözünü dünyaya açtığında, kulağı ile bir şeyler duymaya başladığında, tatları ayırt ettiğinde vb. olduğunda artık dünyaya inmiş olmaktaydı. Doğanın nicele dair eril baskısı, duyuların -doğanın- erilliğine aşkınsal dönüştürücü gücünde karşılanır iken insan yeryüzüne inmiş olmaktaydı. Duyular ile açık olduğu dünya, her deneyimde anlam yüklemli deneyimlenmekte ve değer belirlenimli

olarak aidiyet duyulmakta iken hep inilmek zorunda olunan dünyaydı. Anlam-değer yüklemleri aldıkça, olay-olgu-kişi-ilişki-eylem belirlenimli olarak da hep içinde kalırcasına kendi olmanın hikâyesine dair yaşanmaktaydı.

Göz ilk açıldığında, kulaklar ilk temasa dair ilk duyduğunda anlam yüklemine açık iken anlamsız olan değil ama anlamsız bakılan olup da yabancısı olunan bir dünyaya inilmiş olunmaktaydı. Masum doğduğumuz ama yabancısı olduğumuz bir dünyaya bakmakta iken salt boşluktan ibaret anlamsız değil, kendi olmanın anlamını taşıyor olarak bakıyorduk. Düşünmeyi, iradeyi, duyguları, kendi ile dolu olmanın olanağına yakin susturduğumuzda, kendi olmanın anlamı dolayımında hâlen bakıyor olduğumuzu görebilirdik. Anlam-değer yüklemlerini olumsuzladığımızda hâlen yabancısı olduğumuz bir dünyada olduğumuzu görebilirdik.

Kendi olmaya dair anlam olumsuzlamadığımız varlık gerçeğimiz iken kendiliğe sonradan alınmış anlam-değer yüklemleri indiğimiz dünyanın anlam-değer yüklemleri olup, dünyaya katılma olanağı vermek ile kalmayıp, yabancılığı aşmanın olanağını da vermekteydi. Anne, baba, dede, nene, kardeş, din, millet, ırk vb. dair ne var ise karaktere haiz kimlik belirlenimli anlam-değer yüklemleri olarak yabancılığı aşmanın olanağını vermekteydi.

Eski dil ile ifade eder isek insan doğarken özünde garip (yabancı, kimseye aidiyeti olmayan) olmaya haiz bir varlıktı. Anlam-değer yüklemlerinde yaratıma açık varlık olarak garipliği aşma olanağında ilişkilerinde kurbiyet kurabilen karib (yakin, aidiyet duyan) bir varlık olabilmekteydi.

Varoluş krizi de anlam arayışı belirlenimi iken anlam krizine düşmüş olmak anlamını taşımaktaydı… ki varoluş krizi ile insan, sonradan yüklem aldığı anlam-değer yüklemlerine aşkın yeniden yabancılığını yani garipliğini hatırlamış olmaktaydı. Bir nevi öze yeniden çekilme durumu olan anlam krizinde kendi olmanın anlamını taşısa da hem içinde bulunduğu dünyanın dünya nesnelerine hem de kendi olmaya

artık yabancıydı. Kimdi/ ne idi, ne içindi, nasıl var olunmaktaydı. Ne olduğuna, insan olmak ile cevap vermek kolaydı. Nasıl olduğuna dair sorunun cevabı halen bilim ile araştırma konusuydu. Ne için olduğu ise yaşamı neye göre nasıl yaşaması gerektiğinin cevabını taşımaktaydı. Yaşamını ilişkide anlam-değer biçimsel olarak hangi yüklemlerde yaşamak gerektiğinin soru ne için iken yabancılığa dair anlam krizini, anlam boşluğunu aşmanın da olanağını vermekteydi.

İnsanın gözlerinde okunabilen anlama dair boşluk, en temelde kendi olmanın anlamına haiz olunsa da kişiyi aidiyetsiz olmakta yabancı olmaya döndürebilen bir oluşa eylemekteydi. Boşluğa tutunulmasa da boşluk kendinde kılar iken yabancılık kaçınılmaz olarak bulunmuş olunmaktaydı. Boşluğu dolduracak olan ise anlam-değer yüklemli olup da aidiyet belirlenimli tutunacaklarımızdı… ki aidiyet belirlenimli her tutunma, varoluşa dair zemin edinmekti. Bunun için dahi olsa özünde garip olan insan, garipliği karib olmaya çevirme olanağını anlam-değer yüklemine ihtiyaçlıydı. Anlam-değer yüklemli yaratım oluşunda diğeri ile ilişki dolayımında, varoluşuna zemin kıldıkları ile dünya oluşu içinde yürümekteydi.

Ancak tutundukları; duyularına, hazlarına nesne kılıp da tükettikleri ve özüne gafil kendisini tüketen günahları ise gerçek anlamından kopuk olduğu için hâlen yabancısı olup da yabancısı olduğunu dahi bilmediği bir dünyada/ âlemdeydi. İşte gerçek zalimlik, kişinin sadece kendine değil, yaşadığı dünyaya da ne için olduğuna dair yabancı olmasında gerçekleşendi. Yabancısı olduklarına hoyratça veya hakkı dışında anlam-değer yükleyip de bu bağıntıda anlam-değer yüklemli ilişkiler geliştirmek de kaçınılmazdı.

İhtiyaç duyulan birçok şey olsa da gerçekte ihtiyaç olunan olumsuzlaması yapılamayacak olup da var olmaya dair tüketilemez olandı… ki âlemlerin rabbi, varlık nedeni olmasına rağmen tükenmeyen ve kendisinden sonuç almaya rağmen tüketilemeyen ayrıca varlık olarak olumsuzlaması yapılamayacak olan Allah'tı. Fatiha ile, kişinin anlam krizinde yabancılaştığı dünyanın gerçekte yabancısı olduğu ve

varoluşa zemin anlam-değer yüklemleri taşısa da kişinin tükenmez/ tüketilemez olan öz varlıktan itibaren varoluşa dair anlam-değer zemini edinmesi gerektiği vurgulanır.

Aslında kişi anlam krizi ile beraber öz varlığına dair anlam boşluğuna düşmüş olup, anlam boşluğunu varoluşa dair nesne edindikleri ile her doldurduğunda yeni bir yaratım oluşunda varoluşuna zemin edinmiş olsa da her anlam krizinde, asl olandan kopuk varsaydıklarına, itibar ettiklerine dair varoluş zemini edinmiş olmanın gerçeğinden habersizdir. Anlam-değer yüklemleri olarak inandığı, öznelliğe dair gerçeğini belirler iken gerçekte neden kaynaklı var olmakta ise kaynağından hareket ile varoluşuna zemin edinmesi gerekir.

Anlama dair boşluk, fani olup da tüketilebilenler ile geçici doldurulur iken hakiki varlık ile iman içerikli anlam-değer yüklemlerinde ve tanrısal belirlenimlerinde sonuç alınmakla kurbiyet kazanıldığında insanın aslına yabancılığının anlam boşluğu, dolayısıyla da anlam körlüğü giderilmiş olur. Aslında insan özüne yabancıdır. Yabancısı oldukları dolayımında aslına yabancılığının giderilmesi gerektiğinin deneyimini yaşar.

İşte ilk üç ayeti ile Fatiha'da, uluhiyet sahibi olan Allah'ı rububiyetine dair niteliklerinde yani yarattıkları dolayımında ilişki bağıntısında gerçekleşen tanrısallarında yakin bulmanın olanağına dikkat çekilir. İnsan da bir âlem olarak Rabb-ül Âlemin olan Allah'ın hakikatinden bağımsız olarak var değildi ki ondan bağımsız olarak varoluşuna dair tutunduğu anlam-değer yüklemlerinde var olsun. Bu açıdan bakıldığında insanın garipliğine aşkın gerçekte kurbiyet kurması gereken varlık Allah'tı… ki varoluş zeminini, değişebilen yaratım oluşunda her an değişebilen anlam-değer yüklemlerinde sapkınlığa kaygan bulmuş olmasın.

Gariplikten karibliğe doğru yolculukta Fatiha, gerçekte hangi anlam-değer yüklemlerine tutunmuş olarak varoluşa zemin edinmemiz gerektiğinin uslamlanmasını taşır. Nebiler ve davete icabet edenler bu doğrultuda varoluş zeminini kaynağından hareket ile bulur iken

insanların ekseriyeti bu zeminden yoksun, sonuçta ise hüsranda olduğundan, diyalektik oluşta yadsınmış olunan öteki kılınmakta olarak yabancılaştırılanlar olmaktaydı.

Başlangıçta indiği dünyaya yabancı olan, anlam krizi sürecinde kendine ve varoluş nesnelerine yabancı olmaktaydı. Söz konusu hakikat arayışı ise dünyevi kurbiyet Allah'a da yabancı kılabilmekteydi... ki sonuçta Allah ile kurbiyet bulmuş olmakta yabancılığı aşan insan, bu defa da diğerleri tarafından ötekileştirmenin yabancı kılıyor olmasına maruz kalabilmekteydi.

Yapılması gereken ise her şeye rağmen Allah'a iman ve öz güven ile, kayganlığı yok edilmiş olan varoluş zemininde insan olmanın yürüyüşüne devam etmekti. Sırat-el müstakim her şeye rağmen olmayı içeren yolculuğun da ifadesidir... ki sonuç, Allah ile anlam-değer bağıntısında kurbiyet bulmuş olarak varoluşa dair anlam krizini evvela aşmak ile beraber anlam krizi sorunsalına düşmeden yoldaşı/ refiki alası Allah olarak, yaşamı diğerleri ile ilişkide kendi olmaya dair yol kılmış olabilmekti. Yaşam diğerleri ile Allah'a karib olmakta aynı ülküde buluşmakta gerçekleşiyor ise birbirine garip değil, birbirine ayna olabilenlerin yaşamıydı. Sapkınlığa dair ötekileştirenlere rağmen, Allah için iken birbiri için de olabilen ve aynalaşmaya dair olup da ilişkilerinde Allah'ın görünüşe geldiği bir yaşam da vardı.

İşte Fatiha böylesi bir yaşamın betimlenmiş ifade biçimiydi. Gariplikten karibliğe yolculuğun ismiydi. Gariplik var olmaya dair başlangıç veya açılış ise kariblik artık Fatiha'yı hatmetmiş olmanın sonuç belirlenimiydi.

Fatiha'daki ilk üç ayet, Allah ile kurbiyet edinmenin olanağına dikkat çekmekteydi... ki hakkı gereği hamdını yapabilmek için Allah ile kurbiyet edinmiş olmak şarttı. Rabb-ül Âlemin ile Rahman, Rahim ve Maliki yevmiddin olması gereğinde kurbiyet her iman edenin iman etmesinin hakkı olarak edinmesi gerekendi. "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz" ayeti de iman gereği aidiyet belirlenimli olarak anlam-değer yükleminde Allah'a tutunmanın olması gereken biçimini

göstermekteydi. Aidiyet belirlenimli olarak varoluşa zemin bulan için nefsi emmareye, zalimlere, vesveseye vb. rağmen tutunduğu varoluş zeminini yitirmeyecek tutarlılıkta olması da gerekmekteydi ki “Sırat-el müstakim üzere kıl” ayeti bu anlamı içermekteydi. Sonuçta ise sapkın olması sebebi ile gazap ile uzak kılınmış olmaktan, nimete ermek ile karib kılınmış olanlar gibi olmanın tercih ediliyor olmasından da anlaşılacağı üzere Fatiha, gariplikten karibliğe doğru yolculuğun en genel betimlenmiş ifade biçimiydi.

İnsan! Varsaydığın ve itibar ettiğin, hakkı dışında değer yüklediğin her ne var ise sonuçta yitirir iken hüsran bulacak olan sensin. Anlam krizine düştün ise anlama dair boşluğu dolduracak olan, yani seni kendi olmaktan yana mutmain kılacak olan, yitireceklerin değil, yitirecek olduklarını dahi sana nimet olarak bahşetmiş olan Allah’tır.

Eskilerin de dediği gibi gönül Allah evidir. Sahibi ile dolu bulmadığın sürece kendinden yana mutmain olman, anlam krizini ve dolayısıyla gerçekleşen garipliği gerçek anlamda aşman sana haram kılınmıştır. Garipliği, anlam krizini varsayıp da tutundukların, hakkı dışında değer verdiklerin ile aşacağını zannetmekte iken sadece bastırdığın bir oluş durumunda, gerçekte ne için isen ondan kendini mahrum etmektesin.

Gariplik bir mahrumiyet durumu olup, anlam-değer yitikliği ile de ilgilidir. Elbette içine doğduğun ve içinde olduğun anlam-değer dünyasının nimetlerinden kendini mahrum etmedikçe dünyaya garip olmayı aşıp karibi olursun. Ancak, sonuçta süreksizliğe bağlı yitirdiklerin/ yitireceklerin, yanlış yerde garipliği aşmış olduğun gerçeği ile seni tanış kılar. Hakiki varlık Allah iken Allah’a karib olur isen refikin, velin O olur. Anlam krizine dair gariplik bir daha dönmemek üzere geride bıraktığın olur. Hep yeniden değişen anlam yüklemlerinde yaratım oluşu içinde iken sapkınca kaybolmak da hikâyenin geçmiş sayfalarında silinmiş, Allah’ı da seni sana bağışlamış olmakta kendisini de bahşetmiş olduğu tanrısallarını yaşamış olmakta karib bulursun.

Sen bilsen de bilmesen de, kabul etsen de etmesen de anlam krizi yaşarken en derinde ihtiyaç duyduğun, gariplikte mahrum kalmış

olduğun Allah'tır. Fatiha'yı da kendi olmanın özgünlüğünde ya sapkınlardan ya da nimete erenlerden olmuş olarak ya inkârda Allah'ı zikretmiş olmakta ya da iman ile yaşadıklarında zikre taşımış olarak okursun. Teklif ile talep arasında, gariplikten karibliğe yolculukta Fatiha seni sana ihbar eden (haber veren) metindir. Aslını da sana ihbar ederken aslına göre nasıl yaşaman gerektiğini de ihbar eden ilahi sözdür.

Sen artık ister inkâr veya şirki yol tut, ister isen iman ile tevhidi yol tut fark etmez, ilahi sözün kapsadığı ve gerçekleştiği oluş içinde var olmaktasın. Bunu idrak ettin ise ya nefsi emmareye uyup delalete düşmüş olmakta isyan edersin ya da ilahi sözü kabul edip Allah'ı bilme, bulma ve kavuşma sürecinde hidayet bulanlardan olursun… ya Allah'tan sonuçsuz bırakan batıldan yana ya da Allah'tan sonuç almayı olanaklı kılan hak olandan yana taraf ve karakter sahibi olursun. Ya ötekileştirir iken diğerini yok sayan, garip kılan, zulmeden zalimlerden olurusun ya da Rahman ve Rahim olan Allah gibi herkese açık rahmeti esirgemeyen ve talep edenlere hizmeti esirgemeyen olursun.

Var olmaya çeşitlilikte, diyalektik oluş içinde tarafsız veya her ikisi de olmaktan uzak hep bir taraf olmak zorunda kalırsın. Tarafsız olduğunu ifade ettiğin arafta dahi bir taraf olmuş olmakta kendin olursun. İşte Fatiha, anlam-değer yüklemlerinde hep bir taraf olmakta gerçekleşen varoluşa da dikkat çeker. Anlam-değer yüklemlerine bağlı olarak yaşanan gerçekliğe, sapkınlık ve nimete ermek sonuç belirlenimlerine göre dikkat edilmesi gerektiğinin telkinini de içerir.

Böylesi oluş içinde bizi bize bağışlayan, bizi kendine bağışlayan Rabb-ül Âlemine hamdolsun! Fatiha'yı vesile kılıp anlam yaratımı ve akışı içinde kendisine hamdı layık gördüğü için Rabb-ül Âlemine hamdolsun! Hamd edenlerden kıldığı için dahi Rabb-ül Âlemine hamdolsun…

*

Farklı bir açıdan sırat-el müstakim izleğinde Fatiha…

İçinde bulunulan dünyada her varlık, türü bağıntısında varlık alanında mülkten paye almış olduğu kadar alan tutmakta olarak kendi olmanın anlamını gerçekleştirir. Sadece kendisinin değil, diğerlerinin de var olduğu evren oluşunda diğeri dolayımında var olmak zorunda olarak kendi olmayı bulur. Bu anlamda diğeri dolayımında nasıl var olacağına dair fıtrat sahibi olarak da varlık olma bakımından anlamı ne ise gerçekleştirir iken kendine açık varlık olmakta, kendi olmayı kendi anlamının anlamını gerçekleştirmekte bulur.

Her varlık böylesi oluş içinde hangi tanrısalları olanak ve ilke belirlenimli yüklenmiş olmakta var olmakta ve kendini gerçekleştirir iken gerçekleştirmekte olduğu tanrısalları da görünür kılmaktaydı. Bu anlamda her varlık Rabb-ül Âlemin olan Allah'ı bilerek veya bilmeyerek zikretmekteydi. Zikir, tanrısallar gerçekleşir iken varoluşsal bir gerçeklikti. Zikrine bağlı olarak her varlık fıtri anlamda doğal olarak sırat-el müstakim üzereydi.

Böyle olmak ile beraber cinler ve insanlar; us ve nefsi emmare sahibi olmak ile kendi nüfus alanı dışında mülkten paye alma çabası içinde, emeğe bağlı yaratıcı çabada, anlam-değer yüklemli fazladan verdikleri dolayımında kendinden fazlası oldukları aidiyet ve sorumluluk isteyen hak edişlerde bulunmaktalardı. Diğeri dolayımında var olmakta iken diğeri için de olmak gerektiğine dair sözsüz, mühürsüz olup da deneyim ve aidiyet dolayımında sorumluluk idraki ile biçimlenen gizli bir sözleşme olması anlamında güzel ahlakı, sırat-el müstakim olarak bulmuşlardı. Rahman ve Rahim olmanın duygusunda da diğerinden sorumlu ve diğerine aidiyet belirlenimli olarak duyarlı iken sırat-el müstakimi hem güzel ahlak hem de duygu belirlenimli yürünen bir yol olmakta bulmaktalardı.

Bu anlamda, yaratıcı olup da üzerlerinde galip olan tanrısal belirlenimleri ile görünüş bulan Rabb-ül Âleminden tanrısallara dair sonuç alabilmenin olanağı olan tanrısalları samimi olarak hakiki

gerçekleştirmekte ise sırat-el müstakim, Allah'tan sonuç almanın yaşama dair yoluydu. Neden olan Allah, erek olan varlık olarak Rabb-ül Âlemin olmakta bulunmaktaydı. "Maliki yevmiddin" olarak da hak edişleri tesis ediyor olduğu sırat-el müstakim üzere bulunmuş olmaktaydı. Sırat-el müstakim Allah'ı hak edişleri tesis etmesi dolayımında bulur iken ereği olan Allah'a bağlı olarak doğru, kararlı, tutarlı yani sabırlı olmakta yürünmesi gereken yoldu. Bu anlamda erekten kopuş, uzaklaşmak veya gaflete düşmüş olmak anlamında sapmış olmaya dair yolculuk anlamında yol belirlenimli olarak ne gerçekleşmekte ise sırat-el müstakim değildi.

Sırat-el müstakim; ereğe bağlı sonuç almaya dair yöntemselliği içeren yol olarak yöntemselliğe haiz olup, herkese açık olmak ile beraber tahkiki yapılabilir olandı… ki bu anlamda Allah'ın varlığından yana şüphe arafına düşmüş olanların da değil, inkârdan ve şirkten ari "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz" ayeti gereği Allah için de olmanın gereğinde gerçekleşen/ gerçekleşmesi gereken yöntemselliğe haiz yolculuğun yoluydu. Tao gibi sadece yürünmesi gereken olup olacağa tabi olunan değil, olacak olanı ereğe bağlı yöntemsel oluşta karşılıyor olarak yürünmesi gereken yoldu.

Yolculuk, deneyime açık tek başına yürünüyor olsa da diğerlerinin deneyimine açık ve tanık olmaya göre de yönelimsel olmakta gerçekleşmekteydi… ki gazaba uğramış sapkınlardan olmama, nimete eren hidayet ehlinden olma talebi bu anlamda da anlaşılması gerekendi.

Diğeri dolayımında yol, diğeri ile beraber de yürünen olduğu içindi ki diğerinden -toplumdan- kaçmış olarak yürünecek olan değil, diğeri ile ilişkilerde erekten kopmadan yürümekte gerçekleşmesi gerekendi. Söz konusu olan diğeri ile var olmak ise güzel ahlak ve hukuk, sırat-el müstakim olarak içselleştirdiğimiz değerlerde eylem belirlenimli olarak yaşanması gerekendi. İnsanlığın tinsel alanları olarak gerçekleşen din, aile, devlet, kültür, sanat, felsefe, medeniyet, tasavvuf, kelam, sağlık, eğitim, askeriye, hukuk, siyaset vb. bütün alanlarda, alanlar

tanrısalların gerçekleşme alanı da olduğu içindi ki hem alanlara duyarsız olmamak hem alanları ilkesi ereğinde gerçekleştirme çabası içinde olmak hem alanları rahmet öncelikli olarak herkese açık ve yaygın fırsat eşitliğinde gerçekleştiriyor olmak hem de alanlara, gelişime açık yaratım oluşunda katkıda bulunmak sırat-el müstakime dair yolculuğun farklı bir katmanda gerçekleşmesiydi.

Fıtrata dair olandan, diğeri dolayımdan insanlık tininde gerçekleşene uzanan sırat-el müstakim yolculuğunda sırat-el müstakim; sadece dini ahkâma göre yaşamak değil, dinin ahkâmına dair özü olan hak, rahmet ve adalet ilkeleri gereği, bütün insanlık alanlarında olması gerekenleri gerçekleştirebilmenin yoluydu. Elbette Allah'a iman edenler ihlas gereği samimi olmakta bütün insanlık alanlarında olması gerekenleri hakkı gereği gerçekleştirmekte ise rahmete dair her sonuç almayı kendi olmaya dair nefes aldıkları, tattıkları nimet olmakta bulmuş olarak Allah'a tanık olabilmenin de nimeti olmakta bulabilecekti… ki böylesi kul olunduğunda tevhid; tanrısalları hakkı gereği gerçekleştirmekte, yaşamsal anlamda zikri ilahi de bulunuyor olmanın gerçeğinde gerçekleşmiş olmaktaydı.

Özellikle tasavvufta sırat-el müstakim; fütüvvet sahibi olmanın yolu olup Allah'ı yakin bulmanın vasıtaları her ne ise her şeye rağmen kararlı olarak Allah'ın hak, rahmet ve adalete dair ahlakını karakter biçimsel olarak ahlakı bulmak, sıfatlarını sıfatı olarak yaşamanın tevhid yoluydu. Benliğin, varsayılan benlik belirlenimlerinden, sonradan alınmış ve Allah'a öte kılan kimliklerden ari Allah'a adanmış olarak Allah'ta kendi olmayı bulması (fedayı can), nefsi emmareye rağmen tanrısallara dair olması gerekenlerden güzel ahlaka dair erdem -rahmet- belirlenimli olarak taviz verilmiyor olması (fedayı nefs) sırat-el müstakimi arifler için yöntembiçimsel kılmaktaydı. Bu anlamda sırat-el müstakim zor olana göğüs gererken hakka, rahmete, adalete dair olması gerekenlerden taviz vermeden yaşanır iken yürünmesi gereken yolun/ yolculuğun ismiydi.

Yolculuk olacağa tabi bir akış içinde yaşanacak olan değil, Allah'a tabi ereğine bağlı sonuç almış olmakta yaşanacak olandı. Yaşama dair akış, her bir yaşananın sonuçlarının tesis edilmiş olmasına göre ve hakikatten sonuç almaların nimet belirlenimli görünüş bulmasında biçimlenir iken sırat-el müstakim; boşluğa karşı yürümek değil, her an yeni bir tavırda biçimlenen varoluşta sonuçlara göre yaşamak gerektiğinin de ismi, yolu/ yolculuğuydu.

Söz konusu olan "Maliki yevmiddin" olan Allah'ın, yaşamı her an sonuç belirlenimli olarak deneyim sahiplerine geri dönüşte yeniden biçimlendirmesi ise gerçekleşenlerin sonuçları olan bir yaşamda sonuçlara göre yaşamak da sırat-el müstakim olan yola/ yolculuğa dahildi. Sırat-el müstakim, hakikatten sonuç almanın olanaklı olduğu gerçeğini taşır iken gerçekleşenlerin sonuçları olduğuna bağlı olarak da sonuçlara göre yaşamak gerektiğine göre biçimlenendi. Hakikat yolculuğunda hep daha ileri gitmenin öncelendiği, diğeri ile ilişkilerde hak-had belirlenimlere dikkat edilmesi gerektiği, mertebe-makam-alan belirlenimlerini ilkesi izleğinde hakkı gereği gerçekleştirmek gerektiği, sonuçları olan bir yaşamda sonuçlara göre öz denetim -vicdan- sahibi olarak sınırlar edinmiş olmakta ve biçimlenen karakterde yaşamak gerektiğinin ismi sırat-el müstakimdi.

Sırat-el müstakim anlamında hakikat ereğine bağlı yol/ yolculuk; acemisi olunan başlangıcı, yolculukta karşılaşılan durumların zorluğu, bedelleri, imtihanı vb. de içermekte iken zor olandı. Yolculuğun zorluğu düşünüldüğünde sırat-el müstakim korkularını aşanların/ aşabilenlerin yolu/ yolculuğuydu. Zor olan; kişinin kendi nefsi emmaresinden yana taviz vermesi, nefsi emmaresine hayır diyebilmesi, fedakârlığı ahlak edinmiş olması, batıl olana ve zalime karşı durabilmesi olduğunda sırat-el müstakim; korkakların değil, zorluğu göğüsleyecek cesaret ehlinin yoluydu. Bu anlamda İbrahim nebinin imanı ve fütüvveti, tevhid yolu olarak hanif olmanın gerekenleriydi.

Hanif olmak, sırat-el müstakim üzere olmak demekti. Hanif olmanın bir ismi de sırat-el müstakimdi. "Sonra sana vahyettik, ortak koşanlardan

(müşrik) olmayan, hanif olan İbrahim'in dini (milleti, sözü, adeti, yolu) üzere ol!" Bu ayet hanif olmanın; şirkten ve inkârdan ari olarak Allah'a yönelmiş olmak ve Allah'a göre yaşamak anlamını taşımaktaydı… ki İbrahim nebinin hikâyesinde, yaşamında bu durumun betimlenmiş olduğunu fark etmiş olmak gerekir. Allah'ı tefekkür etmek ve Allah'a her türlü koşulda teslimiyet göstermek, kati iman ile Allah'ı yakin bulmak, batılın ve zalimlerin karşısında hak olan ile durmak, sırat-el müstakim olarak hanif din/ yol anlamında anlamı genişletilmişti. Bu bağıntıda Hanif kavramı sırat-el müstakim kavramının genişletilmiş kapsayıcı kavramı olarak ifade edilmiş olmaktaydı.

Hanif olarak sırat-el müstakim üzere olunmaktaydı. Sırat-el müstakim de İbrahim nebi örneğinden bakıldığında korkakların değil, Allah'a adanmış cesaret sahibi kişilerin yolu/ yolculuğuydu. Yolculukta ilk üç ayette isimleri ile zikredilen Allah ile tanışacakların, buluşacaklarının yoluydu.

İnsan; nefsi emmare ve diğeri dolayımında var oldukça ayet/ sure baki Fatiha, insanlık tinde karşılığı olan metin olmaya devam edecekti. Allah'ın ayetleri, varlıksal ve varoluşsal karşılıkları olup da ussal ve deneyimsel karşılıkları da olmakta gerçekleşenlerdi.

*

Eğitim ve Fatiha….

Bütün kitap boyunca Fatiha suresini geniş kapsamlı olarak yorumlamaya çalıştım. Herkes kendine göre notlar almış, dersler çıkarmıştır. Üzerinde en çok durulması gereken bir konu da insan öğrenim ve eğitim varlığı olduğundan öğrenimi içeren eğitimin nasıl olması gerektiğidir.

Eskiler ilim-talim-terbiye- tekâmül başlığı altında insan terbiyesini; öğrenim, deneyim, aslı ile ahlak sahibi olmak, gelişime açık olgunlaşma sürecinde bulunmak anlamında yöntemsel kılmış ve yetkin oldukları kadar diğeri ile ilişkilerde terbiyeyi, başka bir deyişle de eğitimi önemsemişlerdi. Eğitim aileden başlayıp, diğeri ile ilişkiler dolayımında devam eden, devlet çatısı altında eğitim kurumları ve hukuk çizgisinde sürekli kılınmış olandır.

Söz konusu olan nefsi emmarenin güvenilmez, zalim, bencil, sadece kendi menfaatine olmak, korkak vb. belirlenimlerde gerçekleşen kötücül doğası ise diğeri ile de var olmakta iken insanın terbiyeye ihtiyaçlı olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Kapitalizm ile arzu nesnelerine sıkıştırılmış insan, şımartılan insan iken diğerine duyarsızlığı ahlak edinmiş olduğundan ayrıca öğrenimin genele yaygın artışına rağmen ahlaki yozlaşmanın önüne geçilmemesi sebebi ile insanın sadece arzu ve öğrenim varlığı değil, diğerine duyarlı olduğu kadar ahlaki gelişime açık eğitim -terbiye- varlığı olduğuna bir daha tanık olmaktayız.

Elbette öğrenim olmalı ama eğitimden bağımsız olmalı değildi. Bu anlamda kitap boyunca yapılan yorumlar izleğinde insanın eğitiminin nasıl olması gerektiğine dair izlenimler verilmiştir.

Bilgibilimsel anlamda olgusal karşılığı olanın bilinmeye açık değerlendiriliyor olması, bilme nesnesinden deneyime veya deneye dair sonuç bilgi veriler alınması, sonuç verilerin kullanıma açık olması ve bunların genele yaygın herkese açık tahkikinin yapılabiliyor olması gerekendi. Her alanın mühendisliği, alanın bilgisinin kullanılabilir olarak

genele yaygın hizmete, tahkike açık kılınıyor olması anlamını taşımaktaydı.

Bu anlamda bilginin mühendisliği, halkı bilgi ile buluşturmanın olanağıydı. Dinde ümmet olarak millet olmakta nebiyullah ve din izleğinde gerçekleşen tasavvufta mürşidi kâmil olan veliyullahlar da Allah'tan sonuç almış oldukları olanak belirlenimlerini herkese açık olmak kaydı ile talep edenlere yönelik hizmete yönelik kılar iken bir nevi mühendistiler. Fatiha'da nimete erenler ifadesinden, nebiyullah ve mürşidi kâmil olan veliyullah anlaşıldığında, Allah'ın hakikatini deneyime açık olarak bilmeye açık kılan mühendisliğe, yöntemselliğe sahip kişilerin olduğu da anlaşılır. Yöntem sadece Allah'ı bilmeye yönelik değil, diğeri ve Allah ile olan ilişkide ahlaki terbiyeyi de içermekteydi… ki "Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim" hadisi şerifi veya "Edep ya hu edep" kelamı kibarı gereği olmak gerektiğini anlamaktaydık. Kur'an izleğinde ilim-talim-terbiye-tekâmül eğitimin postülasıydı.

Fatiha bizlere sadece bilgibilimsel anlamda öğrenimin nasıl olması gerektiğini değil, bilmeye açık olmak ile beraber yaratıma/ yoruma açık olmak gerektiğinin de mesajını taşımaktaydı… ki nesnel olgusal anlamda bilmenin konusu olan ne var ise bilmeye dair tüketilen iken yoruma açık oluş içinde nihayeti gelmeyen nimete haiz anlam açılımında bulunabilmekteydi. Bilmek ile bilme nesnesi kendiliğin hep dışında duran olarak bulunmakta iken yorum ile kendiliğe katılmakta, kendisine katılmanın da olanağında anlam-değer bağlamlarında gerçekleşen dünya kurulumu içinde bulunmayı olanaklı kılmaktaydı.

Modern bilimin deney-gözlem-ölçüm-kritik paradigmasında bilmeye konu kıldığını, veliyullahlar, bilginin konusu her ne ise kaynağı olan Allah'a emek sonucunda nimet olarak kullanabilmekteydi. Elbette onların bilgisi, nesnel olanın nesnelliği bakımından ayrıntılarında nasıl olduğu ile ilgili değil, yüklem almaya açık yönü ile yeni yaratım oluşunda yorumlanabileceği ve yorumuna bağlı kullanıma açık bulunabileceğinin bilgisiydi. Hakikat onlar için Allah olup nesnel gerçekliğe aşkınsal fail

olduğu bütün sıfat ve isimlerinde tevhid belirlenimli olarak bulunması, tanık olunması, düşünce ve emeğe dair çaba ile yaratıcı etkinliğine katılınması gerekendi.

Tarih boyunca bilgi bilimselliğin egemen olduğu tarihsel yürüyüşte; evvela varlık olma bakımından varlığın ne olduğuna dair kategorik yöntemsel felsefi -metafizik- yaklaşımı, ardından da varlığın nasıl gerçekliyor olduğuna dair deney-gözlem-ölçüm yöntemsel olan bilimsel yaklaşımı, bilgi bilimselliğin öncelendiği ve ona göre kurulan dünyayı görünür kılmaktaydı. Devrim denilen ne var ise bilgibilimin öncülüğünde gerçekleştirilmeye çalışılandı. Bilmenin nesnesi kendiliğe dışsal diğeri/ öteki iken kendinde anlamlı olmayıp da anlamını insan ile bulan olarak kabul edildiğinde ise hoyratça, barbarca kullanım nesnesi kılınmış olarak tüketilendi. İnsan da bundan nasibini almış olarak hoyratça, barbarca kullanım nesnesi kılınıp da tüketilen veya yok sayılabilendi. Sanayi ile beraber ihtiyaç duyulan insan da kullanılabilecek olan insandı. Kapitalizm ile beraber ihtiyaç duyulan insan da sermayenin çoğalmasının demirbaşı olan tüketici insandı.

Elbette bilgibilim, bilmeye açık olanı ne ve nasıl olduğuna dair bilmenin olanaklı olduğunu göstermesi adına önemliydi. Bilgibilim kadar önemli olan ise yorumbilimdi… ki yorumbilim, bilme nesnesini kendiliğe dışsal kılmaktan daha çok, anlam-değer yükleminde kendiliğe katmanın, kendisine katılmanın olanaklı olduğunu göstermesi adına önemliydi. Ne için olduğunu hem kendi olma mahiyeti olarak bulan hem de kendinden fazlası olan olmakta bulan varlığın sadece varlık olma bakımından bilinmesi değil, kendinden fazlası olduğu anlam-değer yüklemlerinde, yorumlanır iken anlaşılması önemliydi.

Anlam-değer yüklemlerinde anlaşılabilen ile hemhâl olmakta aynalaşmak da olanaklıydı ki modernizm ile bilgibilimsel olmakta öncelenen yıkılmış idealler, yorumbilim ile yeniden ayağa kaldırılabilirdi. Varlığın kendinden fazlası olması sebebi ile kendi anlam-değer yüklemine haiz gerçekleşiyor olması ayrıca varlığın kendinden fazla verir iken fazladan verdiği dolayımında anlam-değer yükleminde

kendinden fazlası olması, yorumbiçimsel gerçekleşir iken yorumbiçimsel anlaşıldığında, hoyratça ve barbarca gerçekleşen varlığa yaklaşım biçimleri ve uygulamaları geride bırakılabilirdi. Bunun için ise bilgibilimsel olmak ile beraber yorumbilimi de içeren bir eğitime ihtiyaç duymaktaydık.

Sanat, özellikle sinema veya edebiyat, diğerini anlamayı olanaklı kıldığı için dahi olsa yorumbilimin bir belirlenimi olarak önemliydi. Ne için olunduğunun anlamına haiz olarak da varlığın varlık olması bakımında bilinmesi değil de varlığın kendisinden fazlası olmasını konu alan metafizik -felsefi- yaklaşıma da ihtiyaç duymaktaydık.

Eğitim aileden başlar iken varlığın kendinden fazlası olduğu anlam-değere haiz gerçekleştiğini, çocukluktan itibaren çocuklarımıza öğretebilirdik. Eğitim sisteminde de ideolojik yaklaşımlardan ari, varlığın kendisinden fazlası olduğu anlam ve değere haiz varoluşunu, herkese yaygın anlatabilir, öğretebilirdik… ki varlık görüşü dünya görüşümüzü biçimlemek ile kalmayıp, öznel dünyamızı da biçimlediğinden dolayı, diğeri ile varoluşun olanaklı olduğu bir evrende diğerini hakkı gereği bilmeye ve anlamaya ihtiyaçlıydık. Eğitimin bu yönden insani gelişime açık kılan bir yaklaşımı prensip olarak yüklenmiş olması da elzemdi. Bu herkesin ihtiyaçlı olduğu, rahmete dair insani bir ihtiyaçtı.

Bu izlekte Fatiha; karşılıklı varoluşta kendinden fazlası olmanın anlam-değer yüklemine haiz varlık olmakta iken buluşmanın, tanışmanın, hemhâl olmanın, aynalaşmanın olanağını içeren anlam yoğunluğu ile eğitimde ihtiyacımız olanı da bizlere işaret etmekteydi. “Biz” ifadesi ile aidiyet duyduklarımız, kendimizi sorumlu hissettiklerimizi anlam-değer yüklemlerinde kendimize kattıklarımız olarak bulabilmekteydik. “Rabb-ül Âlemin” ifadesi de evrensel üst varlık olması anlamında aynı varlığın çatısı altında ve aidiyetinde olarak var olduğumuzu da işaret etmesi adına önemliydi… ki aynı hakikatin çatısı altında buluşabileceğimizi de göstermesi adına önemsenmeliydi.

Fatiha'da "Rabb-ül Âlemin" ifadesi aynı hakikate bağlı var olmuş iken aynı hakikat izleğinde birçok sorunu aşabileceğimizi de göstermekteydi. Varlık görüşü olarak aynı yerde buluşamaya bilirdik ama hiç yoksa artık birbirimize hoyratça veya barbarca davranmaktan vazgeçebilirdik. Kötücül -şeytani- olan yönümüzü aşmakta değil isek beni "Sapkınlardan" kılma diyecek birileri elbet olacaktı. Tanrısalları genele yaygın tesis edecek birileri elbet insanlık içinden çıkmış olup da insanlığa dönmüş olarak olması gerekenleri yapacaktı.

Fatiha, varoluşa dair bütünlüklü bir görüş verir iken teklif olması bakımından tavsiyeydi. Bu dahi diğeri ile ilişkilerde üstenci bir ifade ile diğerinin var olma değerini, başka bir tabir ile de izzetti nefsini hiçe sayarak teklifte bulunmamak gerektiğinin gerçeğini içermekteydi. Allah dahi yarattığının izzeti nefsini, var olma bakımından varlık değerini önceler iken diğerini kendi değerinde kabullenmek, insani eğitimin bir parçası olması gerekendi. Eskiler evliyayı latif, evliyayı kibar vb. der iken evliya tipolojisine dair tanımlamada, güzel ahlaktan yana erdem sahibi olmayı ifade etmiş olmaktaydı. İnsani ilişkilerde diğerinin izzeti nefsini dikkate alarak ilişki kurmak gerektiğini de ifade etmiş olmaktalardı.

Eğitimin bir yönü öğrenim ise bilgibilimsel ve yorumbilimsel olması gerekendi. Diğer yönü ahlak ise diğeri dolayımında diğerine duyarlı olup da hakkaniyet ilkesi gereği güzel ahlak belirlenimli ilişkiler geliştirmek önemliydi. Fatiha, Allah gibi rahmet öncelikli olarak ahlak sahibi olunması gerektiğinin mesajını taşır. Bunu ile beraber bilmeye dair tüketilebilen varlığın, birbiri ile ilişki dolayımında yoruma dair tüketilemez olmasına bağlı olarak gelişime açık olduğunun anlamını içerir iken eğitimde sadece bilmek ile sınırlı değil, bildiği ile beraber yaratıma/ yoruma açık deneyimin, deneyime bağlı gelişimin öncelenmesi gerektiğini de anlam olarak içerir. İlk üç ayet; rahmete ve adalete dair Allah gibi ahlak sahibi olabileceğimizi işaret eder iken son dört ayet de tekâmüle açık gelişim içinde olabileceğimizi göstermekteydi.

Fatiha sadece Allah'ın hakikatini bilmeye ve yaratılmış olanın Allah'a göre nasıl yaşaması gerektiğini açımlamakta değil, kendisinden sonuç alınabilecek bir hakikatin olduğu ve yaşananların sonuçları olan bir oluş içinde bulunulduğunun mesajını vermekte iken eğitimin sonuç belirlenimlere göre gerçekleşmesi gerektiğini mesajını da taşımaktaydı. Sonuçlar herkesin tahkik etmesine açık olmak ile beraber herkes için olandı. Yaşananların sonuçları olan bir oluş içinde güzel ahlak sahibi olmak eğitimin bir parçasıydı… ki sonuçta yaşamak istemediğini başkasına yapmak, güzel ahlak sahibi için olacak iş değildi.

Fatiha; kendisinden sonuç alınabilecek olan hakikat dolayımında, sonuç almak ile kalmayıp sonuçlar bağıntısında hakikate göre nasıl yaşanması gerektiğinin eğitimini de içermekteydi… ki nimete eren için, Allah'ın kendisi üzerindeki emek -varlık- hakkını gözetmek ve O'na göre yaşamak ayrıca yaşadıklarının sonuçları olan oluş içinde sonuçlara bağlı olarak kendisini terbiye etmek yani özdenetim kazanmış olmak elzemdi. Buna rağmen Fatiha'da; diğerinin varlık hakkı sebebiyle diğeri ile ilişkide, hakikat bir teklif, ahlak ise bir telkinden ibaret olarak ifade edilmiş olunmaktaydı. Fatiha hakikatin teklif ediliş biçimi ile ahlakın telkin ediliş biçimi bir eğitim önermesi olarak da ihtiyaç duyduğumuzdu.

*

İlmi takip, talim ve Fatiha…

Her ilim veya ilim sahibi kişi ve ilmi metin, takip edilmeyi hak edecek biçimde okunması gerekir… ki ilmine detayları ile vakıf olma olanağı gerçekleşmiş olsun. Takip, ilmi takip olup alim veya metin ile beraber yürümektir.

İlme dair olan, düşünsel deneyime açık olup, bütün yönleri ile tahkiki ve takibi yapılması gerekendir. Körü körüne bir bağlılıkta ilmi takip değil, eleştiriyi de içerecek biçimde ilmi takip yapılması ilimde gelişmek ve derinleşmek için önemlidir.

Bazen ilmi anlamda beraber yürünen alimin gölgesinde kalınır veya metin dışına çıkılamaz olunur… ki bu durumda ihtiyaç olan eleştiri; gölgeden kurtulmanın, yeni açılardan alimi veya metni değerlendirir iken gölgenin veya metnin dışına çıkmanın olanağını da verir. Gölgeye ve metne yeniden dönebilmenin olanağını da verir. Böylece alimden veya metinden bağımsız değilse de ilmi çerçevesini genişletmiş olarak alimi veya metni aşmanın olanağı da edinilmiş olur.

Söz konusu Fatiha ise her ilim kendisinden kaynaklı olarak gerçekleşir iken alim olan Allah'ın ilme dair gölgesinden çıkışın olmadığını da hatırlatmak isterim. Öz varlıktan yani Allah'tan (özünde nur olandan) kaynaklı olarak anlam yaratılır iken anlamın tümel yargısal ve bağlamsal gerçekleşiyor olmasında anlamak veya bilmek yargı biçimsel gerçekleşir iken her anlama veya bilme durumunda Allah'ın El- Alim isminden -tanrısalından- nasiplenmiş olmakta kendi olmayı bilen olarak buluruz. Bir ismi de El Alim iken bilmek, hangi neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak ve hangi yöntem ve çaba içinde gerçekleştiriliyor olunur ise olunsun, Allah ile bilmekten öte gerçekleşmez.

Bilginin değer yargısal olarak ilişkilerde kullanım değeri olması ve yaşamı biçimler olması sebebi ile de sorumluluk yüklediğini de unutmadan, sadece bilgibilimsel bir form değil, varoluş biçimsel olarak ahlak biçimsel bir forma döndüğünü de hatırlatmak isterim. Bu

anlamda bilgi; gerçek olanın ve doğru olarak olması gerekenin bilgisidir ki gerçekten yana sonuç veren ve doğru biçimde yaşamın olanağını da vermiş olsun.

Batıl olan da diyalektik gereği gerçek ve doğru olanın açık olmasının dolayımını verir iken bilinmesi gerekendir… ki eskiler "Yanlış doğrunun azığıdır" derken batıl olanın dolayımında gerçek ve doğru olanın açık olduğu gerçeğine dikkat çekmiş olurlar. "Hak geldi, batıl zayi oldu. Şüphesiz ki batıl zayi olmaya mahkûmdur" ayeti de batıl olanın dolayımında hak olanın gerçekleşir iken görünüş bulduğu ve sonuçta tesis edildiği gerçeğini gösterir. Bu ayet ile batıl olanın diyalektik araçsal -ilinek- gerçekleştiğini görmekteyiz. Düşünsel anlamda ilmi olarak gerçek olana dikkat ederek ve eyleme dair doğru olanı yapmak ile Allah'ı takip etmek gerektiğini de bu ayetle anlayabiliriz.

Varlık alanındaki yani âlemlerdeki değişimler uzun aralıklı ve süreçli gerçekleşir iken anlam-değer yüklemli tinselliğe/ öznelliğe dair varoluşsal değişimler kısa aralıklı ve süreçli zamansal oluş içinde yüklem alabilme olanağına bağlı olarak yaratıma açık olarak gerçekleşmekteydi. Bunun içindir ki yaratıcı özneyi yani Allah'ı âlemlerde gerçekleşen yaratıma dair değişimlerde takip etmek daha kolay olabilmekteydi. Söz konusu insan ise kısa aralıklı ve süreçlerde var olmakta ve tarihsel olarak da anlam-değer yüklemli değişen zamanların öznesi olur iken takip edilmesi olanaklı olmak ile beraber yaratıcısının tanrısallarını gerçekleştirdiği âlemler içinde bir âlem iken insanlık tininde/ tarihinde Allah'ı takip etmek kolay değildi.

Yaratıma dair çeşitlilik, çoklu alan belirleniminde gerçekleşen çokluk, özgün farklılıklar ve olay-olgu-kişi-ilişki bağıntısında her an değişen anlam-değer yüklemli tarihsel oluşta bulunmak ayrıca kendi yapıyor olmanın belirleniminde varlık sahnesini doldurmaya çalışmaktan bakıldığında Allah'ı, insanlık tininde takip etmek gerçekten zordu. Kaldı ki geçmişin batıla dair yargılarında aidiyet belirlenimli takılı kalmak veya geçmişin gerçeğe veya doğru olana dair gerçekleşenlerini duygusal olarak sahiplenir iken gerçeğe veya doğru olana dair yeniden ve yeni

gerçekleşenden kopmak Allah'ı takip etmekten kopmanın bir biçimi olarak gerçekleşmekte iken Allah'ı insanda, insanlık tininde takip etmek gerçekten çok zordu.

Bir ayeti kerimede "Göklerden yere kadar bütün işleri O düzenler ve yönetir. Sonrada sizin saydıklarınızdan bin senelik bir günde O'na yükselir" denilir iken bin senelik dönemler belirleniminde Allah'ın göklerden yere bağıntısında insanlık âlemi de dahil olmak üzere yeni bir oluşa tabi kılarak yeniden yaratıma açık kıldığı anlamlı kılınır. Varlık âlemine dair ne gerçekleşmekte ise yüklem almaya açık yaratım oluşunda yeni açılımlara açık olarak gerçekleşmekteydi. Bu anlamda bin senelik dönemler bağıntısında gerçekleşenler izleğinde Allah'ı takip etmenin olanaklı olabileceğini de anlamaktayız.

Söz konusu inkârda inat etmiş olmak olduğunda ve geçmişin izlerinde esası yitirmiş olarak şekilciliğin ve körlüğe dair gerçekleşen aidiyetlerde gezinmek, kaybolmak olduğunda ise Allah'ı takip etmek orada dursun Allah'a gafil bir seyir içinde yaşamış oluruz. Elbette gerçeğin, doğru olanın biçimlenmiş olduğu kültürel anlamda köklere veya mirasa tutunmak, insani değerlerin korunması adına elzemdi. Ancak gerçeğe veya doğru olana kör bırakacak biçimde gerçekleşen şekilciliğe takılı kalmış veya geçmişte yaşatan romantik baskılamalar ile biçimlenmiş görüş sahibi isek esastan uzaklaşmış olmaktaydık… ki Allah'ı takip etmek artık uzak bir diyarın sahiplerine kalmıştı.

İşte Fatiha; ilk üç ayeti ile gerçeğe dair esas olanın Allah olduğunu hatırlatır iken son dört ayeti ile Allah'a göre doğru olan biçimde nasıl yaşanması gerektiğinin gerçeğini de hatırlatır… ki insanlık tarihinde veya doğada yaratıma dair gerçekleşen her türlü değişime rağmen hangi esasların yitirilmemesi gerektiği izleğinde değişimlerdeki yeni anlam-değer açılımlarına açık olmak gerektiğinin mesajını da taşır. Bu durumda Allah'ı ilmi, ahlaki ve yeni yaratım belirlenimlerinde takip etmek doğru biçimde gerçekleşmiş olur… ki Allah'ı anlamak ile kalmaz Allah'a yeni yaratım oluşunda katılıyor olarak var olmak da gerçekleşir. Allah'ı takipten uzaklaşmış isek ya inkâra uzanan sapkınlık yoluna

girmişizdir ya da Allah'a iman ediyor olsak da Allah'ın yanında duruyor gibi Allah'tan uzak oluruz. Yaratım etkinliğine, yaratıcı çaba olan emek ile katıldıkça hem Allah'a katılmış olmakta Allah'ı takipten kopmamış olmaktaydık hem de Allah'ı anlamaya dair olanak edinmiş olmaktaydık. Bunun için ihtiyacımız olan bir diğer araç ise her şeyi bilemezsek de zamanın ilimlerine, insanlık tininde anlam-değer yüklemli gerçekleşenlerine ve doğada anlam-değer yüklemli gerçekleşenlere açık bir yaratım oluşu içinde bulunmaktı.

Ayrıca belirtmek gerekir ise Allah'ı bilmek için metne (özellikle Kur'an, Allah'ı kendisini anlattığı biçimde bilmek için ihtiyacımız olan) ihtiyacımız olsa da Allah'ı anlamak için ihtiyacımız olan, metinden Allah'ı okumak değil, doğa ve insan ile olan ilişkilerde olay-olgu-kişi-ilişki-alan vb. belirlenimlerde tanrısalları deneyime açık bulmaktı. Eskiler "İlmine hâl arayan gelsin" demişler. İlim ile biten bir varoluştan değil, ilimin içeriği olan anlam-duygu ile hep yeniden hissedilen, deneyime açık bulunup da talim edilen gerçekliğe dikkat çekmişler. "Satırdan değil sadırdan okumak gerek" derlerken de bilmeye dair okuma serüveninde hakikati özsel olarak deneyime açık bulmak gerektiğini ifade etmişler. İsteyen bu kelamı kibarları farklı açılardan da yorumlayabilir. Ancak bu kelamı kibarların en temelde anlam olarak hatırlattıkları, bilmek ile beraber hakikatin yaşamsal olarak deneyime açık olarak talim edilmesi gerektiğidir… ki böylece Allah'ı anlamak olanaklı olunabileceği gibi ne için olduğunu da bilmekten ileri, ne için olduğun anlam ve duygusunda -hâlinde- anlamak olanaklı olsun.

Bu anlamda Fatiha hamde dair iken sadece Allah'ı hakkı gereği bilmek değil, yaratıcı etkinliğinde takibinden kopmadan ve yaratıcı etkinliğe katılır iken talime açık yönü ile de anlamanın olanağını hatırlatmaktaydı. Okuyucu gizli özne, ilk üç ayet ile Allah'a dair ilmi takipte bulandı. Son dört ayet ile de Allah'ı takipten uzaklaşmadan deneyime açık talim etkinliğinde bulması ve anlaması gerekendi.

Ey inkâr eden! Senin ne için olduğun, inkârına bağlı olarak belirli kılmış olduğundu. Allah'ı ilme dair takip etmek ve anlamaya dair seyir içinde

bulunmak, senin için ifade etmiş olduklarım değil. İman eder isen senin de muhatap olarak anlamaya çalıştıkların olur.

Ey iman eden! İfade ettiklerim senin içindir. Madem ki iman ile ne için olduğunu Allah için olmakta belirli kılmış olarak yaratımına katılmaktasın. Öyle ise sadece iman veya ibadet ihsanına takılı kalmış veya geçmişin gölgelerini takip eden olmakta var olacak değilsin.

Madem ki Fatiha'nın da işaret ettiği yönde Allah içinsin, öyle ise Allah için olmanın mesuliyetinin hakkını vermen gerekir… ki iman ile Allah'ın yanında duracağına, iman ve emek (yaratıcı çaba) ile Allah'ın yaratıcı etkinliğine katılman gerekir.

Tarihsel izlekte gerçekleşenlerden, doğada olup bitenlerden, insanlık tininin güncel alan ve konularından ve geleceğe dair siyasi, ahlaki, bilimsel olabileceklerden kendini uzak tutman, Allah'ı takipten uzaklaşmış olmandır. Allah'a dair ilmi takip ile beraber yaratıcı çaba içinde Allah'a katılmış olman, Allah'ı iman ile yanında bulmandan elbette yeğdir.

Gerçekte hamde ereceksen, Allah'a dair ilmi takip ve yaratıcı çabadan -emekten- taviz vermemen gerekir. Yaratıcı çaba içinde sadece Allah'ın yanında durmuş değil, Allah'a katılmış olmaktasın. "Sen atmadın Allah attı" ayetinin bereketini de böylece talim etmiş olursun. Emeğe dair açık olan anlam-değer yüklemli bereket sadece sana değil, biz diyebileceğin aidiyet duyduklarına ve imana açık yaratılmış insanlığa da -rahmete- dair katkı olacaktır.

Sen, Fatiha'nın izleğinde kendini Allah'tan mahrum bırakmamaya bak! Gerçekleşenler izleğinde tanrısal belirimi ile Allah'ı takip ederken, emek gösterdiklerin dolayımında yaratıcı etkinliğinde Allah'a katılmakla beraber Allah ile özgürleştiğin oluş içinde bulunursun. Gerçeğin, doğru olanın ve emeğin özgürleştirici gücünü kullandıkça, sonuçlara göre de yaşadıkça Allah ile özgürleştiğin kendilik dünyasında bulunursun… ki Fatiha'da "Nimet verilenler" veya "Nimete erenler" diye geçen ifade, senin de içinde bulunduğun, hürler/ hürleşenler mertebesidir.

Allah’tan paye almanın sürekliliği içinde yine Allah ile varoluş olanaklarından yana istidat artışında olman, Allah’ı takip ederken gölgelerde kalmaman, özgürleşmenin belirlenimidir. Sen, nefsi emmarenin kötücül doğasından yana sapkınlardan olmak yerine, Allah ile özgürleşmeye bak!

*

Anlamak, anlaşılmak, idrak ettiği kadar nasipli olmak bağıntısında yaşanan Fatiha…

Fatiha’yı bir hikâye üzerinden yorumlar isek…

Derler ki Somuncu Baba (Şeyh Hamidüddin), Bursa Ulu cami açılışında Cuma hutbesinde Fatiha’yı yedi defa yorumlamış. Birinci yorumu avam dahil herkes anlamış. İkinci yorumu avam hariç ilgili kişiler ile beraber herkes anlamış. Üçüncü yorumu avam, ilgili kişiler hariç alimler anlamış, dördüncü yorumu da avam, ilgili kişiler, alimler hariç arifler anlamış. Diğer üç yorumu da hiç kimse anlamamış.

Bu rivayeti farklı biçimlerde anlatanlar olsa da rivayeti genel anlamı ile böyle kabul etmiş olarak yorumlar isek Avam ehline anlamadıkları yönden, yaşamın sadece ihtiyaçlardan ibaret olmadığı, hakikate dair gerçekleşenlere de açık olmaları gerektiği hatırlatılmış olunmaktaydı. İlgili kişilere anlamadıkları yönden, ilgili olmaktan fazlasını yapıyor olarak sırat-el müstakim üzere olmaları gerektiği hatırlatılmaktaydı. Alim ehline anlamadıkları yönden, mektepli/ medreseli olmanın gereği olarak bilginin kesinliğine dair hep bilmeyi önceler iken yorumbilimsel olmaktan uzak yeni anlamlara açık olmadıkları hatırlatılmış olunmaktaydı. Ariflere de anlamadıkları yönden, yeni oluşlara, yaratım ve yorumbiçimsel gerçekleşecek olan yeni mertebelere açık olmadıkları hatırlatılmış olunmaktaydı.

Kimileri için yorumun anlaşılmamış olması, Somuncu Baba’nın anlatım yetersizliği olarak değerlendirilebilir. Ancak, yorumun anlaşılmamış olması, anlamayanların dil yetersizliğinden dolayı fikri takipten kopmuş oldukları gerçeğini de taşımaktaydı. Anlam dil dolayımında aktarılır iken dile yabancılık anlaşılmayı güçleştirmekteydi… ki sorunsal olan yorumun anlaşılmaması değil, dile yabancı olunmasıydı. Ayrıca belirtmek gerekir ise yorum, her yeni bağlamda yeni anlam akışında gerçekleşir iken keşfe açık olarak anlamı anlamayı olanaklı bulmanın duyarlılığında ve takibinde gerçekleşmesi gerekendi. Yorum anlam akışı içinde keşfe açık olmanın yani anlamı anlamaya açık olmanın oluşunda

anlaşılması olanaklı olan dil tutarlılığında yapılması da gerekendi… ki şimdi anlamıyor olan dahi yoruma dair anlatılanı, deneyime -talime- açık bulduğunda, anlamış olması olanaklı olsun.

Hem her şeyi bileceğiz, anlayacağız diye bir kaide de yoktu. Herkes varlık düzeyi olan mertebesi kadar anlamaya açık olarak katıldığı bir dünya oluşundaydı. Her şeyi bilmeye bilir veya anlamaya bilirdik ama en genel anlamda -her- bir konu hakkında bilgi sahibi olmak da gerekirdi… ki her alanda tanrısallarının gerçekleşmesi ile bilfiil olarak görünüş bulan Allah'a tevhid gereği yabancı kalınmasın. Ayrıca her şeyi bilecek veya anlayacak değildik ama diğeri dolayımında güzel ahlak sahibi olmak, Allah'ın varlığına iman etmiş olarak yaşamak insandan beklenendi. Demek istediğim; bilmek ahlaki bir nitelikte gerçekleşmekte ve diğeri ile ilişkiler de ahlaki bir nitelikte gerçekleşmekte iken bilmek ve eğitimi birbirinden kopuk gerçekleştirmemek gerektiğiydi.

Somuncu Baba Fatiha'nın yedi tefsiri yani yorumu ile anlamayanlara anlamadıkları yönde yaşam dersi vermiş olmak ile kalmayıp, her mertebe sahibi kişinin bulunduğu mertebede ısrar etmeden yeniden yaratıma açık olunması gerektiğinin mesajını da vermiş olmaktaydı. Bunu da Mola Fenari'nin, yoruma dair anlamadıkları izleğinde bulunduğu konumdan kalkarak Somuncu Baba'ya talip olması isteğinden dolayı anlamış olmaktayız. Anlamadığını veya bilmediğini idrak etmek de bilmeye dairdi.

Kişinin anlamadığını anlaması veya bilmediğini bilmesinin bilgisini -idrakini- edinmiş olması, bilmediğine talip olmasını gerekli kılmaktaydı… ki bu anlamda Fatiha'nın yorumundan maksat edilen sonucun, Molla Fenari'de gerçekleştiğini görmekteyiz. Ancak Molla Fenari dahi imtihan edilmekten beri bırakılmamış olup sırat-el müstakim üzere kılınmış olmaktan yana kararlılık gösteremediğinden nimete erenin erdiği nimetten mahrum kalmıştı. Buna rağmen göstermiş olduğu hakiki -ihlaslı- çabadan dolayı nimete erenden bir

nefes almaya layık görülmüş olup aldığı nefes sonucunda Fatiha'yı yedi defa yorumladığı söylenir.

Somuncu Baba ve Fatiha'nın yorumu ile beraber gelişen Molla Fenari'nin hikâyesine dikkat edildiğinde, yaşananlar Fatiha'yı yaşamaktan öte değildi. Ancak herkes Fatiha'yı istidadı kadar yaşamaktaydı. Yaşarken de bunun idrakindeydi veya idrakinde değildi.

*

Kandırılmamak için Fatiha…

Her manevi yolculuk, rehberi ile sonuç almaya dair gerçekleşmesi gerekendi. Yolculuk metinden okuyarak değil, metni yaşamsal karşılıklarında deneyime açık bulmakta gerçekleşendi… ki deneyime dair olan, önceden deneyim kazanmış olanın rehberliğinde sonuç almaya dair gerçekleşmesi gerekendi. Anlama dair olanı metinden anlamak olanaklı olsa da anlamın olay-olgu-kişi-ilişki örüntüsünde hep yeni bir bağıntıda farklı anlam bağlamları ile açık olması, diğeri dolayımında deneyime açık bulunabilirdi. Anlamın renkliliği, duyguların canlılığı, değerin namus olması, diğeri ile ilişki dolayımında gerçekleşmesi gerekendi… ki yol rehber eşliğinde yoldaki duraklara takılmadan yürünmesi gerekendi. Metinde olmayıp da yaşamsal karşılığı olan, rehber eşliğinde deneyime açık bulunabilirdi. Bu anlamda Fatiha'da işaret edilen "Nimete erenlerin yolu üzere" olmak ifadesi ile nimete ermiş rehbere ihtiyaç vardı.

Rehber; Allah adına diğeri için iş gören, bağışlayan vb. ruhban değil, yolculukta eşlik eden, yolculukta eşlik etmek ile kalmayıp nimete dair kazanımlarını paylaşabilendi. Allah adına vekilmiş gibi iş gören değil, kulun kuldan ruhsat almış olarak rehberlik yapan değil, çıkar gözeterek hizmet eden de değildi. Allah için olup da öz varlığı olan Allah'tan ruhsat almış olmak ile beraber çıkara dair karşılık beklemeden hizmet yapabilen mürşidi kâmildi. Hizmetinin karşılığını ise öz varlığı olan Allah nezdinden bereket bulmuş olmakta bulan, sürekli rahmet oluşu içinde bulunandı.

Her rağbet edilenin istismarcıları, menfi anlamda menfaatçileri de görülmek ile beraber itibar edilmemeleri gerekirdi. Ancak imanı gaybi düzeyinde olup da hakikatten habersiz, deneyimin ne olduğunu bilmekten uzak nice kişi vardı ki imanları sebebi ile kandırılmaya müsaitti. İmanın kör bir veçhesi var ise imanı suiistimal edecek biçimde kullananlara karşı kişiyi sorgulamaktan, eleştirel olmaktan beri bırakacak biçimde kişiyi kör kılabilmiş olmasıydı.

Bu durumda dikkat edilecek olan ilk durum imanın evvela Allah'a yönelik olup kulla yönelik olmadığıdır... ki Fatiha'da iman evvela Allah'a olup sadece Allah'a yönelik gerçekleşen, gerçekleşmesi gerekendir.

Allah kulları için olmakta karşılık beklemeyen rahmet sahibi iken rehber anlamında hizmet eden kişinin hizmetine karşılık beklemiyor olup sadece Allah için hizmet ediyor olmasına da dikkat etmek gerekir. Hizmete dair beklenen bir şey var ise o da şükür ve tevazuyu eksik etmemektir.

Söz konusu nimete ermiş kişi ise nimete erdiği yönde nimeti paylaşıyor iken rehberlik ettiklerinin nimete dair sonuçlar alması da olması gerekendir. Sonuç alınmamış olunan nimet, herkes için kılınmayan nimet, nimet olmaktan uzak mihnet kılmış olandı. Hem yolculukta esas nimete de takılı kalmak değil, Allah'tan yana sonuç almaktı… ki esas olan Allah'a varmak, Allah için olmak ile beraber Allah'ın rahmetinden sonuç almaktı. Bu anlamda nimet, gerçek olan Allah'tan sonuç almış olmanın bir belirlenimi olmak ile beraber özgürleşmenin nesnesi olandı.

Yol eleman yetiştirmenin, menfi çıkarlar peşinde olmanın yolu değildi… ki böylesi olduğunda Fatiha'da işaret edilen gazaba uğramış, uğrayan, uğrayacak olan sapkınlardan olunmuş demekti. Nimete eren, rahmete içkin nimete ermiş olmakta iken rahmet sahibi olan Allah'ı rahmet tavırlarında deneyime açık bulmuş olmakta öncelemesi gerekendi. Kendi için değil, yolcular için olması gerekendi. Bu anlamda ahlakı nebi ahlakı olup "İçinizden öyle bir nebi gönderdik ki size pek rauf ve rahimdir" ayeti gereği olması gerekendi. Hiç yoksa kendi için değil de diğeri için olabilmeyi (diğerkâmlığı, özgeciliği) beceren olması dahi yeterliydi. Bütün nebilerin ortak ahlakına dair en temel ilke diğeri için de olabilmekti. Allah'ın rahmet tavrını böylesi olmakta gösterebilmek örnek olmaya dair rehberliğin en temel gerekeniydi… ki Rabbi olan Allah, kulu dolayımında diğer kullarına görünmüş olsun, kulu eliyle uzanmış olsun.

Bu anlamda Fatiha, yola yeni başlamış olanın, yolculuğunda kandırılmamak için dikkat etmesi gereken en temel ilkeleri içermekteydi. Rahmet sahibi olanı rahmete dair bulabileceği gibi sapkınlık sonucunda gazabı ile de bulabilirdi. Yolculuğuna eşlik edenlerin ahlakının nasıl olması gerektiğine ve onların nimete dair paylaşımcı olduklarına dikkat etmeliydi. Sonuçta ise yolculukta esasın Allah olduğunun idrakinde olarak özü ile kendi olmaya doğrulması gerektiğinin idrakini yitirmemeliydi.

Yolculuğa eşlik edenler, kişinin özüne yolcuk ettiğinin idrakinde olarak hem ahlaki sınırları hem de nimete dair sınırsızlığı gösterebilecek yetkinlikte olmalıydı. Onlar sadece rehber değil, Allah'ın görünüş mahali olan kâmil insanlardı. Rehber olmaktan ileri refiktiler, candılar, sevgiliydiler. Allah'ı talep eden canlara rauf ve rahimdiler. Onları yani insanı sevmek, varoluş diğeri dolayımında da gerçekleşir iken Allah'a varmanın aracıydı. Allah insanı âlemlerin kendisine yükseldiği mertebe kılmış iken onları sevmek ile Allah'a yükselme olanağı vardı. Can içinde Allah'a olan aşk, şekilsiz olana yönelik iken Allah mahali olan insan ile buluşulduğunda suret kazanmaktaydı. Şirkten ari, Allah yarattığına aşkınsal tanrısalları olan esmalarının gerçekleşmesinde insanda, insanlık âleminde seyir edilmekteydi. Artık yol, tanrısallarının gerçekleşmesinde görünüş bulan Allah'ı temaşa etmenin yoluydu. Allah'ın kendilik dünyasında Allah ile var olabilmenin yoluydu.

Kandırmış olanlara rast gelir isek kandırılmamak gerektiğinin deneyimin edinmiş olarak yolculuğa devam edilmeliydi. Kişi yola dair azığını yani yola vermiş olduğu enerjisini, motivasyonunu sırat-el müstakim üzere, hedefi Allah olmak kaydı ile kullanmalıydı ki hem sonuç almaya yakin olsun hem de azığını, hak etmeyen kişilerde dağıtmış olmasın.

Bu anlamda Fatiha hakikat yolculuğuna çıkmış olup da kandırılma ve kaybolma riski taşıyanlara kandırılmamalarının ve kaybolmamalarının temel ilkelerini göstermekteydi. Rahmet sahibi olan Allah'a rahmet sahibi olan kişiler ile rahmet sahibi olarak ulaşılabileceği işaret edilmiş

olmaktaydı. Yolda yapılması gerekenler dolayımında yapılmaması gerekenler de işaret edilmiş olunmaktaydı. Yalnızca Allah için olanlar Allah'a er ya da geç ereceklerdi. Ermeye araç ne var ise nimet olarak yaşayacaklardı.

*

Fetihten velayete Fatiha'ya…

Fatiha, daha öncede belirttiğim üzere açan, açmak, başlangıç anlamına gelir. Böyle olsa da bir şeye başlıyor olarak açmak onun nüfuz alanına girmek, her özgün yeni açılım ile ona nüfuz etmek ve kendine kattıkça onun ile nüfuz sahibi olmak vb. anlama içkin olarak gerçekleşir.

Fatiha Kur'an'a başlamak anlamında Kur'an'ı açmak, Kur'an'ın anlam-değer nüfuz alanına girmek, yaşamsal karşılığı olmasına bağlı olarak her özgün deneyimde yeni anlam bağlamlarında onu yorumlar iken ona nüfuz etmek ve kendine kattıkça onun ile başka bir deyişle de sahibi olan Allah ile nüfuz sahibi olmak anlamını taşır.

Kur'an varlık ve varoluşa dair makamlar makamı, mertebeler mertebesi olarak muhatabın deneyimine açık fethedilmeyi bekleyen ilahi metindir. Metin olarak kapsayıcı anlam bağlamında makamlar makamıdır, mertebeler mertebesidir olarak içerir. Fetheden insanda da yaşamsal karşılığını aidiyetinde buluyor olması gereği makamları makamı, mertebeleri mertebesi bulan olmakta yaşamsaldır. Fatiha, bu anlamda nüfuz kavramı ile beraber Kur'an'a başlangıç, Kur'an'a açılmak, Kur'an'ı anlarken ve yaşarken kendine açmak anlamında Kur'an'a başlangıç olarak da değerlendirilebilir.

Kur'an'ın anlam-değer içerikli nüfuz alanı olarak fethi, nefsi emmareden terbiye olmak ile başlayıp, Fatiha'da işaret edilen nimete erenler ile buluşmak ile devam eder. İnsan; arayışa düşmüş, hakikati derdi kılmış, Allah'a olan sevgisinden yana derde kapılmış olup da sonuçta kâmil insanlar ile buluştuğunda, nimet belirlenimli tanrısalların nüfuz edici gerçekleşmesi karşısında Allah ile buluşma olanağı da bulmuş olur. İşte Kur'an; insan ile okunacak metin olarak bilfiil tanrısalların gerçekleşmesi olanağında insanın cemalullah olmakta vücud bulmasında okunmaya başlandığında, insanın Fatiha olarak bulunmuş olmasının açılımında okunmaya başlanır. Bu hadiseyi hazreti Muhammed Mustafa efendimiz, hazreti Cebrail'in irşadı eşliğinde bulmuştu.

Allah ile buluşan insan nefsi emmaresinden yana terbiye olmak ile beraber insan ile buluşmakta insanın gönüle sevgi ile girdiğinde, onda olan anlam iklimi ona da akmaya başladığında, o Allah'ı nasıl bulmuş ise kendisi de Allah'ı o hâl üzere bulmaya başlar. Birinci fetih nimete ermiş insanın fethidir. İkinci ve üçüncü fetih; anlam akışında beraber veya birbiri ardı sıra gerçekleşebilir… ki kâinat yani Allah'ın yarattıkları dolayımında Allah'ı her yerde tanrısalların gerçekleşmesi belirlenimlerinde bilfiil bulur iken Allah'ın kendilik dünyasına -nezdine-çekiliyor olmakta bilmek, bulmak, buluşmak, tanışmak belirlenimli gerçekleşmeye devam eder. Bu olurken de insanın kendinde öz varlığı olan Allah'a anlam-değer, duygu-hâl belirlenimli deneyimde çekiliyor olmasında gerçekleşir.

Eski tabir ile salik yani yolcu; "Biz sana yakiniz", "Her nereye bakarsan Allah'ın veçhi ordadır", "Üç kişinin konuştuğu yerde dördüncüsü mutlaka Allah'tır", "Yer değişti başka bir yer oldu" vb. ayetlerin yaşamsal gerçekleştiğinin mertebelerinde seyir eder. Bunun ile de kalmaz "Şah damarından daha yakin" olan nur sahibi illiyun ile tanışmakta olduğu gibi "Sen atmadın Allah attı" ayetinde işaret edilen yakinlikte Allah ile kavuşmuş olabilir… ki eskilerin ayn-el yakin dedikleri kâinat ve insan dolayımında Allah'ı bilip bulabileceği gibi hak-el yakin de dedikleri kendi üzerinde Allah'ı bulup kavuşacağı bir seyir içinde bulunur. Her bir seyir durumunda Allah'ın Kur'an ayetlerini, mertebe (seviye ve alan belirlenimli) ve makam (kendisinde anlam-değer yüklemine, duygusuna yani hâline göre ve meleke olarak kalıcı olmuş mertebe) belirlenimleri olmakta kendi dışında ve kendinde seyir eder.

Fetih her yolcuya; hep yeni bir mertebe, makam, hâl (yani anlam-duygu yüklemli gerçekleşen) belirlenimlerde hazır olduğu veya açık olduğu kadar ve üzerinde belirleyici olan özsel karakteri yöneliminde özgün açılımlarda nasip olur. İnsan ile buluşmakta yeterlilik bulunmaz ise başka bir nimete eren ile yolculuk devam eder. Kişinin yeterliliği buluştuğu insanlardan ileri ise yolculuk en sonunda Rabbi olan Allah ile devam eder/ edebilir.

Fetih ile Fatiha'ya dönüldüğünde yolcu, hamdı yapan kişidir. İbadet ve dua mertebe/ makamları ile başladığı yolculukta nimete ermişlere uğramak ile kalmayıp sonuçta kerem sahipleri olduğu ile tanıştığında vergileri dolayımında nimete eren olarak kendini bulur. Nefsi emmarenin kötücül doğasındaki aşırılıklardan terbiye olmuş olup Allah'a sığınandır. Allah'ın görünüş bulduğu tanrısalları olmak ile beraber uğradığı "Maliki yevmiddin, Rahman, Rahim, Rabb-ül Âlemin" mertebeleri, anlam-duygu iklimine bağlı olarak makam belirlenimli olarak istidadı kadarı ile deneyime açık da seyir edebilir.

Her seyir kişin özgünlüğüne bağlı biricik olarak mertebe, makam ve anlam-duygu çeşitliliğinde farklı açılımlarda deneyime açık olsa da makam, mertebe ve anlam-duygu (hâl) seviyeleri esas olarak yerindeliğini korur. Fatiha'da "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin, ibadet, dua, biz, sırat-el müstakim, gazap, sapkınlar, nimet ve nimete erenler yani hidayet ve delalet, rahmet ve gazap mertebe olmak kaydı ile sabit olup farklı belirlenimlerde özgünce, çeşitlilikte deneyime açık gerçekleşen seyirlerde yaşamsal gerçekleşenlerdir.

Fetih, sadece Allah'ı seyir etme mertebeleri ile velayet bulmuş olmakta gerçekleşmez… kişi halka dönmüş olarak anlam-değer dünyasında Kur'an olmuş, Fatiha olmuş ise fethedilmesi, diğeri dolayımında açılması gereken nimete ermiş olmasında seyir devam etmesi gerekendir. Velayetin Allah'a bakan yüzünden velayetin halka bakan yüzüne dönmüş olarak kişi artık çift kanatlı velayet sahibi olarak hizmet ehli olmuştur. Bu durumda bulunan; irşad ruhsatını satırdan/ sayfalardan değil, öğrenim düzeyinde kul elinden bulmuş da değil, insanı talim ederken deneyimledikleri izleğinde yaşamak ile özünden okuyor olmakta Allah'tan almış olarak bulandı. Fatiha sadece bir teklif bildirisi değil, velayet bildirisi olarak da betimlenmiş ilahi metindi.

Bunun ile de kalmayıp fetih ehli; anlam dünyasının zenginliğinde insanlığa katkıda bulunacak düşünce ve emek ehli ise bütün insanlığa açık fethedilmesi gerekendi. Fetih, Fetih suresindeki gibi anlam-değer dünyası insanlık üzerinde galip olacak biçimde nüfuz edici

gerçekleşmekte ise insanların fethetmeye yani kendisine açılmaya başladığı oluş içinde insanları fetheden yani gerçekleşir iken insanlara açılan, insanlardan açılan (nüfus eden) olarak gerçekleşmeye devam eder. İnsan (insanın alt kümesi olan diğer muhatap alınan varlıklar da dahil olmak üzere) çokluğu ve çeşitliliğindeki özgün farklılıklarda birbirine anlam-değer yüklemli nüfuz edici olarak açılmakta devam eder. Gerçeğe, ilke gereği olması gereken ve özgünlüğe dair insanlık mirasının -tininin- yani anlam-değer birikiminin hep yeniden yeni bir oluşa, zamansallığa deviniyor olması dolayımında ve katılımında fetih, değer zenginliğinde anlam derinliğinde hep yeniden açılımlara gebe olarak devam eder. Özgünlük de fethe dair yorumbiçimsel olmakta hep yeni bir oluşta gerçekleşir.

*

Hikâyenin kaybedenleri, kazananları ve Fatiha…

Her hikâyenin bir kazananı olacak diye bir kaide yoktu. Ancak söz konusu olan "Maliki yevmiddin" tanrısal belirleniminin gerçekleşmesi ise yaşama dair hikâyede sonuçta hak edişlerin tesis edildiği günde veya vakitte elbet bir kaybeden ve kazanan olacaktı.

Var olmak rahmetti ama koşullar, ihtiyaçlar, nefsi emmare, diğeri, Allah ve olay-olgu-kişi-ilişki örüntüsünde çatallanan yolda gelgitlere bağlı gerçekleşen varoluşta kişi tercihleri, eylemleri ile hak edişler evreninde yaşamaktaydı. Sonuçta rahmet veya gazabın, cehennem veya cennetin tesis edildiği bir oluş içinde elbet kaybedenler ve kazananlar olacaktı.

Mitlerin kahramanlar dünyasında ve modern dünyada hep hedef odaklı olarak başaran, kazanan birisi olmalıydı. Kazanan öncelenir iken kaybedenlerin ne tarihi ne de öncelendikleri bir anlatısı olmaktaydı.

Genelde Kur'an perspektifinden bakıldığında hak edişlerin tesis edildiği bir evrende kaybedenlerin de öncelenmiş olduğu bir hikâyesi vardı. Ancak bu hikâye/ hikâyeler öngörülü bir bakışım için ibret alınması gereken ve eleştirel anlamda da dersler çıkarılması gereken hikâyelerdi. Sonuçta kazanan müminlerdi. Ölüm dahi yaşamın sürekliliğini hatırlatan din günü iken Allah'a kavuşmanın vasıtasıydı.

Fatiha'da kazanan ve kaybedenlere dair analiz yapılmış olduğunda tek bir kazananın olmadığı görülür. Rahmete dair birbiri için olanlar sonuçta kazanmış olanlardı. Özünden ayrılığa düşmüş olup da menfi anlamda görülen âleme aldanmış olanlar ise sonuçta kaybedenler/ kaybedecek olanlardı.

Fatiha'da gazaba uğrayan sapkınlar, kaybedenler olarak not düşülmüş iken rahmeti hak eden nimet verilmişler veya nimete ermişler de kazanan taraf olarak not edilmiş olanlardı. Rahmet sahibi olup da "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz. Bizi sırat-el müstakim üzere kıl" diyenler ise birbiri için oldukları kadar rahmet sahibi olmakta ve Allah için olup da aynı amaçta buluştukları yönde biz olabildikleri

kadar kazanmış olanlardı. Birbirini kazanmak ile kalmayıp, birbiri için iken Allah'ı da hak etmiş olarak kazananlardı. Nimetin büyüklüğü, takvalarındaki aidiyet ve sorumlulukları kadar Allah'ı ve birbirlerini hak etmiş olmalarında bulduklarıydı.

Allah için birbiri için olanlar, iman ile Allah'a yönelmiş oldukları içindi ki fıtratları -yaratılışları- ile de ne için olduklarına dair uyumlu olmakta kazanmış olanlardı. Hakikate dair hikâyede diyalektik oluşun gereği olarak kaybedenler ve kazananlar elbette olacaktı. Fatiha'nın kazananları birbiri için olanlardı. Birbirini birbirine nimet bulmuş olanlardı. Bu anlamda kazanan sadece nimete hak kazanmış olanlar değil, ilk üç ayete dikkatli bakıldığında hamdı yapılan Cenabı Allah da kazanandı.

Hamdı hak eden varlık yani Allah, hamdı yapacak kulunu kazanmış olmaktaydı. Hamd edilmiş olmayı kazanmış olmaktaydı. Kulu ile ilişkisinde karakter içerikli kimlik belirlenimlerinin gerçekleşmesini de kazanmış olmaktaydı. İlk üç ayette "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" olmayı kazanan Allah vardı. Kulu dolayımında kazandığı tanrısallarından daha çok kazanmış olduğu ise tek başınalığın derin yalnızlığını aşmış olmanın kazanımıydı. Sadece biliniyor olmanın değil, anlaşılıyor olmanın da sevincini, övüncünü kazanmış olmaktaydı… ki en önemlisi "Rahman, Rahim" sıfatları ile de anlamaktayız ki hamdını yapan yaratmış olduğu kulunu kazanmıştı. Diğerini kazanmış olmanın sıfatlarını da zikretmiş olmaktaydı.

Allah kulu için iken kulu da Allah için iken birbirine nimet olmakta birbirine katılır iken birbirini kazanmış olmak, Fatiha'da betimlenmiş olmaktaydı. Biz olunduğu kadar biz olmakta kazanılmış olan hikâyenin ismi Fatiha idi. Fatiha böylesi yaşandıkça, açılan ilahi metindi.

Biz olmayı öğrenmeyenler, başaramayanlar, sonuçta kaybetmeye mahkûm oldukları bir hikâyenin yan oyuncuları olmaktan öte değillerdi. Sonuçta kazanmak ise diğerini kazandığı kadar gerçekleşmekteydi.

*

Subhanallah ve Fatiha…

Yukarıdaki "Hikâyenin kaybedenleri, kazananları ve Fatiha…" adlı başlıkta belirttiğim "Birbirine nimet olmakta" derken kulun Allah için nimet olmasından kastımı, salt tenzih görüşü sebebi ile yanlış yorumlayanlar olacaktır. Yanlış anlaşılmamak için özellikle belirtirim ki Kur'an'ın ilk inen ayetlerinden olan "Nihayetsiz nimet sahibidir" denilir iken Cenabı Allah'ın sadece kullarına nimet veren değil, kendisine dair sınırsızca olanak sahibi olduğu da ifade edilmiş olunmaktaydı… ki bütün tanrısal sıfat, karakter içerikli kimlik belirlenimleri ve farklı başkası yaratılmış her varlık, Allah'ın kendini gerçekleştirmesinin nesnesi kılınmış olmakta iken olanak belirlenimli mümkündü ve kendisini her an farklı tavırda gerçekleştirmesinin nimetiydi. Sadece yaratmış olmak ile kalmayıp anlam-değer yüklemlerinde yüklem almaya açık yaratım oluşunda her yaratılmış olan, Allah'ın kendisine nimet kılmış olduğu olanak belirlenimli bir mümkünlük belirlenimiydi.

Bu durumdan Allah'ın aciz olduğu sonucu çıkarılmamalıydı. O zatında başka birine veya bir şeye ihtiyaç duymadan var olan iken noksansız kendi olandı. Her bir tanrısal, bilfiil kendine ait gerçekleşmekte ve kendinden bir şey kaybetmeden yüklem belirlenimli gerçekleşir iken mükemmel bir varoluş biçimiydi. Farklı başkası olmakta beliren varlık türlerini yaratmaktayken de kendinden bir şey kaybetmeden kendi olmanın korunumunda varlığına zeval gelmeyen noksansız olmakta var olandı. Tanrısallar ve farklı başkası olmakta yaratılmış olanlar sınırsız yaratım oluşunda olanak belirlenimli olarak mümkün olabilecek her yeni yaratım belirleniminin de olanağı, başka bir deyişle de nimeti olmakta iken Allah'ın varlığına zeval vermekte değildi… ki Allah'ta acziyet açık olmuş olsun. O her türlü acziyetten yoksun, yaratan ve yaratırken de kendi olma gerçeğini yitirmeden yaratımda bulunur iken noksansız olandı.

Başka bir deyişle de Cenabı Allah zatında kendi olmanın korunumunda her türlü eksikten münezzehti. Olanak belirlenimlerinde ve yarattıklarını da bir olanak belirlenim nesnesi kılıyor olmakta iken

olması gerekeni olduğu gibi olması gerektiği için gerekli ve yerinde gerçekleştirir -yaratır- iken subhandı. Yarattıklarının kendisine nimet olması, bir acziyet değil, uluhiyet ve rububiyetine dair kendini oldu kıldığı tanrısalların gerçekleşmesinin, anlam-değer, irade-duygu, us-eylem yüklemli ihtiyaç nesnesiydi… ki yarattığı dolayımında yepyeni tanrısallar, anlam-değer yüklemli varoluş biçimi olarak gerçekleşebilmekteydi.

İşte Fatiha'da "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" denilirken ayrıca alt metin okumasında görülen uluhiyet ve rûbubiyet, gazap ve rahmet, delalet ve hidayet, karib ve mucib, adalet ve ceza vb. tanrısal belirlenimlerin yaratılmış olan dolayımında gerçekleştiği görülür. Bu anlamda bu tanrısalları hak etmiş olmakta yerinde ve gerekli gerçekleşmesinde Allah'ın kendisine dair yaratımda subhan olduğu görülür. Kulun ilk üç ayetteki hamdı ve son dört ayetteki duası dolayımında bakıldığında da kendi olmayı hep en mükemmel biçimde gerçekleştirdiğine tanık olunur… ki kulun nimet olması Allah'ın subhan olmasına zeval verici değildi.

Zaten subhan kavramı batmadan üzerinde yüzmek, ileriye geçmek, hızlı olmak vb. anlamlara gelir iken olması gerektiği gibi kendi olmaya dair yeterlilik sahibi olan, olması gerektiği üzere hep üstün olmayı göstermiş olmak anlamlarını taşır iken söz konusu Cenabı Allah olduğunda, kendi olmaya dair yeterlilik ve bilfiil gerçekleşen varoluş biçimlerinde hep üstünlüğünü, aşkınsal -Aliyy- olmayı koruyor olduğu anlamını taşımaktaydı. Bu anlamda Fatiha'da subhan; Cenabı Allah ile kulun birbirine nimet olması, birbiri için olmakta gerçekleşir iken Cenabı Allah'ın subhan olmayı koruyor olarak kendi için olan kulunun kendisinin subhan gerçekleşen yeterlilik ve üstün olanaklarından yani nimetlerinden istifade etmiş olarak var olduğu/ olabileceği anlamında, karşılıklı varoluşun bir olanağı olarak anlaşılması gerekendi. Allah subhandı, kulu da Allah'tan paye almış olmanın sürekliliğinde nimete dair her açılımda Allah'ın subhan olması sebebi ile var olduğunun idrakinde olması gerekendi.

Bu doğrultuda Fatiha'da hamd ve dua, Allah'ın subhan olması sebebi ile hakkı gereği ile gerçekleşmiş olacak olandı. Hamd, Allah'ın subhan olması gereğinde var olmanın geri dönüşsel bir karşılığıydı. Dua da subhan olandan yani hem kendi olmaya yeten hem de yarattıklarına yeten Es Samed olandan, başka bir deyişle de kendine yeter olmak ile beraber kendi olmanın üstünlüğünü her işinde koruyandan, acziyetin giderilmesini istemekti.

O Allah ki her türlü acziyetten uzak nimet sahibi olandı. Kendine nimet sahibi olur iken kendi varlığın hem nesnesi hem de öznesi olmakta noksandan beriydi. Yarattıklarına yeter olan ve üstün olduğu belirlenimlerinde kendini gerçekleştirir iken görünüş bulduğu tanrısallarında da kendine yeten ve noksansız olmayı koruyandı. İbni Sina'nın da dediği gibi Allah zorunlu varlıktı. Yaratılmış olanlardan ayrı olmadan onların nedeni olmak ile beraber yarattıkları olmaktan gayrı olan varlıktı. Zorunlu olarak ayrı değil ama aynı olmama nitelikleri gösterir iken aynı da değil olmak subhan olmanın bir belirlenimiydi. Allah ile vardı ve yaratım dolayımında kendi olmanın korunumu, olağan durumundan fazla vermiş olmanın olanaklarında kendine yeten ve yarattıklarına da yeter olan üstünlükte Subhanallah olmakta var olandı.

Kulun Allah'a Allah'ın kula nimet olması; varlıksal bir noksanlık değil, birbiri için olmakta bir kazanım olup noksansız olmaya içkin yeni olanaklarda yüzebilmek yani olağanın dışına çıkmak değilse de yeni bir varoluş seviyesinde olağanın üstüne çıkmak ve kendini böylesi fazla verme yeterliliğinde gerçekleştirebilmek için diğerinin varlığının önemini göstermekteydi. Cenabı Allah; El- Azim olması gereği yeterlilik, başarı ve üstünlük sahibi olabilmekte görünüş bulmak için diğerinin var olmasını kendi için nimet kılmış olmaktaydı.

Bu anlamda Fatiha'ya bakıldığında Allah ile kulu arasında geçen ilişki, Allah'ın subhan olmasının gereğinde gerçekleşmekteydi. Fatiha'da Allah Subhanallah'tı, kul da hamd, zikir, dua, eylem belirlenimli olarak tanrısalları gerçekleştirdiği, gerçekleşmesinin nesnesi olduğu ve ereğe

bağlı nesnesi kıldığı yönde Allah'ın subhan seyrine de katılmış olmaktaydı.

Gündelik hayatta, olanın olağan seyri dışında hayret edilecek biçimde farklılık göstermesi sonucunda "Subhanallah" demekte isek bir biçimde Fatiha'da ki hamde katılmış olmaktaydık. Ayrıntılarda fark, Allah'ı hakkı gereği bilmenin, bulmanın bir olanağıydı… ki hayret, Subhanallah seyrinin öznel bir karşılığı olarak gerçekleşmekteydi.

*

Sıddıkların yolu Fatiha…

Sadk; doğruluk, dürüstlük anlamını taşır iken sadâkat, doğruluğu ahlak edinmiş olmanın düsturuydu. Sadık, doğru sözlü olmak ile beraber olması gerekeni yapandı. Sıddık da kendisinde yalan olmayıp da doğru olanı söyleyen, doğru olanı yapan, ahde vefa gösteren kişi demekti.

Fatiha'da sıddık olan "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden isteriz" diyen kuldu… ki sıddık olmasının gereği olarak "Sırat-el müstakim" üzere kılınmayı talep etmekteydi. Amacından her ne olursa olsun sapmış olmayan, sıddîk olanın duasına Fatiha'nın son dört ayetinde tanık olmaktaydık.

İlk üç ayet ile de sıddık olmanın bir belirlenimi olan ahde vefayı, Allah'a yönelik yapılmış olan hamd ile görmekteydik. Hamd; her şeye rağmen gerçekten, olması gerekenden taviz vermeyip de hamd etmeyi hak etmiş sıddık olanın hamdıydı ki üzerinde varlık hakkı sahibi olan Allah'a rıza ile ahde vefa göstermiş olmakta da gerçekleşmiş olmaktaydı.

Fatiha'da sıddık anlamı/ idesi ilke belirlenimli olarak sadece kulun sıfatı değil, Allah'ın da bir sıfatıydı… ki Cenabı Allah "Maliki yevmiddin" sıfatı ile adaleti gereği hak edişleri tesis eden iken sıddık olmaktan taviz vermeyen olduğunu da ifade etmiş olmaktaydı. Kulunun nimete erme çabasına karşılık veren ve emeği zayi etmeyen olarak ahde vefa gösteren sıddık elbette Allah'tı. Rahman ve Rahim isimleri ile de bunu göstermiş olmaktaydı.

Fatiha her ne kadar teklifi gereği nübüvvetin betimlenişi olsa da sıddık olmadan hakkı gereği ile yaşanması söz konusu olmayandı. Okuyucusu nübüvvetin teklifine katılır iken sıddık olduğu kadar Fatiha'yı yaşayacaktı. O da her şeye rağmen gerçekten taviz vermeden olması gerekenleri yapmış olmakta gerçekleşecek olandı. Emek hakkına ve gerçeğe dair olması gerekenleri yapmış olarak ahde vefa gösterenler sıddık olarak anılacak olanlardı. Nübüvvetten sonra gelecek olan mertebe elbette ki sıddıkiyet. Çünkü gelen haberin yaşamsal anlamda gerçekleşmesinin gereği sıddıkiyet idi. Sadık olan canlar iman ile Allah'a

tutunup olması gerektiği gibi yaşamaya çalışmak ile beraber Allah'ı bilmenin, görmenin, ermenin -kavuşmanın-, olmanın derdine düşmüş olanlardı. Yaşamın bütün zorluklarına rağmen, Allah için olması gerekenleri yapmak ile kalmayıp, Allah için olanlardı. Adanmış ruhlar olmanın en belirgin özelliği sıddıkiyet idi. Allah'a aidiyet ve sorumlu olmanın idrakinde olarak ahde vefa sahibi olmakta karakter sahibi olanlara sıddıklar denilirdi. Fatiha'da "Nimete erenler" ifadesi ile sadece nebiler, şehitler değil, sıddık olan müminler de işaret edilmiş olmaktaydı. Fatiha her ne kadar nübüvvete dair bir betimleme olsa da sıddıkiyet sahibi müminlerin yaşayacağı ilahi metindi.

Fatiha'da sıddıklar, takva sahibi olup da sırat-el müstakim üzere olup da sonuçta nimete erenlerdi. Her nebi, her şehit ve her veliyullah sadık olduğu kadar bulunduğu mertebenin hakkını vermiş olmaktaydı. Kur'an'da sıddıkiyet ile takva ve sonuçta nimete eren salihlerden olmak içerikte birbirini tamamlamaktaydı. Sadakatin karşıtı da diyebileceğimiz ihanet ve hainlik Fatiha'da sapkınlık olarak tanımlanmaktaydı.

Hainlik, sapkınlığın karakteristik olarak suret kazanmış olup da ahde vefadan yoksun vücud bulma durumuydu. Sıddıkiyet de takvanın karakteristik olarak suret kazanmış olduğu ve emeğe dair diğeri ile varoluşta ahde vefanın, emeğin hakkını gözetmekte gerçekleşen vücuda gelme durumuydu.

*

Değillemenin araçsallığında gerçekleşen varoluş, fenomenoloji ve Fatiha…

Eski düşünürler "Neden yokluk değil de varlık var" diye sormuşlar. Bu soruyu soranlardan bir sonraki modern düşünür kuşağı da insanın "Neden varım diyerek, kendi varlığını kendisine soru kılmış olan varlık olduğu" ifade ederek "Neden yokluk değil de varlık var" sorusunun anlam alanını genişletmişler. Bir sonraki düşünür kuşağı da kendi varlığını kendine soru kılmış varlığın/ insanın, diğeri ile var iken diğerini kapsadığı ölçüde varlık sorusunu cevaplanması gerektiği önermesine varmış olmaktaydı.

Varlık nedeni kendinde -özünden- olarak, kendi için varlık olmakta ne için olduğunu kendi için olmakta bulandı. Bu anlamda varlık olma bakımından kendisinden fazlası olmakta kendi için olan varlıktı. Bunun ile de kalmayıp, kendinden fazla verdiği yaratım dolayımında ve yaratım ilişkisinde beliren diğeri dolayımında kendi için olmayı kendinden fazla verirken kendinden fazlası olmakta bulmaktaydı.

Var olmak ama diğerini kapsayıcı olarak var olmakta birbiri için olmak, "Neden yokluk değil de var olunduğunun" cevabıydı. Kendi için olmak için diğeri için kendini değilliyor olarak var olmak varoluşun kaderiydi. Sadece kendi için olunan tekbencilikte kendinden fazlası olmakta var olunsa da diğeri dolayımında -rahmete dair- kendinden fazla vermek ile kendinden fazlası olmak eksik gerçekleşmiş olmaktaydı. İşte Fatiha'da bize dair varoluşta, hamde dair birbiri için olmakta, nimete dair birbiri için olmakta varoluş diğeri dolayımında kendiliğin olumsuz anlamda değillenmesi değil, rahmet tavrında olarak değillenmesi anlamında birbiri için olmanın gereği olarak gerçekleşmesi gerekendi. Varlıksal anlamda kişinin kendini değillemesi olanaksız olduğu içindi ki bilince yüklem alınmış olunanlara dair değilleme gerçekleşebilmekteydi. Bu anlamda kul, biz olabildiği ölçüde aidiyet duyduğu ve sorumlu olduğu yol kardeşleri ile ilişkide kendisini değilleyebilendi. Değillediği ölçü de diğerini kendine katmış ve ona katılmış olarak, nefsi emmarenin bencil ve kötücül doğasına rağmen varoluşu yeni bir seviyede

deneyimleyebilmekteydi. Kul varsaymış olup da sonradan inşa ettiği karakter, kimlik içerikli kişiliğini biçimleyen inanmış olduğu anlam-değer yüklemlerini değillemek ile Allah için de olabilmekteydi. Fatiha'da buna net olarak tanık olunur… ki bilinçte her değilleme, değilleneni bilinçaltı kılmış olmakta iken olumlananı bilinçli olmanın nesnesi kılmış olmakta gerçekleşmekteydi.

Jean Paul Sartre, değillemeyi, bilincin bir niteliği olarak ele alır iken varoluşu öze önceleyecek biçimde ele almaktaydı. Bu yaklaşımı ile John Locke'un "Tabula rasa" yani boş levha görüşünü, varoluş ve fenomenoloji felsefesi zemininde biçimlendirmekteydi. Hegel'in hiçlik-varlık ile oluş kavramsal üçlemesine de belli ki uğramış ama olumsuzlamanın olumsuzlanmasına yani değillemenin değillenmesine uğramadan belli ki Hegel, Satre'nin kucağında varoluşa uyarlanmış biçimde büyümüş olan hayaletti. Unutulan ise hakiki varlığın hiçliğe veya yokluğa haiz olmadan var olduğuydu. Modern bilim ile de görülmekteydi ki insan boş bir levha olmaktan uzak, potansiyele dair yazgısal, tümel belirlenimi yargısal ve mahiyeti gereği kendi olmanın anlamını/ gerçeğini taşıdığı mahiyette öz sahibi olup da boş bir levha olmayandı.

Yani varoluşa dair her anlam-değer yüklemli gerçekleşme, özsel bir zeminden kaynaklı olarak gerçekleşme olanağı olandı… ki bu anlamda kendinde varlık olan özsel anlamda varoluşa önsel özdü/ özdendi. Tümel yargısal anlama haiz öze sahip olduğu içindir ki varlık olma bakımından kendinden fazla olmakta ve diğeri ile ilişkide kendinden fazla verdikleri dolayımında sonuçta diğerini anlam-değer yükleminde kapsarken kendini oldu kılabildikleri ile görünüş bulunmaktaydı.

Eskiler insan için "Beşer doğan, insan olan" demişlerdi. Varoluşu önceleyen, varlıksal anlamda var olmanın gerçeğine, kendi olmanın anlamına haiz var olunduğuna dikkat çekmiş olmaktalardı… ki varoluş en temelde kendi olmanın gerçeğinin, anlamının idrakinde olmak düzeyinde gerçekleşmekteydi. Bu beşer yönümüz olup, beşeriyete dair her yeni anlam-değer yüklemi alıyor olmak insan olmakta yaratılıyor

olmak anlamını taşımaktaydı. Özde öz kendilik olmalıydı ki yüklem almaya açık olup da yaratıma açık olmakta mümkün varlık olarak kendi yaratımına katılmak olanaklı olsun. Öz sonradan yaratılan değil, anlam-değer yüklemlerinde yaratıma açık olup yeni yaratım oluşlarında kendinden fazla verdikleri dolayımında inşa edilebilen mümkün olmaya haizdi.

Satre bilinç felsefesi yaparken onu, "Ne değil ise o olan, ne ise o olmayan" anlamında betimlemekteydi. Varlık olması bakımından yüklem almaya açık oluşta varlık, varlık olması bakımından ne ise yüklem almış oldukları ile elbette ki olduğundan fazlası olmuş olmaktaydı. Bu durumda varlık zemininde ne olduğuna yüklem almış olması, ne olduğunun hiçliğinden varlığa geliyor olması değil, varlık olarak ne ise ona yüklem alıyor olarak var olma olanağı gösteriyor olmasıydı. Hiçlikten görünüşe gelmek değil, olan durum üzerine yüklem almaya dair kendinde fazlası olmakta varoluş gerçekleşmekteydi. İki veya birçok olma durumu karşısında tercihe bağlı değillemeye bağlı olarak da kendini hep yeni bir yaratım oluşu içinde yaratabilmek olanaklıydı. Bundan sebebiyetti ki bilinçaltı sahibi olunabilmekteydi.

Bilinçaltının gerçekleşmesi olanağı varoluşsal değilleme iken bilinç hep onadıkları ile katıldığı oluş içinde gerçekleşmekteydi. Bilinçaltı olup da bilinçdışı kılınmış olan ne var ise ya dışsal bilinçdışı kılınmış olmaktaydı ya da özsel/ içsel anlamda bilince konu edilmeyen olarak değillenmiş olmakta bilinçdışı kılınmış olmaktaydı. Diğeri ile varoluşta diğeri hep bilinçdışı özne olmakta iken diğeri dolayımında kendilik -benlik- anlam-değer, irade-duygu, niyet-eylem içerikli karakter-kimlik belirlenimli olmakta görünüşe gelmekteydi. Değilleme, varoluş biçimsel gerçekleşir iken ya kendiliğin yüklemlerinde değillenmesi ile diğerini kendimize katmakta, kendisine katılmakta ya da diğerini menfi anlamda değiller iken ötekileştirmiş ve yabancılaştırmış olmaktaydık.

Diğerinin olumlanması ile kendilik özsel anlamda değillenmiş olmakta değil, kendilik yüklem aldığı anlam-değer, irade-duygu, niyet-eylem

belirlenimlerini değiller iken diğerini anlam-değer yükleminde ya kendine (eş, dost, arkadaş, komşu, aile, vatandaş vb.) katmakta ve ona katılmakta olarak kendini yeni bir yaratım oluşunda oldu kılmış olduğu karakterde/ kimlik belirlenimlerinde onamaktaydı ya da diğerini değiller iken onu menfi anlamda ötekileştirmekle onun dolayımında kendini oldu kıldıkları dolayımında onamaktaydı. Yani değilleme varoluşsal araçsallığa haiz olup esas değildi. Esas olan hep bilinç belirlenimli var olmaktı ki her değillemenin sonucunda değillenen bilinçli olmanın nesnesi kılınmış olmaktaydı.

Diğeri; kendiliğin gerçekleşme, görünüşe gelme belirlenimi olan/ kılınan bir olanak olduğunda, onanırken kendiliğin yüklem belirlenimli değillenmesinin de olanağı olmaktaydı… ki diğeri dolayımında kendilik, diğerini menfi anlamda olumsuzladığı ölçüde erdemlerden uzak bayağılaşan, aslına yitik silikleşen bir kişilikte yaratımının biçimlenmesine katılmaktaydı. Rahmete dair birbiri için olmakta ise birbiri ile var olmanın verdiği güvende özgün olarak belirgin olan bir kişilik inşa edebilmekteydi. Önemli olan değillemenin hangi referanstan hareket ile hangi niyet veya kimin için yapılmış olduğuydu.

Bu anlamda Fatiha’da, nimete eren takva ehli olan sadıkların menfi anlamda diğerini değillemekten uzak, rahmet tavrında biz olabildikleri ve Allah’a adanmışlıkta kendiliği yüklem belirlenimli olarak değilledikleri görülür. Bir ayette “O müminler ki mümin kardeşlerinin nefislerini kendi nefislerine tercih ederler” denilir iken diğeri için olmakta kendi nefsi için olmanın değillendiği anlaşılır. Sonuçta ayete dahi konu olur iken dahi diğeri için olmanın kendi için olduğu da anlaşılmış olur. Zaten yaşananların sonuçları olan bir evren oluşunda herkes iyilik yaparken kendine, kötülük yaparken de kendine yapmış olmaktaydı.

Asl olan kendilik, olumsuzlaması yapılmayacak olan olduğu içindi ki asl olan kendilik zemininde olumsuzlaması yapılan, anlam-değer ve karakter biçimsel gerçekleşen tavırlara dair yüklem alınmış olup da varsayılmış olan inanılmış zanların olumsuzlanmasıydı. Kötü içgüdü,

huy ve duyguların olumsuzlanmasıydı. Yani olumsuzlaması yapılan kendilik, sonradan inşa edilmiş olan ve varsayıldığı aidiyette ilişkilerde gerçeklik deneyimi olup da olumsuzlanabilen yüklem alınmış, inşa edilmiş kendilikti.

İnsanın gelgitler içinde varoluşunu yaratım belirlenimli belirli kılıyor olması yani anlam-değer yüklemli yaratımına katılıyor olması, değillemenin olanağında olanaklı olmaktaydı. Her tercih değilleme dolayımına haiz gerçekleşmekteydi. Sapkınlar veya nimete erenler tercihi de bunu göstermekteydi. Diğeri dolayımında fenomenoloji ve varoluş, değillemenin olanağında gerçekleşir iken karşılıklı varoluşta var olmanın anlamı/ gerçekliği yani varlığın, kişinin özü -mahiyeti- zemininde fazla verdikleri dolayımında kendinden fazla olduğu belirlenimlerde kendini de onamış olmasında gerçekleşmekteydi. Kendiliği, oldu kıldıklarımızda değillemiş değil, yeni bir varoluş biçiminde onamış olmaktaydık. “Ne değil ise o olan, ne ise o olmayan” ifadesi, değillemeyi esas gösteriyor olup, varoluş biçimlerinde hep onanan ve yaratıma açık yeni bir seviyede gerçekleşen kendiliği görmemize engel bir ifadeydi.

Kendilik, nicelliğe haiz nesnellik zemini olup da nesnelliğine aşkınsal, olumsuzlanması yapılmayacak olan kendinden fazla olma durumuydu. Yine nesnellik zemininde nicelliğe haiz olarak gerçekleşen yani nura dair fizik karşılığı olan yaratılmış anlam-değer, irade-duygu, niyet-eylem vb. belirlenimlerini yüklem almaya açık olarak kendini de yaratıma açık bulan mümkün varlık olma potansiyeline haizdi… ki kendini yaratabildiği yüklemlerin değişime açık gerçekleşiyor olması ve olumsuzlanabilir olması olanağında değillemeyi yüklemlerine dair gerçekleştirebilme olanağı olandı. Bu anlamda değilleme varoluş ve fenomenolojik bir araç olup esas olan, kendiliği oldu kıldıklarımızdı. Kendiliği oldu kıldıklarımıza önsel esas olan da yüklem almaya açık mümkün varlık olmaktı ve yüklemlerin değişimine ve olumsuzlanabilir olmasına rağmen özde kendi olmanın değişmezliğiydi. Her özsel varoluş biçimi, yüklem almaya açık olup hep yeniden yaratımı ucu açık bir oluşta değişime açık olduğu kadar bulmaktaydı… ki bu anlamda

kendilik, yüklem almaya açık olduğu yönde/ yönelimde yaratıma açık iken değişime de açık mümkün varlıktı.

İşte Fatiha; yüklem almaya açık yaratım oluşunda ucu açık olarak yaratımın diğeri dolayımında hangi izlekte sürekli gerçekleşeceğini gösteren ilahi metindi. Fatiha'da Allah ve kulu birbiri için olmakta kendiliği yüklemlerinde değiller iken birbirinin bilinçaltı nesnesi ve öznesiydi. Erek belirlenimli varoluşta da birbirinin görünüş bulmasının bilinçdışı nesnesi ve öznesi olmaktaydı. Karşılıklı var olmanın olanağın da birbiri dolayımında birbiri için biz olmanın olanağı da Fatiha'da gösterilmiş olunmaktaydı.

Fatiha'da hem varoluşsal anlamda hem de fenomenolojik anlamda gerçekleşenin varlık -ontolojik- zemininden hareket ile okunduğunda neyin değillenebileceğini neyin değillenemeyeceğinin gerçeği de gösterilmekteydi. İlk üç ayeti ile Fatiha'da varlık olması bakımından Allah'ın zorunlu varlık olarak ve mümkün varlık belirlenimli gerçekleşen varoluş biçimlerinden olan "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" vb. tanrısallarından yana değillenemeyeceğini gösterir. Bunlar evrensel ilkeler iken muhatabı olan yaratılmış olanlar tarafından kabule dair olarak ussal ve iradi değillenebilir olsalar da aslen Allah'ta yerindeliklerini korur iken değillenemezler.

Söz konusu Allah ise varoluş biçimleri yüklem olarak gerçekleşir iken değillemeye açıktı. Yani Allah ilke içerikli varoluş biçimlerini değilleme gücünü, iradesini, usunu kendinde bulandı. Böyle olsa da söz konusu yaratım ve diğeri dolayımında katmanlı ve kapsayıcı olarak sürekli var olmak ise tanrısallar rahmet belirlenimli olarak olumsuzlanması, yüklem oldukları için yapılabilir olsa da (olumsuzlaması yapılamayan değil) ilke olarak gereklilik oldukları içindir ki yapılmayanlardı. Cenabı Allah tanrısalları, kendisine rahmet kılmış olduğu gibi yarattıkları için de rahmet kılmış olanaklar yani nimet kılmıştı. İlke belirlenimli yüklemler oldukları için de birbiri ile bağıntılı anlam bağlamına haiz iken birbirini tamamlayıcı değişim içinde değillenebilir olarak gerçekleşebilmektelerdi. Hamdı yapan gizli okuyucu özne de öz varlığın

değillenmeyeceği gerçeğinde hamde ulaşmış olandı… ki hamdı yaparken kendi varlığını değil, yüklem almış olduğu varsaydığı kendiliği değillemiş olduğu için okuyucu gizli özne olarak Allah'ta ve Allah dolayımında kendiliğini onamaktaydı. Yüklem belirlenimli gerçekleşen her değilleme, yeni bir yüklemin onanması belirleniminde gerçekleşebilmekteydi.

Son dört ayette de Allah'ta kendiliğini onamış olmak için yüklem aldığı varsaydıklarını olumsuzlaması gereken okuyucu gizli öznenin varoluşsal anlamda yaratımına dair söz hakkını tercih belirlenimli kullandığını görmekteyiz… ki her değilleme aslında yeni bir tercihin onanması dolayımında gerçekleşmekteydi. Gazaba uğramış sapkınlardan değil de nimete erenlerden olmaya dair değilleme de ereğe bağlı gerçekleşmede çatallanan yolda olması gerekenin tercihini işaret etmek ile kalmayıp, diğeri dolayımında diğerinin değillenmesinden gerçekleşen varoluşu ve görünüş bulmayı da göstermiş olmaktaydı. “Biz” denilenler ile de diğeri için olduklarımızda, birbiri için olduğumuz kadar yüklem aldıklarımızı değiller iken yeni bir yaratım oluşunda ayrışmadan var olmanın olanaklı olacağı da gösterilmiş olmaktaydı.

Fatiha'da takva sahibi olmakta sıddık olmak da bir varoluş biçimi olarak değillemeyi içermekte gerçekleşmekteydi. Nefsi emmarenin kötücül doğasına hayır demek, gerçekten yana sonuçsuz bırakan kültür veya medeniyeti biçimleyen batıl olanlara hayır demek, mümin kardeşleri için rahmete dair olması gerekenler dolayımında yüklem almış olduğu huylara, kaygıya hayır demek sıddıkiyetin olmazsa olmazıydı.

Sıddıkiyet; değillemenin olanağında biçimlenen, her şeye rağmen Allah gerçeğini onamak, gerçekten taviz vermemek ve olması gerekenlerden taviz vermemek ile hak edilmesi gereken bir karakterdi. Fatiha Allah'a sadık olanların karakterinde yaşamsal olarak görünüş bulan metindi. Fatiha Allah'a sadıkların karakteriydi.

Söz konusu varoluş ve fenomenoloji ise değillemenin farklı formasyonlarda gerçekleştiği diyalektik oluşun Fatiha'da bir biçimi ile betimlenmiş olduğu görülür. Önemli olan hangi ilkeye bağlı olarak

değillemenin gerçekleştiğiydi… ki Fatiha'da değilleme, Allah ilkesi ve biz olmanın gereğinde aidiyet hissiyatı duyulanlar ve sorumluluk idrakinde olmak ile yapılması gerekendi.

*

İslam elle tutulur ateş olmuş ise Fatiha…

Resulü Ekrem Muhammed Mustafa; ahir zamanda imanın, başka bir deyişle de İslam'ın- elle tutulur ateş olduğunu ifade eder. Ahir zaman kuşağına inmiş biz insanlar için iman elle tutulur ateş olmuştur. Genel anlamda belirtir isek İslam olmak elle tutulur ateş olmuştur.

Allah selamının verilip de alınmadığı, düşünce özgürlüğü adı altında peygamberin aşağılanıp da söz de yanlarına kâr kaldığı, ideolojilerin dinin yerine ikame edilip de şirk görevini üstlendiği, kurumsal yapılarda müşrik olduğundan habersiz olan müşriklerin yetiştirildiği ve yönetici olduğu, adalet ve özgürlük gibi ilkelerin yozlaştırılmış olup da menfi anlamda zulmün nesnesi kılınıp da kullanıldığı, zalimlerin zulümlerine Allah ve dinini alet kılıp da haddini aştıkları, küfrün adının iman olduğu bir zamanda İslam elbette elle tutulan ateştir.

İnsan olma yolculuğunda içinde doğulan her kültür veya medeniyet hakikatten uzak ve sonuçsuz bırakacak batıl olan yapılaşma içinde ve kötülüğü kurumsal nitelikte gerçekleştirmekte ise İbrahim nebi misali isyan ateşini yüreğinde hissedenlerin de zamanıdır ahir zaman. Bir çöküşten daha çok, batıl dolayımında hak olanın gerçekleşeceği, tesis edilmesi gerektiğinin aklının edinildiği kriz zamanın ismidir ahir zaman. İnsanın varoluşunun elinde olmadan Allah ile gerçekleştiğinin uyanışının da ismidir ahir zaman. Bir kişi mi kalınmış, bütün dünyaya rağmen tek başına ümmet olmaktır ahir zaman.

Gönlünde Allah'a muhabbetin korunduğu, takvanın kanaat ve şükür ile azık kılındığı gibi sıddıkiyet karakterinin elbisesi olarak da giyildiği, sırat-el müstakim üzeri kılınmış olmaktır ahir zaman. Yalnız Allah için olup da Allah'ı yakin bulmuş olmanın vasıtalarını her şeye rağmen hakkı gereği yaşamaktır ahir zaman. İslam olmayı, insan olmayı, Muhammed Mustafa'ya ümmet olmayı kendine nimet ve övünç bilmenin idrakinde yaşamaktır ahir zaman. Herkes harama, dünyaya rağbet ederken helale ve Allah'a rağbet etmektir ahir zaman. Her türlü zorluğa imanı zırh

yapıp İslam olma karakterini en güzel biçimde yani güzel ahlakta gösterebilmektir ahir zaman.

İnsanlığın hep daha iyiye doğru gideceğinin rahmet açılımında Allah'ı yeni alan ve tanrısal belirlenimlerinde tanımanın ve bulmanın vaktidir ahir zaman. İslam veya iman, ateş gibi elinde tuttuğun olsa da cana miğfer olan İslamı yaşamaktır ahir zaman. Bu dünyanın bitimli olduğunu, önceden gönderilmiş olanların fazlalığı ile daha net bilmenin vaktidir ahir zaman. Yaşamın sürekliliğinde Allah için Allah'a dönerek Allah ile var olmanın vaktidir ahir zaman.

Kıyamet mi? Deccallara, kurumsallaşmış şeytanlara rağmen, Allah'ı hep yeni bir tavırda seyir ediyor olmanın ayağa kalkışında Allah'a hakkı gereği dönmenin yakin olduğunu bilerek yaşamaktır ahir zaman. Kıyamet diye büyük yok oluş ile avunanların ölümü yani kıyameti unutmuş oldukları vaktin ismidir ahir zaman. Ölümü bekler gibi yaşamak değil, kefeni elinde ölümü yaşıyor olarak yaşamaktır ahir zaman. Ölüler gibi yaşamak da değil, tanrısalları hakkı gereği yaşarken hakikate tutunmak, hakikat ile kıyam etmek, hakikati yaşamaktır ahir zaman.

"Dünya ahiretin ekin tarlasıdır" denilir. Ahireti burada kazanmanın, hak etmenin, gelecek anlamında ahireti miras almanın vaktidir ahir zaman. Sen artık Allah için olup da Allah için halka hizmet ve himmet eden can isen Cenabı Allah'ın muhafaza altında koruduğu isen "Ele tutulur ateş İslam" seni yakan değil, rahmetindir nimetindir, övüncündür. Sonuçta Allah'ı hakkı gereği bilmenin, bulmuş olmanın, kendinde kavuşmanın sevinci ile övdüğün dinin ismidir ahir zaman.

İşte gün bugündür ki her günün hükümranı, meliki olan Allah ile tanışacağın günün ismidir ahir zaman. Korkularını besleyen değil, umudunu besleyip de azık kılacağın, kendini İslam olarak yaratacağın günün ismidir ahir zaman. İnsanlık âleminde yeni devirler açılır iken her devirde Allah'ı insanlık tininde yepyeni tavırlarda bulacağın vaktin adıdır ahir zaman.

Varsın imanı kati olmayanlar ateşi tutmasın! Ellerim yanıyor deyip de İslam ateşini nimet bilmeyenler, İslam'dan dönenler seni üzmesin! Elbet hakikat güneşi yükseldiğinde, hakikat ile kıyam edildiğinde, iman eden canların İslam'a akın akın girdiğini gördüğünde, fetih ve galibiyet sonuçta Allah'ındır. Hamd artık ona layık… Fatiha'nın ilk üç ayeti de akıl sultanının, hayret ve hayranlık duyanların hakkı olarak okunacak olandır.

Sıddıkiyet, Muhammediyete döndüğünde, kişi hakkı gereği ile ümmet olduğunda Fatiha'yı okuyacak, Fatiha'yı yaşayacak, Fatiha ile âlemlere gerçeği vazedecek, İslam hakkı gereği hakikati yaşamanın varoluş biçimi olacak… işte o gün İslam'ın günüdür. Ahir zaman, sonuçta İslam'ın günü olan vaktin ismidir. Kim ki böylesi yaşamayı hak ederek bulur; hakkı gereği ahir zamanı kendi zamanı olarak bulur… İslam olmayı ateş olmaktan alıp yaşam sevinci olarak paylaşır. İslam olmak ile öz varlığından kaynaklı olarak kendi olmaya doğrulur. Geçmişin mirasa dair değerler izleğinde Allah ile kendine uyanmış, kendi olmayı bulmuş, gölgelerde değil, hakikati yaşarken Rabbi olan Allah ile söz sahibi olarak kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenmiştir. Gölgelerde kalmanın çocukluğu değil, kendi olmanın yetişkinliğinde, kendisi için fırsat bulduğu zamanın ismini ahir zaman olarak bulmuştur.

Sen aldanma korkulara… Cenabı Allah gazabı değil de rahmeti kendine farz kılmış iken kendi heva ve nefsi emmarelerine aldanan inkârcılar ve müşriklerin hilelerine kanıp da rahmetten taviz verme! Rahmet senin bağrında açılacak cennet nimetidir. Fatiha dilinden düşmeyen en nadide hazinendir. Karşıtlar ilişkisinde hep yeniden anlam-değer yüklemlerinde yaratılır iken iman eden can isen senin için hep daha güzel olan bir dünya bulacaksın. Ateşin artık seni yakan değil, muhabbetine sebep nimetindir.

Gelecek senin anlam-değer dünyanda biçimlenir iken gelecek senindir… sen geleceksin. Dünya ise yurdun değil, uğradığın bir duraktır. Asl olan varlığına vardığında yurdun Allah'tır… korkular hep aşağıda kalmıştır… kâinat seyir ettiğin yeni durağındır. Rahmete dair

mekân ve zaman kuşak kapıları sana açılmıştır. Önünde, arkanda, sağında ve solunda özünden her ne gerçekleşiyor ise nun harfinin noktası misali sana yükselmektedir. Senin için sana dönmektedir.

İşte Fatiha, sana açtığı seyirde artık hamd yalnızca Allah'adır.

*

Genel bir toparlama ve Fatiha…

Yarattığı olmayan varlık, kendinden yaratır iken kendi olmaktan çıkıp da yarattığı ile aynı olan varlık olsaydı ne olurdu? Yarattığı olmuş olup da kendisi olamazdı. Bu hem yaratılmış olan olmakta iken kendi olamamak hem yaratımın sürekliliğinin yitirilmiş olması hem yaratımda çeşitlilik söz konusu iken düzenin olanaklı olmaması hem de ilişki ve yaratım yönetiminin yapılamaması anlamını taşımaktaydı.

Yaratıcı; niceliğe haiz nesnelliğe içkin kendi olmanın gerçeğinde, kuvvet etkileşim biçimlerinde bir alt evren anlamında faz belirlenimli görünüşler var eder iken kendi olmayı yitirmeden, kendilik korunumunda yaratımı ayrı değil aynı da değil olmakta gerçekleştirmekteydi… ki yaratım ve ilişki yönetimi, düzen içinde var olmak, katmanlı varoluşta hem çift yönlü birbirine aşkınsal hem de karşılıklı varoluşta farklı başkası olmakta birbirine aşkın var olmak olanaklı olabilmekteydi. Böylesi yaratım bağıntısında varlığa dair ve mülkiyete dair yaratılmış olanlar ile ortaklık olmasa da varoluşun çift yönlü gerçekleşmesinde ve karşılıklı var olma olanağında ortak bir hikâyenin kurgusunda varoluş, birbiri dolayımında kendi olmanın gerçeğinde yaşamsaldı. Ortak hikâyenin parçası olunduğu kadar birbiri dolayımında karakter içerikli kimlik belirlenimli olarak kendiliğin oldu kılınmış olduğu hüviyet belirlenimlerinde var olmak vardı.

İşte Fatiha böylesi varoluşta birbiri dolayımında var olmanın hikâyesinin betimlenmesiydi. Kur'an izleğinden bakıldığında çift yönlü ve karşılıklı var olma olanağının olanaklı kılınmış olmasında, katmanlı yaratım bağıntısında birbiri için birbiri dolayımında var olmak da vardı ki bu anlamda Fatiha; Kur'an'ın varlık ve varoluşa dair bağıntılı gerçekleşen yaratım belirleniminin, özeti ve kapsayıcı olmakta betimlenmiş biçimiydi.

Var olmanın elimizde gerçekleşmiyor olması, var olmanın bahşedilmiş varlık durumu olduğunu da gösterir. Varoluş, nimete dair bahşedilmiş olanlar ile de bahşedilmiş varlık olmakta sürekli kılınmaktaydı. Varlık

olmak kendi olmanın bahşedilmiş olmasıydı ki gerçeğe ve olması gerekene dair teklif, bahşedilmiş varlık durumuna dair gerçekleşir iken teklifte bulunanı mükellef -yükümlü- kılmaktaydı.

Görülen o ki hâlen Allah ve yaratılmış olan arasında, katmanlı yaratım bağıntısında varlıksal ve varoluşsal karşılıkları olan, ayrı değil aynı da değil bağıntısında gerçekleştiğinin idrakinde olunan bir yaratım teorimiz ayrıca bahşedilmiş varlık teorimiz yoktu. Başka bir deyişle de yaratıma dair metafiziğimiz ve bahşedilmiş varlık olmaya dair metafiziğimiz yoktu. İşte Fatiha yorumu ile Kur'an kapsamında ayrıca varlıksal, varoluşsal ve görüngü bilimsel karşılıklarına bağlı olarak yaratım ve bahşedilmiş varlık teorisini açımlamaya çalıştım.

Nedeni kendi olan varlık olarak var olduğumuzun zannında olmakta iken kendisi ile var olduğumuz yaratıcı zorunlu varlığın idrakinden yana gafildik. Fatiha'nın yorumuna dair yolculukta; zorunlu olanın mümkün varlık olarak da kendini yaratıma açık bulmakta kendinden fazla verir iken ayrı değil, fazla verdiğinde aynı değil olarak beliren fazladan belirmiş her olgu, var olmayı bahşedilmiş varlık olmakta bulmaktaydı. Bunun içindi ki sadece bilinmeli değil, yoruma açık anlaşılması da gerekendi… ve olması gerekenler izleğinde akıbet ve ahret belirlenimine göre daim yaratımın sürekliliğinde kendini nasıl yaratması gerektiğini de bilmesi gerekendi.

İşte Fatiha; yaratım ve bahşedilmiş varlık dolayımında neye veya kime göre olması gerekenler izleğinde nasıl yaşanması yani hep yeniden nasıl yaratılmış olmaya katılmak gerektiğinin betimlenmiş olduğu ilahi metindi. Birbiri ile birbiri dolayımdan fenomenolojik varoluş bağıntısında var olan yaratıcı ve yaratılan, birbiri dolayımında var olmanın yolunun betimlendiği Fatiha'da buluşmuşlardı.

Fatiha'da; ilk üç ayet ile fenomenolojik varoluş olanağında birbiri dolayımında birbiri için olup da birbiri için var olmakta görünüş bulmanın olanağına dikkat çekilmekteydi. Son dört ayet ile de birbiri dolayımında var olmanın nasıl olması gerektiğine de dikkat çekilmiş olmaktaydı. Ayrıca sapkınlar ve nimete erenler ayrışımı ile de birbiri için

olunmayan belirlenimde dahi görünüş bulmanın olanağı olarak ya ve ya da değillemesini içeren diyalektikte dahi diğeri için de var olmuş olunduğu gerçeğine dikkat çekilmiş olunmaktaydı. Sapkınlar için nimete erenler rahmetti, nimete erenler için ise sapkınlar ibret alınacak olan ders konusuydu. Böylesi fenomenolojik varoluş biçiminde dahi diğeri için olmak vardı ama akıbet hep hak edişlerin tesis edildiği olarak gerçekleşir iken her can kendi yaratımına diğeri dolayımında katılmış olarak hep yeniden yaratılmış olmaktaydı.

Genel anlamda Fatiha; ontolojik karşılığı olup da fenomenolojik varoluşun betimlendiği bir metindi. Böylesi metafizik içeriği ile metafiziğin herkesin gerçeği olması açısından bakıldığında metafizik gerçeğimize ayna tutan metindi.

Bilinç bir şeyin bilinci olmaktan ileri, hep diğeri dolayımında kurulmaktaydı. Her bilinç kurulumu yeni bir yaratım oluşunda yorum biçimsel varoluşun zemini olmaktaydı. İster evrensel bilinç anlamında Allah'ın bilinci olsun ister ise yaratılmış olanların bilinci olsun, özneler arası ilişki bağıntısında bilinç, birbiri dolayımında hep yeniden yaratıma açık yorum biçimsel var oluşun zemini olmaktaydı... ki birbirine katılan hikâyelerde birbirine katılan dünyaların özneleri olmak mümkün olmaktaydı. İşte Fatiha böylesi fenomenolojik varoluş biçimsel gerçekleşen metafizik gerçeği betimleyen ilahi sözdü.

*

O ki Fatiha…

O ki Fatiha,
Âdem denilen insandır
Kapalı değil, her daim açık tutulan Allah kapısıdır
Kendi varlığından fazlasına yükselen canlar kapısıdır
Şaşkınların göremediği uluhiyet kapısıdır
İnkârın uğramadığı yakinlik kapısıdır
Sapkınlıktan ari rahmet kapısıdır
Şüpheden ari seyir kapısıdır
O ki Fatiha,
Secde edilen Âdem kapısıdır
Meleklerin inerken Allah'a yükseldiği Rabb-ül Âlemin kapısıdır
Aşka ermiş sadık kulların can bulduğu rahmet kapısıdır
Hesabın anda görüldüğü pir kapısıdır
Mushaf olmaktan ileri hizmet kapısıdır
Kaybolan canların nefeslendiği, nefesi rahman kapısıdır
O ki Fatiha,
Derde düşmüş canların uğrak kapısıdır
Seyre dalmış canların namus kapısıdır
Hamde erenlerin nimet kapısıdır
Açıldıkça varlık bulan canlar kapısıdır
Can içinde Allah, Allah kapısıdır.

*

Şiirin anlam derinliğine kattığı zenginlik, yeniden farklı bir yerden bakmanın da olanağını vermekteydi. Yorumlandıkça yeniden yaratılan metin, artık ilk okunduğu veya geldiği gibi anlaşılacak değildi.

*

Fatiha bir son değil başlangıçtı. Hep yeniden başlanacağının müjdesi Fatiha…

Bu bir ikilik oyunuydu
Sen ile ben, ben ile sen
Yansımayı unut, yankılanmasın söz
Kalk aradan, kalksın kulluğa dair perden
Ne sen ile ben, ne de ben ile sen
Yalnızca ben olan ben,

Yalnızca ben olmak mı?
Yetmez!
Yalnızlık tek başına bitmez
Zamansız varoluşta derttir gitmez
Yalnızlığı bozacak, yalnızlıktan alıkoyacak, aynalar yaratmak bitmez
Yalnızlığın vücud bulduğu suret artık sensin, okumak tükenmez

Başlayalım yeniden
Hem sen hem de ben, ben ile sen, sen ile ben
Dilersen, mesafelerin korunduğu yerde
Ben ve sen, sen ve ben
Yeter ki gazap girmesin aramıza
Ayrı düşmeyelim ne sen ne de ben,

Var olmak ben ve sen ile gerçek
Ayrı düştüysen, düştüysem, düştüysek
Ayrılıktan dolayı bekler,

Biz olmak bekler
Sevenler bekler
Ayrılık ateşi ile kaynamış göz yaşları bekler
Gözler bekler
Can bekler
Melekler bekler
Nebi bekler

Allah bekler
Hamd bekler
Beklemesin artık bekleyenler…

Beklemenin bittiği seyirdi Fatiha. Allah'a ait, kula dair kılınmış temaşanın başlangıç ismiydi. Öz varlığından ayrılığın ve O'nun ile buluşmanın nasıl gerçekleştiğinin veya gerçekleşmesi gerektiğinin hikâyesinin de betimlemesiydi. Fatiha, bir son değil, hep yeniden başlanabileceğin ismiydi. Hep yeniden başlanacağının müjdesiydi. Bekleyenlerin er ya da geç buluşacağının müjdesini de içermekteydi. Bekleyenler için hep yeniden Fatiha…

*

Son söz değil, sözün yeniden başladığı, açıldığı yer Fatiha…

Yorum anlamın akışını sezgi ile kendine yönelik anlaşılabilir kılmaktı. Esaslar yeni olanı hangi referanslardan hareket ile açık etmemiz, yoruma katılmamız, yorumun konusu yapmamızı olanaklı kılmaktaydı.

Metnin yorumu; kapsayıcı anlam belirlenimine yani dilin anlam zenginliğine göre ontolojik, varoluşsal, ilişkide açık olan gerçekler yani ilkeler, alt metin okumaları, hikâyeleştirmek, bir başka hikâye üzerinden aynalaştırmak, metnin esasına bağlı olarak dışına çıkmak ile beraber yeniden metne dönmek, metnin yaşamsal karşılıklarını göstermek, eleştirel olarak metni farklı perspektiflerden değerlendirmek, açıklamak anlamında anlam belirsizliği olan yerlere açıklık getirmek, metne bir çok farklı açıdan bakabilmek, tarihsel izlekte bakış açılarını değerlendirmek vb. gerçekleşir. Fatiha’nın yorumunda da bundan daha fazlasını yapmış olduğuma tanık olunur. Fatiha’ya dair bu kitap yorumu, farklı biçimlerde yorumlama yapabilmenin içeriğine haizdir.

Her yorumda metni yeniden anlamak gerektiğini de görmekteydik. Fatiha hep yeniden anlamanın konusu olmakta iken bizlere yorumun anlam zenginliğinde gezmenin olanağını da göstermiş olmaktaydı.

Metin her yeniden yorumlamaya açık bulunduğunda, yazarın anlam derinliğine ve zenginliğine tanık olmayı sağlar. Metnin sığlığı yazarın anlam darlığına işaret eder. Söz konusu Fatiha ve kapsayıcı anlam zenginliği olduğunda ise Allah'ın anlam derinliğine hep yeniden tanık oluruz. Bunun ile de kalmaz, metnin kapsayıcı anlam karşılıklarına bağlı olarak varlıksal, varoluşsal ve fenomenolojik karşılıklarına bağlı yorumlamak ile Allah'ın derinliğine gerçekleşen varlık dünyasına da tanık oluruz. Tarihsel izlekte takip ettiğimizde de gerçeğin açılımlarına ne kadar katıldığımızı veya katılmadığımızı da görmüş oluruz.

Kapsayıcı anlam bağıntısında Fatiha, metnin esasına bağlı olarak her farklı yorumlanışında kendisinden fazla vermiş olduğu dolayımında

yeniden keşfe açık bulunmuş olur. Özgün her farklı yorum, yorumun nasıl olması gerektiğinin de dersini vermiş olur.

Yorumlama nesnesi ister metin olsun ister ise olay-olgu-kişi-alan-ilişki bağıntısında gerçekleşen olsun fark etmez, yorum yaratım belirlenimli gerçekleşeni sadece anlayabilmek için değil, farklı alan ve perspektiflerden görünür kılma çabasıdır… ki bu anlamda yorumbiçimsel gerçekleşmiş olup da yaratıma dair görünüş bulanı, kapsayıcı anlam yüklemlerine bağlı olarak yine yorumbiçimsel anlamaya konu kılmak, yorum nesnesini görünür kılma çabasıdır. Bu anlamda yorum, bizatihi fenomenolojinin en temel dalı olarak değerlendirilmesi gerekendir.

Yorumu yapılanın, kendinden fazla vermiş olarak kazanılan her yorumu, yorum nesnesini farklı bir belirlenimde görünür kılmak ile beraber özgünlüğüne de tanık kılar. İşte Fatiha her bir yorumu ile farklı olmak ile kalmayıp farklı ve özgün olarak biricik olmakta betimlenmiş ilahi sözdü. Hak ettiği değeri yorumlandıkça görecek olan metin olmak ile beraber, yorumlandıkça daha çok anlaşılacak ve yorumlandıkça hak ettiği biçimde görünüş bulacak metindir.

Bir daha söylemek gerekir ise bu kitapta da Fatiha'nın yorumuna dair notlar düşmüş olup, yorumlandıkça kapsayıcı anlam zenginliğine dikkat edilmesi gerektiğini göstermiş olmaktaydım. Dileyen farklı alan ve farklı perspektiflerden Fatiha'nın kapsayıcı anlam zenginliğini özgün bir biçimde açımlamaya devam eder. Bu kitap sadece Fatiha yorumu değil, yorumu bilimsel açılımda değerlendirdiğimizde, Fatiha'nın bize derinliğine ne ifade ettiğini görmemiz veya duymamız için de yazılmıştı.

Allah'ın ayetlerinin; enfüste ve afakta, ussal ve deneyimsel, varlıkta ve varoluşta fenomenolojik karşılıklarının olması bağıntısında çok anlamlı olarak çok gerçekli bir dünyanın betimlemesi olduğu düşünüldüğünde, Fatiha'ya dair bu kadar geniş perspektiften ve çok katmanlı yorumun yapılıyor olması, metin dolayımında metnin karşılığı olan gerçekliğe ayna tutmak içindir. Metnin, kapsayıcı anlam karşılıklarına bağlı yorumlanması, metnin dışına çıkmış olmak değil, söz konusu ayet veya

sure ise bir modelleme olarak temsil ettikleri bağıntısında geniş anlam yelpazesinde yoruma açıktı.

Söz konusu yaratıcı olan Allah ise yedi ayet ile gerçeği, gerçekleşeni, olması gerekeni ve sonuç belirlenimli olarak olacak olanı vb. karşılayacak anlam bağıntısında yoruma açık bir metin vermekte ise hep bir tam hep bir eksik yorumda kalmış olduğumuzu hatırlatmak isterim. Çünkü O Allah ki az söz ile birçok şeyi kastetmiş olarak yoruma açık bir oluş içinde kendi anlam dünyasına muhatabını katan hitabete haiz konuşur. Bizlerin her yorumu, O'nun varlık nezdinde O'nun düşünce dünyasına katılmamızın bir gereği olsa da sonuçta O'nun anlam dünyasında olan bir anlamın karşılanıyor olmasından öte gerçekleşmekte değildir. Zaten anlamın yaratıcısı dahi O iken gerçeğe dair doğru olan her yorum, kaynağından besleniyor olarak gerçekleşmekte olduğundan, Allah'ın anlam zenginliğinin ve derinliğinin dışında gerçekleşmekte de değildi. Fatiha'yı yorumlarken eksik bırakmış olduğum, birçok konunun keşfen işaret edilmiş olması da bu durumu kendi adıma tasdiklemekteydi.

Yorum; anlama dair yüklem almaya açık gerçekleşiyor olan ucu açık yaratım oluşunda hep yeniden yenilenmiş olmanın gereğiydi… ki bu anlamda yorum, yorumu yapılanın esasına dair bilgisini yitirmeden gerçekleşmesi gerekendi. Yorumlanmış metin, esasına bağlı yorumlandığı kadar kapsayıcı anlam zenginliği ve derinliğine haiz olduğu gösterilmiş olandı.

Yorumun anlam zenginliği, yorumlama nesnesinden değil, sendendir diyenler de olacaktır. Elbette insanın yoruma dair söz hakkı yani yeniden yaratıma dair katılımı söz konusu olmaktadır. Çoklu varlık durumunda gerçekleşen anlam yüklemlerinde yaratılıyor ve anlam-değer yüklemleri almaya açık gerçekleşen yaratım oluşunda değişen anlam akışında bulunuyor iken yorumlanması gerekenin esasından kopuk saçmalamak veya batıla kaymak da söz konusu olabilmekteydi. Ancak saçmalamaya -safsataya- ve batıla uğramadan yorum yapabilmenin olanağı dolayımında ve nura dair kaynaktan hareket ile

gerçekleşen anlam akışından beslenildiğinde, anlamın yaratıcısı olan Allah'tan ilham almış olarak ucu açık yaratım oluşunda bulunmak olanaklıydı.

Varoluş neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci gerçekleşir iken değişen oluş içinde sadece bilgi biçimsel gerçekleşmekte değil, yüklemler almaya açık mümkün varlık oluşta yorum biçimsel de gerçekleşmekteydi. Yorum; yüklem almaya açık olup da gerçekleşen ucu açık yaratım oluşunun mümkün kılınmış gerçeğiydi. Bunun içindir ki hem öz varlık anlamında kaynaktan kopmadan hem de ilkeye dair esastan kopmadan, ereğe bağlı varoluşta sonuçları öngörerek yoruma açık olmak yani yeni anlam bağlamlarına açık olmak, olması gerekendi.

Söz konusu olan Fatiha gibi ilahi söz olan bir metin ise sınırsız anlam zenginliği ve derinliğine haiz olan Allah'tan olduğu içindi ki yapılacak olan veya yapılmış olan yorumunun derinliği ve zenginliği O'na hep yeniden yaratıcı etkinliğinde katılıyor olmak anlamını taşımaktaydı. Bu doğrultuda Cenabı Allah'ın, kendisine ait sözü, hep yeniden yaratıma, yoruma açık kıldığına yani mümkün kılmış olduğuna yönelik, özde anlamı yaratıp da yorum zenginliği ve derinliği verdiğine tanık oluruz.

Yaratılmış olup da niceliğe haiz nesnellik zemininde tümel belirlenimleri ile yorumlanmış olarak var olanın, yine yaratıcısı dolayımında yoruma açık yani yaratıma açık bulunuyor olması elbette gerçekti. Ancak esası bilmek, esasa bağlı yorum bilgisi ile bağlamından kopmadan yorum yapabilmek, batıla düşmeden, saçmalamadan yorum yapabilmenin yöntemsel gerekeniydi. Yorumu yapılanın ne olup olmadığına dair tanımlanması, tanıtlanması ayrıca varlıksal, varoluşsal ve fenomenolojik belirlenimlerinde ne, nasıl, ne için ve ne için olduğuna bağlı ne olacağı da yorumun bir belirlenimiydi. Yoruma dair olanın varlıksal ve varoluşsal karşılıklarının gösteriliyor olması da bir kanıtlama biçimi olmak ile beraber, yorumun gerçekle bağıntısında gerçekliğin bir belirlenimi olarak gerçekleşmesinin olanağıydı.

Yorumu yapılan; kapsayıcı anlam bağlamında kendi çerçevesinde veya bir üst açılımı olan kaynaktan yorumlandığında, iç bağlam tutarlılığına

bağlı olarak bizi doğru yoruma götürür. Böyle olsa da yorumu yapılanı; alt metin okumaları ile beraber yazarın veya yorumu yapılanı gerçekleştirenin bilinçaltı belirlenimleri ve kendisi dışında duran ilke bağlamlarında okumak, eleştirel olarak metnin veya yorumu yapılan (olayın, olgunun, kişinin, alanın) yerindeliğini ve gerekliliğini görmek adına önemliydi. Bu da metnin veya yorumu yapılanın doğruluğunu veya varsa yanlışa, batıla ve saçma olmaya dair bir şey onu görmenin tahkiki için ihtiyaç duyduğumuzdu.

Çok varlıklı yaratılıyor olmak sebebi ile yaratılmış olunanlardan da bulundukları mertebenin gerçeğine bağlı olarak ilham alma akışı içinde seyir edilir iken ilham yanlış veya eksik gerçekleşebilir. Bunun içindir ki anlama, anlamaya açık iken tahkike de açık olmak doğru olan için zorunludur. Yorumu yapılan her ne ise, yazar ise yazar, olay veya olgu ise gerçekleştirenlerini de tanıyor olmak, yorumun doğruluğu için önemlidir.

Yazarı tanımak, metni doğru anlamanın bir gereğidir… ki metin, yazarın aynası misali anlam-değer dünyasının da yansımasıdır. Bunun içindir ki Fatiha der iken Allah'ı varlıksal ve varoluşsal belirlenimlerinde hakkı gereği ile tanımak elzemdir. Yazarı tanımaktan yana eksiğimiz veya yanlışlarımız var ise doğru bir metin okuma üzerinden yazarı da tanıma olanağı bulduğumuzu hatırlatmak isterim. Metin, alt metin okumaları ile beraber yazarı da tanımamızın nesnesidir. Bu anlamda Kur'an önemlidir.

Yorum öznel bir yakıştırma olarak ele alınmayacak biçimde, yorumu yapılanın anlam-değer yükleminde içselleştirme, kendine katma ve yaşamsal karşılıklarına bağlı olarak kendisine katılmanın gereğidir. Bilmek ile sınırlarında bilinebilecek olan yaratımın, yüklem almaya açık olup da hep yeniden yaratıma açık bulunduğu ucu açık yaratım oluşuna katılmanın da gereğiydi. Allah'ın kudretinde, niceliğe haiz nesnellik zemininde ölçüye dair biçimlenen, tümel belirlenimli yorumlanmış gerçeklik olarak vücud bulur iken hem ussal bir belirlenim olarak bilmenin konusu olmaktaydı hem de mümkün varlık oluşta yüklem

almaya açık yaratım oluşunda yeniden yorumlanmaya açık olarak yeniden yeni yaratım -neden- bağıntılarında bağıntısal indirgemeci olarak ucu açık yaratımın konusu olabilmekteydi.

Yoruma açık olanın yorumlanması, mümkün kılınmış olması ve yaratıcı özneden yani aynı kaynaktan hareket ile gerçekleşmekteydi... ki bu bize varoluşun yoruma açık doğasını göstermesi adına önemli olduğu gibi stabil değil, hep yeniden yaratıma açık olunduğunu gösteren sürprizlere açık varoluşu göstermesi adına önemliydi. Yorum, hep yeniden yaratıma açık olunduğunu gösteren gerçekleşme belirlenimiydi. Bildikçe tutunulan varoluşta, yorumlandıkça anlam-değer zenginliği ve derinliği elde ederek kendinden fazla verdikleri dolayımında hep kendinden fazlası olan varlık olmayı yeni bir aşamada deneyimler ve sürekli kılarız.

Varlığa ve varoluşa dair tutarlı bir dünya görüşü edinecek isek bilgibilim, yorumbilim, görüngübilim ile biçimlenen ve varoluşun yaratıma açık doğası ile uyumlu yeni bir görüşe ve eğitime ihtiyaç vardı. Fatiha bu anlamda da bizlere kapı açandı. Bilmek ile tutunduğumuz varlığın yaratıma açık mümkün doğasına da dikkat etmek gerekirdi. Kendinden fazlası olmakta ve kendinden fazla verdikleri dolayımında görünüş bulan her ne ise sadece bilgiye haiz gerçekleşmekte değil, yoruma dair gerçekleşen bir yaratım oluşunda görünüş bulmaktaydı.

Fatiha; kul değil, Allah sözü iken hem bilmeye açık bilgibilimsel hem de yoruma açık yaratım biçimsel olarak değerlendirilebilinecek metindi. Böyle iken bilgibilimsel, yorumbilimsel ve görüngübilimsel içerikte biçimlenmiş bir metindi. Yorumu yapılır iken sadece kendisinin özgünlüğüne değil, yazarının dehasına dair özgünlüğüne de tanık kılandı. Farklı bir deyişle de bilinmesi ve yorumlanması ile sadece kendisi fenomenolojinin konusu olmakta değil, yazarı olan Allah da bilmenin konusu olmak ile beraber fenomenolojinin konusu olmaktaydı… ki bu anlamda Allah'ın varlıksal gerçeği ve varoluşsal gerçekliği ile ilgili olarak yoruma her konu olmasında daha yetkin bir biçimde bilinmesinin ve anlaşılmasının da yolu açılmış olmaktaydı.

Bin dört yüz küsur seneden beri Kur'an yorumu ile uğraşanların hayırlı bir rekabeti görülmektedir. Fatiha'nın Kur'an'ı yorumlamadan önce yorumlanması da Kur'an'ı daha doğru anlayabilmeyi kolaylaştırır. Daha doğrusu, Allah'ı anlamayı kolaylaştırır. Bunun için dahi olsa Fatiha'yı yorumlamaya dair özen ve ayrıcalık göstermek önemlidir.

Fatiha'yı derinliğine kapsayıcı anlam zenginliğinde yorumladıkça, Allah'ı anlamaya dair eksikliğimiz, hep bir daha, bir daha görmekteyiz. Rabbim Allah ilmi ve bereketinden nasipsiz bırakmasın inşallah!

Fatiha hep yeniden başlangıçtır. Sözün hep yeniden başladığı, açıldığı ilahi söz hep Fatiha yani yeniden açılan olsun…

*

Anlamak için okumaya dair yorumdan daha önemlisi ve Fatiha…

Okumaya dair yorumun nasıl olması gerektiğini öğrendi isek ondan daha önemlisinin; anlam-değer, irade-duygu, haz-arzu, niyet-eyleme dair yüklem almaya açık yaratım oluşunda olay-olgu-kişi-alan-ilişki örüntüsünde değişken ve olumsuzlaması yapılabilir oluşta yoruma açık yani yaratıma açık gerçekleştiği gerçeğinden hareket ile yaşamın da nasıl yorumlanması gerektiğinin gerçeğine tanık oluruz.

Çoklu varlık durumlu, çok anlamlı, çok gerçekli, çok bağıntılı, çift yönlü, çok yönlü, çok katmanlı vb. var olur iken yüklem almaya açık yaratım oluşunda hep yeniden yorumluyor olarak genel yaratıma katılmaktaydık. Çoklu yaratım bağıntısında elbette niceliğe haiz nesnellik zemininde enformasyon -bilgi- ilişki bağıntısında neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci gerçekleşen ussallığa haiz var olmaktaydık. Ancak anlam-değer, içerik-biçim, izafi-indirgeme, temsil-tasvir bağıntısında varoluş, tümel belirlenimlerde yorum biçimsel gerçekleşen yaratıma haiz gerçekleşmekteydi.

Varlık, bilgi ilişki bağıntısında bilinmeye açık olduğu gibi yorum biçimsel gerçekleşme belirlenimlerinde aynalaştıkça, hemhâl oldukça, birbirine duyarlı olarak anlaşılmaya açık olundukça yüklem almaya açık yorumlanıyor olarak anlaşılabilendi. Önemli olan yorumun nasıl yapılması gerektiği olduğu gibi yorum biçimsel gerçekleşen varoluşu da nasıl yaşamak gerektiğine dikkat etmek gerekmekteydi.

“O her gün/ an yeni bir tavırdadır” veya “Yarattığım andan beri anım anıma benzemedi” hadisi kutsisi en temelde hakiki varlık olarak Allah’ın yorum biçimsel gerçekleşen varoluşa haiz yaşadığını göstermekteydi. Sınırsız olanak belirleniminde yorumun zenginliği ve derinliğinde ayrıca diğerinin var olma hakkı da düşünüldüğünde yoruma haiz yaratıma dair gerçekleşen varoluşun nasıl olması gerektiğinin de ne kadar önemli olduğunu görmekteydik… ki bu anlamda Cenabı Allah, rahmeti kendine farz yani zorunlu kılmış olduğunu Kur’an’da ifade etmekteydi.

Fatiha'da da ilk üç ayette rahmet sahibi olduğunu teyit etmekteydi. Rahmeti kendine farz kılmasının en büyük sebebi de diğerinin varlığının kendisi ile gerçek olması ve emek belirlenimli değer olmasıydı… ki varlık hakkı Allah'a ait her varlık kendi olmanın değerinde Allah ile gerçek olmayı deneyimlemekteydi. Bunun ile beraber kendi başına olmanın derin yalnızlığı, rahmet etmek ile kendinde fazla verdikleri dolayımında aşılmış olmakta iken diğerinin varlığı önemliydi. Bunu Fatiha'nın ilk üç ayetinde hamdı yapan okuyucu gizli özne dolayımında Allah'ın rahmetine dair kendisini onamasından da anlamış olmak gerekir.

Bunun ile beraber elbette ki birçok hikmetten yani sonuçta açık olacak gerçeklikten, neden bağıntılarında bağıntısal indirgemeci gerçekleşen yorum biçimsel varoluştan bakıldığında rahmetin sadece bir nedeni olmadığını görmekteydik. En temelde yaratmak kendine rahmetti, yaratığına rahmetti. Kendinden fazla verir iken fazla verdikleri dolayımında sınırsızca yaratım oluşunda kendini ve yarattıklarını mümkün varlık oluşunda hep yeniden yorumlar iken yeniden yaratım oluşunda bulmaktı. Yorumlar iken çeşitlenen, zenginleşen, derinleşen varoluşta artık hiçbir şey aynı değildi. Aynı da kalacak değildi.

Bunun için ki rahmet en temelde hak kavramı ile gerçekleşir iken hem gerçeğe dair olup da bilmeye açık olan haktı hem de diğerinin varoluş hakkının gözetildiği adalete-vicdana dair ahlak biçimsel gerçekleşen haktı ki rahmeti kendine ahlak edinen hak ilkesini de yaratımın en temel ilkesi kılarak yorumun sınırlarını da çizmiş olmaktaydı. İşte Fatiha'nın ilk üç ayetinden "Rabb-ül Âlemin, Rahman, Rahim, Maliki yevmiddin" denilir iken rahmet, hak ve adalet ilkeleri ile yaratıma dair yorumun öznel anlamda sınırları da ifade edilmiş olunmaktaydı… ki söz konusu nefsi emmarenin varlığı ise diğeri ile varoluşta yaratıma açık yorumbiçimsel gerçekleşen varoluşta en temelde ihtiyaç duyduğumuz bu üç temel ilkeydi.

Bu anlamda Fatiha, Allah'ın dinini bize gösterir iken iman ile ona yönelmiş kullar olarak yoruma açık yaratım oluşunda nasıl yorumlanması gereken bir varoluşa haiz olduğunu da görmekteydik.

Fatiha'nın son dört ayetinde de yoruma açık oluş içinde nasıl bir istikametimizin olduğuna tanık olmak ile beraber yoruma -yaratıma- açık varoluşta varoluşu nasıl yorumlamamız gerektiğine yani yaratımımıza tercih ve eylemler dolayımında nasıl katılmamız gerektiğine de tanık olmaktaydık.

Fatiha aslında varoluşa dair gerçeğimizi gösterir iken ne olduğu belirsiz ama sonuçta hüsran olarak ne olacağı belirli olan sapkınlıktan, ne olduğu belirli ve sonuçta da yaratım oluşunda tanrısal olanaklarda -nimetlerde- varoluşunu çeşitlendirir iken ne olacağına sürprizler ile katılmanın olanağını da göstermekteydi. Gelecekte bilginin tüketilişine bağlı yorumun öncelendiği bir dünya kurulduğunda ve yaratıcı töze dair yeniden yaratım olanağı da bulunduğunda insanın en temelde ihtiyacı olan rahmet, hak ve adaletti. Bu anlamda Fatiha başlangıç olması anlamında hep açan, açılan iken yaşamsal anlamda hep yeniden okuduğumuz yaşamsal metin olarak içeriğinden uzak veya kopuk olarak anlam kapsayıcılığının dışına çıkmadığımız metindi.

Hep yeniden yeni dünyalara kanat açarken ihtiyacımız olan en temel gerçekler vazedilmişti. Hep yeniden yeni bir yaratım oluşunda yaşadığımız gerçeklik özet olarak betimlenmişti. Hep yeniden yeni bir başlangıçta yeniden açımlanır iken yeni olan ile Fatiha'dan Allah'a yükselmenin temennisi ile…

*